MUHAMMED NURİ
ŞEMSEDDİN NAKŞİBENDİ

Miftâh'ül-Kulûb
KALPLERİN ANAHTARI

ABDULKADİR AKÇİÇEK

HUZUR
YAYINEVİ

DÖRT KİTAP

I. MİFTAH'ÜL-KULÛB

II. RİSALE-İ MÜRAKABE

III. RİSALE-İ PENDİYE

IV. EVRAD-I FETHİYE

Miftah'ül Kulûb

(Kalplerin Anahtarı)

Muhammed Nuri Şemseddin Nakşibendî

Hazırlayan

Abdulkadir Akçiçek

ISBN: 978-9944-301-96-1

Sertifika No: 16105

İstanbul, 2011

Baskı

Eren Ofset

II. Matbaacılar Sitesi A Blok Zemin Kat No: 26

Topkapı / İstanbul Tel: 0 212 613 19 16

Cilt

Özgün Ciltevi

MUHAMMED NURÎ ŞEMSEDDİN

NAKŞIBENDÎ

MİFTAH'ÜL - KULÛB

(Gönüller Açan Kitap)

VE

RİSALE-İ MÜRAKABE — RİSALE-İ PENDİYE —
EVRAD-I FETHİYE

METİN — TERCÜME — ŞERH

Hazırlayan

Abdulkadir AKÇİÇEK

HUZUR YAYIN DAĞITIM
PAZARLAMA TİC. LTD. ŞTİ.
Çatalçeşme Sk. Yücer Han No: 46/1-2
Cağaloğlu-İSTANBUL
Tel&Faks. 0212. 513 50 57 - 513 01 71
www.huzuryayinlari.com

● İşbu risaleye; başından sonuna varıncaya kadar, hiç bir yerine dışarıdan tek harf karışmamıştır. Hepsi, Âdemoğlunun Efendisi Ümmetlerin Hayırlısının Baş Tacı Kıyamet Günü Meydanında Asilerin Şefaatçısı Efendimiz Hazretlerinin emri ile, işareti ile alınmıştır. Ona salât ve selâm olsun.

MİFTAH'ÜL - KULÛB

● Resulüllah ile Hak yola davetçi bulunan evlâdıma irşad işini kolaylaştırmak için bundakileri derleyip biraraya getirdim.

RİSALE-İ MÜRAKABE

● Huyları güzelleştirmek; merhamet ve şefkat duygularını geliştirmeye sebeb olacaktır.

RİSALE-İ PENDİYE

● Bizler bu velâyet derecesini, bu güzel FETHİYE VİRDİNİ devamlı okumak, onu hiç bırakmamak sebebi ile bulduğumuzu bulduk.

EVRAD-I FETHİYE

DÖRT ESER ÜZERİNE

Değerli Kardeşlerim,

Sizlere, dört eserden meydana gelen büyük bir eser sunuyorum.

Yazarın hayatı, ayrı bir bölüme alındığı için, buraya alınmadı. Ancak, o büyük zatın, burada sunulan o güzel eserlerini kısaca sizlere tanıtmak istiyorum.

O eserler, sunuluş sırasına göre şöyledir :

I. MİFTAH'ÜL - KULÛB..

Bu eserin ismi, dilimize şu şekilde çevrilmiştir : GÖNÜLLER AÇAN KİTAP..

Bu eserde, bazı tasavvufî yollar anlatılmaktadır; sahte sofulardan uzak durmak için, tenbihler vardır.

Bu eserin yazarı, adı geçen eserinin yazış sebebini anlatırken; bizzat Resulüllah efendimizi rüyada gördüğünü, kendisine şöyle buyurduğunu yazar :

— Nurî, evlâdım, vakitler bir başka oldu. Aşık, sadık, mana yüzünü görmeyi isteyen ümmetlerim; esenlikle yolları bulup hoşnutluk yoluna bel bağlayarak vuslât sırrına nail olsunlar.

Daha sonra, Resulüllah efendimiz, bu eserin yazılmasını emretmektedir; Allah ona salât ve selâm eylesin.

II. RİSALE-İ MÜRAKABE..

Bu eserin ismi de, dilimize şu şekilde çevrilmiştir : MÜRAKABE KİTABI..

Bu eserde, bazı irşad yolları açıklanmakta; özellikle ruhanî yolla, nefsanî yol, ayrıntıları ile anlatılmaktadır.

Bu eserin yazarı, yine aynı zattır; eserinin başında şöyle yazmıştır :

— Resulüllah ile Hak yola davetçi bulunan evlâdıma irşad işini kolaylaştırmak için, bundakileri derleyip biraraya getirdim.

III. RİSALE-İ PENDİYE..

Bu eserin ismi, şu şekilde dilimize çevrilmiştir : ÖĞÜT KİTABI..

Bu eserin yazarı dahi aynı zattır. Tasavvuf yoluna girenlere bazı tavsiyelerde bulunup baş tarafında şöyle yazmıştır :

— Bu tarikat-ı aliyyeye girmek isteyen din kardeşlerine, başta gereken odur ki : Öncelikle kendilerini, her emri açık olan şeriata uygun hale getireler.

IV. EVRAD-I FETHİYE..

Bu eserin ismi de, şu şekilde dilimize çevrilmiştir : FETHİYE VİRDLERİ..

Bu eser, salâvat-ı şerife, duâ ve münacaattan ibarettir. Metin, tercüme, şerh biraradadır. Önemli bir eserdir.

Bu eser, baş kısmındaki bir yazı ile şöyle tanıtılmaktadır :

Hazret-i Emir Seyyid Ali Hemedanî şöyle anlattı :

— Bin dört yüz (1400) evliya ile karşılaşma ve buluşma nasib oldu. Hemen her birine sordum :

— Mana yolunda velâyet kapısının açılması nasıl müyesser oldu?. Hemen her birinden şu şekilde bir cevap geldi :

— Bizler, bu velâyet derecesini, bu güzel Fethiye Virdini devamlı okumak, onu hiç bırakmamak sebebi ile bulacağımızı bulduk.

***

İslâm dininin zuhuru ile birlikte, insanın mükemmel yetişmesi hedef alınmıştır.

Tertemiz bir geçmişe sahib olan insan; bu âlemde kendisine verilen rollerin havasına girmiş, kendisini o rollerdeki tip sanmıştır. Böylelikle, kendi asıl değerini yitirmiş, aslî safiyeti bozulmuştur.

İşte İslâmiyetin görevi, anlatılan durum meydana geldikten sonra başlar; insana, aslını tanıtacak, safiyetini bulduracaktır.

Esas mesele ve gaye anlatıldığı gibidir. Ne var ki, anlatılanı başarma yolları ve çareleri İslâm dininde çoktur; terbiye çerçevesi, gayet geniş tutulmuştur. Zamana, zemine, insandan insana göre değişiktir. Her zaman ve her yerde aynı usule başvurulamayacağı gibi; her insana da aynı terbiye usulü uygulanamaz.

Her usul, her terbiye yerinde geçerlidir.

Üstteki kısa açış sözü, bu eserlerin esas durumunu anlatmak içindir; şöyleki :

Bu eserlerin esas konusu, insanın manevî terbiyesi olmakla beraber, zamana, çevredeki insanlara göre yazılmıştır. Eserler, değerlidir; ancak :

— Bunları manevî terbiyem ve gelişmem için ben de kendime uygulayacağım..

Diyen kimse yanılabilir. Zira, bunlar birer reçete hükmündedir; herkesin hastalığına iyi gelmeyebilir. Bunun için, burada, şu tavsiye gözönünde tutulmalıdır :

— Bu eserleri alıp okumalı, geçmişte neler olduğunu, insanı aslına ulaştırmak, aslî safiyetini buldurmak, manevî gelişmesini sağlamak için nasıl bir uygulama yapıldığını bilmeli.. Şayet tasavvuf yoluna girmek için bir kimsenin içinde bir arzu doğarsa.. o vakit, yaşadığı zamana göre, kendisini gerçeğin kapısına götürecek birini bulup elini tutmalıdır.

***

Bu dört değerli eseri, faydasından ayrı olarak, tarihî bir değer taşıdığı için okuyuculara sunulmasında fayda görülmüştür.

Bu eserler, bir asır kadar önce yazılmıştır. O zamandan bu zamana kadar da çok şeyler değişmiştir. İnsanlar değişmiş, tekâmül devam etmiş, ilim, fen ilerlemiş, hemen her manada yorum bir başka olmuştur.

İşbu anlatılan sebepten ötürü, size bir asır evvelin kapısını açıyor :

— Her şeyin ilmi, cehlinden evlâdır. (Bir şeyi bilmek, bilmemekten daha yerinde olur.)

Kuralına göre, büyüklerimizin bu yolda nasıl çalıştıklarını, bize neler bıraktıklarını sizlere sergiliyorum.

Daima başarılı olmanızı dilerim; Allah'a emanet olunuz.

Abdulkadir AKÇİÇEK

17 Muharrem 1403
3 Kasım 1982
Bostancı - İstanbul

MİFTAH'ÜL - KULÛB

(Gönüller Açan Kitap)

I. KİTAP

Bu Eserin Yazarı :

- 1801 - 1863 yılları arasında yaşamıştır.
- Kabri, İstanbul - Beşiktaş'ta meşhur Yahya Efendi Dergâhı'ndadır.
- Abdülkadir Geylânî Hazretlerinin 15. göbekte torunudur.
- Kurduğu tarikat, kendisine has olup Kadirî ile Nakşıbendî arası bir yol tutmuştur.

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

MİFTAH'ÜL - KULÛB

(Gönüller Açan Kitap)

1. KISIM

Konusu : Yazarın hayatı...

Bu eserin yazarı, sadeleştirmede esas aldığımız eserin başında; hilâl şeklindeki bir çerçeve içinde şöyle tanıtılmaktadır :

— Ârifler Kutbu Mevlâna Yahya Efendi Hazretlerinin (Allah, üstün sırrını mukaddes eylesin) türbedarı Şeyh Hacı Muhammed Nurî Şemseddin Nakşıbendî (sırrı mukaddes olsun) Hazretlerinin hal tercümesidir.

Üstteki cümleler, sadeleştirilerek, mümkün olduğu kadar aslı bozulmadan, terkipler çözülerek alınmıştır. Bundan sonra yazılanlar dahi, aynı şekilde, sadeleştirilerek, Arapça terkipler çözülerek alınacaktır.

Şöyle başlıyor :

Yukarıda namına işaret edilen değerli zat; Rabbanî Kutub Gavs Evliya Sultanı Seyyid Abdülkadir Geylânî (Allah, üstün sırrını mukaddes eylesin) Hazretlerinin, on beşinci göbekteki çocuklarından, Anadolu'da Taşköprü kazasında Ayvalı kasabası hanedanından :

— Emiroğulları...

Denmekle meşhur, Seyyid Hüseyin Efendinin pâk sulbünden hicrî 1216 (M. 1801) yılında hilâfet Diyarı İstanbul'da vücud beşiğine süs olmuştur.

Yaşı, okumaya ve öğrenmeye müsait olunca; şerefli evlerinin yakınında bulunan Mercanağa Mektebinde besmeleye başlayıp Kur'an-ı Kerim öğrenmeye girişmiştir.

Hicrî 1230 (M. 1814) yılında Kur'an-ı Kerim'i ezberine almıştır. Bu sırada, henüz on dört yaşındaydı.

Hicrî 1231 (M. 1815) yılında ise, Sultan Bayezid Han Camiinde tedris halkası kuran :

— Baltacı..

Namı ile tanınan faziletli dersiamlardan (asistan derecesinde) Hasan efendiden tahsile girmiştir.

Öncelikle sarf, nahiv ve mantık ilminden başlamıştır. Söylenenden ve anlatılan manalardan faydalanmıştır.

Hicrî 1242 (M. 1826) yılında Hicaz'a niyetle yola çıkmış ve farz olan hac vazifesini yerine getirmiştir.

Mekke-i Mükerreme'deki Kâbe'yi, Resulüllah'ın (Allah ona salât ve ve selâm eylesin) mübarek kabrini ziyaret edip döndükten sonra; Sultan Süleyman Han (Süleymaniye) Camiinde tahkik ehli ulemanın övgüsünü kazanan :

— Şehrî Hafız Efendi :

Demekle şöhret bulan İstanbullu Hafız Muhammed Emin Efendinin faydalı ders meclisinde hazır olmuştur. Şemsiye şerhinden, taa son nüshalara kadar ilimleri çözen âlet ve yüksek ilimlerin çırağı olmuştur.

Böylece, zahirî bilgileri tamam ederek, hicrî 1254 (M. 1838) yılında öğrencilere faydalı olmasına izin verilmiştir.

Tanınmış bilginlerden :

— Buledanî... (Buldanlı...)

Demekle tanınan, Kayyumî Hacı Muhammed Emin Efendiden maani ilmi :

— Şalcı...

Namı ile tanınan Tosyalı Ali Efendiden fıkıh ilmi; Şehrî Hafız Efendinin üstazı olan Kozanlı Mahammed Efendiden usul ilmini okuyup öğrenmiştir.

Mahir hattatlardan, Kebecioğlu Muhammed Vasfî Efendiden hat ve yazı ilmini tahsil etmiştir.

Hicrî 1236 (M. 1820) yılı ortalarında; Kayserî'nin namlı bilginlerinden ve Nakşıbendiye meşayihinin büyüklerinden irfan sahibi evliyanın önderi Şeyh Hacı Mahammed Said Efendi Hazretleri (sırrı mukaddes olsun), büyük mürşidi Şeyh Hacı Ahmed Behcetî Kayserî Hazretleri ile İstanbul'a gelmiştir.

Bu büyük mürşid Ahmed Efendi, Mürşidi Mahammed Said Efendiye hitab ederek, bu eserin yazarı Mahammed Nurî'yi gösterip şöyle demiştir :

— Bu küçüğü sen irşad edeceksin. Bunun delâleti ile sayıya hesaba gelmeyecek kadar Muhammed ümmeti Hakka ulaşacaktır.

Böylece onu, Mahammed Nurî efendinin irşadına memur etmiştir.

Bu emri alan Mahammed Said Efendi o tarihten itibaren on sekiz sene ramazan aylarında İstanbul'a gelmeye devam etmiş; mürşidinin anlattığı zamanın gelmesini gözeterek, Sultan Bayezid Han cami-i şerifinde vaazı ve dersi sürdürmüştür.

Ve... hicrî 1244 (M. 1828) yılı mübarek ramazan ayında inabe elini sunmuştur.

Hal tercümesi anlatılan Mahammed Nurî Efendi dahi, babasının hicrî 1232 (M. 1816) yılında ölümü ile bıraktığı anası iyi kadınların hanımefendisi Naile Hatunu, Mahammed Said Efendiye nikâhlamış; babalık makamına oturtmuştur. Hicrî 1250 (M. 1834) senesine kadar tarikat almış, edeplerini ve marifetlerini tamamlamış; halifelik, velilik rütbesine ulaşmıştır.

Hicrî 1250 (M. 1834) senesinde hilâfet verilişinin ardından, adı geçen mürşidi Mahammed Said Efendi (sırrı mukaddes olsun); İkinci Sultan Mahmud Han tarafından, Hünkâr Hacı Bektaş Velî (Allah, sırrını mukaddes eylesin) dergâh-ı şerifinin şeyhliğine tayin edilmiştir. Bunun üzerine, mürşidi ile birlikte Kırşehir'e gidip üç ay kalmıştır. Orada mürşidinin emri ile çıkardığı halvet erbaininin sonunda irşada memur edilip İstanbul'a yollanmıştır.

Bundan sonra, Uzunçarşı başında bulunan evinde tarikata girenleri, hakikata talib olanları irşad edip yola getirmeye ilk defa başladı.

Hicrî 1252 (M. 1836) yılının maharrem ayında, Beşiktaş'ta gömülü Ârifler Kutbu Mevlâna Yahya Efendi Hazretlerinin (Allah, üstün sırrını mukaddes eylesin) türbedarı Ârif-i Billah Şeyh Hacı Ali Efendi Yüce Hakkın dergâhına yürümüştür. Bunun üzerine İkinci Sultan Mahmud Han Hazretlerinin (yattığı yer nur olsun) seçmesi ve arzusu ile yerine geçmiş ve güzel halefi olmuştur.

Birkaç gün geçince; adı geçen Sultan Hazretleri, Tophane meydanında yapılan Nusretiye Cami-i Şerifinde, cuma günleri Şifa-i Şerif okutmaya tayin edilmiştir. Üç hafta cuma alayını oraya yürüterek bereketli dersini dinlemiştir.

Adı geçen Mevlâna'nın türbesinde; beş sene intisab edenleri ve müridleri feyizlendirmeye, irşad etmeye, çeşitli ilimleri öğretmeye gayret sarfetmiştir. Esas ve parça eserlerden Menar, Mülteka, Birgivî Merhumun Tarikat-ı Muhammediyesini okutarak zamanını geçirmiştir.

Hicrî 1257 (M. 1841) yılında ikinci kere Beyt-i Haram'a hacca gitmiş ve Seyyid'ül-Enam'ın mübârek kabrini ziyaret etmiştir. Dönüşünde, daha önce olduğu gibi, bu yola giren saliklerin terbiye edilmesi üzerinde durmuştur.

Hicrî 1274 (M. 1857) yılında Medine-i Münevvere'ye giderek Saadet Kaynağı Fahr-i Risalet'in (Resulüllah'ın) huzurunda beş ay alnını yere koymuştur. Sonra dönüp otuz sene irşad seccadesinde kalmıştır.

Hicrî 1280 (M. 1863) senesinde mükerrem şevval ayının 14. salı gecesi nefeslerini tamam ederek izzet sahibi Yüce Rabbın huzuruna yürümüştür.

Cenaze namazı; bilginlerden, meşayihten, Müslüman cemaattan katılan büyük bir kalabalıkla Beşiktaş'ta Atik Sinan Paşa Cami-i Kebir'inde eda edildikten sonra adı geçen Mevlâna Yahya Efendi Hazretlerinin mübarek türbesinin iç kısmında, sol tarafa gömülüp kabri yapıldı.

Dış görünüşü ve gidişatı; pâk şeriat ve güzel sünnetlerle bezeli idi.

Zahid, takva sahibi, şüpheli işlerden sakınan, yaratılış itibarı ile ikramı seven, vergisi ve iyiliği cümleye şamil, mukaddes nefeslerin, açık kerametlerin sahibi pek mükemmel bir mürşid idi.

Müridleri, kendisine bağlıları sayısızdı. Tarikatı tamamlayan, sülûkünü bitirenleri pek çoktu. Yirmiden fazla da halifesi vardı.

Kaleme aldığı eserler arasında; hayatta iken, bağlıları için neşrettiği Vasiyetnamesi vardır. Ölümünden sonra ele geçen Miftah'ül-Kulub ve Murakabe adlı eserleri vardır. Bunlar birkaç kere basılmıştır.

Tarikat zinciri aşağıda anlatıldığı şekilde Şah Nakşıbend Hazretlerine ulaşmaktadır :

Şeyh Hacı Mahammed Said Kayserili Nakşıbendî Hazretleri... Bu, ikramını gördüğü zattır.

Şeyh Hacı Ahmed Behcetî Kayserili Nakşıbendî Hazretleri...

Küllahioğlu Şeyh Hacı Mahmud Kayserili Nakşıbendî Üveysî Hazretleri...

Hazret-i Hızır aleyhisselâm ve Hazret-i Şah Nakşıbend'in ruhaniyeti...

Bunlar, sırası ile birbirlerinden tarikat almışlardır.

Allah, onlara rahmet eylesin; onların feyizlerinden bizleri faydalandırsın.

Âmin!..

2. KISIM

Konusu : a) Giriş..

b) Eserin yazılmasına nasıl başlandığı..

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِيْنَ وَالصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ عَلٰى سَيِّدِنَا
مُحَمَّدٍ وَعَلٰى اٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ اَجْمَعِيْنَ اَلصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا
رَسُوْلَ اللهِ اَلصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا حَبِيْبَ اللهِ اَلصَّلٰوةُ
وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا سَيِّدَ الْاَوَّلِيْنَ وَالْاٰخِرِيْنَ

Rahman Rahim Allah'ın adı ile..
Âlemlerin Rabbı Allah'a hamd olsun.

Salât ve selâm; efendimiz Muhammed'e, âline ve ashabının tamamına şamil olsun.

Ya Resulellah, salât ve selâm sana...

Ya Habibellah, salât ve selâm sana...

Ey Evvel Gelenlerin, Sonra Gelenlerin Efendisi, salât ve selâm sana...

Sonra...

Bu eserin derlenip yazılmasına kalkmaya ve başlamaya sebeb olan durum şudur :

Hicrî 1259 (M. 1843) yılı rebiülâhir ayında, kendi hücremizde tevecc-cüh halindeydik.

Bu halde bulunduğumuz sırada; Enbiyanın Sultanı Evliyanın Asfiyanın Müttakilerin Baş Tacı Efendimiz Hazretleri zuhur etti. Allah, ona salât ve selâm eylesin.

Bu hiç bir şey hükmünde olan kula; ihsan, mürüvvet, lütuf ile şöyle buyurdu :

— Nuri, evlâdım, vakitler bir başka oldu. Aşık, sadık, mana yüzünü görmeyi isteyen ümmetlerim; esenlikle yollarını bulup hoşnutluk yoluna bel bağlayarak vuslat sırrına nail olsunlar.

Sofîlerden bazısı da; arada vasıta olmadan takvası üzere giderek, yollarını düzeltmek için özlerine bir kabiliyet gelsin.

Zira, biralay kimseler vardır ki; ehlüllah kisvesini giymiş, kemer bağlamış, başına taç giymiş, şeriatıma da itibar etmemiş durumdadır. Geçen halinden ve tecellisinden söz ederek; ehlüllahın yazdıkları risalelerden ve şiirlerden ezberleyip meclis meclis gezip o hallerden dem vururlar.

— Kal ile hal ettim. (Söz ederek manaya erdim.)

Kıyası ile; kendi akıl, yersiz arzu ve nefsi ile vehmedip anladığı gibi konuşur. Hal böyle iken; gidişatımın, şeriatımın dışında itaat ve boyun eğmekteki kusurunu da görmez.

— Zevk ehli, hal ehli biri imiş...

Desinler diye, ayrıca :

— İnsanlar arasında şöhretim artsın...

Düşüncesi ile hep kendi sapıtır, hem de başkalarını saptırır; bundan da habersizdir. Bu yüzden de, bazı okuyup yazması olmayan mahabbet ehli ümmetlerin yollarını kesmeye sebeb oluyorlar.

Bu arada ilmi isteyenlere, bildiği ile amel eden bilginlere, ibadet ehli iyilere de :

— Tarikattan nasipsiz.. Haricî..

Deyişi ile taş atılıp bütün tarikatlara eğri baktırmağa da sebeb oluyorlar.

Bununla beraber; ilim yolunda olanlar, bildiği ile amel eden bilginler, ibadet ehli iyiler Şeriat-ı Ahmediyemi bilirler. Muhammedî gidişatıma, üstün sünnetlerime temiz kalble bağlanıp tutunurlar. Böylece bizi bulurlar.

Ehlüllahın tamamının, ümmetin iyilerinin, aşık, sadık tüm ümmetlerimin elinde şeriat bir asadır; gidişatım üzerlerinde bir abadır; Allah rızasını elde etmek dillerinde bir gıdadır. Bu böyle olmadıkça; kimse bizi bulamamıştır, bulamaz da... Anlatılanın dışında bir adım giden yolundan kalır; yüzünü haricîler zümresine döndürmüş olur. Bunun böyle olduğunu anlamaz, kendisinin hiç bir şey elde edemeden kaldığını da bilmez. Doğru olanlara da kötü gözle bakılmasına, taş atılmasına sebeb olur.

Aralarında bazı kabiliyetli olanlar vardır. Ne var ki, bunlar da halden habersiz taklitçi olarak sözde kalırlar. Gidişatlarında ve bu yola girişte kendileri mükemmel bir mürşide muhtaç oldukları halde, mürşidlik iddiası ile geçinirler. Ne var ki, şundan da haberleri yoktur : Soğuk demir döverler.

İşte bu helâk uçurumu mertebesinden, her birinin tecellisi gereği yakalarını kurtarmalarına sebeb olacağı gibi; şeriat, tarikat, hakikat, vuslat nedir bilmeleri için bir risale yaz. Aşık, sadık, mana yüzünü görmeyi isteyerek doğru yollarını bulsunlar.

Yazılacak risalenin adı da şu olsun : MİFTAH'ÜL - KULÜB SIRR-I ŞEMSEDDİN.. (GÖNÜLLER AÇAN ŞEMSEDDİN SIRRI..)

Böyle bir emir vermeleri üzerine :

— Memur mazurdur.

Kuralına göre, Enbiya Sultanı Resul-ü Kibriya Allah'ın Sevgilisi kıyamet gününün şefaatçısı efendimizin fermanı yerine getirilmesi gereken bir vazifesidir; Allah ona salât ve selâm eylesin.

Efendimiz Hazretlerine tabi olmakta, emrini yerine getirmekte olan bu âciz kul ümmeti; bu risaleye başladı. Yüce Allah'ın vereceği başarı ile güzel bitmesi için niyaza geçti.

Bu durumda, kâtibin elindeki kalem, atıcının elindeki ok ve yay durumunda olduğumuzdan; umulan odur ki : Hatasını, yanlışını af eteği ile okuyanlar örteler. Çünkü :

— El-insan mahallün-nisyan.. (Unutma yeridir insan..)

Manası bizim içindir.

وَمَا تَوْفِيقِيٓ إِلَّا بِٱللَّهِ ۚ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ ۞

Başarımı Allah'a bağlarım. O'na dayanır, O'na güvenirim.[1]

(1) Hud suresinin 88. âyetidir.

3. KISIM

Konusu : a) Bu eserin düzenleniş şekli hakkında bilgi..

b) Bir hitabe ve bulmacalı şiir.

Bu değerli risale, şu şekilde düzenlenmiştir :

a) Mukaddime..

b) Üç bab..

c) Hatime..

Kısaca, bunların içinde yazılanlar da şöyle anlatılmıştır :

Mukaddime, şu hususları açıklar :

a) Bu üstün yolu aramayı..

b) Kâmil mürşide kavuşup ona sahib çıkmayı..

c) Bu yala giren salikin inabe şeklini..

Birinci babda şunlar vardır :

a) Teveccüh..

b) Rabıta..

c) Sülûk seyri..

d) Yedi latife..

e) Nefiy ve isbat..

f) Murakabe..

Bunlar, dört ayrı bölümde açıklanacak.

İkinci babda şunlar vardır :

a) İsimlerin tecellisi..

b) Fiillerin tecellisi..

c) Sıfatların tecellisi..

d) Zat tecellisi..

e) Allah ile fena, Allah ile baka..

f) Allah'ın zatına dalıp gidenler..

Bunlar da, beş ayrı bölümde açıklanacak.

Üçüncü babda şunlar vardır :

a) Hilâfet sırrı..

b) Kutuplar kutbu..

c) En büyük gavs..

d) İlk kutub..

e) Diğer kutuplar..

f) Ehlüllahın bütünü..

Bunlar da, üç ayrı bölümde açıklanacak.

Hatimede ise, şunlar vardır :

a) Şeyhin usulü..

b) Sona ulaşan salik..

c) Yeni başlayan salik..

d) Mürşidsiz müridin sülûkü..

e) Gerekli bazı uyarmalar..

f) Kader sırrı..

g) Levh-ü Mahfuz.

h) İtikadla ilgili bazı şartları ve sonucu açıklar.

HİTABE

Ey Aziz ey Muhammedî maya ile nurlanan ey Âlemlerin Rabbı Yüce Zat'ın ihsan eylediği başarı ve hidayete zuhur yeri olmakla pâk olan!.

Estatizü billah (Allah'a sığınırım) :

قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ

— «**De ki:**

— **Eğer Allah'ı seviyorsanız, bana tabi olunuz ki, Allah da sizi sevsin; günahlarınızı bağışlasın.**

Allah tam manası ile bağışlayıcı merhametlidir.» (3/31)

Nazm-ı celiline inanan tevhid ehli!.

Estaizu billah :

مَنْ يُطِعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ

— **«Bir kimse Resul'e itaat ederse, Allah'a itaat etmiş olur.»** (4/8)

Manasındaki sırra itaat edip baş eğen!.

Estaizü billah :

طٰهٰ مَآ اَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْاٰنَ لِتَشْقٰٓى اِلَّا تَذْكِرَةً لِّمَنْ يَّخْشٰى

— **«Ta Ha, zahmet çekmen için sana Kur'an-ı indirmedik; ancak gönlünde öte endişesi olanlara bir hatırlatmadır.»** (20/1 - 3)

Manasındaki şanı büyük Kur'an dizisinden nasibi bulunan, korku ve endişe üzere olan!.

Estaizü billah :

وَسَقٰيهُمْ رَبُّهُمْ شَرَابًا طَهُورًا

— **«Rabları onlara pek temiz şarabı içirmiştir.»** (76/21)

Kaynağından payı bulunan aklı uçan sarhoş!. Sonra :

اَلَا بِذِكْرِ اللّٰهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ

— **«İyi anlayınız, Allah'ın zikri ile kalbler doyuma ulaşır.»** (13/28)

Sırrını gerçekten bulan yolcu ve hakikaten Allah rızasına uygun talib!.

Bir şiir :

شَرِبْتُ الْحُبَّ كَأْسًا بَعْدَ كَأْسٍ فَمَا نَفِدَ الشَّرَابُ وَلَا رَوِيتُ

Sevgiyi içerim hep billur billur;
Ne ben kanarım ne şarap kurtulur..

Manasındaki tadla aşk meydanında tek varlık olan!. Sonra :

كَانَ اللّٰهُ وَلَمْ يَكُنْ مَعَهُ شَيْءٌ

— **«Olan Allah'tır; onunla ikili bir şey olmaz.»**

Manasına gelen hadis-i şerifi üzerine :

اَلْآنَ كَمَا كَانَ لَيْسَ لِلْاِمْكَانِ اَبْدَعُ مِمَّا كَانَ

— Şu anda dahi öyledir. Bu imkân âleminde omluşlardan daha harikası yoktur.

Diyen gönül ehli, zevk ehli ve ilâhî aşktan zerre mikdar nasib alan :

اَلْعِشْقُ نَارٌ اِلٰهِيَّةٌ تُحْرِقُ مَا سِوَى اللّٰهِ وَمَا سِوَى الْمَحْبُوبِ

—Aşk ilâhî bir ateştir. Allah'ın gayrını, sevgiliden başkasını komaz yakar.

Manası ile geceli gündüzlü ülfet edip :

آهٍ مِنَ الْعِشْقِ وَحَالَاتِهِ اَحْرَقَ قَلْبِي بِحَرَارَاتِهِ

— Ah ederim aşka ve hallerine; yandı kalbim hararetinden.

Cümlesi ile de demlenen dostlara, safa süren kardeşlere malum olsun.. Şöyleki :

İşbu risaleye; başından sonuna varıncaya kadar, hiç bir yerine dışarıdan tek harf karışmamıştır. Hepsi; Âdemoğullarının Efendisi Ümmetle-

rin Hayırlısının Baş Tacı Kıyamet Günü Meydanında Asilerin Şefaatçısı Efendimiz Hazretlerinin emri ile, işareti ile alınmıştır. Ona salât ve selâm olsun.

Bu risaleye içten bir bakışla göz atan, işaret edilip anlatılan dürüst yoluna giren, uygun usulüne göre yerine getirilmesi gerekeni yerine getiren, emirlerini yürütmeye çalışıp gayret eden mahabbet ehli, özünde sözünde doğru aşık, Allah rızasına talib olan dostların ve kardeşlerin hepsi Yüce Allah'ın yardımı, Resulüllah'ın himmeti, keza ehlüllahın himmeti ile bu yola girmesi ile en üstün gayesine ulaşır. Bundan da hiç şüphe edilmeye..

Resullerin efendisi hürmetine.. Â m i n !.

Bilmecele bir şiir :

Bu mahalde bir muamma söylenir;
Okunyanlar bilmez anı hem nedir?.
Bilir ancak ol Muhammed Mustafa;
Sorar isen belki söyleye sana..
NUN ü KAF'tan MİM'e varınca Hace;
Üç tane KAF gelir bil iyice..
NUN gidince MİM ü DAL sonra gelir;
MİM ü DAL'dan sonra canım NUN ELİF ŞIN MİM gelir.
NUN mekâna varmasına ey hace;
MİM KAF ile RI KAF'tır ana netice..
NUN varınca MİM ile NUN yanına;
Olur ancak BA ile YA yer ona..
ŞIN'lı MİM'den MİM'e varınca hace;
Ara yerde dört ŞIN gelir bil nice..

4. KISIM

Konusu — Bu kitab için yazılan mukaddimedir; şu hususları açıklar:

a) Bu üstün yolu aramayı..

b) Kâmil mürşide kavuşup ona sahip çıkmayı..

c) Bu yola giren salikin inabe şekli..

Ey hakkı hak olmayandan ayırd eyleyen..

Allah rızasının talibi, Hazret-i Resulüllah'ın gidişatına rağbetli olan..

Cümle din kardeşleri, sevdikler, anlatılacak hususları iyi bilmelidir.

Bu iş yurduna gelip de iman şerefine eren mümin ve müvuhhidin okuduğu :

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ

— Allah'tan başka ilâh yoktur; Muhammed Allah'ın elçisidir.

Mutlu cümlesini dille söyleyip kalble de doğrulamak, her erkek ve kadın müminlerin aslî yaratılışlarında vardır.

İşbu kitabın başından sonuna varıncaya kadar anlatılan ilâhî feyizler, Allah'ın sonsuz ihsanı dahi cümlesinin alnından sarkan perçemlerde gizlice asılıdır.

Aşıklara yakışır şekilde, gerçekçi olarak; yoluna göre, sırası ile güç harcayanları, karşılıksız armağanlar veren Yüce Zat haşa ki ihsansız bıraka; yoksun ede..

O halde, itikadını buraya bağla.

Kapıcısı bulunduğun, Allah'ın hazinesi olan kalb kapısını yersiz arzudan, utanç veren işlerden, şeytanın askerlerinden koru.. Bunların hiç birini oraya koymamaya gayret et; çalış..

Sonra..

Bir kâmil mürşid bulup elini tutarak onunla inabe etmeğe dahi, himmet sarf etmek pek gereklidir.

Zira, kılavuzsuz yola gitmek, yolu bulmak; gece karanlığında, ışıksız olarak bir kimsenin bilmediği yola tek başına gitmesi gibidir. Bu durumda olan kimse; gittiği semti görmez, bastığı yeri bilmez. Önünde hendek mi var, uçurum mu anlamaz!. Bu durumda; ölüm uçurumuna düşmekten yana çok korku vardır.

Ne var ki, kâmil bir mürşid, o yola gidip gelmiştir. O yolların bozuk yanlarını, tehlikelerini de görmüştür. Bu yolda hemen her şeyi anlamış ve bilmiştir. Kılavuzluk ederek, o yollardan esenlikle müridini geçirir.

Şimdi:

— Bu zamanda, öyle kâmil mürşid nerede bulunur?. Öylesi kimya çeşidinden bir şeydir.

Diyecek olursan, sözün temelde bir gerçeğin ifadesidir. Ne var ki, insaflıca düşünüp tam bir insafla da gerçeğe teslim olursan; bu sözünde, nefsin hilekârlığı ve aldatmacası görülür.

Bu durumda anlaşılan odur ki: Eksiklik, sendedir. O halde, vakit geçirmeden, arayıp taramada gerçekçi olmaya bak.

Mutlak feyzin sahibi Yüce Zat'tan; çaresiz bir kul samimiyetle, gerçekçi olarak onun hoşnutluk yolunu istediği ve aradığı zaman : Haşa ki, o yaratan Yüce Zat, onu yoksun bıraka..

Doğrulukla sen onu aradığın sırada, hemen o senin elinden tutabilir.

— Onun bir nişanı yok ki; kâmil mürşid olduğunu nasıl bileyim?

Diyecek olursan, bu da yerinde bir söz olamaz; zira onun nişanı pek çoktur. Burada olanlardan üç tanesini söylersem, sana yeter.

MÜRŞİDİN NİŞANI

BİRİNCİSİ : Onun mübarek huzuruna vardığın zaman, bütün gamlerini gider. İçinde, bir ferahlık, bir sevgi hâsıl olur.

İKİNCİSİ : Onun saadet getiren meclisinden hiç ayrılmak istemezsin. Onun inciler gibi saçılan sözleri ile özünün aydınlığı ve sevgisi artar.

ÜÇÜNCÜSÜ : Onun hoş ziyaretine gelen büyüklerden, küçüklerden kim olursa olsun; padişah dahi olsa, elini öpmek zorunda kalır. Hayır duâsını dilemekle de mesrur olur. Çünkü, bu büyük zatın bütünüyle tutumu ve davranışları Resulüllah'ın gidişatına uygundur; Allah ona salât ve selâm eylesin.

İşte anlatılan bu üç belirti, hangi değeri yüksek zatta; gösterişe ve işitsinlere kaçmadan görülür ve bilinirse.. hiç durmayasın. Hemen git, tam manası ile ona teslim ol. Yıkayıcının elindeki ölü hükmüne gir. Emrettiği yerde dur. Her emrine itaat et; boyun eğ. Onun cümle hizmetini ve emrini kendin için birer nimet bil. Bundan sonra, artık emirleri üzerinde ve hizmetinde olmak gerekir.

Ancak.. şurası dikkat ister.

Babadan kalma bir dergâhı elde tutan biri çıkabilir. Bir yolunu bulup tayınına, gelirine tamahla aracı vasıtası ile dergâh tedarik eden biri de olabilir.

Anlatılan durumda olanlar, ehlüllah kisvesine bürünmüş ve bazı tasavvufa dair kitapları ve risaleleri de okumuş olabilirler.

İşbu durumdan sonradır ki :

— Biz de şeyhiz..

Diyerek, şeyhlik makamına otururlar, irşada başlarlar..

Ne var ki, irşadın ne olduğunu bilmezler; bildikleri de yanıldıklarını karşılamaz.

Hali anlatıldığı gibi olan bir kimse; aynen kördür. Müridi zaten kördür. İki kör, nasıl yola çıkabilirler!.

Bu işin sonunda, bir ölüm uçurumuna düşme korkusu vardır.

Anlatılanların dışında bir başka zümre daha vadır; şöyle derler :

— Şeriat-ı mutahhara zâhir halidir; halbuki bizim yolumuz batındır. Boyabdesti, abdest, namaz, oruç gibi şeyler ebrarın işidir. Ebrar ise; cennet, hurî, gılman, cennetin diğer nimetleri ve safaları için çalışırlar. Bizim boyabdestimiz ezelîdir. abdestimiz de o vakit alınmıştır. Namazımız, orucumuz da o zaman eda olunmuştur. Biz, cemal aşıkıyız; cennetle, cehennemle işimiz yoktur.

Allah, bizleri bu gibi sözlerden korusun. Anlatılandan daha başka uygunsuz söz ettikleri de olur. Meselâ şöyle derler :

— Biz daima huzurdayız..

Dolayısı ile, dinen yasak edilen hemen her türlü yasağı, hiç bir şey değilmiş gibi, mübah sayar işlerler.

Çok çok dikkat edip sakınmak gerekir. Bu türlü kimselerden uzak durmak, Yüce Hakka yakın olmaya sebeb olur. Onların oturduğu yerlerden uzak olmak dahi, en gerekli şeydir.

Anlatılan işte, sözde, amelde bulunanlar, âdemoğlu gübresine batmış gibidirler. Onların yanına gidene ondan bulaşır; hiç olmazsa kokusu gelir. Bu gibi kimselerden çok uzak durmak gerekir.

***

Yukarıda da anlatıldığı gibi; her iman sahibi kadın ve erkeğin alın perçeminde; ilâhî feyizler, sonsuz ihsanlar gizlice yazılıp asılmıştır. Bunlar; Muhammedî maya, Ahmedî gidişattır.

Bu şekilde hemen herkese şamil, Allah'ın ihsanı olan büyük nimet için yakışır mı ki : Gafletle boşa giderilsin.

İşbu anlatılan manaya derinden bakılmalıdır.

***

İNABE

Yukarıda, kâmil mürşidin üç alâmeti anlatılmış, sıfatları belirtilmişti. O alâmetlere ve daha sonra anlatılanlara derinden bakan özünde ve sözünde doğru olan aşık hemen onu bilir; bulur. Onu bulduğu anda dahi, şekke şüpheye düşüp oyalanma ile vakit kaybetmemelidir. Edeple, destur isteyerek huzuruna varmalıdır. Uğurlu ve mutlu elini tutup öpmelidir. İçli dışlı bendeliğe kabul etmesini rica ile niyazla dilemelidir. Allah'ın rızasından başka, bütün talepleri içinden çıkarıp atmalıdır. Kalbinde, sırf Allah'ın rızası olmalıdır. Saf, temiz kalble huzurda oturmalı; vereceği emirleri beklemeli, yapacağı işaretleri gözetmelidir. Her ne emir verirse.. ağırdan almadan kabul etmelidir. Kesin olarak, tereddüdü belirten bir söz etmeden, ona doğru dönüp durmalıdır.

İşte böyle bir halle mürid ortaya çıktığı zaman, kalbi yöneten mürşid; mürid huzurda iken, kendi kalbine bakar. Aradan bir dakika geçtikten sonra, ortaya çıkan durum ne ise.. ona göre inabe verir.

Eğer mürşid, böyle bir teveccühle işi sonuçlandırmaya güçlü değilse.. o zaman müride tenbih eder ki, istihareye yatsın. Kendisi de aynı gece Resulüllah efendimize teveccüh eder. Şöyle bir dilekte bulunur :

— Şu isimde bir ümmetin inabe etmek istiyor. Kendisine istihare etmesini ısmarladım.

Resulüllah, her ne yönde emir ve ihsan buyurur ise.. o şekilde inabe verir.

Şeyhte, anlatılan iki çeşit güçten hiç biri yok ise.. o zaman başka türlü hareket eder. Müride ısmarladığı gibi; kendisi de o gece istihareye yatar. Ortaya çıkan emir ve işarete göre inabe verir.

Sonra..

İnabe vereceği zaman, müridi huzuruna alır, diz dize oturtur. Önce, kendisine teveccühü anlatır.

Daha sonra, alnını, müridin alnına dayar. On dakika veya on beş dakika kadar şeyh teveccüh eder.

Bundan sonra; müridin sağ elini, kendi sağ eline alır. Kendisine şu beş şartı yerine getirmesini emreder :

1. ŞART : Devamlı abdestli bulunmak..

2. ŞART : Farz olan beş vakit namazını hiç bırakmadan, vaktinde ve zamanında kılmak..

3. ŞART : Kazaya kalmış namazı ve orucu varsa, bütünüyle hepsini eda etmek..

4. ŞART : Yalan söylemekten, gıybet etmekten tam manası ile sakınıp geri durmak..

5. ŞART : Hiç bir kimsenin aleyhinde bulunmadan, daima kendi kusurunun affını dilemek..

— Bunları, mutlaka yerine getir..

Diyerek, müride tenbih eder.

Bundan sonra; müridin kabiliyeti ve tecellisi neyi gerektiriyorsa.. o yolda kendisine okuması gerekeni emreder. Meselâ : Fethiye, istiğfar, salât ü selâm ism-i celâl okumak gibi.. Bunların hangisi onun haline yakışır ise.. onu ders olarak vermelidir.

Daha sonra :

— Estaizü billah.. (Allah'a sığınırım..)

Diyerek; Fetih suresinin şu 10. âyetini okumalıdır :

إِنَّ الَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ اللَّهَ يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ فَمَنْ نَكَثَ فَإِنَّمَا

يَنْكُثُ عَلَىٰ نَفْسِهِ وَمَنْ أَوْفَىٰ بِمَا عَاهَدَ عَلَيْهُ اللَّهَ فَسَيُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا

— **«Onlar ki seninle biat ediyorlar; ancak Allah ile biat etmektedirler..**

Allah'ın eli, onların elleri üzerindedir.

Her kim, sözünden dönerse.. kendi aleyhine olur. Her kim de, Allah adına verdiği sözü yerine getirirse.. kendisine büyük bir mükâfat verecektir.»

Daha sonra da, Fatiha suresini okuyup işi bağlar.

***

Bundan sonra..

Müride gereken ve yakışan odur ki : Verdiği bu söz üzerine, kuvvetlice dura; ayağını pek basa.. Bu sözü bozmamak için de, çok önem vere.. Zira, müridin uyması gereken şartların bir başkası da budur. Zira, en küçük tenbellik, verilen sözün bozulmasına neden olur.

***

MÜRİDE GEREKENLER

Üstte yazıldığı gibi, bir Allah yolcusu; icazet ve inabeye sahib olduktan sonra, şunu da bilmelidir ki.. verilen sözde şart koşulan beş şeyi yerine getirmeye çok dikkat etmesi gerekir. Hiç bir erteleme yapmadan onları eda etme yoluna girmelidir.

Beş vakit namazını, mümkün olduğu kadar, cemaatle eda etmeye rağbet etmeli; bu hususu dikkatinden uzak tutmamalıdır.

Bundan başka, sünnet sayılan : Teheccüd, işrak, kuşluk, tahiyyat-i mescid, salât-ı vüdu, evvabin gibi namazlardan hangisini mürşidi tavsiye ederse.. yerine göre emir ve tavsiyesini yerine getirmelidir. Kesin olarak, terkini yerinde görmemelidir. Zarurî bir durum dolayısı ile, bırakma durumu meydana gelir ise.. vaktinde yapılıyormuş gibi, hemen eda etmelidir. Bu şekilde nafilelere devam etmek dahi, Yüce Hakka yakınlığı gerektirir; bunun için de devam edilmesi yerinde ve gereklidir.

FETHİYE-İ ŞERİFENİN OKUNMA ZAMANI

Eğer Fethiye-i Şerife'nin okunmasına izin verilmiş ise.. sabah namazı kılındıktan sonra ve her gün okunmalıdır.

Yine mürşidin izni ve icazeti ile alınan istiğfar, salâvat-ı şerife, tevhid-i şerif, celâl ism-i şerifi ise.. gecenin son üçte birinde okunmalıdır. O vakit, teheccüd namazı vakti olup bu dersleri o vakitte yapmak en faziletlisidir. Güneş doğduktan sonra işrak vakti, ikindi namazından sonra da okunabilir ki; bu vakitler de en faziletli vakitler arasında sayılır.

Hâsılı : Bu vakitlerin hangisi, müride iyi gelirse.. o vakitlerde dersini okuyabilir.

Mürid, kendisine verilen dersi okuyacağı zaman; tenha bir yerde kıbleye dönüp oturmalıdır.

Sonra, üç kere ihlâs (112. sureyi), bir kere de Fatiha-i Şerife'yi okuyup sevabını, sırası ile :

a) Şeriatın kurucusu Resulüllah efendimizin tertemiz ruhuna hediye etmeli; cennet bahçelerinden bir bahçe olan kabrine göndermelidir. Allah ona salât ve selâm eylesin.

b) Bütün nebilerin, resullerin temiz ruhlarına hediye etmelidir.

c) Dört halife olan Hazret-i Ebu Bekir, Hazret-i Ömer, Hazret-i Osman ve Hazret-i Ali'nin dahi ruhlarına hediye etmelidir; Allah onlardan razı olsun.

d) Diğer ashabın, ashabı gören tabiinin, tabiini gören teba-ı tabiinin dahi temiz ruhlarına hediye etmelidir; Allah onlardan razı olsun.

d) Müçtehid imamların dahi, ruhlarına hediye etmelidir; Allah onlardan razı olsun.

e) Bütün ehlüllah olan velî kullarına hediye etmelidir; sırları mukaddes olsun.

f) Kalan erkek ve kadın müminlerin dahi ruhlarına hediye etmelidir; Allah onlara rahmet eylesin.

ÖLÜMÜ DÜŞÜNME HALİ

Bundan sonra ölümü düşünme haline geçmelidir; bu da şöyledir :

Sanki kendisi hasta olmuş; can çekişme durumuna gelmiştir. Malından ve elindeki dünyalıktan ümidini kesmiştir. Akrabadan, çocuklardan, âileden artık fayda yoktur. Sonunda bunları bırakıp gidecektir. Nefesi kesildikten sonra da, kabre koymak için hazırlık yapacaklardır. Kefeni getirilecek, yıkayıcıya teslim edilecek, tabuta konacak, cenaze namazı kılınacak, kabre götürüp içine koyacaklar; yatırıp üzerine de toprak atacaklar. Sonra orada bırakıp gidecekler.

Kısaca düşünüp şunu anlayacaktır : Yüce Hakkın zatından başka, hiç bir şeyin kalıcı durumu yoktur.

İşbu düşünce ile; icazet ve inabe alırken, mürşidin huzurunda nasıl edeple olmuşsa.. öylece mürşidin huzurunda olduğunu düşünerek dersini okumaya başlar.

Hayır olsun, şer olsun, hiç bir şeyi hatırına getirmemeye tam bir gayret harcamalıdır.

Bu halet içinde iken, kendisine manevî yönden bir zuhurat olursa mürşidinden başkasına söylememelidir.. Eğer mürşidi birine söylemesi için izin vermiş ise, ona söyleyebilir.

Bu arada bir de, rabıta var ki, o da yerinde açıklanacaktır.

Bu kitabı yazan zata ait bir şiir :

Aç gözün bak asümana kim nedir;
Hep gelenler bu cihana andadır.
Cümle gelmiş geçmişi seyret tamam;
Has u ama olanı gör vesselâm..
Ol kadar in'am ü ihsan hep sana;
Hak'tan oldu eyleme vaktin heba..
Aç gözün bir hoşça fikret ey civan;
Geçti ömrün hab ü gafletten uyan..
Kır bu benlik bendini ey hace gel;
Mürşide kul olagör etme cedel..
Cümle varlıktan halâs etsin seni;
Taa, getürüp hakka yetürsün seni..
NURİ'ye gel Hakka vâsıl olasın;
Bihisab in'ama nail olasın..[1]

(1) Bu şiirin daha açık Türkçesi şöyledir :

Gözünü aç, semaya bak, neler olduğunu gör; bu cihana gelenlerin hepsi oradalar..
Bütün gelip gidenleri tam olarak seyret; seçmeye, düşüğe olanı gör vesselâm..
Bunca nimetin, ihsanın hepsi sana Hak'tan geldi; vaktini boşa giderme..
Gözünü aç da güzelce bir düşün ey genç; ömrün bitti, gaflet uykusundan uyan.
Ey efendi, bu benlik ipini kır da gel; mürşide köle ol, çekişmeyi bırak.
Böylere cümle varlıktan seni kurtarsın; götürüp Hakka ulaştırsın.
NURİ'YE gel ki; hakka ulaşasın; sayısız nimetler bulasın.

5. KISIM

Konusu : Dört bölümden ibaret olan BİRİNCİ BAB..

I. BÖLÜM : Teveccüh - Rabıta..

Kendi içinde, dört bölümden ibaret olan bu birinci bölümde şu hususlar vardır :

a) Teveccüh ve rabıta..

b) Müptedi (yeni giren) salik..

c) Mütavassıt (ortada bulunan) salik..

d) Müntehi (sonda bulunan) salik..

Bunlar, üç türe ayrılıp açıklanacaktır :

TEVECCÜH

Birinci türde, şunlar açıklanacak : Müptedi salikin, muktedi talibin teveccühü.. Bu da, üç yönlüdür.

Birinci yönlüsü şöyle olacaktır :

Şeyhin huzurundaymış ve diz dizeymiş gibi, kıbleye dönük olarak

oturacak. Kendi kalbini bir tekneye veya bir başka kaba benzer görecek. Şeyhinin kalbini de, umman deniz misali bulacak. Kendi kabını altına tutup umman deniz misali mürşid şeyhin kalbinden ilâhî feyiz doldurmaya çalışıp gayret edecek. Bu iş; en azından çeyrek saat, ortalama yarım saat, en çoğu da bir saat kadar sürdürülüp öyle duracaktır.

İkinci yönlüsü de şöyle olacaktır :

Mürşid şeyhini bir çadıra benzetecek. Kendisini de o çadırın içinde bilecek. Dört yandan, o çadırın içine ilâhî feyizlerin akıp durduğunu görecek. Kendisini bu halde tutup durmalıdır.

Üçüncü yönlüsü şöyle olacaktır :

Mürşid şeyhinin ruhaniyetini bir büyük denize benzetecek; kendisini de bir damlaya.. Sonra kendisini o büyük denizde boğulmuş bilip anlatılan şekilde teveccühünü sürdürecektir.

Anlatılan üç yönlü teveccühten hangisi, kendisine kolay ve uygun olursa.. ona devam etmelidir. Anlatılan en az, orta ve en çok teveccüh sürelerinden hangisine alışmış ise.. kıbleye dönerek o şekilde oturmalıdır. Sonra da, kendisine ihsan edilen zikir dersini, teveccühünü bozmadan okumalıdır.

Dersini bitirdikten sonra da, Fatiha okuyup duâsını etmelidir.

RABITA

Anlatılan bu makamların rabıtası dahi üç yönlüdür.

Birinci rabıta şöyle olacaktır :

Bu yola giren salik mürid; hemen her gezip oturduğu yerde, şeyhinin eli elindeymiş ve daima huzurunda oturuyormuş gibi bir duyguya sahib olacak.

İkinci rabıta şöyle olacaktır :

Mürşid şeyhinin ruhaniyetini; bir hırka veya bir cübbe gibi giymiş, bir peçe şeklinde üzerine örtmüş gibi bilecek.. Daima onunla gezip oturduğu duygusuna sahip bulunacak..

Üçüncü rabıta ise, şöyle olacaktır :

Mürşid şeyhinin mübarek hırkası içinde, koltuğu altında kendisini

gizlenmiş görecek. Böylece, daima onunla beraber olduğu duygusuna sahip bulunacak..

İşbu usulleri izleyerek giden Hak yolcusu mürid salik; uyumaya niyet ettiği zaman, kendisini şöyle bilecek : Sanki, mürşid şeyhinin uğurlu ayağına başını koymuş, orada uyuyor.

Evet, Hak yolcusu mürid salikin yatıp uyuması da böyle olmalıdır.

*
**

İkinci türde şunlar açıklanacak : Mütavassıt (ortada bulunan) salikin teveccühü.. Bu da üç yönü ile açıklanacaktır.

Birinci yönlüsü şöyle olacaktır :

Orta halli salik, bu yönlü teveccühünde; kendisini mürşid şeyhinin huzurunda diz dize oturur bilecek.. Şeyhini, bu şekilde huzur halinde bulduğu zaman, şeyhi, kendisini alıp nur kaynağı Resulüllah efendimizin huzuruna götürdüğü duygusuna sahib olacak; Allah ona salât ve selâm eylesin. Kendi durumunu bu ölçüde bilerek, Resulüllah'ın huzurunda duruyormuş gibi duracak; Allah ona salât ve selâm eylesin. Ancak, kendisini, mürşid şeyhinin hırkasının altında saklı sayacak.. Bu arada, şeriat sahibi Resulüllah efendimizin, cevahirlerle bezeli yüksek bir kürsüde oturduğunu, dört halife efendimizin de, onun sağ ve sol taraflarında bulunduğunu bilecek. Resulüllah efendimize Allah salât ve selâm eylesin; dört halifeden dahi, razı olsun. Bu halde; tam bir huzur, huşu ile bir çeyrek veya yarım saat yahut bir saat kadar teveccüh edip oturacak..

İkinci yönlüsü şöyle olacaktır :

Şeyhini bir çadır gibi bilip ona sarınacak. Her yandan da ilâhî feyizler geldiğini duyacak.. Bu teveccühünde şeyhini bulduğu zaman, şeyh kendisine zarf gibi olacak. Yani : Örtündüğü bir elbise gibi, her yanını bürümüş olacak.. Kendisi de onun içine girip yok olmuşcasına kalacak. İşbu hal ile, enbiyanın efendisi, Resulüllah efendimizin nur dolu huzuruna varılmış olacak. Üstte de anlatıldığı gibi, Resulüllah efendimizi, süslü bir kürsü üzerinde oturmuş bulacak. Kalan bütün nebileri ve resulleri de onun sağında ve solunda birer yüksekçe kürsü üzerinde oturmuş görecek.. Başta Resulüllah efendimiz olmak üzere, bütün nebilere ve resullere salât ve selâm olsun. Şeyhini dahi, Resulüllah efendimizin üstün zatına doğru teveccüh edip oturmuş sayacak. Nurun kendisi olan mübarek kalbin-

den şeyhinin kalbine altın oluktan akar gibi ilâhî feyizler aktığını görecek. Bu duygu hali içinde; saygı ile, edeple, içli bir şekilde teveccüh ederek bir çeyrek, yarım veya bir saat kadar duracaktır.

Üçüncü yönlüsü şöyle olacaktır :

Şeyhinin ruhaniyetini bir deniz bilecek; kendisini de onda boğulan bir damla sayacak. Ve.. yok olduğunu özünde duyacak.. Bu teveccühünde şeyhini bulduğu zaman; deniz olan şeyhi ile peygamberlerin efendisi evliyanın ve müttakilerin dayanağı Resulüllah efendimizin huzuruna vardığını görmelidir; Allah ona salât ve selâm eylesin. Efendimizi dahi, tüm varlığı kuşatan derya bilmeli.. Resulüllah efendimizin sağında ve solunda ise.. tüm nebileri ve resulleri görmüş gibi olmalıdır. Resulüllah efendimize ve diğer nebilere ve resullere salât ve selâm olsun.

Üstte anlatılan hal ile, bir deniz ölçüsünde gidip şeyhinin denizini, Resulüllah'ın denizinde yok olmuş kabul etmelidir. Böyle bir huzur, huşu ve içten bir saygı ile çeyrek saat yahut yarım veya bir saat kadar teveccüh edip durmalıdır.

Bütün bu teveccühlerde; meydana çıkan belirtileri, şeyhinden başkasına anlatması yerinde olmaz. Zira, bu makam, şeyhte yok olma makamıdır.

Bu makamın rabıtasına gelince.. onu da diyelim..

Hak yolcusu salikin oturması kalkması, uykusu uyanıklığı, yemesi içmesi, gezip yürümesi gibi özellik taşıyan ve taşımayan tüm işlerinde şeyhini kendisi ile beraber bilecektir. Şeyhini, kendi yanında oturur gibi görecek, ona göre saygılı, duygulu huzur içinde kalacaktır.

*
**

Üçüncü türde ise, şunlar anlatılacak : Müntehi (sonda bulunan) salikin teveccühü.. Bu da üç yönü ile açıklanacaktır.

Birinci yönlüsü şöyle olacaktır :

Daha önce de anlatıldığı gibi, Hak yolcusu salik mürid, şeyhi ile diz dize oturmuş gibi teveccühünü sürdürecek. Bu arada, Resulüllah efendimizi dahi, arada bir perde olmadan açık bir şekilde görecek.. Bu hali bulduğu anda, Resulüllah efendimizde yok olmaya ayak basmıştır. Bu halde de, yine şeyhini teveccühünden uzak tutmayacaktır. Önceki halde

şeyhinde fena bulma hali ile Resulüllah efendimizin huzurunda oturduğunu anlayacaktır; Allah ona salât ve selâm eylesin.

— Hazret-i Resulüllah, bu çaresizini şekilsiz yorumsuz olarak Allah'a ulaştırır..

Diye düşünecektir. Tam bir huzur, içten gelen saygı ile; çeyrek, yarım veya bir saat kadar teveccüh edip duracaktır.

İkinci yönlüsü şöyle olacaktır :

Sona varan müntehi Hak yolcusu salik; ikinci tür teveccühün ikinci yönlüsündeki çadır misali teveccüh halini burada dahi sürdürecektir. Şeyhinin hüviyetinde dahi yok olacaktır. Bu hali içinde; Resulüllah efendimizi, arada perde olmadan tanınan sıfatları ile görecektir. Şeyhinin hüviyetinde yok olarak, Resulüllah efendimizin huzuruna varacaktır. Orada tam bir huzur, içten saygı ve edeple oturacaktır. Bu arada, Resulüllah efendimizin mübarek kalbinden; şeyhinin kalbine altın oluktan akar gibi, ilâhî feyizlerin akıp geldiğini görecektir. Bu ilâhî feyizler içinde; kendisini de, şeyhini de yok olmuş bulacaktır. Resulüllah efendimizin dahi, Yüce Hakkın huzurunda oturduğunu özünde duyacaktır; tüm varlığı dahi, onda yok olmuş görecektir. Resulüllah efendimize salât ve selâm olsun. İşbu teveccühünü dahi; çeyrek, yarım veya bir saat sürdürüp duracaktır.

Üçüncü yönlüsü şöyle olacaktır :

İşini bitirip sona ulaşmakta olan Hak yolcusu mürid salik, ikinci türde anlatılan ikinci yöndeki teveccühünü burada dahi aynen uygulayacaktır. Şeyhinin ruhaniyetini bir deniz, kendisini de bir damla sayacak; orada yok olacaktır. Bu arada, Resulüllah efendimizin yüksek kalbini de şöyle görmelidir : Bütün âlemi sarmış deniz.. Bunları böylece görüp duymalıdır. Şeyhini de, o saadet denizine katmaya gayret edip çalışmalıdır. Bu saadet denizine katmaya çalışırken, tam ve bütün olarak cümle varlıkları zerreye varıncaya kadar, o deryada silinip yok olmuş görmelidir. Resulüllah efendimizin huzurunda dahi, bu şekilde oturduğunu kabul etmelidir. Bu oturuşundaki teveccühünü çeyrek, yarım veya bir saat kadar sürdürmelidir.

Bu mertebede, Hak yolcusu salike Resulüllah efendimizin varlığında yok olma işareti; anlatılan şekilde dile gelir.

Durum gerçeğe ulaştığı zaman da, bu üstün ihsanlara zuhur yeri olur :

وَسَقٰيهُمْ رَبُّهُمْ شَرَابًا طَهُورًا

— «Rabları, onlara tertemiz bir şarabı içirmiştir.»

Meâline gelen İnsan suresinin 21. âyetinin doğrultusunda, asıl varlığa zuhur yeri olma durumu ihsan olunur. Yani : Resulüllah efendimizin nuruna.. Allah ona salât ve selâm eylesin..

Bu manada bir şiir :

Bilürüm ki seni haksın;
Kamu âlem bütün sensin..
İki cihanda sultansın;
Şefaat ya Resulellah..
Seni bulan bulur Hakkı;
Seni gören görür Hakkı..
Hakikat madeni sensin;
Şefaat ya Resulellah..[1]

Bu makamın rabıtası dahi, şöyle olacaktır :

Hak yolcusu salik mürid; her gezdiği yerde, her oturduğu semtte, yani : Özel ve diğer işlerinde şekilsiz yorumsuz Hakkın huzurunda olacaktır. Bu ölçü içinde; gezecek, oturacak, Hakkın gayrını da kalbinden çıkaracaktır. Bundan sonra, oturması, kalkması, uykusu, uyanıklığı Hak ile olacaktır.

Bu kitabın yazarına ait bir başka şiir :

(1) Şu şiirin daha açık Türkçesi şöyledir :

Sen Haksın; şunu da bilirim : Cümle âlem, tümden sensin..
Dünyada âhirette bir sultansın; bize şefaat eyle ya Resulellah..
Seni bulan kimse, Yüce Hakkı bulmuştur; seni gören kimse, Yüce Hakkı görmüştür..
Sen hakikatın kaynağısın; bize şefaat eyle ya Resulellah..
Allah ü Teâlâ Resulüllah efendimize salât ve selâm eylesin.

Ya Resulellah cemalin binikab gördüm bugün;
Hamd ü lillah nur ü vechin bihicab gördüm bugün..
Çünkü gark olmuştu nura ol mübarek kametin;
Baktığım an aldı berk-ı envarın senin..
Gönlüm içre çün kuruldu bir yüce divan aman;
Bir mücellâ hem mücevher kürsî dahi nagehan..
Şah-ı Kevneyn ol mücellâ kürsî üzere oturur;
Çar-ı yar basafa ashab saf beste durur..
Çünkü gördüm bir dahi ol Şah-ı Kevneyn'i heman;
Ol vakitte cümle aklım tar ü mar oldu aman..
Mest olup kaldım orada bilmez oldum kendimi;
Gördüm ancak evvel ve âhir cihanı hemdemi..
Kaplamıştı nur cihanı kalmamıştı nesne hiç;
Görünürdü Nur-ı Muhammed kalmamıştı nesne hiç..
Nuru nur etti canım Nur-ı Ahmed Mustafa;
Gel ki aşık Nurî'ye kim kalbin olsun pürsafa..[1]

(1) Bu şiirin daha açık Türkçesi şöyledir :
Ey Allah'ın Elçisi, bugün, cemalini peçesiz olarak gördüm; Allah'a hamd olsun, yüzünün nurunu, bugün perdesiz gördüm.
O mübarek boyun, nura boğulduğu içindir ki; baktığım anda, senin nur şimşeklerin gözümü aldı.
Aman aman, gönlümün içinde yüce bir divan kuruldu; parlak mücevherlerle süslü bir de kürsü ortaya kondu..
İki cihanın şahı, o parlak kürsü üzerinde oturuyordu; dört halife, safa ile diğer as hab saf tutup duruyordu.
O iki cihan şahını bir daha gördüğüm zaman; o vakit, bütün aklım darmadağın oldu, aman..
Sarhoş oldum, orada kaldım, kendimi bilmez oldum : İşte o zaman önden sona cihanı ve arkadaşı gördüm.
Cihanı bir nur kaplamıştı, hiç bir şey onsuz kalmamıştı; Muhammed nuru görünüyor du, başka bir şey hiç kalmamıştı.
Canım, Nurî'yi, Ahmed Mustafa'nın nuru nur eyledi; aşık Nurî'ye gel de, kalbin safa dolsun.

6. KISIM

Konusu : Dört bölümden ibaret olan BİRİNCİ BAB'ın ikinci bölümü..

II. BÖLÜM: Latifeler..

Bu kısmın başına konan tanıtma yazılarından da anlaşılacağı gibi, burada yola (tarikata) girme durumu ile, yedi latife açıklanacaktır.

Bir kudsî hadis-i şerifte şöyle buyurulmuştur :

اَلَا اِنَّ فِی الْجَسَدِ قَلْباً وَفِی الْقَلْبِ فُؤَاداً وَفِی الْفُؤَادِ سِرّاً
وَفِی السِّرِّ خَفِیّاً وَفِی الْخَفِیِّ اَخْفٰی وَاَنَا فِی الْاَخْفٰی

— «Dikkat ediniz, cesette bir kalb vardır. Kalbin içinde de bir fuad vardır. Fuadda dahi sır vardır. Sırda da hafi vardır. Hafide dahi ahfa var..

İşte ben, o ahfayım..»

Ne var ki, bu oluş, yaratılmış şeylerin birbirine bitişip yapışması gibi değildir; onunla kıyas edilemez. Bunda ne kıyas vardır; ne de bir şekil.. Akla gelenden çok başkadır.

Bu cüz'î aklı, kula ihsan eden Yüce Allah'tır. Bu küçük cüz'î akıl, ancak dünya işlerini bilir; âhirete dair işleri de idrâk edebilir. Hiç bir misali ve benzeri olmayan mutlak gerekli varlığın sahibi olan Yüce Zat'ı idrâk edip anlatmaktan yana kusurludur. O Yüce Zat, zatının esasını, yine kendi Yüce Zat'ı bilir.

Mana böyle olduğuna göre; her bir ferdin vehimlerinde olan Hakkı yaratan, yine onun Yüce Zat'ıdır. Allah'ın zatı, o vehmedilenlerden çok başkadır.

Sözün özü odur ki : Kâmil ve mükemmel insan olan değerli zatların Yüce Allah'a vâsıl olmaları; yine Yüce Allah'ın zatına has bir şekildir. Söz ile değil; hal olarak değerlendirilmelidir; dolayısı ile, bu Muhammedî yola girmeye ihtiyaç vardır.

Bu manada girilen yolların hiç biri, diğerinden ayrı ve başka değildir. Ama, bazı ehlüllah yollarında; irşada ehliyetli olan kâmil mürşidler, müridlerini nefis yönüyle terbiye ederler. Bazıları da, ruh tarafından terbiye edip sülûk yolunu gösterirler. Ta ki, şu ölüm uçurumundan uzak olup kurtulalar.

Zira, hemen her ferd, kendi vehminde Hakkı bir başka tasavvur eder. Ama, hiç bir şekilde o tasavvur edilen Yüce Hak olamaz. Onun ettiği tasavvur, Yüce Hakkın bir tecellisinden meydana gelir. Dolayısı ile, o tasavvur edileni yaratan Yüce Hak'tır. Bu değerlendirmeye göre; ehlüllah olan Allah'ın sevdiği kullar, vehimlerinde olan hakka tapmaktan beridirler.

Özellikle üstün Nakşıbendiye tarikatı terbiyecileri, yollarına girenleri ruh mertebesinden yola koyarlar. Asıl olarak ruh safiyetini bulduğu zaman, onatıka nefis, (insanın tabiatı) onun içinde temizliğini bulur.

Diğer tarikatlar, nefis mertebelerini gözönünde tutarlar. Ancak, durum ne olursa olsun; gaye ve istenen, ruhu, aslî olgunluğuna döndürüp kemalâta kavuşturmak ve Yüce Hakkı bildirmektir.

*
* *

Ey bu yola girmeyi isteyen, yedi latifeye rağbetli olan salik ve aşık. Anlatılacakları bilmelisin.

Şeyhin izni ve icazeti ile temiz bir yerde; kıbleye dönerek iki diz üzerine otur.

Bundan sonra, yukarıda anlatılan üç yönlü teveccühten hangisi senin için kolay gelir ve rahat olursa.. o şekilde teveccüh et. Önce de anlatıldığı gibi, bu teveccühün en azı çeyrek saat, ortası yarım saat, en çoğu ise bir saattır. Bu sürelerin hangisini seçersen, o süre için teveccühünü yapıp otur.

Daha sonra, o teveccühü hiç bozmadan, yüz kere istiğfar oku; günahlarının bağışlanmasını dile.. Otuz kere de, salâvat-ı şerife oku.

Bu arada; hayır, şer, tüm bağlardan ve gayelerden, taleplerden yana temiz ol. Sanki kalb üzerine nurdan bir ism-i celâl (Allah adı) yazılmış gör; her nekadar gözün kapalı olsa da, görür gibi yap..

Dilini damağına yapıştır; dişlerini de birbiri üzerine koy. Gözünü yum, tüm duygularının hareketlerine engel ol; onları, kendi hükümlerini işlemekten yana boş bırak.

Anlatılanları yapmak için, ciddî bir şekilde gayret et. Mürşid şeyhin ruhaniyetinden de yardım dile..

Senin, sol memenin iki parmak kadar aşağısında, çam kozası şeklinde kalb vardır. Bu kalbin üzerine yazılan ism-i celâli (Allah adını) görür gibi ol; üç bin kere ism-i celâli oku. Bu lafzın manasına dahi, hiç bir benzetme yapmadan teveccüh et. Bu çeşit teveccüh öyle olmalı ki : Kendinden ve Yüce Allah'ın zatından başka her şeyden yana senin için bir unutkanlık meydana gele :

وَاذْكُرْ رَبَّكَ إِذَا نَسِيتَ

— **«Unuttuğun zaman, Rabbını hatırla..»**

Meâline gelen Kehif suresinin 24. âyetindeki mana zuhur ede..

Hak yolcusu salik, anlatılan şekilde zikri sürdürüp giderse.. zikir

kalbine yerleşir. O zaman, kalb, asıl sıfatını bulur; akik renginde saf temiz bir şekilde kalbin nuru zuhur eder.

İşte o zaman, zkireden kimse, istese de kalbinin zikrine engel olamaz :

— Veled-i kalb.. (Kalb yavrusu..)

Durumu hâsıl olur.

Bazan da, güneş doğar gibi, bir kırmızılık doğu tarafından görünür. Bazan da güneş çıkar gibi, bazan da büyük bir kapı gibi akik renginde görünür.

Anlatılanların benzeri daha başka alâmetler de meydana gelir.

Bütün bunlar, zuhur edip dururken; Hak yolcusu salik, bunların zuhuruna kapılmamalı ve şaşkınlığa düşmemelidir. Zikirden fikirden geri kalmamalıdır. Kendisine ihsan edilen zuhuratı dahi, mürşidi olan şeyhten başkasına da söylememelidir. O zuhuratın kalıntılarını, izlerini göz önünde tutmalı; kaybetmemeye tam bir gayret harcamalıdır.

R U H

Kalb, anlatılan yoldan asıl sıfatına döndükten sonra; mürşidin izni ve icazeti ile salik, zikrini ruh tarafına çekmelidir.

Ruh sağ memenin altına doğru iki parmak kadar aşağıdadır.

Yukarıda sözü edildiği şekilde; Hak yolcusu salik, ara vermeden, âdet edindiği kadar teveccühte bulunmalıdır. Sonra, bu teveccühle, kalbin zikrine geçmelidir. Bu zikir, önce de anlatıldığı gibi, üç bin keredir. Bu zikri, önce kalbe vermelidir. Sonra da, teveccühü bozmadan, sağ memenin altındaki ruha geçmelidir. Ruhta dahi, beş yüz kere ism-i celâli okumalıdır.

Ruhun nuru, asfar ki, açık sarı renklidir.

Açıklanan şekilde zikir sürdürülürse.. ruh dahi, asıl safiyetine döner. Nurunun zuhuru ile, tam temizliğini bulduktan sonra, durumunu mürşidine anlatır.

S I R

Yine mürşidinin izni ve icazeti ile; salik, ruhtan sırra geçer. Sırrın yeri, sol memenin üzerinde ve iki parmak kadar yukarıdadır. Sırrın nuru da beyazdır.

Yukarıda açıklandığı gibi, müridin alıştığı şekilde tevecciih ettikten ve süresini doldurduktan sonra zikirlere geçilir. Kalbin üç bin, ruhun beş yüz, ism-i celâli (Allah adı) zikri yerine getirildikten sonra; beş yüz ism-i celâl de, sırra dönük olarak okunur.

Zikir sırra yerleşir; sır da bu şekilde asıl safiyetini bulur. Bu durum devam edip belirtileri ortaya çıkınca, durumu mürşidine anlatır.

H A F İ

Sonra, mürşidinin izni ve icazeti ile Hak yolcusu salik, zikrini hafiye nakleder.

Hafinin yeri; sağ meme üzerinde ve iki parmak yukarıdadır. Nuru da zümrüt yeşilidir.

Bu zikri yapacak olan, yine alıştığı şekildeki teveccühte bulunmalıdır. Tevecciih süresini tamamladıktan sonra; kalbin, ruhun, sırrın ism-i celâl (Allah adı) zikirlerini yerine getirmelidir. Bunların sonunda, beş yüz kere de hafiye dönük olarak, ism-i celâl (Allah adı) zikrini okumalıdır.

Zikre bu şekilde devam ederse.. hafinin de nuru zuhur eder; aslî sıfatına döner. Böyle olunca, yine durumu mürşidine anlatır. Mürşidinin izni ve icazeti ile bu sefer zikri ahfaya aktarır.

A H F A

Bu durumda, yine Hak yolcusu salik, yapmakta olduğu teveccühü bozmaz; süresini tamamladıktan sonra da zikirlerine geçer. Kalbin, ruhun, sırrın, hafinin zikirlerini açıklandığı gibi yapar hakları olan ism-i celâl (Allah adı) zikrini okur. Bunlardan ayrı olarak, beş yüz ism-i celâl (Allah adı) da ahfaya dönük olarak okur.

Ahfanın yeri, iki meme ortasındadır. Nuru ise, ya çok beyaz, yahut çok siyah zuhur eder. Bunların hangisi zuhur etse olur; artık, ahfa dahi, asıl sıfatına dönmüştür.

Bundan sonra, yine durumu mürşidine anlatır.

NEFİS LETAİFİ

Bundan sonra, Hak yolcusu salik, mürşidinin izni ve icazeti ile zikrini nefis letaifine aktarır.

Nefis letaifinin yeri, iki kaşın ortasındadır. Nuru da, turuncu sarıdır.

Anlatılan usulde, zikreden mürid, cümlesinin hakları olan ism-i celâl (Allah adı) zikrini yerine getirir. Ondan sonra da, beş yüz ism-i celâli, nefis letaifine dönük olarak okur.

Nefis letaifi de asıl sıfatına döndüğü, bunun belirtileri de ortaya çıktığı zaman, durumu mürşidine anlatır.

LETAİF-İ KÜLL (Latifelerin Tamamı)

Bundan sonra, Hak yolcusu salik, mürşid şeyhinin izni ve icazeti ile, letaif-i külle geçer. Letaif-i küllün yerini alın ortasındaki perçem yeri bilmelidir. Burada, ism-i celâli, uzaktan okunacak şekilde celî bir yazı ile yazılmış görmelidir.

Hak yolcusu salik dahi, teveccühünü, yine alıştığı şekilde yapıp bitirmelidir.

Bundan sonra; kalbin, ruhun, sırrın, hafinin, ahafanın, nefis letaifinin hakları olan ism-i celâl zikrini okur.

Letaif-i küll için okuduğu ism-i celâllerde; baştan ayağa kadar, kendisini tüm azası ile bir aynada görür gibi olmalıdır.

Hak yolcusu salik, bu şekilde devam edip her şeyi yerli yerince yaparsa.. bu uğurda ciddî gayret sarf ederse.. o zaman bilmeli ki : Yakın bir gelecekte Allah'ın ihsanına mazhar olacaktır.

Bu mazhariyete erdikten sonra; bedenindeki bütün parçalar, hep ism-i celâli (Allah adını) okur. Bunun hareketini kendisi de duyar.

Bu halinde, beden parçalarından :

— Hangisi ile zikredeyim..

Dese, onunla zikreder. Bu ten kulağı ile de, seslerini işitir.

Bunlar olduktan sonra, Allah'a hamd etmelidir. Hemen her gün, anlatılan usule göre; dersini okumalıdır.

Kendi zikrinin sesinden başka; dışarıdaki şeylerin seslerini de duymaya başlar.

Bu kitabın yazarına ait bir şiir :

Kalbim içre bir cevahirden yapu;
Gördüm anda bir kazıl yakut kapu..
Girip andan ileri vardım heman;
Bir cevahirden saray oldu ayan..
Saru yakuttandır anın kapusu;
Dürrü safiden yapılmış yapusu..
Orta yerde hem kurulmuş bir çadır;
Kapusu ahdar zeberceddendürür..
Çadırı da bir siyah nur kaplamış;
Nur-ı Hak'tır gözler anı görmemiş..
Girdim andan dahi seyrettim heman;
Bir aceb nur var imiş onda nihan..
Rengi turuncu idi kendisi nur;
Pek mücellâ bakmağa göz kamaşur..
Gördüm anı geçtim ileru heman;
Bir azim iklim göründü ol zaman..
Dağ u sahra kasr u bünyanı anın;
Cümle zikrüllaha meşguldür hemin..
Kim ki ister ol sülûkü seyr ede;
Bu kitabı başına tac ede..[1]

(1) Bu şiirin daha açık Türkçesi şöyledir :

Kalbimin içinde cevahirden bir yapı gördüm; kırmızı yakuttan bir de kapı vardı.
Oradan girdim, hemen ileri vardım; cevahirden bir saray açıkça belli oldu.
Onun kapısı da, sarı yakuttandı; yapısı da saf inciden yapılmıştı.
Orta yerde bir çadır kurulmuştu; kapısı da yeşil zebercedden..
Bu çadırı da siyah bir nur kaplamıştı; gözlerin görmediği bir Hak nuruydu.
Buradan girdim, hemen yürüdüm; onda gizli hayranlık veren bir nur varmış.
Rengi turuncu idi, ama kendisi nurdu; pek parlaktı, bakarken gözler kamaşıyordu.
Bunu da gördüm, hemen ileri geçtim; o zaman, büyük bir iklim göründü.
Onun dağı, alanı, binaları tümüyle; Allah'ın zikriyle meşgul idi.
Her kim bu sülûke girip yürümek isterse; o kimse, bu kitabı başına taç etmeli..

7. KISIM

Konusu : Dört bölümden ibaret olan BİRİNCİ BAB'ın üçüncü bölümü..

III. BÖLÜM : Nefiy ve isbat..

Üstteki başlıklardan da anlaşılacağı gibi; bu üçüncü kısımda nefiy ve isbat anlatılacaktır. Yani : Kelime-i tevhid..

Bu mübarek kelime-i tevhid için, tarikat ehli zatlar şöyle demişlérdir :

— Üç manaya gelir; şöyle ki :

a) Bu yola yeni giren müptedi salik için :

لَا مَعْبُودَ اِلَّا اللّٰهُ

— Allah'tan başka ibadet edilecek zat yoktur. (Lâ ma'bude illallah..)

Cümlesini okumak vardır.

İşin ortasında bulunan mütavassıt Hak yolcusu salik için :

لَا مَقْصُودَ إِلَّا اللهُ

— Allah'tan başka maksad yoktur. (Lâ maksude illallah..)

Cümlesini okumak vardır.

İşin sonuna varan Hak yolcusu müntehi salik için ise :

لَا مَوْجُودَ إِلَّا اللهُ

— Allah'tan başka mevcud yoktur. (Lâ mevcude illallah..)

Cümlesini okumak vardır.

Ancak, Hak yolcusu salikin bu nefiy ve isbata geçmesi için bazı şartlar gerekir.

Öncelikle, önceki kısımda anlatılan yedi latifenin özellikleri olduğu gibi zuhur etmelidir. O zuhur eden halleri, mürşid olan şeyhine anlattıktan sonra nefiy ve isbat zikrine geçebilir.

Anlatılmak istenen mana, daha açık olarak şöyledir :

Yukarıdan beri anlatılan şekilde, tam bir temizlik içinde olacaktır. Sonra, tenha bir yere oturacak. Bu oturma halinde kıbleye dönecek ve dizi üzerine oturacaktır.

Bundan sonra Hak yolcusu salik, yapmayı âdet edindiği teveccühü de yerine getirecektir. Yedi latifenin payları olan ism-i celâli (Allah adını) da okuyup bitirecektir.

Bundan sonra, anlatılan teveccühü bozmadan, nefiy ve isbat zikrine geçecektir.

Bu zikri şöyle yapacaktır :

— LÂ.. (YOK..)

Kelimesini okurken, Arapça aslına göre yazılan bu kelimeyi, açık bir şekilde alttan göbeğinin üstüne yazılmış görmeli; bir dalı sağında, diğer dalı ise solunda hissetmelidir. Okurken, sesini beyninin ortasına duyuracak kadar uzatmalıdır.

— İLÂHE.. (İLÂH..)

Kelimesini okurken de; LÂ kelimesini götürdüğü beyninin ortasından başlatmalı, sağ küreğinin üzerine getirdiğini tasavvur etmelidir.

— İLLALLAH.. (Ancak Allah vardır.)

Kelimesini alırken de, bu kelimeyi; sağ omuzundan itibaren yazıldığını ve çam kozası şeklindeki kalbine kadar o şekilde geldiğini tasavvur etmelidir.

Ondan sonra.. göbeğinin altında nefesini tutmalı; bir nefeste üç kere, anlatılan şekilde, işaret edilen manaları düşünerek kelime-i tevhidi okumaya başlamalıdır.

Şöyleki :

— LÂ.. (YOK..)

Kelimesini göbeğinin üstünden alıp yukarıya doğru çekerken; yeryüzünden arşa, arştan dahi yeryüzüne kadar tüm varlığın hemen her zerresini fena bulup yok olmuş kabul etmelidir. Hatta, kendisini dahi, ortadan silinmiş görmelidir.

Bundan sonra :

— İLÂHE.. (İLÂH..)

Kelimesini getirip sağ küreği üzerine bırakır. Bu arada :

— Haktan başka bir şey yok..

Ölçüsünü elden bırakmaz. Sonra :

— İLLALLAH (Ancak Allah vardır.)

Kelimesini, kalbinin üzerine yapıştırır. İçinden şöyle der :

— Ancak, varlığı mutlak gerekli Yüce Zat vardır..

Bundan sonra :

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ

— MUHAMMEDÜN RESULÜLLAH.. (Muhammed, Allah'ın elçisidir.)

Cümlesini, dahi, fikrine getirmeli ve bunu, Yüce Allah'a vuslat için bir vesile bilmelidir.

Daha sonra, nefesini bırakır. Nefesini dışarı verir iken de :

اِلٰهِی اَنْتَ مَقْصُودِی وَرِضَاكَ مَطْلُوبِی

— Allahım, maksadım sensin; talebim hoşnutluğundur. (İlâhî ente maksudî ve rızake matlubî..)

Duâsını okur.

Bu şekilde alıp verdiği nefesleri arasındaki boşluğa, düşük düşünceler düşmesinden korumalıdır.

Anlatılan tertibe göre; yirmi bir nefeste, altmış üç kelime-i tevhid okur. Hemen her gün de, bu tertibi sürdürür.

Bu okumalardan bir belirti meydana çıkmaz ise, zikreden Hak yolcusu salik, hiç bıkmadan zikrini tam manâsı ile sürdürür; ama bu kere başka türlü.. Şöyleki :

Mübarek kelime-i tevhidi, anlatılan şekilde, yine bir nefeste yedi kere okur. Bu hesaba göre : Yirmi bir nefeste yüz kırk yedi kere tevhid-i şerif okumuş olur.

Tevhid zikrine bu şekilde devam edip giderse, Allah'tan inayet gelir. Bu inayetle gelen Allah'ın ihsanı olan ilâhî feyizler ve samedanî belirtiler görülür. Hak yolcusu salik, bu ihsanların ortaya çıkmasında dahi :

اِلٰهِی اَنْتَ مَقْصُودِی وَرِضَاكَ مَطْلُوبِی

— Allahım, maksadım sensin; talebim hoşnutluğundur. (İlâhî ente maksudî ve rızake matlubî..)

Şeklindeki duâsını okumalıdır. Zikrine fikrine devam etmeli; daha da ileri gitmeye bakmalıdır.

Anlatılan ihsanın, feyizlerin birinde eğlenir kalır ise.. ya çamura ya da bir batağa düşmüş olur ki, temizlenmesi zordur. Büyük bir uçuruma düşmekle burun burunadır. Bunun için, gelen feyizlerin, ihsanların hiç birine bel bağlamamalıdır. Şöyleki :

Bütün bütün, baştan ayağa kendisini nur görmek ihsan olunsa dahi, daima bunun artmasını dileyerek :

إِلٰهِي أَنْتَ مَقْصُودِي وَرِضَاكَ مَطْلُوبِي

— Allahım, maksadım sensin; talebim hoşnutluğundur. (İlâhî ente maksudî ve rızake matlubî..)

Diye okuyup zikirle, fikirle meşgul olup durmalıdır.

Zira, ism-i celâl, zata bağlı beraberlik cezbesini elde etmeye sebeb olur. Kelime-i Tevhid ise, zata bağlı kayyumiyet cezbesini elde ettirir.

Edeplerine uygun olarak; zikreden kimse, zikrini sürdürür ise.. zikrin sonucu faydalar elde edilir. Şöyleki :

Nefiy tarafında, beşeriyet varlığı silinir; isbat canibinde ise, kayyumiyet cezbesi ortaya çıkar. Bu manada şöyle denilmiştir :

إِذَا تَمَّ التَّوْحِيدُ ظَهَرَتِ الْجَذْبَةُ وَإِذَا ظَهَرَتِ الْجَذْبَةُ فَنَا مَا سِوَى اللهُ وَبَقِيَ مَا هُوَ مِنَ اللهِ تَعَالَى

— Tevhid tamam olduğu zaman, cezbe zuhur eder. Cezbe zuhur ettiği zaman ise, Yüce Allah'ın zatından başka her şey silinir; Allah tarafından gelen kalır.

Kelâm-ı Kadim'e gelen vahiyde (Kur'an'da) Nahl suresinin 96. âyetinde dahi, bu manaya şöyle bir işaret vardır :

مَا عِنْدَكُمْ يَنْفَدُ وَمَا عِنْدَ اللّٰهِ بَاقٍ

— **«Sizdeki tükenir; Allah katındakiler kalır.»**

Ancak..

Zikreden Hak yolcusu mürid; zikrini yirmi bire ulaştırdığı halde, hiç bir iyi sonuç meydana gelmez ise.. bu durum, zikir şartlarındaki eksikliğinden ötürüdür. Bu durumda, işi baştan almalıdır. Zikrin şartlarına uygun, huzur ve içten saygı ile yapılan zikirdeki derin manayı düşünmelidir. Bu arada; dünya, âhiret, hayır, şer, ilim, amel çeşidinden şeyleri düşüncesinden silip atmalıdır. Bütün akla gelen şeyleri dahi, nefiy tarafı ile kalbinden sökmeildir. İsbat tarafında ise, Yüce Hakkın tekliğini düşünmelidir. Bir süre için olsa dahi, ilmî çalışmaları, kitapları mütalaa etmeyi, ondan bundan söz açmayı, çekişmeyi bırakmalıdır. Zira, tevhidin, akla dayalı şeylerle ilgili kılınması, Hakka yönelmeye perdedir.

Yine kusurlarını tamamlayıp bu yoldaki eksikliğini gidermek için; beş vakit farz namazları, sünnet-i müekkedeleri usulüne uygun olarak, tam bir huzurla kılıp bu üstün görevlerini mutlaka yerine getirmelidir. Zira, kudsî bir hadis-i şerifte şöyle buyurulmuştur :

لَمْ يَتَقَرَّبِ الْمُتَقَرِّبُونَ إِلَيَّ بِمِثْلِ مَا افْتَرَضْتُ عَلَيْهِمْ

— **«Bana yaklaşanlar; kendilerine farz kıldığım görevleri yerine getirmek kadar, başka hiç bir şeyle yaklaşamazlar.»**

Bu arada, zarurî durumlar dışında; bilhassa gönül yolu ile, halktan uzak durmayı tercih etmelidir. Böylelikle, vakitlerini boşa gidermeden, tevhid-i şerifle meşgul olmalıdır.

8. KISIM

Konusu : Dört bölümden ibaret olan BİRİNCİ BAB'ın dördüncü bölümü..

IV. BÖLÜM : Murakabe..

Burada, Hak yolcusu salikin murakabesi, üç yönü ile beyan edilecektir.

Zikreden kimsede, zikrin iyi sonuçları ortaya çıktığı zaman, durumu mürşid şeyhine anlatır. Mürşid olan şeyhin izni ve icazeti ile Hak yolcusu salik, murakabe ile meşgul olmaya başlar; zikri bırakır.

Anlatılan murakabeye, şu hadis-i şerifte işaret vardır :

تَفَكُّرُ سَاعَةٍ خَيْرٌ مِنْ عِبَادَةِ سَبْعِينَ سَنَةً

— «Bir saatlik tefekkür, yetmiş senelik ibadetten hayırlıdır.»

Şu âyet-i kerimede dahi, murakabeye işaret vardır :

رِجَالٌ لَا تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ

— **«Onlar, öyle erlerdir ki; kendilerini ne ticaret, ne de alış-veriş Allah'ı anmaktan alıkoyar.»**

(Nur sûresinin 37. âyetidir.)

İşte salik, yapmaya alıştığı tevecciihü ile kalbinde müşahede etmeyi başardığı yedi letaif belirtileri, nefiy-isbat, Allah'ın ihsan eylediği tüm letaifi elde etmiş olarak; tam bir temizlikle kıbleye dönük olarak oturmalı ve murakebeye geçmelidir.

Murakabe, en azından bir saat kadardır; daha da arttırılırsa aşk olmasını dileyelim, Allah rızasının yoludur.

⁂

Başta da işaret edildiği gibi, murakebe, üç şekilde açıklanacaktır. Şöyleki :

1. ŞEKİL : Yukarıda da yazıldığı gibi, Hak yolcusu salik, temiz bir yere gizlice oturur; gözlerini kapatır. Akla gelecek her şeyden, kendisini ayırır. Tüm azalarını, ölü azaları gibi bırakır. Bu iş yeri olan âlem, insanlar, cinler, melek, hurî, gılman, cennet, cehennem, arştan yere, yerden arşa varıncaya kadar bulunan zehrreler de dahil olmak üzere hiç yaratılmamış görecek; kendisini silinmiş bir fani bilecek. Bu kıyasla, bu usulle, hemen her gün murakabe ile meşgul olacaktır.

Böyle yapılırsa; Yüce Sübhan Allah'ın lütufları ile vuslat sırları açılır. Allah'ın ihsanına zuhur yeri olunur. Bunlar, onun ilâhî lütuflarından umulacak işlerdir.

⁂

2. ŞEKİL : Hak yolcusu salik, yazıldığı şekilde murakabe ile meşgul bulunacak, bütünüyle isteklerden geçecek, aklına gelenleri bir yana itecek, zikirde, fikirde dahi olmayacak..

Anlatılan hal ile, azalarını ölmüş gibi bir yana bırakacak, gözlerini de kapayacak. Bu durumu ile sanacak ki : Kendisine ölüm emri gelmiş, ölmüş.. Kendisini kabre koymuşlar. Aradan da zaman geçmiş, cesedi ve kemikleri çürümüş.. Tamamen silinmiş, hiç bir iz kalmamış..

Yukarıda anlatılan ölçüdeki murakabe, en azından bir, ortalama iki, en çoğu üç saat kadar olur.

Bu murakabeye devam edilirse :

مُوتُوا قَبْلَ اَنْ تَمُوتُوا

— **«Ölmeden önce ölünüz.»**

Emrindeki mana sırrı açılır. Bu yoldan da, Allah'ın ihsanına zuhur yeri olunur. Allah'ın lütuflarından beklenen de budur.

***

3. **ŞEKİL** : Hak yolcusu salik, yukarıda yazıldığı şekilde murakabe ile meşgul bulunacak, tüm isteklerden geçip akla gelenleri bırakacak. Zikirde fikirde dahi olmamalı.. Bilecek ki : Ölüm emri gelmiş, Hakkın emri ile âhirete göçmüş, kendisini kabre koymuşlar. Tüm azaları dahi silinip yok olmuş, onlardan yana hiç bir belirti kalmamış.. Kıyamet dahi kopmuş; yerden arşa, arştan yere kadar hiç bir şey kalmamış, bütün varlık yok olup fena bulmuş. Ve.. Hak'tan başka her şey yok olmuş.

İşbu ölçüler içinde; ya bir, ya iki, ya üç saat oturmalı.

Bu murakabeye devam edilirse, Hak yolcusu salike, şu âyet-i kerimenin sırrı zuhur eder :

لِمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ لِلّٰهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ

— **«Bu gün mülk kimin?. Vahid Kahhar Allah'ındır.»**

Mümin suresinin 16. âyeti olan bu mananın zuhurundan sonra; harfsiz, sessiz bir şekilde Hak yolcusu salik, Fecir suresinin son iki âyetindeki manaya muhatab olmaya mazhar olur :

يَا أَيَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ارْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً مَرْضِيَّةً

— **«Ey doyuma ulaşan nefis, Rabbına dön.. Hoşnut olarak; hoşnut olunarak..»**

Ve.. vuslat sırları artık bilinmeye, açılıp görülmeye başlar.

Bir şiir :

Âşıkların al canını;
Ver anlara cananı..
Âşık neyler can ü teni;
İster hemen cananını..[1]

(1) Bu şiirin daha açık Türkçesi şöyledir :
Seven âşıkların canını al da, onlara sevdiklerini ver.
Seven âşıklara ne ruh lâzım, ne beden; onlar her halde sevgililerini dilerler.

9. KISIM

Konusu : Bu yolun (tarikatın) bazı incelikleri anlatılacaktır.

Kıymetlim, anlatılacakları da bilmiş olmalısın.

Hak yolcusu salik, mürşid himmeti ile süluke başlar; yani : Bu yola girer. Alıştığı şekilde dahi, teveccühünü yapar. Kalbin hakkı olan üç bin kere ism-i celâli, yani : Allah adını okur.

Anlatılandan bir belirti meydana çıkmaz ise; ruhun, sırrın, hafinin, ahfanın hakları olan beşer yüz ism-i celâli ekleyip okur. Ama, her biri için ve mürşidinin telkini ile..

Bu şekilde okumayı sürdürüp dururken, daha ahfaya varmadan birinde bir belirti olur ise.. artık geriye dönmek gerekmez. Daha ilerisi olan nefis latifelerine, küllî letaife geçer.

Bu usul ile, iş murakabeye kadar getirilir. Müşahede ihsan olunduktan sonra, diğer latifeler dahi ihsan olunur. Yani : Diğer letaiften beklenen iyi haller elde edilir.

Ahfanın kendisinde, ondan sonra nefis latifelerine geçildiğinde, bir zaman da zikirde ve fikirde kalındığı halde; manevî bir belirti ortaya çıkmaz ise.. o zaman mürşid olan şeyh müridi karşısına alır. Bir teveccüh edip müridin latifelerine tek tek tümüne bakar. Bir açıklık bulursa.. yazıldığı şekilde, işi murakabeye kadar getirir.

Mürşid olan şeyh, teveccühünde; Hak yolcusu salikin latifelerini kapalı bulur ise.. salikin yemesinde, içmesinde bir haram, üzerinde kul hakkı, gıybet gibi bir şey görürse.. bunlardan kurtuluncaya kadar müridi içten ve dıştan terbiye etmeye bakar.

Bütün bunlara rağmen yine de bir belirti meydana gelmez ise.. artık iş, ezel pazarlığına yorulmalıdır. Kendisi, bulunduğu zikirde çalıştırılır.

Ancak, o Hak yolcusu müridin mürşid şeyhi, kâmil ve mükemmel biri olunca; isterse kudsî kuvveti ile o zavallı Hak yolcusu saliki, tüm latifelerinin manevî belirtilerini göstermek sureti ile müşahede makamına kadar götürür.

Müridlerin bazısı da, zekidir, geleceği parlaktır, hızla yol alır. Bunun için, hemen kalb nuru zuhur eder ve müşahede meydana gelir. O, bu durumunu mürşidine anlattığı zaman, mürşid onun bu halini örtpas eder; biraz da ona asık yüz gösterir. Sonra da, bir bir latifelerin belirtilerini müşahede ettirir; sırası ile murakabeye kadar getirir.

Mürşidin himmeti ile; saliklerin bazısı zekâsı, teslimiyeti ile kısa zamanda latifeleri, nefiy ve isbatı, murakabeleri görüp geçer. Şekten şüpheden de kurtulur. Böylece, Cenab-ı Hakkın ihsanına zuhur yeri olur.

Bazı Hak yolcusu salikin de, anlayışı kıttır. Bu yüzden latifelerinde ve müşahedesinde kalbi tatmin eden bir şey elde edemez. O zaman, mürşid şeyhe düşer ki; Hak yolcusu salikin kendisi halinden memnun olup kendisine güven duyuncaya kadar :

— Oğlum, çalışmayı sürdür.

Emrini vere ve sürekli çalıştıra..

*
**

Bundan önce, üç murakabe mertebesi anlatıldı. Onların sonuçları elde edilir ise, Allah'ın ihsanları olur. Aynı zamanda onlar, hilâfet makamlarıdır. Bu hilâfet makamları dahi üç türlü olup anlatılacaktır.

BİRİNCİSİ : Burada, Hak yolcusu salikin tecellisi gereğince, kendisinde başkalarını da irşad etme kabiliyeti bulunur. Bunun için, kendisine bu yolda hilâfet verilir.

İKİNCİSİ : Bunda, başkalarını irşad etme kabiliyeti yoktur. Bu yüzden, kendisine sadece hilâfet verilir.

ÜÇÜNCÜSÜ : Bazı Hak yolcusu salikin dahi, kabiliyetinin bir gereği olarak bu yolun gereklerini yaptırmak ve tamamlatmaktır. Buna dahi, hilâfet bu yoldan verilir. İhsanları o şekilde gelir.

Ancak, anlatılanlardan biri veya hepsi; sülûkünü tamamladıktan sonra :

— Halife oldum.. Bu makamda ben de bir şeyhim..

Diyerek yola çıkarsa.. tehlikeli bir işe girmiş olur. Allah, bizleri korusun, bu kimsenin pisliğini yedi deniz temizlemez gibidir.

Hak yolcusu salikin bu hilâfet makamlarında selâmeti odur ki; kendisini cümleden altta göre.. Şeyhine dahi, teveccühünü ve sevgisini artıra.. Bunları her nekadar çok ederse.. o kadar derecesi artar, daha da yükselmesi için bir sebeb olur. Yine kendisini herkesten alt görmeyi, şeyhine teveccühü ve sevgiyi nekadar azaltır ise.. o kadar zayiat verir ki, bunların sayısını bulamaz ve hesabını yapamaz.

Açıkçası, Hak yolcusu salik; aynı anda arşı, yeri müşahede etme makamına gelmiş olsa dahi, yine de dizgini mürşid şeyhinin elinde bilmelidir. Hemen her hususta teslimiyet halinde bulunmalıdır.

***

Bu eserin yazarına ait bir şiir :

Seyrim içre uğradım bir şehre ben;
Görmedim o şehr'içinde nesne ben..
Bir beyaz duman dahi hem kaplamış;
Çün taaccüb eyleyüb durdum heman..
Bir hitab erişti sırrıma o an;
— «İ r c i u . .»
Deyu denildi bir hitab..
Canımı tenden ayırdı o hitab;
Göremedim kendimi o demde ben..
Görünenin cümlesi Hak nerde sen;

Ol arada çok tekellüm eyledi..
Yek harf ve savtile değil idi;
Bir libas giydirdi hakkanî idi..
Cümle renkler anda pünhani idi;
Çün girenler ol libas içre velî..
Zâhiri halk batını Haktır belli;
Nurî gider âlem içre serteser..
Mahv'olup kalmada kendinden eser..[1]

(1) Bu şiirin daha açık Türkçesi şöyledir :

Bu yolda yürüyüp giderken, ben bir şehre uğradım; o şehir içinde ben hiç bir şey görmedim.
Orayı aynı zamanda bir beyaz duman kaplamıştı; bundan şaşırdım, hemen durdum.
O anda, özüme bir hitap geldi :
— «**Dönünüz..**»
Şeklinde bir hitab edildi.
O hitap, ruhumu bedenimden ayırdı; o anda, ben kendimi göremedim.
O görünenin cümlesi Hak idi, sen neredesin?. Bu arada çok söz söyledi.
Belli bir harfle, belli bir sesle değildi; bir de elbise giydirdi ki, Hakkanî idi.
Bütün renkler onda gizlenmişti; o elbisenin içine girenler de velî..
Evet, o elbisenin dışı halk, içi de Hak idi; artık Nurî âlemden tamamen gider.
Silindi, kalmadı kendinden eser..

10. KISIM

Konusu : Beş bölümden ibaret olan İKİNCİ BAB.

Bu, İKİNCİ BAB'ın bölümlerinde şunlar anlatılacaktır :

a) İsimlerin tecellileri..

b) Fillerin tecellileri..

c) Sıfatların tecellileri.

d) Zat tecellisi..

e) Fenafillah ve bekabillah.. (Allah'ın zatında ve sıfatında kayboImak, Allah'ın zatında ve sıfatlarında var olmak..)

f) Müstağrakiyne fizatillah.. (Allah'ın zatında dalgın yaşamak..)

***

I. BÖLÜM : İsimlerin tecellileri ve fiillerin tecellileri açıklanır.

Ey Aziz,

Burada anlatılacak olanlar da bilinmesi gereken şeylerdir.

Allah'ın rızasını ve Resullüllah'ın yolunu isteyip izleyen, bunlara gö-

nül veren, özünde sözünde doğru aşık olan bir kimse; bundan önce anlatılan murakabe halleri ile uğraşmalıdır. O halini sürdürürse, Yüce Allah'ın yardımına mazhar olur. İsim tecellilerinin de belirtileri ortaya çıkar. O zaman, Hak yolcusu salik, kendisine bakıp gördüğü zaman anlar ki : Ortaya çıkan zikir, fikir, söz bunlardan başka her ne ortaya çıkıyorsa.. hiç biri kendinden değil.. Bu arada, kendisi de, bir tercüman durumunda.. Söyleten Hak.. Bunun böyle olduğunu, yakin gözü ile, yakin açıklığı ile müşahede eder.

S o n r a . .

Gökte uçan, yerde gezen küçüklü büyüklü canlıların türlü dillerle söyledikleri zikirlerini; cansız görünen ağaçların, bitkilerin tamamen halleri ile dile gelip tesbih okuduklarını işitir.

Bu mertebede bulunan bir Hak yolcusu salik, bulunduğu mahalde, gezdiği yerlerde : Vaaz, Kur'an okumak, ulema meclisleri gibi yerlerde, her ne işitir ve her ne dinlerse.. hemen hepsi tercümandır; onları da söyleyen Hak'tır.

Açıkçası : Hak yolcusu salik, anlatılan mertebede, tüm işittiği sesleri, Hak'tan duyup işitmeye başlar.

Hak yolcusu saliklerin bazısına bu mertebede :

— «İ r c i î . . (D ö n . .)»

Emri zuhur eder. Ne var ki, bu mertebede; henüz ikilikten kurtulmak olmamıştır. Dolayısı ile, sevgili derdi ve ahı ile uğraşır durur. Bu yoldan, kendisinden isbat zuhur etmeye başlar.

Bir şiir :

Her ne varsa bu cihanda söylenür;
Söyleyene bakma canım söyledür..
Söyleyen Hak'tır cümleden söylenür;
Tercüman dil ve dudak hem söyledür..[1]

(1) Bu şiirin daha açık Türkçesi şöyledir :

Bu cihanda, kendi kendine söylenip duran ne varsa.. söyleyene bakmayasın; onları canım söyletir.
Hepsi Haktır, cümleden dile gelip söyler; dili, dudağı tercüman edip söyletir.

Hak yolcusu salik, şevkle ve sevgi ile ah edip inlerken murakabesi ile de meşgul olursa.. Allah'ın ihsanından fiillerin tecellisi ortaya çıkar. Bu durumda Hak yolcusu salik, kendisine bakıp görür ki: Bir ağaç durumundadır. Cümle gidiş duruş, oturup kalkmak, kuvvet kudret, bunlardan başka benzeri olan bütün fiillerden her ne olursa.. kendisinden çıkıp işleniyor.. Ama, hapsini yapan Hak'tır. Bu arada, kendisi, ağaç durumunda olan bir şeydir. Bu hali; yakin gözü ve yakin açıklığı ile müşahede eder.

Kuşlar, vahşî hayvanlar, yerde ve gökte bulunan canlılar ve ağaçlar, ağaçların meyveleri, bitkiler ve verdikleri yemişler tamamen birer âlettir.

Bütününden, yani : İnsanlardan, cinlerden, tüm mevcudattan, sair şeylerden ortaya çıkan işlerin cümlesini yapan Hak'tır. Bunların birer âlet olduklarını müşahede eder. Hem de yakin gözü ile..

Ne var ki, burada da, ikilikten kurtulmak yoktur. Bu yüzden gece gündüz dost cemalini arzular, ona iştiyak duyar. Ah edip inler.

Bu arada, mürşid şeyhinin ruhaniyetinden yardım isteyip mürakabesini sürdürürse.. sıfatların tecellileri, zat ve tecellisi belirtileri ortaya çıkar.

⁂

II. BÖLÜM : Sıfatların tecellileri ve zat tecellisi açıklanır.

Hak yolcusu salik, sürekli murakabe işi ile uğraşırken, sıfatların tecellileri zuhur eder. Bu yoldan da Allah'ın ihsanına zuhur yeri olur. Böyleki oldu; Hak yolcusu salik, kendisini bir ayna gibi görür. O aynada, Allah'ın sıfatlarını müşahede eder.

Hak yolcusu salik, bu mertebede bulunurken; gökte, yerde, hava boşluğunda : Kuşlardan, vahşî hayvanlardan, insanlardan, cinlerden, ağaçlardan, meyvelerden, bitkilerden ve onların verdikleri yemişlerden, taa, zerreye varıncaya kadar gördüğü her varlığı birer ayna bilir ve görür. O aynalarda dahi, Allah'ın sıfatlarını müşahede eder.

Her bir aynada salike; yakin gözü ile, yakin ilmi ile müşahede vaki olur.

Burada, şöyle bir soru akla gelebilir :

— Bu kadar yüz bin renkte görünmek nedendir?. Çünkü, aslında görünen birdir. Bunun için şu kısa cevap verilir :

— Her aynadan görünen aynanın rengidir; zuhur eder. Yine de görünen birdir; Hakkın sıfatlarıdır.

Hak yolcusu salik, şevkle sevgi ile ah edip inleyerek yükselir. Halini artırır. Artan güzel hali mürşidinin ruhaniyetinden yardım isteyerek murakabe halini sürdürür. O, bu durumda iken; Yüce Hak, sonsuz keremi, bitip tükenmeyen lütuf ve ihsanından o kuluna acıyarak şekilsiz ve benzersiz olarak Yüce Zatından tecelli eder. Ne var ki, Hak yolcusu salik, bu teceliiye dayanamaz. Vücud iklimine büyük bir sarsıntı gelir; her bir azası parça parça olur. Bu yüzden Hak yolcusu salik, yanıp kül olur. Bu külü de, rahmet denizine atarlar, orada yok olur. Artık, Hak yolcusu salikin kendisinden zerre kadar bir iz kalmaz.

Bunun daha açık manası şöyledir :

Yerden arşa, arştan yere kadar olan melekler, insanlar, cinler, kuşlar, vahşî hayvanlar, bitkiler, denizler, karalar, dağlar, taşlar, zerreye varıncaya kadar her şey, tüm varlıklar : Yanar ve Yüce Hakkın zatında silinip yok olur. Bundan sonra, Yüce Zat'tan başka bir şey kalmaz.

Hak yolcus usalik, anlatılan halde iken; bir şekil, bir durum, bir ses, bir harften temiz ve beri olarak sırrına şu mana gelir :

اَلتَّحِيَّاتُ لِلّٰهِ وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ وَرَحْمَةُ اللّٰهِ وَبَرَكَاتُهُ

— **«Saygılar, kulluklar Allah içindir. Salâtlar, güzellikler, selâm sana; keza Allah'ın rahmeti ve bereketleri de..»**

Hak yolcusu salikin kulağına üstteki hitab gelir gelmez, elinde olmadan şöyle okur :

اَلسَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلٰى عِبَادِ اللّٰهِ الصَّالِحِيْنَ

— **«Selâm bize ve Allah'ın salih kullarına..»**

Hak yolcusu salik, bu halde iken, şekilsiz benzersiz bir halde, sırrına şu hitap gelir :

— Kulum, ben senden hoşnutum; sen de benden hoşnut musun?.

Bunun üzerine, takatsız düşüp secdeye kapanır. O bu halde iken, kemal, kerem, sonsuz lütuf ve sonsuz ihsanından şöyle buyurur :

— Kulum, şu kadar zamandan beri ettiğin ibadetler ve kulluklar, zikir, fikir, bunlardan başka tüm ibadetlerin rızaya uygundur. Hoşnut olduğum için bundan sonra istirahata çekil.

Bu hitap, Hak yolcusu salikin sırrına geldiği zaman şöyle der :

— Sana sığınırım ya Rabbi, sana sığınırım.. Bu madde libasında bulundukça, kula kulluk gerekir..

Der, öncekinden daha fazla zikre, fikre dalar. Titizlik ve kulluğun kemaline ayak basar; ihlâsla devam eder.

Yoluna acaip bir şekilde, şaşkın, hayretler içinde koyulup giderken; akıllar kavramaktan yana kusurlu, anlayışlar aciz kaldığı bir şekilde lütuf, kerem, ihsan olarak bir başka tecelli zuhur eder. Bunda dahi bir şekil ve belli bir durum yoktur. Her gezdiği, her oturduğu, görüp bulunduğu yerde ve halde :

أَنَا الْحَقُّ

— Hak ben..

Sırrı zhur eder. Elinde olmadan içi :

أَنَا الْحَقُّ أَنَا الْحَقُّ

— Hak ben Hak ben..

Diye çağırır.

İşbu hal, fenafillah (Allah'ın zatında ve sıfatlarında yok olmak) sırlarının zuhuruna işarettir.

*
**

III. BÖLÜM : Fenafillah, (Allah'ın zatında ve sıfatlarında yok olmak) açıklanır.

Bu mertebeye ermek için, Hak yolcusu salikin sürekli murakabe görevi ile meşgul olması gerekir. Onunla meşgul olursa.. şevki ve sevgisi artar. Hak yolcusu salikin doğrulukla kullukta hazır olması, istikamet üzere bulunması, mürşid şeyhinin ruhaniyetinden de yardım istemesi ile fenafillah tecellisi gelir. Ama, Rahman zat tarafından bir lütuf, bir kerem, bir ihsan olarak.. Bu durumda, Hak yolcusu salik, kendisini fena (yokluk) alanında bulur. Mal mülk, çoluk çocuk, ibadet taat tamamen silinir gider. Böylece, Allah'ın himayesinde bulunan iflâs edenlerden olur.

Bu durumda olan Hak yolcusu salik sanır ki; kendisi, âdem soyundan gelmemiş. Ne âlem var, ne de Âdem.. Yerden arşa, arştan da yere kadar olan melekler, insanlar, cinler, dağ, sahra, ırmak, deniz, zerreye varıncaya kadar hiç bir şey meydana gelmemiştir. Ne kendisi var, ne de diğer varlıklar. Bu hal içinde, aklı ermeyen bir sarhoş gibi durur.

Hak yolcusu salik, bu halde iken, Rahman suresinin 26 ve 27. âyetlerindeki şu manalar zuhura gelir :

كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ ۝ وَيَبْقَىٰ وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ

— **«Yeryüzünde bulunan her şey yok olacak; celâl ve ikram sahibi Yüce Zat'ın yüzü kalacak..»**

Ve.. salik, bu mana içine düşer.

Soracak olan şöyle bir şey sorabilir :

— Bu varlıklar, nasıl yok olur ki?. Hemen her şey açık açık görülmektedir.

Üstteki soruya, güneşle yıldızların durumunu göstererek cevap verebiliriz.

Geceleri görünen yıldızlar, gündüz güneş doğduğu zaman, tamamı yok olma makamında silinmiş görülür.

Bütün varlıklarla bu iş âlemi; Allah'ın yüce zatına nisbetle bir yıldız hükmünde dahi değildir; daha da küçüktür.

İşte, anlatılan misale göre, tüm varlıklar, Yüce Zat'ın tecellisi ile silinmiş ve yok olmuştur.

Fenafillah makamına tam geçen, bu manayı anlar..

IV. BÖLÜM : Bakabillah (Allah'ın zatında ve sıfatlarında var olmak) açıklanır.

Hak yolcusu salik, bu makamda şevk ve mahabbet işinde ileridir.

Hak yolcusu salik, bu makamda, mürşid şeyhinin ruhaniyetinden yardım dileyip murakabesini sürdürürken; kemal, fazl, kerem, lütuf ve bol ihsanından Yüce Zat'ın bekabillah tecellisinin izleri belirmeye başlar. O zaman, Yüce Hak ile beka alâmetleri ortaya çıkar, sahibini lâhut âlemine kadar götürür. Bu durumda, Hak yolcusu salikten hiç bir şey saklı kalmaz; doğudan batıya, bütünüyle tamamen tüm varlıklardan melekler insanlar, cinler, kuşlar, vahşî hayvanlar, diğer canlılar, ağaçlar, bitkiler, meyveler çeşidinden zerreye varıncaya kadar her şey..

Bundan sonra; karanlık gecede, karataş üzerindeki kara karıncanın yürüdüğünü görür ve ayağının sesini işitmek kendisine ihsan olunur..

Bu mertebelerde; tarife hacet bırakmayan bir hal daha ihsan olunup ortaya çıkar. Şöyleki : Yukarıda anlatılan şeylerden zerreye varıncaya kadar hemen her şey emrine boyun eğer.

Sonra da, Yüce Zat'ın hitabına mazhar olur :

— Evvellerin ve âhirlerin ilmini sana ihsan eyledim. Şimdiden sonra git; kullarımı irşad edip bana getir.

Buyurulur.

Hak yolcusu salike, Hakkanî bir giysi giydirilir. Şeriat-ı Ahemdiye'ye bürünüp mülk âlemine gelir.

كُلُّ شَيْءٍ يَرْجِعُ إِلَىٰ أَصْلِهِ

— «Her şey, aslına döner.»

Manasının sırrına zuhur yeri olur.

Bir şiir :

Fena sahrasını görmezse salik;
Olamaz billah irfana malik..
Ne bilsün bekada seyri o salik;
Enelhak sırrında kalur utanık..[1]

Ey kıymetli, şu da bilinmiş olsun ki..

Yukarıdan beri anlatılan yerleri okuyup gördükte; değişik bir düşünceye kapılıp kısır akıl, eksik anlayışla sakın ha çok sakın dil uzatmayasın. Buna çok dikkat edilmesini umar ve beklerim. Zira, bu makam, çok tehlikelidir. Allah bizi de, sizi de korusun.

Bu makam, hal kabilinden bir şeydir. Düşenin parçası bulunmaz; yeri de cehennemde gayya kuyusudur.

Durum, sözle, ancak bu kadar anlatılır. Bilen irfan sahibidir ki, şu mana onun içindir:

اَلْعَارِفُ يَكْفِيهِ الْاِشَارَةُ

— **«İrfan sahibine bir işaret yeter.»**

V. BÖLÜM : Müstağrakıyne fizatillah (Allah'ın zatında dalgın yaşamak) açıklanır.

Buraya kadar anlatılan dört mertebede; Hak yolcusu salik yoluna girip giderken Yüce Sübhan Hakkın verdiği başarı ve mürşidinin de himmeti ile kendisine müşahede hali ihsan olunur. Bundan sonra; güçlü, yardımına sığınılan mutlak feyiz sahibi Yüce Zat, sonsuz fazlı ve keremi ile

(1) Bu şiirin daha açık Türkçesi şöyledir :

Salik, fena alanına görmeyince, vallahi irfan sahibi olamaz.
Enelhak (Ben Hak) sırrında utanıp kalan salik, bekada gitmeyi nasıl bilsin?.

bir tecelli daha ihsan eyler. O zaman, müstağrakıyne fizatillah (Allah'ın zatında dalgın yaşamak) sırrı zuhur eder.

Bunun daha açık manası şöyle anlatılır :

Zerreye varıncaya kadar bütünüyle baştan başa tüm eşya Yüce Zatta silinmiş ve yok olmuş görülür. Hak yolcusu salik dahi, şekilsiz, keyfiyetsiz bir şekilde zamandan mekândan beri olur. Yüce Zat'a dalar gider.

Anlatılan durumda, Hak yolcusu salik, damlasını denize vermiş olur. Artık ne can var, ne de cihan.. Ne salik var, ne de zerre.. Hiç bir şey yok.. Bütün varlıklar, silinir; hiç birinden iz kalmaz. Hemen hepsi de, Yüce Zat'da silinir gider. İşte anlatılan bu mertebeye :

— Muktağrakıyne fizatillah (Allah'ın zatında dalgın yaşamak)..

Derler..

Bir şiir :

Aradık Yusüf'ü Ken'an ilinde;
Yusüf bulundu Ken'an bulunmaz..[1]

اَلْحَالُ لَا يُعْرَفُ بِالْقَالِ

— Hal, sözle bilinmez..»

Denildiği gibi, anlatılan, Allah'ın ihsanıdır; sözle anlatılamaz. Anlatılacak olsa da, ancak bu kadarına işaret edilir ve anlatılır. İrfan sahibine de bu kadarı yeter.

Ancak..

Bu mertebeye gelen Hak yolcusu salikin, baştan buraya kadar anlatılan tecelliyat seyri, Allah iledir. Burası, Hak yolcusu salikin, kendisine başkalarını da irşad etme kabiliyetinin geldiği derecesidir.

(1) Bu şiirin daha açık Türkçesi şöyledir :
Yusüf aleyhisselâmı Ken'an ilinde aradık; Yusüf bulundu, ama Ken'an ili bulunmadı..

Yüce Allah'ın zatına dalgın yaşamak, Allah ile seyrin gizli derecesidir; Allah ehli zatların alfabe okudukları makamın başlangıç derecesidir. Zira, Allah'ta seyire son olmaz. Şöyleki :

Hak yolcusu bir salik, Allah'ın ihsanına zuhur yeri olarak bin sene ömür sürecek olsa, her nefes alış verişinde bir tecelliye zuhur yeri olsa; bir kere gelen tecelli bir daha aynen gelmez. Taa, ezelden ebede kadar bu böyledir. Nekadar Allah ehli zat gelip geçmişse.. bir velideki tecellinin tekrarı hiç bir velide olmamıştır.

İşbu anlatılan sebepledir ki : Allah'ta seyre bir son yoktur. Son olmaktan yana çok çok uzaktır.

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِیْ هَدٰینَا لِهٰذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِیَ لَوْلَآ اَنْ هَدٰینَا اللّٰهُ

— **«Allah'a hamd olsun ki, bunu bize hidayet etti. Eğer Allah bize hidayet etmemiş olsaydı; biz hidayeti bulamazdık.»**

Duâ makamında gelen A'raf suresinin 43. âyetindeki bu mana pek güzeldir.

Bu eserin yazarına ait bir şiir :

Seherlerde gör âşıklar gider sahraya ifnaya;
Olurlar cümleten ifna giderler andan ifnaya;
Varırlar öyle kim güya yoğimiş bir eser anda;
Ne kendü var ne âlem tefekkürsüz bu esrada..
Dururken bir nida gelir :
— Ne istersiz, verem size;
Benim ihsan-ı lütfumdan ne istersiz verem size..
Diyeler :
— Rabbena..
Bunlar, bu gönlümüz seni özler;
Gerekmez gayrı nesne hiç cemalin gözedir gözler..
Bu hali diyicek anlar tecelli kıla sultanı;
Beka ender beka olup görünür ruy ü Sübhani..

Görünce dost yüzün bunlar safalar bahşolur cana;
Bekada saltanat sürer şükürler lutf-ü Yezdan'a..
Cenab-ü Kibriya Hakkı ne ihsandır bu ihsanlar;
Akıllardan fikirlerden müberradır bu ihsanlar..
Üçüncüde yine bizzat tecelli eyleye ol zat;
Eser kalmaya bunlarda olalar zat ile bizzat..
Yeter bu sözlerin Nurî alan bir noktadan almış;
Bulan dostunun visalini hakikat nuruna dalmış..[1]

(1) Bu şiirin daha açık Türkçesi şöyledir :
Âşıkları seher vakitleri görmelisin, çöle kaybolmaya giderler; tamamen yok olurlar, ondan sonra yok olmaya giderler.
Varacakları yere öyle varırlar ki, kendilerinde bir iz yokmuş gibi; bu gece yolculuğunda ne kendileri, ne de fikre dalmayan başkaları var..
Durup dururken, bir ses gelir :
— Ne isterseniz, size vereyim..
Benim ihsanımdan, lütfumdan neler istiyorsanız, size onu vereyim.
Bunlar şöyle derler :
— Rabbımız, bu gönlümüz seni özler; başka hiç bir şey gerekmez, gözler cemalini görmeyi bekliyor.
Onlar böyle deyince, sultanî bir tecelli kılar; beka içinde beka olur, Sübhanî yüz görünür.
Bunlar dost yüzünü görünce, cana safalar gelir; beka makamında saltanat sürerler, Allah'ın lütfuna şükürler olsun.
Cenab-ı Kibriya hakkı için söyleyin, bu ihsanlar nekadar büyük ihsanlardır; bu ihsanların ne olduğunu anlamak, hatta düşünmek, akıldan fikirden uzaktır.
Yüce Zat, üçüncü kere bizzat yine tecelli eyler; o zaman bunlarda eser kalmaz, bizzat Yüce Zat ile olurlar.
Nurî, bu kadar söylediğin yeterlidir; zaten alan tek noktadan almış, dostuna ulaşmayı bulan hakikat nuruna dalmıştır.

II. KISIM

Konusu : Mürşid - mürid arasındaki incelik taşıyan bağlantılar.

Burada, anlatılan mertebelere uygun olarak, bu yolun bazı inceliklerî açıklanacaktır.

Hak yolcusu salik, önce kâmil bir mürşidin elini tutacak. Onun hizmetini tercih ederek, her bir emrini yerine getirmek için bütün gücünü harcayacaktır.

Mürid, anlatılan halde bulunurken, kendisini : O gün anadan doğmuş, dünyaya o gün gelmiş gibi bilecek. Bu durumda mürşid şeyhi, onun manevî babası olur. İlâhî feyiz memesini ağzına verir; ilâhî feyzi emzirir, Allah'ın hoşnut olduğu yola götürür.

Bu arada şunu da belirtelim ki, müridlerin kabiliyeti değişiktir; teslimiyetleri birbirinden ayrıdır. Bazısı, kısa zamanda büluğa erer; bazısının büluğa erip ergenlik çağına gelmesi uzun zaman alır.

Her ne ise.. bir müridin ergenlik çağına gelip büluğa ermesi sonunda; manevî babası olan kâmil mürşidi ve efendisi o müridin haline uygun olarak biraz mücevherat verir, ilâhî feyiz ticaretinin yolunu gösterir. Zira, o mürşid; sonsuz, hesapsız mücevherata sahiptir.

Eğer mürid, kendisine verilen bu mücevheratın değerini bilmez de, sermayeden kaybederse.. bütününü elinden alır, o hal ile, bir zaman gezdirir.

Sonra.. biraz daha mücevherat verir. Yine sermayeden kaybedecek olursa.. yine elinden alır. Bu durumda mürid, biraz terbiyeye muhtaçtır; biraz terbiye kapıları açılır.

Bu terbiyeden sonra; kendisine verileni boşa gidermeyeceği, kârını bileceği anlaşılır ise.. o zaman, kendisine daha çok ihsanlar bahşişler verir. İlk sülûk halini de ihsan eder.

Hak yolcusu salik, kendisine yapılan iyiliği boşa gidermez de, yükselmeye devam ederse.. mürşid şeyhi, kendisine daha çok ihsanlar eder, iyiliklerde bulunur. Yükseldikçe verir, yükseldikçe verir; o kadar ki : Hak yolcusu salik, o mücevherat içinde boğulur.

Anlatılan hal bulunduktan sonra; artık Hak yolcusu salik, ergenlik çağına gelmiş ve rüşdünü isbat etmiş olur. Bu durumda, manevî babası olan değerli zat, her ne gerekse onu verir; alış veriş yollarını kendisine gösterir.

Amma, müride düşer ki : Mürşid şeyhinin himmeti ile kendisine verilen mücevheratı yitirmeye.. Onu, sağlam bir altın sandığa yerleştire.. Sonra da, bu sandıkta her ne var ise, başka neye sahip ise :

— Benim neyim var ki.. Cümlesi mürşidimin ihsanıdır. Ben muhtaç, müflis çaresiz biriyim..

Dedikten sonra, onun tüm hizmetini yerine getirmeli; emrini tutmalıdır. Hatta bu işe, öncekinden daha çok dikkat etmelidir. Hemen her yoldan onun hoşnutluğunu elde etmeye, duâsını almaya bütün gücünü harcamalıdır. Kendisine verilen emaneti de yitirip telef etmemek için tam bir gayrete sahip olmalıdır.

Durumu anlatıldığı gibi olan müride; mürşid himmeti ile, Allah'ta seyirden yana sonsuz dereceye ulaşmak ihsan olunacağından hiç şüphe edilmeye..

Ancak, bu arada, mürid :

— Rüştümü isbat edip ergenlik çağına geldim. Bu kadar da mücevherata sahibim. Bundan sonra, manevî babaya ne ihtiyaç var?.

Yollu sözler etmeye cesaret eder ve hoşnutsuzluk yolunu gözetmeden :

— Bundan böyle biz de başlı başına bir sultan olduk.

Sözündeki manaya benzer haller meydana gelir ise.. en kısa zamanda, elindeki mücevheratı zay eder. Allah'a sığınan bir müflis olur.

Bundan sonra, kendisine Allah tarafından mücahede kapıları açılır. Bir zaman o mücahede halinde çalışıp didinirse de, hiç bir faydası olmaz; kendisi mahzun ve şaşkın olur.

Bu arada kusurunu anlar, bu mücahede rüzgârının ne yüzden meydana geldiğini ayırd edip aman dileyebilir. İçtenlikle, mürşidine yüz döndürür. Ne var ki, işin sonucu, manevî babası olan büyük zatın merhametine, şefkatine kalmıştır. İsterse, eski halini verir; istemezse, bulunduğu halde bırakır.

***

Bu kısımla ilgili bir başka mesele..

Şu da bilinmelidir ki..

Bazı Hak yolcusu salikin tecelli gereği Allah'a seyirdir; ulaşması da karanlıkta zuhur eder. Açıkçası : Yedi latifede bir nur belirtisi görünmeden ulaşmak olur. Ne var ki, bu şekilde giden Hak yolcusu salik, ancak kendi nefsini kurtarmış olur. Başkalarını alıp gitmeye, onları teselli etmeye, irşada kabiliyeti olmaz.

Bu şekilde, karanlıkta gidip kendisini kurtaran müridin terbiyesi, yedi latifeden başlar. Zikirle, tefekkürle meşgul olur. Bu hallerde iken, yine karanlıkta olmak üzere kalb tarafından biraz ağaç, akarsu ve benzeri alâmetler görür. Durumu, mürşid şeyhine ifade ettiği zaman, küllî letaif dersine varıncaya kadar mürşidi kendisine telkin eder; bir süre de bu şekilde gider.

Yine karanlıkta olmak üzere; kalbde, diğer latifelerde, ruhaniyette veya cismaniyette nasıl olacaksa o şekilde Fahr-i Âlem Resulüllah efendimizi görebilir; Allah ona salât ve selâm eylesin. Dört halifeyi de görebilir; Hazret-i Pir efendimizi de görebilir.

Anlatılan hale eren müride, mürşidi, küllî letaif de telkin eder. Mürid, burada dahi biraz gider. Belirtileri meydana gelince de, nefiy ve isbatı telkin eder. Bunun da olması gereken belirtileri meydana çıkınca, murakabeyi telkin eder.

Hak yolcusu saliklerden bazısı, isimlerin, fiillerin, sıfatların tecellilerinden birinde kalır ki, daha ileri gidemez.

Tecelli durumunun bir gereği olarak orada takılır, kalır. O zaman,

mürşidi olan değerli zat, o müride zat tecellisinden teveccüh eder. Bunu, iki veya üç günde bir kere yapar; her gün de olabilir. Bu teveccühleri yaparken, müridi huzuruna alır.

O Hak yolcusu salik, düştüğü tehlikeden kurtulur da selâmet bulursa, kendisini ileri geçirir. İlerisine geçmek mümkün olmadığı zaman, o halde çalıştırır ki, tecellisinin gereği artık budur.

Ancak, hali anlatılan müridin mürşidi olan büyük zat; kudsî bir kuvvete sahip, kemalli ve kemale erdirici bir zat ise.. o zaman Hak yolcusu saliki kudsî kuvveti yolu ile taa, Allah'ın zatına dalıp yaşayanlar derecesine kadar götürür.

*
**

Bu kısımla ilgili bir başka mesele..

Şu da bilinmelidir ki..

Hak yolcusu salik, bu yola ilk girdiğinde, kendisine kalb nuru zuhur eder ve bu durumu şeyhine anlatırsa.. onu birden ileri geçirmemelidir. O nurun büyük şanı için, birkaç gün orada tutmalıdır. Ruha, ondan sonra geçirebilir; burada dahi anlatıldığı gibi yapar. Açıkçası; her birinin nur belirtileri ortaya çıktığı zaman, oralarda üçer beşer gün eğlendirir; sonra küllî letaife getirir.

Adı geçen salik; nefis latifelerine vardığı zaman, aradakilerden birinin nurunu kaybederse.. o nuru tekrar bulmadıkça, kendisi ileri geçirilmemeli..

Hak yolcusu saliklerden bazısına bu latifeleri geçip giderken, gizli sayılan bazı şeylerin kapısı açılır. Meselâ : Kabirlerin keşfi, kalblerin keşfi gibi.. Bu gibi açılmalarla, Hak yolcusu salikte bir ilişme, takılma alâmeti anlaşılırsa, o Hak yolcusu saliki o tehlikelerden geçirip kurtarmak için :

— Bu gibi şeyler, ölüm uçurumudur..

Diyerek, kendisine asık yüz göstermeli.. Sonra :

— Bunlar, hayz-ı rical (erkekleri esas işten alan aybaşı hali) gibi şeylerdendir. Bizim gayemiz ise, ulaşmaktır.

Diyerek, onun ilişkilerini koparıp o uçurumdan almalıdır. Bunun için de, mürşid, kendi hücresinden, onun olmadığı zamanlar, geriden müride teveccüh etmelidir.

12. KISIM

Konusu : Üç bölümden ibaret olan ÜÇÜNCÜ BAB..

Bu ÜÇÜNCÜ BAB'ın bölümlerinde şunlar anlatılacaktır :

a) Hilâfet sırrı..

b) Kutb'ül - Aktab.. (Kutuplar kutbu..)

c) Gavs-ü Azam.. (En büyük gavs..)

d) Kutb-ü Ulâ.. (İlk kutup..)

e) Diğer kutuplar..

***

I. BÖLÜM : Hilâfet sırrı açıklanacaktır.

Hilâfet sırrı, her asırda, değerli bir zata Allah'ın ihsanı olan bir husustur.

Bu yoldaki izin ve icazet, Hazret-i Seyyid'ül-Enbiya ve sened-i Asfiya ve etkıya (Peygamberlerin feendisi evliyanın, seçme kulların, müttakilerin dayanağı Hazretleri) tarafından gelir. Allah ona salât ve selâm eylesin. Durum esasta böyle olduğundan, bütün Muhammed ümmetinin

terbiye edilme hususu kendisine bırakılan Allah'ın bir ihsanı olur. Aynı zamanda bu yolda emir almışlardır.

Değerli bir kimseye, hilâfet sırrı verileceği zaman, Yüce Mukaddes Cenab-ı Hak tarafından Hızır aleyhisselâma şöyle bir işaret verilir :

— Falanın oğlu falan kuluma hilâfet sırrını ihsan eyledim. Git, müjde ver.

Bu emirle, Hızır aleyhisselâm, Peygamberlerin efendisine gelir, der ki :

— Ya Resulellah, falan oğlu falan ümmetine hilâfet sırrı Allah'ın ihsanı oldu. Bu hususta emriniz nedir?.

Böyle deyince, Allah, kendisine salât ve selâm eylesin; Fahr-i Âlem Resulüllah efendimiz, Hızır aleyhisselâma yeşil bir forma verir :

— Şimdi git, bu formayı o zata giydir; sonra al buraya getir.

Buyurur.

Bunun üzerine, Hızır aleyhisselâm da o formayı alır, o zata getirir. Şöyle der :

— Allah, kendisine salât ve selâm eylesin; Resulüllah size selâm eyledi, bu formayı da gönderdi. Allah tarafından sana hilâfet sırrı verildiğinin müjdesi ile geldim. Buyurun, sizi bekliyor.

O çok değerli zat da, hemen :

— Olur..

Der, hiç eğlenmeden Resulüllah'ın huzuruna gelir; Allah ona salât ve selâm eylesin. Yüce bir divan kurulmuştur.. Öyle güzel ki, vasfı kalemle anlatılamaz. Müberra, müarra bir husus.. (Her bakımdan temiz, tüm noksanlıklarından uzak, eksiksiz..)

Âlemin baştacı kâinatın efendisi Âdemoğullarının efendisi Resulüllah efendimiz; çeşitli mücevherat ile süslü çok değerli, bezeli yapılmış bir yüksek kürsü üzerinde oturmuş. Allah ona salât ve selâm eylesin. Onun vasfı dille yapılamaz; kalemle anlatılamaz, yazı ile anlatmaktan yana da çok yüksek..

Sağında ve solundaysa.. tüm nebiler ve resuller oturmuşlar; Allah onlara salât ve selâm eylesin. Dört halife dahi oradalar; keza diğer ashab dahi oradalar.. Allah onlardan razı olsun. Bütün pirler, kutuplar, eh-

lüllah dahi oradalar.. Allah, sırlarının kudsiyetini artırsın. Bunların her biri, kendi mertebelerine göre; süslenmiş, bezenmiş bir kürsü üzerinde oturmaktalar. Bütün bunları olduğu gibi görür.

Bundan sonra, Resulüllah efendimiz, o zatı nurlu kucaklarına alır. Sonra bizzat karşısına getirtir ve ona teveccüh buyurur.

Bu teveccühle; söz, iş, amel çeşidinden ne gibi güzel işleri varsa, tümünü o zata ihsan buyurur. Her ne hali varsa ona giydirir.

Bundan sonra o zata; mücevherat ile süslü yeşil renkte değerli bir forma giydirir. Başına yine mücevherat işlemeli bir taç giydirir. Onun üzerine, yine mücevheratla süslü bir sorguç takar.

Bundan sonra şöyle buyurur :

— Cenab-ı Hak, tarafından sana hilâfet sırrını ihsan buyurdu. Benim de halifemsin. Tümden ümmetimin terbiyesi sana bırakıldı, uhdene tevdi edildi.

Bundan sonra ona terbiye âletlerinden bazı şeyler verir; Meselâ : Cendere, kamçı, ayaktan bağlamak, boyundan bağlamak için kementler..

Bu âletleri şöyle anlatalım ki : Dünya âletleri ile ölçülmesin.

O âletlerle terbiye edilmesi gereken kim varsa; kendisi doğuda, terbiye edecek ola ndahi batıda bulunsa.. aynı anda o âletler terbiye edilecek kimseye yetişir. Her ne gerekse icra edilir.

Sonra, hilâfet sırrı verilen değerli zat için o büyük meeliste hazırlanan hilâfet sırrı makamı olan irşad postuna oturması emredilir.

Bundan sonra; peygamberlerin başkanı evliyanın bastacı varlıkların iftihar ettiği yaratılmışların en şereflisi Resulüllah efendimiz Hazretleri el kaldırıp büyük ve üstün bir duâ okur. Allah ona salât ve selâm eylesin. Oradakilerin de cümlesi :

— Âmin!.

Deyip ellerini yüzlerine sürerler. Daha sonra Fatiha okurlar.

Bundan sonra, bu değerli zatın devrinde irşad olacak nekadar kimse varsa, nekadar ehlüllah gelip geçecekse, nekadar inabe edecek derviş varsa hemen hepsi de o üstün meclise davet edilir. Resulüllah'ın emri ve icazeti ile o değerli zatın saltanat elini öperler; kendisi ile biat ederler.

Bundan sonra, o zata şu emri verir :

— Artık git, ümmetimi dilediğin gibi terbiye ederek Hakka ulaştır. Bu şekilde izin ve ruhsat verilmiş olur.

Ve.. Resulüllah'ın verdiği icazetle evine gelip oturur. Kendisine verilen hizmet emrini yürütür.

Üstte anlatılan terbiye âletlerinden cendere; bu hilâfet sırrını alan zatın iç âleminde bulunur. Dıştan bildiğimiz cendereye benzemez. Allah'ın ihsanı olan hilâfet sırrının gerektirdiği bir durumdur. Diğerleri de böyledir; yani : Kementler de..

Terbiye edilecek kimse, ister doğuda, ister batıda bulunsun; bu zat hilâfet sırrının nuru ile kendisinden daha fazla o terbiye edilecek kimsenin haline vâkıf olur. Aynı anda, o kimsenin mana âleminde el ve ayağını bağlar, bir yere getirir. Açıkçası :

— Tesbih böceği..

Tabir edilen böcek benzeri o kimseyi tortop eder o cenderenin içine koyar. Ağzını da sıkıca bağlar ve sıkar. Bu iş, dıştan görünmez. Böylece, o kimsenin içinin yağı erir.

Bazıları da kamçı ile terbiye edilir.

Bazılarının da eline ve ayağına kement atılır; bağ vurulup bağlanır.

Bazılarına da, boynundan ve ağzından geçirilir gibi, dizgin vurulur.

Hâsılı : Her kimin terbiyesi ne gerektiriyor ve neyi icab ediyorsa.. o şekilde terbiye eder.

Hilâfet sırrını alan bu zat, hemen her şeyi görür; zerreye varıncaya kadar kendisinden gizli hiç bir şey yoktur. Gördüğünü hilâfet sırrı nuru ile görür.

Şöyleki :

Müridinin biri doğuda, biri batıda bulunsa, kendisi de ikisinin ortası bir yerde bulunsa.. ikisine birden ölüm işi gelse.. ölüm hallerinde, onlara şeytan saldıracak olsa.. her ikisine de aynı anda yetişir ve şeytanın şerrinden kurtarır.

Hâsılı: Bu zata, gizli hiç bir şey yoktur; ister yakın, ister uzak, ister gece, ister gündüz.. Bunların hepsi de ona göre aynıdır.

Herkesin haline vâkıftır; herkesin halini, kendinden daha iyi bilir. Nereye uzansa yetişir. İster yakın, ister uzak; nereyi isterse oraya ayak basar.

Göz açıp kapayacak kadar kısa zaman içinde; nereyi isterse, nereyi görmek arzu ederse.. orayı görür.

Bu zat için gizli bir şey yoktur; istediğini, istediği yerde bulur.

Neresi olsa orada var olur; herkesi, kusuruna ve tecellisine göre terbiye eder.

İsterse, bir müridini bir bakışta Allah'a ulaştırır. Ulaştırmadığının da, bir illetin iktiza ettiği hikmeti vardır. Bazısı da, bu zatın elinde kısa zamanda Allah'a ulaşır; uzun süreli zamanda ulaşanlar dahi vardır.

Bu mutlu zat, daima Resulüllah'ın huzurunda bulunur. Bunun için, her ne işler ve isterse.. Resulüllah'ın izni ve ruhsatı ile olur.

Sonra bu zat, kendiliğinden, kendi başına hiç bir iş yapmaz.

Anlatılan halle sıfatlanmış, hallenmiş olan bir kimse, kibrit-i ahmer çeşidindendir.

Hal böyle iken; her Hak yolcusu salike, Allah rızası yolunda bulunmak isteyen özünde ve sözünde gerçekçi olan arayıcı kişiye bu zatı aramak ve bulmak düşer. Amma, bulmak için tam manası ile çalışmak şartı ile.. Kendisi bir iklimde, bu zat dahi bir başka iklimde bulunsa.. lâzımdan geç; lâzımın da lâzımı olup mutlaka böyle bir kibrit-i ahmeri bulup sahip olmalıdır.

Burada, Hak yolcusu salik, şöyle bir şey sorabilir :

— Bu zat nasıl bilinir?.

Bunun için şöyle bir açıklama yapabiliriz :

— Onu bulup bilmek için alâmetlerin sonu yoktur. Ancak, en baştaki şudur : O değerli zatın her işi, sözü, amelleri, tavrı Resulüllah'ın gidişatındadır; Allah ona salât ve selâm eylesin. Kesin olarak, onda hiç bir aykırı hareket bulunmaz. Aykırı hareketi kabul de etmez.

Bir alâmeti de şudur : Gamlı biri, onun mübarek huzuruna girecek olsa, yüzünü gördüğü anda, bütün derdi gamı biter. Derdin gamın aksine bir ferahlık belirtisi meydana çıkar; gönül açıklığı gelir.

İnciler saçılan dilinden, mübarek sözlerinden sürur meydana gelir. Hiç kimse, onun meclisinden kalkmak istemez.

Üçüncü bir alâmet daha anlatalım. Şöyleki :

Büyüklerden, vezirlerden padişah dahi olsa onun meclisine geldikleri zaman; elde olmadan elini öpmeye ve hayır duâsını dilemeye mecbur olurlar.

İşbu vasıflarla bilinen ve sıfat alan mübarek zatı; Hak yolcusu sa-liki ve talibi bulduğu zaman, hiç tereddüd etmeden elini öpmelidir. Onun hizmetini görmeğe de, canla başla girmelidir. Malla, bedenle bütün gücünü harcamak sureti ile hizmetinde olmalıdır. Bu arada, kendisine verdiği her emri bir nimet bilmelidir. Ona itaat etmeli, emrine boyun eğip teslim olmalıdır. Ama, tam manası ile teslim olmalı.. Hemen her hususta..

*
**

KUTUP - GAVS..

II. BÖLÜM : Kutuplar kutbu, En büyük gavs, ilk kutup diğer kutuplar açıklanır.

Üstün hizmet sayılan kutuplar kutbu olma görevi, Allah tarafından her asırda tek değerli zata verilir. Tek kişiye havale edilir, tek kişiye bırakılır. Bundan sonra o, Yüce Sübhanın lütfu ile, o kimse, Allah'ın halifesi olur.

Açıkçası : İki cihanın yönetimi bizzat kendisine ihsan edilir; onları dilediği gibi yönetir.

En büyük gavs olan zata gelince.. Bu değerli zat, kutuplar kutbunun emrindedir. Bu zat da, her nekadar muktedir, yönetme yetkisinde güçlü olsa da; destur almadan, ne dil oynatabilir, ne de bir şeye el atabilir. İzinsiz karışmaz.

İlk kutub tabir olunan zata gelince.. diğer kutupların ilki demektir.

ÜÇLER

Buraya kadar anlatılan zatlar, halk arasında :

— Üçler..

Diye anlatılan değerli zatlardır. Yani : İlki kutuplar kutbu, ikincisi en büyük gavs, üçüncüsü de ilk kutuptur.

YEDİLER — KIRKLAR

Anlatılanlardan başka :

— Yediler, kırklar..

Diye anlatılan zatlar dahi vardır. Bunların da her biri kutub olup ancak, Allah'ın ihsanı ile kutuplar kutbuna hizmetçi olmuşlardır. Bunların her biri, haline göre bir yere memur edilmiştir. Meselâ: İlk kutup Bağdad, Şam, Halep beldelerde tasarruf ederler. Diğer kutuplar da, hallerine göre birer ikişer yerlerde tasarruf eder.. Oraları yönetirler. Hatta, kâfirlerin ülkelerini dahi yönetirler. Ancak, bunların tasarrufu, yönemi kutuplar kutbunun emri ile olmaktadır. Zira, kutuplar kutbunun tasarrufu dışında kalan iki cihan içinde hiç bir şey yoktur. Bütün eşyayı, bütün ehlüllahı kuşatmıştır. İki cihanda iyi kötü her ne olursa.. onun bilmesi, dilemesi, kalbinin hareket etmesi ile olur; o anlarda, memurları gereken ne ise onu yaparlar.

Kutuplar tasarruf ederken :

— Her biri, yönetmeye memur oldukları yerde dururlar ve öyle tasarruf ederler.

Gibi bir mana anlaşılmamalıdır. Zira, durum aslında böyle değildir.

Kendisi İstanbul'da olabilir; görevi de Hindistan'dadır. O anda, Hindistan'daki görevini yerine getirir. Onlara göre, uzak yakın aynıdır.

YÜZLER — ÜÇ YÜZLER — YEDİ YÜZLER — BİNLER

Anlatılanlardan başka; yüzler, üç yüzler, yedi yüzler, binler dahi vardır. Bnlar da, Allah tarafından kutuplar kutbunun ve diğer kutupların hizmetlerini görmeye memurlardır.

ÜÇ BİNLER — BEŞ BİNLER — YEDİ BİNLER — ON BİNLER

Anlatılanlardan başka, üç binler, beş binler, yedi binler, on binler vardır.

Bunların kâmil ve mükemmili olsa dahi, yönetim işlerine karışmaz.

Bu anlatılanlarla beraber, her bir asırda, bir rivayete göre : Yüz yirmi dört bin tane Allah'ın velîsi vardır.

Kıyamet gününe kadar, bu mevcudlar hiç eksik olmaz.

Kutuplar kutbu olan zat, vakti gelir de ölüm işi olur ve beka âle-

mine göçünce, yoluna ve gereğine göre kutupluk en büyük gavse Allah'ın ihsanı olur. Nasıl olacağı da, hilâfet bahsinde anlatıldığı gibidir. Kısacası şöyle olur :

Hızır aleyhisselâma Yüce Mukaddes Allah tarafından şöyle bir ilham gelir :

— Falan oğlu falana selâm söyle, müjde ver. Kendisine kutupluk ihsan eyledim.

Bu emir, Hızır aleyhisselâmın kulağına geldiği zaman, peygamberlerin efendisi, Resulüllah efendimizin huzuruna gelir; Allah ona salât ve selâm eylesin.

Der ki :

— Ümmetinden falan oğlu falana kutupluk Allah'ın ihsanı oldu. Bu haberle geldim; emrinizi bekliyorum.

Böyle deyince, o anda Hızır aleyhisselâma yeşil bir forman verilir :

— Var, o ümmetime benden selâm eyle, bu formayı giyip gelsin.

Buyurulur. Hızır aleyhisselâm dahi o anda gelir, müjdeyi ve mutlu selâmı ulaştırır, formayı sunar. Hiç durmadan da, o kimseyi alır, Resulülllah'ın huzuruna getirir.

Gelir gelmez görür ki : Yüce bir divan kurulmuş. Öylesini gözler hiç görmemiştir; bakan gözle kamaşır.

Sonra mücevherat ile süslü yüksek bir taht kurulmuş. Hemen her türlü zinetle bezelidir. Mücevherata boğulmuş. Peygamberler sultanı Resulüllah efendimiz de onun üzerinde oturmaktadır. Sağında ve solında dahi, her biri kendi mertebelerine göre nebiler ve resuller var. Onlara salât ve selâm olsun. Dört halife, diğer ashap dahi oradalar; Allah onlardan razı olsun. Bütün ehlüllah dahi, makamlarına uygun yerlerde oturmuşlar; Allah-ü Taâlâ, sırlarının kudsiyetini artırsın.

Bundan sonra, Resulüllah efendimiz o değerli zatı çağırır; yüce huzurına alır. Bizzat, kendisi teveccüh buyurur. Bu teveccühünde, kendi hallerini ona ihsan eyler :

— İki cihanın yönetimi sanadır; dilediğin gibi yönet.

Buyurduktan sonra, onun tasarrufuna işaret olarak, bir mühür verir.

Üzerine de, mücevherat ile süslü yeşil bir forma giydirilir. Başına da, çeşitli mücevherat ile süslü sorguçla beraber bir taç giydirilir. Kutuplar kutbuna has olan mücevherat ile yapılmış süslü bir kürsü üzerine oturtulur.

Bundan sonra, bütün kutuplara da, Resulüllah'ın emri ulaşır, bu değerli zatın ayaklarını öper ve ona biat ederler; emrinden çıkmamaya söz verirler. Cümle ehlüllah'a dahi, aynı şekilde biat ettirirler.

Bundan sonra, Resulüllah efendimiz el kaldırıp güzel bir duâ okur; Allah ona salât ve selâm eylesin. Orada bulunanların tamamı :

— Âmin!.

Deyip Fatiha okurlar.

Bundan sonra, zamanın kutbu olan bu zat, Resulüllah'ın müsaadesi ile bütün kutuplara ve ehlüllah'a şu emri verir :

— Hemen her gün, bu büyük mecliste toplanmanız lâzımdır.

Çünkü, kutuplar kutbu olan değerli zat, şekli ve hali olmayan bir halle, Allah'ın huzurunda bulunur ve oradan ayrılmaz. Yüce Allah, şanına lâyık olmayan sözlerden beridir. Harfsiz ve sessiz olarak, kutuplar kutbuna Yüce Allah'ın zatı için ilham yollu her ne emir gelir ise.. diğer kutuplara hemen o emri yerine getirmek emri verilir.

Bu şekilde bütün işler, zerreye varıncaya kadar, görülür, gözetilir. Bu yoldan, işler önce batında yürütülür; sonra da zâhirde yürütülür.

Bazan olur ki; kutuplar kutbu hayatta iken, en büyük gavsin güzel gidişatı, güzel huyları, sözleri ve beğenilen halleri dolayısı ile karşılıklı hoşnutlukla gavs-i azamı kendi makamına getirir; kendisi tasarruftan el çeker. Tüm işleri ona teslim eder.

Bundan sonra kutuplar kutbu hayatta iken, en büyük gavsin kutuplar kutbu olması vukubulur.

Kutuplardan birine ölüm emri geldiği zaman, Rahman Allah tarafından kutuplar kutbu zata Hızır aleyhisselâm gelir, durumu haber verir. Kutuplar kutbu da, halin ve Rabbanî ilhamın bir gereği olarak, bazan şöyle eder :

Katarı oynatıp sonda bulunanı öne doğru çeker; dışarıdan birini katara alır.

Bazan da şöyle olur :

— Falan yerde, falan mahallede, şu şekilde bir adam vardır. Git, onu getir.

Şeklinde, kutuplar kutbu ile Hızır aleyhisselâma emir gelir; gider o zatı getirirler.

Bazan da, Hızır aleyhisselâma şu emir gelir :

— Git, gece yarısı dünyayı dolaş. Gece yarısı ayık ve uyanık birini bulursan getir.

O da gidip getirir.

Bunlar, birkaç kişi olursa, aralarından en lâyık olan seçilir.

Hızır aleyhisselâm, Müslümanlardan ayık ve uyanık birini bulamazsa.. diğer milletler arasında olanı alıp getirir.

Anlatılan yoldan gelen kimseyi, kutuplar kutbu alır, Resulüllah'ın divanına getirir ve o huzurda forması giydirilir ve.. ölen kimsenin yerine geçirirler.

Hemen her asırda; kutuplar kutbu, en büyük gavs, ilk kutup ve diğer kutuplar bu halle gelip gitmektedirler. Kıyamete kadar da böyle gelip gidecektir.

Bazan, kutuplar kutbu olmak, hilâfet sırrı, en büyük gavs olmak mertebelerinin üçü de kutuplar kutbu olan değerli zatta birleşir.

13. KISIM

Konusu : Kâmil mürşid açıklanır.

Kâmil mürşid, kısaca şu isimlerle anlatılır: Hakim hazik Resul-ü Ekrem'in halifesi kâmil mükemmil..

Açık tabiri ile kâmil mürşid, şöyle de anlatılabilir :

— Olgun bir zattır, hemen her işi yerli yerince yapar, işinin ehlidir; Resulüllah efendimizin yerine halifedir, kendisi nasıl olgun bir zat ise, kendisine uyanları öyle olgunlaştırma meharetine ve bilgisine sahiptir.

İşte, anlatılan manalarda olmak üzere, vaktine göre kâmil mürşid on veya on beş kadar bulunur; bazan daha da fazla.. Ama, her asırda..

Bazan, bunların her biri, vaktine göre, büyük bir beldede irşada memur olur.

Bazan da, bunların üçü beşi büyük bir beldede bulunup irşada memur olurlar.

Ancak, bunların tamamı, kimliği kimliğine uygun olarak, Resulüllah efendimizin gidişatını baş tacı ederler. Bir adım dahi ayrı gayrıları yoktur. Aynen, Resulüllah efendimizin yolunda gider; onun sünneti ile amel ederler.

Hemen her zaman, Resulüllah efendimizin huzurunda olmak üzere tevecclih halindedirler.

Terbiye edecekleri müridi de, izinle ve müridin tecellisine göre terbiye ederler. Seyrini ve sülûkünü de ona göre gösterirler.

Bunlar, irşad halifeleridir. Hilâfet sırrı bahsinde açıklandığı gibi, peygamberlerin efnedisi Resulüllah'ın huzurunda bunlara dahi aynen Allah'ın ihsanı olur; müridi terbiye âletleri her birine verilir. Aynı şekilde terbiye etmeye memur olurlar.

HİLÂFET SIRRI MAKAMI

Ancak, hilâfet sırrı makamında bulunan yüksek zat, bu değerli zatların üstündedir. Bu yüzden, daha önce de olduğu gibi, Resulüllah'ın postunda oturur. Dolayısı ile, iki cihanda mevcud olan tüm Muhammed ümmeti, kendisine biat eden müridler, diğer kimseler hep terbiyesi altındadır. Her birinin tecelli gereği ne ise, o şekilde terbiye etmeğe memurdur.

İNABE ALMAK

Bir mürid, irşad halifesi olmaya memur olan zatın birinden inabe alacağı zaman bakmalı : Gidişatı, Hazret-i Peygamber'in gidişatına uygun mu, ona tam uymuş mu, Mustafa şeriatına tutunup yapışmış mı?. İşte mürid bunları görüp kalben tatmin olduktan sonra inabe alır. Bundan sonra ona, yıkayıcı elindeki ölü gibi teslim olur. Ama, tam manası ile.. Müride düşen ilk görev budur.

MÜRİDİN GÖREVLERİ

Müridlerin bazısına az, bazısına da çok zikir verilebilir.

Müridlerin bazısına da, ayrıntıları fıkıh kitaplarında yazıldığı şekilde; farzlardan başka teheccüd, işrak, duha, evvabin, tahiyyet-i mescid, salât-ı vüdu gibi nafile namazlar dahi emr'edilir.

Müridlerin bazısına da, savm-ı biyd, bazısına savm-ı Davud ve benzeri oruç tutmaları emr'olunur.

Bunlar kime verilirse, onun tecellisine göre verilmiş olur. Bunlar için, birbirine bakıp da :

— Falana az, bize çok; falana çok, bize az..

Diyerek, çoğumsamak veya azımsamak yerinde olmaz. Hiç kimse böyle bir şeyi gönlüne getirmemeli; kendisine verilen emri yerine getirmeli.. Hemen görevi yapmaya çalışmalı, dikkat ve gayret etmelidir.

İrşada memur olan halife; dış hizmetlerden dahi bazısına hafif, bazısına da ağır görevler verebilir.

Bu arada, bazılarını huzura alır, kendisine lütufkâr muamele eder. Bazılarını da huzura seyrek getirir; celâlli muamele eder.

Hali anlatıldığı gibi olanlar dahi birbirlerine incinmemelidirler. İster celâl yüzü, ister cemal yüzü olsun; hangi yüzle görünürse görünsün, cümlesini büyük bir nimet bilmelidir. Cemale sevindiği gibi, celâle dahi sevinmelidir. Hemen her birini, bir hikmete yorup içine hoş olmayan bir düşünce düşürmemeli.. Daima, hoşnutluk halinde bulunmaya çalışıp gayret etmeli.. Zira, bu kısa aklın; ehlüllahın hikmet inceliklerini bilip akıl erdirmeye, düşünmeye gücü yetmez.

Hâsılı..

Her halde ve her hususta hoşnut olmaktan büyük yol olmaz. Bu arada, müride baştan sona gereken dahi, hemen her halde edebe, erkâna uygun hareket etmektir.

Bir şiir :

Edeple şeyh huzuruna girenler;
Anlardır hep saadeti bulanlar..
Dost ile dost olup didar görenler;
Belki sultan olup seyran sürerler..[1]

MÜRİDDE EDEP

Şeyhin tekkesi, konuk almak için dışta bir yeri yok ise.. evine gidildiği zaman, kapıyı hafif vurmalıdır. İçeriden :

— Kim o?..

Diye sorulmadıkça, o yana dönüp durmalıdır. Sorulduğu zaman da, şu şekilde cevap vermelidir :

— Duâcınız falan..

Bundan sonra, izin verilir ise, içeri girer. Etrafına bakınmadan şeyhin huzuruna varmalı.. El göğüs üzerine bağlı, namaza kalkar gibi etekler düşük bir şekilde gidip diz çökmeli.. İki eli ile, o değerli zatın elini tutup öpmeli. Sonra, yine kalkıp ayakta durmalı. Bu arada; eğer :

— Otur..

Diye emir verir ise.. işaret edilen yere tereddüd etmeden oturur. Teveccühünü de bozmaz.

(1) Bu şiirin daha açık Türkçesi şöyledir :
Mutluluğu bulanlar, edeple şeyh huzuruna girenlerdir.
Dostla dost olup yüz görenler, sultan olup safa sürerler..

Şeyh bir şey sormadıkça, ister dıştan, ister içten ne olursa olsun söyleyeceğini söylememeli. Sorulduğu zaman da, sert sert söylememeli, yumuşak hafif söylemeli. Sorulmaz ise, sessiz durmalı; konuştuğunu da anlamaya çalışarak dinlemeli. Anlayış ve kavrayış verildiği kadar, o sözlerden bir şeyler almaya bakmalıdır.

Kendisinin sorduğu bir suâle cevab olaraktan da, menkıbeye benzer bir şey anlatabilir ki, buna da dikkat edip anlamaya çalışmalı..

Hâsılı; şeyhi bir şey sormadıkça, söze başlamamalı.. Kendisine zor gelen bir husus varsa, onu kalbinde tutmalı; teveccüh halinde durmalı.. Soracak olunca da olduğu gibi söylemeli.. Müşkül işini gizleyip şeyhi, tekrar tekrar soru sormaya zorlamamalı.. Eğer kalbe bir hatıra gelecek olursa.. onu atmaya da kalkmamalı :

— Beni benden daha iyi bilir.. Duruma daha vâkıftır..

Diyerek, tam manası ile teslim olup durmalı..

Bu arada, kendisine bir cezbe, bir dalgınlık gibi bir şey gelir ise.. onu atmaya çalışmamalı, teslim olup durmaya gayret etmelidir.

Şeyhin huzuruna vardığı zaman; meclisinde başka meşayih bulunur ise.. onların da ellerini öpmelidir.

İster şeyhin huzurunda, isterse başka yerde :

— Falan şeyh..

Diyerek, ne birini övmeli; ne de kötülemelidir. Başka biri tarafından buna dair söz açılır ise, cevap da vermek gerekir ise.. övüp şöyle demelidir :

— Onlar da, şeyhtir; ama şeyhime onları tercih edemem.

Böylece, bulunduğu makama ayağını kuvvetli basmış olmalıdır.

Şeyhin huzurunda iken tükürme, aksırma, sümkürme hali geldiği zaman; kalben izin isteyip dışarı çıkmalı ve o işlerini orada bitirmeli.. Huzurda iken, tükürme, aksırma, sümkürme gibi bir şey etmemeli..

Kendisine :

— Hal yönünden bir şey olursa, hemen gel söyle; sana izin vardır..

Denilmiş, izin ve ruhsat verilmiş olsa dahi, yine de dikkat etmeli; bu işte dahi edebe uygun tavır takınmalı.. Tenha ve boş bir zaman araş-

tırmalı; böyle bir zaman bulunca da huzura varmalı.. Orada elini öpüp ne gerekse söylemeli.. Karşılığında ne emir alırsa.. candan gönülden kabullenmeli.. Verilen hizmete girmeli..

Anlatıldığı yolda, kendisine bir izin verilmemiş ise.. huzura varıp tevecüh ederek durmalı.. Halinden sorulur ise.. söylemeli..

Anlatılan hususta olsun, başka şekilde olsun; huzurda çok oturmamalı.. Kendisine :

— O t u r . .

Emri verilir ise, biraz daha oturup sonra izin isteyip kalkmalıdır..

Dışarı çıkarken, şeyhin elini tekrar öpmeli; edep üzere çıkmalı. Yüzünü şeyhine, arkasını kapıya döndürmeli. Dışarı çıkıncaya kadar böyle gitmeli.

Yolda yürürken, binek üzerinde iken şeyhe raslarsa; gizlenmeye imkân varsa gizlenmeli; gizlenmeye imkân yoksa hemen el etek kavuşturup edeple verilecek selâmı beklemeli. Kendisine selâm verilirse, boyun büküp selâmı kalbden almalı. Ses çıkararak teklifsizce selâm almamalı. Yani : Ona, herhangi bir kimse gibi davranmamalı.

Müridin sıkıntılı bir hali varsa, şeyhinin yapacağı her ihsanı, kendisine bir nimet bilerek almalı. Onun mutlu meclisinde otururken, kendisine az veya çok bir şey verirse.. onu oturduğu yerden uzanıp almamalı. Ayağa kalkarak tazimle, ikram bilerek almalı. Eğer mümkünse, bu arada onun elini de öpmeli.

Bu arada şeyhin de; geçim ve giyim işinde bir sıkıntısı varsa, müridin de hali vakti yerinde ise.. ona verilmesi gereken giyecek, yiyecek, harçlık çeşidinden hangisi ise.. bir istek vakti olmadan hemen yetiştirmeli.

Burada anlatılanlara benzer edepler çoktur. Ancak, o büyük zatlar, Allah'ın büyük ihsanına zuhur yeri olduklarından olur olmaz kusura bakmazlar. Ne var ki, anlatılan ve anlatılmayan edeplere uygun hareket eden Hak yolcusu salik, Yüce Sübhan Hakkın lütufları ile en kısa zamanda en yüksek gayeye ulaşır; gönül kapısı açılır. Kendisinin edebi, terbiyesi, uyumlu hareketi gönül açıklığına işarettir.

Dışta konuk almaya yarayan yeri veya dergâhı, tekkesi bulunan şeyhlerin huzuruna varmak, hizmetlerini nimet bilmek, emir ve yasaklarını yerine getirmek ve bu uğurda çalışmak dahi tekkesi ve dışta konuk almaya yarayan yeri olmayan şeyhlere gitmek ve emirlerini tutmak gibidir. Yani : Bunlara karşı da aynı şekilde anlatılan edeplere uygun hareket edilmesi gerekir. Bu husus da unutulmamalı..

Şiir:

Ne güzel ihsandır bu kul iken sultan olur;
Âlem içre hükm'edip her dertliye lokman olur..
Evvelin ve âhirin hem zâhiri ve batını;
Ne olur ise bu cihanda zâhiren hem batını..
Kutb-ü aktab hükm'eder aktabdır hem işleyen;
Cümle emrine ram olmuşdurur kevn ü mekân..
Hem halifedir cihanda kutb-ü âli serteser;
Ne dilerse hep vücut bulur ol zat ey bihaber..
Hızır İlyası dahi hükmüne almıştır o şah;
Ne dilerse işletir emrindedir biiştibah..
Şöyle bilkim bu cihan içre veli ol şahdır;
Ne ki olur ve olacak cümleye agâhdır.
Ger der isen Haktır ol sen böyle güftar söyledin;
Hak sözün doğru kelâmın amma yanlış söyledin..
Aç gözünü kıl tefekkür işbu nazmı ey deli;
Kul olan hiç Hak olur mu kim meğer ola veli..
Bu cihanda kutb-ü aktab ne kılarsa cümlesin;
Emr-i Hakla kılar ol arada koymaz kendüsin..
Kutb-ü aktab birdir canum haber al Nurî'den;
Kafı ba ta eyleyen mime varınca al haber..[1]

(1) Bu şiirin daha açık Türkçesi şöyledir :
Ne güzel ihsandır, şu kul olduğu halde sultan olur; âlem içinde hükmeder, her dertliye Lokman Hekim olur.
Öncekilerin ve sonrakilerin hem içi, hem dışı; içten dıştan bu cihanda ne olursa olsun...
Hep kutuplar kutbu hükmeder, kalan kutuplar da işi yürütür; hepsi emrine girmiş, ne yer kalmış ne mekân...
Büyük kutuptur cihanda baştan başa halife olan; ne isterse var olur o zat, ey habersiz...
O şah, Hızır'ı da, İlyas'ı da emrine almıştır; hiç şüphe edilmeye onlar emrindedir, ne isterse yaptırır.
Şunu bilesin ki, bu cihan içinde velî o şahtır; olanların ve olacakların hepsini bilir
Eğer dersen :
— O Haktır..
Çünkü, sen böyle söyleyip anlattın; senin sözün gerçek, konuşman da doğru, ama yanlış söyledin..
Gözünü aç, bu şiiri iyice okuyup düşün, ey deli; kul olan hiç Hak olur mu, meğerki velî ola...
Bu cihanda kutuplar kutbu ne ederse hepsini; Hakkın emri ile eder, kendisini araya sokmaz.
Kutuplar kutbu birdir canım, haberi Nurî'den al; kafı ba ta eden mime gelince al haber...

14. KISIM

Konusu : Hatime..

Konu başında yazılandan da anlaşılacağı gibi, bu kısım, bu kitabın son kısmıdır. Yani : Miftah'ül-Kulub'ün..

Burada, şunlar anlatılacaktır :

a) Şeyhin uygulayacağı usuller..

b) Müntehi salik ve müptedi salik..

c) Mürşidsiz müridin sülûkü..

d) Lüzumlu ayıktırmalar..

e) Kader sırrı..

f) Levh-ü mahfuz..

g) İtikadla ilgili bazı şartlar..

h) Sonuç..

***

ŞEYHİN UYGULAYACAĞI USULLER

I. BÖLÜM : Şeyhin uygulayacağı usuller..

Değerli kardeş, şu da bilinmelidir ki..

Mürşid olan değerli zat, inabe verdiği müridlerini; haftada bir veya iki kere, halkalanmış şekilde oturtup tevecclüh etmelidir. Bunun için de, bizzat kendisi, halka ortasına girmelidir. Bu arada, müridler, hatırların-

dan geçenleri temizlemeleri için beş dakika kadar beklemeli. Bundan sonra, her bir müridin karşısına gelip dizdize oturmalı, müridin alnını kendi alnına getirmeli ve bu şekilde her birine tek tek teveccüh etmeli..

Teveccüh usulü, üç derecelidir. Şöyleki :

a) Daha işin başında bulunan Hak yolcusu salike şeyhte yok olma şeklinde bir teveccüh olması gerekir.

b) İşin ortasında bulunan Hak yolcusu salike olacak teveccüh ise.. Resul'de yok olma şeklinde olması gerekir.

c) Nefiy ve isbat, murakabe derecesine varan salike yapılacak teveccüh ise.. Allah'ta yok olma şeklinde olması gerekir.

TEVECCÜH USULÜ

Anlatılan üç usuldeki teveccühte, mürşid olan zat şöyle eder : Müridin kalbini alır, kendi kalbinin altına koyar. Kendi kalbinde bulunan güzel feyizleri de müridin kalbine akıtır.

Bir başka usulde ise, anlatılan teveccühlerini mürşid olan zat şöyle yapar : Müridin kalbini, kendi kalbinin altına getirir; sonra ona ilâhî feyzi doldurur.

Bir başka usulde ise, anlatılan teveccühlerini, mürşid olan zat şöyle yapar : Müridin kalbini alır, kendi kalbi ile yan yana durutur. Bundan sonra ona, ilâhî feyzi doldurur.

Bu arada, müridin kalbinde, rızaya aykırı bir hal belirebilir; bu da, Allah'ın bir ihsanı olarak, mürşid şeyhin kalbine bir işaretle açılabilir. Bu durumda, mürşid; müridi yüzüne karşı getirir ve içten bir şekilde gereği ne ise, o şekilde terbiye eder, rıza dışı hallerden geçirir.

Bundan sonra, mürşid olan değerli zat, kendi evinde oturur; nekadar müridi varsa, tümünün iyi gidişata sahib olmaları için teveccüh eder. Bu da iki şekilde olur. Şöyleki :

a) Tüm müridlerinin kalbini bir yere getirir toplar. Bundan sonra, kendi kalbinden tümünün kalbine ilâhî feyizden doldurur.

b) Tüm müridlerinin iyi gidişata sahib olmaları için, Yüce Allah'ın zatına yönelir.

Sonra..

Salikin terbiyesi dahi, üç türlüdür. Şöyleki :

a) Bir kısmına celâl yüzü göstermek sureti ile terbiye etmek gerekir.

b) Bir kısmına cemal yüzü göstermek sureti ile terbiye etmek gerekir.

c) Bir kısmına da, hem celâl, hem de cemal yüzü göstermek sureti ile orta halli terbiye etmek gerekir.

Anlatılan terbiye çeşitleri, mürşid olan değerli zatın kalbine; Allah'ın bir ihsanı olarak, Rahman tarafından gelir.

***

MÜNTEHİ SALİK

II. BÖLÜM : Hak yolcusu müntehi salikin duruma açıklanır.

Sülûkünü tamamlayan Hak yolcusu bir salike düşer ki, anlatılacak beş şartı yerine getire.

BİRİNCİSİ : Tam tevekküldür.

Yemek, içmek, giymek gibi şeyler hususunda bulduğu ile yetinmelidir. Yemek, içmek, giymek hususunda, aşırı bir isteğe kapılıp :

— Yarın da şöyle şöyle edeyim..

Deyip içinden çıkılamayacak düşüncelerin içine girmemelidir. Bu gibi aşırı düşünceleri içinden atmak için gayret sarf etmelidir.

Çoluk çocuk sahibi bir kimse ise, onların da giymeleri, yemeleri, içmeleri hususunda aşırı bir düşünceye girmemeli.. Keza, kendisine dönük diğer ihtiyaçların giderilmesi hususunda dahi, aşırı bir hareket yönüne sapmamalıdır. Var olanla yetinip kalmalı; tam bir tevekkül ederek zikirden, fikirden gayrı başka bir şeyi aklına getirmemelidir. Bunun için çok gayret edip Zuhruf suresinin 32. âyetinde buyurulan :

نَحْنُ قَسَمْنَا بَيْنَهُمْ مَعِيشَتَهُمْ فِي الْحَيَوٰةِ الدُّنْيَا

— **«Biz, dünya hayatında onların geçim vasıtalarını aralarında pay ettik.»**

Manaya bağlanıp tüm işlerini Hakka bırakmalıdır.

İKİNCİSİ : Rızadır.

Bu durumda Hak yolcusu salik, hoşnut olmaya çalışmalıdır. Amma hayır, amma başka.. Zuhurattan ne gelirse, gönlünü boş tutmalıdır. Çoluk çocuktan, akrabadan, dostlardan veya başka bir yabancıdan biraz çabayı gerektiren bir hal ortaya çıkabilir. Bunlar, sözlü çaba olabileceği gibi, mala dayalı bir çabayı da ortaya çıkarabilir. Bütün bunlar, kendisine bir sıkıntı sebebi de olabilir. Hemen hepsine, hayırlı rahat işe razı olduğu gibi bu sıkıntılı işlere de razı olmalı :

— Dost armağanıdır..

Diyerek, kesin olarak kedere boğulmamalı. Zikrine, fikrine zerre kadar kesiklik getirmemeli. Allah rızasından ayrılmamak için, ayaklarını sıkı basmalı.

ÜÇÜNCÜSÜ : Tam manası ile şeyhe teslim olmaktır.

Bu durumda, Hak yolcusu salik, mürşidinin her emrini bir mücevherat hazinesi bilmeli. Kendisine her ne emir verilir ise, onu ezberleyip korumalıdır. Nasıl bir emir ve irade gelmişse.. ona göre yerine getirmeye bakmalıdır. Nekadarını başarmaya gücü yeterse, o kadarını başarmaya bakmalıdır.

DÖRDÜNCÜSÜ : Şeriat emirlerine boyun eğmektir.

Bu durumda, Hak yolcusu salik, Resulüllah efendimizin kurduğu şeriat emirlerini baş tacı etmelidir; Allah ona salât ve selâm eylesin. Hemen her şeyini; söz, iş, amellerin zerresine kadar ona uygun tutmalıdır. Bu yoldan ayrılmamak için ciddî bir gayret harcamalıdır. Bütün haram şeylerden uzak durmalıdır. Yemek, içmek, giymek işlerine dikkat etmelidir. Dili, kulağı, ayağı, gözleri haramdan korumak için de bütün gücünü harcaması gerekir.

BEŞİNCİSİ : Resulüllah'ın gidişatına uymaktır; Allah ona salât ve selâm eylesin.

Hak yolcusu salik, hemen her halde, Resulüllah'ın sünnetine tabi olmalı; ona tutunmalıdır. Dinimizde müstahab sayılan sevimli işleri de başarabildiği kadar yapmaya çalışmalıdır.

Resulüllah efendimizin üstün ve değerli fiillerinin ve amellerinin aynısını yapmak mümkün değilse, taklid yollu olsun yapılmalıdır. O güzel işlerden mümkün olduğu kadarını başarı ile yapabilmek için, ciddî adımlar atmalı, gayret sarfetmelidir.

Bu arada, şunu da bilmek gerekir ki; ehlüllaha her nefeste iki kere Allah'ın ihsanı tecelli gelir. Her nekadar nefes bir ise de, nefesin alınıp verilme itibarına göre iki ilâhî tecelli ihsan olunur. Dolayısı ile, bu mertebede Hak yolcusu salik, Yüce Hak ile ayık olmalıdır; kalbini başka başka şeylerle meşgul etmemelidir.

Hak yolcusu salik; nefes alıp vermede, oturup kalkmada, her gezdiği yerde ve tüm zamanlarda kendisini ayık tutmalı; gaflet içinde olmamaya çalışmalıdır. Bir nefes dahi, boşa giderilmemelidir. İlâhî tecelliye bu yoldan zuhur yeri olmak yolunda gayret göstermelidir.

Anlatılan şartları izleyerek giden bir Hak yolcusu salik, giderek bu mertebelere tam ayak basar. İlâhî başarılara zuhur yeri olur. Bundan sonra daha başka ilâhî başarılara nail olur ki : Allah'ta seyirden geçip kısa zamanda hesapsız mertebeler kat eder.

Bu arada, Hak yolcusu salik, tenbellik ederse, daha ileri geçemez. Eğer kusurları da olur ve onları düzeltme cihetine gitmezse.. elde ettiklerini bütün bütün yitireceğinden korkulur.

Şimdi..

İşin sonuna varan müntehi salik için yukarıda beş şart anlatıldı. Bunlardan başka onun için çok önmeli ve çok gerekli bazı şeyler daha var, onları da anlatalım.

Değerli kardeş, şu dahi bilinmelidir ki..

MÜRİDLERİN EDEPLERİ

Kâmil olan mürşid bir zatın; sülûkünü tamamlayan üç tane, beş tane ve daha fazla müridi bulunabilir. Bu durumda, o müridlere bazı edepleri yerine getirmek düşer.

Şimdi bunlar, mürşide göre takınacakları edep tavrını, tarikat usulüne nasıl riayet edeceklerini, Ahmediyet süyr ü sülûkünü nasıl sürdüreceklerini bilmeleri gerekir. Burada, bu hususlar açıklanacaktır.

Hali anlatıldığı gibi olan bir mürid; mürşidi olan değerli zatın hizmetlerinden hangisi kendisine düşürse.. emirlerine göre o hizmeti kendisine bir nimet bilecek; candan gönülden kabul edecek.. İster canla, ister bedenle o hizmeti en güzel biçimde yerine getirmeye çalışıp gayret edecek. O hizmeti yerine getirirken, kesin olarak kendisinde bir bitkinlik, kırıklık meydana gelmeyecek. Kendisini, mürşidine bugün yeni gelip inabe eylemiş bir mürid derecesinde görüp bilmelidir. Tıpkı onun gibi, verilen hizmeti yerine getirmeye dikkatle önem vermelidir.

En alt hizmetten sayılan süpürme veya benzeri şeyler olsa dahi; en yüksek hizmet sayılır. Kendi kendine şöyle demelidir :

— Mürşidim, halime uygun hizmeti bana verip bu fakiri şereflendirmiştir.

Gerekecek olsa ve yeri gelse; o hizmet karşılığında nice dünyalar verseler, yine de o hizmetten ayrılmamalıdır. Dünyayı bırakmalı; fakat memur olduğu hizmeti bırakmamalıdır. O hizmeti, hemen her şeyden önde görmelidir.

Kendisi bu hizmette iken, mürşidi kendisini çağırmayabilir. Meselâ, üç ayda bir kere dahi :

— Ey falan gel bakalım..

Demeyebilir.

Durum öyle iken; hafif hizmette olan, hiç bir hizmeti olmayan dervişlerinden birini hemen her gün huzuruna çağırabilir. Ona bazı lütuflar ve ihsanlar da edebilir.

İşte işin sonuna varan müntehi salik, bu durumları bildiği, anladığı, vâkıf olduğu zaman kesin olarak içine çürük düşürmemelidir.

— Ben, değerli mürşidime yirmi yıl hizmet ettim; emek verdim. Bu fakir derviş, beş senede benden yüksek oldu..

Deyip bir endişeye düşmemelidir. Buna benzer, tüm akla gelen şeyleri atmaya çalışmalıdır. Bu çeşitten yapılan her işi, bir hikmete yormak gerekir. Bu arada, huzura çağırılan dervişe saygıyı artırmalıdır.

— Çünkü o, mürşidin gözündedir; biz de ondan feyz alalım..

Diyerek, kendisini küçük görüp o fakire çokça lütufkâr davranmalıdır. Yine, verilen hizmetten ayrılmadan devamlı, sebatlı olmalı; mürşidin rızasından ayrılmamaya tam bir gayret göstermelidir.

Mürşid şeyh, bazılarına halifelikten söz edip duâ edebilir. Bu arada:

— Bana olmadı; bu düşüklük bana müstahak..

Deyip helâk uçurumuna düşmekten kendisini korumalıdır.

Hâsılı : Şeyhin davranması ile davranmalı; duruşu ile de durmalıdır.

Kaldı ki, nefis, kötü arzular bazı şeyleri dışa kıyas ettirir.

Zâhirde bir devlet büyüğü, kumandanlarından birine lütufkâr davranıp durduğu zaman, diğer kumandanlar da ona çok lütufkâr davranırlar. Onların böyle lütufkâr davranmaları dışta böyledir; içten ona karşı öfkeleri ve kinleri artar; onun kötü durumlara düşmesini bekler, kötü huylarını araştırırlar.

Ne var ki, tarikat ehli arasında, anlatıldığı gibi bir şey olamaz. Zira, bunlar, Resulüllah efendimizin gidişatını izlerler, onun temiz sünnetini yürütmek için kollarını sıvamışlardır.

Allah rızasının talibi, Resulüllah efendimizin sünnetinin isteklisi olmak öyle kolay değildir; Allah ona salât ve selâm eylesin. Onun esas yoluna uymak için, canla başla dünyayı bırakmak, gönülden silmek; âhireti dahi bir yana atmak gerekir. Böyle olmak da yetmez; hemen her işte, meşruiyete boyun eğmek, üstün tarikata istekli olmak gerekir.

İşte, anlatılan işleri yaptıktan sonra; halle, dille işin tadını almış, dervişlerin durumunu, anlatılan dış durumla ölçmek çok zordur; hem de dağları yarıp ötelere aşmaktan, şekeri kamıştan ayırmaktan daha zor..

Hâsılı: Yolun sonuna varan anlatılan manadaki salik; kendisini yok derecesine indirecek, mürşidin her bir emrini dikkatle yerine getirecektir.

Şöyle bir misal verelim :

Bugün bir mürid gelip inabe eder. O müride, mürşidi sülûkünü hemen ikmal ettirip halife edebilir.

İşte böyle bir durumda, işin sonuna varan müntehi salikin içine, buğuz, hased, kibir gibi bir şey gelir ise.. helâk uçurumundadır. Resullerin efendisi hürmetine, Allah-ü Taâlâ, bizi de sizi de korusun. Zira:

اِتَّقُوا فِرَاسَةَ الْمُؤْمِنِ فَاِنَّهُ يَنْظُرُ بِنُورِ اللهِ

—«Müminin ferasetinden sakının; çünkü o, Allah'ın nuru ile bakar.»

Manasında saklı sırra göre, kâmil mürşide her şey malum olur. Bunun için, hikmet sırrının ne olduğunu bilmediğin için helâk çukuruna düşmüş olursun. Ondan sonra, mürşid dilerse bir ihsan olarak seni affeder; dilerse üç beş sene seyahat verir gezdirir.

Sorulabilir :

— Anlatılan seyahat dışta mı olur, yoksa içte mi?.

Bunun için verilecek cevap odur ki :

— Zâhirde seyahat olduğu gibi, batında dahi seyahat olur. Her iki türlü seyahati dahi verebilir. İçten bir seyahata çıkaracak olursa, tekkenin içinde olsa, dahi, seyahatta sayılır. Bu durum rebabınca bilinir. Bu manada şu cümle geçerlidir :

اَلْحَالُ لَا يُعْرَفُ بِالْقَالِ

— Hale dayalı iş, sözle bilinmez.

Şimdi..

Hemen bütün zamanlarda, Yüce Hakka sığınmalı. Hiç bir şekilde, kâmil mürşidin hoşnut olduğu şey dışına da çıkmamalıdır.

Onun her emrine razı olup ömrünü sohbet alanında tüketmelidir. Vücudunu da; kulluk denizine, ibadet ummanına atmalıdır. Ruhunu dahi, Hakkın rızasında yok ederek, beka içinde beka sırlarına bırakmalıdır.

Bu arada, vicdan zevkine erip kerametlere, keşiflere de kanmamalıdır. Nurlara da kapılmamalı. Hiç bir şeyden yorulmamalı. Kendisine, evvellerin ve âhirlerin bilgileri verilecek olsa, yine varlık vermeyip :

— Bire babam bire babam, ancak Allah'ın rızasını isterim; ancak Allah'ın rızasını isterim.

Demek ihsanına mazhar olarak :

اَلْمُؤْمِنُونَ لَا يَمُوتُونَ بَلْ يُنْقَلُونَ مِنْ دَارِ الْفَنَاءِ اِلٰى دَارِ الْبَقَاءِ

—«Müminler ölmezler; fena diyarından beka diyarına taşınırlar.»

Manası ile anlatılan esas yerine taşına..

Çünkü, dünya bir berzahtır; yani : Geçiş yeri ve dönemi.. Bunun için de, her bir insana bir mücahede şekli ve müşahede tarzı vardır.

Teselliye gelince.. her bir insan, haline göre bir tesellidedir. Ruhlarımız daima Allah'ın vuslatındadır; kalblerimiz ise, daima Yüce Allah'ın şanında hayrandır :

اَللّٰهُمَّ زِدْنِي فِيكَ تَحَيُّرًا

—«Allahım, zatında hayranlığımı artır.»

Niyazının doğrultusunda yolunu bulur.

Cesetlerimiz, daima Allah'ın hizmetine dalmış; tevhid denizinde boğulmuştur. Estaizü billah (Allah'a sığınarak okuyorum) :

فَاسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ

—«Emr'olunduğun gibi doğru ol..»

Manasına gelen âyet-i kerimenin ifadesine göre; doğruluğun devamı ile Allah'a seyrin sonu, Allah ile seyrin tamamı, Allah'dan seyrin devamı cümlemize kolay gelsin; hal olsun.

Allah'ta yok olmak makamı, Allah'ta baka durumu :

مَنْ خَافَ اللّٰهَ خَافَ كُلُّ شَيْءٍ مِنْهُ

—«Bir kimse, Allah'tan korkarsa, her şey ondan korkar.»

Manası, halimiz olsun. Hak ile hak olarak :

Derya-i vahdette fena oldum;
Beka buldum, bekada olmuşum.[1]

(1) Bu şiirin daha açık Türkçesi şöyledir :
Birlik denizinde yok oldum; var oldum, zaten varlıkta olmuşum.

Şiirindeki sultanlık hali içimizi sarsın. Sonra :

Vuslat gibi nimet mi olur;
Ya Rab nice şükr'edelim..
Hizmet gibi devlet mi olur;
Ya Rab nice şükr'edelim?.[1]

Şiirinde, Allah'ın sevgili kullarının buyurduğu makam, bu makamdır.

Burada anlatılan makamı, Yüce Hak olan Mevlâ bizim için hal eylesin; sözde bırakmasın.

Bir şiir :

Saray-ı li maallah gönüldür;
Tecellihane vallahi gönüldür..
Yürü her ne dilersen andan iste;
Huda'nın ulu dergâhı gönüldür..[2]

Şeklinde anlatılan yer dahi makamımız olsun.
Şu da bir başka şiir :

Men ol şahbaz-ı danayım en edna saydım ankadır;
İnip alçaklara konmam makamım şah-ı tubadır;
Efendim, ben ol murğ-ı humayım ki daneyi almam;
Tenezzül etmezem kafa mekânım yüce âlâdır..[3]

Şeklinde anlatılanlar dahi vardır. Cenab-ı Hak, cümlemizi bu sırlara mazhar eylesin.

(1) Bu şiirin daha açık Türkçesi şöyledir :
Sana kavuşmak kadar nimet olur mu ki, sana nasıl şükr'edelim.
Hizmet gibi devlet olur mu ki; bunun için sana nasıl şükr'edelim.

(2) Bu şiirin daha açık Türkçesi şöyledir :
—**«Benim Allah ile bir vaktim olur..»**
Manası ile anlatılan saray gönüldür; tecelli yeri vallahi gönüldür.
Yürü her ne dilersen ondan iste; Huda'nın ulu dergâhı gönüldür.

(3) Bu şiirin daha açık Türkçesi şöyledir :
Ben öyle bilgin bir alaca doğanım ki, en küçük avım anka kuşudur; alçaklara inip konmam, makamım tuba ağacının dalıdır.
Efendim, ben öyle bir hüma kuşuyum ki, tane toplamam; kaf dağına da tenezzül etmem, makamım yüceden yücedir.

Sülûkün tamamlanmasını büyük bir nimet bilmelidir. Edep lâzım, edep lâzım, edep lâzım..

اَلطُّرُقُ كُلُّهَا اَدَبٌ

—**«Tarikatların tamamı edeptir.»**

Cümlesi dile gelmiştir ki, bunu da düşünmek gerekir.

تَفَكُّرُ سَاعَةٍ خَيْرٌ مِنْ عِبَادَةِ سَبْعِينَ سَنَةً

Tefekkür üzerine de şöyle buyurulmuştur :

— **«Bir saatlik tefekkür, yetmiş senelik ibadetten hayırlıdır.»**

Bu manadan ötürü, tefekküre dalmalıdır.

Cenab-ı Hak, c ü m l e m i z i sevgili kullarının gözünden uzak etmesin. Her an, Allah'ın sevgili kullarının içinde bulunmakta ve onlara hizmette doğru olmakta başarı ihsan eylesin. Âmin!..

اَلْعُذْرُ مَقْبُولٌ عِنْدَ كِرَامِ النَّاسِ

***

Bu kadar uzun söze gerek yoktu ama :

— Özür, insanların keremlileri yanında makbuldür..

Manası söyletti..

İnsaflı olan Muhammed ümmetine gereken de, özrümüzü kabul etmektir. Affedip gerçekten özrümüzün kabul edilmesini dileriz.

Güçlü yardımcı Cenab-ı Hak, cümlemizi rızasından ayırmasın. Amin! ya Muin!.

***

SALİKE GEREKEN

III. Hak yolcusu müptedi salik için gerekli beş şart açıklanır.

Bu şartlar, sırası ile şöyledir :

BİRİNCİSİ : Devamlı abdestli bulunmak..

Bu yola ilk giren kimse, hiç abdestsiz durmamalı. Uykuya yatacağı zaman dahi abdestli yatmaya gayret etmeli.

İKİNCİSİ : Farz namazları cemaatle kılmak..

Mümkün olduğu kadar, farz namazları, camide cemaatle kılmalıdır; başka yerde de cemaat olabilir. Yalnız kılacağı zaman dahi, zamanında, vaktinde kılmaya çalışmalı..

ÜÇÜNCÜSÜ : Yalandan gıybetten uzak olmak..

Kesin olarak yalan söylememeli, hiç kimsenin ardından konuşup gıybetini etmemeli. Bu çeşitten sözler edilen meclislerde dahi bulunmamaya önem verip dikkat etmeli.

DÖRDÜNCÜSÜ : Kazaya kalan namazı ve orucu kaza etmek..

Kazaya kalan oruç veya namaz varsa, gerçekten onları yerine getirip kaza orucunu ve namazını kılmalı. Bir ucundan başlayıp tamamını eda etmeye adım atmalıdır.

BEŞİNCİSİ : Hiç kimsenin aleyhinde bulunmamak..

Ne bir kimsenin aleyhinde konuşmalı, ne de kimsenin aleyhinde bulunmak için gezmelidir. Bu türlü huyları taşıyan kimselerle dahi görüşmemeye çalışmalıdır.

Burada anlatılanlardan başka, aşık ve Yüce Zat'a ulaşmayı gerçekten isteyenlere gerekir ki : Tüm söz, iş, amel çeşidi her şeyini şeriat çizgisinden ayırmaya; Şeriat-ı Ahmediye üzerinde gide.. Hiç bir hususta ondan ayrılmamaya çalışıp gayret ede.. Şeriatı baş tacı bile, gereği neyse, ona göre amel ede.. Onun emirlerini noksansız uygulaya.. Resulüllah efendimizin sünnetlerine dahi tabi ola; her emrine boyun eğe.. Allah ona salât ve selâm eylesin. Uygun olduğu şekilde yapmaya gücü yetmez ise, gücü yettiği kadarını yerine getirmek için gayret ede..

Dünyada ve âhirette kendisine lâzım olmayan sözlerden dahi tamamen çekinmelidir. Dünya ve âhiret için gereken sözleri dahi yeterinden fazla söylememeli; fazlasını bırakmalıdır.

Anlatılan işleri yerine getirmek için, şu işleri de yapmalıdır : Az yemeli, az uyumalı, az konuşmalı..

Her ayın 13. 14. 15. günlerinde eyyam-ı biyd orucunu tutmalı..

Tehecciid namazı, işrak namazı, duha namazı, evvabin namazı, tahiyyet'ül-mescid namazı, abdest aldıktan sonra iki rikât salât-ı vüdu namazı kılmalı..

Bu anlatılanları mümkü nolduğu kadar devamlı yapmak gerekir.

Bu işler, isteyerek, şevkle yapılır ise.. kısa zamanda, mürşidin himmeti ile ilâhî feyizlere zuhur yeri olunur: bunda şüphe yoktur.

*
**

MÜRŞİDSİZ MÜRİD

IV. Mürşidsiz müridin sülûkü açıklanır.

Kâmil mürşidi bilmek ve bulmak için, üç delil daha önce Mukaddime kısmında anlatıldı.

Allah rızasına talip, Resulüllah'ın gidişatına rağbetli, tarikat-ı aliyyeyi seven ve bu sevgisinde gerçekçi olan fakat kâmil bir mürşide kavuşmak mukadder olmayan kardeşler.. Resulüllah'ın izni ile şu durum bilinmelidir ki..

Aşık, sadık bir mürid; tüm arayıp taramalarına rağmen kâmil mürşidi bulmayı başaramadığı zaman, kendi evinde gizlice bir yerde belli bir vakit ayırmalıdır.

O belli vakit geldiği zaman, kıbleye dönüp oturmalı. Sonra da, ölümü düşünmeye başlamalı.

Sanki kendisine son nefesi verme vakti gelmiştir; âhirete gidecek. Hastadır, can verecek durumdadır. Malları, çoluk çocuğu, akrabaları ve dostları terk etme zamanıdır. Öldükten sonra da, kalbinde bulunan sevgi ruhu ile gidecektir. Herkes, cesedi kabre koyma telâşı ile meşgul.. Kefen ve diğer gereken şeyler de hazır. Kendisi teneşirde.. Sonra kefene sarılmış, tabuta konmuş. Namazı da kılınmış, kabre bırakılıp üzeri toprakla örtülmüş. Bundan sonra da, akrabalar, dostlar kendisini orada bırakıp gidecekler.

İşte anlatılan hali düşünmeli, bu halde bir süre durmalı..

Sonra..

Kitabın başında üç şekilde teveccüh anlatılmıştı. O üç teveccühten hangisi kendisine kolay geliyorsa.. o teveccühü yapmalıdır.

Bu teveccühü yaparken de, Hazret-i Pir Bahaeddin Şah Nakşibend hazretlerine de teveccüh edip durmalı.. Bu teveccühten ayrılmadan yüz kere istiğfar, yüz kere salât ü selâm okumalı..

Eğer daha fazla okumaya gücü yeterse.. iki yüz, üç yüz, hatta beş yüze kadar okumaya ruhsat verilmiştir.

Bunu tamamladıktan sonra :

— F a t i h a . .

Deyip Fatiha-i şerifi okuyup elini yüzüne sürmelidir. Sonra kalkar.

ŞAH NAKŞIBEND HAZRETLERİNİN ŞEMAİLİ

Bu arada, şah Nakşıbend Hazretlerinin şemailini şu şekilde bilip düşünmeli :

Orta boylu, tıknazca, kır sakallı ki, beyazı siyahından çok, mübarek yüzü değirmi, yanakları biraz kırmızıya yakın, iki kaşının arası açık, bıyıkları kısaltılmış, gözleri sarı şehdane elâ göz ki :

— Kestane karası ..

Tabir edilir.

Şah Nakşıbend hazretlerini anlatılan şekil ve heyetle tevecclihüne almalı. Kendisini huzurunda oturuyormuş, dizi dizine, alnı da alnına dayalı; bu arada onun mübarek kalbinden kendi kalbine ilâhî feyiz akıyor gibi kıyaslanmalıdır. Bu şekilde de bir mikdar durmalı..

Okuduğu zikrini de, yüz yüze okuyormuş gibi düşünüp okuya..

Daha sonra da duâsını edip :

— F a t i h a . .

Dedikten sonra, Fatiha-i şerifi okuya, elini de yüzüne sürüp kalka..

Fethiye-i Şerife'yi okumak isterse; bir cuma gecesi iki rikât namaz kıla; istihare niyeti ede.. Fethiye-i Şerife'yi başının altına koyup sağ yanına yata..

Rüyasında Hazret-i Pir efendimizi, ehlüllahtan birini görür de, onlardan izin sayılan bir ruhsat veya bir eser, bir işaret olursa; her gün, sabah namazını kıldıktan sonra Fethiye-i Şerife'yi okur. Bu şekilde, hiç ara vermeden, devamlı ve sebatlı olmalı. Taa şu zamana kadar ki : Hazret-i Pir efendimiz, şemail-i şerifinde anlatıldığı gibi tevecclihünde dıştan açık açık görüne..

O zaman, kitabın üst tarafında ilk sülûk bahsinde anlatılan tertibe göre celâl ismini okumaya başlaya.. Onun eserleri belirince de, daha ilerisine gidile.

Böyle devam edilip gidilirse, kısa zamanda Allah'a ulaşma kapıları kendisine kolayca açılır; Allah'ın insanlarına kavuşur.

Kendisine, zor bir hal gelirse.. teveccühünde Hazret-i Şah efendimize kalben niyazda bulunmak sureti ile o zor hali çözüme ulaşır.

Gelen işaretleri ve alâmeti şekke şüpheye düşmeden gerçek olarak kabul etmeli; gelen emirlere ve tenbihlere göre hareket etmelidir.

*
**

MÜRİDE UYARI

V. Lüzumlu ayıktırmalar.

Ey değerli kardeş, burada anlatılacakları iyi bilip anlamalısın..

Yüce Sübhan Hak, bazı kullarına başarı verir, hidayet ihsan eyler.

Gerçekten inanmış, tevhide erişmiş iman ehli kullarından bazılarına da tarikat ve hakikat sevgisi verir. Dolayısı ile bunlar Hazret-i Peygamber'in gidişatına ayak uydurarak verilen emirleri tutarlar. İşlerinin, sözlerinin, hallerinin her birinde şeriata yapışıp tutunma dışında, takva ehli yolundan dahi, bunlara pay verilir.

Resulüllah efendimizin sünnetine uyup giden kimseye de, velâyet derecesi ezelî bir takdir olduğu anlaşılır.

Bütün bunlardan sonra; yani : Hakkın hidayeti, verdiği başarı, kendisindeki tarikat sevgisi, Resulüllah'ın sünnetine uyma halinin gerçekleşmesi sonunda tarikat piri olması da kendisine Yüce Hakkın bir ihsanı olur. Vakti, zamanı gelince de, bu sıfatla varlık alanına çıkar.

Anlatılan hale eren kimse, daima zâhirî sebeplere tutunur. Bu yoldan, Allah'ın rızasını tahsile koşar. Hakkı olduğu şekilde de, Şeriat-ı Ahmediye'yi ikmal yolunu tutar. Hazret-i Rseul-ü Ekrem'in izlediği yol ne ise.. onu da edaya gayret eder. Sonunda, hem kendisi kemale erer, hem de başkalarını kemale erdirir.

اَلْاُمُوْرُ مَرْهُوْنَةٌ بِاَوْقَاتِهَا

— İşlerin oluşması, tayin edilen zamanlara bağlıdır.

Cümlesindeki sır uyarınca da, velâyet derecesine ayak basar. İçte ve dışta, Yüce Allah'ı bilir; Yüce Allah'ın emirlerini bilir. İki kanatlı olur; bir kanadı maddesi, bir kanadı da manası.. Her bir kanadı ile de, vahdet köşesinde vahdetin hakikatına ulaşır. Cemin de cemi makamında ah edip inler ve aşka dalar.

Bu yoldan gide gide Yüce Hak tarafından, kendisi tarikat pirliği ihsanına da mazhar olur. Bu tarikat pirliği zamanında, kendisinden nice nice kimseler feyz alırlar. Hak yoldan, doğru yoldan zerre kadar ayrılmazlar. Temiz şeriat elde bir asa olur. Cümle işlerini, delilleri açık Kur'an emirlerine uygun tutarlar. Kur'an'ın ayırdığını ayırır; birleştirdiğini de birleştirirler. Hiç bir şekilde kendileri cem makamından düşmezler. Anlatılan usulde, vakitlerini, zamanlarını geçirirler.

Büyüklerden her biri, kendi tecellisine göre; tasavvufa dair bazı kitaplar yazmışlardır. Cümlesinin birleştiği nokta şudur : Şeriat-ı Ahmediye.. Hiç biri, başka tarafa kaymaz.

Belki sen, anlayış ve kavrayışta eksik olabilirsin. Ancak, şu durum kesindir : Şeriattan başka yana kayan hidayetten uzaktır.

Hali anlatılan büyük zat, dünya makamını değiştirip âhirete göç ettiği zaman, yerine halifesini oturtur. Halife edilen, halife edenin aynı sayılır. Dolayısı ile, yeni halife olan da tarikat usulünü bozmaz. Pirin tarikatında yersiz icad çıkarmaz.

Anlatılan halifelerin her biri asır asır taa, kıyamete kadar devam edip gelir. Pirlerinin gidişatına göre, Muhammed ümmetini irşad ederler. Hakkın rızasını almaya muvaffak olmaya teşvik ederler.

Bu yolda, nefret ettirip kaçırmaktan çok sakınmak gerekir. Zira, yol kesenlerin, en kötü şey oldukları, cümle evliya katında kabul edilmiştir. Hem bu, sabit olan bir keyfiyettir.

Zâhir bilginleri, hiç bir amel etmeden sözle, Allah'ın kitabındaki emri ve yasakları haber verirler. Amel etmedikleri için, her biri kendi kendine zulmeder.

Tarikat mürşidi olan büyük zatlara gelince.. bunlar Muhammed ümmetini şeriattan ayırmazlar. Tarikat-ı Mustafaviye'den dahi bir adım ayırmazlar.

Şunu unutmamalı ki; halin kitabı yoktur. Bunun için, hemen herkesi, haline ve tecellisine göre teselli ve terbiye etmek gerekir. Aşırı bir şekilde, ileri gitmekten ve geri kalmaktan sakınmak gerekir. Hemen herkese, orta yolu göstermeli ve her an Yüce Hak'tan yardım istemelidir. Bu arada, Fahr-i Âlem Resulüllah efendimizden, Allah'ın velî kullarının tamamından da bu arada yardım istenirse.. onlardan irşad gelir.

Bir büyük zat, bir kulu irşad ederse.. bütün kâinata hayat vermiş olur; sevabı o kadar büyüktür.

SAHTE MÜRŞİD

Yolunu, usulünü bilmeyen, biri Allah'ın bir kulunu Hak yolundan saptırırsa.. bütün kâinatı yıkmış kadar günah işlemiş olur. Yüce Allah bizleri korusun.

Burada :

— Neden anlatıldığı gibi oluyor?.

Diye sorulabilir. Bunun nedenini anlatalım. Şöyle ki :

Bütün müminler, Allah'ın birer emanetidir. Bunlar, önce ana babanın elindedir. Bundan sonra, Kur'an okumayı öğrenirler; daha sonra da ilmihal öğrenirler.. Daha ileri gitmeye kabiliyeti olanlar da, okunacak her şeyi okur tamamlarlar..

Bundan sonra, üçüncü bir durum ortaya çıkar. O zaman da :

— Ben bir mürşide muhtacım..

Diyerek, mürşide bağlanır. İşlerinin ve sözlerinin her birinde mürşide teslim olur. Bu durumda :

— Ben mürşidim..

Diye ortaya çıkan kimse, o kimsesiz kulu, Hakkın doğru yolundan saptırır, dalâlete sürükler; eli boş düşmesine sebeb olur.

İrşad sırrını bilen kimse, mutlaka Allah'ın velî kullarından biri olmak gerekir. Aynı zamanda, zâhirî ilme vâkıf olması gerekir. Batın ilmine gelince :

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ۞

— **«Ey Nebi, biz seni şahid, cennet müjdecisi ve azap habercisi olarak gönderdik.»** (Ahzab sûresi, 45. âyet.)

وَدَاعِيًا إِلَى اللَّهِ بِإِذْنِهِ وَسِرَاجًا مُنِيرًا

— **«Sonra, izni ile Allah'a davetçi ve aydın bir kandil...»** (Ahzab sûresi, 46. âyet.)

Manasına gelen âyet-i kerîmelerin hükmüne göre; Resulüllah efendimizin izni ve icazeti ile bu işe memur tayin edilmiş olmalı ve batın ilmini oradan almalıdır. Bu da, mutlak gereklidir. Çünkü, böyle bir izne ve icazete sahip olmayan, Resulüllah'tan emir almayan kimse, Hak yolcusu salikin dalâlete düşmesine sebeb olur.

Zâhirde, bazı sofiye kılığına giren mülhidler vardır. Bunlar karışık kimselerdir. Ne şeriat bilirler, ne tarikat.. Bütün işlerinde :

— Hu erenler..

Deyip durmuşlar ve şeytanla kalmışlardır.

Yüce Mukaddes Rabbın, ism-i azamı hürmetine cümleyi bunların şerlerinden emin eylesin.

Şunu açıkça belirtmek isterim ki : Tarikata girip böyle dilzenbazlara uymaktansa, sırf şeriat-ı mutahhara ile amel edip kalmak, son derece yerindedir; Yüce Hakkın dergâhında makbuldür.

Anlatıldığı manadaki yol kesicilerin eline düşmektense, şeriatla kalmalıdır. Zira, şeriat, cümle iyilikleri haber vermiştir. Hiç bir şey, onun dışında değildir. Allah'a sığınarak okuyalım; Allah-ü Taâlâ, Bekara suresinin 2. âyetinde şöyle buyurdu :

هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ

— **«Takva sahiplerine, Kur'an bir hidayet kandilidir.»**

Allah-ü Taâlâ, Nahl suresinin 69. âyetinde ise, şöyle buyurdu :

فِيهِ شِفَاءٌ لِّلنَّاسِ

— **«Onda, insanlar için şifa vardır.»**

Şu hadîs-i şerîf dahi, o sapıklar hakkındadır :

مَنِ اسْتَهْدٰى بِغَيْرِهِ فَقَدْ اَضَلَّهُ اللّٰهُ

— **«Bir kimse, Kur'an'ın dışında bir hidayet yolu ararsa.. Allah, onu dalâlet bataklığına atar.»**

İşte, o gibi sahte mürşidlik iddiasını edenlerden sakınmak gerek, sakınmak gerek..

Ancak, bazı istisnalar da bulunabilir: yani : Meşayih arasında zâhirî ilmi olmayanlar da bulunabilir.

HAKİKÎ MÜRŞİD

Bazı, gerçek tarikat postuna oturmuş bulunan değerli zatlar vardır ki : Bunlar, vaktinde ve zamanında tahsil edememiş, tahsil etme vakti de geçmiştir. Ama salih zattır, Resulüllah efendimizin sünnetine çok dikkatlidir. Bu gibi zatların meclislerine gidip kendisinden inabe almak faydalı olmaktan yana boş değildir. Onlardan inabe almak aynen hayat bulmaktır, yani : Mana yolunda.. Zira, esas ihsanı eden, tarikatın büyük piridir. Hiç kimse, yoksun kalmaz, hemen herkes kabiliyetine göre bir şeyler alır.

Anlatıldığı gibi, şeriat üzere gidenler hakkında çok riayetkâr olmalı; saygı duymalıdır.

Öyle bir zat, yolda rasladığı zaman, hemen mübarek ellerini öpmeli, üstün himmetini dilemelidir.

DERGÂHA GİTMEK

Mukabele günlerinde, dergâhına gidildiği zaman, hangi tarikata bağlı olursa olsun; meselâ : Kadriye, Halvetiye, bunlardan başka hangisi olursa olsun, hepsi de birdir.

Bir dergâha gitmeye niyet ettiği zaman; gideceği yer, Kadriye tarikatı ise, kendi kendine :

— Bugün, Hazret-i Sultan Abdülkadir Geylânî efendimizin dergâhına gideceğim.

Deyip yola çıkmalıdır. Oraya gitmeyi bir nimet bilmeli; büyük ihsanlara mazhar olacağını da niyetine almalıdır. İsterse, kendisi bu tarikattan olmasın.

Dergâha ayak bastığı zaman, o kadar edepli olmalıdır ki : Kendi mürşidinin hakkını nasıl gözetip saygılı oluyorsa.. öylece, o dergâhın postnişini şeyhe saygılı ve hakkını gözetir olmalıdır. Edeple orada bir yere oturmalıdır. Oturduktan sonra üç İhlâs, bir de Fatiha okuyup Hazret-i Pir efendimizin, sair kutupların, pirlerin temiz ruhlarına hediye etmelidir.

Bu halde iken, kalbini, kesin olarak, dünya meşguliyetlerine daldırmamalıdır. Kendi kendine :

— Şimdi, bana feyiz ihsanının zamanı gelmiş..

Deyip bu hal içinde mukabele-i şerifi can kulağı ile dinlemelidir. Duâdan sonra da, ehlüllahın edepleri nasılsa onu da yerine getirmelidir. Ondan sonra, dergâhtan dışarı çıkar; her ne iş yapıyorsa.. o işine gider.

O dergâhtan çıktıktan sonra, birine raslar ve o kimse de sorar :

— Nereden geliyorsun?. Ne tarafta idiniz?.

Buna cevap olarak, gittiği dergâhı söyleyip :

— Falan dergâhtaydım..

Dediği zaman, o kimse şöyle diyebilir :

— Hayret, o dergâhta sizin ne işiniz var. Hem sizin tarikatınız da falandır. O gibi yerlerde feyiz yoktur; sakın, bir daha gitme..

Böylece, bir sürü lüzumsuz laf etmiş olur, aynı zamanda gıybete girmiş olur. Böyle birine raslandığı ve kendisinden de anlatıldığı gibi sözler meydana geldiği zaman, çok dikkat etmek ve sakınmak gerekir.

Eğer sen de, onun sözlerine aldırış etmeme tahammülünü göstermez, onunla bir olup atıp tutmaya başlar da onu doğrularsan.. cibilliyetin gereği olur.

Durum böyle olunca, başka bir dergâha gitmeyi terk etmek daha yerindedir. Çünkü, anlatılan manada bir saygısızlık, kendi feyzine engel olur. En azından malâniye girmiş, bundan kurtulmamış olur.

Anlatılan durum, özellikle bu yola ilk girenler içindir; çok dikkat etmek gerekir. Öyle ayrı gayrı kelâm edenler, noksan kimselerdir. Çünkü, kâmil kimselerden öyle :

— Bizim tarikat, sizin tarikat..

Gibi söz meydana gelmez. Bu iş, ehli olan zatlara malûmdur.

Allah'ın değerli kullarından değerli bir zatın müridine şöyle sormuşlar :

— Şeyhinin derecesi nedir?.

O mürid, şöyle cevap vermiş :

— Benim şeyhimin dünya mahlûku kadar, bendesi ve kölesi olsa, kıymetli şeyhime kısmetleri babında zerre kadar şek gelmez. O, bu şekilde, tam bir tevekkül sahibidir.

Bunun üzerine, soran kimse şöyle demiş :

— Ya öyle mi?. Şeyhinin hem dünyası, hem de cümle dünya mahlûku kadar fukara dervişi olacak; bundan sonra da, kendisi, tevekkülü, şeyhliği kalacak.. O halde fena bulma nerede, beka makamı nerede?..

Ancak, bu hal, zevke muhtaç bir durumdur. Yüce Rabbım, cümlemize hal ihsan eylesin.

Anlatılan hikâyenin, aslı bilinince, artık kimseye müdahele kalmaz; şeyhe sataşmak da olmaz. Ne bizim için olur; ne de sizin için..

Görünen kendi zatıdır; değildir sanmayasın; Allah'ın zatından gayrı bilmeyesin.

Üstteki cümleyi daha da açan bir şiir :

Hak diledi bu âlemi yarada;
Özünden gayrı komadı arada..
Arada zuhuru perde olmuşdur zuhura;
Gözü olan delil ister mi nura?.[1]

(1) Bu şiirin daha açık Türkçesi şöyledir :
Yüce Hak, bu âlemi yaratmayı diledi; o zaman araya özünden başkasını bırakmadı. Bu arada, zuhuru, zuhurunu görmeye perde olmuştur; gözü olan nuru görmek için delil ister mi?.

İşte, değerli kardeş, üstteki manaları anlayıp insaf etmek gerekir. Bir mürid bir müride, bir şeyh bir şeyhe o şekilde söz ederse.. onun noksanlığına delildir. Manayı böyle yorduktan sonra, o kimse için içten ne gerekse, elden ne gelirse yapmalıdır. Meselâ : Duâ mı olur, himmet mi olur; yapabileceğin her ne ise, onu yapmalısın. Ondan sonra da, büyüklere sataşmaktan, gıybetlerini etmekten çok sakınmalısın.

Şunu unutma ki, tecellinin cümlesi Yüce Hakkın tecellisidir. Her insan, bir isme mazhardır. Hazinesinde olanı satmaya çalışır. Sen satın alırken, Hakkı al, Hakkı söyle. Hakka sat, Hakkı sev. Daima Hakkı gör. Hiç bir zaman için, Hak'tan ayrı durma. Zira, ayrılık, tehlikeli bir yerdir. Feyz alınmamasının hikmeti de budur; ayrı gayrı görmektir. Allahım, bizleri nefislerimizin şerlerinden koru..

Bir şiir :

Ya Rab, eyle beni duâ kılıcı;
Kılıç çün et keser, duâ kılıcı..[1]

Cenab-ı Hak, cümlemize, ecel vakti gelmeden, insafa gelmek nasib eylesin.

Kehf suresinin 110. âyetinde Allah-ü Taâlâ şöyle buyurdu :

فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَآءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا

— «Her kim Rabbına güzel güzel kavuşmayı bekliyorsa.. yararlı amel işlesin; Rabbına ibadet etmesinde hiç kimseyi ortak etmesin.»

Bu âyet-i kerimenin mana sırrı doğrultusunda, hareket etmeyi Yüce Rabbım cümlemize nasib eylesin. Hakkın zatından gayrı her şeyi unuttursun. Hakkı bırakmama şerefine erdirsin. Terki de terk edip bütün bütün kâmil insan eylesin.

Zariyat suresinin 56. âyetinde buyurulan :

وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ

(1) Bu şiirin daha açık Türkçesi şöyledir :
Ya Rabbi, beni duâ kılıcı eyle, kılıç et keser, duâ da kılıcı keser.

— **«Cinleri de, insanları da, ancak bana ibadet etmeleri için yarattım.»**

Emrin sırrına mazhar eylesin.

لَا مَوْجُودَ إِلَّا اللهُ

— Allah'tan başka mevcut yoktur.

Manası dahi, bu halin bir ifadesidir. O halin yüksek makamı, Bekara suresinin 156. âyetinde şöyle anlatıldı :

قَالُوا إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ

— **«Biz, Allah içiniz; Allah'a döneceğiz.»**

Bütün bunlardan sonra :

كُلُّ شَيْءٍ يَرْجِعُ إِلَى أَصْلِهِ

— Her şey aslına döner..

Manası zuhur eder ki, o zaman, Kasas suresinin 88. âyetindeki şu mana tecelli eder :

كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ

— **«Onun zatından başka, her şey helâke yüz tutmuştur.»**

İşbu sırlar zühur ettikten sonra, tam bir zuhur olur ise.. kesikler gider; noksan tamam olur.

Her kim bu halleri bulur ise.. bizi de hayırla ansın..

⁂

VI. Kader sırrı, Levh-ü Mahfuz, itikadla ilgili bazı şartlar..

Ey değerli kardeş, burada anlatılacak olanları da iyi bilmelisin.

Vacib'ül - vücud (varılğı mutlak gerekli) Yüce Mukaddes Allah, ezelîdir, ebedîdir. Onun için ne bir öncelik var, ne de bir son..

Bir kudsî hadis-i şerifte şöyle geldi :

KADER SIRRI — LEVH-Ü MAHFUZ — İTİKADA DAİR ŞARTLAR

كُنْتُ كَنْزًا مَخْفِيًّا فَأَحْبَبْتُ أَنْ أُعْرَفَ فَخَلَقْتُ الْخَلْقَ
لِأُعْرَفَ وَتَحَبَّبْتُ إِلَيْهِمْ لِيَعْرِفُونِ

— **«Ben, gizli bir hazine idim; bilinmemi istedim. Halkı da bilinmem için yarattım. Beni bilmeleri için, kendimi onlara sevdirdim.»**

İşbu mukaddes cümlelerin ifadesine göre; Yüce Hakkın yüksek iradesi, mahlûkatın meydana gelmesi ile ilgilenmiştir. Yüce Zatının gizli hazine olması da, bu insana beşeriyetinin hükmüdür; bildirmeyi murad ettiği de insandır.

YÜCE HAKKI BİLMEK

Burada, şunu da bildirelim ki : Yüce Hakkın zatının künhünü bilmek, ancak zatına has olan bir durumdur.

Mahlûkatın, Yüce Hakkı bilmesine gelince; ya fiillerle olur; yahut sıfatlarla..

Sonra.

Kâinat, tamamen vücuda gelmeden önce; ne yönde, ne şekilde, ne zamanda olacağını Yüce Hak bilir. Bunun için de, yüksek iradesi o işe bağlanıp, durum Levh-ü Mahfuz'a yazılmıştır.

Mezhebimizin baş kurucusu İmam-ı Azam Ebu Hanife'den Allah razı olsun; Fıkh-ı Ekber kitabında şöyle yazdı :

لَا يَكُونُ فِي الدُّنْيَا وَلَا فِي الْآخِرَةِ شَيْءٌ إِلَّا بِمَشِيَّتِهِ وَعِلْمِهِ وَقَضَائِهِ وَقَدَرِهِ
وَكُتُبِهِ فِي اللَّوْحِ الْمَحْفُوظِ لَكِنْ كَتَبَهُ بِالْوَصْفِ لَا بِالْحُكْمِ

Bu Arapça cümlenin, biraz daha açık Türkçesi şöyledir :

— Dünyada ve âhirette olup biten hemen her şey, Yüce Hakkın iradesine, bilgisine, hükmüne tayin ettiği mikdara göre; belli zamanı, belli yeri gelince olur. Meydana gelecek şey, meydana gelmeden Levh-ü Mahfuz'a yazması ile meydana gelir.

Ne var ki, Yüce Sübhan Hak, o şeyi, vasıf yolu ile yazdı; hüküm yolu ile değil..

Anlatılan takdire göre; Yüce Sübhan Hak :

كُنْ

— «Ol..»

Hitabı ile emir verdi; ondan sonra, cümle eşya meydana geldi; vücud buldu.

Allah-ü Taâlâ, Yasin suresinin 82. âyetinde şöyle buyurdu :

إِنَّمَآ أَمْرُهُۥٓ إِذَآ أَرَادَ شَيْـًٔا أَن يَقُولَ لَهُۥ كُن فَيَكُونُ

— «Onun emri odur ki; bir şeye :

— Ol..

Demeyi murad ettiği zaman, o şey ola..»

İşbu mana doğrultusunda, bütün varlıklar aşikâre oldu.

Mantık ve hikmet ilminde :

— Mahiyetler..

Sözünün; itikada dair ilimlerde ise :

— Hakikatler..

Sözünün; tasavvuf ilminde ise :

— Ayn-ı sabiteler..

Tabirinin; lafız olarak, manaları hep birdir. Bu durum da, ehli olan kimselerce bilinmektedir.

İşe bu manadan bakılırsa.. her şeyin mahiyeti, hakikatı, ayn-ı sabitesi ezelde, Yüce Hakkın kadim ilminde ne hal, ne sıfat, ne özellikte bulunmuş ise.. şimdiki halde de her biri, oradaki kendi sıfatına göre zu-

hura geldi. Zira, bilgi, biline tabidir. Yani ; Bilinen şey ne hal üzere ise.. Allah ilmi, o şeye o şekilde bağlanmıştır.

Üstte anlatılan değer ölçüsünden bakılınca; âlemi yaratan Yüce Hak, ezelde cümle eşyayı şöyle bilmiş olur ve zatından zatına buyurur :

— Falan kulum, falan vakitte falan işi tercih edip işleyecektir; Şanı Büyük ben de, o işi yaratacağım..

Olmayacak bir iş için de şöyle buyurur :

— Falan kulum, falan vakitte, falan işi kendi isteği ile bırakacaktır; Şanı Büyük ben de o şeyi yaratmayacağım.

Anlatılan usulde, cümle eşya, Allah ilminde ne şekilde ve ne halde bulunmuş ise; toplu olarak, ayrıntılarına girilmeden o şekilde vasıf yolu ile hüküm altına alınmıştır. Bu hüküm için de :

— K a z a . .

Adı verilmiştir.

Bundan sonra da ayrıntılara girilmiş; hemen her şey, parça parça bu madde ve şehadet âleminde ortaya çıkmıştır. Bu çıkış için de :

— K a d e r . .

İsmi verilmiştir.

H â s ı l ı . .

Ehl-i sünnet olan bir kimseye, kendi itikadını bilmek farzdır. Üstteki takdim yazısı, bu manadan ötürü ihtiyaç duyulup yazılmıştır. Zira, itikadda, Resulüllah ve ashap yolunun dışına çıkıp bid'ata saplanmak küfürdür.

Mutezile mensupları şöyle derler :

— Şerrin tamamı kuldan gelir. Çünkü, Cenab-ı Hak şerri takdir etmez ve dilemez. Şayet şerri hükmeylese, kul da o hükmü işlese, sonra da o kula azab eylese, bunun zulüm olması gerekir. Cenab-ı Hak ise, zulümden münezzehtir.

Bu sözleri ile de, kendilerine şöyle derler :

— Adalet ehli..

Biz Ehl-i Sünnte ise, onların bu sözlerine karşılık, şöyle cevap verebiliriz :

— Kul, kendi tercihini kullanabilir, bu yolda güçlüdür. Buna göre, ilk (kaza) hüküm, kulu masiyet işlemeye zorlamaz. Zira, hüküm hakimin (kaza mukziynin) sıfatıdır. Bu sıfat da kulu o işi yapmaya iş olarak zorlamaz. Terzilik ilmi, ticaret ilmi burada bir misal olarak anlatılabilir. Kul bu işleri yapmakta tercihini yapabilir; istediği yönde gücünü kullanabilir. Bu durumda, kaza ile mukziy hâsıl olur. Yani : Hükümle hüküm veren..

Anlatılan mana açısından bakılınca; kaza Hakkın sıfatıdır; mukziy ise.. kulun sıfatı.. Sevap veya ceza ise.. mukziy olanın durumuna göre verilir.

Özellikle kader sırrı bahsinde pek çokları sapıklığa düşmüştür; onların her biri kendi kısa aklına göre söz etmiştir. Böylelikle, Ümmet-i Muhammed'in de sapıklığa düşmesine sebeb olmuş ve helâkte bırakmıştır.

Bu yolda şüpheye düşen kimse; itikada dair kitapları okumalıdır. Okumaya gücü yetmeyenler ise.. bilenlerden, bu yolda söz etmeye hakkı olanlardan sorup araştırsın. Bu şekilde, itikada dair şüpheleri çözüp gidermek, bütün ümmete tek tek farzdır. Zira, böyle bir bilgiyi elde etmek ilmihal olup imanın da şartları arasındadır.

İmanın şartları arasında bulunan :

وَبِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ مِنَ اللهِ تَعَالَى

— Allah'tan hayrı ve şerri kaderle gelir.

Cümleye kendi açılarından bakanlar, Bekara suresinin, 10. âyetindeki şu mananın hükmü altına girerler :

فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَزَادَهُمُ اللهُ مَرَضًا

— «Onlar, öyle kimselerdir ki, kalblerinde maraz vardır; Allah onların marazlarını artırdı.»

Bu âyet-i kerimenin emrine göre, kalblerinde maraz olduğundan, itikadları bozuldu :

— Hayır, şer Hak'tan olduğuna göre, ibadete ne gerek var?.

Deyip hak yoldan ayrılırlar.

Allah, bizi de sizi de korusun.

Allah-ü Taâlâ, Saffat suresinin 96. âyetinde şöyle buyurdu :

وَاللّٰهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ

— **«Allah, sizi de, yaptığınız işleri de yarattı..»**

Bu âyet-i kerimenin Arapça aslında geçen MA lafzının hayra ve şerre genellikle şümûlü vardır. Bu manaya göre de, hayrın da şerrin de yaratıcısı Hak'tır. Şu Arapça beyt bu manada güzeldir.

مُرِيدُ الْخَيْرِ وَشَرَّ الْقَبِيحِ
وَلٰكِنْ لَيْسَ يَرْضَا بِالْمُحَالِ

Diler hayrı ve çirkin şerri
Kesinlikle istemez şerri..

Bu beytin daha açık manası şudur :

— Hayrı razı olarak yaratır; şerri de razı olmadığı halde yaratır.

Anlatılan mana, tüm ehl-i sünnet bilginlerine göre, sabittir, kabul edilmiştir. Tüm ehlüllahın ittifakı da bunun üzerinedir.

Burada, yine bir durum ortaya çıkar ve sorulur :

— Allah-ü Taâlâ, Enfal suresinin 17. âyetinde şöyle buyurdu :

وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ رَمَىٰ

— **«Attığın zaman, sen atmadın; Allah attı.»**

Nisa suresinin 78. âyetinde şöyle buyurdu :

قُلْ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ

— **«Şöyle söyle : Hepsi Allah katından..»**

Bu âyet-i kerimelerin gereği olarak, bütün işler Hakkın yarattığı olduğu takdirde, yine cebir olmaz mı?.

Böyle dersen, sana şöyle deriz :

— Haşa, Cenab-ı Vacib'ül - Vücud (varlığı mutlak gerekli), Yüce Mukaddes Allah, zulümden münezzeh ve müberradır.

Daha açık manası ile, şöyle demek isteriz :

— Allah-ü Taâlâ, kula cüz'î irade yaratmıştır. Bir işi yapmakta ve yapmamakta da tercihi kula bırakmıştır. Bunun için de cebir olmaz. Bilgi, bilinene bağlı olduğu cihetten de zulüm olmaz.

Nitekim, zulmü zatından atmak için, Allah-ü Taâlâ, Kaf suresinin 29. âyetinde şöyle buyurdu :

وَمَا أَنَا بِظَلَّامٍ لِّلْعَبِيدِ

— **«Ben, kullara zulümkâr da değilim..»**

Zira, yardımına sığınılacak Yüce Yaratan, küllî iradeyi zatına bağladı; cüz'î iradeyi de yarattıklarına.. Bunun için de, peygamber gönderdi; kitap gönderdi.

Böylelikle de hayrı, şerri, doğru yolu, habaseti yerli yerince bir bir bildirdi.

İtikada dair yazılan kitaplar, mzehep sahipleri, bu mana üzerinde görüşbirliğine varıp durumu olduğu gibi bildirmişlerdir.

اِتِّفَاقُهُمْ حُجَّةٌ قَاطِعَةٌ وَاخْتِلَافُهُمْ رَحْمَةٌ وَاسِعَةٌ

— Onların görüş birliği etmeleri, kesin delil sayılır; onların değişik görüşleri de bol rahmettir.

Cümlesindeki sırra göre, durum açıktır.

Anlatılan manaları; ilmi ile âmil olan âlimler, yararlı olan salih zatlar, büyük meşayih, âyet-i kerimelerden ve hadîs-i şeriflerden çıkardıkları manaları bir bir haber vermişlerdir. Aynı haberleri, bugün de vermektedirler.

Allah'a hamd ve şükürler olsun ki; camilere ve mescidlere gidenler,

okuyan, yazan, doğru yola götüren işler için hizmette bulunan iman ehli kardeşlerimize hiç bir engel çıkmamaktadır. Bu yolda, bir sıkıntı da yoktur.

Durum anlatıldığı gibi olunca, kula düşen; içtenlikle, şevkle rıza yolunu elde etmeye çalışa..

Yine kula düşen; efendisinin emrini tutup yasak ettiği şeyden kaçarak rıza yolunda cüz'î iradesini harcayıp çalışmaktır.

Kul böyle çalıştıktan sonra; efendisi ister onu azad etsin, ister etmesin. Kula düşen, bütün işi efendisine bırakıp onun rızasını gözetmektir. Çünkü, kaza kader sırrı, kullara göre bilinmeyen bir şeydir. Bunun için, her bir emir ve hususta sebebe ve şarta tutunmak, gerekli bir iştir.

Eğer kulların arzu ettikleri, o sebeb ve şart vasıtası ile elde edilirse.. yine Allah'ın izni ile olur.

Burada, şunu da açıklayalım ki; Levh-ü Mahfuz, değişiklik kabul eder. Alınacak âyet-i kerimeler, bu manada en güzel delildir.

Allah-ü Taâlâ, Raad suresinin 39. âyetinde şöyle buyurdu :

يَمْحُوا اللّٰهُ مَا يَشَآءُ وَيُثْبِتُ وَعِنْدَهُ أُمُّ الْكِتَابِ

— **«Allah, dilediğini siler; dilediğini sabit tutar. Ana kitab, onun katındadır.»**

Allah-ü Taâlâ, Hud suresinin 114. âyetinde şöyle buyurdu :

إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ

— **«İyilikler, kötülükleri giderir.»**

Allah-ü Taâlâ, Mümin suresinin 60. âyetinde şöyle buyurdu :

ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ

— **«Bana duâ edin; kabul ederim.»**

Bütün bu âyet-i kerimelerden sonra, Resulüllah efendimizin şu hadis-i şerifi de aynı manada bir delildir :

اَلصَّدَقَةُ تَرُدُّ الْبَلاءَ وَتَزِيدُ الْعُمْرَ

— **«Sadaka belâyı geri çevirir; ömrün bereketini artırır.»**

Bütün bunlar, işleri yapmak için, sebeplerine yapışmaya teşvik ederler. Bu yolda teşvik eden, âyet-i kerime ve hadis-i şerifler daha çoktur.

Sebeplerine yapışıp bir işe teşebbüs edildiğinde, o işin oluşunu veya olmayışını mesele yapmamalıdır; bir hikmet aramalıdır. Ancak, istenen ve sebebine yapışılan bir iş olduğu zaman, şükür edip büyük bir nimet bilmelidir. Olmadığı zaman da, olmuş gibi razı olmalıdır. O yolda :

— Neden olmadı?.

Gibi bir soru sormaktan dikkatle kaçınmalıdır. Bu manada, Allah-ü Taâlâ zatı için şöyle buyurdu :

لَا يُسْئَلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْئَلُونَ

— **«O yaptığından sorumlu değildir; ama kulları yaptıklarından sorumlu tutulacaklar.»**

Şayet kul, itiraz yollu bir şey soracak olursa.. kendisinden umumî manada bir teslimiyet hali yoktur. Her hal ü kârda da, kula gereken tam manası ile teslim olmaktır.

Duâ okuyalım :

اَللّٰهُمَّ ثَبِّتْنَا عَلٰى دِينِكَ وَاحْشُرْنَا مَعَ الَّذِينَ اَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ اُولٰئِكَ رَفِيقًا اٰمِينْ

— Allahım, yolunda bize sebat ver. Bizleri, kendilerine nimet verdiğin peygamberler, sıddıklar, şehidler, salih zatlarla dirilt. Bunların arkadaşlığı pek güzeldir. Âmin!.

CÜZ'Î İRADE

Şimdi..

— Cüz'î irade..

Dedikleri, kulun hatırına gelendir. İster hayır çeşidinden olsun; isterse şer çeşidinden; ikisinin yaratanı Yüce Hak'tır.

Kulun hatırına bir şey geldiği zaman; hayrı gerektiren bir şeyse..

onu işlemeğe adım atmalıdır. Şerri gerektiren bir şey ise.. bırakmaya çalışmalıdır. Bunları yapmak, kul için pek gereklidir.

Anlatılan manaya göre : Cüz'î irade, bir şeyi yapmaya çalışmakla bırakmak arasında olan bir fiildir.

Hayırdan veya şerden yana ne tarafa kayılırsa.. o meyli yaratan Yüce Hak'tır. Bu takdire göre de, cüz'î irade sabittir.

Ehlüllahtan bazısı, sıfatların ve zatın tecellisi ağır bastığı için şöyle demişlerdir :

اَلْمُرِيْدُ مَنْ لَا اِرَادَةَ لَهُ

— Mürid, kendisinde irade olmayandır.

Şöyle diyenler de olmuştur :

اَلْمُرِيْدُ مُرَادُ اللّٰهِ

— Mürid, Allah'ın muradıdır.

Yine o büyükler, bir mürid için :

— Yüce Hakkın harekete getirmesi ile hareket eden, onun sükûnet vermesi ile de sakin olan..

Demişlerdir. Zira, cüz'î irade yıldızlar gibidir; ilâhî tecelli ise, güneş gibidir. Güneş doğduğu zaman, yıldızlar nasıl silinirse.. tecelli zuhurunda, cüz'î irade, küllî iradede yok olur. Bundan sonra, o velî kul, o büyük tecelliyi hazmedip bu fark âlemine döndüğü zaman, halkla karıştığı sırada, o cüz'î irade zuhur eder. Ne var ki, bu irade senin bildiğin irade gibi değildir. Açıkçası, bu büyükler, kendi cüz'î iradelerini, küllî iradede yok ederler; bütün bütün Hakla Hak olurlar. Kesin olarak, Allah'ın rızası dışına bir adım dahi atmazlar. Hemen her zaman, ilâhî emirleri tutar, yasaklardan da kaçınırlar.

حَسَنَاتُ الْاَبْرَارِ سَيِّئَاتُ الْمُقَرَّبِيْنَ

— **«Ebrar zümresinin iyilikleri, mukarrebun zümresinin kötülükleridir.»**

Cümlesi ile ifade edilen manaya göre :

اَلْمُخْلِصُوْنَ عَلٰى خَطَرٍ عَظِيْمٍ

— **«İhlâsçılar, büyük tehlike üzerindedirler.»**

Cümlesinde anlatılmak istenen manaya karşı ayıktırlar. Edeple, huzurla hiç bir zaman, Hak'tan ayrılmazlar.

اَلْاِحْسَانُ اَنْ تَعْبُدَ اللّٰهَ كَاَنَّكَ تَرَاهُ فَاِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَاِنَّهُ يَرَاكَ

— **«İhsan, Allah'ı görür gibi ibadet etmendir. Sen onu görmesen de, o seni görür.»**

Manasına gelen hadis-i şerifteki emre uyarak, işlediği amellerin hiç birine varlık vermeden cümlesini Hakka bağlar.

Anlatılacak âyet-i kerimelerin mana doğrultusunda, kendisine dahi kesin olarak varlık vermez.

Allah-ü Taâlâ, İnsan suresinin 30. âyetinde şöyle buyurdu :

وَمَا تَشَآءُوْنَ اِلَّآ اَنْ يَّشَآءَ اللّٰهُ

— **«Allah istemeyince, siz bir şey isteyemezsiniz.»**

Allah-ü Taâlâ, Nisa suresinin 79. âyetinde şöyle buyurdu :

مَآ اَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ اللّٰهِ وَمَآ اَصَابَكَ مِنْ سَيِّئَةٍ فَمِنْ نَّفْسِكَ

— **«Sana gelen her iyilik Allah'tandır. Sana gelen her fenalık da kendindendir.»**

Allah-ü Taâlâ, Nisa suresinin 78. âyetinde şöyle buyurdu :

قُلْ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ

— **«Bunu anlat : Hepsi Allah'tan.»**

Bunları okur, manaları anlar, daima :

— Aman ya Rabbi, sana sığınırım..

Der. Özünü Hakka, sözlerini Kur'an'a, amellerini ve itikadını şeriata, Resulüllah efendiinizin gidişatına bağlar. Dilinde, daima duâ makamında, şu âyet-i kerime vardır :

رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنْفُسَنَا وَإِنْ لَمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ

— **«Rabbımız, nefislerimize zulmettik. Bizi bağışlamaz, bize merhamet etmezsen, ziyan edenlerden oluruz.»**

Bu âyet-i kerime, onun dilinde daima bir münacaattır.

İşte, anlatılan hal üzere olan, Allah'ın bir velî kulu, nasıl cüz'î irâdeyi bırakıp cebre kaydığı yorumuna tabi tutulur. Allah, bizi de sizi de korusun.

Ancak, böyle deyip Allah'ın velî kulları zümresini :

— Ben de taklid ederim..

Diyen iman ehline aşk olsun. Zira, öyle diyen yüce dergâhın makbulü olur.

Ne var ki, o söz, hale geçmeyip sözde kaldığından çok tehlikelidir. Çok çok sakınmak ve dikkat etmek gerek.. Zira, öyle söylemek, bir insanın, bilmediği bir yola girmesi gibidir.

Vâcib'ül - Vücud (varlığı mutlak gerekli) Yüce Allah, bütün ehlüllah efendilerimize buyurduğu büyük ihsanından bizleri de hissedar eylesin. Kalble, kalıpla onların yolunu izlemekte de bizlere başarı ihsan eylesin. Âmin, Resulüllah efendimiz, bütün resullerin efendisi hürmetine..

VELÂYET DERECELERİ

Velâyet derecelerinin kapıları vardır; sırası ile onları da anlatalım.

BİRİNCİSİ : Dışta, bütün bütün tevekküldür. Yani : Tam manası ile Allah'a dayanmaktır.

İKİNCİSİ : Dışta olduğu gibi, içte de tevekkül sahibi olmaktır.

ÜÇÜNCÜSÜ : Allah'a ve Allah'ın Resulüne kalble iman edip dille ikrar etmektir. Bu da, dıştadır.

DÖRDÜNCÜSÜ : İçten, yani : Hal olaraktan dahi iman ve ikrar etmektir.

BEŞİNCİSİ : Tam manası ile, Resulüllah efendimizi bulmak.. Allah, ona salât ve selâm eylesin.

ALTINCISI : Resulüllah efendimizin varlığında, tamamen yok olmaktır. Allah, ona salât ve selâm eylesin.

YEDİNCİSİ : Resulüllah efendimizle birlikte, tam manası ile ehadiyet sırrında yok olmaktır; Allah ona salât ve selâm eylesin. Ne var ki, bu hal ile hallenip ehlüllahtan olan değerli zatın kader sırrına vâkıf olması, Allah'ın bir ihsanı olur. Bu kader sırrına vâkıf olmak ise, iki şekildedir :

BİRİNCİ ŞEKİL : Hali anlatılan değerli zat, peygamberlerin efendisi Resulüllah efendimizi, ya manasında görür; yahut da teveccühünde.. Allah ona salât ve selâm eylesin. Resulüllah efendimiz de, bizzat o değerli velî zata, Rabbanî bir ilhamla gizli işlere dair gelecekten ve olacaktan haber verir; ayıktırır. O velî kul da, kader sırrını bu şekilde bilir; ama söylemez. Söylemediği de, bir hikmet taşır.

İKİNCİ ŞEKİL : Bazan da, bir mikdar, o değerli zata, şekilden ve keyfiyetten uzak, harfsiz ve sessiz Rabbanî ilham gelir. Bu ilhamla, kendisine gelmiş ve gelecekten, olmuş ve olacaktan; yani : Taa, kıyamete kadar geleceği ve olacağı bildirirler..

Bundan başka bu değerli zat, dilediği zaman, Levh-ü Mahfuz'a bakar; Kur'an okur gibi bakıp okur. Söylenmesine izin verileni de söyler; izin olmayanı da söylemez. Söylemediği de bir hikmete dayanır.

***

BİR AYDINLATMA

Seyr ü selûke dahil olan bazı zatlara, tecellileri gereği, kısa zamanda işlerini tamamlamak kolay olur. Bazılarına da bu işi tamamlamak uzun zaman alır.

Bazısı da kapalı gider. Bir şey göremediği için, kulluk teveccühünü yapıp giderken, peygamberlerin efendisi, asfiya kulların dayanağı onun için zuhur eder; Allah ona salât ve selâm eylesin. Şöyle buyurur :

— Kısa zamanda, gönül açıklığı bulan kimsenin durumu, ezelî bir alış veriş işidir. Açıkçası : Alacağını ezelde almıştır.

Gönül açıklığını bulması, uzun süreye kalan kimsenin durumu da öyledir. Açıkçası : Onun durumu da, ezeldeki bir alış verişin sonucudur.

Kapalı gidenlere gelince, bunların durumu değişiktir. Şöyleki :

a) Bazısına, vefatı sırasında gönül açıklığı gelir; işi tamam olur.

b) Bazısına da, kabirde gönül açıkılğı gelir; işi, orada tamamlanır.

c) Bazısına da, kıyamet günü, gerçek kapısı açılır; gönül açıklığı gelir.

d) Bazısına da, açılmak, sonradan, yani : Sülûkü tamamladıktan sonra, açıklık hali gelir.

Bütün bu anlatılanlar, şunun içindir ki : Başkalarının halini görüp vesveseye kapılmak olmaya.. İşte bu, pek gereklidir.. Herkesin hali kendine göredir :

— Ben böyle kaldım; ama o şöyle oldu!.

Deyip kalbi karıştırmakta ne yarar var..

*
**

VII. Sonuç..

Burada, bu eserin, yani : Miftah'ül - Kulûb'un sonuna gelinmiştir. Bu sonda söyleneceklere bir şiirle başlanmıştır :

Bu mahalde, bir netice söylenür;
Dinleyenin aklını başından alur..
Gelberu ey talib-i didar olan;
Gelberu ay aşık-ı uşşak olan..
Gelberu gel aşk oduna yanıcı;
Gelberu gel dost için can verici..
Bezl edersen sen bu yolda canını;
Bir gün olur bulursun cananını..
Hem vereyim sana bir şafi cevap;
Sakla anı kalbin içre bil savap..
Kimdekim aşkın nişanı vardurur;
Akıbet maşuka anı ergürür..

*
**

(1) Bu şiirin daha açık Türkçesi şöyledir :
Bu yerde, bu kitaptan bir sonuç söylenecek; dinleyenin aklını başından alacak..
Beri gel, ey yüzü görmeye talib olan; beri gel, ey aşıklar aşıkı olan..
Beri gel, ey aşk ateşine yanan; beri gel, dost için can veren..
Bu yolda sen, canını verirsen; bir gün olur, cananı bulursun..
Sana şifalı bir cevap vereyim; bunu doğru bil, kalbinin içinde sakla..
Kimde aşkın nişanı varsa.. sonunda maşuka (aşık olduğuna) kavuşur.

Ey âhiret talibi, ey bağışlanma yoluna girmiş olan din kardeşleri ve sevgili müminler..

Bu mübarek risalenin yazılıp ortaya çıkmasına, anlatılmasına neyin sebeb olduğu bilinmiş olmalıdır; başta anlatıldı.

İşte eserin o yazılış şeklini düşünerek, dikkatli, insaflı bir şekilde bakmalı; bu eserin başından sonuna kadar güzelce okumalıdır. Bundan sonra :

حَاسِبُوا قَبْلَ اَنْ تُحَاسَبُوا

— **«Hesaba çekilmeden önce, kendinizi hesaba çekiniz..»**

Emrine göre; gizli bir yerde, kıbleye dönüp otur. Sesten ve gürültüden; kalbin, kulağın boş olsun. İlk iş olarak, şunu düşün :

— Acaba, bu iş âlemine gelmekten ve gönderilmekten murad nedir, en büyük gaye nedir?.

Şunu da düşünmeli ki : Gelenlerden hiç biri kalmamış.. Kalacak kimse de yok..

Elbette ve mutlaka, bir gün sıra gelecek; kapı çalınacak.. O zaman, ister istemez sen de gideceksin.

Emirlerden ve yasaklardan ne yapılmış, ne bırakılmışsa.. azdan az çoktan çok; yani : Zerreye varıncaya kadar bir-bir sorulacaktır. Bu soruların cevabı da istenecektir. Sen de ister istemez, o sorulara cevap vereceksin.

Bunun için düşün.. Bilhassa, ömründen geçmişini hatırla. Bülûğ çağından bu tefekküre dalmaya başladığın zamana kadar.. Aradan ne kadar vakit geçti; emr-i maruftan, nehy-i münkerden ne işlendi ise.. bunlardan yana, kendini hesaba çekiliyormuş gibi gör. Sanki, mahşer günü olmuş ve divan kurulmuş.. Mekândan münezzeh olan Yüce Allah ise, orada hazır ve bakıyor. Bütün nebiler ve resuller de oradalar.. Başta Resulüllah efendimiz olmak üzere, bütün nebilere ve Resullere salât ü selâm olsun. Bütün ashab da oradalar; Allah onlardan razı olsun.. Bütün ehlüllah efendilerimiz de oradalar; sırları mukaddes olsun. Diğer mevcudat dahi orada..

İşte böylece, hali vakti ölç biç; hesap vermeyi de güzelce düşün; tefekküre dal.

Yirmi dört saatin bir hesabını yap : Kaçı uyku ile geçti, kaçı yiyip içme ile, kaçı eğlende ile, kaçı ibadetle, kaçı kabahatle ve boş işlerle geçti?.

Anlatılan şekilde, geçip giden zamanını, iyice düşün. Ona göre; hesap, ceza, azap, soru, cevap olacak zamanını etraflıca bir düşün taşın..

Eğer kendini suçlu bulursan, nefsini ayıpla ve çıkış. Büyük, küçük günahların cümlesine pişman ol; tevbeye gel ve istiğfar et. Eskiden işlediğin günahları, bir daha işlememek için kesin söz ver, bu yolda niyet et.

Sonra..

Dinî inançlara, islâmî şartlara dair kitap ve risaleler görülmediyse.. bul, gör ve oku. Bütün itikada dair işlerini şer'î emirlere bağlamaya dikkat et. Zira, itikadda, dinde olmayan şeye saplanıp bid'ata düşmek küfürdür. İtikad iyi olmayınca da, yapılan işler bir şeye yaramaz; temelsiz bina gibidir.

İtikadsız şeriat bulunamayacağı gibi, şeriatsız tarikat da bulunmaz. Tarikatsız, marifet ve hakikat da bulunmaz.

Durum anlatıldığı gibi olunca; bu pişmanlıkla candan, gönülden tevbeye gel, istiğfar et.

Allah'ın farz kıldığı namazları vaktinde ve zamanında eda et. Peygamberlerin efendisi, Resulüllah efendimizin sünnetlerini de icra eyle; Allah ona salât ve selâm eylesin. Müstahapleri de, mümkün olduğu kadar yapmaya gayret et.

Bundan sonra, bir kâmil mürşidin mübarek elini tutmaya candan ve gönülden talib ve rağbetli olmak lâzımdır. Dahasını ararsan, lâzımın da lâzımıdır. Zira, delilsiz yola gitmekte çok tehlike vardır. O tehlikeli bölgeleri rahatlıkla geçmek için; kâmil mürşidi arayıp bulmak, bulunduğu anda dahi tam manası ile teslim olmak, her bir iman sahibine lâzımdır.

Bir an evvel, yapılacak işi bitirmek gerekir. Ruh, bu kalıpta iken, yükünü yeniletmeğe hemen her iman sahibi tam bir gayret etmelidir.

Kâmil mürşidi bulmak kolay olmadığı zaman, yapılacak iş, daha önce anlatıldığı gibi, mürşidsiz müridin yapacağını yapmak gerekir. Orayı okuyup anlatılan usulde hareket etmelidir. Unutmamalı ki : Bir kimse, Allah rızasını isterse.. feyiz sahibi Yüce Allah'ta vermemezlik olmaz.

Mürşidsiz mürid, anlatıldığı gibi hareket ederse.. Allah'ta yok olmak, Allah ile beka bulmak, Allah'ın zatına dalmak sırlarına mazhar olunur. Bu durum açık olup şekkin ve şüphenin yeri yoktur.

رِسالَهٔ مُراقَبه

RİSALE-İ MÜRAKABE

(Mürakabe Kitabı)

II. KİTAP

Bu Eserin Yazarı :

- MUHAMMED NURÎ ŞEMSEDDİN NAKŞİBENDÎ'dir.
- 1801 - 1863 yılları arasında yaşamıştır.
- Kabri, İstanbul - Beşiktaş'ta meşhur Yahya Efendi Dergâhı'ndadır.
- Abdülkadir Geylânî Hazretleri'nin 15. göbekte torunudur.
- Kurduğu tarikat, kendisine has olup Kadirî ile Nakşıbendî arası bir yol tutmuştur.

MÜRAKABE KİTABI

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِيْنَ وَالصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ عَلٰى رَسُوْلِنَا مُحَمَّدٍ وَاٰلِهٖ اَجْمَعِيْنَ

Giriş

Rahman Rahim Allah'ın adı ile..

Âlemlerin Rabbı Allah'a hamd olsun. Salât ve selâm, Resulümüz Muhammed'e ve onun tüm âline olsun.

Şimdi..

Bu Fakir Muhammed Nurî Şemseddin Nakşıbend, işbu değerli risaleyi; Yusüf suresinin 108. âyetinde, Allah-ü Taâlâ'nın buyurduğu :

قُلْ هٰذِهٖ سَبِيْلِيْٓ اَدْعُوْٓا اِلَى اللّٰهِ عَلٰى بَصِيْرَةٍ اَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِيْ وَسُبْحَانَ اللّٰهِ وَمَآ اَنَا مِنَ الْمُشْرِكِيْنَ

— **«Şöyle söyle :**

— **İşte yolum.. Basiret üzere Allah'a davet ederim. Ben nasıl böyle isem, bana tabi olanlar da böyledir. Allah'ı noksan sıfatlardan tenzih ederim; ben müşriklerden değilim.»**

Emirle belirtilen ilâhî ihsanın tasdiki olarak yazmıştır. Bu ilâhî emri tutarak; Resulüllah ile Hak yola davetçi bulunan evlâdıma irşad işini kolaylaştırmak için, bundakileri derleyip biraraya getirdim.

Bu risaleye şu ismi verdim :

— Risale-i Mürakabe.. (Mürakabe Risalesi..)
Okunması, anlaması kolay olması için Türkçe açıklanmıştır.

Bu risale, şu şekilde düzenlenmiştir :

a) M u k a d d i m e . .
b) Beş bab..
c) Bir tenbih..
d) H a t i m e . .
e) F a i d e . .

MUKADDİME

Konusu : Tarikat-ı aliyyenin usulünü beyan eder.

Değerli kardeş, bilmiş olasın ki..

Ruhanî tarik ile nefsânî tarik; iki imam olan Hazret-i Hasan ve Hazret-i Hüseyin tarikatıdır ki, Allah yoludur. Her ikisinin de soyu tertemizdir. Onlar, cennet ehli gençlerinin efendileri, Ehl-i Sünnet'in gözbebekleridir; Allah, ikisinden de razı olsun.

Hak yol, bunların yoludur.

On iki tarikat, bunlardan zuhur etmiştir. İnşaallah, onların ayrıntıları, ikinci faslın altıncı nev'inde açıklanacaktır.

Sözü edilen tarikatlardan özellikle Halvetiye, Nakşiye ve diğerlerinden tarikat piri çıkmış; Hak yolcusu salike kolaylık olması için, her bir usulü de göstermişlerdir. Ne var ki, hemen hepsinin varacağı yer birdir; cümlesinin gayesi de birdir.

Sonra, bunların usulleri, her nekadar başka başka olsa dahi, gittikleri yollar ikiye ayrılır. Onların birine :

— N e f s a n î . .

Derler, diğerine de :

— R u h a n î . .

Derler.

— Nefsanî Tarik..

Denildiği zaman, nefsi terbiye ederek, gidenlerin yolları anlaşılır.

— Ruhanî Tarik..

Denilince de, ruha safiyetini kazandırarak gidenlerin yolu anlaşılır. Her ikisi de Hak yoludur.

Allah-ü Taâlâ, Enbiya suresinin, 93. âyetinde şöyle buyurdu :

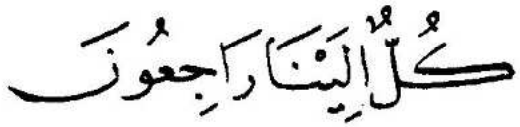

— **«Hepsi de bize dönecekler..»**

Bu emir doğrultusunda, bu tarikat sahiplerinin istedikleri ve varacakları yerleri birdir.

Nefsanî tarik, zordur; zira, onlar öncelikle nefsi terbiye ederler. Derler ki :

— Nefis terbiye edilmedikçe, ruh felâh bulup ruhanî zevki tadamaz.

Bunun için, nefsanî yolda bulunana, uzun zamanda Hakka ulaşmak nasib olur; çoğunun da ömrü yetmez. Bu yolun güç olmasının başlıca sebebi de budur. Meğerki, bu yolda götüren mürşid, kâmil ve pek mükemmel ola.. Eğer mürşid böyle olursa.. yolundaki müridi, bir nazarda Allah'a ulaştırmaya gücü yeter. Böyle olan zat ise.. her asırda bir tane olur; iki olması mümkün değildir.

Ruhanî tarika gelince, bunda kolaylık vardır. Zira, bu yola girenler, öncelikle ruhu tasfiye ve tezkiye ederler. Ruh, aslî temizliğini, safiyetini bulunca, nefis ister istemez, ruha tabi olur; her emrine itaat eder.

I. BAB

Konusu : Nefsanî tarikı (yolu) ve onun şartlarını, mertebelerini, zikir ve isimlerini, her makamın işaretlerini yedi fasılda açıklar.

NEFSANÎ TARİK

I. FASIL : Nefsanî tarikın şartlarını açıklar.

Değerli kardeş, şunu bilmiş olasın ki..

Nefis yolundan giden değerli zatlar, nefsi yedi mertebeye ayırmışlardır : Emmare, levvame, mülhime, mutmainne, razıye, merzıye, safiye..

İşbu anlatılan yedi mertebedeki nefsin, her birini bir isimle terbiye ederler.

Bu yoldaki zatlara bir Hak yolcusu salik gelip inabe edeceği zaman, başta ona on şart koşup aralarında bu şartlarda anlaşırlar. O şartlar, sırası ile şöyledir :

1. Yalan söylememek..
2. Gıybet etmemek ve iftira atmamak..
3. Onun bunun aleyhinde bulunmamak..
4. Namazları vakitlerinde kılmak..
5. Vakitlerinde kılamayıp kaçırdığı namaz, tutamayıp yediği oruç varsa, bunları kaza etmek..

6. Cümle dostlardan ayrılmak, halvet halini sürdürmek ve kırk çıkarmak..

7. Gayet az uyumak..

8. Riyazete devam etmek..

9. Daima, nefsin arzu ettiğinin aksini yapmak..

10. Daima, kendisini ölmüş gibi görmek..

Hak yolcusu salik, bu şartları kabul ederse.. o salike; istiğfar, salât ü selâm okumak emrini verirler ve elini tutarlar.

Bu vakitte, Hak yolcusu salikin nefsi; Yusüf suresinin 53. âyetinde buyurulan :

إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ

— **«Nefis, bütün şiddeti ile kötülüğü emreder.»**

Mana uyarınca, emmare nefistir.

Bu durumda bulunan Hak yolcusu salik, mürşidin şartlarına göre; zikrine devam eder. Sonunda kendisine, Resulüllah efendimiz manada zuhur edinceye kadar istiğfar ve salât ü selâmla meşgul olur; Allah ona salât ve selâm eylesin.

Bundan sonra, o Hak yolcusu salike, kelime-i tevhidi telkin ederler. Kelime-i tevhide, önceleri, Hak yolcusu salikin vereceği mana şudur :

لَا مَعْبُودَ إِلَّا اللهُ

— Allah'tan başka ibadet edilecek zat yoktur.

Buna göre, tevhidin tesiri ile, Hak yolcusu salik, olduğu yerlerde, devamlı kalbinden :

— Allah'tan başka ibadet edilecek zat yoktur.

Deyip gezer..

Ancak, bulunduğu yer, emmare nefis makamı olduğundan, işlediği masiyetler gözüne görünmez; kendisini yüksek makamda bir salik görür.

***

LEVVAME NEFİS

II. FASIL : Nefs-i levvameyi, onun zikrini ve işaretlerini açıklar.

Bundan sonra, Cenab-ı Hakkın ihsanı gelir; Hak yolcusu salikin nefsi, emmare sıfatından kurtulur; levvame ile değişir.

Emmareden, levvameye geçmiş olmanın işareti şudur : Hak yolcusu salik rüyasında, yeşil çimenler, sahralar, ağaçlar, akar çeşmeler görmeye başlar.

Hak yolcusu salik, bu makama gelince, kendisine celâl ismi telkin edilir.

Levvame nefis makamında bulunan Hak yolcusu salikin devamlı zikri, celâl (Allah) ismi olur. Bu mübarek isminin tesiri ile, Hak yolcusu salik, işlediği masiyetlere pişman olup istiğfar eder. Her an, nefsini ayıplayıp ağlar. Gözlerinin yaşı kaynar su gibi olup gayet acıdır.

Ancak, bu Hak yolcusu salikten ara sıra isyan hali çıkar. Ama, işlediği anda, pişman olur ve istiğfar eder. Sonra yine isyan eder. Levvame nefsin bir gereği olarak, o Hak yolcusu salik, kendisini levm edip ayıplamaktan kurtaramaz.

Levvame halinde nefis, daima emre boyun eğer durumdadır. İçten de bir zulmaniyettedir. Ah ederek, inleyerek yoluna devam eder. Açıkçası, okuduğu zikirden ve tefekküründen bir tad alamaz. Bu levvame makamında Hak yolcusu salik kelime-i tevhide :

لَا مَقْصُودَ إِلَّا اللهُ

— Allah'ın zatından başka bir gaye yoktur.

Manasını verir. Buna göre de, her bulunduğu yerde :

— Allah'ın zatından başka bir gaye yoktur..

Diyerek okur.. Zat (Allah) isminin ateşi kalbine tesir eder. O zaman veled-i kalb (kalb çocuğu) zuhur eder.

***

MÜLHİME NEFİS

III. FASIL : Mülhime nefsi ve onun zikrini işaretlerini açıklar.

Bundan sonra Hak yolcusu salike, Cenab-ı Hakkın ihsanı yardıma gelir; o da levvame nefisten kurtulur, mülhime nefis ile değişir. Bunun oluşunun işareti odur ki : Hak yolcusu salik, rüyasında bağlar, bahçeler, ırmaklar görmeye başlar. Bazan da kuş gibi uçar. İşte o zaman, bu Hak yolcusu salike şu isim telkin olunur :

— Hu.. (O..)

Bu mülhime nefiste olan Hak yolcusu salikin devamlı zikri :

— Hu..

İsmidir. Kelime-i tevhide verdiği mana da şudur :

لَا مَحْبُوبَ إِلَّا اللهُ

— Allah'tan başka sevgili yoktur.

Bu hale geldiği zaman salikin hali önce anlatılan on şartı, lâyık olduğu şekilde yerine getirmektir. Ettiği masiyetlere de, bir daha dönmemek üzere tevbe edip Allah'ın yasak ettiklerinden bütünüyle kaçmak, Allah'ın verdiği emirleri de yerine getirmektir. Emirleri tutmakta artık sebatlıdır. Aşk ateşi kalbinde yanmaya başlar. Ettiği zikrin lezzetini de duyar. Her an :

— Allah'tan başka sevgili yoktur.

Diye okur. Dost yüzünü gözler ve ağlar.

Bu vakitte Hak yolcusu salikin göz yaşı, ılık su gibidir; biraz da kekremsi olur.

Arkadaşları arasında bu salike sevgi duyulur; hakkında iyi düşünürler.

Zikrin ısısı, vücud iklimine tesir eder. Bu durumda, salikin cümle azası zikreder. Salik de, azasının zikirlerini işitir. Cümle mevcudatın zikirlerini de duyar. Kendisine, kabirdekileri görmek, kalbdekileri anlamak, içten geçenleri okumak yolu açılır.

Bundan sonra bu makamda; isimlerin tecellileri, fiillerin tecellileri zuhur eder. Bunun işareti odur ki : Hak yolcusu salik; rüyasında denizleri yürüyerek geçer gider, kuş gibi havada istediği yere uçar.

Anlatılanlardan başka, biraz da nuranî berzahlar (tüneller) zuhur eder.

Hak yolcusu salik, bu mertebeye geldiği zaman, nefsi önüne çıkıp onu azdırmaya bakar. Açıkçası şöyle der :

— Sen, artık işini tamamladın. Büyük bir zat oldun. Bu mertebeye, binde bir salik dahi varamaz. Ama, Allah sana ihsan eyledi.

Bunlardan başka, türlü sözler edip azdırmaya ve yoldan çıkarmaya çalışır.

Eğer Hak yolcusu salikin mürşidi kâmil olursa.. o berzahlardan (tünellerden) alıp ötelere geçirir. Eğer mürşid kâmil olmaz ise, durum zordur; varlığa kapılıp helâk olur.

Allah, bizi de, sizi de korusun.

İşte mülhime nefsin hali de budur.

***

MUTMAİNNE NEFİS

IV. FASIL : Mutmainne nefsi, onun zikirlerini ve işaretlerini açıklar.

Değerli kardeş, bilmiş olasın ki..

Bundan sonra, Cenab-ı Hakkın ihsanı ile Hak yolcusu salikin nefsi, mülhime durumundan kurtulur; mutmainne derecesi ile değişir. Böyle olmasının işareti odur ki : Hak yolcusu salik, denizleri yürüyerek geçe, istediği yerlerde kuşlar gibi uçarak gitmeye başlaya.. Bazan da, semalara çıkar; meleklerle sohbet eder.

Bundan sonra Hak yolcusu salike, Hayy ismi telkin olunur.

Bu mutmainne nefiste bulunan Hak yolcusu salikin devamlı zikri, H a y y ismi olur. Kelime-i tevhide vereceği mana ise, şudur :

لَا مَوْجُوْدَ اِلَّا اللّٰهُ

— Allah'tan başka mevcud yoktur.

Bu makamda bulunan salik, hal itibarı ile gayet cömert olur. Açıkçası dost yolunda cümle mülkünü vermeye söz verir. Hatta :

— Dost yoluna canını ver..

Deseler, hemen boynunu uzatır. Şeyhine teslim olurken, yıkayıcı eline teslim olan ölü gibi olur.

Bu makamda, kalb yufkalığı hâsıl olur. İlâhî aşk, gün gün artar. Ne var ki, anasır perdesini geçemez, her an dost izini gözler ah edip inleyerek ağlar. Göz yaşı âdeta su gibi akar.

Rüyasında göklere kadar çıkar; sidre-i müntehaya kadar varır. Meleklerle sohbet eder.

Yeryüzünü de kaftan kafa gezer. Cümle mahlukatın ve mevcudatın kimini hali ile, kimini dili ile anlar; onlarla konuşur. Bunlar gibi daha çok keşif ve keramet zuhur eder.

Bütün bunlar birer büyük berzahtır ki; eğer Hak yolcusu salik bunlara kapılırsa.. bir adım bile ileri gidemez; zulmette kalır. Allah, bizi de sizi de korusun. Eğer o gördüklerine iltifat etmeden :

اِلٰهِى اَنْتَ مَقْصُوْدِى وَرِضَاكَ مَطْلُوْبِى

— Allahım, tüm gayem sensin; isteğim rızandır.

Cümlesini tekrarlayarak giderse.. bundan sonra, yokluk murakabesi zuhur eder. Hemen ardından da, nurlu bir şekilde sıfatların tecellileri zuhur eder. Bazılarına bu tecellide; Fecir suresinin 27 - 30. âyetlerinin ihsanı olur :

يَا أَيَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ارْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً مَرْضِيَّةً فَادْخُلِي فِي عِبَادِي وَادْخُلِي جَنَّتِي

— **«Ey mutmainne nefis, Rabbına dön; hoşnut olarak, hoşnut olunarak.. Kullarımın arasına gir; cennetime gir.»**

Hak yolcusu salike hitap dahi zuhur eder.

Ancak, bazı kimselere, bu makamda şeytan zuhur eder. Kimine kürsü üzerinde, kimine yerle sema arası bir yerde, kimine de yanan bir ateş içinde.. Onlara şöyle hitab eder :

أَنَا رَبُّكُمُ الْأَعْلَىٰ

— **«Ben, en yüce rabbınızım.»** (Naziat suresinin 24. âyetidir.)

Daha başka sözler de söyler.. Mülhime nefiste olduğu gibi, türlü azdırıcı sözler etmeye başlar.

Eğer bu makamdaki salikin şeyhi kâmil olursa.. bu tehlikeli durumlardan kolayca kurtulur. Eğer şeyhi kâmil değilse, Allah korusun, dalâlete düşüp helâk olur.

***

RAZIYE NEFİS

V. FASIL : Razıye nefsi ve onun zikirlerini, işaretlerini açıklar.

Değerli kardeş, şu da bilinmiş olsun ki..

Mutmainne nefis tehlikelerinden kurtulup Cenab-ı Hakkın ihsanı ve keremi ile salik, razıye nefis sıfatına geçer.

Bu makamın işareti odur ki : Hak yolcusu salik, cümle mevcudatı, yok olmuş görür. Bir beyaz veya kızıl yahut daha başka bir renkli nur içinde kalır. Bazılarına, bu hal içinde; Rahman suresinin şu 26. 27. âyetleri zuhur eder :

كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ وَيَبْقَىٰ وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ

— **«Yeryüzünde bulunan her şey fena bulacak; celâl ve ikram sahibi Rabbın yüzü kalacak..»**

Bu âyet-i kerimedeki mana ihsan olunur, hitap zuhur eder.

Bundan sonra, Hak yolcusu salike :

يَا حَيُّ

— Ya Hak..

İsmi telkin olunur. Raziye nefis makamında bulunan salikin devamlı zikri, ya Hak, olur. Kelime-i tevhide verdiği mana ise.. mutmainne makamında olduğu gibi : لَا مَوْجُودَ إِلَّا اللهُ

— Allah'tan başka mevcud yoktur.

Cümlesi olur. Salikin, bu makamdaki hali ise.. gayet halim selim yumuşak başlı olmaktır. Cümle mahlûkat, bu kimsenin elinden ve dilinden emin olurlar. Halk arasında sevilir. Her nereye gidecek olsa, ellerinde olmadan, kendisine tazim ederler. Kendisi ise, kaza ve kaderinde olan işlerin tümüne razı olur. Bir an dahi, Allah'ın rızasından ayrılmaz. Dünya ve âhiret için olan cümle gayelerinden geçer :

إِلٰهِي أَنْتَ مَقْصُودِي وَرِضَاكَ مَطْلُوبِي

— Allahım, tüm gayem sensin, isteğim rızandır.

Cümlesi, bu mertebede kendisine hal olur. Buna göre, bu mertebede olan Hak yolcusu salik, kendisine zuhur deen keşif ve kerametin cümlesinden geçer. Her gördüğü şeyden kendisine bir müşahede hali zuhur eder. Daima gezip durduğu yerlerde, kalbinden :

لَا مَوْجُودَ وَلَا مَقْصُودَ وَلَا مَحْبُوبَ إِلَّا اللهُ

— Allah'tan başka mevcud, gaye, sevgili yoktur..

Diye çağırır.

Ne var ki, Hak yolcusu salik, bu makamda ikilikten kurtulamaz. Her an ölümünü niyaz eder ağlar. Gözünün yaşı yine âdeta su gibi akar.

Bundan sonra, Hak yolcusu salike, Allah'ta yok olma hali zuhur eder; peşinden de Allah'ta var olma hali zuhur eder.. İşbu makam, hilâfet makamıdır.

Bundan sonra, nefis ve şeytanın şerlerinden emin olur :

أَنَا الْحَقّ أَنَا الْحَقّ

— Ben Hak, ben Hak..

Diye çağırır. Eğer mürşidi kâmil olursa.. bu berzahtan (tünelden) dahi kurtarıp daha ileriye geçirir. Eğer mürşidi kâmil olmazsa, mahcubiyette perdeli kalır.

Eğer daha önce, Fecir suresinin 27 - 30. âyetlerindeki :

يَا أَيَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ارْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً مَرْضِيَّةً فَادْخُلِي فِي عِبَادِي وَادْخُلِي جَنَّتِي

— **«Ey mutmainne nefis, Rabbına dön; hoşnut olarak, hoşnut olunarak.. Kullarımın arasına gir; cennetime gir..»**

Manalar zuhur etmemiş ise.. bu makamda zuhur eder.

***

SAFİYE NEFİS

VI. FASIL : Safiye nefsi ve onun zikirlerini ve işaretlerini açıklar.

Ey değerli kardeş, şu da bilinmiş olsun..

Bundan sonra, Hak yolcusu salikin nefsi, razıye sıfatından marzıye sıfatına geçip değişir. Bu geçişin işareti odur ki : Cenab-ı Hak ile, bir şekli olmadan müşahede hâsıl olur ve konuşma meydana gelir. Bunun için :

— Sıfatların tecellisi, zatın müşahedesi..

Diye isim verilir. Bundan sonra salike :

يَا قَيُّومُ

— Ya Kayyum.. (Ey gökleri, yeri ve her şeyi tutan..)
İsmi telkin edilir.

Marzıye nefis makamında bulunan Hak yolcusu salikin devamlı zikri şu olur :

يَا قَيُّوْمُ

— Ya Kayyum.. (Ey gökleri, yeri ve her şeyi tutan..)

Olur. Kelime-i tevhide verdiği mana ise, Muhammed suresinin şu 19. âyetidir :

فَاعْلَمْ اَنَّهُ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ

— «Allah'tan başka ilâh olmadığını bil..»

Bu makamdaki Hak yolcusu salikin hali ise.. pâk şeriatın emrine boyun eğmektir. Onun emrini yürütmektir. Her davranışı ve duruşu, Resulüllah efendimizin emrine boyun eğmektir.

تَخَلَّقُوْا بِاَخْلَاقِ اللّٰهِ وَاتَّصِفُوْا بِصِفَاتِ اللّٰهِ

— «Allah'ın huyları ile huylarınızı güzelleştiriniz, Allah'ın güzel sıfatlarına bürününüz.»

Hadis-i şerifinin sırrına göre, Resulüllah'ın sünnetini icra eder; Resulüllah'ın güzel huyunu benimser. Allah ona salât ve selâm eylesin.

Bu makamda bulunan Hak yolcusu salikin kalbi gayet yufkadır. Merhameti, şefkati gayet çoktur. Kendisi, daima, Allah'ın huzurunda olur. Açıkçası : Raziye nefis makamında olan zat : Her an, her nefes müşahede üzeredir; kendisine isimlerin, fiillerin, sıfatların tecellileri ve zat müşahadesi zuhur eder. Allah'ın zatına dalma hali dahi zuhur eder.

Hali anlatıldığı gibi olan değerli zatta; keşif, keramet, olağanüstü haller zuhur eder. Ama, kendisi, asla bu gibi şeylere değer vermez; bir an bile Allah'ın huzurundan ayrılmaz. Kendisinin güzel meclisine gelen konuklara karşı :

كَلِّمُوا النَّاسَ عَلٰى قَدْرِ عُقُوْلِهِمْ

— «İnsanlara akıllarının alacağına göre konuşun..»

Emrine göre konuşur; ziyaretine gelenlere karşı da hallerine uygun

sohbet eder. Eğer bu gelenler arasında kabiliyetli kimse varsa.. o kimsenin içinde olan şeyi haber verir. Bu haber verişi de, onun teslimiyetini kuvvetlendirmek içindir.

Bu makamda bulunan zat, Allah'a hizmetle memurdur. Ya irşad vazifesini yapar, ya da ülkeleri yönetir.

Kâmil sayılan Allah'ın velî kullarının cümlesi, marziye nefis makamındadırlar.

Bu makam, vahdet makamıdır. Herkes, bu makama ulaşamaz. Bu makamda bulunan değerli zatın davranışı ve duruşu :

تَنَامُ عَيْنَايَ وَلَا يَنَامُ قَلْبِي

— **«Gözlerim uyur, kalbim uyumaz..»**

Hadis-i şerifinin manası uyarınca, uyuması, ayık durması aynı olur. Hemen her halde ayıktır; huzurludur. Açıkçası : Her halde, her anda, her nefeste, müşahede eder ve konuşur. Müşahede mertebesi, fena içinde bekadır.

Daha açığı :

مُوتُوا قَبْلَ أَنْ تَمُوتُوا

—**«Ölmeden evvel ölünüz.»**

Hadis-i şerifinin sırrına mazhar olmuş ve yokluk alanında, tam bir yokluk bulmuştur.

فَفَنُوا ثُمَّ فَنُوا

—**«Fena bulup yok olunuz, sonra yok olunuz.»**

Manasının sırrına zuhur yeri olmuştur. Sıfatların tecellisinde, Allah'ın zatına dalıp gidenlerden olmuştur.

Bundan ilerisi, safiye nefis makamıdır. Bu makamda olan değerli zat ise.. her asırda ya bir, ya iki, ya üç olur.

⁂

SAFİYE NEFİS

VII. F A S I L : Safiye nefis, safiye nefis makamını bulmayı başaran değerli zatın mertebelerini açıklar.

Ayrıca burada, bu yoldaki sulûkünü tamamlayıp :

— F a t i h a . .

Diyenlerin makamları, hilâfet makamları, irşad makamları, gavs-ü azam makamları, kutuplar kutbu makamları da, kısadan anlatılacaktır.

Ey değerli kardeş, bilinmelidir ki..

Safiye nefis makamında bulunan değerli zat; sıfatlarla beraber isimleri de özünde toplamış, zat tecellisine zuhur yeri olmuştur. Açıkçası :

فَنَوا ثُمَّ فَنَوا ثُمَّ فَنَوا فَبَقُوا ثُمَّ بَقُوا ثُمَّ بَقُوا

—«Fena buldular (yok oldular), sonra yine fena buldular, sonra yine fena buldular; bundan sonra beka buldular (var oldular), sonra yine beka buldular, sonra yine beka buldular.»

Cümlesindeki mana sırrına göre; üçüncü derecede Allah'ta yok olmuş, üçüncü derecede Allah'ta var olmuştur. Tecelli-i zatta dahi, Allah'ın zatına dalıp gidenlerden olmuşlardır.

Bu safiye nefisde bulunan değerli zatlar; daha önce de anlatıldığı gibi, her asırda üç tane olur. Şöyleki :

a) İrşad kutbudur.

Her nekadar irşada memur olan Resulüllah'ın —Allah ona salât ve selâm eylesin— halifesi olsa dahi, irşad kutbu olan değerli zatlar, o halifelerin cümlesinden üstündür.

İrşad kutbu olan zatın kendisi doğuda bulunsa, müridi de batıda bulunsa; bulunduğu yerden o müridini terbiye ve irşad eder; Allah'a ulaştırır. Bunlar için uzak, yakın aynıdır.

b) Gavs-ü Azam..

Bu zat da, bütün cihanı içine almıştır ve âlemde tasarruf sahibidir. Ama, kutuplar kutbunun yanında ve emrinde bulunduğundan, tasarrufa karışmaz, daima kendi halinde olur.

c) Kutuplar kutbu..

Bu, bütün âlemi özünde toplamış, zamanında tektir; ârifler sultanıdır. Resulüllah'ın esas halifesi de budur.

Bu değerli zatın mübarek makamı hüviyette olduğu sebepten cümle yaratılmışlar ve varlıkların yiyip içmeleri, davranışları ve duruşları, kaza ve kaderleri; hâsılı: Dünyada olup biten işlerin cümlesi tasarrufu altında olup dilemesi ile meydana gelir.

Safiye nefis makamı sahibi olmak, burada anlatılan üçlere hastır. Bu değerli zatlar, aslî safiyetini bulmuşlar ve nefissiz olmuşlardır.

Bu manayı iyi anlamaya çalış.

مَنْ عَرَفَ نَفْسَهُ فَقَدْ عَرَفَ رَبَّهُ

—«Kendini bilen, Rabbını bilmiş olur..»

Hadis-i şerifi, bu makamları anlatır. Zira, bu değerli zatları, akıllar idrâk etmekten yana âcizdir; anlayışlar da şaşkındır.

Bazı asırda, irşad kutupluğu, gavs-ü azam makamı, kutuplar kutbu ayrı ayrı birer zata ihsan olunur. Bazı asırda da, bu üç ilâhî mertebe, tek zata ihsan olunur. Yani : Kutuplar kutbu olmak, gavs-ü azam olmak, hilâfet sırrının üçü de Allah'a bir hizmet olarak tek zata verilir.

***

Bu risalenin başından buraya kadar anlatılan nefis derecelerini bir daha gözden geçirelim. Şöyleki :

a) Emmare nefis..

Bu nefis makamı, Hak yolcusu salikin ilk halidir.

b) Levvame nefis..

Bu nefis makamı ise.. yine Hak yolcusu salikin ilk halidir.

c) Mülhime nefis..

Bu da, Hak yolcusu salikin orta derecesidir.

d) Mutmainne nefis..

Bu da Hak yolcusu salikin son halidir.

Açıkçası : Nefsaniyet yolundan yola çıkan Hak yolcusu salikin nefsi; mutmainneye varmadıkça, hiç bir şekilde vuslat sırlarını duyamaz.

Bu nefsaniyet yolundan giden Hak yolcusu salikin sulûkünü tamamlaması ve Fatihasının okunması, bu mutmainne derecesinde olur. Ne var ki, bu dereceyi bulmak, uzun zaman alır. Eğer mürşid kâmil olur da; Hak yolcusu salik de ona yıkayıcıya teslim olan ölü gibi teslim olursa.. durum değişik olur; herkes, kabiliyetine göre nasib alır : Kimi dört, kimi sekiz, kimi on iki, kimi on altı, kimi de yirmi senede.. Hâsılı : Her birine, kabiliyetleri ve tecelli durumlarına göre vuslat ihsan olunur.

Eğer mürşid kâmil olur da, Hak yolcusu salikte noksanlık olursa.. o zaman otuz, kırk, elli, altmış sene sonra ancak, mutmainne nefse geçebilir. Bunun için, nefsaniyet yolundan gidenlerden pek çoğunun ömrü yetmemiş, yolda kalmışlardır.

Şayet mürid kabiliyetli, şeyhi de noksan olursa.. bu mürid, keşif keramet tehlikesine düşüp varlık berzahında (tünelinde) kalır.

Bunun için Yüce Allah'a sığınalım..

Bu, mutmainne nefis makamı; Hak yolcusu salikin son durağı, Allah'ın velî kullarının da ilk basamağıdır. Bundan sonrası, Allah'ın yardımına kalmıştır ki : Çalışmakla elde edilecek bir şey yoktur.

e) Razıye nefis..

Bu da, hilâfet makamıdır. Açıkçası, razıye nefis makamına ulaşan bir Hak yolcusu salike hilâfet, bir hak olur.

f) Marzıye nefis..

Burası da, irşad makamıdır; kutupluk makamıdır. Daha açığı : Marzıye nefis makamında bulunanlar, Resulüllah'ın halifeleridir; Allah ona salât ve selâm eylesin. Bunların cümlesi, Allah'ın hizmetinde bulunurlar.

g) Safiye nefis..

Bu makama gelince; hilâfet sırrına sahib olanlara, gavs-ü azama, kutuplar kutbuna göredir ve bu üç üstün zata hastır.

Duâ makamında, A'raf suresinin 43. âyetini okuyalım :

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِی هَدٰینَا لِهٰذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِیَ لَوْلَآ اَنْ هَدٰینَا اللّٰهُ

—«Allah'a hamd olsun ki, bunu bize hidayet eyledi; eğer Allah bize hidayet eylemeseydi, biz kendiliğimizden bunun yolunu bulamazdık..»

2. BAB

Konusu : Ruhanî tarikı (yolu) ve onun şartlarını, mertebelerini, her makamın zikirlerini, teveccün usulünü yedi fasılda açıklar.

RUHANÎ TARİK

I. FASIL : Ruhaniyet tarikı (yolu) şartlarını ve faydalarını açıklar.

Ey değerli kardeş, bilinmelidir ki..

Nefsaniyet yolu ve onda yola girenlerin halleri bundan önceki babda açıklandı. Ama, yolların en yakını, yolların en şereflisi, yolların en kolayı ruhaniyet yoludur. Bu da, Nakşıbendiye yolu olup burada açıklanacaktır.

Ruhaniyet yolunda olan değerli zatların; Hak yolcusu saliki, ruh yolundan götürmeleri, Hak yolcusu salkiler için büyük bir nimettir. Zira, burada asla mücahede yoktur. Çünkü, mücahede nefis tarafında olur. Bunlar nefse bakmadan, ruhu temize çıkarmaya çalışırlar. Ruh temize çıkıp aslına dönünce; nefis, bütün kötü huyları ile gelir ruha teslim olur. Ruh dahi nefsi esir eder, her emrine itaatkâr ve boynu eğik eyler. Bunun için, ruhanî yol, gayet kolaydır.

Bu ruhanî yolun büyük pirleri, ruhu yedi mertebeye ayırmışlardır; şöyleki :

a) Kalb..
b) Ruh..

c) Sır..

d) Hafi..

e) Ahfa..

f) Nefis latifeleri..

g) Küllî lâtifeler..

Burada anlatılan latifelerde, birer nur işareti vardır. Ruh temize çıkıp bu temize çıkması da gerçek oldukça, bu latifelerde nurlar zuhur eder. Sonunda ruh, küllî latifelere varır. Bu makamda da tezkiye gerçekleşince; ruh, vücud ülkesine şah olur. Bütün kötü huyları ile, nefis de gelir, ruha teslim olur. Ruhun, her bir emrine itaatkâr esiri olur. Her nekadar nefis, ruhun esiri olsa da, yine de kötü huyları başına toplayıp türlü türlü hilelerle daima ruhun yolunu kesmeye çalışır. Ne var ki, ruh Hakkın ihsanı ile o hilelerin nefisten geldiğini bilir. Her ne taraftan önüne çıksa, durumu anlar :

إِلٰهِي أَنْتَ مَقْصُودِي وَرِضَاكَ مَطْلُوبِي

— Allahım, tüm gayem sensin; isteğim rızandır.

Der, zikri ile, fikri ile meşgul olur.

Ruhaniyet yolunda olan bir zata, bir Hak yolcusu salik gelip inabe etmek istediği zaman; eğer o zat, kâmil ve kemale erdiren bir kisme ise.. o gelen kimseye istihare emrini verir. Bundan sonra, adını ve ne iş yaptığını sorar. Bu arada onun haline tavrına da bir göz atar.

Bundan sonra, Resulüllah'a doğru teveccüh eder ve huzurda o gelen kimseyi adı ile, şekli ile anlatır; inabe vermek için izin ister.

Resulüllah efendimiz de meleklere emir verir; o kimsenin ruhunu huzura getirtir. Onun için ezeldeki bilgiye göre vurulan mühürüne bakar. Eğer o gelen kimsenin bu tarikattan yana nasibi var ise.. alnına :

— Sadıktır..

Diye mührünü basar; eğer nasibi yok ise.. yine alnına :

— Yalancıdır..

Diye mührünü basar.

Bundan sonra, o inabe etmek isteyen kimse, huzura geldiği zaman

bakılır; eğer yalancı mührü ile mühürlenmiş ise.. gönlünü alır, yumuşaklıkla savar. Eğer sadık mührü ile mühürlenmiş ise.. o saliki, halvet yerine getirir, yüz yüze oturtur. Bundan sonra, onun için, beş şartı yerine getirmesini emreder. O şartlar, sırası ile şöyledir :

1. Yalan söylememek..
2. Gıybet etmemek, başkalarının aleyhinde bulunmamak..
3. Abdestsiz gezmemek..
4. Beş vakit namazını vaktinde kılmak..
5. Kazaya kalan namazları ve oruçları varsa.. tümünü kaza etmek.

İşte, Hak yolcusu salike ilk bildirilecek beş şart budur.

Bundan sonra, o Hak yolcusu salike; ölümü düşünmek, tevecüh, rabıta tarif edilir.

Eğer o Hak yolcusu salikin kabiliyeti kıt ise.. kendisine biraz istiğfarla salâvat okuma emri verilir. Eğer o salikin kabiliyeti yeterli ise.. hemen o anda zikir telkini yapılır. Yani : Salike, kalb yerlerini, inabe almaya geldiği zat, hemen gösterir.

Zikir, kalbî olarak; o kimsenin istidadına göre lafza-i celâl (Allah adı) telkin edilir.

Bundan sonra, kâmil mürşid olan zat, o saliki karşısına alır; diz dize oturtur. Baş başa gelir, alnını alnına dayar. Bundan sonra, salikin haline bakar.

Eğer Hak yolcusu salikin halinde ilâhî sevgi, rabbanî aşk, samedanî cezbe orta halli ise.. onu çok güzel bulur. Salikin kalbini, kendi pâk kalbinin içine alır. İlâhî feyiz çeşmelerinden bir çeşme açar, teveccühe memur olan meleklere de emreder ki : Salikin kalbinde bulunan haset, kin, kibir ve benzeri kötü huyların dağlarını Allah sevgisi külüngü ile darmadağın edeler.. Onlar da bu emri yerine getirmeye hemen başlarlar.

Ayrıca, masiva, dünya sevgisi ve benzeri karışık işler de, Allah sevgisi ocağına atılır; aşk ateşi ile yakılır.

Bundan sonra, onun kalbini ilâhî feyizle yıkamaya başlar. Kendi güzel halinden o salike bir elbise giydirir.

Eğer salikin kalbinde olan Allah sevgisi ocağına ilâhî aşk ateşinden

bir kıvılcım bırakıp yine kendi halinden bir elbise giydirdikten sonra anlatılan şekilde yıkar ise.. o anda salikin hali değişir; kalbinde ilâhî aşk zuhur eder.

Eğer salikte, ilâhî aşkın ağır basması, cezbenin aşırılığı bulunursa.. yine salikin kalbini kendi kalbinin içine alır. Allah sevgisi ocağında bulunan aşk ateşine sadakat, şefkat çeşmelerinden bir çeşme açar; o aşkın ateşini dindirir. Cezbe halini de salikten alır. Allah'ın inayeti ile, cezbe hali salikten gider.

Bundan sonra, yine ilâhî feyizle, yukarıda anlatıldığı gibi, salikin kalbini yıkamaya başlar; çünkü, cezbenin aşırılığı, saliki meczub eder.

Salikte cezbe ziyade olur ise.. o salik cezbesinin harareti ile latifeleri göremez; aşk ateşinin ağır basması ile vuslat sırları zuhur eder; kendisi ilâhî bir meczub olur.

Eğer cezbeden ve ilâhî sevgiden yana hiç bir eser olmaz ise.. o salik de, Allah sevgisinden bir koku alamaz ve tarikat-ı aliyyeden de bir şey duyamaz. Onun için kâmil mürşidler, hali olmayana hal ihsan ederler. Hali ziyade olanın da halini alırlar.

Ne var ki, anlatılan işleri yapabilmek, kemal sahibi ve kemale erdiren zatlara mahsustur. Bunlar da, kibrit-i ahmer gibidir. Bunlar, anlatılan usulde, saliklere daima teveccüh eder, feyiz verirler..

*
**

LATİFELERİN ZİKRİ

II. FASIL: Yedi latife ve onların zuhuratını açıklar.

Değerli kardeş, bilinmelidir ki..

Hak yolcusu salik, bundan önceki fasılda anlatınlan beş şarta devam etmelidir. Kendisine tayin olunan mürşidinin emirlerini ve uyarılarını dikkate almalıdır. Tam manası ile de teslim olmalıdır; tıpkı, yıkayıcı eline teslim edilen ölü gibi.. Bundan sonra, zikir ve fikirle meşgul olursa.. kısa zamanda o salikin kalbi, aslî sıfatını bulur.

Açıkçası odur ki : Anlatılan işleri yaptıktan sonra; Cenab-ı Hakkın ihsanı, mürşidinin güzel himmeti ile kalbindeki karışıklık, kötü zanlar yıkanır. Zikir nuru ile nurlanır, kalb çocuğu zuhur eder.

Bundan sonra ruha, aslî hil'atından kırmızı bir hil'at giysisi giydirilir.

Analatan işin alâmeti odur ki : Hak yolcusu salik, zikir ederken bir kırmızılık yahut yanan ateş gibi bir şey görür. Güneş doğarken, ortaya çıkan kırmızılık gibi de olabilir.

Anlatıldığı gibi, kırmızıya meyilli bir renk zuhur ederse.. o zaman salikin zikri ruha aktarılır. Yani : Kalbine okuduğu zikirden başka, ruhun da yeri gösterilir; bir mikdar zikir de ruha telkin edilir.

Hak yolcusu salik, bu şekilde devam edip gider. Sonunda, ruh latifesi de aslına döner. O zaman, ruha da, aslî hil'atından sarı bir hil'at giysisi giydirilir.

Bunun alâmeti odur ki; Hak yolcusu salik, ruhu için zikrettiği zaman, ruhun yerinde sarı bir renk görür.

Bundan sonra, Hak yolcusu salikin zikri, sırrına telkin olunur.

Bu durumda, sırrın yeri, Hak yolcusu salike haber verilir. Önceki zikirlerden ayrı olarak, bir mikdar zikir de sırra telkin eder.

Hak yolcusu salik, bu zikrine devam eder ve sebatkâr olursa.. o zaman sır da aslına döner. Bu durumda ruha, asıl hil'atından beyaz hil'at giysisi giydirilir. Bunun alâmeti odur ki; Hak yolcusu salik, sırrı için zikrederken, sırrın yerinde bir beyaz nur, yahut bir beyaz renk görür.

Bundan sonra, Hak yolcusu salikin zikri, hafiye aktarılır; kendisine hafi için zikir telkin edilir. Salike, hafi latifesinin yeri haber verilip önceki zikirlerden ayrı olarak, bir mikdar zikir de hafi için yapılması telkin edilir.

Hak yolcusu salik de, bu hafi için telkin edilen zikre sebatla devam eder, zikrinde ve fikrinde olursa.. hafi latifesi de aslına döner. Ruha da, aslî hil'atından yeşil bir hil'at giysisi giydirilir. Bunun alâmeti odur ki : Hak yolcusu salik, hafi için zikrini edip giderken, hafi latifesinin yerinden yeşil bir nur yahut yeşil bir renk görünür. Ta-Ha suresinin 7. ve 8. âyetlerinde buyurulan :

فَإِنَّهُ يَعْلَمُ السِّرَّ وَأَخْفَى اللَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ

—«Çünkü o, sırrı da bilir; gizlinin gizlisini de.. O, öyle bir Allah'tır ki, ondan başka ilâh yoktur.»

Âyet-i kerimenin manası gereğince, bu son anlatılan hafi zikri makamında bulunan Hak yolcusu salike, yakin ilmi hâsıl olur.

Anlatıldığı gibi, yeşil nur ortaya çıkınca, Hak yolcusu salikin zikri ahfaya aktarılır. Hak yolcusu salike, ahfanın yeri tayin edilir. Önceki zikirlerinden ayrı olarak, bir mikdar zikir de, ahfa için kendisine telkin edilir.

Hak yolcusu salik, öncekinden daha fazla, burada zikir, fikir işinde devamlı ve sebatlı meşgul olursa.. Cenab-ı Hakkın ihsanı ile ahfa latifesi dahi, aslına döner. O zaman da, ruha aslî hil'atından iki hil'at giysisi giydirilir. Bunun biri siyahtır; biri de beyaz.. Bunun alâmeti odur ki : Hak yolcusu salik ahfa için zikri ile meşgul olursa.. kendisine bir siyah nur, bir de beyaz nur zuhur eder. Hak yolcusu salik, bunu görür.

Bundan sonra, Hak yolcusu salikin zikri, nefis latifelerine aktarılır. Nefis latifelerinin yeri, Hak yolcusu salike haber verilir. Önceki zikirlerinden ayrı olarak, bir mikdar zikir de nefis latifeleri için telkin edilir.

Burası, fenafişşeyh (şeyhte yok olma) makamıdır. Hak yolcusu salikte Allah sevgisi orta halli olur; fenafişşeyh (şeyhte yok olma) hali de burada zuhur eder. Yine bu makamda, Resulüllah efendimizi görür ve kendisi ile konuşur; Allah ona salât ve selâm eylesin. Bazılarına bu haller, ahfa latifelerinde zuhur ettiği de olmuştur.

Mürşid kuvveti ile; salik ruhta, sırda, hafide iken, bunlardan önce dahi kalb zuhur etmeden anlatılan hallerin zuhur ettiği olmuştur.

Hak yolcusu salikte Allah sevgisi yükselir; daima zikrin, fikrin zevki ve şevki ile olur.

Eğer Hak yolcusu salikin sevgi hali ifratta veya tefritte (çok ileride veya çok geride) olursa.. şeyhte yok olmak ve Resulüllah'ı müşahede etmek murakabede veya daha sonra zuhur eder.

Zira sevginin ifratı ve tefriti, saliki oyalar ve işini erteler; geri bırakır. Eğer salikte Allah sevgisi, daha ziyade olur ise.. o zaman da, cezbenin aşırısı zuhur eder. Bu durumda, Hak yolcusu salike, Resulüllah'ı görmek nasib olmaz; ilâhî bir meczub olup çıkar. Eğer Hak yolcusu salikte, Allah sevgisinden yana bir belirti olmaz ise.. kötürüm olur. Açıkçası : Hem latifelerden, hem de mürakabe seyrinden yana habersiz olur. Meğer-

ki, bu salikin mürşidi kâmil ola; zira, anlatılan hallerin cümlesi, kâmil mürşide göre eşittir. Yani : Sevginin ifratı ve tefriti onun için önem taşımaz, saliki vuslata erdirir.

Her neyse..

İşbu nefis latifelerinde Hak yolcusu salik devam edip gider ise.. nefis latifeleri dahi aslına döner. Yine ruha, asıl hil'atından turuncu bir hil'at giysisi giydirilir. Bunun alâmeti odur ki : Hak yolcusu salik, nefis latifeleri için zikrini yaparken, o yerde kendisine turuncu bir renk görünür.

O vakitte, salikin zikri, küllî latifelere aktarılır. Salike, küllî latifelerin yeri tarif edilir; bunun için kendisine bir mikdar zikir telkin olunur.

Bundan sonra, Hak yolcusu salik, devam edip gider ise.. küllî letifeler de aslına döner.

Kalb latifelerinden, küllî latifelere varıncaya kadar; hemen her birinde ruh tezkiye, tasfiye olur. Hemen hepsinde, tasfiye oluşu gerçeğe dayalı olduğundan, birer hil'at (rütbe veya özel giysi) ile latifeler ruha teslim edilmiş olur. Sonra, küllî latifelerde dahi, ruhun tezkiyesi gerçek olunca, Hak yolcusu salikin alnının ortasına sadakat mührü ile mühür vurulur; vücud iklimine padişah olur. Sonra da, bütün latifeler kendisine teslim olurlar.

Bundan sonra, vücud ikliminin yönetimine başlar; zikrin harareti, vücuda bütün olarak tesir eder, cümle duygular, ruhla birlikte zikrederler. Onların zikirlerini, Hak yolcusu salik, bu ten kulağı ile işitir. Saliklerden bazısı, anlatılandan başka, cümle varlıkların zikirlerini de bu ten kulağı ile işitir. Zira, İsra suresinin 44. âyetinde :

وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ

—«Hemen her şey, Allah'ı hamd ile tesbih eder.»

Buyurulan mananın gerçek aydınlığında bakılınca, cümle eşya tesbih ederler. Ne var ki, anlatılan makama yetişmeyen kimseler, bu tesbihi duyamazlar. İşte, küllî latifelerin işareti de budur.

Bundan sonra nefis, vücud iklimine eğlenecek yer, karar edip kurtulacak bir mahal bulamaz. İşin sonunda, cümle kötü huyları başına toplayıp gelir, ruha teslim olur; her emrine itaat etmeye başlar. Ama, nefis ve kötü huyları ruhun fırsatını kollarlar; onu düşürmeğe çalışırlar. Allah-ü Taâlâ esirgesin ve korusun.

*
**

NEFİY VE İSBAT İŞARETLERİ

III. FASIL: Nefiy ve isbatı, onun işaretlerini açıklar.

— Nefiy ve isbat..

Derken, şu kelime-i tevhid anlatılır: Lâ ilâhe İllallah.. (Allah'tan başka ilâh yoktur..)

Değerli kardeş, şu da bilinmiş olsun ki..

Anlatılan işlerden sonra, Hak yolcusu salike, nefiy ve isbat telkin edilir.

Yani: Kelime-i usulî olan kelime-i tevhid, Hak yolcusu salike tarif edilir.

İşbu makam, ilmel-yakin makamıdır. Hak yolcusu salike, Cenab-ı Hakkı ilmel-yakin ile bilmek, bu makamda hal olur. Dolayısı ile, bundan sonra, Hak yolcusu salikin sevgisi günden güne artar. Daima ah edip inleyerek, dost cemalini gözler. Aynel-yakin ve cemal müşahedesini ister.

İsimlerin tecellisi, fiillerin tecellisi dahi, bu makamda hal olur.

Saliklerden bazısına, bu hallerin daha önce zuhur ettiği de olur.

Bu makamda bazılarına; kabirleri keşfetmek, kalbleri keşfetmek, ülkeleri keşfetmek, bunlara benzeyen meleklerin hallehrine vâkıf olmak gibi şeyler zuhur eder. Ne var ki, burası büyük bir berzahtir; Hak yolcusu salike bir imtihandır. Eğer zuhur eden şeylere kapılıp onlara varlık verir ise:

إِلٰهِي أَنْتَ مَقْصُودِي وَرِضَاكَ مَطْلُوبِي

— Allahım, tüm gayem sensin; isteğim rızandır.

Sözünde yalancı olur; vuslat sırlarını duyamaz. Meğerki, o salikin mürşidi kâmil ola..

Bu durumlar, murakabeden sonra, Allah'ta yok olmak ve Allah'ta var olmak hallerinden sonra olursa.. bir sakıncası olmaz. Zira, o vakit, Hak yolcusu salike Allah'ın ihsanı olursa.. hiç sevgi olmadan, daima Cenab-ı Hakkın rnzasını gözler. Ruhanî yolun terakkisi kolay, nefsanî yolun terakkisi de gayet zor olduğu bu manadan ötürüdür.

Bu keşif ve keramet ihsanları, nefsanî yoldan giden Hak yolcusu saliklere, sülûk esnasında zuhur eder. Sülûklerini tamamlamalarının uzun zaman istemesi de bundandır.

Dersimiz olan kelime-i tevhidde Hak yolcusu salik devamlı ve sebatlı olur, şeyhinin tarifine göre de şartlarına riayet eder, şeyhinin sözünde gider ise.. kelime-i tevhidde bulunan :

لَا

— Y o k . .

Kelimesinin ateşi; Hak yolcusu salikte kalan masiva sevgisini, dünya ve âhiret sevgisini tamamen yakıp yok eder.

Bundan sonra, Hak yolcusu salike, kayyumiyet ihsan olunur. O zaman salik :

لَا

— Y o k . .

Kelimesini söylediği zaman kendisini ve cümle mevcudları yok olmuş görür.

إِلَّا اللهُ

— Ancak Allah vardır..

Cümlesini okuduğu zaman da, kendisini ve cümle mevcudları Hak ile kaim görür.

Nefiy ve isbatın zuhuratına gelince.. Fussilet suresinin 53. âyetinde :

سَنُرِيهِمْ آيَاتِنَا فِي الْآفَاقِ وَفِي أَنْفُسِهِمْ حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ

—«Onlara, âyetlerimizi ufuklarda ve nefislerinde göstereceğiz. Ta ki, onun Hak olduğu, kendilerine açık açık açıklansın..»

Buyurulan mana sırrının zuhur etmesidir. Bu manayı, ciddî bir şekilde anla..

⁂

IV. FASIL: Bu fasılda, şunlar açıklanır :

a) Ahadiyet mürakabesi ve onun zuhuratı..

b) Rahmanî, nefsanî, şeytanî sülûk tekmili..

c) Hilâfet makamı..

d) Bu münasebetle zikir tenzili..

Ey değerli kardeş, bilinmiş olsun ki..

MURAKABE

Bundan sonra, Hak yolcusu salike, mürakabe telkin olunur. Bu mürakabe hakkında âyet-i kerime ve hadis-i şerifler vardır; onları alalım.

Allah-ü Taâlâ, Nisa suresinin 1. âyetinde şöyle buyurdu :

إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا

—«Çünkü Allah, sizin üzerinizde tam bir gözeticidir.»

Allah-ü Taâlâ, Alâk suresinin 14. âyetinde şöyle buyurdu :

أَلَمْ يَعْلَمْ بِأَنَّ اللَّهَ يَرَى

—«Hiç bilmez mi ki : Allah görür.»

Allah'ü Taâlâ, Beyyine suresinin 8. âyetinde şöyle buyurdu :

رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ذَٰلِكَ لِمَنْ خَشِيَ رَبَّهُ

—«Allah onlardan razı olmuştur; onlar da Allah'tan razı olmuşlardır. Bu, Rabbından korkan içindir.»

Bu âyet-i kerimenin tefsirinde şöyle gelmiştir :

— Rabbını daima mürakabe eden ve nefsi ile hesaplaşan içindir..

Allah, kendisine salât ve selâm eylesin; Resulüllah efendimizin hadis-i şerifleri de şunlardır :

اَلْإِحْسَانُ أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَيكَ

— «İhsan odur ki, Allah'ı görür gibi ibadet edesin; sen onu görmesen de o seni görür.»

تَفَكُّرُ سَاعَةٍ خَيْرٌ مِنْ عِبَادَةِ سَبْعِينَ سَنَةً

—«Bir saatlik tefekkür, yetmiş senelik ibadetten hayırlıdır.»

هِمَّةُ الْمَرْءِ قِيمَتُهُ

—«İnsanın himmeti neyse, kıymeti de odur.»

فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى اللّٰهِ وَرَسُولِهِ فَهِجْرَتُهُ إِلَى اللّٰهِ وَرَسُولِهِ

—«**Bir kimsenin hicreti, Allah'a ve Resulüne ise.. onun hicreti Allah'a ve Resulünedir.**»

Bu hadis-i şerif ve âyet-i kerimelerdeki işaret ve delâlet üzere Hak yolcusu salik; mürşidinin tarifine göre mürakabe ile meşgul olup geceli gündüzlü dost cemalini müşahede arzusu da terakki bulup mürakabede zikre girmeden, tefekküre dalmadan oturduğu sırada, şeytan hemen her taraftan onun helâkine çalışır.

Hak yolcusu salik, mürakabede otururken; cümle mevcudatı yok olmuş, kendisini de bütün halleri ile görür ise.. yahut başka bir kimsenin durumu ile kendisini görür ise.. bilmeli ki : Bu durum nefistendir.

Eğer Hak yolcusu salik; kendisini şeyhi gibi yahut Resulüllah efendimizin kıyafetinde görür ise.. işbu halin adı şudur : Şeyhte yok olmak, Resulde yok olmak..

Yine Hak yolcusu salik; mürakabesinde bağlar, bahçeler, ırmaklar, meyveler, güzel kızlar ve oğlanlar görür ise.. bu durumda yine kendi kimliğine bürülü olarak kendisini görürse.. bu da nefistendir.

Yine Hak yolcusu salik; kendisini şeyhinin yahut Resulüllah efendimizin kıyafetinde görürse.. bu arada gördüğü bağlar, bahçeler, meyveler, ruhanî cennet sayılır. O kızlar ve oğlanlar ise.. hurîler ve gılmanlardır.

Yine Hak yolcusu salik; murakabede otururken cümle varlık gözünde ve gönlünde yok olur, ateşten veya nurdan bir kürsü üzerinde bir kimsenin oturduğunu, karşısında hesapsız meleklerin durduğunu görürse.. ama bu arada salik, kendisine baktığı zaman kendi kıyafetini ve başkasının kıyafetini görürse.. o kürsü üzerindeki ve onun karşısındakilerin hepsi şeytandandır. Hemen istiğfar etmek gerekir.

Ama anlatılan durumda; kendisini şeyhinin kalıbında veya Resulüllah efendimizin kalıbında görür ise.. o gördüğü zat ya Cebrail, Mikâil, İsrafil, Azrail'den biridir.

Yine Hak yolcusu salik; mürakabe halinde cümle varlıkları yok olmuş görür, bu halde seslenme gibi bir şey işitir, bu seslenmede :

أَنَا رَبُّكُمُ الْأَعْلَىٰ

—«**Ben, en yüce rabbınızım..**» (Naziat suresinin 24. âyetidir.)

Şeklinde bir hitab olursa.. hemen salik, bu hitap esnasında kendisine bakmalıdır. Eğer kendisini var bulursa.. bu hitabı şeytandan bilmeli.. Zira, iki varlık bir yerde olmaz. Eğer bu hitaptaki tecelli Hak'tan gelmiş olsaydı; salikten yana bir belirti kalmazdı. Zira, bu babda şu mana kesindir :

إِنَّمَا يَتَجَلَّى الْحَقُّ لِمَنِ انْمَحَى رَسْمُهُ وَزَالَ اسْمُهُ

— Cenab-ı Hak, cismi silinen, ismi giden kimseye tecelli eder.

Bu manaya göre; Hak yolcusu salik varken o hitap gelirse.. şeytandan sayılır. Zira, o mel'unun türlü türlü hileleri vardır. Şöyle şeyler de söyleyebilir :

— Kulum, ben senden razıyım. Bundan sonra, emr-i maruf görevini yapmayı senden kaldırıp affettim. Cümle yasak işleri sana mübah eyledim. Bundan sonra, ne işlersen bağışlanmış saydım. Sen benim sevgilimsin..

Bu şekilde türlü türlü ürkütücü sözler edip çoğu kimseleri helâk denizine düşürmüş, helâk eylemiştir. Bunlardan, Allah-ü Taâlâ'ya sığınmak gerek.

Şöyle bir şey sorulabilir :

— Bu anlatılanları ayırd etmek, nasıl mümkün olur?.

Buna cevab olarak, Maide suresinin 35. âyetinde buyurulan :

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ وَجَاهِدُوا فِي سَبِيلِهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

— **«Ey iman edenler, Allah'tan çekinin; ona götüren vesileyi arayın. Onun yolunda çaba harcayın. Her halde iflâh olursunuz.»**

Emir doğrultusunda, bu yolda iflâh olup kurtulmak, kâmil bir mürşid bulmakla olur. Bu incelikleri bilmek, kâmil mürşide kalmıştır. Kâmil mürşid olan, bu incelikleri bilir ve ona göre salike, gördüklerini yorumlar ve teselli eder. Bundandır ki : Hak yolcusu salike, kâmil mürşidi aramak farz makamındadır.

***

V. FASIL : Yok olma mürakabesinin sonunda meydana gelen müşahede ve tecellileri açıklar.

Değerli kardeş, burada anlatılacaklar da bilinmiş olmalıdır.

— Yok olma (ifna) murakabesi..

Tabir edilen mürakabede, Hak yolcusu salik otururken, kendisini ve cümle mevcudatı taa, zerreye varıncaya kadar tamamen yok olmuş görür ise.. hemen bir beyaz, yeşil, kırmızı, sarı renklerden bir renkli nur kalır. İşte buna :

— Yok olma mürakabesi, nur tecellisi..

Tabir ediler. Bazı kimselere, bu halde, şekli belli olmayan bir hitap dahi zuhur eder. Bu hitaplar, anlatılacak âyet-i kerimelerdeki gibi olabilir.

Allah-ü Taâlâ, Mümin suresinin 16. âyetinde şöyle buyurdu :

لِمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ لِلّٰهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ

—«Bugün mülk kimin?. Vahid Kahhar Allah'ın..»

Allah-ü Taâlâ, Rahman suresinin 26. 27. âyetlerinde şöyle buyurdu :

كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ وَيَبْقَىٰ وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ

—«**Yeryüzünde bulunan her şey fena bulacak; celâl ve ikram sahibi Rabbın yüzü kalacak..**»

Allah-ü Taâlâ, Kasas suresinin 88. âyetinde şöyle buyurdu :

كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ

—«**Onun zatından başka, her şey helâke yüz tutmuştur.**»

Bu âyet-i kerimelerde anlatılan manalara dair bir hitap tecellisi kendisinde zuhur eden Hak yolcusu salikin Fatihasının okunması yerindedir. Zira, bir Hak yolcusu salikin son derecesi budur. Sonra, bu makam. Hak yolcusu salikin nihayeti, Allah'ın velî kullarının da bidayetidir. Zira, bundan sonra, ilâhî tecelli için bir nihayet yoktur.

Yine Hak yolcusu salik; mürakabede otururken, kendisi ve cümle varlıklar gözünde ve gönlünde yok olur ve sonunda da Cenab-ı Hak ile kaim olarak zuhur ederse.. hemen her şeyden de şekilsiz keyfiyetsiz olarak müşahede zuhur ederse.. bu tecelliye :

— Allah'ın varlığında yok olmak, Allah'ın varlığında var olmak.. (Fena fillah ve beka billah)..

Tabir olunur. Bazılarına da bu tecellide, Fecr suresinin 27-30. âyetlerinde buyurulan şu hitap gelir :

يَا أَيَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ارْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً مَرْضِيَّةً

فَادْخُلِي فِي عِبَادِي وَادْخُلِي جَنَّتِي

—«**Ey mütmainne nefis, razı olduğun, razı olunduğun halde Rabbına dön. Kullarımın arasına gir. Cennetime gir.**»

İşbu makam, hilâfet makamıdır; lâkin, Allah'ta var olmanın (bekabillahın) en alt derecesidir. Bundan ilerisi açıklanmıştır.

Hâsılı : İkinci babdan buraya gelinceye kadar, anlatılan ruhanî yol, tarif ettiğimiz Nakşıye sülûk usulü, bu ahkar kul Muhammed Şemseddin'-

in usulüdür ki; çok kısa ay ve yolların en şereflisidir. Çünkü, Kur'an yoludur.

مَنِ اسْتَهْدٰى بِغَيْرِهِ فَقَدْ اَضَلَّ اللّٰهُ

—«Bir kimse, Kur'an'ın gayrı ile yolunu bulmak isterse.. Allah onu saptırır.»

Açıkçası, Kur'an'dan başka bir şeyle hidayet arayan, dalâlete düşer. Allah, bizi de, sizi de korusun.

Bu ruhanî yol pirleri çok zuhur etmiş; her biri de bir usul üzere gitmiştir. Cümlesinin usulünden bu fakire ihsan olunan usul, bu yola girenler hakkında gayet kolaydır. Bu yol dile getirilip şöyle denilmiştir :

— Tarik-ı Şemseddin (Şemseddin Yolu)..

Bu ruhanî yolda açıklanan usule göre istekli olan salik, istidadı kemal derecesinde olursa.. üç, yedi, on bir, kırk günde; iki, üç, altı, yedi ayda; bir senede istidad ve kabiliyetine, mürşidin kudsî kuvvetine göre ve isteği üzere sülûkü tamamlamak nasib olur.

Eğer salikin istidadı eksik olursa.. o zaman bir, üç, beş, on on beş, yirmi senede sülûkü tamamlamak nasib olur.

Ancak, mürşid, kemalli ve kemale erdirici bir durumda bulunur ve isterse istidadı eksik olan salike kudsî kuvveti cihetinden en kısa zamanda sülûkü tamamlatır. Zira, kemal ehli olan mürşide göre eksik, tam olanların her ikisi de eşit değerdedir. Meğerki, Hak yolcusu salike sülûkünü tamam ettirmeyi istememiş olalar; yahut salikin, kader sırrında nasibi bulunmaya..

Burada, mürşide düşen bir şey var. Hak yolcusu salik, sülûkünü tamamlayıncaya kadar, kendisine Resulüllah efendimizi —Allah ona salât ve selâm eyleesin— müşahede etmek müyesser olursa.. pekâla.. Ama, bu müşahede tam hakkı ile olmalıdır. Eğer böyle bir müşahede olmaz ise :

— Bu, sülûküne tamamladı..

Diyerek, ona verilen zikri mürşidi tenzil etmeye.. Yani : Zikrini azaltmaya.. Zira, salik yalnız cemal müşahedesi ile tek kanatlı kuş gibi-

dir. Tek kanatlı kuş, nasıl uçamaz helâk olursa.. o salik dahi, bir uçuruma yuvarlanıp helâk olur. Bundan dolayı, mürşid şeyhe düşer ki.. bu gibi salikin zikrini ve fikrini tenzil edip azaltmaya.. Hatta, zikrinden ayrı olarak, her gün en az bir iki saat kadar teveccüh emretmelidir. Taa, salik, Resulüllah'ı müşahede edinceye kadar.. Allah ona salât ve selâm eylesin. Şeyhin dahi, o salike Resul'de yok olmadan (Fena firresulden) teveccüh etmesi, lâzım ve elzem kabilindendir.

Eğer Hak yolcusu salik; sülûk esnasında Resulüllah'ı müşahede ederek, sülûkünü tamamlamak kendisine nasib olursa.. onun için şu tabir kullanılır : Zülcenaheyn.. Yani : İki kanatlı kuş gibi olur. Bu da, onun çok yüksek mertebelere uçup gitmesine işarettir.

⁂

TEVECCÜH

VI. FASIL : Hak yolcusu salike, şeyhinin nasıl teveccüh edeceğini açıklar..

Ey değerli kardeş, şu da bilinmelidir ki..

Hak yolcusu salike, ilk başta teveccühe, şeyhte yok olmada (fenafişşeyhte) başlamak gerekir. Taa, ahfa latifeleri salikte zuhur edinceye kadar bu şekildeki teveccüh sürdürülür. Ahfa latifeleri, salikte zuhur ettikten sonra, salike olan teveccüh, Resul'de yok olmadan (fena firresulden) başlar. Nefiy ve isbata kadar bu teveccüh sürdürülür.

Salikte nefiy ve isbat zuhur edip veya nefiy ve isbat telkin olunduktan sonra, salike olacak teveccüh Allah'ta yok olmaktan (fena fillahtan) başlar. Taa, fatihası okununcaya kadar, bu şekilde teveccüh sürdürülür. Fatiha okunduktan sonra, teveccühe ihtiyaç kalmaz.

Burada anlatılan durum, Hak yolcusu salikin, orta halli olma durumuna göredir.

Açıkçası, Hak yolcusu salikte, Allah sevgisi, ifrat ve tefrit derecesinde olmaz ise, durum yukarıda anlatıldığı gibi olur. Orta halli salikin durumunu da şöyle açıklamak mümkündür :

Sülûkü esnasında ahfaya kadar şeyhini bulur.

Nefiy ve isbata kadar Resulüllah'ı müşahade eder; onunla konuşma ihsan olunur.

Mürakabeye kadar ve mürakabeden sonra da Allah'ta yok olmak

(fenafillah), Allah'ta var olmak (bekabillah), cemal müşahedesi ihsan olunur.

Ve.. bundan sonra da, o salikin Fatihası okunur ve artık onun için teveccüh gerekmez.

Eğer Hak yolcusu salik, ahfaya kadar olan teveccühünde şeyhini bulamaz ise.. o zaman, şeyhe düşer ki : Salik, kendi teveccühünde şeyhini görünceye kadar ona şeyhte yok olmadan (fenafişşeyhten) teveccüh ede..

Resul'de yok olmada (fenafirresulde) dahi, bu usule uygun hareket etmelidir. Hak yolcusu salik, nefiy ve isbata kadar olan teveccühünde Resulüllah'ı müşahede etmek müyesser olmaz ise.. yine şeyhe düşer ki : Salik, kendi teveccühünde Resulüllah'ı görünceye kadar, kendisine Resul'de yok olmaktan (fenafirresulden) teveccüh ede.. İsterse salik, murakabeyi bulmuş olsun; taa, Resulüllah'ı müşahede edinceye kadar, Resul'de yok olmaktan (fenafirresulden) teveccüh etmek gerekir.

Bazı salik, sülûkünü tamamlar; Fatihası okunur. Bu arada, mürakabeyi ve müşahedeyi de bulur; lâkin Resulüllah'ı göremez. İşte hali böyle olan salike; taa, Resuülllah'ı görünceye kadar, Resul'de yok olmaktan teveccüh etmek lâzımdır.

Şeyhte yok olmak, Resul'de yok olmak, Allah'ta yok olma halleri birbirine zarf gibi olmuştur. Bu sebepten; şeyhte yok olmak zuhur etmez ise, Resul'de yok olmak da zuhur etmez. Resul'de yok olmak zuhur etmeyince, Allah'ta yok olmak da zuhur etmez.

Saliklerin bazısında; şeyhte yok olmak, Resul'de yok olmak hallerinin zuhurundan önce, murakabe ve müşahede sırlarının zuhur etmesi ilâhî cezbenin ağır basmasından ileri gelir.

Üstte anlatılan manalara göre; Resulüllah, salike zuhur edinceye kadar ona teveccüh lâzım olur. Zira, o hal içinde salik bırakılırsa, ya meczub olur, yahut mertebesinden düşer. Böyle bir korku her zaman vardır.

Hak yolcusu salike; kalb latifeleri zuhur ettikten ve Resulüllah'ı müşahede ettikten sonra, yine şeyhe düşer ki : Teveccühünü değiştirmeden, anlatılan tertibe göre teveccüh ede.. Ahfaya kadar şeyhte yok olmaktan, nefiy ve isbata kadar Resul'de yok olmaktan, mürakabeye ve daha sonra da Allah'ta yok olmaktan teveccüh ede..

Yolunu anlatıldığı gibi izleyip giden salike, orta halli giden salike Fatiha okunduktan sonra, yâni : İşi tamamlanıp duâsı olunduktan sonra teveccüh etmek gerekmez.

*
**

VII. FASIL : I. fasıldan, VI. fasıla kadar ayrıntılı anlatılanları toplu açıklar.

Değerli kardeş, bilinmelidir ki..

Kâmil bir mürşide gereken odur ki; bir salik kendisine gelip inabe etmek istediği zaman, o salike istihare telkin ede.. Kendisi de, Resulüllah efendimizin iznini almaya çalışa.. Allah, ona salât ve selâm eylesin. Efendimiz tarafından her ne gibi bir işaret olursa.. o işarete göre hareket ede..

Eğer efendimizin üstün ruhsatı olursa.. o salike inabe vere.. Bu teveccühte, saliki, karşısına alıp kendisine şeyhte yok olmaktan teveccüh ede.. Bu teveccühte, salike ruhaniyetten kırmızı bir hil'at giydirmeli; sonra da, ilâhî feyizden, salikin kalbine bir çeşme açıp oraya feyz akıta.. Böylece, salikin kalbini masivadan temizleyip Allah sevgisi ile doldura.. Ahfaya kadar, bu şekildeki teveccüh, her hafta yapılmalıdır.

Bu makama kadar salik, şeyhte yok olmayı bulursa.. bundan sonra salike, Resul'de yok olmaktan teveccüh etmelidir. Bu teveccühünde salike Resul'de yok olmak şanında, yeşil bir hil'at giydirmelidir. Daha önce anlatıldığı gibi salik; nefiy ve isbat, mürakabe telkin olununcaya kadar Resul'de yok olmayı bulursa.. bundan sonra salike, Allah'ta yok olmaktan teveccüh etmelidir. Salike, Allah'ta yok olmaktan teveccühünde beyaz bir hil'at giydirmelidir. Daha önce de anlatıldığı gibi, bu teveccühünü her hafta tekrarlar. Taa, salik, tam manası ile mürakabeyi buluncaya kadar. Bundan sonra da, salikin Fatihası okunur.

Anlatılan düzende giden ve Fatihası okunan salike artık teveccüh gerekmez.

Burada durumu anlatılan salik, orta halli gittiği için, anlatılan makamlarda, kendisine haftada birer kere teveccüh yeterlidir.

Eğer salik, müflis durumda ve Allah sevgisinden haberi yoksa.. o zama nsalik; gereğine göre iki günde bir kere, üç günde bir kere teveccühe muhtaçtır. Zira bu gibi salik :

اَلْمُفْلِسُ فِي أَمَانِ اللهِ

—«İflas eden, Allah'ın güvencesi altındadır.»

Hükmüne göre, sık sık ihsana muhtaçtır. Meczup salikin durumu da böyledir. Ona da, sık sık teveccüh etmeli; onun cezbe halinin aşırılığını silip ilâhî feyizle kalbini temizlemelidir. Meczub salike teveccüh dahi çok zordur; dikkat etmek gerekir. Hem kendisinde bulunan cezbeyi almak, hem de ilâhî feyizle onun kalbini temiz eylemek gerekir ki bu kâmil bir mürşidin işidir.

Salik, ahfaya kadar kendi teveccühünde şeyhini bulamazsa.. şeyhi ondan teveccühünü değiştirmemelidir. Taa, salik, teveccühünde tam manası ile şeyhini buluncaya kadar..

Salik, mürakabeye kadar olan teveccühünde Resulüllah'ı bulamazsa.. yine şeyhi, ondan teveccühünü kesmemelidir. Taa, teveccühünde, tam manası ile Resulüllah'ı buluncaya kadar.. İsterse mürid, sülûkünü tamamlamış, mürakabeyi, müşahedeyi bulmuş olsun; mutlaka Resul'de yok olmaktan yana teveccühe ihtiyacı vardır. Eğer ondan teveccüh kesilirse.. Muhammedî irfandan nasipsiz kalır; büyük bir uçuruma yuvarlanıp helâk olmasından da çok korkulur .

Bazı salike, tecellisinin gereği olarak, kalb zuhur etmez, şeyhin müşahedesi zuhur eder. Buna :

— Şeyhi buldu..

Diyerek, şeyhi Resul'de yok olmaktan teveccüh etmemelidir.

Daha önce anlatıldığı gibi, ahfaya kadar şeyhte fena bulmaktan yana salike teveccüh etmeli ki: Teveccühü kemale ersin, içine yerleşsin ve meleke hâsıl olsun. Diğerlerini de buna kıyas edebilirsin.

İşin başlangıcında olan bir salik; Resulüllah'ta yok olmayı, Allah'ta yok olmayı bulsa dahi, şeyhe düşer ki : Yine teveccühünü yerlerinde yapa.. Daha işin başlangıcında bu şekilde giden bir salik için; ziyade kuvvet bulacağına, sonra da kemal bulacağına işaret vardır.

3. BAB

Konusu : a) Tarikatın ikmal edilmesi..
b) Hilâfet ve irşad makamı..
c) Üç fasılda ilâhî tecelli açıklanır.

I. FASIL : İsimlerin tecellisi, fiillerin tecellisi, sıfatların tecellisi üç nevi olarak açıklanacak..

BİRİNCİ NEVİ : İsimlerin teaellisini açıklar.

Hak yolcusu salike, ilk başta zuhur eden isimlerin tecellisidir. Yüce Sübhan Hak, bir salike isimleri ile tecelli kıldıkta cümle lafız, kelime, seslerden işittiğini ve söylediğini Hak'tan işitir. Kendisi ve başkaları, işiten ve söyleyen bir âlet olur :

— Bunların cümlesi Hak'tandır..

Deyip öyle müşahede eder. İşbu duruma :

— İsimlerin tecellileri..

Tabir edilir.

İKİNCİ NEVİ : Fillerin tecellisini açıklar.

İsimlerin tecellisinden sonra, fillerin tecellisi zuhur eder. Cenab-ı Hak, fiili ile bir tecelli kıldıkta o salik, maklukatın tümünden her nekadar fiil zuhur ederse.. yapanlarını bir ağaç gibi görür; o fiilerin cümlesini Yüce Hak'tan müşahede eder :

— Bunlarda kudret yoktur; hakikî fail Cenab-ı Hak'tır.

Deyip o fiilleri Cenab-ı Hak'tan müşahede eder. İşbu duruma :

— Fillerin tecellisi..

Tabir edilir.

İsimlerin tecellisi, fiillerin tecellisi; sülûkün tamamlanmasına mahsus bir durum değildir. Bazı salike, sülûk esnasında dahi zuhur eder. Bazı salike de, mürakabe esnasında ve mürakabeden sonra zuhur eder. Bunların hepsi de Allah'ın ihsanıdır.

ÜÇÜNCÜ NEVİ : Sıfatların tecellisini açıklar.

İşbu salike, fiillerin tecellisinden sonra, sıfatların tecellisi zuhur eder; bu sıfat tecellisi de üç kısımdır.

I. KISIM : İlk nuranî tecelliyi açıklar.

Değerli kardeş, bilinmiş ola ki..

Hak yolcusu salik, mürakabede yok olur. Arştan ferşe kadar her şey silinir; kendisinden ve görünenlerden bir eser kalmazsa.. yeşil, kırmızı, beyaz, siyah, sarı renklerden bir renkte kendisini bir nur sarar, kendisi de onun içinde silinir.. İşbu duruma :

— Sıfatların nuranî tecellisi..

Tabir edilir. Bazılarına bu halde hitap dahi zuhur eder.

Bu mertebeler, saliklerin son derecesi olup Allah'ın velî kullarının ise.. ELİF-BA makamında başlangıç derecesi sayılır. Bu derecelere varan Hak yolcusu salikin Fatiha'sının okunması yerinde olur. Ancak, bir şartla : Hak yolcusu salik, kuvvetli olup bu mertebelere kadar Fahr-i Âlem Resulüllah efendimizi müşahede etmiş olursa.. Allah ona salât ve selâm eylesin.

2. KISIM : Allah'ta yok olmak ve Allah'ta var olmak (fenafillah ve bekabillah) halini açıklar.

Bu kısım üç derece üzerine açıklanacaktır. Şöyleki :

a) Hak yolcusu salik, müşahedesinde başarılı olduğu sıfatların nurlu tecellisinden sonra kendisinde Allah'ta yok olmak zuhur eder. Cenab-ı Hak, sıfatları ile; o salike tecelli eder. Hak yolcusu salik, kendisinden ve yaratılmışlardan zerreye varıncaya kadar her şey silinir. Bu-

nun peşinden de Allah ile var olmak zuhur eder. O zaman, bütün varlıkları, kendisi Hak ile var olduğu halde müşahede eder.

b) Hilâfet makamıdır. İşbu tecellide, Allah'ta yok olmak ve Allah'ta var olmak zuhur eder. Bazılarına, bu halde, bütün varlıklar secde ederler. Fecir suresinin, 28. âyetinde buyurulan :

ارْجِعِي

— **«Rabbına dön..»**

Hitabı dahi zuhur eder; iki cihanın yönetimi kendine sunulur. Hilâfet makamı da budur.

c) Bazılarına zuhur eden Allah'ta var olmak açıklanır.

Allah'ta yok olmaktan sonra, zuhur eden Allah'ta var olmak mertebesinde bulunan müşahede, salikin tecelli gereğine göre değişik olur. Bazısına ağaçlardan ve hayvanattan, bazısına meleklerden, bazısına da kendinden Allah'ta var olmak tesellisi zuhur eder. Bunların benzeri şeylerden de zuhur eder. Bir şekil, bir durum çizilmeden, bu türlü tecellilere :

— Allah'ta var olmakla beraber, sıfatların tecellisi..

Tabir edilir.

Bundan sonra, miraç dahi, salike zuhur eder. Bunda dahi, bir şekil ve bir durum çizilmeden, türlü türlü müşahede ve konuşma zuhur eder.

Burada anlatılanların cümlesi, sıfatların tecellisinin ikinci derecesidir; zat tecellisi değildir. Duâ edelim :

فَتَحَ اللهُ عَلَيْنَا وَعَلَيْكُمْ

— Allah, bize ve size gönül açıklığı versin.

2. KISIM : Sıfatların tecellisinden, zatı müşahedeyi açıklar.

Değerli kardeş, şu da bilinmiş olsun ki..

Anlatılan durumlardan sonra olan, yokluk içinde yokluktur.

فَفَنُوا ثُمَّ فَنُوا

— Yok oldular, sonra yine yok oldular..

Cümlesinin hükmüne göre; Hak yolcusu salike, Cenab-ı Hak, ikinci derecede tecelli eylediği zaman, salikin kendisi yanar kül olur. Külü dahi savrulur, kendisinden bir iz kalmaz.

Bu şekilde, tamamen silinip yok olmuşken; bu işin hemen ardından, kendisine bir Hakkanî giysi giydirilir. O halde, Allah'ın yarattıklarını gördüğü zaman; o yaratılmışların cümlesinde, hatta kendisinde Yüce Hakkın sıfatlarını müşahede eder. Bu şekilde bir müşahedeye erdiği zaman da, onlardan bir benzeri olmayan zatı müşahede eder. Gördüğü şeylerden zerreye varıncaya kadar, bir benzeri olmayan zattan başka bir şey görmez. Bazan bu müşahede ağır basar, dalgınlık hali zuhur eder; Yüce Hakkın zatında, kendisini dalıp gitmiş bulur. Bu durum için şu tabir kullanılır :

— Sıfatların tecellisinden zatı müşahede..

Bakara suresinin 115. âyetinde buyurulan :

فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا فَثَمَّ وَجْهُ اللهِ

— «Ne yana yönelirseniz, Allah'ın yüzü oradadır..»

İşarete göre; Allah'ın velî kullarına ihsan olunan ilâhî tecelliler, bu türlü tecellilerdir. Ama, zat tecellisi değildir.

***

KUTUPLARIN TECELLİSİ

II. FASIL : Kutuplara, Allah'ın, kâmil olan velî kullarına zuhur eden zat tecellisini üç nevi olarak açıklar.

BİRİNCİ NEVİ : Allah'ın kâmil olan velî kullarına; yokluk içinde yokluktan varlık içinde varlıktan indikten sonra zuhur eden şimşek gibi çakan zat tecellisini açıklar.

Değerli kardeş, bilmiş olasın ki..

Adı geçen zatlar, yokluk içinde yokluktan sonra, üçüncü bir yokluk-la yok olmuşlardır.

فَنَوْا ثُمَّ فَنَوْا ثُمَّ فَنَوْا

— **«Yok oldular, sonra yok oldular, sonra yine yok oldular..»**

Cümlesinde bulunan yokluk işaretleri, bu değerli zatlara hastır.

Benzeri olmayan Yüce zat, bunlara bütün yüceliği ile zat tecellisi eyledikte; öyle bir yoklukla yok olular ki : Kendilerini dahi ararlar, ama asla kendilerinden bir iz bulamazlar. Yitik sahibi, yitiğini arayıp da bulamadığı gibi..

Bunun peşinden, Allah'ta yok olmak zuhur eder.

Varlık içinde var olduktan sonra, üçüncü bir varlıkla daha var olurlar ki :

فَبَقَوْا ثُمَّ بَقَوْا ثُمَّ بَقَوْا

— **«Var oldular, sonra var oldular, sonra yine var oldular..»**

Manasına gelen hadis-i şerifi de bu mertebeye işarettir.

Bu mertebede, kendilerini nekadar ararlarsa arasınlar; Yüce Allah'ın zatından başkasını bulamazlar.

Bu mertebede konuşma ve müşahede olmaz. Bazan kendilerine, tenezzül zuhur ettiği zaman, şimşek gibi çakan zatî bir tecelli zuhur eder. Sözün özü şudur :

اَلْحَالُ لَا يُعْرَفُ بِالْقَالِ

— Hale dayalı bir şey, sözle anlatılamaz, bilinemez..

İşbu durum, zat tecellisinin ilk mertebesidir.

İKİNCİ NEVİ : Zat tecellisinin ikinci mertebesi olan Allah'ın zatına dalıp gidenler açıklanır.

Kıymetlim, şu da bilinmiş olsun ki..

Durumu anlatılan değerli zatlara, zat tecellisinde yükselme olur; sonunda Allah'ın zatına dalıp gidenlerden olurlar. Bir şekil, bir durum çizilmeden Yüce Zat'ta öyle boğulurlar ki, asla kendilerinden haberleri olmaz. Bu tecellide, iki hal zuhur eder :

a) Celâliyet..

b) Cemaliyet..

Celâliyet zuhur ettiğinde, kendinden habersiz olarak, kahır yönünden tasarrufa dair bazı alâmetler zuhur eder; bu tasarruf aynı anda olur. Meselâ, o hal içinde iken, bir kimseye :

— Öl..

Demiş olsa, o kimse, o saatte ölür. Yine bir ölüye :

— İznimle kalk..

Diyecek olsa, o ölü, o saatte canlanır. Diğerlerini de buna kıyas edebilirsin. Her ne söylerlerse, o söyledikleri yerini bulur.

Cemaliyet halinin zuhurunda dahi, kendinden habersiz olarak; kerem, lütuf, ihsan yüzünden tasarrufa dair bazı alâmetler zuhur eder. Her ne şey için olursa olsun; ağzından söz çıktığı zaman, o şey var olur. O kadar ki : Bir harfi dahi boşa gitmez.

İşbu duruma, zat tecellisinin ikinci mertebesi olan :

— Allah'ın zatına dalıp gidenler mertebesi.

Tabir edilir..

ÜÇÜNCÜ NEVİ : Zat tecellisinin üçüncü mertebesi olan hayret makamını açıklar.

Kıymetlim, şu da bilinmiş olsun ki..

Bundan sonra, yine tecelli yükselir; hayret makamı zuhur eder. Bu öyle bir şeydir ki : Bir kimseye hayret makamı zuhur ettiği zaman, bir çöpü dahi, kaldırmaya gücü kalmaz, kaldıramaz. Bu durum :

اَلْحَالُ لَا يُعْرَفُ بِالْقَالِ

— Hale dayalı bir şey, sözle anlatılamaz; bilinemez..

Manasına göre; tarifi mümkün olmayan hallerdendir. Bu makamdan ilerisi de yoktur. Bu türlü zat tecellisine zuhur yeri olan değerli zatlar, bazan yükselir, bazan da inerler. Zat tecellisinden inerlerse.. kendilerine, şimşek gibi çakan zat tecellisi zuhur eder. Eğer yükselirlerse.. Allah'ın zatına dalıp gidenlerden olma hali zuhur eder. Bundan sonra da terakki ederlerse.. hayret makamı zuhur eder. Ancak :

— Bundan sonrası yoktur.

Demek gibi bir mana çıkarılmasın; yanlış anlaşılmasın..

— Sülûk dereceleri, tarikat mertebeleri yok..

Demekten murad, Rahman suresinin, 29. âyetinde buyurulan :

كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ

— **«O, her an, bir başka iştedir.»**

Mana icabı :

— İlâhî işlere bir son var..

Demek değildir.

Bundan sonrası, sözle anlatılamaz, tavsif edilemez. Hal kabilindendir;

ama, hal ile de, anlatmak, işaret etmek mümkün değildir; mümkün olduğu tasavvur da edilemez. Bu mana :

لَا يَعْرِفُ ذَا الْفَضْلِ إِلَّا ذُوا الْفَضْلِ

— Fazilet sahibini, fazilet sahibi bilir. .
Cümlesi ile duyurulan incelikler arasındadır.
Fussilet suresinin 35. âyetinde buyurulan :

وَمَا يُلَقَّيهَآ إِلَّا ذُو حَظٍّ عَظِيمٍ

— «Buna, büyük hazza sahib olanlardan başkası erdirilemez.»
Mana gereğince; ayrıca, Sebe' suresinin 13. âyetinde buyurulan :

وَقَلِيلٌ مِنْ عِبَادِيَ الشَّكُورُ

— «Kullarımdan, tam şükredenler pek azdır.»

Mana uyarınca, bu mertebelere ermek, yani : Zat tecellisine nail olmak, binde bir kişinin kârı dahi değildir; sırf Yüce Mevlâ'nın ihsanı ve keremidir.

Duâ makamında, A'raf suresinin 43. âyetini okuyalım :

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي هَدٰينَا لِهٰذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا أَنْ هَدٰينَا اللّٰهُ

— «Allah'a hamd olsun ki, bunu bize hidayet eyledi; eğer Allah bize hidayet etmeseydi, biz, kendiliğimizden bunun yolunu bulamazdık.»

⁂

RESULÜLLAH'I GÖRMEK

III. FASIL: Resulüllah efendimizi görmeyi açıklar; Allah ona salât ve selâm eylesin..

Burada anlatılmak istenen mana şudur :

— Allah'ın velî kullarının, Hazret-i Resulüllah'ı —Allah ona salât ve selâm eylesin— görmeleri ve müşahede etmeleri, kendi hallerine ve tecellilerine göredir.

Bazılarının ayrılık durumu ağır bastığından, Resulüllah'ı ayrılık yönünden müşahede eder. Kendisi ayrı, Resulüllah da ayrı olarak, kendisini dış yapısı ile müşahede eder ve konuşur; Allah ona salât ve selâm eylesin.

Bazılarında ise, Resulüllah'ı sevmek yanı ziyade olur. Görürken, kendi durumunu, Resulüllah'ın durumu görür; Allah ona salât ve selâm eylesin. Ayrıca Resulüllah efendimizi de, ikilik halinde görür ve karşılıklı konuşurlar. İşbu şekillere :

— Resulüllah'ın ruhanî cesedi..

Tabir edilir. Yani : Müşahede ve konuşma hallerindeki Resulüllah efendimizin durumuna.. Allah ona salât ve selâm eylesin.

Eğer o kimse, sevgi işinde daha ileri giderse.. kendisi, Resulüllah'ta yok olur. Bu makamda, soru soran ve cevap veren kendisi olur. Bu görüş için :

— Resul'de yok olmak..

Tabir edilir.

Hak yolcusu salikte cezbe zuhur eder ise.. Resulüllah'ın cesedini müşahede edemez; Muhammedî nuru görür. Allah ona salât ve selâm eylesin. Bu durumda, Muhammedî nur, zat nurunda boğulur, o hali ile Muhammedî nur müşahede olunur. Eğer salik, bu halde, kendisini görür de arada konuşma olursa.. bunun için :

— Muhammedî nuru müşahede..

Tabir edilir.

Yine bu surette, salike hakikî cezbe zuhur eder ise.. salik, Muhammedî nurda yok olur; Hak tecellisi zuhur eder. O zaman da, konuşma şekilsiz olur. İşbu tecelli için de şu tabir kullanılır :

— Muhammedî sıfat, zat müşahedesi..

Anlatılan müşahedelerin hepsi, ruhaniyet yolundan olur.

Anlatılan ruhanî müşahedeler, bazan melekût kapısında olur. Eğer orada, diğer müminlerin ruhları da bulunuyorsa, durum budur. Zira, cümle müminlerin ruhları oradadır.

Bazan da Muhammedî kapıda olur. Ama, müşahede edilen yerde nebilerin ve velîlerin ruhları da bulunuyorlarsa.. zira, nebilerin ve velîlerin ruhları da oradadır.

Bazan da bu müşahede hakikat kapısında olur. Ama, bu müşahede miraç durumunda olursa.. Çünkü, bütün velîlerin miraçları oradadır.

— Melekût kapısı..

Dedikleri, arşı ayakta tutan sütunundadır. Orası :

— Arşı taşıyanlar..

Tabir edilen meleklerin makamlarıdır. Onlar, ilâhî hizmeti görmekle emir almışlardır. Bunun için oraya :

— Ceberut âlemi..

Tabiri dahi kullanılır. Sözün kısası : Melekût kapısı ve ceberut âlemi, tek makama verilen isimdir.

Muhammedî kapı, arşın ortasıdır. Cümle nebilerin ve velîlerin ruhları orada o makamda olur. Resulüllah'ın meclisi de bu makamdadır. Cümle ehlüllah, Resulüllah'ı o makamda müşahede ederler.

Anlatılan ruhanî müşahede ve Resulüllah'ın cesedi de bu makamda olur.

Hakikat kapısına gelince.. bu, arşın üstündedir. Bunun için :

— Lâhut âlemi..

Tabir edilir. Bu makamda, hiç bir şey yoktur. Cümle ehlüllahın ruhanî miraçları o makamdadır. Bazıları refref ile, bazıları da cezbe ile bu makama varıp Yüce Hak ile, şekilsiz konuşurlar, müşahede ederler. Bu durumda, İsra suresinin 1. âyetinde buyurulan :

سُبْحَانَ الَّذِيٓ أَسْرَىٰ بِعَبْدِهِۦ لَيْلًا مِّنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ
الْأَقْصَا الَّذِي بَارَكْنَا حَوْلَهُ

— **«Noksan sıfatlardan münezzehtir o Allah ki; kulunu, bir gece Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksa'ya kadar yürüttü. Öyleki : Onun çevresini uğurlu bereketli kıldık..»**

Mana sırrına göre, bu müşahede için :

— Ehlüllahın (velî kulların) miracı, sıfatların tecellisi, zat müşahedesi..

İsmi verilir.

Ancak, burada çok çok dikkat edilmesi gereken bir husus var; o da şudur : Olmaya ki, Yüce Mukaddes Hak, lahut âleminde sanıla ve Hakka mekân tesbit edile.. Böyle bir vehimden kesinlikle sakınmak gerekir.

Çünkü, miraçtan murad, yüksek makama yükselip çıkmaktır.

تَعَالَى اللّٰهُ عَنْ ذٰلِكَ عُلُوًّا كَبِيرًا

— **«Allah-ü Taâlâ, bu gibi şeylerden yana tam bir yüceliğe sahiptir.»**

Manası uyarınca, Allah-ü Taâlâ, mekân tutmaktan yana münezzehtir. Özellikle bir yerde olmaktan, çıkmaktan, inmekten, düşüp kalkmaktan ve bunların benzeri tüm noksanlıklardan yana temizdir.

Anlatılan manalara daha açık olarak, Fussilet suresinin 54. âyetinde şu işaret vardır :

أَلَا إِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ مُحِيطٌ

— **«Dikkat edin, o her şeyi çepeçevre kuşatandır.»**

Her şeyi kuşatanı, bir şey nasıl kuşatabilir!.

Burada, şöyle bir soru sorulabilir :

— O halde, lâhut âlemine çıkılmasının sebebi nedir?.

Bunun için, İsra suresinin 1. âyetindeki şu mana ile cevap verebiliriz :

لِنُرِيَهُ مِنْ آيَاتِنَا إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ

— **«Ona âyetlerimizden bir kısmını göstermek için.. Çünkü o, gerçekten duyan ve gerçekten görendir.»**

Bu manaya göre, Vacib'ül-Vücud (varlığı mutlak gerekli) Yüce Zat, pek keremli sevgilisine açık âyetlerini seyrettirmek için onu gece yürüttü ve miraç nasib eyledi. Ümmeti içinden onun gidişatında olan kullarına efendimizin bereketi ile ruhaniyetten, Allah'ın bu türlü ihsanı gelir. Bu manayı, ciddiyetle anlamaya çalış.

4. BAB

Konusu : Nefis ile sultanî ruh; sülûkün başlangıcından, sülûkün sonuna kadar ayrıntılara girilmeden iki fasılda açıklanır.

I. FASIL: Sülûkün başlangıcından, hayret makamına varıncaya kadar nefis ile sultanî ruhun her bir sıfatta olan halleri, sebeb-i hikmeti, illetleri kemal yönü ile kısa, fakat faydalı bir şekilde açıklanacak.

Kıymetlim, şu da bilinsin ki..

Hak yolcusu bir salik, mürşide inabe ettiği zaman, anasından yeni dünyaya gelen bir çocuk gibidir.

Henüz sülûkün başında olması sebebi ile; o salik yaşlı bir ihtiyar olsa dahi, kendisini mürşide teslim edip dost yüzünü görmeye talib olması sebebi ile dünyaya yeni gelen masum bir çocuk hükmündedir. Bu durumu ile, teslim olduğu zatın, manevî çocuğu olur. Bundan sonra, sülûk esnasında; masum çocuk nasıl büyürse, o da öyle büyür. Ama, onun büyümesi. masum çocuk gibi açıktan değildir; batındadır. Mürşidin himmeti ile, seyr ü sülûküne devam eder durur; bu durum, ehli olan kimselere göre bilinen bir şeydir.

Durumu anlatılan Hak yolcusu salik; sülûkünü tamamlayıp Fatihası okununcaya kadar, masum çocuk gibi sayılır, tarikatta kendisinin kusuruna bakılmaz, affedilir.

Bu salik; tecelli ihsan olunup sülûkünü tamam etttiği zaman, ehlül-

lah derecesine yeni adım atmış olur. O zaman, o salik, tarikatta ergenlik çağına gelmiştir. Hakikatta ise, dünyaya yeni gelen masum çocuk gibidir. Bu durumunda, o kimseden tarikatta bir kusur görülse, sorumlu tutulur; hakikatta kendisinde bir kusur zuhur etse, sorumlu tutulmaz. Zira, hakikatta masum çocuk gibidir; velâyet derecesine ilk adımını atmıştır. Bu vakitte salik, henüz ehlüllah mertebesindedir ki, Allah'a yakın; Allah'ta yok olmak, Allah'ta var olmak sırlarına aşina olmuştur. Bu halinde o salik, emmare, levvame, mülhime nefis makamlarının birindedir. Bunun için de çocuk hükmünü taşır, hakikatta oluşan kusurundan ötürü sorumlu olmaz. Zira, levvame, mülhime nefis makamında iken, hayvanî ruh, sultanî ruha teslim olmamıştır. Her an, her nefes; sultanî ruh ile nefis mücahede ve muharebe ederler.

Bazan olur ki, sultanî ruh üstün gelir; salike de mürakabesinde nur tecellisi, fiiller tecellisi, sıfatlar tecellisi gibi tecelliler ihsan olunur.

Bazan olur ki, nefis, sultanî ruha üstün gelir. Bu durumda da, anlatılan tecelliler zuhur etmedikten başka, o kimseden hakikat kusuru dahi zuhur eder. Ama bu çeşit kusurlar affedilir. Ama, bu halinde tarikat kusuru işler ise.. yine sorumlu tutulur.

Hakikatta :

— K u s u r . .

Tabir edilenler, tarikatta bir şey değildir. Keza tarikatta :

— K u s u r . .

Tabir edilen işler de, şeriatta bir sakıncası olmayan şeyler kabilindendir. Şu bir gerçektir ki : Şeriatta küçük sayılan günahlar, tarikatta büyük günahlar arasındadır. Tarikatta büyük sayılan günahlar ise.. hakikatta küfürdür. Bu sebeple hakikatta haram işler, tarikatta mübah sayılır. O kimseden, bu türlü mübah bir şey zuhur etse, çocukluk halinde olduğu için, bağışlanır; sorumlu değildir.

Nefisleri levvame, mülhime makamında iken, tarikatı tamamlayıp ehlüllah zümresine katılsalar dahi, kendilerinde velâyete adım basmak yoktur. Zira, böyle bir şey, mutmainne nefsi makamına mahsustur. Açıkçası : Ehlüllah, velâyet derecesine adım basamaz; taa, onun nefsi, mutmainneye adım basıncaya kadar.. Buna göre, mutmainne makamına adım basmayan ehlüllah, hakikat yüzünde çocuk sayılır. Şeriattan, tarikattan sorumludur; ama hakikatta masum sayılır. Bunun hikmeti odur ki : Kendisine velâyete ayak basmak ihsan olunmadığı için, her nekadar kusur vaki olsa dahi, cümlesi affolunur. Sebebi ise.. nefisleri henüz mutmainne makamına varmadığı içindir. Zira, nefis, mutmainne makamına varma-

dıkça, sultanî ruha teslim olmaz. Her an ve her saat; sultanî ruhla muharebe eder ki; sultanî ruhu aldatsın ve düşürsün. Bundan dolayı, ehlüllah, mutmainne makamına varmadıkça, kalbi mutmain olup ruhanî safayı tam manası ile bulamaz. Bu yüzden çoğunlukla tereddüdden ve iç eğriliğinden kurtulamaz. Bu yüzdendir ki : Bir kimse, mutmainne makamını bulmadıkça, velâyete adım basamaz. Zira :

— V e l î . .

Demek, Cenab-ı Hak tarafından, kendisine :

— İstediğini yapar oldun..

İzni demektir. Daha açık bir şekilde, kendisine şu hitap gelir :

— Benim aşık, sadık kullarıma seni velî tayin ettim. Sana gelen kullarımı, ihsan eylediğim tarikattan sülûk ettirip zatıma ulaştır.

Bu yüzden bakılınca, nübüvvet ile velâyet birdir, hem mutmainneye adım atmak ciheti ile, hem de mana ciheti ile..

Ehlüllahtan biri, velâyete adım atmadıkça, kendisine :

— K â m i l . .

Denmez; çocuk sayılır. Sebebi ve hikmeti ise.. nefis tarafının sultanî ruha ağır basmasıdır. İlleti ise.. mülhime, levvame nefis makamında olduğu içindir.

Nefisleri mutmainne makamında olan zatlar, velâyete adım attıkları için, istediklerini yapanlardan sayılırlar. Bunlarda, zerre kadar hakikatta kusur bulunur ise.. amel defterine yazılır.

Üstteki manaya göre; mutmainne makamında bulunan bir kimse, raziye makamına ayak basmadan â h i r e t e giderse.. yazılan kusurlardan ötürü sorumlu olur. Bu da şöyle olur :

Kıyamet günü, Cenab-ı Hak, bunları mahşer halkının gözünden uzak bir yere çeker. Kendilerine, fiillerinden zuhur eden durumları sorar. Meselâ, şöyle buyurur :

— Falan vakit, sen şunu işlemedin mi?. Falan vakit, sen bunu işlemedin mi?.

Böylece, onların ettiklerinin hepsini bir bir sorar. Onlar da, o işleri doğrular ve :

— Evet ya Rabbi..

Diye cevap verirler. O vakit de, Cenab-ı Hak cümlesini affeder; azap görmeden cennete girerler.

Sorulacak bu sorunun ayrıntıları, ikinci faslın üçüncü kısmında açıklanacaktır; burada kısadan anlatıldı.

Eğer mutmainne makamında vefat etmez de, razıyeye ayak basarlarsa.. o vakit, onlara öyle bir hal ihsan olunur ki : Cenab-ı Hak tarafından gerek nefse keder verecek bir mücahede, gerekse ruha sefa verecek bir ilâhî ihsan olsun; onlara göre eşittir.

Kendilerine bir mihnet ve meşakkat, belâ çeşidinden bir şey gelecek olsa; kesin olarak bundan ötürü kedere düşmezler. Kendilerine, safa verecek bir ilâhî ihsan zuhur eylese, buna da kesin olarak sevinmezler. Safa ile keder ,manevî katlarında bir olur.

O kadar ki, dünya cihetinden ve âhiret cihetinden hiç bir istekleri kalmamıştır; Allah'ın rızası yolunda ömürlerini tüketirler.

Anlatıldığı gibi, razıye makamına sahib olanların, geçmiş ve gelecek günahlarını tamamen affeder. Bu manayı, Fetih suresinin 1. ve 2. âyetinde alalım :

إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُبِينًا لِيَغْفِرَ لَكَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ

— «Biz sana, açık bir fetih yolu açtık. Bu, Allah, senin geçmiş gelecek günahlarını bağışlaması içindir.»

Bu âyet-i kerimedeki mana, razıye makamında bulunana hal olur. Ne var ki, sonradan olacak noksanları affetmez, amellerinin yazıldığı deftere yazar. Ancak :

— Bu hal ile âhirete gidince, o sonraki noksanlardan sorulur mu?. Denirse, şu cevap verilir :

— Sorulmaz..

Bunun hikmeti de şudur :

Cenab-ı Hakkın her bir emrine, her bir şeye, gerek lütuf, gerek mü-

cahede; cümlesine boyun eğmiştir. Her birini, şeker helva bilmiştir. Tamamen razı olarak kabul etmiştir.

İşte anlatılan durumdan dolayı, razıye nefis makamında olanların her nekadar gelecekteki noksanları yazılmış olsa dahi, yine de bu yüzden sorguya çekilmezler. Bunun hikmetine gelince; Cenab-ı Hak'tan kendilerine her ne türlü şey gelmiş ise, cümlesini rıza ile kabul etmişler ve kesin olarak Cenab-ı Hak'tan incinmemişlerdir. Hemen hepsini de hoşnut olarak kabullenmişlerdir.

Anlatılan razıye makamından sonra, o kimseye merziye sıfatı ihsan olunur. Bu durumda, o kimseden Cenab-ı Hak razı olur; razıye makamında, kendisinin Cenab-ı Hak'tan razı olduğu gibi..

Cenab-ı Hak, o kulunun huylarından, hallerinden, işlerinden, cümle umumî ve özel durumlarından razı olur. Gelecekteki günahlarını affeder. Böylece, o kimse, geçmiş ve gelecek günahlardan yana bağışlanmış olur. Fetih suresinin 2. âyetinde buyurulan :

لِيَغْفِرَ لَكَ اللّٰهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ

— **«Bu, Allah, senin geçmiş ve gelecek günahlarını bağışlaması içindir.»**

Manası gereğince, kendisine, masumiyet hil'atı ihsan olunur. Buna göre, marzıye nefis makamına sahib olan zatlar geçmiş ve gelecek günahlardan sorumlu değillerdir. Zira, böyle olan zatlar, her an ve her nefes, Allah'ın huzurunda, zat tecellisine tecelligâh olmuşlardır. Her nefeste, Cenab-ı Hakkın Yüce zatını müşahede edip konuşurlar. Yaptıkları hemen her işte, Cenab-ı Hak'tan izin almadıkça, o işe mübaşeret etmezler. Kardeşleri arasındaki kelimelerini dahi, bir şekil vermeden izinsiz konuşmazlar. Bundan dolayıdır ki : Cenab-ı Hak, her an ve her nefeste onlardan razıdır. Kendilerine masumiyet giysisini giydirmiştir. Onlar da mal, çoluk çocuk, vücud ve bunların benzeri şeylerden tamamen geçtikten başka, öbür âlemde cennette olacak ilâhî ihsanı dahi düşünmezler. Her an ve her nefes, Cenab-ı Hakkın rızasını gözlerler. Kendilerinde zuhur eden cümle yararlı işleri Cenab-ı Hakkın ihsanında yok edip eli boş, avucu açık, aciz naçiz, çaresiz olarak her an ve her nefes, Allah korkusu ile :

— Güvencemiz sensin ya Rabbi, el-aman..

Diye çağırırlar.

Bu anlatılandan daha ilerisi, safiye nefis makamıdır. Safiye nefis makamında olan zatların makamı ise, hayret makamıdır. Bunların hallerini sözle tarif etmek mümkün değildir. Müşahedeleri ise, ruhanî miraçtır. Halleri, her an ve her nefes; zat tecellisinde, Allah'ın zatına dalanlardan olmaktır. Artık, kendi benliklerinden yana bir eser kalmamıştır.

Makamları, hayret makamı olduğundan, kendilerinin yüksek olduklarını bilirler.

Ancak, Hakkı müşahedeleri; razıye ve marzıye makamı sahipleri gibidir.

Safiye makamı sahipleri, Yüce Zatta dalıp gittiklerinden; beşerî sıfat, kendilerinden alınmıştır. Enfal suresinin, 17. âyetinde buyurulan :

وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلَٰكِنَّ اللَّهَ رَمَىٰ

— **«Attığın zaman, sen atmadın; ancak Allah attı..»**

Manasının gerçekleştiği yer olmuşlardır. Onların bu halde huyları :

تَخَلَّقُوا بِأَخْلَاقِ اللَّهِ وَاتَّصِفُوا بِصِفَاتِ اللَّهِ

— **«Allah'ın ahlakı ile ahlak sahibi olunuz; Allah'ın sıfatlarına bürününz.»**

Cümlesindeki sırra göre, Allah'ın huylarıdır. Kendilerinden zuhur eden emirler ve yasaklar, her ne olursa olsun, cümlesi kader sırrına göredir.

Hayrette oldukları için, kendilerini cümleden aşağı görürler. Cenab-ı Hak'tan izin almadan, bir çöpe dahi yapışmazlar.

Bu işin hikmet yanına gelince.. kemal ehli olduklarındandır ki : Her bir şeyin künhüne ve hakikatına vâkıf iken, yine ilâhî emri gözetirler. Kendilerine :

— Şunu şöyle yap..

Diye bir ilâhî emir zuhur etmedikçe, bir çöpü dahi hareket ettirmezler.

Açıkçası; bu safiye nefis makamında olan zatların huyları, işleri, cümle halleri : Şekilsiz olarak, Cenab-ı Hakkın Yüce Zat'ında olur.

İnsan suresinin 30. âyetinde buyurulan :

وَمَا تَشَآءُونَ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُ

— **«Allah istemedikçe, siz bir şey isteyemezsiniz.»**

Sırrına mazhar oldukları için cümle halleri hakikata bir zuhur yeridir. Bunun için Hakkın harekete geçirmesi ile hareket eder, sakin tutması ile de sakin olurlar.

Bu fasılda sözün özü şudur : Dış yüzleri halk iledirler; iç yüzleri ise, Hak ile.

⁂

NEFSİN MAKAMLARI

II. FASIL : Emmare nefis makamından, safiye nefis makamına kadar; nefis ile sultanî ruhun asılları, mertebe cihetleri, tecellileri yedi kısım olarak açıklanacak..

EMMARE NEFİS

1. KISIM : Emmare nefsi açıklar..

Kıymetlim, bilinmiş olsun ki..

Nefsin mertebeleri arasında ilk başı emmare çeker. Emmare nefse sahib olanlar hayvan gibidirler; belki de daha zorludurlar. Zira, o kimsenin sultanî ruhu, emmare nefsin esiridir. Bu halde kaldıkları için de, pek çoğu, son nefesini imansız verir; sonsuzlara kadar cehennemde kalırlar. Bazıları da, son nefesini imanla verir; ama ettiklerinden ötürü, cezaya ve azaba lâyık ve müstahak olurlar.

HAYVANÎ RUH — SULTANÎ RUH

İşbu emmare nefis; cümle kâfir, münafık, fasık olanların nefisleridir ki, ona :

—Hayvanî ruh..

Adı verilir.

Anlatılan kimselerin hayvanî ruhları; sultanî ruhlarını, bütün bütün esir etmiştir. Onun için çokları, son nefeslerini imansız verir. Böyle bir şeyden Yüce Allah'a sığınırız.

Üstte anlatılandan bilinmiş oldu ki: Âdemoğlunda iki ruh vardır. Onların birine :

— Hayvanî ruh..

CELÂL - CEMAL

Tabir edilir ki; bu Cenab-ı Hakkın celâl sıfatının tecellisidir. Diğerine de :

— Sultanî ruh..

Adı verilir ki; bu da, Cenab-ı Hakkın cemal sıfatının tecellisidir.

Beden ülkesinde, bu iki padişahın birer veziri, birer de şeyh'ül-islâmları vardır. Bu vücud ülkesinde, yönetimlerini onlarla yaparlar.

AKL-I MAAŞ — AKL-I MAAD

Hayvanî ruhun veziri, dünya işine bakan akl-ı maaştır. Herhangi bir durumda baş vuracağı yer ise.. şeytandır. Danışma meclisini bunlarla kurar ve işini bunlara danışır.

Sultanî ruhun veziri ise, âhiret işini düşünen akl-ı maaddır. Şeyh'ül-islâmı ise, melektir. Danışma meclisini bunlarla kurar ve yapacağı işi bunlara danışır.

Hayvanî ruhun zevki yiyip içmek, giyinip kuşanmaktır. Zâhirde insana her nekadar lezzet verecek şey varsa.. onların cümlesinden safa ve kuvvet bulur; sultanî ruhu alt eder.

Sultanî ruhun zevki ise; zikir, tefekkür, ibadet, ilâhî emirlere itaat edip onları yerine getirmek, ilâhî yasaklardan da kaçmaktır. Batında insana ve ruha lezzet veren ruhanî safaya dayanır ve ilâhî emirlere boyun eğer; bu şekilde hayvanî ruha üstün gelir. Sözün özü odur ki : Sultanî ruhun, hayvanî ruha üstün gelmesi, ilâhî emirleri yürütmekle olur.

İşte üstte anlatıldığı gibi, hayvanî ruh ve sultanî ruh; bu vücud ülkesinde hükûmet tahtına kurulurlar. Birinin sıfatı, diğerine ters düşer. Biri, diğerine, bütün bütün zıddır. Bunun için de, daima muharebe ve mücadele ederler.

Hayvanî ruhun aslı, kendi emmare sıfatıdır. Buna :

— N e f i s..

İsmi verilir. İşbu sıfat, Cenab-ı Hakkın celâl sıfatının zuhur yeridir. Daima, Cenab-ı Hakkın rızasına ters düşen şeylerden lezzet alır ve kuvvet bulur.

Sultanî ruhun aslı, safiye sıfatıdır. Buna :

— İnsan sıfatı..

Adı verilir. Bu sıfat da Cenab-ı Hakkın cemal sıfatının zuhur yeridir. Daima Cenab-ı Hakkın rızası yolundadır; bir adım bile bu yoldan ayrılmak istemez.

Anlatılan sebepten dolayı da, vücud ülkesinde birbirleri ile muharebe ederler.

İnsan vücudunda, sultanî ruh, hayvanî ruhu alt edemez; hayvanî ruh da kendi haline bırakılır ise.. emmare sıfatında kalır. Giderekten de, sultanî ruhu alt eder. Bu sıfatın sahibi de hayvan gibi olur. Belki de daha alçak olur; dünyasını ve âhiretini yitirir.

Sultanî ruh, hayvanî ruhu kendi haline bırakmaz; her an onunla mücahede ve muharebe ederse.. o vakit, hayvanî ruhu, ister istemez kendisine bağlar. Her emrine itaatkâr ettiği zaman da, ilâhî emirleri yerine getirir.

Üstte anlatılan kimselerin felâh bulacağı umulsa da, yine düşmelerinden korkulur; zira nefsin hileleri çoktur.

Bu surette ilk anlatılan emmare nefis sahipleridir. Bunlar, tamamen dünya ehli kimselerdir. Zulmanî masiyetle kalbleri kararmıştır. Bunlara öğüt kâr etmez; pek çoğu da son nefesinde imansız gider.

İkinci surette anlatılanlar ise.. emmare sıfatlı kimselerdir. Bunlar, âhiret ehli kimseler olup pek çoğu son nefeslerini imanla verirler. Ama, emmarede bulunup yasak işlerin bazılasından kaçınmadıkları için, cezayı ve azabı hak ederler.

Tarikat ehlinden emmare nefis makamında olan sülûk ehli; kesin olarak zikirden ve tefekkürden lezzet bulamaz. Her an ve her nefeste, iç sıkıntısından, manevî tıkanıklıktan kurtulamaz. Çoğunlukla işleri yasak ardan olur. Kürsü dibinde ağlar; tıkanıklıktan kurtulamaz. Çoğunlukla işleri yasaklardan olur. Kürsü dibinde ağlar; köçek önünde oynar. Kendisinden çıkan masiyet, kendisine iyi görünür; bunun için de ne tevbeye gelir, ne istiğfar eder. Eğer bir kimse, kendisine :

— Sende kötü fiiller var; tevbeye gel ve istiğfar et..

Diyecek olsa, ona buğuz eder ve düşman olur:

— Bende öyle fiiller yoktur.

Deyip o diyene düşman olur. Zikrinde ve fikrinde asla sebat yoktur. Bazan devamlı çalışır; bazan da kendisini bütün bütün nefsanî arzulara kaptırır gider.

Bazı kere ehlüllahın himmeti ile, kendisine pişmanlık gelir; ettiği işlere tevbe eder, bağışlanmasını diler. Kendisini de cümle eşyadan alçak görüp :

— El-aman..

Diye çağırır..

Emmare nefis makamında bulunan bir salik, kâmil mürşid elinde olursa.. onun kudsî kuvvetinin uğuru ile, kısa zamanda, levvame nefis makamını geçer. Eğer mürşidi noksan olursa.. o hal ile kalır; büyük bir uçuruma yuvarlanmasından da korkulur.

Hâsılı : Emmare nefis makamında bulunan bir salike, hiç bir şekilde vuslat nasib olmaz; hatta imansız gitmesinden bile korkulur.

Levvame nefis makamında bulunan salikin haline gelince.. emmare nefis makamında olan kmisenin hali gibi; çoğunlukla, bundan da masiyet zuhur eder. Ama, hemen aklı başına gelir; tevbe eder, istiğfar eder, nefsini de ayıplar. Sonunda yine dayanamaz, masiyet işler. Eğer böyle olan salikin mürşidi kâmil olur, yolu dahi ruhanî yol ise.. o mürşidin kudsî kuvveti ile, bu salike, levvame nefis makamında iken vuslat ihsan olunur. Bu ihsan da, ruhanî yola mahsustur.

Az yukarıda şöyle anlatıldı :

— Emmare nefis..

Tabir edilen hayvanî ruh, Cenab-ı Hakkın celâl sıfatının tecellisidir; kendisinden çıkan her bir hal, cemal sıfatına ters düşer.

Sultanî ruh ise.. Cenab-ı Hakkın cemal sıfatının tecellisi olduğu sebepten dolayı, hayvanî ruhtan razı değildir.

Sebebine gelince, hayvanî ruhun kendi sıfatı, hayvan sıfatıdır. Bunun için de :

— Emmare nefis..
Tabir edilir.
Sultanî ruhun asıl kendi sıfatı ise.. insan sıfatıdır. Bunun için de ona :
— Safiye nefis..
Tabir edilir.

Anlatılanlara göre; bir kimse, hayvanî ruha tabi olur ve dünya işine yarayan akl-ı maaşın görüşünde hareket ederse.. o kimse, hayvan sıfatına bürünür. Hatta hayvandan alçak olur. Çünkü, hayvana, ne sultanî ruh verilmiştir; ne de insan sıfatı ihsan olunmuştur.

Eğer sultanî ruha tabi olup âhiret işine yarayan akl-ı maadın görüşünde hareket ederse.. bu kimse, insanî sıfata bürünür. Hatta meleklerden daha şerefli olur. Bunun sebebi ise, kendisinde hayvanî ruh varken, ona uymayıp sultanî ruha tabi olmasıdır.

Buraya kadar anlatılanlardan bilinen odur ki :

Her bir insanda, hayvanî ruhla, sultanî ruh iki padişah gibidir. Vücud ülkesinde, hükûmet tahtında otururlar. Hemen her bir hükümde, birbirlerine de ters düşerler..

Eğer sultanî ruh, hayvanî ruhun her bir emrine aykırı hareket ederek, her an onunla mücahede ve muharebe ederse.. hayvanî ruh, derece derece, kendi yaratılışı olan emmare sıfatından geçer; levvame sıfatına bürünür.

Hayvanî ruhla, sultanî ruhun yaratılışı arasında yedi derece vardır.

Sultanî ruh, cümle kemal sıfatları ile sıfatlanmıştır; hayvanî ruh ise.. cümle kötü sıfatlarla, düşük huylarla ortaya çıkmıştır. Hayvanî ruhun, cümle kötü huylardan kurtulmasına, sultanî ruhun halleri ile hallenmesine, sıfatları ile de sıfatlanmasına ve hayvanî ruhun, tıpatıp sultanî ruhun aynı olmasına yedi derece vardır. Her bir derecede, hayvanî ruh, bir mikdar kendi huylarından ve sıfatlarından geçer; sultanî ruhun ahlâkını alır ve sıfatına bürünür. O sıfatların her birinin bir adı vardır; meselâ : Emmare, levvame, mülhime, mutmainne, raziye, marziye, safiye.. Bunlardan biri, hayvanî ruhun asıl sıfatı olur ki : Emmaredir; bu da anlatıldı. Onların biri de, sultanî ruhun asıl sıfatı olur ki : Safiyedir. Bu sıfatı, sözle açıklayıp bildirmek olmaz. Cenab-ı Kibriya, hangi kuluna ihsan buyurursa.. o değerli zat onu bilir.

Evet, böy deyip dil tutuldu..

Bundan sonra, aralarında bulunan, diğer beş dereceyi açıklayalım.

LEVVAME NEFİS

2. KISIM : Levvame ve onda olan saliklerin tecellilerini, müşahedelerini, tenezzül (iniş) hallerinde olan mürakabelerini, terakki (yükseliş) hallerini ve yok olmalarını açıklar.

Kıymetlim, şu da bilinmiş ola ki..

Cenab-ı Hakkın ihsanı yaver olup kâmil mürşidin himmeti ve kudsî kuvveti bereketi ile hayvanî ruh emmarelik sıfatından çıkıp levvame sıfatına girdiği zaman; sultanî ruhun bir derece hükmü altına girer, emrine biraz ram olur. Bir mikdar, sultanî ruhun sıfatına bürünür. Kendinden südur eden masiyetlere, pişman olmaya başlar. Ama, eline yine fırsat geçerse.. dayanamaz, yine masiyet işler.

İşbu levvame makamında sırf kâmil mürşidin kuvveti ile sülûkü tamam eden saliklerin müşahedeleri nur tecellisi ve nur müşahedesidir; bazısının da, nur tecellisi ve sıfatların müşahedesidir. Bu ilâhî ihsanlar ve bu tecelli; terakki halinde zuhur etmez, yalnız şeyhini görür. Belki de, Fahr-i Âlem efendimizi müşahede eder; Allah ona salât ve selâm eylesin. Bu surette, onun tenezzülü levvame sıfatıdır; terakkisi ise, mülhime sıfatıdır.

O salik, terakki halinde teveccühüne oturduğu zaman; şeyhini ve Fahr-i Kâinat efendimizi müşahede eder, huzur, lezzet alır. Mürakebesinde ise, nur tecellisi, nur müşahedesi, sıfatların müşahedesi zuhur eder. Tenezzül halinde, yani : İniş durumunda teveccühe otururşa.. yine şeyhini müşahede eder. Mümkün olduğu kadar da, Fahr-i Âlem efendimizi de müşahede edebilir. Ama, terakki, yani : Yükseliş halindeki lezzeti bulamaz; ondaki gibi müşahede edemez. Ama, mümkün olan bir mikdar müşahede edebilir.

Hali terakki bulmadıkça da, mürakabesinde hiç bir şekilde tecelli bulamaz. Zira, o vakit, salikin sıfat hali levvamedir; bu halde iken ona tecelli olmaz. Çünkü, levvame sıfatı, emmareye yakın bir haldir; bazan pişmanlık gelir; bazan da tevbe istiğfar olur. Bazan da, masiyette bulunur. Bunun için, levvame sıfatında bulunan salike, bu sıfatta bulunduğu süre, hiç bir şekilde tecelli olmaz.

Bazı kere, Cenab-ı Hakkın ihsanı ile; mürşidinin himmetini almayı başaran salikin hali terakki bulur. O zaman da, levvame sıfatından mülhime sıfatına geçer. Bu durumda olan salike bir iç açıklığı gelir; ilâhî sevgi zuhur eder. Mürakabesinde ise; nur tecellisi, nur müşahedesi, sıfat-

ların müşahedesi zuhur eder. Ama, henüz milhime sıfatı kendisine hal olmadığı için, yine inişe geçip levvameye döner. Bu nur tecellisinde olan zatların yok olmalarına şu isim verilir :

— Mürakabe yok oluşu..

Bunlar, fena bulup yok olmayı mürakabe halinde buldukları için; daha açığı : Gerek levvame sıfatında, gerekse mülhime sıfatında bulunan salik, mürakebelerden başka vakitte, kendisini ve cümle mevcudatı yok edemez. Bunun içindir ki, bunların fena bulup yok oluşlarına :

— Mürakabe yok oluşu..

İsmi verilir. Burada anlatılanı şöyle özetleyeyim :

— Levvamede, mülhimede olan salikin yok olmasına :

— Mürakabe yok oluşu..

Denir; orada zuhur eden tecelliye de :

— Nur tecellisi, nur müşahedesi..

Yahut :

— Nur tecellisi, sıfatların müşahedesi..

İsimleri verilir. Bu tecellinin kalmasına ise :

— Allah'ın nuru ile kalmak.

İsmi verilir. Yine bu tecellinin, istiğrakına (dalınmasına) da :

— Allah'ın nuruna dalıp gidenler..

İsmi verilir ki, bunların hepsi, ehli olanlarca bilinmektedir.

Burada, şöyle bir soru sorulabilir :

— Bir salik, levvamede veya mülhimede iken, o kimseden iç eğriliği ve tereddüd gidip kalb itminanı hâsıl olmadıkça; mutmainne nefis makamına ayak basmadıkça ne şekilde Cenab-ı Hakkın bu kadar tecellisine zuhur yeri olabilir?.

Evet, bunun için şöyle bir cevap verebiliriz :

— Hak yolcusu bir salikin nefsi, mutmainne makamına ayak bas-

madıkça, iç eğriliği bütün bütün kalkmadıkça tecelli nerede! onun kokusunu bile alamaz. Ruhanî lezzetten dahi habersiz olmak, ancak, nefsanî yola hastır. Bilindiği gibi onlar, önce nefsi terbiye ettikleri için, nefis mutmainne sıfatına bürünüp salike kalb itminanı gelmedikçe; onlara müşahede sırları, ruhanî safa, zikir tadı zuhur etmez. Ruhanî yolda olan salike gelince.. ister levvamede, ister mülhimede olsun; anlatılan biçimde tecelli ihsan olunur. Bunlar, levvame sıfatında olan terakkilerinde, mülhime sıfatında bulunan tenezzüllerinde mürakabeye oturdukları zaman, Cenab-ı Hak, ilâhî nuru ile tecelli eyler. O tecellide, Cenab-ı Hakkın ilâhî ihsanı yetişir, salikin nefsi, mutmainne sıfatı ile muttasıf olunca, kendisinden levvame ve mülhime halleri kalkar; kalb itminanı hali zuhur eder. İşte o zaman, kendisi ve cümle varlıklar, silinip gider; sadece, Cenab-ı Hakkın ilâhî nuru müşahede edilir. O nurdan da, ilâhî sıfat müşahede edilir. Bazılarına, bu tecellide hitap dahi zuhur eder.

Sonra o hal gider; ayıklığa kavuşur; önce kendi nefsi hangi sıfatta idiyse, yine o sıfata döner. Mutmainne hali, kendi makamı olmadığı için, ayık hale geldiği zaman, mutmainne hali gider, yine kendi sıfatının hali ile hallenir.

MÜLHİME NEFİS

3. KISIM : Mülhime nefis, mülhime nefis makamında bulunan kimselerin, tevbelerinde sebatlı olduklarını; iç eğriliğinden halâs olamadığının illetini ve tecellilerini, müşahedelerini, terakkilreinin de mutmainne sıfatı olduğunu açıklar.

Değerli kardeşim, şu da bilinmelidir ki..

Mülhime sıfatında olan salikin hali, levvamede olan salikin hali gibi değildir. Nefsini ayıplayarak tevbeye gelip istiğfar ettiği günahın fırsatı eline geçtikte, kendisini tutamayıp işlemesi vukubulmaz. Zira, nefis, bir derece daha sultanî ruhun hali ile hallenmiştir. Sultanî ruh, Cenab-ı Hakkın ihsanı ile, mürşidin teveccühü ile hayvanî ruha üstün gelir. Onun her tedbirini geri çevirerek, kendi hali ile bir derece daha hallendirmiştir. Bunun için salik, tevbe işinde sebatlı olur. İç eğriliğinden ve tereddütten kurtulur, ama kalbi mutmain olmaz. Bundan ötürü, çoğunlukla, manevî bir tıkanıklık olan inkıbaz içindedir. Bunun illeti de, teslimiyette sebatının bulunmayışıdır.

Bu mülhime sıfatında bulunan salikin hal tenezzülü (inişi), levvamede bulunan salikin hal tenezzülü gibidir. Tecellisi dahi, levvamede açıklanan şekilde nur tecellisi ve sıfatların müşahedesidir.

Halin terakkisine (yükselişine) gelince.. mutmainnedir. O hal zuhur ettiği zaman, salike kalb itminanı hâsıl olur. Teslimiyeti kuvvet bulunca da, hal tereddüdü kendisinden gider. O zaman da, mürakabesinde; sıfatların tecellisi, zat müşahedesi ihsan olunur. Bir şekil olmadan, honuşma dahi zuhur eder. Bundan da, ruhanî bir safa gelir; iç tıkanıklığından kurtulur.

Mürakabe halinden sonra, ayık hale geldikte; her nekadar kendisinden müşahede hali alınsa da, yine iç açıklığı ile, teslimiyette sebat üzere olur. Ama, mutmainne hali kendi makamı olmayıp sultanî ruhun ağır basması ile zuhur ettiği sebepten, yine bir taraftan hayvanî ruh geldikte mutmainne sıfatından mülhime sıfatına döner.

Mutmainne hali, kendisine sıfat oluncaya kadar, bu salikin tenezzülü mülhime, terakkisi de mutmainne olur.

MUTMAİNNE NEFİS

4. KISIM : Mutmainne makamını, mutmainne makamında olanların şeriat emirlerinden sorumlu olduklarını, bütünüyle tereddütten ve iç eğriliğinden kurtulduklarının sebeb ve hikmetini açıklar.

Değerli kardeşim, bilinmiş ola ki..

Mutmainne sıfatında bulunan zatlar, halleri itibarı ile tereddütten, iç eğriliğinden kurtulmuş, tam manası ile teslim olmuşlardır. Kalb itmimanı, kendilerine mülk olmuştur. İçten ve dıştan müşahede edip dinledikleri şeyleri tereddütsüz kabul ederler. Bu kabul ettiklerinde de sabittirler. İnandıklarına öyle inanırlar ki; cümle âlem bir olup :

— O iş öyle değildir..

Deseler, bunların dediklerine asla bakmazlar. Kesin olarak, kendilerine bir şüphe gelmez, itikad ettikleri şeyde dururlar.

Bunun sebep ve hikmetine gelince.. şöyle açıklayabiliriz : Sultanî ruhun mücahedesi, mürşidin teveccühü ile; hayvanî ruh, sultanî ruhun sıfatı ile bir derece daha sıfatlanır, o sıfatı da kendisine hal edinir.

Anlatılan sebepten ötürü, hayvanî ruh, önceki huylarından geçer; sultanî ruhun güzel huyları ile güzel huy sahibi olur.

Bu zatların hal tenezzülleri, yine mutmainne olur. Bu halde iken, müşahedeleri, mülhime sıfatının terakki hali gibidir.

Bunlar, her ne vakit mürakabeye otursalar, kendilerine tecelli ihsan olunur.

Bu makamın tecellisine, şu isim verilir :

— Sıfatların tecellisi, zat müşahedesi..

Bu tecellinin, yok olma sayılan, fena haline ise :

— Sıfatlarda yok olma..

İsmi verilir. Var olma sayılan bekasına ise, şu isim verilir :

— Allah'ın sıfatlarında beka, Allah'ın zatını müşahede..

Bu makamın dalgınlığı sayılan, istiğrak haline ise, şu isim verilir :

— Allah'ın sıfatlarına dalmak, Allah'ın zatını müşahede..

Bu durumlar, ehli olan kimselerce bilinen şeylerdir.

Bu mutmainne sıfatına bürünen zatlar, her ne vakit mürakabeye otursalar, anlatıldığı gibi, tecelli hâsıl olur; bir durum çizilmeden, konuşma yapılır.

Bu zatlara :

— V e l î . .

İsmi verilir. Dolayısı ile, cümle ehlüllah, mutmainne makamına adım attıkları zaman, hakikatta büluğa ermiş olurlar.

Bu durum, daha önce, I. fasılda dahi anlatıldı. Orada da anlatıldığına göre; bu yola ilk giren bir salik, sülûkünü tamam edinceye kadar, tarikatta masum sayılır, kusuru affolunur; ettiğinden sorumlu tutulmaz. Taa Fatihası okunup sülûkünü tamam edinceye kadar şeriat yönünden zuhur eden kusurları sorulur; ama tarikat cihetinden zuhur eden kusurlarından dolayı sorumlu olmaz. Şeriatta büluğa ermiştir; ama tarikatta masum çocuk sayılır. Sülûkünü taman edip Fatihası okununcaya kadar tarikattan yana kusuru, affolunur, sorumlu tutulmaz. Bundan sonra salik, ehlüllahın adım attığı yere adım attığı zaman, tarikatta dahi, büluğa ermiştir; ama hakikatta masumdur. Taa, mutmainne sıfatına ayak ba-

sıncaya kadar.. Bu durumda, şeriattan, tarikattan yana kusurları için sorumludur. Oralardaki kusurları ve isyanları, sevapları ve günahları yazan melekler tarafından yazılır; kıyamet günü de onlardan yana sorguya çekilir. Ama, hakikattan yana kusuru silinir, yazılmaz.

Her nekadar sülûkünü tamam edip nur tecellisine zuhur yeri olmuş ise de; levvamede veya mülhimede olduğu için, mutmainne sıfatı kendisine hal olup kalb itminanı kendisine ihsan olunup kalbi safiyet bulmadıkça, o salik, hakikatta çocuk mertebesinde sayılır. Bu manayı anlatmak için, şöyle demişlerdir :

— Salikin sonu, ehlüllahın başlangıç noktasıdır.

Anlatılan surette, bir salik sülûkünü tamamladıktan sonra, uygun olduğu şekilde, mürakabe yok olmasına kavuşup kendisine nur tecellisi ihsan olunmazsa, o salikin haline :

— Sülûk tekmili..

İsmi verilir; açıkçası : Ehlülahtan olmaz. Ehlüllahtan olanlar dahi, mutmainne nefis makamına ayak basıp da o sıfat kendilerine mülk olmayınca, onların hiç birine :

— V e l î . .

İsmi verilmez. Zira, velâyette adım atılacak yer, mutmainne sıfatı olup :

— Allah'ın rıza derecesi..

Demektir. Bundan ötürü, ehlüllahın cümlesi, mutmainneye ayak bastıkları zaman, hakikatta ergenlik çağına gelmiş olurlar. Kendilerinden noksanlık halleri kalkar; kâmilliğin başlangıç halleri zuhur etmeye başlar.

Anlatılan hale gelen bir zatın düşmesinden artık korkulmaz. Zira, günbegün, onun kemali artar. Hayvanî ruh dahi, sultanî ruha üç derece daha yaklaşır. Sultanî ruhun sıfatlarına bürünüp kendisine teslim olmuştur.

Artık, her halde, sultanî ruh, üstün gelmektedir. Hayvanî ruhu, kendisine bağlamıştır. Cümle emrini de ona yaptırır. Bunun için, bu hale eren bir kimsenin düşmesinden korkulmaz; gün gün yüksek dereceler alma yolundadır.

Bir salik, mutmainne sıfatına bürünmedikçe; hali nekadar ileride olursa olsun, yine de hakikatta çocuk mertebesindedir. Defalarca anlatıl-

dı ki : Böyle birinde kalb itmimanı yoktur; tereddütten ve iç eğriliğinden, sair kötü huylardan kurtulamamıştır. Bunun çiin, çocuk hükmünde olup hakikattan yana kusuru sorulmaz; taa, mutmainne sıfatına bürününceye kadar.. Anlatıldığı şekilde, kendisine o güzel haller ihsan olunduğu zaman, hakikatta dahi büluğa ermiş olur. Bundan sonra, kendisinden şeriat, tarikat, hakikattan yana bir kusur zuhur edecek olursa o saatte, amel defterine yazılır. Enbiya suresinin 23. âyetinde buyurulan :

لَا يُسْئَلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْئَلُونَ

— **«O, yaptığından sorumlu olamaz; ama onlar, ettiklerinden sorumlu olacaktır.»**

Mana uyarınca, yaptıklarından bir bir sorguya çekilirler. Ancak, bunların sorguya çekilmeleri bir başka olur. Şöyleki :

Cenab-ı Kibriya, bu kullarını mahşer halkının gözlerinden gizler. Gizli bir yere çekip orada, bir şekil olmadan, bir durum çizilmeden onların işledikleri kusurlarını bir bir sayar. Sonra da her birine şöyle buyurur :

— Ey kulum, dünyada iken, benim o kadar ilâhî ihsanım oldu ki; onlar sayıya hesaba gelmezler. Bu kadar ihsanım olmuşken, bu kusurları neden işledin?. Bilmiyorduysan, bilene sorman gerekmez miydi?.

Bu hitab üzerine, cümlesi secdeye kapanırlar; derler ki :

— Evet ya Rabbi, bu kusurları biz işledik. Bir kimseden sorup işin hakikatını da öğrenmedik. İsyan bizimdir. Ya Rabbi, artık sen bilirsin. Şanına yakışanı yap.

Bunun üzerine, şu ilâhî hitap zuhur eder, Yüce Hak, kereminden şöyle buyurur :

— Ey kullarım, sizi affettim. Gidin, makamlarınızda zevk edin, safaya dalın. Bundan sonra, sizin için korku ve hüzün yoktur. Varın, arş-ı alâmda makamlarınıza oturun. Bundan başka, daha nice nice iltifatlar zuhur eder.

Yunüs suresinin, 62. âyetinde buyurulan :

أَلَآ إِنَّ أَوْلِيَآءَ ٱللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

— **«Haberiniz olsun, Allah'ın velî kullarına korku yoktur; onlar mahzun da olmazlar.»**

Müjdeyi alırlar.

Ancak, bu ilâhî iltifat zuhur edinceye kadar, o öyle mahcub olurlar ki; anlatılması mümkün değildir :

— Ehlüllah masum değildir..

Demeleri de bu manaya dayanır. Mutmainne sıfatına bürünen zatların, suyu üfleyerek içmeleri gerekir. Bu temsilî anlatma, ziyade içtinaptan ve inkıyaddan kinayedir.

Âl-i İmran suresinin 54. âyetinde buyurulan :

وَٱللَّهُ خَيْرُ ٱلْمَٰكِرِينَ

— **«Allah, mekredenlerin hayırlısıdır.»**

Mana doğrultusunda, Cenab-ı Hakkın ilâhî mekrini, akıllar ve fikirler idrâk edemez. Her makamda, kuluna, ilâhî bir imtihanı vardır; hikmetinden sual olunmaz. Daima kullukta olmak gerekir. İlâhî emirler ne ise, onu yerine getirmelidir.

Mutmainne sıfatında olan zatlar, hakikatte ergenlik çağına gelmişlerdir; bu yüzden kendilerine velâyet ihsan olunur.

Bunların iniş halleri, daha önce anlatıldı. Yükselişleri sayılan terakkilerine gelince.. raziye sıfatında olur.

Bazı kere mürşidin himmeti ile kendisinin de çalışıp gayret etmesi ile Cenab-ı Hakkın ilâhî ihsanına zuhur yeri olur. Hayvanî ruh, sultanî ruha bir derece daha yaklaşır, teslimiyeti kuvvet bulur. Bu halde iken, Hak yolcusu salike; Cenab-ı Hak'tan gelen gam, sürur, mücahede, safa,

Cenab-ı Hak'tan gelen benzeri her ne şey varsa.. cümlesine razı olur. Ama, bu rızası, zoraki bir rıza değildir. Kendisine zehir yedirseler, şekerli helva gibi yer, kesin olarak, kendisine bir isteksizlik gelmez, geleceğini de düşünmez. Geçim için kesin olarak elem çekmez; Cenab-ı Hakka tam manası ile teslim olur. Daima, Allah'ın rızasını gözetir. O anda, kendisine :

— Allah rızası için canını ver..

Deseler, o anda, boynunu uzatır durur. Dünya ve içindekilerden; âhiret ve içindekilerden zerre kadar maddî bir gayesi yoktur :

إِلٰهِي أَنْتَ مَقْصُودِي وَرِضَاكَ مَطْلُوبِي

— Allahım, tüm gayem sensin; isteğim rızandır.

Sözünde, doğrudur.

Kendisine, ihsan olunan tecelli, yine sıfatların tecellisi, zatın müşahedesidir. Ama, tenezzül halindeki tecelli ile, bu tecelli arasında çok fark vardır. Her nekadar ikisi de, sıfatların tecellisi olsa dahi, yine fark çoktur. Ehli olanlar, bu manayı anlarlar.

Bu makamda, bazı zatların hakikatları üstün gelirse.. kendilerine zat tecellisi zuhur eder.

Bu makamda bulunan zatların daimî olan halleri, nur tecellisi ve sıfatların müşahedesidir.

Bu makamda bulunan bir kimse, gezip yürüdüğü yerlerde, oturup sohbet ettiği halde, isterse, nur tecellisi olur ve sıfatların müşahedesi zuhur eder. Her ne vakit murad edip mürakabeye oturmuş olsa, anlatılan şekilde zat tecellisi, sıfatların müşahedesi zuhur eder. Her ne vakit, Hazret-i Fahr-i Âlem Resulüllah efendimize ve diğer nebilere ve resullere, evliyaya ve kutuplara teveccüh eylese; hangisine teveccüh etmiş ise, ruhanî yoldan onunla görüşür, konuşur. Hangi ülkeye teveccüh eylese, o ülkeyi olduğu gibi görür. O yerde olanlara, ruhaniyette görüşüp sohbet eder; hallerine de vâkıf olur.

Melekût keşfi, ceberut keşfi, bunların benzeri keşifler ihsan olunduğundan başka, ruhanî miraç dahi ihsan olunur.

Kalbleri keşfetmek, halleri keşfetmek bunlara göre daha kolay bir iştir.

Burada anlatılan sıfatlara bürünen kimseye, bir kimsenin kalbine vâkıf olmak, haline vâkıf olmak çok kolaydır.

Burada açıklanan vasıflar, mutmainne sıfatının terakki halleridir ki, o terakki de raziye sıfatıdır.

Bir kimseye, mutmainne sıfatı hal olduğu ve ondan da terakki ihsan olunduğu zaman; anlatılan durumlar, çoğunlukla zuhur deer. Bu sıfat, kendisine hal olmadığı zaman da, bazan iniş hali zuhur eder. O zaman, mutmainne sıfatına bürünür.

Üstteki cümleyi, şöyle özetleyebiliriz :

— Mutmainne sıfatı ile muttasıf olan zatlar, iniş hallerinde mutmainne ile sıfatlanırlar; yükseliş hallerinde ise, raziye ile hallenirler.

5. KISIM : Raziye makamının sahiplerine sürur ile kederin eşit olduğunu, tenezzüllerini, terakkilerini, tecellilerini, bunlara ilâhî ihsan olan mahviyet hil'atını, iç zenginliğini açıklar.

Değerli kardeşim, şu da bilinmiş olsun ki ..

Burada anlatılacak raziye makamı sahipleri, gâh yükselişte, gâh inişte bulunup zikirlerine, fikirlerine sebatlı bir şekilde devam ederler. Bu durumlarını sürdürürlerse.. hayvanî ruh, sultanî ruhun hali ile bir derece daha hallenir. Bunun oluşuna alâmet odur ki : Daha önce, hayvanî ruha kötü görünen, güç gelen şeyler, güzel görünmeye ve kolay gelmeye başlar. Bundan sonra, anlatılan tüm işler, kendisine hal olur; Cenab-ı Hak'tan kendisine ne gelir ise.. hemen her gelene tam manası ile razı olur, yanında kederle sürur eşit olur. Anlatılan sebepten ötürüdür ki; raziye sıfatına :

— R a z ı y e . .
İsmi verilmiştir.

Raziye sıfatı ile muttasıf olan zatların iniş halleri üstte anlatıldığı gibidir. Terakkileri ise.. marziye makamıdır.

Bunun alâmeti de odur ki; kendisinin devam ve sebatı ile, mürşidinin güzel teveccühü ile, Cenab-ı Hakkın lütuf ve keremi ile kendisine her ne gelecek olsa o gelen şeylerin hemen hepsine razı olur. Her ne zaman bir ilâhî denemeye tabi tutulacak olsa :

— Bu, bize ilâhî bir ihsandır..

Deyip gönülden kabullenir. Onun böyle etmesi ile, Cenab-ı Hak tarafından tarifi olmayan bir şekilde, bir imtihan mührü ile mühürlenir; kendisine zat tecellisi, zat müşahedesi ihsan olunur. Bu müşahede halinde kendisine şöyle buyurur :

— Kulum, ben senden razıyım, sen de benden razı mısın?.

Bu üstün hitaptan sonra, geçmiş günahlarının affedildiğini, bizzat kendisi müjdeler. Bu müjde verişinin belli bir keyfiyeti yoktur; zatına has bir durumdur.

Anlatılan terakki halinde nekadar durabilirse.. hemen her gün mürakabesinde, kendisine zat tecellisinin müşahedesi ihsan olunur. Geçmiş günahlarının bağışlandığı müjdesini de alır.

Ancak, bu anlatılan hal, kendisinde meleke durumunda olmadığı için, yine inişe geçip razıyeye dönebilir; bazan razıyede, bazan da marzıyede olur. Gerek yükselişinde, gerekse inişinde bu makamda iken, kendisine bir başka hal daha ihsan olunur. Şöyleki : Kendi tercihleri olmadan, razıye makamında olan zatlar, gelecekte olacak bir iş için hiç bir hayale dayalı ümide düşmezler. Geçmişte olup biten işler için de gama kedere boğulmazlar. İster dünya cihetinden olsun, ister âhiret cihetinden; hiç bir gayeleri kalmaz :

— Allahım, tüm gayem sensin; isteğim rızandır.

Derler ki, bu deyişlerinde gerçekçidirler. Bundan başka, kendilerini, varını yetirip iflâs eder gibi, Allah'ın güvencesi altında görürler. Güven yurdunda, rıza kapısında :

— Zatına güveniyoruz, el-eman..

Derler.

Bu razıye makamında bulunan zatlara, Cenab-ı Hak bir mahviyet rütbesi ihsa neder. (Yani : Hil'atı..) O rütbeyi giyen zat, nekadar ilâhî iltifat zuhur ederse etsin; cümlesini ilâhî ihsan bilir. Kendisini de, bir taş veya bir ağaç gibi görüp şöyle der :

— Yaptığım zikirde ve fikirde, benden zuhur eden ibadet taatta, bana gelen ilâhî ihsanlarda asla bir girişimim yoktur. Bunların hepsi, karşılıksız bir ilâhî ihsandır. Ben âciz, taş cinsi gibi bir şeyim; hiç bir işe de

yaramam. Bu ibadetleri yaptıran, bunca ihsanları karşılıksız veren Cenab-ı Hak'tır. Bu görünenler benim halim değildir; cümlesi, ilâhî ihsandır.

Onların her biri böyle deyip varını yitiren bir müflis durumuna girerler. Tıpkı, zengin bir tüccar gibi, bir kırmızı altına muhtaç olur. Akranı arasında, emsali arasında, ne şerefi kalır, ne de itibarı.. İtimad edip dayanacağı bir şeyi de kalmaz. İşte hali anlatılan tüccar, eli eteği, her bir taraftan kesildikten sonra, ne hal kesb ederse.. bu zatlara öyle bir hal, Allah tarafından hil'at olarak giydirilir.

İç âlemi nekadar mamur olursa olsun, kendisine nekadar ilâhî iltifat ihsan olunursa olunsun; her an, her nefes anlatıldığı gibi, ilâhî ihsanların zerresini dahi, kendisine mal edip görmez. Sanır ki : Bütün ibadeti silinmiş, kendisi de masiyet deryasına dalmıştır. El-eman diyarında, rıza kapısının açılması için, devamlı :

— Zatına güveniyoruz, el-eman..

Diye yakarır durur.

Dünya cihetinden olan özel ve genel işleri Cenab-ı Hakka ısmarlar. Bunun sonunda öyle bir iç zenginliği ile zengin olur ki : Anlatılması mümkün değildir. Meselâ : Ceplerinde darının tanesi bulunmasa, asla hatırlarına bir şey gelmez; bundan başka, gönülleri, bin kese altına sahip gibi durur. Bunun için :

— Ehlüllahın zenginlikleri..

Tabir edilir. Razıye sıfatı makamında olan zatlara, anlatılan hal bir meleke olur. Bu makamda, çok çok ilâhî iltifat vardır. Hatta, bazı zatlara, rıza kapısı açılır; zat tecellisi dahi zuhur eder.

Bu yoldaki, eğer kabiliyetli, ilticası ağır basan biri ise.. mutmainne sıfatı makamında rıza kapısı açılır; bazan zat tecellisi dahi zuhur eder. Ama, onunla hallenmediği için; gerek mutmainnede, gerek razıyede olsun; bazan terakki hallerinde rıza kapısından içeri girip zat tecellisi, zat müşahedesi ihsan olunur. Herhangi belli bir şekli olmadan :

— Kulum, ben senden razıyım, sen de benden razı mısın?.

Şeklinde ilâhî bir kitap ihsan olunur. Biraz da ilâhî iltifata nail olur.

6. KISIM : Marzıye nefis makamına, alâmetlerini, masumiyet hil'atını, derecelerini; bu makamda bulunanlara ihsan olunan ilâhî tecellileri, ilâhî iltifatları, terakki hallerinin safiye makamı olduğunu açıklar.

Değerli kardeşim, şu da bilinmiş olsun ki..

Anlatılan razıye halleri, bir zata meleke olup da Allah korkusunda ve mahviyette devamlı ve sebatlı olursa.. kendisine ihsan olunan ilâhi imtihanlarda sadakat mührü ile mühürlenir ve öyle bir derece verilir ki : Cümle huyları imtihana tabi tutulup huyların en güzellerine sahip olur; bu yüzden her bir huyuna bir doğruluk mührü vurulur ve sonunda, masumiyet hil'atı kendisine giydirilir.

Üstteki cümlenin daha açık ve özlü manası şudur :

Hali anlatıldığı gibi olan zatın cümle huyları, işleri, sözleri, halleri Allah'ın rızasına uygunu olur; tüm emirleri yerine getirmek, kendisine bir hal olur. Hakkın tahriki ile davranır, onun durdurması ile de durur.

Anlatılan hallerin bir zata ihsan olunması, o kimsenin merziye sıfatına bürünmüş olduğuna delildir.

Böylelikle de, hayvanî ruh, sultanî ruhun hali ile bir derece daha hallenip sultanî ruhun bütün görüşünü kabul eder ve her bir emrine gönül hoşluğu, ile girer. Bu makamda, sultanî ruhla, hayvanî ruh birbirlerinden hoşnutturlar; aralarında düşmanlık, korku, ürkmek gibi bir hal kalmamış, birbirleri ile ülfet etmiş, birbirlerini sevmişlerdir.

Ve.. bunların, birbirlerinden razı ve birbirlerinden hoşnut olmaları dolayısı ile, bulundukları bu makama :

— Marziye sıfatı makamı..

Demişlerdir.

Bu makamı bulmuş olmanın alâmeti odur ki; bu makamda bulunan kimseye, yükseliş halinde, anlatılan haller birer meleke olur. O kimseden devamlı zuhur eden bu hallerdir.

Durum anlatıldığı gibi olduğu zaman; Cenab-ı Hak o kimseye müekkel olan kiramen katibin meleklerin ellerinden bu zatın amellerinin yazıldığı defteri alır. Geçmiş ve gelecek, büyük küçük, en küçük yanılmaya varıncaya kadar cümle kusurlarını affeder. Masumiyet hil'atı giysisini de giydirir. O kimsenin iyiliğini ve kötülüğünü yazan meleklere de hitab ederek şöyle buyurur :

— Bunca zamandır, bu kulumun hizmetine sizi vermiştim. Şimdi, bu kulumdan ben razıyım; sizler de razı mısınız?.

Bu hitab üzerine, onlar da şöyle şehadet ederler :

— Ya Rabbi, bizler bu kulunun hizmetine gireliberi, zerre kadar rızaya aykırı hareket etmedi; bizleri de üzmedi. Bunun için, ondan kat kat razıyız.

Onların bu şehadeti üzerine, Cenab-ı Hak, şöyle buyurur :

— Ey meleklerim, ben de, sizi o hizmetten kurtarıyorum. Bu kulumdan ebedî rıza ile razı oldum. Siz de buna şahid olun.

Bunda nsonra, o kimsenin diğer hizmetlerine müekkel olan meleklerin cümlesine hitab ederek, ebedî rıza ile o kimseden razı olduğunu bildirir ve cümlesini buna şahit tutar.

Bunun üzerine, o zattan cümle insan, cin, melek, hayvan, zâhirde ve batında nekadar varlık varsa.. cümlesi de ebedî rıza ile o kimseden razı olurlar. O her kimse; zâhirde elinden ve dilinden ve cümle işinden hiç bir kimse incenmez :

اَلْمُؤْمِنُوْنَ هَيِّنُوْنَ لَيِّنُوْنَ كَالْجَمَلِ الْاَنِفِ قُيِّدَ انْقَادَ وَاِنْ اُنِيخَ عَلَى الصَّخْرَةِ اِسْتَنَاخَ

— «Müminler uyumludurlar, yumuşak başlıdırlar. Çekilen bir deve misalidir; bir yere bağlanınca boyun eğer. Sarp kaya üzerine çökertilmesi istense, çöker.»

Hadis-i şerifindeki mana, onun için gerçek hal olur. Her kimin yanına varacak olsa; o, kendisine elinde olmadan saygı gösterir, ikram eder.

Daha sonra, Cenab-ı Hak, bizzat hiç bir şekilde anlatılamayan Yüce Zatı ile tecelli edip şöyle buyurur :

— Kulum, ben senden razıyım; sen de benden razı mısın?.

Bu türlü ilâhî iltifatla birlikte, o kimsenin günahtan arınmış bir masum olduğunu, bilinmeyen bir şekilde o kula müjdeler. Daha başka nice ihsanlar eyleyip rıza kapısından içeri alır; belli bir yerde zat tecellisi ve zat müşahedesi ihsan eyler.

Ve.. o kul, anlatılanlar dışında daha nice nice ihsanlara zuhur yeri haline gelir.

İşaret edilen ilâhî ihsanların yolu açılıp merzıye sıfatı kendisine meleke olan zatlara, her günün teveccühünde rıza kapısı açılır. Belli makamda; zat tecellisi, zat müşahedesi ihsan olunur. Orada, neler olduğu bilinmeyen sonsuz ilâhî sırların ihsanından başka, hemen her gün, günahtan arınmış bir masum olduğu müjdesi ihsan olunur; bilinmeyen bir şekilde bizzat bu yoldaki müjdeyi alır.

Bu makama sahib olanlar, her ne zaman isteyip teveccühe otursalar, anlatıldığı gibi ilâhî ihsanlara zuhur yeri olurlar.

Bunların ayık hallerinde, kendilerine gelen, sıfatların tecellisi ile zat müşahedesi olur. Tıpkı, Hazret-i Ebu Bekir'in buyurduğu gibi; Allah ondan razı olsun :

مَارَأَيْتُ فِي شَيْءٍ إِلَّا وَرَأَيْتُ اللهَ قَبْلَهُ

— Her neyi gördümse, ondan önce Allah'ı gördüm.

Böylelikle, daima gezip yürüdüğü yerlerde, Cenab-ı Kibriyanın ilâhî sıfatlarını müşahede eder. O ilâhî sıfatlar yolundan da, Yüce Zatını müşahede eder.

Bu makamın sahipleri, her ne zaman isteseler belli bir durum çizilmeden, Cenab-ı Hak ile konuşurlar. Bu, ehli olan zatlara malumdur. Nitekim, bu manada şöyle demişlerdir :

لَا يَعْرِفُ ذَا الْفَضْلِ إِلَّا ذَوُا الْفَضْلِ

— Değerliyi, ancak değerli olan bilir.

Bunca, ilâhî ihsan, kendilerine hemen her gün gelirken, yine de, şu âyet-i kerimenin hükmünce, Cenab-ı Hakkın mekrinden emin olmazlar :

أَفَأَمِنُوا مَكْرَ اللهِ فَلَا يَأْمَنُ مَكْرَ اللهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْخَاسِرُونَ

— **«Allah'ın mekrinden güven mi duyuyorlar?. Halbuki, Allah'ın mekrinden, büyük bir zararı göze alan topluluktan başkaları güven duyamazlar.»**

A'raf suresinin 99. âyetinde buyurulan bu emir gereği; her an ve her nefeste, Allah'ın güvencesi altında bulunan bir müflis gibi kendilerini ilâhî huzurda bulurlar ve iâlhî mekirden ötürü, sarsılıp heyecana kapılırlar, tir tir titrerler :

— Zatına güveniyoruz, el-eman ya Rabbi..

Diyerek yakarırlar. Bunun için de, cümle dış hallerini pâk şeriata uygun hale getirirler. Zerre kadar da şeriattan ayrılmazlar. Kendilerinden, mübah çeşidinden zerre kadar bir şey çıkacak olsa; büyük günah çıkmış gibi ciğerleri yanar. Bu yüzden yakalarını yırtar, temenni ve niyaza geçerler.

Anlatılan hal, öyle bir haldir ki; Cenab-ı Hak tarafından hemen her gün, nekadar masumiyetleri bildirilirse bildirilsin, ilâhî rıza, bizzat konuşma müjdesini nekadar alırlarsa alsınlar, asla kendilerini güven içinde hissetmezler; Allah'ın mekrinden daha fazla korkmaya başlarlar. Zira, bu hal içinde bulunan zatlara güven duygusu muhaldir. Geçip gittikleri her bir makamda, bir başka korku vardır. Burada, insanın kemali de, korkusuna göredir.

Emmare mertebesinden başka; nefsin her bir mertebesinde, bir başka türlü korku vardır; meselâ : Taklit korkusu, cehennem korkusu, masiyet korkusu, rıza korkusu, Allah korkusu, kemal korkusu.. Bu isimler, yerine göre verilir.

Emmare nefis makamında korku yoktur. Bu sıfat makamında olan kimse, Cenab-ı Hak'tan emin olur; asla aklına korku gelmez. Bunun içindir ki : Emmare makamında olanların pek çoğu, son nefesini imansız verir.

KORKULAR

Üstte anlatılan korku isimlerini sırası ile açıklayalım.

1. Taklît korkusu : Levvame sıfatında olanların korkusudur. Bu sıfatta olan kimseler, her nekadar Cenab-ı Hak'tan korksalar da, güven duyguları, korkularından üstün gelir. Bu yüzden tevbelerinde sebat edemezler. Bazan son nefesi imansız verenleri de bulunur.

2. Cehennem korkusu : Mülhime sıfatında olanların korkusudur. Bu sıfatta olanların korkusu, güven duygularından ağırdır. Bunun için,

bunlar tevbelerinde sebatlı olurlar. Ama, bu türlü korkudan Allah razı değildir. Çünkü, bu türlü korku, cehennem azabından ve cennet arzusundan gelmektedir. Kaldı ki, bu türlü korku, ehlüllaha da yakışmaz. Bundandır ki, ehlüllah, son nefesin iyi kapanması için :

— Zatına güveniyoruz, el- eman ya Rabbi..

Diye yakarırlar.

Bu mülhime sıfatında dahi, bazan nefsin hilesine kapılıp son nefesini imansız veren olur.

Nefislerimizin şerlerinden Allah'a sığınırız.

Bu cehennem korkusuna :

— Nefsanî korku..

Dahi derler. Bu korkunun altında cehennem vardır; cennet arzusu da yoktur.

3. Masiyet korkusu : Mutmainne makamında bulunanların korkusudur. Bu türlü korkudan dahi, Yüce Allah razı değildir. Zira, Allah'ta ve Allah için bir korku değildir; sırf masiyet korkusudur. Ama, mülhimede olduğu gibi, cennet arzusu bulunmayan, cehennem korkusu da değildir. Ancak :

— İlâhî emirleri yerine getiremeyip giydirilen velâyet kisvesini lekelendirirsem..

Şeklinde bir korkudur. Aynı zamanda, masiyetten de çok sakınmak korkusudur. Bundan başka, Yunüs suresinin 62. âyetinde buyurulan :

أَلَآ إِنَّ أَوْلِيَآءَ ٱللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

— «Haberiniz olsun, Allah'ın velî kullarına korku yoktur; onlar mahzun da olmazlar.»

Mananın gerçeğine uymak kaydı bulunduğundan, bu korku dahi, Allah'ta ve Allah için değildir. Bu korkuyu duyan kimsenin, her nekadar muradı, Allah rızasını elde etmek olsa dahi, anlatılan kayıtlar altında olduğundan, nefsini korumak için korku duymaktadır; bu türlü korkudan

da Allah razı değildir. Zira, korkunun, sadece Allah rızası için olması gerekir. Bu korku, kemal ehlinin de korkusu değildir; hatta kemalin eksikliğine bile işaret sayılır.

4. Rıza korkusu : Bu korku da, raziye makamında olan zatlara has bir korkudur. Bu zatlar :

— Eğer Allah'ın rızasını bulamazsan halim neye varır?.

Diyerek korkarlar.

Bu korku, mutmainne makamında olduğu gibi, hakikat kusurlarından korkudur; kemal arzusu için değildir.

Bunlar, cümle arzularından geçmişlerdir; gelecek için de bir emel beslemezler, geçmişin de derdine düşmezler. Cenab-ı Hak tarafından kendilerine gelen hemen her şeyi, gönül rızası ile kabul ederler. Bu halde iken de, bir kusur işleyip :

— Cenab-ı Hak benden razı olmaz ise, halim neye varır?.

Diye korktukları için, bu türlü bir korku duyanların korkusuna :

— Rıza korkusu..

İsmi verildi. Bu korku da, Allah korkusu değildir. Zira, bu korkunun altında :

— Rızada kusur edersem..

Kaydı vardır. Allah için, Allah'ta bir korku olmadığı için, kemal ehline has bir korku dahi değildir.

5. Allah korkusu : Bu da, marziye makamında olanların korkusudur. Dünya ve âhirete dair hiç bir arzuya dayanmadan korkarlar. Bu korkuya :

— Allah korkusu..

İsminin verilmesi de bunun içindir. Sebebi de : Maddî hiç bir kayda tabi olmadan ve sırf Allah için olmasıdır.

Bu sıfatta bulunan kimselerden her an ve her nefeste Cenab-ı Hak razıdır; kendileri de, her nefeste Cenab-ı Hak'tan razıdırlar. Bunlara göre, sürurla keder eşittir; varlıktan yana, kendilerinde hiçbir eser kalmamıştır.

Al-i İmran suresinin, 14. âyetinde :

زُيِّنَ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَاتِ مِنَ النِّسَاءِ وَالْبَنِينَ وَالْقَنَاطِيرِ الْمُقَنطَرَةِ
مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَالْخَيْلِ الْمُسَوَّمَةِ وَالْأَنْعَامِ وَالْحَرْثِ
ذَٰلِكَ مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا

— **«İnsanlara; kadınlardan, oğullarından, üst üste yığılmış altın ve gümüşten, salma güzel atlardan, sürüden, ekinden yana şehvet sevgisi süslendi.. Halbuki bunlar, dünya yararına şeylerdir.»**

Sayılan dünya yararına olan altı şeyin hiç birine karşı, içten sevgileri kalmamıştır. Bundan başka, âhirete ait bir gayeleri de kalmamıştır.

Üstteki âyet-i kerimenin devamı olan :

وَاللَّهُ عِندَهُ حُسْنُ الْمَآبِ

— **«Dönüşte bulunacak en güzel şey Allah katındadır.»**

Mananın sırrına mazhar olmuşlardır.

Bu zatlar, namazlarını, mürakabe halinde ihsan olunan ilâhî tecelliye bir tecelligâh olarak eda ederler. Namaza başladıkları zaman; kendilerine zat tecellisi, zat müşahedesi ihsan olunur. Bu ihsan içinde namazlarını kılarlar. Bu keyfiyet, onlarda meleke olmuştur. Hemen her gün, Allah'ın rızasına dair müjdeyi alırlar; hal böyle iken, Cenab-ı Hak'tan çok çok korkarlar; bu korku tarif edilemez. Ne var ki, bu korku dahi kemal manada değildir. Bunların korkularında, hiç bir kayıtları yoktur; Allah için, Allah'tadır. Ne var ki, içlerinden, daima, hallerinin yükselmesini isterler; iniş hallerinden de çok korkarlar, bunun için tir tir titrerler.

Bu korku, elde olmayan bir korkudur ki; marziye makamında olan-

lara giydirilen bir sıfattır. Bunun için, bu korku, Allah'ta ve Allah içindir; ama kemal değildir. Bu manayı, ciddî bir şekilde anlamaya çalış.

6. Kemal korkusu : Bu türlü korku, safiye sıfatı makamında olanlara ihsan olunmuştur. Bu korku, sözle anlatılamaz. Ancak şu kadarını anlatalım ki : Bu zatlara, doğu ile batı arasındaki mahlukatın yönetimi ihsan olunmuştur. Hemen her ilâhî iş, bunların ellerine teslim edilmiştir. Hal böyle iken, Cenab-ı Hak'tan izin almadıkça, bir çöpü dahi yerinden oynatmazlar.

Hali anlatıldığı gibi, olan bir zata sorulacak olsa :

— Cenab-ı Hak'tan bu kadar korkuyorsun; bunun hikmeti, sebebi nedir?.

O kimse de, bu soruya cevap vermek için, içten ve dıştan o korkunun sebebini düşünüp aramış olsa küçük büyük hiç bir sebep bulup da cevap veremez :

— Şu sebepten ötürü korkarım..

Diyemez. İşbu sebeptendir ki; safiye makamında olanların korkularına :

— Kemal korkusu..

İsmi verildi.

Burada anlatılan altı çeşit korkudan başka, dört dereceli daha korku vardır; ama onları dille tarif etmeye ruhsat verilmemiştir. Ehli olan kimseler, onları bilirler. Nitekim, bu manada, Resulüllah efendimiz şöyle buyurmuştur :

فَإِنِّي لَأَخْشَاكُمْ لَوْ يَعْلَمُونَ مَا أَعْلَمُ لَضَحِكْتُمْ قَلِيلًا وَلَبَكَيْتُمْ كَثِيرًا

— **«Ben, sizin en çok korkanınızım. Eğer bildiğim kadarını bileydiniz; az gülerdiniz, çok ağlardınız.»**

Bu hadis-i şerifin manası uyarınca, o korkuları anlayan anlar.

Merziye sıfatının yükseliş hali, safiye sıfatıdır ki; bu safiye sıfatı, kutuplar kutbuna, gavs-ü azamlara, hilâfet sırrına sahib olan zatlara mahsustur.

Ancak, bazı asırda irşad ve tasarrufta olmayan bir iki zata, bazı asırda da üç beş zata ihsan olunur; bunlar da safiye sıfatına bürünürler. Bunlara :

— Velîlerin kâmilleri..

Adı verilir.

Safiye sıfatı ile muttasıf olanlar bahis konusu değildir; zira onların halleri çok ileridir. İnşallah yakında anlatılacaktır.

Ancak marzıye sıfatı sahibinin yükseliş hali safiye sıfatıdır. Bunlara marzıye sıfatı meleke olunca, bazan terakki zuhur eder, safiye sıfatının en alt hali ile hallenirler.. Söylenmek istenen budur.

SAFİYE NEFİS

7. KISIM : Safiye nefis makamı, onunla muttasıf olmanın hikmeti, beden ülkesinde hüküm ve hükümetin cümlesi sultanî ruhun elinde olduğunun sebebi ve hikmeti, bu makama sahib olan zatların tecellileri, hayret makamları açıklanır.

Değerli kardeşim, şu da bilinmiş olsun ki..

Hayvanî ruhun kendisine has olan yaratılış durumu, huyu suyu, emmare sıfatıdır. Sultanî ruhun kendisine has olan yaratılış durumu ise, safiye mukamıdır.

Üstteki durumlar, daha önce anlatıldı; burada tekrar anlatmaya gerek yoktur .

Hayvanî ruh, Cenab-ı Hakkın ihsanı, mürşidin himmeti, sultanî ruhun teşviki ile kendi yaratılış durumu olan emmare sıfatından geçer, sultanî ruh ile aralarında bulunan beş sıfatın her biri ile hallenir. Bu hal üzere giderken, merzıye sıfatı olan beşinci sıfat da, kendisine hal olur.

Üstteki manayı biraz daha açık anlatalım.

Anlatıldığı gibi, hayvanî ruh, kendi hallerinden tamamen geçip sultanî ruhun hali ile hallenip her bir emrine teslim olur. Bundan sonra aralarında düşmanlık kalkar. Güven, uyuşma, sevgi hâsıl olur. Daha sonra, bu hale gelen zatlara, Cenab-ı Hak; hilâfet, gavsiyet, kutbiyet, kâmil velîlerden olmak durumlarından birini veya hepsini ihsan eder. Bu hal içinde, hayvanî ruha bir tecelli kılar. Bu tecellide hayvanî ruhun kendi sıfatlarının tamamı silinir; sultanî ruhun sıfatlarına bürünür. İşin başından itibaren, bu hale gelinceye kadar, hayvaniyet sıfatlarından kalan

izler dahi silinir; sultanî ruhun kendisine has olan insanlık sıfatına bürünür.

İHSAN-I KÂMİL

İşbu anlatılan büyük ihsana sahib olan zatlara şu isim verilir :

— İnsan-ı kâmil..

Bundan sonra, dünya işlerini yönetmeye yarayan akl-ı maaş dahi yanıp kül olur. Akl-ı maaşın vücud ülkesindeki görüşü, yönetimi kesilir; vücud ülkesinde içli dışlı, sultanî ruhun öbür âlemi yönetmeye yarayan akl-ı maadı hâkim olur. Yönetim ve görüş, hüküm ve tasarruf akl-ı maadın olur. Bu anlatılan duruma :

— Akıl..

Diye isim verilir. Sebebi de; vücud ikliminde cümle hükümlerin, cümle görüşlerin, tedbirlerin akl-ı maad tarafından yapılmakta olmasıdır.

Anlatılan hale gelen zatın kalbinde bulunan meleke duygusu onun halinden haberdar olmadıktan başka; kendi izini bile kaybeder. Bundan sonra, bir şeye de karışmaz, şaşkın ve başıboş olarak gezer durur.

Şeytan dahi, bu halleri gördükten sonra aciz ve çaresiz kalır. İster istemez, kendi boğazına ip takıp tam manası ile sultanî ruha teslim olur; her bir emrini yerine getirir. Artık, kesinlikle aykırı hareket etmez; hile yoluna sapmaya da gücü yetmez. Bazılarının şeytanı, bu makamda, İslâm dini ile müşerref olur. Ama, dabağat kabul etmeyen deri gibidir ki, sahibi öbür âleme geçtikten sonra, şeytanı mürted olur.

Özetle şöyle diyelim :

— Safiye sıfatı ile muttasıf olan zatların nefisleri, sultanî ruha kalb olur. Hayvanlık belirtilerinden kurtulur; insaniyet sıfatlarına bürünürler.

اَوْلِيَائِي تَحْتَ قِبَابِي لَا يَعْرِفُهُمْ غَيْرِي

— **«Velîlerim kubbelerimin altındadır; bunları benden başkası bilmez.»**

Kudsî hadisi uyarınca, durumu anlatılan zatların hallerine melek değil; insan bile vâkıf değildir. Yüce Allah bildirirse, durum değişir.

Yenilen, içilen, giyilen şeylere; zikre, fikre dair cümle özel ve genel şeylere dair her ne varsa.. vücud ülkesinde yürütülen işlerin tümü, akl-ı maad tarafından sultanî ruha Rabbanî ilham olarak gelir. Sultanî ruh da, vücud ülkesinde ona göre hükmünü yürütür.

Bu duruma göre; safiye sıfatı makamında bulunan zatların sözleri, halleri, içli dışlı kendilerinden çıkan işleri, sözleri; akl-ı maad tarafından Rabbanî ilhamla olur. Bunun içindir ki : Dünya ve âhirete dair lezzetlerden tamamen kesilmişlerdir. Yemek, içmek, giymek çeşidinden şeyleri; yerken, içerken, giyerken kendilerine kesin olarak zerre kadar maddî bir lezzet hâsıl olmaz. Dolayısı ile bunlara göre; lezzetli yemeği yemekle, lezzetsiz yemeği yemek eşittir. İnsanlar arasında makbul olan elbiseyi giymekle makbul olmayanı giymek, yine onlara göre eşittir. Mesire yerlerinde gezip eğlenmekle, evlerinin bir köşseinde oturup kalmak, onlara göre aynıdır. Diğer şeyleri de buna kıyas edebilirsin. Çünkü, her nekadar maddî lezzet varsa, onlardan kesilip gitmiştir. Bunun sebebi ve hikmeti ise, kısaca şöyle anlatılır : Akl-ı maaş yanıp silinmiş, hayvanî ruh da sultanî ruha dönmüştür.

Âhirete dair işlerine gelince.. onları da, Cenab-ı Hak, kendileri için hazırlamıştır. O güzel işlerin müjdesi kulaklarına geldiği zaman da, bir sevince kapılıp zerre kadar lezzet ortaya çıkmaz. Zira, her an, her nefeste Allah'ın rızasını gözetirler. Çünkü, varlıklarını Cenab-ı Hakkın rızası yolunda harcamışlardır.

Daima ilâhî emri gözetirler. İlâhî emir ne yana doğru zuhur etmiş ise.. ona göre o emri yerine getirirler. Kendilerinden en küçük bir hareket ortaya çıkmaz.

Bunlar, Cenab-ı Hakkın ilâhî ihsanı ile; hakikat, marifet, ledün ilmine dair nekadar ilâhî sırlar varsa, hepsine sahiptirler. Ama, kesin olarak, onları dile getirip o taraftan bir şey konuşmazlar. Meğerki :

— Kendi arkadaşlarından birine haber ver..

Şeklinde, onlara Cenab-ı Hak tarafından bir emir gele..

Onların kalbleri, ilâhî hakikatlerle doludur. Dilleri de, şeriata bağlıdır.

Huzurlarına gelen kimselerin hallerine göre sohbet ederler. Meğerki, hikmete dayalı bir şey ola da, hakikattan yana birinize bir şey duyuralar. Bu duyurduklarını da şeriat örtüsü ile örtülü söylerler.

Zâhirde, duruşlarını ve davranışlarını iyiliği emretmek, kötülüğü yasak etmek emrine uygun tutarlar. Buna, uygun bir şekilde riayet edip her davranışlarını ve duruşlarını Fahr-i âlem Resulüllah efendimizin —Allah ona salât ve selâm eylesin— emrine uygun tutup Resulüllah'ın sünnetlerini yerine getirirler.

Kulluk sıfatını, uygun olduğu şekilde yürüten onlardır; zira, tam manası ile Rabbın kulu olmuşlardır.

Bunlara, mürakabe halinde zuhur eden tecelli, zat tecellisi olup buna :

— Şimşek gibi çakan zat tecellisi (Tecelli-i berkı-i zatî..)

Adı verilir. Bu tecelli, safiye sıfatı makamında olan zatlara mahsus olup ehli bilir.

Merzıye sıfatında olan zatlara mürakabe halinde ihsan olunan zat tecellisi, zat müşahedesi ve zata dalmak; bu safiye makamında olan zatların daimî halleridir. Zira, hayvanî ruh, sultanî ruha çevrilmiş, akl-ı maaş da yanıp silinmiştir. Vücud ülkesi dahi, şeytanın saldırısından kurtulmuştur. Yalnız akl-ı maad tarafından sultanî ruha gelen rabbanî ilham ve samedanî ihsan ile vücud ülkesinde hüküm yürütülmektedir.

Safiye makamında olanlar için ayıkma hali yoktur. Bunlar, bir benzetme olmadan, daima müşahede halindedirler; konuşurlar.. Buna göre, mana şu demeğe gelir :

— Marzıye ehlinin mürakabe hali, safiye ehlinin ayık halidir.

Zira, safiye ehline, mürakabe halinde tecelli-i berk (şimşek misali bir tecelli) ihsan olunur. Açıkçası bunlar :

— **«Ben, gizli bir hazine idim.»**

Manasındaki sırra, bir tasdik yeri olurlar. Böylece, hakikatın hazinesi, marifetin de mahzeni olmuşlardır.

Bundan sonra bazılarına, ruhanî miraç dahi ihsan olunur. Tarif edilemeyen bir şekilde, ülfet dahi ihsan olunur. Bunların sayısı hesabı da yoktur. Onlar, beşerin akıl erdiremeyeceği şekilde olduğundan, yazılmasına ruhsat verilmedi. Bu manayı, cidden anlamaya çalış.

Üstte işaret edilen miraç, kutupların miracıdır; velîlere ihsan olunan miraçla ölçülemez.

HAYRET MAKAMI

Bu safiye sıfatı makamında bulunanların, yükseliş hallerine :

— Hayret makamı..

İsmi verilir. Bu makamda da üç derece vardır. Şöyleki :

a) Hayret..

b) Hayret içinde hayret..

c) Hayret içinde hayret, hayret içinde hayret, hayret içinde hayret..

MAKAM-I MAHMUD

Bunlardan ötesine :

— Makam-ı Mahmud..

Adı verilir. O makam da, Fahr-i Âlem Resulüllah efendimize mahsus bir makamdır; Allah ona salât ve selâm eylesin. Nebilerden, resullerden, kutup velîlerden hiç bir zata o makam ihsan olunmaz. Ancak, Habib Ahmed Muhbub Muhammed'e ihsan olunmuştur.

Makam yönü ile, bundan ileri bir makam yoktur. Amma, ilâhî feyizlere de bir son yoktur; her bir makamda, bir başka ilâhî feyiz vardır ki, onun da sonu yoktur. Ömürleri son buluncaya kadar; o büyükler, sayısız hesapsız ilâhî ihsanlara nail olurlar. Onları beşer aklı taşıyamaz.

Anlatılan son dört makamın her biri, diğerinden daha ileridir. Onların altında nice ilâhî feyizler vardır. Onlara nail olanların ömürleri son bulur; beka yurduna teşrif ederler; yine o ilâhî feyizlerin sonuna ulaşamazlar.

شَرِبْتُ الْحُبَّ كَأْسًا بَعْدَ كَأْسٍ
فَمَا نَفِدَ الشَّرَابُ وَلَا رَوِيْتُ

İçtim sevgiyi kadeh kadeh tattım;
Ne şarap tükendi, ne de ben kandım..

Şiirindeki mana uyarınca, ne ilâhî feyizler tükenir, ne de onların susuzluğu geçer. Onların ömürleri son bulup tükenir; ama Cenab-ı Hakkın ilâhî ihsanı son bulup tükenmez.

Bu makamlarda olan ilâhî ihsanları safiye makamında anlatılanlarla ölçün ki; o da kısadan anlatılmıştır. Onları beşerin aklı alamayacağı için, bundan daha fazla sözle anlatmak ruhsatı verilmedi; bu kadarı ile yetinildi. Zira :

اَلْحَالُ لَا يُعْرَفُ بِالْقَالِ

— Hal, sözle bilinmez..

Manası her zaman geçerlidir; anlamaya çalış.

5. BAB

Konusu : İlâhî tecelliler ve onunla ilgili şeyler..

Burada anlatılacak tecelliler, iki fasılda açıklanacaktır.

I. FASIL : Yüce Allah'ın kullarına ihsan buyurduğu tecelliyi iki kısımda açıklar.

1. KISIM : Dünyada iken, âdemoğluna takdir edilen ilâhî tecelliyi leri açıklar ki, bu da altı nevidir.

1. Nevi : Bunun için şu isim verilir :

— Nur tecellisi, nur müşahedesi..

Bu tecelli, ehlüllahın ilk hallerinde ihsan olunur. Daha çok, levvame sıfatı makamında bulunanlara ihsan olunur. Bu tecellinin yok etmesine (fenasına) da :

— Mürakabe yok etmesi (fenası)..

Tabir edilir. Zira, bunlar, mürakabeden başka vakitte yok olmazlar. Bu da terakki (yükseliş) hallerine mahsus olup tenezzül (iniş) hallerinde zuhur etmez. İstedikleri vakitte, bu hali bulamazlar; ancak terakki hallerinde zuhur eder.

Bu tecellinin var etmesine de (bekasına da) şu isim verilir :

— Allah'ın nuru ile var olmak, Allah'ın ruhunu müşahede etmek..

Bunun istiğrakına (dalgınlığına) da şu isim verilir :

— Allah'ın nuruna dalanlar (müstağrakıyne fi nurillah), Allah'ın nurunda müşahede edenler..

2. N e v i : Nur tecellisi, sıfatların müşahedesidir.

Bu tecelli, mülhime sıfatında olan zatlara ihsan olunur. Bu tecellinin yok etmesine (fenasına) şu isim verilir :

— Allah'ın nuru ile yok olmak (fena bulmak)..

Bunlar da, bu yok oluş halini, mürakabe yok edişinden başka yerde bulamazlar. Zira, bunların ayık halleri ya isimlerin tecellisidir; yahut fiillerin tecellisidir. Bunun için, ancak mürakabe hallerinde yok olurlar (Fena bulurlar)..

Anlatılan yok oluştan sonra, nur tecellisi ve sıfatların müşahedesi zuhur eder.

Bu tecellinin var edişine (bekasına) da şu isim verilir :

— Allah'ın nuru ile var olmak (beka bulmak); Allah'ın sıfatlarını müşahede etmek..

Bu tecellinin dalgınlığına (istiğrakına) da, şu isim verilir :

— Allah'ın zatına dalanlar, Allah'ın sıfatlarını müşahede edenler..

3. N e v i : Sıfatların tecellisi, zatın müşahedesidir.

Bu tecelli dahi, mutmainne makamında olanlara ihsan olunur.

Bu tecellinin yok etmesine (fenasına) şu isim verilir :

— Allah'ın sıfatlarında yok olmak..

Bunun daha açık manası şudur :

— Yok olmak içinde yok olmak..

Bu hal de, onlara mürakabe hallerinde ihsan olunur. Ayık hallerinde ise; ya nur tecellisi, nur müşahedesi olur; ya da nur tecellisi, sıfatların müşahedesi olur. Böylece, mürakabelerinde, anlatıldığı gibi yok olurlar. Bu türlü yok oluştan sonra da, sıfatların tecellisi, zatın müşahedesi zuhur eder. Allah'ın sıfatlarında var olmak, Allah'ın zatını müşahede etmek dahi zuhur eder. Allah'ın zatına dalanların, Allah'ın zatını müşahede edenlerin durumu da zuhur edebilir.

Anlatılan yok oluştan sonra, bu tecellinin bir ihsanı olur ki : Onu ehli olan bilir.

4. Nevi : Zat tecellisi, zat müşahedesidir.

Bu tecelli, marziye makamında olan zatlara ihsan olunur. Razıyede olanlara da daha önce anlatıldığı gibi; sıfatların tecellisi, zatın müşahedesi ihsan olunur. Ama, mutmainne makamında olduğu gibi değildir; aralarında çok fark vardır; ilâhî iltifat daha çoktur. Zat tecellisi de değildir; bazı hallerinde zat tecellisi zuhur eder. O zaman da, bunların ayık halleri, sıfatların tecellisi olur.

Zat tecellisinin yok etmesine (fenasına) :

— Allah'ın zatında yok olmak..

İsmi verilir ki, şu hadis-i şerifin manasına uyar :

فَفَنُوا ثُمَّ فَنُوا ثُمَّ فَنُوا

— **«Fena buldular, sonra yine fena buldular, sonra yine fena buldular..»**

Bu fena (yok olma) hali dahi, mürakabe halinde zuhur eder. Ayık halleri ise; sıfatların tecellisi, zatın müşahedesidir.

Eğer yükseliş halinde olurlarsa.. mürakabe halleri ile, ayık halleri eşit olur. Bu durumda, kendilerine her nefeste zat tecellisi, zat müşahedesi ihsan olunur. Ancak, mürakabe hallerinde feyizler çoktur.

Bu tecellinin var edişine de, şu isim verilir :

— Allah'ın zatı ile var olmak, Allah'ın zatını müşahede etmek..

Bunun dalgınlık haline (istiğrakına) da şu isim verilir :

— Allah'ın zatına dalanlar, Allah'ın zatında müşahede edenler..

Bundan ilerideki tecelliye şu isim verilir :

— Tecelli-i berk (şimşek gibi çakan tecelli)..

Bu tecelli de, safiye sıfatı makamında olan zatlara hastır.

Bu tecellinin yok edişine (fenasına) da şu isim verilir :

— Hayret yok edişi..

Bu da mürakabe halidir. Ayık hallerinde ise; zat tecellisi, zat müşahedesi gelir.

Buradan anlatılacak beş kısım ilâhî tecellilerin cümlesine :

— Cemaliyet tecellisi..

İsmi verilir. Bunların karşılığı olarak, her birinin celâliyet tecellisi dahi vardır. Buna göre, ilâhî tecelli on kısım olur.

Ancak, Cenab-ı Hakkın cemali celâline üstün geldiği için, celâli ile tecelli kılmaz; cemali ile tecelli kılar. Fakat, bazı kullarına celâliyet tecellisini bildirmek için, bir kere veya iki kere celâli ile tecelli ihsan eder. Bu da her velîye ihsan olunmaz; ziyade ilâhî iltifata sahib olanlara ihsan olunur. Bu ihsan da, cemali ile celâli arasında bulunan ilâhî sırları bildirmek içindir. Anlatılan celâl ve cemal tecellilerinin ne şekilde müşahede edildiği sorulacak olursa :

اَلْحَالُ لَا يُعْرَفُ بِالْقَالِ

— Hal, sözle bilinmez.

Cümlesi ile cevap veririz. Zira, Cenab-ı Hak, mekândan ve şekilden münezzehtir; beridir. Bunun için de, sözle tarife ruhsat yoktur. Bunu da, ehli olan bilir. Bu manayı, ciddî bir şekilde anlamaya çalış.

TECELLİ SEBEPLERİ

5. N e v i : Burada, tecelli sebepleri anlatılacaktır.

Değerli kardeşim, safiye sıfatı makamının hali; zat tecellisi ile zat müşahedesidir. Bu makama sahib olanların halleri, iniş hallerindeki ayıklık halleri olup sebebi ise, daha önce anlatıldığı gibi; hayvanî ruhun, sultanî ruh haline çevrilmesidir. Dünyayı yönetmeye yarayan akl-ı maaşın dahi, tamamen yanıp silinmesidir. Anlatılan sebepten ötürü, onlardaki hayvaniyet tamamen silinir; insaniyet sıfatına bürünürler. Dolayısı ile, her an ve her nefes, işaret edildiği gibi, zat tecellisi ve zat müşahedesi onlar için meleke olmuştur.

Marziye makamı sahibinin hali dahi, sıfatların müşahedesi ile zat tecellisidir. Sebebine gelince; bunların dahi, hayvanî ruhları, sultanî ruhla-

rının hali ile hallenmesi ve kendi halinden tamamen geçmesidir. Marziye makamına geçen zatlardaki hayvanî ruh, kendi isteği ile, sultanî ruhun her hali ile hallenmiştir; kesin olarak, kendisinde aykırı bir hareket bulunmaz. Marziye ehlinin inişlerindeki ayık hallerinde, sıfatların tecellisi, zatın müşahedesi kendilerine meleke olmuştur.

Raziye makamında bulunanların dahi, inişlerinde ayık halleri, nur tecellisi sıfatların müşahedesidir. Bu şekilde bir tecelli de, raziye makamı sahibinin hali olur. Sebebine gelince; bu makamdakilerin hayvanî ruhları, sultanî ruhun her emrine kendi isteği ile ram olması ve Cenab-ı Hak tarafından kendisine her ne gelirse rıza ile kabul etmesidir. Bu tecelli de, bu makamdakilere meleke olmuştur.

Mutmainne makamında olan zatların hali dahi, nur tecellisi, nur müşahedesidir. Sebebine gelince; hayvanî ruhları, sultanî ruha alt olmuştur. İster istemez, tüm emirlerini benimsemiştir. Sultanî ruhun kendi halleri arasında bulunan tam tevekkül, hayvanî ruha hal olmuştur. Bu yüzden de tüm işlerini Hakka ısmarlamıştır; kendisine kalb itmimanı ihsan olunmuştur. Bunların inişlerinde, ayık halleri sayılan nur tecellisi, nur müşahedesi kendilerine meleke olmuştur.

Mülhime makamında bulunan kimselerin hali dahi, isimlerin tecellisi ile, fiillerin tecellisidir. Bunların da iniş hallerinde ayık haller, isimlerin tecellisi ile fiillerin tecellisidir. Sebebine gelince; hayvanî ruhları, sultanî ruhun hallerinden yalnız pişmanlığı kendisine hal edinip kötü işlerine nasuh tevbesi ile tevbe etmesi o kötü işi bir daha yapmamasıdır. Daima ah çekip inleyerek dost cemalini gözlediği için de; isimlerin tecellisi, fiillerin tecellisi, ayık hallerinde kendilerne meleke olmuştur.

Levvame makamında olanların durumu, anlatılanlarla ölçülemez. Bu sıfatın ayık halinde tecelli olmaz. Mürakabede dahi, her zaman tecelli zuhur etmez; bazan terakki halinde zuhur eder. Sebebine gelince; hayvanî ruh, sultanî ruhun hallerinden yana hiç bir koku almamıştır. Henüz emmarelik hali üzerindedir. Bu yüzden daima, sultanî ruhla mücahede ve muharebe eder. Üstün geldiği zaman, emmareliğini yürütür; alt olduğu zaman, kendisini ayıplar, ettiğine pişman olur. Bu pişmanlıkta dahi, sebatlı olmadığı için, levvame sahiplerinin ayık halleri iç tıkanıklığıdır; ah çekip inlemekten ibarettir. Bu yüzden de, kendilerine iniş hallerindeki mürakabe durumlarında tecelli olmaz. Zira, bunlara tecelli olması, ancak yükselme hallerine mahsustur.

MÜRAKABE

6. Nevi : Her bir makamın inişlerinde olan mürakabe halleri ile ayık hallerini; yükselişte ise, mürakabe hali ile ayıklık hallerini aşağıdan yukarı açıklar.

Şimdi..

Levvame ehli makamı sahipleri, tenezzül halinde mürakabeye oturdukları zaman, kendilerine terakki ihsan olunur. Bu durumda, mülhime sıfatının hali zuhur eder; ya isimlerin, ya fiillerin tecellisi ihsan olunur.

Mülhime makamında bulunanlar, yükseliş hallerinde mürakabeye oturdukları zaman, Cenab-ı Hakkın ihsanı ile mutmainne sıfatı hali zuhur eder. Böylelikle de hayvanî ruha tam tevekkül ihsan olunur. Bu ihsan altında bulunan, nur tecellisi, nur müşahedesi zuhur eder. Ancak, bu tecelli, kendisine meleke olmadığı için; mürakabeden çıktıktan sonra bu hal kayıp gider; kendisinin terakki hali olan mülhime hali zuhur eder. Bu oluşa :

— Ayıklık hali (sahve)..

İsmi verilmiştir. Buna göre; levvamedekilerin iniş hallerindeki mürakabe halleri, yükseliş hallerindeki ayıklık hallerinin aynıdır.

Mülhime ehli dahi, iniş hallerinde mürakabeye oturduğu zaman, Cenab-ı Hakkın ihsanı ile kendisine mutmainne hali ihsan olunur; nur tecellisi, nur müşahedesi zuhur eder. Ayık hale geldiği zaman, yine mülhime hali ile kalır. Bu makamdakiler, yükseliş hallerinde mürakabeye oturdukları zaman; Cenab-ı Hak, hayvanî ruha bir tecelli eyler, raziye halini ihsan eder. Bundan sonra, bütün işlere, iradesiz razı olur. Bu mürakabe halinde ise, nur tecellisi, sıfatların müşahedesi zuhur eder. Ayık hale geldiği zaman da, bu tecelli kendi hali olmadığı için kayıp gider. Bu manaya göre; mülhime sıfatını taşıyan zatların iniş hallerindeki mürakabe halleri, yükseliş hallerindeki ayık hallerinin aynıdır.

Mutmainne ehli dahi, tenezzül hallerinde murakabeye oturduğu zaman, mülhimenin yükselişi gibi yükselir, kendisine raziye hali ihsan olunur. Nur tecellisi, sıfatların müşahedesi zuhur eder. Terakki hallerinde mürakabeye oturduğu zaman, yine Cenab-ı Hak, hayvanî ruha bir tecelli kılıp o tecellide kendisini âciz çaresiz Allah'ın güvencesi altında bir şeye yaramaz görür. Ettiği ibadetleri silinmiş, kendisi de isyan deryasına dalmış gibidir. Elinde, eman dilemekten başka bir şeyi de kalmamıştır. Bu hal ile, rıza kapısında :

— Güvencemiz sensin, aman ya Rabbi..

Diye yakarır durur. Bu yakarışı sırasında, kendisine ilâhî ihsan gelir; sıfatların tecellisi, zat müşahedesi zuhur eder. Rıza kapısından içeri girdiği zaman da, içeride nice nice ilâhî ihsanlara sahib olur. Ama, ayık hale geldiği zaman, bu tecelli kendi hali olmadığı için kayıp gider. Ancak, ayık hali; nur tecellisi, sıfatların müşahedesi olur. Buna göre; mutmainne ehlinin dahi, iniş hallerinde bulunan mürakabe halleri, yükseliş hallerindeki ayık hallerinin aynıdır.

Raziye ehli dahi, iniş hallerinde mürakabeye oturdukta, mutmainnede olan zatların yükseliş hallerindeki mürakabelerinde ihsan olunan durum gibi, marziye hali ihsan olunur; sıfatların tecellisi, zat müşahedesi zuhur eder. Ayık hale geldikleri zaman da, raziye hali ile kalırlar. Yani : Nur tecellisi, sıfatların müşahedesi ile kalırlar. Yükseliş hallerinde mürakabeye otursalar; Cenab-ı Hak, Yüce Zatından hayvanî ruha bir tecelli kılar. O tecellide de, hayvanî ruh, sultanî ruha çevrilir. Bundan sonra, kesin olarak, hayvaniyet eseri kalmaz, sultanî ruhun rengine boyanır. Kendisi de tamamen silinir; zerre kadar eseri kalmaz. O zaman da, safiye sıfatının ehli zatların hali zuhur eder; Cenab-ı Hak, Yüce Zatı ile şekilsiz benzersiz ihsan buyurup zat tecellisi, zat müşahedesi zuhur eder. Rıza ile, geçmişte işlediği günahlarının affı müjdesi verilir; nice nice ilâhî iltifatlar ihsan olunur. Ayık hale geldiği zaman da, yine o hal kaybolur. Yani : Safiye hali kayar, marziye hali zuhur eder. Raziye ehlinin tenezzül hallerindeki mürakabe halleri, terakki hallerinde bulunulan ayık hallerinin aynıdır. Bunun daha açık manası şu demeğe gelir :

— İniş hallerinde ihsan olunan tecelliler, yükseliş hallerinde ayık iken de zuhur eder..

Marziye ehli, iniş hallerinde mürakabeye otursalar; raziyede olan zatların yükseliş hallerindeki mürakabelerinde ihsan olunduğu gibi, safiye sıfatı ehli için anlatılan ihsan olur; zat tecellisi, zat müşahedesi zuhur eder. Bundan başka, her gün rıza kapısından girerler; özel bir yerde tecelli ihsan olunur. O zaman da, nasıl olacağı anlatılamayan bir şekilde geçmiş ve gelecek günahları affolunur; masumiyet kisvesi giydirilir ve sonsuz rıza ile müjdelenirler. Böylece, sonsuz ihsanların gerçekleştiği yer olurlar. Ayık hale geldikleri zaman da, yine marziye hali ile kalırlar. Terakki hallerinde mürakabeye oturacak olsalar, Cenab-ı Hak, Yüce Zatı ile şekli anlatılamayan bir tecelli kılar. Bu tecellide de, hayvanî ruh, bütünüyle sultanî ruha döner; kimliğinden eser kalmaz. Her huyu, sultanî

ruhun huyuna çevrildiği gibi, kendisi dahi, sultanî ruha döner; aralarında zerre kadar fark kalmaz. O zaman da, hayret yok olması zuhur eder. Hemen peşinden de; zat tecellisi, zat müşahedesi zuhur eder. Nice nice ilâhî iltifata, sonsuz ilâhî sırlara vâkıf olurlar; yine safiye hali zuhur eder. Marzıyede bulunan zatların iniş hallerindeki mürakabelerinde kendilerine ihsan olunan halleri; yükseliş hallerinde olan mürakabeden sonraki ayık hallerinin aynı olur. Böylece, inişin mürakabesindeki ihsan olunan tecelliler, terakkinin ayıklığında dahi zuhur eder. Son anlatılan iki nevi tecellinin ikisi de bir anlaşılmasın. Şöyleki :

BİRİNCİSİ : Safiye halidir ki, marzıye ehlinin mürakabelerinde ihsan olunur. İnişlerinde, safiye ehlinin ayık halidir .

İKİNCİSİ : Marzıye ehlinin terakki halindeki mürakabelerinde ihsan olunan tecellidir ki; safiye ehlinin yükseliş hallerindeki ayık halleridir.

Anlatılan tecellilerin ikisi de her nekadar zat tecellisi ise de, aralarında çok fark vardır. İltifat yönü ile, sırlara vâkıf olma yönü ile, hal ciheti ile fark çoktur. Bu durum, ehline malumdur.

Safiye makamı sahipleri dahi, iniş hallerinde mürakabeye oturdukları zaman; marzıye makamında bulunan zatların yükseliş hallerindeki mürakabelerinde ihsan olunan hayret yok olması zuhur eder. Bunun altında da, anlatıldığı gibi, ilâhî tecelli zuhur eder. Ama, iâlhî feyizlere bir karar olmaz. Her nekadar marzıye makamı sahiplerinin terakki hallerindeki mürakabelerinde olan tecelli ile ölçmüş olsak da, aralarında çok fark vardır. Tecelli yönü ile beraberler ama, feyizler bakımından aralarında sayıya hesaba gelmeyecek kadar fark vardır. Çünkü, safiye makamı sahiplerinin ayık halleri de zat tecellisi, zat müşahedesidir. Keza mürakabe halleri de zat tecellisi, zat müşahedesidir. Ancak, mürakabelerinde zuhur eden yokluğa :

— Hayret yokluğu..

Tabir edilir. Bunun altında zuhur eden tecelliye ise :

— Şimşek gibi çakan zatî tecelli..

Tabir edilir. Bu türlü tecelli de, safiye ehli makamı sahiplerinin mürakabesine hastır; bunu da ehli olanlar bilirler. Terakki halinde hayret makamı zuhur eder; bu makamdan beyana ruhsat yolu yoktur. Bu manada, anlatılan mikdar yeterlidir.

اَلْحَالُ لَا يُعْرَفُ بِالْقَالِ

— Hal sözle bilinmez.

Cümlesi, burada geçerlidir.

Anlatılanların sözünü bilmek, bu yolda kârın en azıdır. Fırsat elde iken, bu yolda çalışıp gayret sarf etmek gerek. Anlatılan durumları, kendine meleke etmeye bak. Sonra pişmanlık fayda vermez.

Bu dünya, imtihan dünyasıdır. Dünya adamlarına kanıp onların rengine boyanma. Gaflet uykusuna dalıp da, kendini cehennem ateşine atma. Zira, insan burada ne ederse, yarın öbür âlemde o ettiğini bulur. Ayarını halis et; zira potaya koyup eritirler, çürüğünü atarlar. Para gümüşü olma, sırma gümüşü olmaya çalış. Gümüşlükte de kalmamaya çalış. Dünyada iken, altın olmaya gayret et. Mısır altını olma; İstanbul altını olmaya çalış. İstanbul altınlığında dahi kalma; yaldız altını olmaya gayret et. Fırsatı ganimet bilme; gün olur, seni de miheke vururlar; ayarına göre kıymet takdir ederler :

— İşte ayarın budur.

Derler. O vakit de, pişmanlık fayda vermez. Ah edip inlemek de seni kurtarmaz. Zira, yapılacak iş, dünyada yapılmalıdır.

Gaflet uykusunda uyuduğun yeter. Gafil, uyan, sonra pişman olursun.

CENNETTEKİ TECELLİ

2. KISIM : Cennette olacak ilâhî tecellileri açıklar.

Değerli kardeşim, bilesin ki..

Cenab-ı Hakkın, cennette kullarına ihsanı olan ilâhî tecellilere :

— Tecelli-i zamir. (İçten, gönülden tecelli.)

Tabir edilir. Bu tecelliye nail olacak kullar; dünyada iken, içlerinde Cenab-ı Hakka her biri bir şekilde mana verip o manayı söze getiremez. İçlerinde gizli bir vehim olarak durur. Herkesin zannı bir başkadır; biri diğerine benzemez.

Cennet ehli cennete girdiği zaman, içlerinde gizli duran şekil her ne ise, o vehmine göre tecelli zuhur eder. Onlar da bu tecelliye :

— Evet, tamam..

Deyip tasdik ederler. Bu tecelliler de, belli vakitlerde zuhur eder. Bazılarına yılda bir kere, bazılarına da ayda bir kere zuhur eder. Bazılarına da haftada bir kere zuhur eder. Tarikat ehlinin, dünyada iken, vuslat nasib olmayanları, cennet ehlinin tecelli zuhuruna nail olanları gibidir. İsra suresinin 72. âyeti bu manayadır :

وَمَنْ كَانَ فِي هٰذِهٖٓ اَعْمٰى فَهُوَ فِي الْاٰخِرَةِ اَعْمٰى

— **«Bu dünyada âmâ olanlar, âhirette dahi âmâ olurlar.»**

Bu âyet-i kerimenin manası gereğince, onlara da içlerinden tecelli ihsan olunur. Ama, bunun farkı odur ki : Belli vakti yoktur. Her an ve her nefes, ihsan olunan tecelli ile müşahede ederler. Ama, vasıta ile.. Dünyada iken, vasıtasız konuşmak, kendisine ilâhî tecelli ihsan olunan zatlara hastır. Cennet ehlinin durumunu da bununla ölçebilirsin.

Ehlüllaha, Allah'ın velî kullarına olan tecelli, dört nevidir.

1. N e v i : Nur tecelilsi, sıfatların müşahedesi..

Bu tecelli, dünyada iken kendisine nur tecellisi, nur müşahedesi ihsan olunan ve o hal ile âhirete göçen zatlara ihsan olunur.

2. N e v i : Sıfatların tecellisi, zatın müşahedesi..

Bu tecelli dahi, dünyada iken nur tecellisi, sıfatların müşahedesi ihihsan olunan ve o hal ile âhirete göçen zatlara ihsan olunur

3. N e v i : Zat tecellisi, zat müşahedesi..

Bu tecelli dahi, dünyada iken sıfatların tecellisi, zatın müşahedesi ihsan olunan ve hal ile âhirete göçen zatlara ihsan olunur.

4. N e v i : Zat tecellisi, hakikatın künhünü müşahede..

Bu tecelli dahi, dünyada iken kendisine zat tecellisi, zat müşahedesi ihsan olunan zatlara hastır. Bunlar, Cenab-ı Hakkın zat tecellisine dalar ve hakikatı müşahede ederler.

Anlatılan dört nevi tecelliye sahib olan zatlara ihsan olunan tecelliler her an ve her nefestedir ki, onlar için ayıklık hali yoktur. Hemen her biri, kendi mertebelerine göre; anlatılan şekilde kendilerine has olan tecellilere dalar. Arada vasıta olmadan da konuşurlar. Vasıta ile konuşmak, cennet ehli ile dünyada iken kendisine tecelli nasib olmayan tarikat ehline mahsustur. Bunlar, konuşmayı, mektupla veya melek vasıtası ile yaparlar. Bunun hikmeti ise.. dünyada iken kendilerine vuslat nasib olmaması, ilâhî sırların kokusunu duymadıklarıdır.

***

EMMARE NEFİS

II. FASIL: Nefsin alâmetlerini, onları düzeltme çarelerini, her düşük sıfat sahibi, yüksek rütbe sahibinin aksi olduğunu yedi nevide açıklar.

1. Nevi: Emmare nefsi açıklar.

Değerli kardeşim, bilmiş olasın ki..

Hayvanî ruhun kendi yaratılış sıfatı; Yusüf suresinin 53. âyetinde buyurulan :

وَمَآ أُبَرِّئُ نَفْسِى ۚ إِنَّ ٱلنَّفْسَ لَأَمَّارَةٌۢ بِٱلسُّوٓءِ

— «Ben nefsimi temize çıkaramam; çünkü nefis, bütün şiddeti ile kötülüğü emreder.»

Mana uyarınca, emmaredir. Bu emmare sıfatına sahib olanlar, üç sınıftır. Bunların cümlesi :

— Müslümanız..

Derler, ama taklitçidirler.

1. Sınıf: Bu sınıftan olanların halleri, iyilik cinsinden olan hiç bir şeyi, asla yerine getirmezler; yasak edilen şeylerin de cümlesini yaparlar.

— Biz gerçeği bulduk.

Diye, türlü türlü söz söyleyip tarikat-ı aliyyeye yalan isnadı atarlar.

Hal böyle iken, kendileri, nefsin elinde esirdir. Kendi kendilerini cehenneme atmışlardır. Bundan daha fenası odur ki : Kendilerinden çıkan çirkin işleri, gayet güzel görürler; onlarla övünürler ve onlarla ferahlarlar. Bunlara ve benzerlerine kesin olarak nasihat kâr etmez. Bir tavsiyenin de faydası yoktur. İşin sonunda da son nefeslerini imansız verirler. Böyle kimselerin tarikatlarına girmek caiz değildir. Bunların, tarikattan haberleri olmadıktan başka; şeriatta dahi sapıklığa düşmüşlerdir. Bu gibi şeylerden Yüce Allah'a sığınırız.

Bunlar, öyle bir dereceye varmışlardır ki; dünya ehli bir taraf olup :

— Yahu, bu ettiğiniz nedir?.

Deyip kötü işlerini âyet-i kerime ve hadis-i şeriflerle tekzib ederek vaaz ve nasihat etseler, asla kulaklarına girip nasihat almazlar. Bunun sebebini ve hikmetini şöyle açıklayabiliriz :

Safiye makamında bulunan zatların hayvanî ruhları, sultanî ruhlarına dönüşmüştür. Bu yüzden hayvaniyet durumları, tamamen kendilerinden gitmiştir. Sultanî ruhun rengine boyanıp sultanî ruhla, hayvanî ruh arasında kesinlikle ayrılık gayrılık yoktur. Bundan sonra, safiye sıfatı sahipleri, insaniyet sıfatına bürünürler.

Üstte anlatılan durum nasıl böyle ise.. emmare sahipleri de öyle bir dereceye varmıştır ki : Sultanî ruh, tamamen hayvanî ruha dönüşmüştür. İnsanlık eseri, tamamen bunlardan silinmiştir. Safiye makamı sahibi hallerinin tam tersi bunlarda zuhur etmiştir. Bu yüzden de, hayvanî ruhla, sultanî ters manada, birbiri ile tek vücud olmuştur. Kesin olaraktan da, aralarında ayrılık gayrılık kalmamıştır. Safiye makamı sahiplerine ihsan olunan insaniyet sıfatı, bunlardan tamamen gitmiştir; yalnız hayvaniyet sıfatına bürünmüşlerdir. Bu yüzden de, kendilerinden ortaya çıkan kötü işlerini aralarında farz ayarında görürler; bununla da övünürler. Yeni yeni kötülükler etmeye gayret edip çalışırlar. Bu topluluğun şerrinden Yüce Allah'a sığınırız.

Anlatılan sıfatla yetmiş iki fırka ve cümle küffar müttasıftır. Bakara suresinin 7. âyetinde buyurulan :

خَتَمَ اللّٰهُ عَلٰى قُلُوبِهِمْ وَعَلٰى سَمْعِهِمْ وَعَلٰى أَبْصَارِهِمْ غِشَاوَةٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ

— **«Allah, onların kalblerine ve kulaklarına mühür basmıştır. Gözlerinde perde vardır. Onlara büyük bir azab olacaktır.»**

Mananın gerçekleştiği yer onlar olmuşlardır. Bunlardan insafa gelip imanı kabul eden yoktur. Meğerki, ilâhî hidayet yetişe..

2. Sınıf: Emmare sınıfının ikincisi de dünya ehlidir.

Bunlar da 1. sınıftakiler gibi, ne iyi emri tutarlar, ne de yasaktan kaçınırlar; cümle haramı da işlerler. Ama bunlar, haramı helâl saymazlar.

— Haramdır..

Deyip işlerler. Derler ki :

— Kırk gün günah işleriz, bir gün de tevbe ederiz; Allah-ü Taâlâ bağışlayıcı merhametlidir. Kulunun kusurunu affeder. Su bulanmayınca durulmaz. Gün olur, bunların cümlesine tevbe ederiz. Kalan ömrümüzü de ilâhî emirlerde tüketiriz. Şimdi gençliğimiz var; bu dünya neye dayanır ki.. Şimdi biraz cünbüş edip eğlenelim. Sonra ihtiyar olduğumuz zaman; tevbeye gelir, istiğfar ederiz. Haramı haram bilerek işlemek de küfür olmaz. Tevbesiz bile ölsek, bize azab etmek, Allah'ın şanına yakışmaz. Sen ne diyorsun; gün bugün, saat bu saattir. Sonunu düşünen bu âlemde bir şey yapamaz. Allah'ın bu kadar güzel vaadleri varken, bizi cennetten yoksun eder mi?. Haşa!.

Böyle söyleyip birbirinin gönlünü alırlar. Türlü türlü bozuk delil ileri sürerler. Müjdeye dair âyet-i kerimelerle, kendilerini avuturlar. Bu şekilde cümle haram olan şeyleri işlerler; asla Allah korkusu içlerine girmez. Ettikleri habasete zerre kadar pişman olmazlar. İşledikleri haramlar, keşiş dağı kadar olsa, gözlerine zerre kadar görünmez. Bir fakire bir parça sadaka verecek olsalar; buna benzer küçük bir iyi iş etseler, o zaman, Cenab-ı Hak, kendilerine cennetin anahtarını teslim etmiş gibi övünürler. Sözün özü : İçlerinde zerre kadar ilâhî korku yoktur; Cenab-ı Hakkın azabından da emin olmuşlardır.

Bunun sebebini, hikmetini de şöyle açıklayabiliriz :

Birinci sınıf nasıl safiye makamı sahiplerinin tersi ise.. bunlar da raziye ve marziye makamı sahiplerinin tersidir. Onların hallerinin aksi ve karşılığı olmuşlardır. Raziye ve marziye makamı sahibi olan zatların hayvanî ruhları, sultanî ruhun huyunu benimsemiş ve onun huyuna girmiştir.

Her emrine razıdır. Tam manası ile, sultanî ruha kendisini teslim etmiştir. Aralarından sakınmak ve düşmanlık kalkmıştır. Aralarında sevgi ile kaynaşma olmuştur. Kendi isteği ile hayvanî ruh, sultanî ruhun hali ile değişmiştir. Kendisinde, hayvaniyetten eser kalmamıştır.

Anlatılan sebepten dolayı da, razıye ve marzıye makamı sahiplerinin geçmiş ve gelecek günahları affolunmuş, ebedî rıza ile müjdelenmişlerdir. Bu arada, masumiyet forması da, kendilerine giydirilmiştir. Hal böyle iken, ellerinde olmadan, kendilerine ilâhî korku ihsan olunmuştur. Bunlar, nasıl böyle ise.. konu edilen ikinci sınıf zümre de tam bunların tersidir. Şöyleki :

Sultanî ruhları, hayvanî ruha tam manası ile teslim olmuştur. Her bir emrine de, özel veya genel olarak razıdır. Aralarında düşmanlık kalmamıştır. Birbirlerine güven duyarlar. Ülfet ve mahabbetle, sultanî ruh, kendi huylarını hayvanî ruhun huyları ile değiştirmiştir. Sultanî ruh, hayvanî ruhun rengine boyanmıştır. Vücud ülkesinin yönetimini, tamamen, hayvanî ruhun görüşüne bırakmıştır.

İşte anlatılan sebepten dolayı; Cenab-ı Hakkın rahmeti, bu ikinci sınıftan uzaktır. Kalblerine öyle bir güven duygusu düşürülmüştür ki : Razıye ve marzıye makamı sahiplerindeki ilâhî korku kadardır..

Razıye ve marzıye makamında bulunanlar, Cenab-ı Hakkın emrini tam manası ile yerine getirirler; razı olduğu işleri yaparlar. Bundan sonra da, ellerinde olmadan, sonsuz korkuya sahiptirler. Bunlar nasıl böyle ise, ikinci sınıfta anlatılanlar ise.. rıza yoluna ters düşen işleri, anlatıldığı gibi yaparlar. Bu yüzden de, Allah tarafından kalblerine bir güven duygusu yerleştirilmiştir. Dolayısı ile, kendilerinden çıkan haram işlere zerre kadar pişmanlık duymazlar. Bununla da kalmazlar; kendilerini, Cenab-ı Hakkın rahmet deryasına dalmış sanırlar.

İşte anlatılan sebepten ötürü, bu sınıftan; insafa gelip tevbe istiğfar eden pek nadirdir. Sanki bunlar, A'raf suresinin 79. âyetindeki mananın gerçekleştiği yerdir :

وَلَقَدْ ذَرَأْنَا لِجَهَنَّمَ كَثِيرًا مِنَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ لَهُمْ قُلُوبٌ لَا يَفْقَهُونَ بِهَا
وَلَهُمْ أَعْيُنٌ لَا يُبْصِرُونَ بِهَا وَلَهُمْ آذَانٌ لَا يَسْمَعُونَ بِهَا أُولَٰئِكَ
كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ أُولَٰئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ

— **«Yemin olsun; cinlerden ve insanlardan çoğunu, cehennem için yarattık. Bunların kalbleri vardır; ama, onlarla bir şeyi kavrayamazlar. Bunların gözleri vardır; ama, onlarla bir şeyi göremezler. Bunların kulakları vardır; ama onlarla bir şeyi duyamazlar. Bunlar hayvanlar gibidirler; belki bunlar daha da sapıktır. Bunlar, gafillerin taa, kendileridir.»**

Bu âyet-i kerimenin manası gereğince, bu ikinci sınıfa, vaaz ve nasihat edenlerin nasihatları kulaklarına girmez. Hatta, o vaaz ve nasihat edenlere düşman bile olurlar. Bundan dolayı, bu sınıfın da pek çoğu, son nefeslerini imansız kaparlar. Allah-ü Taâlâ'ya sığınırız; bu gibi hallerden bizi korusun.

3. Sınıf: Tarikat ehli olanların ammare nefis sahipleridir.

Bunlar da, öncekiler gibi, iyiliğe sarılmaz, kötülükten kaçınmazlar. Ama, kendilerinden meydana gelen kötü işler için ah edip inlerler. Kendi hallerini güzel görmeyip şöyle derler :

— Biz, ne külhanî (haylaz) adamlarız. Allah'ın emrini yerine getirip yasaklarından da kaçınmayız. Bizim halimiz nereye varacaktır? Cümle işlerimiz, Allah'ın emrine ters düşmektedir. Bizden alçak, bu cihanda bir mahluk yoktur. Aman ya Resulellah, yardım sendendir..

İşte böyle münacaat ederler; kendilerinin külhanî ve alçak olduklarını ikrar ederler.

Ne var ki, bu münacaatları ve temennileri sadece dildedir. Kalblerinde asla pişmanlık ve ilâhî korku yoktur. Sadece kusurlarını bilirler; yine o kötü işlerini yaparlar. Bunlar da bu sıfatta iken, pişmanlıkla tevbe edip huylarını ve hallerini değiştirmezler.

Sebep ve hikmet olarak, bunların durumunu ters manası ile, mutmainne sıfatı makamındakilerle karşılaştırabiliriz. Şöyleki :

Mutmainnede olan zatların hayvanî ruhları, sultanî ruha teslim olmuştur. Vücud ikliminin yönetimini, bütün bütün sultanî ruhun görüşü-

ne ve tedbirine bırakmıştır. Kendisi, bir köle gibi kalmıştır; hiç bir şeye karışmaz. Çünkü, sultanî ruha teslim olmuştur.

Bu 3. sınıfta anlatılanlara gelince.. mutmainne sahiplerinin tersine hayvanî ruhları, sultanî ruha üstün gelmiştir. Sultanî ruh, ister istemez, hayvanî ruha teslim olmuştur. Vücud ikliminin tasarrufunu tamamen hayvanî ruha bırakmıştır. Kendisi de, nefsin elinde esirdir. Her nekadar kendilerinin alçak ve edna olduklarını bilseler de, yine hiç bir şekilde kendilerine pişmanlık gelmez; tevbe ile istiğfar etmezler.

Bunlar, bu sıfatlarını değiştirmeden âhirete giderlerse.. emmarelik hali üzerlerinde olduğundan, pek çoğu, imansız olarak son nefesini verir. Bu gibi şeylerden Allah'a sığınırız.

Bu emmare sıfatından kurtulmanın çaresine gelince.. şöyle açıklayabiliriz :

حَاسِبُوا قَبْلَ اَنْ تُحَاسَبُوا

— **«Hesaba çekilmeden önce, kendinizi hesaba çekiniz.»**

Manasında buyurulan kudsî hadis-i şerifin emrine tutunup hemen kendisini hesaba çekmelisin. Bu manayı, biraz daha açalım.

Kim olursa olsun; kendisinden kötü fiiller çıktığı zaman; hemen peşinden, Cenab-ı Hakkın azametini düşünmelidir. Onun alim (bilen) sıfatı dahi düşünülmelidir.

Bundan sonra, kıyamet günü meydana gelecek hesap, suâl, mizan, cehennem azaplarının şiddeti dahi düşünülmelidir. Cenab-ı Hakkın, kullarına âdil sıfatı ile hüküm buyuracağı, insanın kendisinde bulunan kötü fiiller dahi iyi düşünülmelidir.

Nekadar ağır olursa olsun, işlenen kötülüklere pişman olunmalıdır. İnsan, kendisinden kötü işleri bir daha işlememeye kesin olarak niyetli olmalı, tevbeye gelmelidir. İyi işleri yapmaya da, hemen başlamalıdır.

Sonra, yine tefekküre dalıp düşünmelidir. Nekadar ağır gelirse gelsin; âhiret korkusunu içinden çıkarmadan, ilâhî emirleri yerine getirmekte ısrarlı olmalı ve çalışıp gayret temelidir.

Bu arada, yine nefis bir yolunu bulabilir; insanı, yine çeşitli ümitlere kaptırabilir. İyiliği bıraktırır; kötülüğü işletir. Böyle bir şey ortaya çıktığı zaman, hemen kıbleye dönüp oturmalıdır. Anlatıldığı gibi tefekküre dalıp pişmanlıkla tevbeye gelmelidir. Bu tevbesinde de, her kesin ihlâslı olması gerek. Tevbe ederken :

— Elime fırsat geçerse, yine işlerim.

Kaydı bulunursa, edilen tevbe makbul olmaz. Çünkü, bu gibi tevbe, münafık tevbesi olup makbul değildir.

Bir kimse, ettiğine kesin olarak pişman olup bir daha işlememek kasdı ile tevbe ettikten sonra; nefis tarafının ağır basması ile o fiil tekrar işlenirse.. anlatıldığı gibi, yine tevbe etmelidir. Zira, tevbede :

— Elime fırsat geçerse yine işlerim..

Kaydı bulunmadıkça, tekrar tekrar tevbe etmenin zararı yoktur. Pişmanlıkla tevbe etmek, bir kimseye hal oluncaya kadar, anlatılan şekilde her günahın ardından pişmanlıkla tevbe etmelidir. Bu şekilde tevbe eden kimseye, kısa zamanda pişmanlıkla tevbe hal olur. Bu halin meydana gelmesinin alâmeti odur ki : Bir kimseden günah meydana gelir gelmez; hemen iradesiz pişman olur, işlediği masiyete de ciğeri yanarak gözlerinden yaş döküp pişman olur. Bu arada, nefsini de ayıplayıp tevbe istiğfar eder. Her günah zuhurunda, dikkat edip bakmalıdır : Anlatılan şekilde elinde olmadan tevbe etmek, kendisinden zuhur ediyor mu?. Eğer zuhur ediyorsa, o vakit bilmiş olsun ki, levvame sıfatı kendisine hal olmuştur.

LEVVAME SIFATI

2. N e v i : Levvame sıfatını ve onun alâmetlerini, bu sıfat sahiplerinin tevbelerinde sebatlı olmadıklarının sebebini, hikmetini açıklar.

Bu, II. faslın yedi nevinin ikinci nevidir.

Değerli kardeşim, şu da bilinmiş olsun ki.. levvame sıfatı sahipleri iki sınıftır.

1. S ı n ı f : Bunlar için, şu tabir kullanılır :

— Ehl-i ukba (âhiret adamları)..

Bunların alâmetini de şöyle açıklayabiliriz :

Bunlar, mümkün olduğu kadar, iyilik işlerini yerine getirirler; yasaklardan kaçınmaya da gayret edip çalışırlar. Bazan suyu üfleyip içerler; sofuluğu kimseye vermezler. Bazı kere de türlü türlü hezeyan ederler; ama peşinden anlatılan pişmanlık zuhur eder, tevbeye gelip istiğfar ederler. Sonra yeri gelir, kendilerini tutamazlar; türlü türlü hezeyan ederler. Bunun sonunda da, anlatıldığı gibi pişman olup nefislerini ayıplarlar ve tevbe istiğfar ederler.

Bunlardan zuhur eden kötülüklerin cümlesi, emmaredeki gibi tamamen haram çeşidinden şeyler değildir. Emmare sahibi gibi, yasak işlerin tamamını işlemezler. Bazısından tevbe ile, istiğfarla kurtulmuşlardır; bazısını da, tevbeden sonra, dayanamaz, işlerler. Bu sıfatta, üç bölük kimse vardır. Şöyleki :

a) İlmi ile, amel etmeyen ilim sahipleridir .

b) Zamanımızda :

— S o f î . .

Tabir edilen kimselerdir. Bunlar, sofuluğu kimseye vermezler. Ama ellerine fırsat geçtikçe de, dayanamaz, bazı yasaklara dalarlar. Sonra, yine pişman olurlar; nefislerini ayıplarlar.

c) Bunlar da, kendilerine :

— Dünya ehli..

Tabir edilen kimselerdir. Bunlar, vaaz ve nasihat meclislerinde ağlar, tevbeye gelir, istiğfar ederler. Sonra da, türlü türlü kötülükler işlerler. Fakat emmare sıfatındakiler gibi, Cenab-ı Hakkın affı ile kendilerini avutmazlar; pişmanlıkla nefislerini ayıplarlar.

Bu levvame ehlinin, tevbelerinde sebatlı olmadıklarının sebebine, hikmetine gelince.. şöyle anlatabiliriz :

Bunlar, emmare nefis makamında iken, sultanî ruhları, nefse esir olmuştu; her halini de, hayvanî ruhun haline uydurmuştu. Tam olaraktan da ona teslim olmuştu. Şimdi de, levvame sıfatına geldiler; sultanî ruh, esirlikten kurtuldu. Kendi yaratılış durumu, hayvanî ruhun yaratılış durumundan ayrıldı. Masiyetin peşinden pişmanlık çıkması da, bunun içindir. Ne var ki, henüz sultanî ruh, hayvanî ruha alt durumdadır; vücud ülkesinde hükmü pek geçerli değildir. Bunun için de, bu makamın sahipleri, tevbelerinde sebatlı olamazlar; tevbeden sonra, yine masiyet işlerler.

2. S ı n ı f : Tarikat ehlinin levvame durumlarıdır.

Bunlar da, anlatıldığı gibi, tevbelerinde sebat edemezler. Ama, bunların masiyetleri, öbürleri gibi fiilî değildir; hale dayalıdır. Öbürleri; şarap içmek, livata, zina, kulların hakkına tecavüz, rüşvet almak, bir şey elde etmek için yalan söylemek ve benzeri şeylerden hangi günah olursa olsun; bir sebebine göre işlerler.

Diyelim ki, bir içki meclisinde bulundular; oradakilerin hatırını kırmamak için içerler.

— Geçinecek durumda değilim..

Deyip rüşvet alırlar.

— Yalan söylemezsek, alış veriş edemeyiz..

Deyip yalan söylerler. Yahut, meclisteki cemaatı güldürmek için yalan söylerler.

İşte bunun gibi, bir masiyeti işlerken, onun için dıştan bir sebep bulup işlerler. Bunlar için :

— F i i l î . .

Denmesi de anlatılan sebebe dayanır.

Tarikat ehlinin asıl olan durumuna gelince, onu da anlatalım.

Tarikat ehli bir kimse, bir mürşidin elini tuttuğu zaman; cümle haram işlerden kaçınmak, cümle farz emirleri yerine getirmek için sözleşme yapmış olur. Bundan sonra mürşidi ona, fazladan bir mikdar zikir ve tefekkür görevi verir.

Anlatılan durumda bulunan kimse, eğer levvame sıfatında ise; mürşidin himmeti ile, üstte anlatılan dünya ehli gibi, ukba ehli gibi zâhirî sebeplere göre o masiyetleri işleyemez. Kâmil mürşidi ile de sözleştiği için, işleyecek olursa, bir sebebe dayanmadan işler. Meselâ, bir meseleyi :

— Ayrıntıları ile anlatayım..

Derken, araya yalan karıştırır. Söz arasında, bir kimsenin gıybetini de edebilir. Bunlar gibi, duygularla ilgili olarak, sebepsiz yere kötü işlerde de bulunabilir. Açıkçası, elde olmadan masiyette bulunurlar.

Anlatılanlardan başka, kalble ilgili bazı masiyetler de işleyebilirler. Meselâ : Kin, kibir, haset ve benzeri şeyler gibi..

Aslında, bu türlü kötü huyların cümlesi, onlarda vardır. Bunları atmak için de ettiklerine pişman olur, nefislerini ayıplar, ah ederek, inleyerek tevbe ederler. Ama, anlatılan dünya ve âhiret ehli gibi tevbelerinde durmaz, yine işlerler.

Ancak aralarında bir fark vardır; bunlar, kötü fiilleri işlemekten kurtulmuşlardır. Dünya ve ukba ehli gibi; kötü huylarının gereğini yerine getirdikten sonra, ellerine fırsat geçtikçe de, yapmazlar. Açıkçası : Dünya ve ukba ehli, hem kötü huylarının tevbesinde durmazlar; hem de

kötü fiillerinin tevbesinde durmazlar. Ama, tarikat ehli olanlar, kötü fiilleri işlemekten kurtulmuşlardır; sadece kötü huyları kalmıştır. Masiyetlerinin hale dayalı olması da bu yüzdendir.

Bunların tevbelerinde sebat etmeyişlerinin sebep ve hikmetine gelince.. onu da açıklayalım.

Mürşidin elini tutup Resulüllah'ın, Allah'ın cümle velî kullarının sayesi ile sayeban olmuşlardır. Mürşidinin güzel teveccühü, kendisinin çalışıp gayret etmesi, Cenab-ı Hakkın ihsanı ile sultanî ruh kuvvet bulmuştur. Türlü türlü mücadele ile, hayvanî ruh, bir mikdar kötü huylarını bırakmış, kendisine bağlanmıştır. Böylelikle de, kötü huylardan kurtulmuşlardır. Ancak, kötü huylarda, hayvanî ruhun yaratılıştan bir alacağı vardır. Bu bakımdan, sultanî ruhla, levvame sıfatı makamında hayvanî ruh hüküm işinde eşittir. Bu yüzden, zaman zaman hayvanî ruh üstün gelebilir. O zaman da, kötü huylar, sahibinden çıkar. Sultanî ruh üstün geldiği zaman da, ortaya bir pişmanlık çıkar. O zaman da, salik nefsini ayıplar.

Levvame sıfatından kurtulup mülhime sıfatına geçmenin çaresine gelince.. onu da anlatacağız..

Bunun için, levvame sıfatında bulunan kimseler için, rabıtaya devam etmek şarttır. Meselâ : Gezip oturduğu yerlerde daima şeyhine teveccüh etmelidir. Şeyhinin huzurunda durur gibi, şeyhinin elinden tutmuş, şeyhinin hırkasını üzerine giymiş gibi olmalıdır. Bu düşüncelerin hangisi kendisine kolay gelirse.. ona devam etmelidir. Gezip oturduğu yerlerde, şeyhini hiç bir şekilde kalbinden çıkarmamalı; rabıtasını devam ettirmeye çalışıp gayret etmelidir. Daha sonra :

حَاسِبُوا قَبْلَ اَنْ تُحَاسَبُوا

— **«Hesaba çekilmeden önce, kendinizi hesaba çekiniz.»**

Emrine göre, kendi kendini hesaba çekmelidir.

Bunun için de, gizli bir yere oturmalı; cümle huylarını ortaya dökup güzelce, insafla düşünmelidir. Kendisinde kaç tane kötü huy bulursa.. cümlesini ayrı ayrı yazmalıdır. Sonra da, içlerinden birini bırak-

mak için kesin karar verip tevbeye gelmelidir. Sonra o kötü huy üzerinde ısrarla durup daima onun zıddı ile hareket etmelidir. Meselâ : Kibirli ise, tevazua devam etmeli; gıybet etmiş ise, övüp sena etmeye bakmalı.. Diğerlerini buna kıyas edebilirsin.

Tüm kötü huyların bir zıddı iyi huy vardır. Tevbe ettiği huy hangisi ise, onun zıddını bulup ona göre hareket etmelidir.

Bir kimsede bir kusur gördüğü zaman, o kusuru kendinde görüp şöyle demeli :

— Ey nefis, insan insanın aynasıdır. Eğer bu kusur bende olmasaydı, bu kimsede görmezdim. Kendi halimi, bu değerli zatın aynasında gördüm. Bu hal, benim halimdir. Ey nefis, haksız yere ona isnad ediyorsun.

Böyle deyip nefsine çıkışmalı; bağışlanmasını dilemelidir. Bağışlanma dileğinde de şöyle demelidir :

— Ya Rabbi, kalbimden geçen bu küstahlığı sen bilirsin. Gizli sakılları bilen sensin. Cümlemizi affet, bağışla. Güzel huylara büründür.

Böyle niyaz edip Yüce Hak'tan korku üzere olmalıdır.

Gıybetini ettiği kimsenin gıybetinden de çıkmalıdır. Böyle böyle kötü huylar kendisinden gidip onların yerine güzel huylar gelinceye kadar zıddı ile amel etmelidir.

Nefisin, kötü huylarından geçip iyi huylara büründüğü şundan belli olur; meselâ : Bir yerde bir kimseyi kötülerler; oradakiler bu kötülemeyi nekadar sürdürürlerse sürdürsünler; o kimse, elinde olmadan onu övmeye devam eder. Onu övmeye gücü yetmese de, onu kötüleyenlere elinde olmadan Allah için kızar; sessiz durur.

İşbu anlatılan durum, kötü bir huy olan gıybetin; güzel huy olan övmeye döndüğünü gösterir. Birine beslenen kötü zannın, iyi zanna dönmesi de aynı şekilde, iyi huya delâlet eder.

Bundan sonra, yazılan diğer kötü huya geçer. Ona bakıp anlatılan gibi, ona da tevbe eder; zıddı ile amel etmeye geçer. O da güzel huya dönüşünceye kadar zıddı ile amel etmeyi sürdürür.

Kötü huyların cümlesi, açıklandığı gibi, birer birer güzel huya döner, bir daha anlatılan kötü huylar, kendisinden zuhur etmez ise.. bilinir ki : Mülhime sıfatı, o kimsede hal olmuştur.

MÜLHİME SIFATI

3. Nevi : Mülhime sıfatını açıklar.

Bu, II. faslın yedi nevinin üçüncü nevidir.

Değerli kardeşim, bilinmiş ola ki : Bu sıfata sahib olanlar dahi, iki sınıf üzeredir.

1. Sınıf : İlmi ile amel eden âlimler, âbidler, zahidlerin bulundukları makamdır.

Anlatılan sıfatta olan kimselere cümlenin iyi zannı vardır. Zira bunlar, dıştaki kötü fiillerini, güzel fiillere çevirmişlerdir. İyiliği yapıp yasaktan uzak dururlar. Resulüllah'ın sünnetini de yerine getirmeye çalışıp gayret ederler. Farzları, vacipleri, sünnetleri, müstahapları tamamen yerine getirirler; dışta fiile çıkarırlar. Yasaklardan da tamamen kaçınırlar.

İşte, anlatılan sebeplerden ötürü, herkesin anlatılan zatlara iyi zanları vardır. Dıştan onların hareketlerine bakıp kendilerini zamanın kutbu olarak görürler. Ama, iç hallerini bilmezler ki : Kötü huylarla doludur.

Bunların kötü huylarının içte kalması, dışa çıkmaması için sebep ve illet şöyledir :

Cümle kötü huylar, hayvanî ruhun emri ile vücud ikliminden fiile çıkıp yerine getirilir. Bu âbid ve zahidlere gelince, kendi kendilerini ağır riyazete koymuşlardır. Bir gün yiyip bir gün tutmak sureti ile Davud orucu tutmuşlardır. Nefsin istediğini yememiş, istemediğini yemişlerdir. Bunların birini veya hepsini yapmış olabilirler. Diğer riyazet işlerini de bununla ölçebilirsin. Böylelikle, nefsin hoşlandığı nekadar şey varsa onların cümlesini bırakmışlardır; hoşlanmadığı şeyleri de yapmışlardır. Bu yolda, türlü türlü mücahedeler edip nefislerini alt etmişlerdir.

Anlatılan sebepten dolayı, sultanî ruh, hayvanî ruhu alt etmiştir. Böylelikle vücud ülkesini kendi tasarrufu altına almıştır. Bu yüzden de vücuddan gelip ortaya çıkan işlerin cümlesi, Allah'ın rızasına uygun düşer.

Zira, vücud ikliminde kötü fiillerin cümlesi; hayvanî ruhun emri ile açığa çıkar. Güzel fiillerin cümlesi de, sultanî ruhun hükmü ile, tasarrufu ile vücud ikliminde açığa çıkar.

Cümle âbidlerin, zahidlerin kötü fiillerden kurtulup güzel fiillere bürünmeleri anlatılan sebebe dayanır.

Kötü fiillerin cümlesi, hayvanî ruhun tabiatıdır ki, sen ona :

— H u y . .

İsmini verebilirsin. Huy ise, canın altındadır :

— Can çıkmayınca, huy çıkmaz..

Dersin. Ama sen bu sözü söyleme; söyleyeni de dinleme.. Zira, insana pek gerekli olan; dünyada iken, o kötü huyları çıkarıp yerine sultanî ruhun tabiatı olan güzel huyları koymaktır. Aksi halde gün gelir, mahcub olursun. Özre de bahane bulamazsın. Allah'ın bir günü vardır, onun adına şöyle derler :

— N e d a m e t (pişmanlık)..

Güzelce düşün. Fırsat elde iken, bu kötü huyları çıkar at. Güzel huylara bürün. Sonra pişmanlık fayda vermez. Aklını başına topla.

Sonra bu kötü huylar, yalnız ibadetle, nefse muhalefet etmekle, sade riyazetle iyi huya çevrilmez. Zira, kötü huylar hal kabilindendir; hayvanî ruhun kendi tabiatıdır. Onu bu huylardan vazgeçirmek, sultanî ruhun tabiatı olan güzel huylara büründürmekten, aksine hareket edip mücahedelere girmekten başka zikir kılıcına da ihtiyaç vardır. Bu da, kendi kendine olmaz; kâmil mürşide muhtaçtır. Bunun için, bir kâmil mürşid bulup kendini ona tam mânâsı ile teslim et. Telkin ettiği zikir kılıcını da, nefsin helâkini dileyerek hayvanî ruha her gün salla.. Böyle edersen, anlatılan kötü huylar, güzel huylara dönüşür. Sen de, ehlüllah sıfatına girersin.

Hemen herkes, ilk iş olarak; sonucunu düşünmelidir. İnsan sonunu düşünmez ise, cahil hayvan olur.

2. S ı n ı f : Tarikat ehli olanların mülhime sıfatına bürünmelerini; mutmainne sıfatı ile muttasıf olmanın çarelerini açıklar.

Bu sıfata bürünen tarikat ehli, az önce anlatılan kötü fiillerden tamamen kurtulmuş, kötü huylardan da mümkün mertebe çıkmışlardır. Ama varlık berzahından (tünelinden) renkten renge girmekten, tereddüd ve eğri büğrü gitmekten kurtulamamışlardır. Bunun sebebine gelince; Cenab-ı Hakka işleri bırakıp tam manası ile teslim olmamaları-

dır. Bunun için, gelecek için olmayacak ümitler besler; geçmiş için de gam çekip :

— Halimiz neye varır?.

Diyerek, on sene sonra olacak lüzumsuz şeyin derdini taşırlar. Bugün rızıklarını yerler :

— Acaba sabaha halimiz nasıl olacak?.

Diyerek derin derin düşünürler. Böyle olunca da, hal itibarı ile, Cenab-ı Hakkın Rezzak (rızık veren) sıfatını inkâr ederler. Kendilerinde şu yolda bir itimat yoktur : Cenab-ı Hak, kendilerini şimdiye kadar ne aç bıraktı, ne de çıplak.. Bundan sonra da aç açık bırakmak onun şanına yakışmaz. Bu durumu, kendi kendilerine söyleyip hiç bir şekilde teselli bulamazlar.

İster zengini, ister fakiri olsun, hep aynı haldedir. Daima, geçmiş için gam çeker, gelecek için de olmayacak ümitler beslerler. Bu sebeptendir ki : Daima, içlerinde bir eğrilik, bir sıkıntıdan kurtulamazlar. Daima, renkten renge girer, tereddüd içinde olurlar.

Anlatılanlardan başka; dünya sevgisi, mâsiva sevgisi ve tabiî şeylere bağlılıktan kurtulamamışlardır. Dünya metaına meyilli olduklarından; zikirlerinde safa ve lezzet bulamazlar. Teveccüh ve mürakabelerinde gayet sıkıdırlar.

Hallerinde de bir sebat yoktur. Bazan iç açıklığı gelir; ruhanî safadan bir parça tadarlar. Bazan da, anlatıldığı gibi iç tıkanlığı gelir; renkten renge girer ve tereddüde bürünürler.

Anlatılan işlerin sebebine ve hikmetine gelince.. onu da şöyle açıklayabiliriz :

Bu durumda olanlara sultanî ruh, hayvanî ruha üstün gelmiştir. Mürşidin himmeti ve zikrin şiddeti ve ateşi ile teveccüh ve mürakabede ihsan olunan ilâhî feyizler gelmiştir. Bu arada, Hak yola giren salikin çalışıp gayret etmesi ile de, hayvanî ruh, ister istemez sıkılmıştır; artık çaresiz kalmıştır. Bu yüzden de, tabiatı olan kötü huyları, sultanî ruhun tabiatı ile değişmiştir. Vücud yönetimini, sultanî ruhun görüşüne bırakmıştır; artık hiç bir şeye de karışmaz. Hal böyle iken, yine de uslu durmaz; bir yandan sultanî ruhun önüne çıkar. Onun yolunu kesmek için veziri olan akl-ı maaşı, başvurduğu yer olan şeytan ile danışma

meclisi kurar. Dünya hilesi ile, sultanî ruhu düşürmek için dünya işlerinin her türlüsü ile önüne çıkıp vesvese verirler.

Anlatılan sebepten ötürüdür ki : Bu mülhime sıfatında olan salikler, tam tevekkül ile Hakka tevekkül edip işleri Hakka bırakamazlar. Dolayısı ile, halleri daima anlatıldığı gibidir.

Bazan kendilerine sultanî ruh üstün gelir; o zaman kendilerinde mümkün olduğu kadar tevekkül zuhur eder. O zaman da, teveccüh ve mürakabelerinde bir nebze ruhanî safa duyarlar. Bu durum, onların terakki (yükseliş) halleridir. Bazan da, bir taraftan, hayvanî ruh, hile ile sultanî ruhu uğraştırır; terakki halinden düşürüp iniş halini zuhur ettirir.

Gelelim, mülhime sıfatından geçip mutmainne sıfatına bürünmenin çaresine.

Bunun çaresi odur ki : Bu sıfat ile müttasıf olan kimseler, daima Allah'ın huzurunda olalar. Daima gezip oturdukları yerde şöyle düşünneler :

— Cenab-ı Hak, bana benden yakındır.
Dedikten sonra :

اَلْاِحْسَانُ اَنْ تَعْبُدَ اللّٰهَ كَاَنَّكَ تَرَاهُ فَاِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَاِنَّهُ يَرَيْكَ

— «İhsan odur ki, Allah'ı görür gibi ibadet edesin; sen onu görmesen de o seni görür.»

Hadis-i şerifindeki mana uyarınca, kendi kendine şöyle demelidir :

— Her nereye varsam, basiret sahibidir; beni görür. Her ne konuşsam, semi sıfatının sahibidir; beni işitir. Onun için uzak yakın birdir. Sesli konuşmakla, kalbe gelen hatıra onun katında eşittir.

Böyle deyip daima huzur ve huşû içinde bulunmalıdır :

— Şu anda Allah'ın huzurundayım. Her nekadar ben Cenab-ı Allah'ı görmesem de, şu anda o beni görüyor; halime vâkıftır. Benim görmeyişim, kendi benliğimdendir.

Böyle dedikten sonra, huzurla huşû ile kalbine bakmalı; Allah'ın

huzurunda durmalıdır. Eğer bir yandan kendisine gaflet gelirse.. hemen aklını başına toplayıp pişmanlıkla tevbeye gelmeli; istiğfar etmelidir. Sonra da, anlatıldığı gibi, Allah'ın huzurunda durmalıdır. Eğer kalbine dünyalıktan yana bir şey gelirse ve ona sevgi duyarsa.. yine aklını başına toplamalı ve kendi kendine şöyle demelidir :

— Bu, Allah'ın bir mahlûkudur. Biz ise, yüce Hakkın yüzünü görmeye talibiz. Gece gündüz :

إِلٰهِي أَنْتَ مَقْصُودِي وَرِضَاكَ مَطْلُوبِي

— «Allahım, tüm gayem sensin; isteğim rızandır.»

Deriz. Bize yakışır mı ki, yaratan dururken, yaratılmışa sevgi besleyelim. Bu sözümüzde yalancı olmak bize yakışır mı?.

Cümle varlıklar, Cenab-ı Hakkın yaratması ile meydana gelmiştir. Onları sevmekten; Cenab-ı Hakka :

— Ben seni sevmiyorum.

Demek manası çıkar. Çünkü, sevmek, ortaklık kabul etmez; iki karpuz bir koltuğa sığmaz. Onun için, o şeyin sevgisini derhal kalbinden çıkarmalı; zikri ile, tefekkürü ile meşgul olmalıdır. Sonra yine kalbine :

— Senin halin neye varır. Bu dünyanın ucu uzundur. Hastalık sağlık bizim içindir. Biraz sonunu düşünmek gerek. Bu gençlik gider, ihtiyar olursun. O zaman da sana kimse itibar etmez. Köşe başında dilencilik de sana yakışmaz. O vakit, pişmanlığın da sana faydası yoktur. Dünya oldukça, her şey insana lâzımdır.

Şeklinde, kalbine yine bir taraftan hatıra gelirse.. hemen cevabında şöyle demelidir :

— Cenab-ı Hak, benim rızkımı ezelden takdir etmiştir. Yemenin, içmenin, giymenin üçü de ecel gibidir; hiç bir şekilde değişmez. Her gün için, insanın nasibi ne ise onu bulur. Sırf istemek, yorgunluktur. Düşünmekle, çalışmakla fazla ve noksan olmaz. İş, bir zihin yorgunluğundan ve kalbin kararmasından ibaret kalır.

Takdir-i Huda kuvvet-i bazu ile dönmez;
Bir şem'ayı ki, Mevlâ yaka, bir vechile sönmez..[1]

Buna göre, ezelde ne takdir edilmiş ise, belli vakitleri geldiği zaman zuhur eder. Dünya için gam çekmek, ahmaklığın taa kendisidir. Her iş, olacağı gibi olur. Senin fikirlenmen, kederlenmen yorgunluktan ibarettir.

Böyle dedikten sonra; yine zikri ile, tefekkürü ile meşgul olmalıdır. Eğer yine bir hatıra zuhur ederse.. ki edecek ve şöyle gelecektir :

— Durum öyle olduğuna göre, Cenab-ı Hak, her şeyi ezelde takdir eyledi. Senin davranışın ve duruşun faydasızdır. Eğer bir şeyin gelmesi takdir olunduysa, senden de o yönde bir hareket zuhur eder. Öyle olunca, cümle işini Hakka bırak. Hiç bir şeye karışma; tam manası ile teslim ol. Allah katında senin merteben ne ise, o senin işlerinden zuhur eder. Neden boşuna zahmet çekiyorsun?. Eğer kaderindeki sır şaki ise, said olmak muhaldir; said ise, şaki olmak muhaldir. Bunun için zahmetin boşunadır. Her işinde, tam manası ile teslim ol. Bu âlem, berzahtır: bir şeye karışma, istirahat et.

Böyle bir hatıra zuhur edince de, ona şu cevap verilir :

— Kul, kulluğunu yapmalı; zira bu dünya imtihan âlemidir. Cenab-ı Hak, kullarının halini ve mertebelerini kendilerine bildirmek için dünyada cümle emirlerini ve yasaklarını kesin delillerle haber vermiştir. Razı olduğu şeyleri ve razı olmadığı şeyleri açıkladı. Bu dünyanın da, berzah âlemi ve imtihan âlemi olduğunu açıklayıp şöyle buyurdu :

— Ey kullarım, siz rızamı elde etme yoluna girin. Rızıklarınızı ben veririm. Bu hususta bana tevekkül edin. Sizin rızıklarınıza kefilim.

Bu manada, nice nice âyet-i kerimeler gelmiş ve vaad buyurmuştur. Böyle olunca, kul kulluğunu yapmalı. Kula düşen, efendisinin emrini yerine getirmektir. Bunun için, daima onun rızasını gözetip emrini yerine getirmeye çalışıp gayret etmeli.. Onun efendisi dilerse azad eder, dilerse çırak der. Dilerse, kendisinin özel ve umumî işlerini ona teslim eder, bir şeye karışmaz. Dilerse, tedip ve azab eder. Kul, efendisinin kudret elindedir. Kulun, anlatılan işleri düşünmesi ahmaklıktır. Kula lâzım olan Mevlâsının rızasıdır. Bu rıza, acaba ne ile elde edilir; onu düşünmelidir. Elbetteki Mevlâsının emrini yerine getirmek, yasaklarından da kaçın-

(1) Bu şiirin daha açık Türkçesi şöyledir :
Allah'ın takdir çarkı kol kuvveti ile dönmez; Hakkın yaktığı mum, üflemekle sönmez.

mak sureti ile olur. Yoksa emrine tutunmayıp yasaklarından da kaçınmayıp :

— Ben, tam manası ile teslim oldum..

Deyip fiillerinden, ahlâkından türlü habis işler zuhur edince de :
— Ne yapalım takdirde varmış; çaresi nedir?.

Diye türlü türlü büyük haltlar edip sonra da takdire bühtan atmakla bitmez. Cenab-ı Hakkın bir günü vardır; o gün gelince, bu türlü bahaneler para etmez.

Dedikten sonra, yine zikri ile fikri ile meşgul olmalıdır.

İster dünyaya ait olsun, ister âhirete ait olsun; bu türlü hatıralar zuhur ettiği zaman, o hatıraları bir kere şeriat terazisine vurup tartmalıdır. Eğer şeriata uygun gelirse, pek güzel.. Eğer şeriata uygun düşmez ise, anlatılanın zıddı ile cevap vermelidir. Yine kendi zikri ile fikri ile meşgul olmalıdır.

Zira, bu mülhime sıfatının durumu acaiptir. Zira, bu durumda, hayvanî ruhun hilesi pek çoktur. Daha önce de anlatıldığı gibi; hayvanî ruh. akl-ı maaş, şeytan üçlüsü yek vücud olup suret-i haktan görünürler. Türlü türlü hilelerle sultanî ruhun yolunu keserler; onu düşürmek için çok gayret edip çalışırlar. Ama, burada gereken, daima ayık olmaktır. Her ne türlü bir hatıra zuhur ederse.. anlatıldığı gibi onu şeriat terazisine vurmalı; cevabını da ona göre vermelidir.

Hak yolcusu salik, anlatılan düzen içinde ve daima ayık olmalı. Bu şekilde nefsi ile mücahede ederse.. kısa zamanda Cenab-ı Hakkın yardımı gelir; mutmainne sıfatı ihsan olunur. Mutmainne sıfatı da, kendisine hal olur.

Mutmainne sıfatının bir kimseye hal olmasının alâmetine gelince.. onu da anlatalım. Bunun alâmeti olarak, başka kötü huylar, iyi huylara dönüşür. Bundan başka, kendisine tam bir tevekkül ihsan olunur. Bundan sonra, dünya cihetinden gelen işlerini, tamamen Cenab-ı Hakkın kudret eline bırakır; tam manası ile teslim olur. Daha sonra, kendisine bir zenginlik forması ihsan olunur ki : Kesin olarak gelecek için olumsuz bir ümide kapılmaz, geçmişin derdine de düşmez. Artık sabah olacak işi, akşamdan düşünmez :

— Gün, bugündür; saat, bu saattir.

Deyip Hakkın verdiği ilâhî ihsana teşekkür etmeli ve kanaatkâr olmalıdır. Bundan sonra, cümle cihan halkı biraraya gelip :

— Yahu, bu senin ettiğin nasıl iştir?. Sonra pişman olursun.

Deyip türlü türlü nasihat etseler; zerre kadar onun itikadına bozukluk gelmez.

İşte, bir kimsede, anlatılan bu haller zuhur ederse.. o kimsenin nefsi, mutmainne sıfatına büründüğüne delâlet eder.

Ey Cenab-ı Hakkın yüzünü görmeye talib olan, burada biraz nasihat edeceğim. Aklını başına toplayıp güzelce dinle ve düşün.

Levvame sıfatında, mülhime sıfatında bulunan kimselere; mürşid himmeti, kendilerinin çalışıp gayret etmeleri, Cenab-ı Hakkın ihsan ve inayeti ile nur tecellisi, nur müşahedesi gibi zuhurat olabilir. Nur tecellisi, sıfatların müşahedesi gibi zuhurat da olabilir. Bazan da; sıfatların tecellisi, zatın müşahedesi zuhur eder. Teveccühünde, Resulüllah efendimizle görüşüp konuşabilir; Allah ona salât ve selâm eylesin. Mürakabede dahi, tecelli halinde durumu tesbit edilip anlatılmayan ilâhi hitab da zuhur edebilir.

İşte, anlatıldığı gibi şeyler zuhur ettiği zaman, sakın ha sakın; onlara bel bağlamayasın. Her ne çeşit ilâhî tecelli zuhur ederse etsin; ne kadar ilâhî iltifat gelirse gelsin, onlara bakıp kendi kendine :

— İyice adam oldum..

Deyip kendini öyle sanmayasın. Zira, bu makam, cümle ehlüllahın :

— Aman ya Rabbi, sana sığınırız..

Dedikleri makamdır. Allah bizleri de sizleri de korusun. Zira, buradan düşen, emmare makamına kadar gider. Tarikattan tard edilip son nefesini imansız vermesinden çok korkulur. Sebebine gelince : Levvame sıfatında, mülhime sıfatında hayvanî ruh; fiillerinden ve huylarından tamamen geçip sultanî ruha bütün bütün tam manası ile teslim olmamıştır. Ancak, sultanî ruh ağır bastığı için, cümle fillerini, huylarını sultanî ruhun görüşüne bırakmıştır. Kendisi de, zikir kılıcının şiddetli ateşinden ötürü, vücud ikliminin bir yerine gizlenip kalmış olup orada bir şeye karışmaz. Bundan dolayı da, sultanî ruh, vücud iklimini tasarrufu altına almıştır. Anlatılan tecellilerin zuhur etmesi, ilâhî ihsanlara zuhur yeri olmaları bu yüzdendir; o haller, salike meleke olmamıştır.

Eğer bu ihsanlara aldanıp anlatılan çareleri boşlar da istirahata çekilirse.. o vakit, hayvanî ruh fırsat bulup akl-ı maaş ve şeytan ile danışma meclisi kurup bir taraftan sultanî ruhun önüne çıkar, türlü türlü hilelerle ayağını kaydırır. Hükûmet tahtından da düşürür. Onun yerine de hayvanî ruh oturur. O zaman da durum, Hak yolcusu salikin kaderine ve tecellisine bağlı bir keyfiyet alır. Eğer sultanî ruh, bu hali görüp şiddetli korkuya kapılır ve hayvanî ruha teslim olursa, emmare hali zuhur eder; Allah korusun. Bu durumda, sultanî ruh, nefsin esiri olur; insanlık sıfatı da tamamen kendisinden gider. Ve.. hayvanlık sıfatına girer. Böyle bir duruma düşmekten Allah'a sığınırız. Böyle bir duruma geldiği zaman da tarikat-ı aliyyeyi tamamen inkâr eder, tarikattan kovulur.

Eğer bu hali görüp kendinde bir şecaat zuhur ederse, hayvanî ruha teslim olmaz. Yine mücahedeye ve muharebeye başlar.

Bundan sonra, levvame bahsinde anlatıldığı gibi tevbekâr olup istiğfar ederek nefsini ayıplamaya başlarsa.. o zaman levvame halleri zuhur eder. Anlatılan çarelere muhtaç olur; yeni baştan anlatılan kötü huylarını değiştirmek gerekir. Bundan sonra, yine hayvanî ruha üstün gelir; bir el vurması ile, hükûmet tahtını onun elinden alır. Yine vücud ikliminde hüküm sürmeye başlar. Anlatılan ihsanlara da yeniden zuhur yeri olur.

Mademki durum anlatıldığı gibidir; bu işler başa gelmeden çaresine bakmak gerekir. Zira, daha önce de anlatıldığı gibi, bu yer, çok korkulu yerdir; hayvanî ruhun burada hilesi çoktur. Bunun sebep ve hikmetine gelince; hayvanî ruh, sultanî ruha bütün bütün teslim olup tüm fiillerinden ve huylarından geçip sultanî ruha fiillerinde ve huylarında kendi isteği ile razı ve teslim olmamıştır. Ancak, sultanî ruhun ağır basmasından, zikrin şiddetinden, teveccüh ve mürakabenin feyiz nurundan çok sıkılmış çaresiz kalmıştır. Bu yüzden de, ister istemez cümle işlerini ve huylarını sultanî ruhun görüşüne bırakmış, vücud ikliminde bir yere gizlenmiştir; hiç bir şeye de karışmaz. Bununla beraber, anlatılan kötü fiilleri ve huyları zerre kadar değişmemiştir. Bundan dolayı da, vücud ülkesinde güzel huyların yürürlükte olmasına hiç bir şekilde razı değildir. Ama çaresiz ve kimsesiz kaldığı için, anlatıldığı gibi bir yere gizlenmiştir; daima sultanî ruhun bir açığını yakalamaya bakar. Bu sebeptendir ki : Bu sıfata bürünenler, kendilerine kalb itminanı gelip bir türlü işlerini Hakka bırakamazlar. Daima tereddüd içindedirler; renkten renge girerler.

Şimdi, bu sıfatlara bürünenlere, yani : Levvamede ve mülhimede bulunan kimselere düşen odur ki : Gerek Fahr-i Âlem Resulüllah efendimiz tarafından, gerekse bizzat nasıl olacağı anlatılamayan Cenab-ı Hak tarafından anlatılan manada nekadar tecelli-i ilâhî ve zuhurat olursa olsun; çok çok dikkat etmeli ve zerre kadar kendisine varlık vermemelidir.

Bu gibi kimseler, kendilerini şöyle bilmelidirler : Kurumuş bir ağaçtır, o ağacın meyvesi yoktur ki, insanlar yesin; yaprakları yoktur ki, bir adam onun gölgesinde gölgelensin.

Bu yoldaki hemen herkes, kendisini anlatıldığı gibi bilmeli ve kendi kendine şöyle demelidir :

— İşte ben öyle bir ağacım. Ne ilmim var, ne de amelim. Bir amelim yoktur ki : O amelimin altında ihsan olunan ilâhî feyizlerden bir kimse feyiz ve menfaat bula. Dışta ağaçların meyvelerini bir insan yediği zaman, nefisleri safa bulur; cismanî tat bulur. Bunun gibi, ibadet ve taat altında ihsan olunan ilâhî feyizler de bir kimseye aksedince o kimsenin ruhu safa bulur; tadını alınca da, gönül açıklığı zuhur eder. Bu gibi şeyler de sende yoktur ki, onunla övünesin.

Hemen böyle deyip kendisini âciz çaresiz bir şeye yaramaz bulmalı. İsyan deryasında boğulmuş bilmeli. İki eli boş, Allah'ın güvencesinde bir müflis kabul etmeli. Her an, her nefes; rıza kapısının açılması için, aman diyarının kapısında :

— Güvencemiz sensin, el-aman ya Rabbi..

Deyip durmalıdır. Kendisinde zuhur eden ilâhî ihsanlara bakıp güzelce insaf ederek, halini görmelidir.

Anlatılan durumda, eğer kendine varlık kokusu görünmüş ise, nefsine şöyle hitab etmelisin :

— Ey nefis, sen kendini adam oldun, sayıyorsun?. Henüz senin sıfatın emmare sıfatıdır; o, zerre kadar değişmedi. En alt mertebe, Cenab-ı Hakka işleri ısmarlamaktır; bunu dahi, kendine hal edemedin ki; kalb imtinanı gele de tereddütten ve iç eğriliğinden, renkten renge girmekten kurtulasın. Bir kul, nasıl ihsan-ı ilâhiyeyi görüp temcid davulu gibi :

— Ben ben..

Diyorsa, sen de öyle demeye kalkıyorsun. Beni de, benlik perdesine düşürmek istiyorsun.

Yeter oldu bu hicaba büründün;
Enaniyet libası ile göründün..
Soyun imdi, bu libastan beri ol;
Nice menzil kat eyleyüp insan ol..[1]

Böyle deyip geceli gündüzlü her nefsete müflisliğe sahib ol. Anlatılan yolları dene; derdine çare ara. Rıza kapısının açılması için, her nefeste, aman diyarında pişmanlıkla dur. Ciğerini kebab ederek, göz yaşını sel gibi akıt. Âciz çaresiz Allah'ın güvencesi altına giren bir müflis gibi ol. Her taraftan eli boşanmış, minareden aşağı düşen adamın temennisi nasıl olursa.. bu sıfatlarla muttasıf olan kimselerin Cenab-ı Hakka temennisi ve münacaatları da öyle olmalıdır; hatta beş kat daha ziyade olmalıdır. Minareden düşen adamda, sadece ölüm korkusu vardır; imansız gitmek korkusu yoktur. Hatta şehid olma ümidi dahi vardır. Ama, bu sıfatlara düşen kimselere hem reddolma korkusu vardır; hem de son nefesi imansız verme korkusu.. Durum böyle olunca, bunların korkuları, öbürlerine bakarak beş kat değil; belki de on kat olmalıdır.

Sözün özü odur ki : İnsan, kendisinin hekimi olmalı.. Çünkü, sonra hekime muhtaç olur. Görmez misin ki : Zâhirde bir kimse kendinin hekimi olursa.. o kimse, hekime muhtaç olmaz. Basuru olan kimseler, kendilerine dikkat edip yemek yerken, basurunu azdıran yemekten içmekten sakınacak olsalar, hekime muhtaç olmazlar. Ayrıca, basur hastalığından da kurtulurlar. Diğerlerini de buna kıyas edebilirsin. Hemen her hastalık bunun gibidir. Başından sebeplerine yapışılırsa.. sonunda hekime ihtiyaç duyulmaz. Amma, başında gafil davranılıp dış sebeplerine yapışılmaz ise, sonra hastalıklar, vücudun her tarafına yayılır. Şiddetli sıkıntı vermeye başlar. O zaman da, hekime ihtiyaç duyulur. Türlü türlü acı ilâçlar tatbik edilir; hayli de zahmetler çekilir.

Kâmil mürşidler de gerçek hekimlerdir. Anlatılan çarelere baş vurup huylarındaki ve işlerindeki illetleri; çalışıp gayret ederek, açıklandığı gibi ilâçları kullanır, o illetleri vücud ülkesine yerleşmeden atabilirsen yolun kolaylaşır. Gün gün, mertebeler alırsın. Sonsuz ilâhî ihsanlara sahib olursun.

(1) Bu şiirlerin daha açık Türkçesi şöyledir :
Bu perdeye büründüğün, benlik giysisi ile göründüğün yeter.
Bu giysiden soyun uzak ol; çokça yol alıp insan olmaya bak.

Ama gafil davranıp da, anlatılan hastalıkların atılmasını mürşidine bırakır :

— Benim elimden bir şey gelmez. Beni benden daha iyi bilir. Nasıl isterse yapsın razıyım. Boşuna çabalamak para etmez.

Deyip kilimin dört ucunu bırakırsan :

— Hepsi şeyhin elindedir; nasıl bilirse öyle etsin..

Deyip anlatılan çarelere baş vurulmaz ise.. o vakit, mürşid de onun haline bakar ve şöyle görür :

Kendisini nefse kaptırmış. Nefsin hilesine ve azdırmasına kanmış. Kilimin dört ucunu da bırakmış. Vücud ülkesi, nefsin yönetimine geçmiş. Anlatılan hastalıklar da birleşmiş..

Bu hali görünce bilir ki : Basur hastasının hastalığı nasıl vücuduna yerleşip hekime muhtaç duruma gelmiş ise.. bu kimse dahi, mürşidin ilâçlamasına muhtaç duruma gelmiş.. Böyle olunca da, hastalığına göre ilâç verir.

Ancak, onların ilâçları Allah tarafından geldiği için, geri çevirmek mümkün değildir; zâhirdeki hekimin ilâcını geri çevirmek mümkündür. Bu zatların verdikleri ilâçları, hiç bir şekilde geri çevirmek mümkün değildir; zira Allah katından gelmektedir. Zehir olsa dahi, kullanılır; geri çevrilmez.

İlâç verme usulüdür ki : En düşük dozda olan ilâçları, en az hastalıklı olana verirler. Hastalık ağırlaştıkça, ilâcın dozu da yükselir. Durumu, buna göre kıyas edebilirsin.

Hâsılı : Herkesin hastalığına bir başka türlü ilâçları vardır. O ilâcı verirler ki, o hastalık ondan gide. Hasta sağlığını buluncaya kadar, nice zorluklar çekilir. Bundan sonra, yavaş yavaş o ilâcı ondan alır, gönlünü hoş tutmaya bakarlar.

Şimdi, anlatılan durum güzelce düşünülmelidir. Anlatılan çareleri, insaflıca haline bakıp herkes kendine tatbik etmelidir. Ta ki, mürşidin ilâçlamasına ihtiyaç kalmaya..

Anlatılan çareleri dene; onlarla kötü huylarını iyi huylara dönüştür. Bunu, kendi kendine yap; yoksa, mürşidin ilâçlamasına dayanılmaz. Onlar, dayanılacak gibi değildir.

Anlatılanları, ciddî bir şekilde anlamaya çalış.

4. Nevi : Bu, II. faslın yedi nevinden dördüncü nevi olup şu konuları işlemektedir :

MUTMAİNNE SIFATI

a) Mutmainne sıfatı ve onun şartları..
b) Rıza kapısı ile tevekkül kapısının farkı..
c) Velâyet mertebesi, velâyet müjdesi, velâyet melekesi..

Ayrıca, anlatılanların sebebi ve hikmeti ile razıye sıfatını almanın çaresi ve alâmeti açıklanacak..

Değerli kardeşim, şu da bilinsin ki..

Bu mutmainne sıfatı, velîlere hastır. Bu sıfata bürünen zatlar, velâyet ile, veraset ile müjdelenirler.

Velâyet de, nübüvvet de daha önce anlatıldı; burada tekrar edilmesine gerek yoktur.

Bu sıfat, sadece tarikat ehline mahsustur; zahidlerin, takva sahiplerinin nefisleri, bu sıfata bürünemez, muhaldir. Onların en büyük makamları, mülhime sıfatıdır; bir adım bile ondan öteye geçemezler. Sebebine gelince : Zühd ile, takva ile nefis, mülhime yolunda anlatılan mikdar kemal bulabilir. Ondan öteye bir parmak dahi gidemez. Zira, mücahede ile nefis, ancak o kadar kemal bulabilir.

Anlatılandan ilerisi, mürşidin terbiyesine muhtaçtır. Görmez misin ki, dağlarda kendi kendine biten ağaçların meyveleri yenmez. Yense de lezzeti olmaz. Ham ahlat gibi, yiyenin boğazında kalır. Yahut hiç meyve vermez. Ama onları bir bahçevan yerinden çıkarıp kendi bahçesine ekecek olsa, o hali ile bakıp yetiştirse, yahut başka meyvelerle aşılasa meyve ağacı olmaya başlar.

Haliyle bakımlı ağacın meyveleri, ilk hallerine nisbetle çok farklıdır. Hem de, sema ile semek (balık) arasındaki fark kadar..

Bahçevanın elinde yetiştiği için, yaban ağaçlarının meyveleri değişir. Ondan yiyenler, cismanî bir lezzet duyarlar.

Eğer yabandan getirilen ağaç, aslında meyveli değilse, ona meyveli ağaçtan aşı yapar; aradan birkaç sene geçtikten sonra, o da öbürleri gibi güzel meyve verir.

Üstteki açıklamadan anlaşıldı ki : Zühd ve takva sahipleri, yabanda yetişen meyveli ağaçlar gibidir :

— Ben, zühd ile, takva ile Hakkı bulurum; kâmil mürşide muhtaç olmam.

Diyen kimselerin işlerine bakıldığı zaman, görülür ki : Yaban armudu, elması, vişnesi, kirazı gibidir. Bu türlü meyveler nasıl görünürse.. zahidlerden amel sahipleri de öyle görünür.

Yabanî meyvelerin içi acı olur. Ondan yiyen kimseler acılıktan başka bir tad alamazlar. Bunun gibi, zahidlerin, müttakilerin amelleri de zâhirde güzeldir. Onların güzel amellerini görüp meclislerine gidenler ve onlardan yardım isteyen kimselere verdikleri nasihatler kendi halleri olmadığı için tesir etmez. Yabanî meyvelerin acılığı dışında bir lezzet de bulamazlar. Bunların meclislerinde nasihatlarını dinleyen adamlar, ayık hale gelmezler. Bundan başka iç halleri huzurda bulunan kimselere de geçer, iç sıkıntısı ile o meclisten kalkarlar. İşte, zühd ile takvanın en ileri makamı budur. Bunun için, onların, mutmainne sıfatından yana nasipleri yoktur. Mutmainne sıfatı, yalnız tarikat ehline hastır.

Bu sıfatı hal edinmenin alâmetine gelince.. daha önce de anlatıldığı gibi şöyle açıklayabiliriz :

Cümle işleri, güzel işlere dönüşür; uygunsuz huyları güzel huylarla değişir. Bundan sonra, kendinden bir istek olmadan bu sıfatın sahibi, Cenab-ı Hakka tam manası ile tevekkül eder.

Cenab-ı Hak tarafından kendisine bir hal ihsan olunur ki : O kimse, cümle zâhirî işlerini Cenab-ı Hakka teslim eder; dünya yönünden gelen işleri düşünüp endişeye kapılmaz. Dünya yönünden olacak işler için gam çekmez. Cennet arzusu ve cehennem korkusu, iradeleri dışında kendilerinden alınmıştır; bunlar için de, gam yemezler. Ancak ibadet ve taatı, Allah rızası için yaparlar. Bunlar, iyiliği emretmek, yasaklardan almak görevini de hakkı olduğu biçimde yerine getirirler.

Bu zatların, teveccüh ve mürakabelerinden sonra, Allah ile huzurlu olmak, kendilerine hal olmuştur. Bir nefes dahi, gaflet üzere durmazlar; daima ayıktırlar.

Bu mutmainne sıfatına bürünen zatlara tevekkül kapısı açılır; mürakabelerinde şekli anlatılamayan bir biçimde, kendilerine velâyet müj-

desi verilir. Mürşidleri kâmil olursa, bazılarına rıza kapısı dahi açılır.

Yunus sûresinin 62. âyetinde buyurulan :

أَلَآ إِنَّ أَوْلِيَآءَ ٱللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

— **«Haberiniz olsun; Allah'ın veli kulları için hiç bir korku yoktur. Onlar, mahzun da olacak değiller.»**

Manası ile müjdelenirler. Ancak, bu sıfatta iken, rıza kapısının açılması, bu âyet-i kerimenin müjdesini almaları henüz onların halleri değildir. Sırf mürşidlerinin güzel teveccühü, Allah'ın inayeti iledir.

Rıza kapısı ile, tevekkül kapısı arasında fark vardır. Şöyleki :

Bir kimse, mürakabe halinde iken, anlatılan kapı açılır; kendisi de içeri girince, belli bir yerde tecelli ihsan olunur. Bu âyet-i kerimenin müjdesi de zuhur ettikten sonra, o kapı bir daha zuhur etmez ise.. o rıza kapısıdır. Ama, bu durum, kendisinin hali olmadığından, ilâhî iltifata nail olmak için; marziye makamına ayak basıncaya kadar ya bir kere, yahut iki kere, yahut üç kere açılır; kendisine tecelli ihsan olunur.

Eğer anlatılan kapı, tevekkül kapısı olursa.. hemen her gece, mürakabesinde açılır; içeride kendisine tecelli ihsan olunur. İşleri Cenab-ı Hakka bırakmak, kendisine hal olduğu için, hemen her gece tevekkül kapısından içeri girer, belli bir yerde kendisine ilâhî tecelli ihsan olunur.

Ancak, rıza kapısının hal olması, marziye sıfatına mahsustur; marziye sıfatı kendisine hal olmadıkça, her gece zuhur etmez; bunun için her gece, kapının açılması, şekli anlatılamayan bir biçimde müjdelenmek, muhaldir. Belki, mürşidin himmeti ile bir kaç kere zuhur edebilir; başka türlü olmaz.

Değerli kardeşim, bu durumu açıklamaktan gaye odur ki : Tevekkül kapısı görüldüğü zaman, rıza kapısı sanılmasın. Zira, rıza kapısı, Cenab-ı Hakkın ebedî rıza ile razı olduğu kullarına hastır. Ebedî rıza ise.. marziye sıfatına hastır.

İşte anlatılan sebepten ötürü, yalnız işleri Cenab-ı Hakka bırakmayı meleke eden zatlara rıza kapısının açılması zor iştir. Meğerki, anlatıl-

dığı şekilde, ilâhî bir iltifat ola.. Mülhime ehli için tevekkül kapısının durumu da böyledir.

Mülhimede olan zatlara terakki hallerinde tevekkül kapısı açılır; sıfatların tecellisi zuhur eder. Bir kimseye böyle bir hal zuhur ettiği zaman, insafla kendi haline bakmalıdır : Acaba, işleri Cenab-ı Hakka bırakmak, kendisine meleke olmuş mudur?. Yoksa, hayvanî ruhun alt olmasından ileri gelen bir yükselme hali midir?. Bu durum, insafla bakıldığı zaman tayin edilir. Zira, mülhime sıfatında her nekadar terakki hali zuhur ederse etsin; yine işleri Cenab-ı Hakka bırakmakta tam bir sebat olmaz; tereddütten ve renkten renge girmekten yana boş değildir. İnsafla bakıldığı zaman, bütün bunlar, olduğu gibi görülür; bilinir.

VELÂYET MERTEBESİ

Kaldı ki, velâyet mertebesinin bir müjdesi var; bir mertebesi var, bir de hal olması var.

Velâyet mertebesinin müjdelenmesi, anlatıldığı gibidir. Mülhime sıfatında iken, işleri Cenab-ı Hakka bırakmak hal olmaya yakınken, tevekkül kapısı açılır. Bu sırada bir, iki, üç kere velâyetle müjdelenmek zuhur eder.

Velâyet mertebesine gelince; onu da anlatalım. Tevekkül kapısı hemen her gece zuhur eder. İlk zuhurunda, velâyet rütbesi giydirilir. Bu mertebedekiler de, üstteki âyet-i kerime ile müjdelenirler. Velâyet mertebesi, (kademi) budur.

Ancak, bu anlatılan, velâyet hali değildir. Zira, velâyet hali, daha önce, ayrıntıları ile anlatıldı.

VERASET HALİ

Veraset hali, masumiyet halidir. Masumiyet hali dahi, marziye halidir. Bu sebepten ötürü, velâyete ayak basan zatlara marziye sıfatı meleke olmadıkça, velâyet dahi meleke olmaz..

Marziye sıfatı, masumiyet halidir. Bu yüzden dört keyfiyet kendine meleke olmadıkça, bir kimse, marziye sıfatına bürünemez.

Velâyete ayak basan zatlar için dört şart vardır; bu şartlar kendisine meleke olmayan kimseye velâyet de meleke olmaz. O kimse, ancak, velâyet mertebesinde kalır. Hem de velâyetin ilk basamağında.. Bunun manası şudur : Kendisine velâyet ihsan olunur; o yolda forma giydirilir, ama bu kimse masum değildir. Bu yüzden o kimseye düşer ki : Velâyet halini meleke edinmeye çalışıp gayret sarf ede.. Bu durum, lüzumludan daha lüzumludur.

Anlatılan işlerin sebeb ve hikmetine gelince.. onu da anlatalım.. Şöyleki :

Mutmainne sıfatı, işleri, Cenab-ı Hakka bırakmaktan ibarettir. Bu işleri Cenab-ı Hakka bırakmanın sebebini ve hikmetini anlatalım. Şöyleki :

Hayvanî ruh, sultanî ruhu düşürmek için her taraftan türlü türlü hile ile önüne çıkar. O zaman, Cenab-ı Hakkın yardımı ile, sultanî ruh, durumu anlar, o hileleri geri çevirir. İşin sonunda, hayvanî ruhun cümle tedbirleri boşa gider; hemen her yandan, sultanî ruh, üstün gelir. Bu yüzden de, hayvanî ruh, âciz kalır, sultanî ruha bütünüyle teslim olur; hatta onun esiri olur. Vücud ülkesi dahi, hayvanî ruhun veziri olan akl-ı maaşın görüşünden ve tasarrufundan kurtulur. Bundan sonra geçerli olan, sultanî ruhun veziri olan akl-ı maadın görüşü ve tasarrufudur.

Anlatılan işler olup bittikten sonra, bu hallerin sahibinden bütün bütün tereddüd ve renkten renge girmek halleri gider; kendisine kalb itmimanı hâsıl olur. İşleri Cenab-ı Hakka bırakmak da bir meleke olur. (Yani : Vazgeçilmez bir alışkanlık.)

Ne var ki, benlik berzahı, sevinci ile kederi bir bilmeme berzahı, dünya sevgisi berzahı atlatılmamış, atlatılma da hal olmamış bulunduğundan, bu makama sahib olanlar, namazlarını mürakabe hali ile eda edemezler.

İşte velîlere şart olan bu dört keyfiyettir ki : Bunlar bir kimsede meleke olup vazgeçilmez bir alışkanlık halini almayınca.. kendisine mülk olmaz ve masumiyet forması da giydirilmez. Açıkçası : Velâyet forması giydirilir, ama masumiyet giydirilmez.

Anlatılanlardan başka, bir kötü huy daha kalmıştır. O, her nekadar vücud ülkesinde geçerli değilse de, gizli bir yerde gizlenmiştir. O huy da şu görüşü taşımaktır :

— Kötü huylarım, iyi huylara dönüştü.

Ama, bir geçit başında dikkat edilip bakıldığı zaman, o huyun içeriden harekete başladığı görülür. Gizlice, bir yerden baş gösterir. Onlara velâyet hal olmaması da bu yüzdendir; zira, kemalde noksanları vardır.

Üstteki durumun da sebebini ve hikmetini anlatalım; şöyleki :

Hayvanî ruh, sultanî ruha her ne kadar tam teslim olup sultanî ruhun esiri olsa dahi, bunu kendi iradesi, isteği ile yapmamıştır. Sultanî ruhun ağır basması ile yapmıştır. İradesiz teslim ve esir olmuştur.

Anlatılan sebepten ötürü de, kendi tabiatının gereği olan huyları değişmemiştir. Ancak, tam teslim olup esir olduğu için, vücud ülkesinde hükmü geçmemektedir. Bu yüzden de, tabiatının gereği olan huyları yürütememektedir. Böylece, kötü huyları kapalı kalmıştır.

İşbu sebepten ötürü, bir kimse ile mücadele ettikleri zaman bunlara dikkatle bakmalıdır : Hemen o huylar, bir bir baş göstermeğe başlarlar. Ama, hayvanî ruhun hükmü geçerli olmadığı için bir şey yapamaz. İlk hallerindeki gibi, o huyların hükmünü yürütemez. Öfkesini yutar. O mücadele ettiği kimse ile ülfet edip sevişmeye başlar. Bundan ötürüdür ki; levvamede ve mülhimede olan kimselerin düşmesinden korkulur, ama, velâyete ayak basanların düşmesinden korkulmaz. Ama, gerçekte, faziletli, seçilmiş bir kimse olmadığından; kendisine giydirilen velâyet formasını koruyamaz, dünya çirkefi ile lekelendirebilir. Böyle bir şey ederse, kıyamet günü, mahcub olur; rüsvay olup utanır. Aldığı lekelerden ötürü de sorguya çekilir, hesabı sorulur. Buna göre, velâyete ayak basanlar :

— Velâyete ayak bastım..

Deyip böbürlenmemeli. Zira, bu durumda, ancak cehennem ateşinde azap görmekten kurtulmuşlardır; hesaba çekilmemek yoktur. Bunun sebebi de; velâyet halini, vazgeçilmez bir alışkanlık haline getirip meleke edemeyişi, ilk mertebeye ayak basıp kalışıdır. Durum böyle olunca, velâyet haline adım attıktan sonra, onu kendine meleke edinmeye çalışıp gayret etmek, lüzumlunun da lüzumlusudur.

Gelelim mutmainne sıfatından geçip razıye sıfatına bürünmenin çarelerine.. Şöyleki :

Öncelikle, yakin ilmi sırrını kendisine, bu makama ulaşmak isteyen kimse meleke edinmelidir. Zira, bu sırra erip her nefeste Allah ile huzurlu ve beraberlik sırrına ermiş olmak, bu sıfattaki zatlara vazgeçilmez bir alışkanlık olmuştur; yani : Meleke.. Bundan sonrra, Allah'ta huzurlu olmaya çalışıp gayret etmeleri gerekir. Bunun için de, eşyanın tümüne bakıldığı zaman, birlik nazarı ile bakılmalıdır. Mürakabe hali ile tefekküre de dalınmalıdır. Zira, bu sıfata bürünen zatlara; mürakabelerinde sıfatların tecellisi, zat müşahedesi hal olmuştur. İşte, mürakabeden çıkıp ayık hale geldikleri zaman da, her nefeste o mürakabedeki hali

düşünüp cümle fiilleri düşünmeli, cümle işleri Cenab-ı Hak'tan görüp mürakabedelerinde ihsan olunan ilâhî tecelliyi ayık halinde de kendilerine hal edinmeye çalışıp gayret etmelidirler.

Bundan sonra, kendilerine bir taraftan ilâhî bir ihsan zuhur ettiği zaman, onunla sevinmemeli, kader sırrına yormalıdırlar :

— Bu durum, ezelde bizim için ilâhî bir takdir olmuştu. Şimdi tayin edilen zamanı geldi. Zâhirî sebebi ile bize yöneldi. Sebebi veren de Hak, bu ihsanı veren de Hak..

Böyle dedikten sonra, dış sebebe olan kalbin itminanını kesmeli. Sonra da kendi haline bakmalı.. Bu arada, bir sevinç ortaya çıkarsa anlatılacak durumu düşünmelidir. Önce :

كُلُّ شَيْءٍ يَرْجِعُ إِلَىٰ أَصْلِهِ

— **«Her şey aslına döner..»**

Dedikten sonra, şöyle demelidir :

— Bu işin dışına nasıl sevinebilirim?. Zira, cümle eşya toprak, su, hava ve ateşten ibarettir. Bunlarla sevinip avunmak ise, ahmaklığın taa, kendisidir. Sevinmek, sevgiden çıkar. Eğer bu olana sevgim olmasaydı, sevinç zuhur etmezdi. Halbuki, anlatılan unsurlardan meydana gelen şeyleri sevmek ahmaklığın kendisidir; düşüklüktür.

Böyle dedikten sonra, o maddî şeyden sevgiyi kesip almalıdır. Sevincin de önünü almak gerekir.

Beri taraftan kendisine keder verecek bir şey zuhur ettiği zaman; bunu da kader sırrına bağlamalıdır :

— Bu iş, Cenab-ı Hak tarafından bize gelen bir ilâhî ihsandır. Bunun altında çok büyük nimetler vardır. Bu gelen, ilâhî bir armağandır. Sabır gerekir, zira ben Yüce Hakkın zatına aşıkım..

Dedikten sonra, kendi kendine şöyle çıkışmalıdır :

— Sen üstteki sözleri söylüyorsun; hiç aşık maşukundan gelen bir şeyi geri çevirir mi?. Haşa, zehir olsa dahi, şekerli helva gibi yer. Hal

böyle iken, bu bir ilâhî imtihandır; altında nice nice büyük nimetler vardır. Hem de akıllara gelmeyecek kadar..

İşte, anlatılan durumdakiler, anlatıldığı gibi söyleyip gönüllerini teselli ile alıp sevinç ile kederi birleştirmeğe çalışıp gayret etmelidirler.

Sevinç ile kederin eşit kabul edilmemesi, Âl-i imran suresinin 14. âyetinde buyurulan :

زُيِّنَ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَاتِ مِنَ النِّسَاءِ وَالْبَنِينَ وَالْقَنَاطِيرِ الْمُقَنطَرَةِ
مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَالْخَيْلِ الْمُسَوَّمَةِ وَالْأَنْعَامِ وَالْحَرْثِ ذَٰلِكَ
مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا

— **«İnsanlara; kadınlardan, oğullardan, yığın yığın biriktirilmiş altın gümüşten, salma güzel atlardan, sürülerden, ekinlerden yana şehvetler dizisi sevgisi süslü gösterildi. Ama bunlar, dünya metaıdır.»**

Manada açık açık anlatılan, dünyanın altı çeşit metaına sevgiden doğar. O altı şeyi daha açık olarak, şöyle anlatabiliriz :

a) Kadınlar..

b) Çocuklar..

c) Basılmış altın gümüş, her türlü para..

d) Donanmış atlar..

e) Sığır cinsi de dahil, her çeşitten sürü..

f) Kokulu şeyler, bağlar, bahçeler, ekilen biçilen ziraat işleri..

İşte bütün bu şeylerden yana, kalben sevgi bağını koparmak gerekir. Bunun ilâcı da anlatıldığı gibidir. Yani : Bu yolda olanlar, eşyaya vahdet (birlik) gözü ile bakıp onlara sevgi vermemelidirler. Bu altı şeyden hangisine sevgi zuhur eder ise.. hemen ardından anlatılan reçeteyi uygulamalı, o sevgiyi gönlilden söküp atmaya bakmalıdır; bunun için de çok çalışıp gayret etmek gerekir.

Bu makamdaki zatlara, sadece dünya sevgisi değil; âhiret sevgisi dahi, feyiz gelmesine engel olur. Bunun sebebi ve hikmeti ise, iki sevginin bir kalbde olmasının zor oluşudur.

— K a l b . .

Adı ile anlatılan yer, Yüce Hakkın nazargâhıdır. Orada, ilâhî tecelli görülür. Böyle olduğuna göre; oraya ilâhî sevgiden başkasını koymamak gerekir. Oraya, ilâhî sevgiden başkası girerse, seni uğraştırır; ilâhî tecelliden yoksun eder.

Anlatılan sebeptendir ki; velîlere velâyet makamına ayak basmak ihsan olunduğu zaman, anlatılan altı şeyin sevgisi, anlatılan reçetelerle gönülden sökülüp çıkarılmalıdır. Hatta, o manada kılcal damarları dahi sökmek gerekir. Ta ki : Gün gelip de onlardan filiz çıkmaya.. Dünya ve âhiret sevgisi, anlatıldığı gibi tamamen kesilip atılınca, sevinç ile kederin bir görülmesi gayet kolay olur.

Bir kimseye, bir yerden bir sevinç gelecek olsa, ya dünya işlerindendir; ya da âhiret işlerinden.. Sevinç işleri, bu ikisinin dışında değildir. Bir taraftan gelen şeylere karşı bir kimsede sevgi belirtisi olmaz ise, kendisinde zerre kadar sevinç eseri zuhur etmez. Olmuş, ya da olmamış, ikisi de eşittir.

Keder dahi, anlatılan şeylerin elden gitmesindendir; yani : Dünyaya ve âhirete dair işlerin.. Keder ve sıkıntı, üstte âyet-i kerime ile tesbit edilen altı şeyden birinin gitmesinden zuhur ki, yine sevgiye bağlıdır. O elden giden şeye karşı sevgi olmasaydı; onların gitmesinden ötürü, hiç kimseye zerre kadar keder zuhur etmezdi. Bunu bir hikmete yorup :

— Allah verdi; yine Allah aldı..

Derdi. Zikri ile, fikri ile uğraşır dururdu.

Yukarıdan beri izah edilen durum anlatıyor ki : Sevinç ile kederin birleşmesi, dünya sevgisinin kesilip atılmasına bağlıdır.

Bundandır ki, velâyet ayak basan zatlara; dünya ve âhiret sevincinin kesilmesi için, Allah sevgisi lâzım, hatta elzemdir. Bundan sonra, sevinç ile kederi birleştirmek gayet kolay olur.

Razıye sıfatında bulunmanın alâmeti odur ki : İradesiz, anlatılan altı şeye karşı sevgi bağları kesile.. Onların artmasından ve eksilmesin-

den ötürü, kalbe zerre kadar sevinç ve keder gelmeye.. Her anda, bir başka mana işinde oluna.. Rahman suresinin 29. âyetinde buyurulan :

كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ

— **«Her an bir bir başka iştedir.»**

Mana uyarınca, onlara bir hal gelir. Bu âyetteki mana ile hallenirler. Bundan sonra, onlardan birine :

— Doğu ile batı arasını sana verdik. Seni padişah tayin ettik. Cümle âlem, senin hükmündedir..

Deyip cümle ülkelerin anahtarlarını ona teslim etmiş olsalar; kalbine zerre kadar sevinç gelmez. Belki kederlenip :

— Beni meşgul eder; huzura engel olur.

Der.. Dünyanın anlatılan işlerinden başka, mürakabe halinde onların birine tarifi imkânsız ilâhî lütuflar gelip çeşit çeşit âhiret nimetleri ile müjdelense dahi, yine zerre kadar kendisine sevinç vermez :

— Allahım, tüm gayem sensin; isteğim rızandır.

Der ve bu cümlenin gerçekleştiği yer olur.

Anlatılanların aksi dahi zuhur edebilir. Yani : Gelmez, gider. Öyle bir şey olduğu zaman da :

— Allah verdi, Allah aldı; mülk Allah'ındır. Bizim zerre kadar bir şeyimiz yoktur.

Der; iradesini kullanmadan, kendisine zerre kadar keder gelmez.

Anlatılanlardan başka, kendi bedenlerine bir keder isabet edecek olsa, ona da razı olurlar; teslim olurlar. Her nekadar zâhirde mihnet ve meşekkat çekip o hastalığın giderilmesine teşebbüs etseler dahi, gönüllerinden razı olurlar; bir hikmete yorarlar.

Gerek hal ile, gerek söz ile, gerek vicdanî olarak o hastalığın zorluğundan ve zahmetinden şikâyet etmek, hatırlarına gelmez. İradesiz razı olurlar. Her nekadar arkadaşlarının ve kendi gibilerin yanlarında halleri-

ni anlatıp dursalar dahi, yine de gönüllerinden razı olurlar; anlattıklarına hikâye yollu anlatırlar.

Sözün özü odur ki : Bunlara öyle bir hal ihsan olunur ki; Cenab-ı Hak'tan isabet eden her şeye iradesiz teslim ve razı olurlar.

İşte anlatılan rıza ile, Cenab-ı Hak'tan gelen işlere razı olan zatların nefisleri, raziye sıfatı ile muttasıf olduğuna delâlet eder.

RAZIYE SIFATI

5. N e v i : Razıye sıfatını açıklar.

II. sınıfın yedi nevinden beşinci nevidir.

Burada anlatılacak sıfatın ehli tek sınıftır.

Değerli kardeşim, şu da bilinmiş olsun ki..

Bu sıfat, yine velîlere hastır. Açıkçası, velâyete ayak basar basmaz bu sıfata bürünmek muhaldir. Onun için, bu da tek sınıf olarak anlatılacaktır; iki olmaz.

Bunun alâmetini de şöyle anlatabiliriz :

Bu sıfatta olan kimseye her ne gelirse gelsin; hemen hepsini de Cenab-ı Hak'tan görür. Acı ile tatlı ona göre eşit olur. Öyle bir rıza ile razı olur ki : Başına gelecek bir kazayı on sene önce Cenab-ı Hak kendisine haber verecek olsa, onun giderilmesi için bir kere dahi :

— Aman ya Rabbi sana sığınırım.

Deyip onun geri çevrilmesini rica eylemez. Hemen, o kazaya razı olur bekler durur.

Bu işin oluşundaki sebebi ve hikmeti de anlatalım. Şöyleki :

Hayvanî ruh, sultanî ruhun eseri olmuştur. Sultanî ruh da onun elini ayağını zikir kemendi ile bağlamıştır. Teveccüh ve feyizleri ile onu göz hapsinde terbiye etmiştir. Böylelikle, hayvanî ruhun tabiatı olan öfke, kendisinden tamamen silinip atılmış ve sultanî ruhun tabiatı olan rızayı kendisine hal etmiştir. Teveccüh ve mürakabenin feyiz nuru ile gözleri nurlanmıştır. Şekli anlatılamayan bir manada ihsan olunan ilâhî hitapla da kulakları sağır olmuştur. Böylelikle kendi tabiatı olan masivadan lezzet almak, dünya sevgisi kendisinden alınmıştır. Artık gözü, dünya metaını kesin olarak görmez. Kulakları dahi, kesin olarak rızaya ters düşen sesleri işitmez.

Anlatılan sebepten ötürüdür ki; razıye sıfatı ile muttasıf olan zatlardan dünyalık sevgisi tamamen alınır. Bu yüzden cismanî lezzetten koku duymazlar. Rızaya ters düşen işler de, kesin olarak kulaklarına ulaşmaz.

Meselâ bunlar, sazende ve nalende meclisinde bulunsalar; oradaki sazdan ve sözden zerre kadar, kendilerine cismanî lezzet zuhur etmez.

Ancak, sultanî ruhun gözü görüp kulağı işittiği için, o mecliste mürakabe halleri zuhur eder; ruhanî bir safaya dalar giderler.

Hülasa..

Bu sıfata bürünen zatlar, her bir şeye bakarken, gönül birliği içinde bakıp cümle işleri Cenab-ı Hak'tan görürler. Ama bu durum, hale dayalı bir şeydir; sözle yapılacak bir şey değildir. Eğer bir hale sahib olmayan kimse :

— Onları taklid ederim..

Deyip işe başlayacak olursa.. aşağıların da aşağısına kadar gider. Zira, hal, taklid edilecek bir şey değildir. Bu manayı anla..

Zira, bu zatların ayık halleri, sıfat tecellisi ve zat müşahedesi olmuştur. Bunun için, onlarda dünya sevgisinden yana bir belirti kalmamıştır; sevinçle keder, onlara göre eşit duruma gelmiştir.

Cümle işleri Cenab-ı Hak'tan gördükleri için, bütünlük ifade eden rıza, kendilerine vazgeçilmez bir alışkanlık olmuştur. İşin asıl sebebi de budur.

Ne var ki bunlar, henüz varlıktan kurtulup bütünlük ifade eden manada mahviyeti kendilerine hal edinememişlerdir. Dolayısı ile, kendilerinde kötü huyların kokusu bulunur. Daha açık tabiri ile şöyle diyelim :

— Varlık tamamen silinip kötü huyların tamamı, güzel haylara dönüşüp güzel huyların da tamamı hal olmamıştır.

Anlatılan sebepten ötürü de, sıfat-ı mutmainnede bulunan zatlar gibi; fiillerinden ve işlerinden dolayı sorguya çekilirler.

Böyle oluşun sebebini ve hikmetini de diyelim; şöyleki :

Hayvanî ruh, sultanî ruhun terbiyesi ile bütünlük ifade eden rızayı kendisine hal edinmiştir.

Kötü huylara gelince.. bunların başı varlıktır. Cümle kötü huylar, ondan zuhur eder. Varlık ise, hayvanî ruhun kendi tabiatıdır; cümle kötü huylar, bu sıfatın içinde saklıdır. Dolayısı ile, varlık tamamen silinip yokluk hal olmadıkça; anlatılan kötü huyların tamamının yok olup güzel huylara dönüşmesi muhal iştir. Varlığın da yokluğa dönüşmesi ise.. hayvanî ruhun marzıye sıfatına geçmesine bağlıdır.

Durum anlatıldığı gibi olunca, bu razıye sıfatı dahi, durulacak yer değildir. Zira bu sıfatta iken, âhiret yurduna göç edilecek olsa, mutmainne benzeri hesapsız kurtulmak olmaz. Ancak, cehennem ateşinden kurtulmak vardır.

Gelelim razıye sıfatından geçip marzıye sıfatını hal edinmenin reçeteli ilâcına.. Şöyleki :

Razıye makamında olan zatlara; aynel-yakin sırrı, vazgeçilmez bir alışkanlık olan meleke olduğundan, her nefeste Allah'ın zatında huzurda Cenab-ı Hakkı, açıklanması zor bir şekilde yakin gözü ile müşahede eylemek, kendilerine meleke olmuştur. Bundan sonra da, Hakkal-yakin sırrını kendilerine hal edip her nefeste Allah huzurunda olmaya çalışıp gayret etmeleri gerekir.

Razıye sıfatına bürünen zatlara; çoğunlukla terakki hallerindeki mürakabelerinde zat tecellisi, zat müşahedesi ihsan olunur.

Üstteki tecelliyi, ayık hallerinde, manevî iniş hallerinde, hatta alıp verdikleri her nefeste tefekkür ederler.

Anlatılan manaya göre, bu makamda bulunan herkes; kendisine ve cümle mevcudata baktığı zaman, zat tecellisi ve zat müşahedesi tefekkür edilir. Bu durumda o kimse, kendisini cümle yaratılmışlardan ve cümle mevcudattan alçak ve onlardan daha küçük görmeye çok çalışıp gayret eder. Böyle etmesi de, lâzımdır; hem de lâzımın lâzımı..

Anlatılan şekilde her nefeste, Allah huzurunda bulunmalı. Hemen herkes, kendi haline de dikkat etmeli. Eğer kendisine, bir taraftan varlık kokusu zuhur ederse; bir kimsede, kötü huy, düşük işler gibi şeyler görürse, hemen kendi haline dikkat etmelidir. Bu durumda, kabahatlı bulduğu kimseye karşı kendisini üstün görürse; hemen mürakabedeki tecelliyi düşünmelidir. Bundan sonra da, gördüğü kötülüğü, bir hikmete yormalıdır. Kendisinin iyi halini de ilâhî bir ihsan bilmeli :

— Eğer Cenab-ı Hakkın ilâhî ihsanı olmasaydı, benim halim bundan

daha kötü olurdu. Benimle bu kimse arasında zerre kadar fark yoktur. O neyse, ben de oyum. Hemen her şey, bir şeyden ibarettir. Ancak, bende olan ilâhî ihsan olup o da sırf lütuftur. Benim, zerre kadar bunda dahlim yoktur. Eğer bu ilâhî ihsan bende olmasaydı, benim halim bundan daha düşük olurdu. Aman ya Rabbi, sana sığınırım.

Dedikten sonra da, kendisinde zuhur eden varlığı, ihsan deryasına atıp yok etmelidir. Bu yolda yapılacak diğer işleri de bununla ölçebilirsin.

Bu makamdaki herkes, insafla kendi haline bakıp durumu kavramalıdır :

— V a r l ı k . .

Dedikleri keyfiyet tek şeydir; bilinir. O da kendisini üstün görmektir. Nekadar kötü huy varsa, hepsi varlıktan zuhur eder. Varlık, tamamen silinip mahviyet hali vazgeçilmez bir alışkanlık olmadıkça, iyi huyların kötü huylara dönüşmesi muhal iştir. Sebebi, hikmeti ise, anlatıldığı gibidir.

Varlık, hayvanî ruhun kendi sıfatıdır. Cümle kötü huylar da, o sıfatın tabiatında yatar. Mahviyet dahi, sultanî ruhun kendi sıfatıdır; cümle güzel huylar da o sıfatın tabiatıdır.

İşte anlatılan sebepten ötürü, varlık tamamen gidip mahviyet hali vazgeçilmez bir alışkanlık olmadıkça, anlatılan kötü huyların iyiye dönüşmesi muhal iştir. Bunun için, varlık kadar vücud ikliminde büyük bir hastalık yoktur. Nitekim, Fahr-Âlem Resulüllah efendimiz, bu manayı bir hadis-i şerifinde şöyle açıklamıştır :

وُجُودُكَ ذَنْبٌ لَا يُقَاسُ عَلَيْهِ ذَنْبٌ آخَرُ

— **«Varlığın öyle bir günahtır ki, hiç bir günah onunla boy ölçüşemez.»**

Resulüllah, gerçeği dile getirmiştir; Allah ona salât ve selâm eylesin

Bütün kötü işlerin anası şarap (alkollü içki) içmek olduğu gibi, cümle kötü huyların anası da, varlık olmuştur. Bunun için, anlatıldığı gi-

bi, bu makamda bulunan kimse, haline dikkatle bakmalıdır. Allah huzurundan bir an dahi ayrılmadan, hakkal-yakin sırrını vazgeçilmez bir alışkanlık haline getirmek için çok çalışıp gayret etmelidir. Bu, çok gereklidir.

Varlık, ayrılıktan zuhur eder. Birlikle bakıldığı zaman, ayrılık kalmaz ki, varlık olsun. İşte, hastalığın reçeteli ilâcı.. Ciddî bir şekilde anlamaya çalış..

Anlatıldığı gibi, reçeteli ilâçlar kullanılırsa, kısa zamanda kullanan kimseye öyle bir hal ihsan olunur ki : Her neye bakacak olsa, bir isteğe bağlı olmadan, hakkal-yakin sırrı kendisine vazgeçilmez bir alışkanlık olur. Ayık halleri dahi zat tecellisi, zat müşahedesi olur. Bu durumda, hangi şeye bakarsa baksın; elinde olmadan, hiç bir şeyi kendisinden alçak göremez; hatta kendisini cümle şeyden daha alçak, daha düşük, Allah'ın güvencesine sığınan bir müflis görür. Bundan sonra, kendi görüşüne göre, kendisi şöyledir : Mahvolup gitmiş, elinde aman dilemekten başka bir şeyi kalmamış, her nefeste Allah'ın huzurundadır ve çok korkarak :

— Aman ya Rabbi, sana sığınırım..

Der durur.. O kadar ki, tarifi mümkün değildir.

Bilinmesi için şunu da anlatalım :

Bu makamda bulunan zatların kendileri, hemen her gün için, sonsuz rıza ile müjdelenip bitip tükenmeyen ilâhî iltifatın uygulandığı yer olmuşlardır. Durum anlatıldığı gibi iken, ellerinde olmadan kendilerine bir korku giydirilmiştir.

Bunca ilâhî ihsanlar, anlatılan korkunun altında silinmiştir. Ama, ilâhî imtihan sayılan mekirden emin olmamışlar, bunun için de daima :

— Aman ya Rabbı, sana sığınırız.

Der dururlar.

Üstteki anlatılan korkuya şu isim verilir :

— V e r a s e t . .

Bir garaza, bir karşılığa göre gelmemiştir; hal çeşidinden bir şeydir. Hali anlatıldığı gibi olan birine :

— Cenab-ı Hak'tan bu kadar çok korkuyorsun. Halbuki, her gün

ebedî rıza müjdesi sana gelmektedir. Geçmiş ve gelecek günahların da bağışlandıktan sonra sonsuz ilâhî ihsanların da yeri olmuşsun. Öyle ise, sendeki bu korku ne haldir?.

Diye sorulacak olsa, bir türlü başlangıç sebebini bulup açıklayamaz. Bu korkuya :

— V e r a s e t . .

İsminin verilmesi de, anlatılan sebebe dayanır.

Velâyet, kendilerine meleke olan kullara, bu korku ihsan olunur ki : Cenab-ı Haktan bu zatlara büyük bir nimettir. Mahviyet, bu korkunun altındadır; kemal dahi bu mahviyetin altındadır. Ebedî rıza dahi, bu kemalin altındadır. Anlatılan veraset korkusu, umumî mahviyet, insaniyet kemali, ebedî rıza dörtlüsü, birbirine zarf ve zarfın içindeki olmuşlardır: ama hepsini korku içine almıştır.

Velî olan zatlara ihsan olunan korku eşit değildir; her birinin tecellisine göredir. Bazısındaki korku ağır, bazısındaki korku hafif olur. Bu da, kader sırrına göre bir keyfiyettir. Nekadar olursa olsun, bu kullarına mahsus bir armağandır. Mahviyetleri korkularına göredir; korkusu çok olanın, mahviyeti de çok olur. Korkusu az olanın, mahviyeti de az olur. Mahviyet altındaki kemal durumu da böyledir. Ebedî rızanın durumu da aynıdır.

Bundan anlaşılmış oldu ki; bu dört keyfiyetin başı korkudur. Korku nekadar ihsan olunmuş ise.. kalan üçü de o kadar ihsan olunmuştur.

Anlatılan manadan ötürüdür ki, bütün velîlerin halleri bir değildir. Kimi çok yüksek, kimi orta, kimi daha alttadır.

Her velîye has olmak üzere, Cenab-ı Hakkın bir rızası vardır; o rıza da, o velînin kemaline göredir. O kemal dahi, onun mahviyetine göredir. O mahviyet dahi, onun korkusuna göre zuhur eder.

Anlatılan dört şey, bir birini izler; ulanır. Birinin diğerinden fazla veya eksik olması muhaldir.

Anlatılan korku için :

— V e r a s e t . .

İsminin verilmesinin hikmeti, onun garazsız ıvazsız hiç bir sebebe dayanmadan gelmesidir. Kayıtlardan bir kayda da bağlı değildir. Allah

için, Allah uğrunda olduğu içindir. Kalan üç şeyi de özünde toplamıştır. Bu sebepten ötürü, bu korku hangi velîye vazgeçilmez alışkanlık olan meleke olursa.. onun altında üç keyfiyet de ihsan olunur; masumiyet forması da giydirilir.

Her makamda, bir başka korku vardır. Ama, her birinin altında bir başka gaye olduğundan, Cenab-ı Hak, onlardan razı değildir.

Yokluk cihetinden emmare makamı, marzıye makamı gibidir. Emmare makamında hiç korku yoktur; marzıye sıfatında ise, hiç güven yoktur.

Varlık cihetinden dahi, ters manada emmera sıfatı marzıye sıfatı gibidir. Emmare sıfatında nasıl tam olarak benlik varsa.. marzıye sıfatında dahi, tam olarak mahviyet vardır.

Levvame sıfatında bulunan korku takliddir; zira kalıcılığı yoktur. Bazan işlediği masiyetlere o sıfatın sahibi pişman olur; tevbeye gelir istiğfar eder. Bazan da Allah'ın rahmet sıfatına güvenir. Böyle bir korku, asla sahibine fayda vermez; çünkü mukallid korkusudur. Bunun sebebi de anlatıldı.

Mülhimedeki korku ise.. unsurların korkusudur; cennet arzusundan ve cehennem azabı sebebi ile zuhur eder. Bu unsurların korkusuna :

— Nefsanî korku..

Adı verilir. Böyle bir korkudan Allah razı değildir. Ancak, sahibini cehennem ateşi azabından kurtarmaya sebeb olur.

Mutmainne korkusu da, velâyet korkusudur. Bu türlü korku, bundan öncekine göre beğenilir. Zira bunda, cehennem korkusu, cennet arzusu yoktur; sırf hesaba çekilme korkusu vardır. Yani :

— Anlatılan dört şartı kendime meleke edinemezsem, halim nice olur?.

Diyerek, bu makamın sahibi korkar. Bundan ötürü, bu korkuya :

— Velâyet korkusu, mahcubiyet korkusu..

İsmi verilir. Bu türlü korku, her nekadar beğenilir ise de, Cenab-ı Hakkın rızasına uygun değildir. Mahcubiyetten zuhur ettiği için, unsurlarla kayıtlıdır. Bu korku, nefsanîdir; sırf Allah rızası için değildir. Ancak, bu korku, sahibini mahcubiyetten kurtarmaya sebeb olur.

Razıye sıfatında meydana gelen korku dahi, mutmainne gibi, beğeni-

lir. Yine de mahcubiyetten gelir, unsurlar kaydında zuhur eder. Allah için, Allah uğruna olmadığı için, bu dahi rızaya uygun değildir. Ancak, marziye sıfatını hal edinmeye sebeb olur.

Her makamda olan korku için bir sebeb vardır; o sebepten ötürü zuhur ettiği için de, hiç biri rızaya uygun değildir. Ancak, rızaya uygun olan korku, marziye sıfatındaki korkudur. Bu da, o sıfatı, kendilerine vazgeçilmez bir alışkanlık sayılan meleke edinen zatlara mahsustur. Zira bunlarda, unsurların kayıt korkusu, mahcubiyet korkusu yoktur. Hiç bir sebebe dayanmayan; Allah için ve Allah uğrunda bir korkudur. Bunun sebebini ve hikmetini de şöyle açıklayabiliriz :

Hayvanî ruh, sultanî ruhun elinin altındadır. Anlatıldığı gibi, daima göz hapsinde terbiye görür. Kendi tabiatı olan öfkesi, sultanî ruhun hoşnutluğuna dönüşmüştür. Bundan sonra sultanî ruh ona çok önem verip iyileşmesine gayret etmiştir. Her nefeste, kendi hali olan mahviyetle, hayvanî ruhun benliğini yalana çıkarmıştır. Mürakabesinde ve teveccühünde ihsan olunan ilâhî sevginin aşk ateşine, hayvanî ruhun sıfatı olan varlığı atıp yakmış, külünü dahi göğe savurmustur. Kendi sıfatı olan mahviyeti de, hayvanî ruha giydirmiştir.

Bundan sonra, hayvanî ruh, öyle bir hale ulaşır ki; kendisine Allah tarafından bir korku ihsan olunur. Bu korkunun sebebini de bulamaz. Kendi sıfatı olan varlıktan arta kalan benliği korku ateşinde yakıp yok eder. Sultanî ruhun sıfatı olan mahabbeti de kendisine hal edinir. Bundan sonra, sultanî ruhla aralarında düşmanlık kalmaz. Sultanî ruhun sıfatına büründüğü için kendi tabiatı olan kötü huylar tamamen silinir; sultanî ruhun tabiatı olan güzel huyların cümlesine bürünür.

Bundan sonra, kendi sıfatı olan benliği değişince hakkal-yakin sırrı kendisine meleke olur; vahdet deryasına dalar. Kendi tabiatı olan kötü huylardan arta kalan hallerin cümlesi de güzel huya dönüşür. Benlik kalmaz ki, o kötü huylar da kala.

Anlatılan sebepten ötürü, bu sıfatla muttasıf olan zatlardan, Cenab-ı Hak, anlatıldığı gibi razıdır. Bunlar, her gün, ebedî rıza ile müjdelenirler. Zira, onlardan rızaya ters düşen şeyin zuhur etmesi muhaldir. Sebebi de, anlatılan manaya dayanır.

Emmare sıfatı, marziye sıfatının zıddıdır. Emmare sıfatında olanlarda asla korkaklık yoktur. Onlarda, Allah korkusundan eser dahi bulunmaz. Bunun için, Cenab-ı Hak'tan tam manası ile emin olmuşlardır.

Dolayısı ile benlikle muttasıf olmuşlar; Cenab-ı Hakkın manevî katında cümle yaratılmışlar arasında zelil ve hakir duruma gelmişlerdir. Özellikle, Cenab-ı Hakkın rızasından uzak oldukları için, ilâhî gazabın gerçekleştiği yer olmuşlardır. Bu yüzden, hemen her gün, cehennem azabı ile türlü türlü elim azapla müjdelenirler. Bunlarda, özellikle şu dört sıfat bulunur : Güven, benlik, hakaret, öfke.. Bunlar, zıd manası ile, marzıye sıfatında bulunan zatların halleri gibidir. Bu yüzden, güven duygusu, bunlarda nekadar olursa.. benlik de ona göre zuhur eder. Hakaretle, ilâhî gazab da ona göre gelir. Bu sıfattakilerin de, cehennemdeki azapları eşit değildir; her birinin azabı, kendi haline göredir.

Emmare ile marzıye arasında dört sıfat vardır. Her sıfatta olan korku nekadar olursa.. o sıfatla muttasıf olanların korkusu da ona göre olur.

Anlatılan sebepten ötürü, levvamede kemalin eseri yoktur; çünkü mahviyetin eseri yoktur. Bunun sebebi de, korkularında sebatlı olmayışlarıdır. Dolayısı ile Allah'tan uzak olup son nefeslerini imansız vermelerinden korkulur.

Mülhimede dahi, korku sabit olmadığından, bir dereceye kadar benlik gider; bir nebze mahviyet duyulur. Ama, bu korkunun altında cennet cehennem olduğundan tam manası ile olacak rıza halinden nasip yoktur.

Mutmainnede olan korku, velâyet korkusu olduğundan benlik bir derece daha gider; yerine o derecede mahviyet hal olur. Bu yüzden de bunların mürakabeleri sıfatların tecellisi, zat müşahedesidir. Ayık halleri ise, nur tecellisi ve sıfat müşahedesi olur. Ama, bu korkunun içi, mahviyete ve kemale dönük olduğundan, bunlar dahi, tam rızadan yana nasipsiz olurlar.

Razıye korkusu da anlatıldığı gibidir. Ancak, bir kere daha benlik gitmiş, onun yerine mahviyet zuhur etmiştir. Bu yüzden, bazı mürakabelerinde zat tecellisi olur. Ayık hallerinde ise, sıfatların tecellisi, zat müşahedesi olur. Ama bu korkunun da özü kemale dönük olduğundan; bu makamdakiler de tam rızadan yana nasipsizdirler..

Anlatılan dört dereceyi, hayvanî ruh kendisine hal edince, kendi sıfatı olan benlik, her birinde bir parça silinir. Bu yüzden o benliğin altında bulunan kötü huylardan da mümkün olduğu kadar kurtulur; onlar, iyi huylara dönüşürler. Bu sebepten de, ihsan olunan ilâhî feyizler zuhur eder. Ama, hayvanî ruhun arta kalan benlik sıfatı tamamen mahviyete dönüşüp altında bulunan kötü huylar tamamen güzel huylara dönüşmez.

Bunun için de, bu makamdakiler, yine tam manası ile olacak rızadan yana nasipsizdirler. Zira, tam manası ile olacak rıza, marzıye makamında bulunan zatlara hastır. Bunun sebebi, daha önce anlatıldı, ama yine de anlatalım. Şöyleki :

Hayvanî ruh, sultanî ruhun sıfatını kendisine hal edinmiştir. Tabiatını dahi, onun tabiatına dönüştürmüştür. Bundan dolayı da, hayvanî sıfat, insanî sıfatla değişmiştir. Tam olan rıza da, o zman vazgeçilmez bir alışkanlık olan meleke halini almıştır. Cümle kötü huylar, hayvanî ruhun sıfatı olan benlikle Allah tarafından denemeye tabi tutulmuş, her birine sadakat mührü vurulmuştur. Bundan sonra da, ona masumiyet forması giydirilir.

İşte Âdem aleyhisselâmın yaratılması, bizim de bu berzah âlemine gönderilmemizden ilâhî arzu, anlatılan güzel sıfata bürünmektir. Yoksa, her birimiz, kendi nefsinin arzusu yolunda gezip tozması için değildir. Ancak, Allah'ın tayin ettiği bir gün vardır; her şey, o günde bilinir.

Her adamda, iki ruh vardır. Onların birine :

— Hayvanî ruh..

İsmi verilir. Bu ismin verilmesinin sebebini de açıklayalım. Şöyleki :

Cümle canlılar, hayvanî ruhla canlanmışlardır.

Diğerine de şu isim verilmiştir :

— Sultanî ruh..

Sebebine gelince, cümle melekler, bununla canlanmışlardır.

Eğer bu canlılar, hayvanî ruha tabi olup emmare sıfatında kalırlarsa.. insanken hayvandan alçak olup türlü azaba müstahak olurlar. Bunun sebebi ise, melekler sıftını hayvanlar sıfatına değiştirmiş olmalarıdır.

Eğer sultanî ruha tabi olup mertebeleri tamam ederlerse.. yani : Marzıye sıfatı ile muttasıf olurlarsa.. sonsuz sayıda melekler ona köle olurlar. Anlatıldığı gibi de, bitip tükenmeyen ilâhî tecellinin gerçekleştiği yer olurlar.

Anlatılan işlerin oluşmasının sebebini, hikmetini de şöyle açıklayabiliriz :

Hayvanî ruh, derece derece terbiye edilerek, sultanî ruhun sıfatı ile muttasıf edilir. Bundan sonra, hayvanî ruhun, hayvanî sıfatı tamamen

gider, sultanî ruhun insanlık sıfatı hayvanî ruha meleke olur. İşte bu makamdakiler böyle ettikleri için, melekler onlara köle olurlar, sonsuz ihsanların da gerçekleştiği yer olurlar.

Anlatılan sebepten ötürü, hemen herkese, insanî sıfatla muttasıf olmak, aynen ve tek tek farzdır. Cümle âdemoğullarının bu sıfata bürünmeye kabiliyeti ve istidadı vardır. Onu elde edemeyişleri, ancak ahmaklıklarından ileri gelir. Böyle olunca da, özür beyan etmek, bahane bulmak faydasızdır. Fırsat elde iken anlatılan düzen içinde reçeteli ilâçları kullanmaya çalışıp gayret etmek lüzumlunun da lüzumlusudur. Ancak, bu ilâçlar kullanılırken, gayret edip bu yolda önemli adımlar atılırken, içte işe yabancı bir emel beslenmemeli.. Zira, yabancı bir emel ihsan olunacak ilâhî feyizlerin yolunu keser; bir adım dahi ileri gidememeye sebeb olur. Zira zikirler, tefekkürler, Allah rızası için olmamış; mertebe almak, kemale ulaşmak için olmuştur. Böyle bir durum, tarikatta haramdır; hakikatta küfürdür. Çünkü, ibadete müstahak olan yalnız Cenab-ı Hak'tır. İçte anlatıldığı gibi emeller olunca, onlar put olur; öyle bir emelin varsa, onlara tapmış olursun. Sonra da :

إِلٰهِي أَنْتَ مَقْصُودِي وَرِضَاكَ مَطْلُوبِي

— Allahım, tüm gayem sensin; isteğim rızandır.

Sözünde yalancı olursun. Çekilen emekler de hep boşuna olur. Bunun için, hangi makamda olursa olsun; o makamın reçeteli ilâçlarını kullanırken, garazsız, bir karşılık beklemeden Allah için, Allah uğruna kullanılması gerekir.

Bu reçeteli ilâcı kullanan kimse de, kendisine ayrıca dikkat etmelidir ki : Yaptığı ibadetlerin altında rızadan başka bir şey bulunmaya..

Bu tertibe göre gayret edilirse, kısa zamanda mertebeler alınır; marziye sıfatına da bürünülür.

— Nicedir böyle çalıştım, tad alamadım.

Diyerek, kader sırrına bağlanıp terk etmemek gerek.

— Yine de kusur bendedir..

Diyerek, gayretle sebatla çalışmalıdır. Eğer bir taraftan hatırına gelirse ki :

— Bunca zamandır çalışıyorum, bir fayda görmedim. Eğer kader sırrında olaydı, sen de arkadaşların gibi ilâhî ihsanlara yer olurdun. Şimdi boş yere çabalama. Bir parça dinlenmeye bak; iş olacağına varır.

O zaman verilecek cevap şudur :

— Biz dünyaya istirahat edip dinlenmeye gelmedik. Ancak, Allah rızasını elde etmek için geldik. Allah rızasını elde etmek ise, çalışmakla olur. Bugün vermez ise, yarın verir, kul, kulluğunda olmalıdır. Bana kader sırrı gerekmez. Kader sırrı Allah'ın ilmidir. Onu düşünmek de bize lâzım değil.. Aşık olana lâzım olan maşukun kendisidir; ahmak olan, evinin delisidir.

İşte verilen bu cevaba göre; ilâhî yüze aşık olanlar, aşıkı oldukları zatın rızasını elde etmeye çalışır gayret ederler; bir an ve bir nefes bile dinlenmek istemezler. Ettikleri taat ve ibadetten Yüce Zat'ın rızasından ve kendisinden başka bir şey ummazlar. Geceli gündüzlü ah edip ciğerlerini kebab ederler. Kader sırrını da düşünmezler. Dünya ve âhiret saltanatını da istemezler. Geceli gündüzlü şevk yüzünü gözleyip ah çekip inlerler. Bunlar, dost yoluna vücudlarını verip canlarını feda etmişlerdir.

Ey yalancı aşık, bir mikdar çalışıp biraz lezzet duymayınca da, kader sırrına bağlanıp istirahata çekilirsin. Söze sıra gelince de :

— Ben Yüce Zat'ın yüzüne aşıkım.

Dersin. Aşık olan hiç rahat mı ister?. Ettiği ibadetten kemal mi bekler?.

İnsafa gel insafa gel insafa;
Yazık, verdin ömrünü israfa..

Şiirindeki mana uyarınca, anlatılanlar güzelce düşünülmeli; insafla da hareket edilmeli. Zira, sonradan pişmanlık fayda etmez. Fırsatı ganimet bilenin sonu iyi gelmez. Kula lâzım olan, efendisinin rızası yolunda bulunmaktır. Yoksa, efendisinin ihsanına göz dikip :

— Ha bugün verecek, ha yarın verecek..

Diyerek gözleyip durmak, erkişinin kârı değildir.

Hâsılı..

Bu üstün tarikata teslim olup bir kâmil mürşidin elini tutan kimselere lâzım olan odur ki : Başta tam manası ile teslim olalar. Şeyhe bu

şekilde teslim olduktan sonra, onun her emrini yerine getireler. Sülûkün başlangıcından, taa, sülûkün nihayetine kadar ve sülûkte mertebeleri tamamlayıncaya kadar çeşitli boş ümitlere kapılıp yorulmaktan çok sakınıla.. Zira, yersiz ümit ve emelin sonu nerelere vardığı anlatıldı. Bu yolda yorgunluk da emelden, boş ümitten çıkar. Zira, Allah için ve Allah uğruna yapılan ibadetten yorgunluk gelmez. Yorgunluk bulunan ibadetin içinde ya mertebeleri kat etmek vardır; ya da keşif keramet arzuları.. Buna kıyasla diğer istekleri de sayabiliriz. Bunların hepsi birer boş emel olup o emele sahib olan kimse, kendi kendinin yolunu keser. Çektiği emek de bir fayda vermediği gibi, kendisine bir tenbellik gelir; zikrini de bırakmasına sebeb olur.

Bunun için, sülûkün başından taa, sonuna kadar hiç bir şekilde boş ümitlere kapılmak olmamalı; zira, noksan kalmaya sebeb olur. Her makamın da bir emeli vardır. Hangi makamda olursa olsun; zikirden fikirden bir şey bekleyip oranın boş ümidine bağlanmamalıdır.

إِلٰهِي أَنْتَ مَقْصُودِي وَرِضَاكَ مَطْلُوبِي

— Allahım, tüm gayem sensin; isteğim rızandır.

Deyip bulunduğu makamın ehli olmak için çarelerini uygulamalı ve ona göre çalışmalıdır. O zaman da, yapılan zikirler, mürakabeler, tevecCühler, yalnız Allah rızası için olur. Bunun için de, kısa zamanda, mertebeler alınır, daha önce de anlatıldığı gibi, marzıye sıfatına bürünülür. Böylelikle, marzıye sıfatına bürünmenin alâmetleri, hal olarak sahibinde zuhur eder. Ama bu kere, bu sıfata bürünmenin mutmeinnede olduğu gibi, bir müjdesi vardır; bir de hali..

Müjdesini şöyle açıklayabiliriz :

Bu makamdaki razıye sıfatında iken; mürşidin himmeti, kendisinin de çalışıp gayret sarfetmesi ile halinde yükselme olur. Bu halinde biraz ilâhî iltifat gelir. Bu arada geçmiş günahları affedilir; kendisine makamına yakışan bir forma giydirilir ve marzıye sıfatına geçmekle de müjdelenir.

Ancak, anlatılan duruma bir varlık verip :

— Artık marzıyeye ayak bastım.

Diyerek oraya tam ayak basıldığı sanılmaya.. Zira, bu durum, yükselme halidir. Mürşidin himmeti ile gelen bir ilâhî ihsandır. İniş hali ortaya çıktığı zaman, o hal gider; yine razıye hali ortaya çıkar.

Marzıye hali öyle bir şeydir ki : Önce de anlatıldığı gibi, benlik tamamen alınır; varlıktan eser kalmaz. Hatta, tüm kötü huylardan yana da bir belirti kalmaz. Böyle olunca, hemen her gün, rıza kapısından içeri girilir. Oraya girene, belli bir yerde bizzat şekli anlatılamayan bir manada zat tecellisi ve zat müşahedesi ihsan olunur. Yine şekli anlatılamayan bir manada yüce hitaba, sonsuz ihsanlara zuhur yeri olur. Bu arada, masumiyet forması da giydirilir; geçmiş ve gelecek günahları affa uğrar. Ebedî rıza müjdesini de alır.

Bu kimselere, mürakabe hallerinde her gün anlatılan şekilde bizzat, şekli anlatılamayacak şekilde bu ihsanlar zuhur ederse :

— Aşk olsun..

Deriz. Biz de o zaman şehadet ederiz ki : O zata, marzıye sıfatı vazgeçilmez bir alışkanlık olan meleke olmuştur. Aksi halde hiç bir şey olmaz.

Üç beş gün, anlatılan şekilde zuhurat olur; sonra da kesilirse.. yahut üç beş günde bir kere olursa.. yine ilâhî iltifattır; mürşid himmeti ile ihsan olunmuştur. Marzıye melekesi değildir. Zira, vazgeçilmez bir alışkanlık olan melekede ara verilmek olmaz :

— M e l e k e . .

Dedikleri, işin başından beri aynı düzende durur. Onda artma olur, ama eksilme olmaz.

6. N e v i : II. faslın altıncı nevi olan burada, şunlar anlatılacaktır :

MARZIYE SIFATI

a) Marzıye sıfatı, şartları, hallerinin sebebi, hikmeti..
b) Bu sıfatta bulunanlara ihsan olunan kemalât..
c) Tarikat-ı aliyyenin on iki olması..

Değerli kardeşim, burada anlatılacak olanlar da bilinmelidir.
Her sıfatın bir miheki vardır; hem dışı için, hem de içi için..
Dışın miheki, o sıfatta bulunan kimsenin haline dayalı huylarıdır.

Onun huyları anlatılan şekilde kötüden iyiye dönüşmedikçe, o sıfatın, sahibine hal olması olur şey değildir.

İç mihekine gelince.. yine anlatıldığı gibi, her sıfatta mürakabe halinde ve ayık halinde ilâhî tecellinin gelmesidir. Bu tecelliler, yerlerinde anlatıldı; hangi sıfatta neler olacağı bildirildi.

Bir kimse, anlatılan tecellinin gerçekleştiği yer olsa dahi, her gece kendisine o yolda ihsanlar gelse dahi, yine kendisini boş bırakmamalıdır. Her nefeste varlık durumunu gözden geçirip kendi kendisini imtihana tabi tutmalıdır.

Zira, zâhirde bir fidanı bahçeye diktikten sonra bakımı yapılmazsa, akşam sabah suyu verilmezse.. kökü toprakta yerleşip her tarafa kök salamaz. Bir sene kadar, onun suyuna ve toprağına bakılmaz ise, o fidan kurur; çekilen emekler de boşa gider. Ama o fidana bir sene kadar bakılırsa.. toprağın içindeki kök kuvvet bulur, etrafa damarlar salar; toprağı kaplar. O zaman da, çeşit çeşit meyveler verir. Bundan sonra bakımı yapılmasa da, toprağa yerleştiği için kurumaz, meyve vermeye devam eder.

Üstteki misal, marzıye sıfatı içindir. Bir kimseye, marzıye sıfatı hal olduktan sonra ve içten, dıştın anlatılan durumlar ihsan olunduktan sonra :

— Allah'a hamd olsun, marzıye bize hal oldu..

Deyip gelişmesi için verilecek ilâç kesilmemelidir. Kendisinin çalışıp gayret etmesi, mürşidinin himmeti ile Cenab-ı Hak, onda bulunan benliği silmiş, mahviyet fidanını onun kalbine dikmiştir. Bu fidan, üstteki misalde anlatıldığı gibi; yerleşip vücud iklimine kök salması, damarlarının da vücud iklimini sarması tamam olmadıkça anlatılan fidanın kuruması gibi, mahviyet fidanının kurumasından, yerine benliğin gelmesinden korkulur. Ancak, anlatılan fidanın bir sene kadar toprağına, suyuna bakıldığı gibi; mahviyet fidanına da bakılmalıdır. Gelişmesi için, anlatılan ilâçları, bu makama çıkan kullanmalı ve daima kendi kendini imtihana tabi tutmalıdır. Bir sene kadar onun bakımı yapılırsa, o zaman mahviyet fidanı vücud iklimine kök salar; damarları da etrafa yayılır. O vakit, meyveler de vermeye başlar. Açıkçası : Kötü huylar tamamen silinir; vücud ülkesinden bir iradeye tabi olmadan güzel huylar zuhur etmeye başlar.

Ancak, üstteki ifadeden şöyle bir mana anlaşılmasın :

— Bir senenin tamamında güzel huylar meleke olur..

Marziye sıfatı hal olduğu anda, buna sahib olan kimsenin kalbine mahviyet fidanı dikilir. Yani : Varlığın, benliğin silinmesi fidanı.. O zaman da, cümle kötü huylar değişir. O kimse, güzel huylara bürünür. Ama, anlatıldığı gibi bu fidana b a k ı m yapılmazsa, kuruması ve meyvelerinin çekilmesi gerektiği gibi; iyi huyların da tekrar kötü huylara dönüşmesinden korkulur.

Anlatılan sebepten ötürü; marziye sıfatı kendilerine hal olan zatlara düşen odur ki : Bir sene kadar kendilerini varlık imtihanına tabi tutalar. Eğer bir yandan bir varlık duyarlarsa, anlatılan çareleri uygulayıp onu söküp çıkaralar.

Meselâ, bir yere gittikleri zaman kendilerine dikkat etmelidirler : Kendilerine tavazu gösterilince nasıl oluyor; gösterilmeyince nasıl oluyor? Bu durumlarda içlerinden neler geçtiğine, neler zuhur ettiğine bir bakalar.

Eğer tavazudan hoşlanmak, tavazu edilmemekten de kederlenmek çıkıyorsa.. o zaman bu sıfatın sahibi bilsin ki : Henüz varlık kokusu gitmemiştir.

Diğer işleri de bununla ölçmeli, varlık eseri gidinceye kadar, kendisini imtihana tabi tutup çarelerini araştırmalıdır. Ta ki, ihsan olunan mahviyet meleke ola.. Vücud iklimini de sara; meyvesi de bir iradeye tabi olmadan ortaya çıka.. Böyle olunca, fidanın kurumasından korkulmadığı gibi, mahviyet fidanın kurumasından dahi korkulmaz. Bu manayı cidden anlamaya çalış.

Hemen her sıfatın zâhirî imtihanı böyle olur.

Mutmeinne sıfatında, işleri Cenab-ı Hakkı bırakmakla imtihan olunmalıdır. Sevinç ile kederi imtihana tabi tutmalı.. Her ikisi de, sahibine eşit gelip hal oluncaya kadar her nefeste dikkat etmelidir. Allah tarafından kalbe dikilen fidan anlatılan ilâçlarla tedavi edilmelidir. Böyle edilmeli ki : Sonradan meyveleri görüle..

⁂

KÂMİL MÜRŞİD ARAMAK

Ey bu yola talib olan, sana nasihatlerim var; dinle..

Burada anlatılan güzel şeylerin sözünde kalma; halini kendine hal etmeye bak.

— Söz (kal)..

Dedikleri, lakırdıdan ibarettir; mahcubiyet durumudur. Dünyada iken, bakır gibi tangır tangır söylersin; sözüne bakan da:

— Bu, bir kulağı delik zata benzer.

Diyerek sana iltifat eder. Sana itibar edip tavazuda bulunur. Ne var ki, bu durum, âhirette kesinlikle fayda vermez. Kul aldanır, ama Allah aldanmaz.

Söz, dıştan geçerlidir. Söz sahibi, dünyada ve insanlar arasında anlatıldığı gibi itibar görüp şöhret bulur. Âhirete gidince de çetin azaba müstahak olur. Sözü söylemeyi bilip haline geçmeye yeltenmeyen kimse, yalnız sözde kalır; âhirette ise, iki eli boş olur. Böyleleri, öbür âlemde türlü türlü azaba hak kazanırlar.

Mana anlatıldığı gibi olunca; sözünü hal, halini de meleke edinmeye çalışıp gayret eyle; ta ki, iki cihanda da değer kazanasın.

Şöyle bir şey diyebilirsin :

— Bu zamanda kâmil mürşid nerede?. Ben onu nerede bulayım?.

İşte bu söz de, nefsin ve şeytanın azdırmasıdır. Zira, kâmil mürşid, her asırda en az beş on tane bulunur. Sen niyetini temiz tutmaya bak Onlar temizdir; temiz niyetle onları aramak gerekir.

Hemen her uygunsuz işine tevbe ile istiğfar et; gece gündüz Cenab-ı Hakka şu niyazda bulun :

— Ya Rabbi, bu çaresiz kulunu kâmil mürşide kavuştur.

Böyle edersen, mutlaka duân makbul olur. Ya manada sana gösterir, kâmil mürşidinin yerini bildirirler. Yahut bir vesile ile seni kâmil mürşidin huzuruna gönderirler.

Oraya gidildiği zaman, sana mürşid olduğu bildirilen zatın davranışlarına ve duruşlarına dikkat etmelisin. Kâmil mürşidin hali, bundan önceki MİFTAH'ÜL-KULUB adlı kitabımızda anlatıldı. O kitab okunmalı; kâmil mürşidin alâmetleri bilinmelidir.

Bundan sonra, o zatın meclisinde bulunmalı ve haline bakmalıdır. Eğer onun hali, yazdıklarımıza uygunsa, hemen ondan kabul edilmeyi istemek gerekir. Eğer kabul ederse, kabul edilen kimse, kendisini ona tam manası ile teslim etmeli; onun emirlerine göre dikkatle çalışmalıdır.

Unutmamalı ki : Salikin feyzi, mürşidin sözüne bağlıdır. Mürşidin emri yerine getirilirse, en kısa zamanda süyr ü sülûke girip bu yolu tamamlamak kolay olur.

Bundan sonra, bu kitaba dikkatle bakılıp okunmalıdır. Hemen herkes, insafla bakıp kendisinin hangi sıfata bürünmüş olduğunu bilmelidir. Sonra da, yine mürşidin sözüne uygun hareket ederek, hizmetinde sebatlı olmalıdır. Bulunduğu sıfatın iyiye dönüşmesi için, anlatılan çarelere başvurmalıdır. Böyle yapan kimseye, bulunduğu sıfatın daha ilerisindeki sıfatın halleri zuhur eder. Bir sıfata geçtikten sonra da, o sıfatın imtihanı ile de, kendisini o sıfata geçen kimse denemeye tabi tutmalıdır. Taa, o sıfatın halleri, kendisinde hal oluncaya kadar. Böyle olursa, o sıfatın fidanı, vücud ikliminde kök salıp yerleşir. Tam yerleşinceye kadar da o çareleri bırakmamalıdır.

SAFİYE SIFATI

Böyle böyle, anlatıldığı gibi, marziye sıfatına bürünp bu sıfatın dahi halleri o sıfattakine hal oluncaya kadar çalışıp çabalamak, lüzumlunun da lüzumlusudur.

Bir sıfat, bir kimsede hal olup mahviyet fidanı vücud iklimini sardıktan sonra; anlatılan koruma çareleri de hal olur, kendiliğinden zuhur eder. O zaman, artık çalışıp gayret etmeye de gerek kalmaz. Bundan ötürü, bu makama ulaşan zatlar, masumiyet forması giyerler. Hemen her gün de, ebedî rıza müjdesini alırlar. Bunun sebebi ve hikmeti de, daha önce anlatıldı; burada tekrara hacet yoktur

Marziye safıtından ilerisi, safiye sıfatıdır, bu sıfat da Allah vergisidir; çalışmakla meydana gelmez. Zira, sırf Allah'ın ihsanıdır. Kader sırrına bağlı bir durumdur.

Daha önce şöyle anlatılmıştı :

— Safiye sıfatında bulunanlar, her asırda üç beş zattır; daha fazla olması muhal iştir.

Bunun için de, bu sıfat çalışmakla elde edilemez. Zira, resullerin ayak bastığı makamdır; onların mertebesidir. Çünkü, her asırda bir resul gelmiştir. Şimdiki halde ise; Resulüllah efendimiz —Allah ona salât ve selâm eylesin— hürmetine, geçen asırlardan her birinde nekadar resul olduysa, şimdiki asırlarda dahi, her birinin varisi olarak bir velî zuhur eder :

— Kutuplar kutbu..

Adı ile anılır. Allah tarafından ona ruhsat verilir; doğuyu batıya hükmeder. Dışta ne zuhur edip yürütülürse.. onun dilemesi ve uygun bulması ile zuhur eder; yürütülür. Böyle bir kimse, Allah'ın halifesidir, resullerin varisidir, Resullah efendimizin de vekilidir.

DÖRT HALİFE VE VEKİLLERİ

Bir tanesi üstte anlatıldığı gibidir; diğerine ise :

— En Büyük Gavs (Gavs-ü Azam)..

İsmi verilir. Bu da, Hazret-i Ebu Bekir'in vekilidir; Allah ondan razı olsun.

Diğer birine de şu isim verilir :

— Hilâfet Sırrı (Sırrı-ı Hilâfet)..

Bu dahi, Hazret-i Ali'nin vekilidir.

Anlatılanlardan başka; tasarrufsuz, irşad vazifesi olmadan, bazı asırda iki, bazı asırda dahi dört zat bulunur. Bunlara :

— Ehlüllahın Kâmilleri (Kümmeliyn-i Ehlüllah)..

Tabir edilir. Bunlar da safiye sıfatı ile muttasıf zatlardır. Bunlar, Hazret-i Ömer'in ve Hazret-i Osman'ın vekilleridir; Allah ikisinden de razı olsun.

Allah, kendisine salât ve selâm eylesin; Fahr-i Kâinat efendimizin mutlu asrında kendisi Makam-ı Mahmud'da idi. Dört halifesi de, safiye sıfatı ile muttasıf bulunuyorlardı. O vakit, Cenab-ı Hak ilâhî bir vaad buyurup şöyle hitab eyledi :

— Habibim, senin ümmetin arasında, senden sonra her asırda, senin hürmetine resullerin mertebesinde bir kimse zuhur eder. Bu, sana da vekâlet edecektir.

Bu ihsan üzerine, Resulüllah efendimiz şu temennide bulundu :

— Ya Rabbi, bana dört arkadaş ihsan eyledin; vekilime de aynı şekilde ihsan eyle..

Cenab-ı Hak, bu temenniyi kabul buyurdu. Bunun için de, her asırda anlatıldığı gibi, o kadar değerli zat, safiye sıfatı ile muttasıf olurlar.

Hazreti Ömer ile, Hazreti Osman'ın her asırdaki vekillerinin irşada ve tasarrufa karışmamalarının sebebi ve hikmetini de anlatalım. Şöyleki :

Anlatılan dört halife efendilerimizin kabiliyetleri ve istidadları başka başka idi. Birinin durumu diğeri ile eşit değildi. Birinin gittiği yoldan öbürü tad alamazdı; ilâhî feyiz bulamazdı. Bunun için de, Fahr-i Âlem efendimiz, her birine bir başka sülûk yolu göstermişti. Şimdi on iki tarikat olduğu gibi; o vakit de Cenab-ı Hakkın emri ile Fahr-i Âlem efendimiz dördüne dört ayrı tarikat göstermişti; dördünü de o yollardan Allah'a ulaştırmıştı.

Sonra, Fahr-i Âlem efendimiz âhirete taşındı; Allah ona salât ve selâm eylesin. Onun yerine de Hazret-i Ebu Bekir halife oldu. Kendi yoluna göre, ashaptan kabiliyeti ve iktidadı olanları irşad eyledi.

HAZRET-İ ÖMER'İN VE HAZRET-İ OSMAN'IN TARİKATI

Hazret-i Ebu Bekir'den sonra, yerine Hazreti Ömer halife oldu. Kendi tarikatı güç olduğundan, Hazret-i Ebu Bekir'in yoluna girmeyi gösterdi.

Ondan sonra da, Hazret-i Osman hilâfet makamına geçti. O da Hazret-i Ömer gibi, kendi tarikatını göstermedi; Hazret-i Ebu Bekir'in yoluna girmeyi gösterdi.

Ondan sonra da, Hazret-i Ali efendimiz halife oldu. Hazret-i Ebu Bekir'in yolunda gidenleri, yine o yoldan geçirip teselli etmeye çalıştı. Yeniden kendisine bağlananları da, kendi tarikatına alıp irşad eyledi.

Anlatılan sebepten ötürü, Hazret-i Ömer ile, Hazret-i Osman'ın tarikatı kayboldu. O tarikatlardan kimse irşad olmadığı için, şimdi de onların vekilleri tasarrufsuz ve rişadsız olarak kendi tekliklerinde olurlar.

TARİKATLAR

Allah, kendisine salât ve selâm eylesin; Resulüllah efendimizin zamanından Ebu Müslim'in zamanına gelinceye kadar tarikat-ı aliyye iki idi : Biri gizli, biri açık.. Bunun sebebi ve hikmeti ise, anlatıldığı gibi idi.

Resulüllah efendimiz, gizli zikri, önce Hazret-i Ebu Bekir'e telkin buyurdu; onu irşad eyledi. Sonra da, Hazret-i Ali efendimize dahi telkin buyurup bir süre çalıştırdı. Ama, Hazret-i Ali bir lezzet bulup tarikattan feyz alamadı. O vakit, Resulüllah efendimiz Cenab-ı Hakka niyaz eyledi. Bu niyazın peşinden Hazret-i Ali, Hazret-i Ömer, Hazret-i Osman hakkında ilâhî emir geldi :

— Habibim, onların dördünün de kabiliyeti başka başkadır. Birinin gittiği yoldan öbürü gidemez. Onların tecellilerinin gereği budur.

Böylece, her biri için, ayrı bir yol öğretti. Resulüllah efendimiz de, Cenab-ı Hakkın ihsanı ile, öğretilen yolları, ayrı ayrı her birine telkin buyurup irşad eyledi.

Sonraları, ikisinin tarikatından başka yere diğer ashab irşad olunmadı. Hazret-i Ebu Bekir ile, Hazret-i Ali'nin yolundan sülûk gösterilir; Cenab-ı Hakkın ihsanı ile irşad olanlar olurlardı.

ON İKİ TARİKAT

Bundan sonra Ebu Müslim'in vaktinde on iki tarikat çıktı. Bunun sebebi ve hikmeti ise, Resulüllah efendimizin soyundan on iki imamın gelmesi idi. Bunların dördü, Hazreti- Ebu Bekir yolundan sülûk gördü; sekizi de Hazret-i Ali'nin yolundan sülûk gördü. Yani : Dördü, Hazret-i Ebu Bekir'in tarikatı ile irşad oldu; sekizi de Hazret-i Ali'nin tarikatı ile irşad oldu,

Bu sülûkten sonra da, dört halife gibi istidad ve kabiliyet itibarı ile her birinin tecellisi başka başka idi. Bu yüzden, Cenab-ı Hak, her birine şekli anlatılamayan biçimde, bir başka tarikat gösterdi. Onlar da kendi yakınlarına telkin buyurup sülûk yolunu gösterdi. Ama zâhirde açığa vurmaz, kendileri sülûk gördükleri tarikattan görünürlerdi. Zira, o zaman, nazik bir zamandı :

— Bunlar, Ebu Bekir tarikatında, İmam-ı Ali tarikatından ilerlediler. Sonra da tarikat icad ettiler. Tarikat-ı Muhammediye'den ayrılıp batıl yola saptılar..

Denilip halk arasında bir fesada sebeb olmaması için, kendilerine has yolları dıştan açıklamazlardı.

İşte anlatılan sebepten ötürü, o vakit, anlatılan iki tarikattan başka vuslat yolu yoktu.

Sonradan cehalet zamanı geldi. Ebu Müslim'in çıkışına kadar mümin muvahhid olan kimseler mağaralarında, hücrelerinde ibadet taat eder hallerini kimseye açmazlardı. Sonra Ebu Müslim çıktı. Kitaplarda da yazıldığı gibi, şeriat-ı mutahhara yayıldı; doğuyu batıyı tuttu. O zaman da, fasık, facir, münafık olanlar dağılıp perişan oldular ve yenik düştüler.

Bundan sonra anlatılan imamlardan her birinin tecellisinde bir pir çıktı; on iki tarikat da göründü.

Cehrî (açık zikirli) tarikatlardan ilk zuhur eden Kadirî tarikatıdır. Bu tarikat, aslında İmam-ı Hüseyin'in tarikatıdır.. Allah ondan razı olsun. Babası Hazret-i Ali'nin gittiği yoldur. Allah ondan razı olsun. Bu tarikattan yedi tarikat çıkmıştır.

Ruhanî (gizli zikirli) tarikatlardan ilk zuhur eden ise, Şah Nakşıbend'-

in tarikatıdır. Bunun tarikatı da, İmam-ı Hasan'ın tarikatıdır; Allah ondan razı olsun. Bu da, Hazret-i Ebu Bekir'in girdiği tarikat idi. Ruhanî yoldan zuhur eden pirler, Nakşıbend tarikatından sülûk görüp hilâfetten sonra, adı geçen imamların hangisinin tecellisinde bulunduysa, Cenab-ı Hak, şekli belli olmayan bir manada, tecellisinde bulunduğu imamın tarikatını tarif edip şu emri verdi :

— Kullarımı, bu tarikata göre irşad eyle; zatıma ulaştır.

Bu emri alınca da, kendisine tarif edilen emre göre; biat eden kimseler, o tarikat usulüne göre telkin yapıp irşad eder.

Bu şekilde zuhur eden on iki tarikatın hafiden (gizli zikirli tarikattan) zuhur eden, önce; Nakşıbend tarikatından bir mürşidin elinde irşad oldu. Kendisine hilâfet verildikten sonra, hangi imamın tecellisinde bulunduysa.. anlatıldığı gibi o imamın tarikatını canlandırdı.

Cehrîden (açık zikirli tarikattan) zuhur eden pirler dahi, önce; cehrî tarikat mürşidlerinden birinin elinde irşad oldu. Kendisine hilâfet verildikten sonra da, tecellisinde bulunduğu imamın tarikatını canlandırdı.

Anlatıldığı şekilde, on iki imamın tecellisinde on iki pir zuhur etti; anlatılan on iki imamın tarikatı da bu şekilde açığa çıkıp canlandı.

TARİKAT KOLLARI

Anlatılan on iki tarikattan başka, ruhanî tarikattan ve nefsanî tarikattan pirlerin ortaya çıkması ile tarikatlar çoğalmıştır. Ama, o çoğalanlara :

— **Tarikat..**

İsmi verilmez. Bu ismi alanlar, anlatılan on iki imamın tarikatını canlandıran pirlerin tarikatlarıdır. Diğerlerine şu isim verilir :

— Kol..

Zira bunların kimi halvetiyeden, kimi Nakşıyeden, kimi de başka tarikattan ayrılmıştır. Hak yola giren salike kolaylık olması için, ilâhî ruhsatla her biri, bir usul gösterip o yoldan saliki Hakka ulaştırmışlardır.

Anlatılan sebepten ötürüdür ki, bu on iki tarikattan başkalarına :

— Tarikat..

İsmi verilmez, şu isim verilir :

— Kol..

Bunun sebebini ve hikmetini ise, şöyle açıklayabiliriz :

On iki pir, on iki imamın tarikatını canlandırıp onların gidişatına uygun hareket ettikleri için, kendilerine :

— P i r . .

İsmi verildi. Kalanlarına da, bunlardan ayrıldıkları için :

— P i r . .

İsmi verildi; bu da ilâhî ruhsatla usul gösterdikleri içindir. Tarikatlarına da :

— K o l . .

Denildi; bu da, anlatılan on iki tarikatın birinden ayrıldıkları içindir.

Sözün özü şudur : Bunların cümlesi Hak yoludur; cümlesi Yüce Hakkın zatına ulaştırır. Cümlesinin gayesi ve varacakları yerleri dahi birdir.

Ancak, bizim tuttuğumuz bu tarikat-ı aliyye onlarla bir değildir. Pirlerinin zuhuru da çoktur; zira, cümle insanların tecellileri de bir değildir. Bu yüzden de, bu tarikat-ı aliyye, Cenab-ı Hak'tan kullarına büyük bir nimettir. Hangi tarikat, hangi kulun tecellisine uygun gelirse, hangisinden lezzet alırsa.. o tarikata girip kolayca :

مَنْ عَرَفَ نَفْسَهُ فَقَدْ عَرَفَ رَبَّهُ

— **«Kim nefsini bilirse, gerçekten Rabbını bilen odur.»**

Hadis-i şerifindeki mana sırrına yer olsun.

Bu kadar pirlerin gelmesi, tarikat-ı aliyyenin kol kol ayrılması, anlatılan hikmete dayanır.

Bunlardan birinin gittiği tarikat başka, öbürünün gittiği tarikat başka değildir. Tarikat-ı aliyyenin cümlesi birdir; cümlesi de doğru yoldur. Resulüllah efendimizin gittiği yoldur, tarikattır; Allah ona salât ve selâm eylesin.

Hiç biri başka sayılmaz; cümlesinin gayeleri, varacakları yerleri birdir. Ancak, bazısının tarikatı kolaydır; Hak yolcusu salik, oradan kısa zamanda gayesine erer

Bazısının şartları da ağırdır. Hak yolcusu salik, böyle şartları ağır olan tarikatta mihnet ve meşakkat çeker. Aradan geçen uzun zamandan sonra muradına erer.

Tarikat-ı aliyye şu anlatılacak misaldeki duruma benzer; şöyleki :

Halil İbrahim aleyhisselâm, emir alıp Mekke-i Mükerreme'deki Kâbe binasını kurdu. Sonra da, onun ziyareti için emir verildi; şu anda yedi iklimin dört köşesinden insanlar gelip ziyaret ederler. Bazılarının bulunduğu yer oraya yakın olduğu için, kendilerine kolayca ziyaret etmek nasib olur. Bazılarının bulunduğu yer de oraya uzaktır. Uzun zamanda, hayli zorluk çektikten sonra kendilerine ziyaret nasib olur.

Allah katında bunların haclarının makbul olması aynıdır; ama ihsan olunan ecirleri bir değildir. Uzak yerden gelene bir kerede verilen ecir; yakın yerden gelene verilen ecir iki defada ihsan olunur.

Bunun gibi, Cenab-ı Hak, kullarını zatına davet eyledi; bunun için de pirler gönderdi. Kendi zatının yollarını da açıkladı. O yolların her biri için bir mürşid gönderip kullarına rehber eyledi. Bu duruma göre; her bir yoldan, mürşidin yol göstermesi ile salike vuslat ihsan olunur.

Ancak, Mekke-i Mükerreme misalinde olduğu gibi; bazı tarikatın usulü ruh yolu olduğundan, Kabe-i Muazzamaya yakındır. Kısa zamanda, bir meşakkat çekmeden vuslat nasib olur. Bazı tarikatın yolu da nefis yoludur; bu yüzden de Kâbe-i Muazzama'ya uzaktır. Türlü türlü mücahede zahmeti çekerek, aradan uzun zaman geçtikten sonra vuslat nasib olur, Mekke-i Mükerreme'yi ziyaret eden hacılardan cümlesinin haccı bir düzeyde makbuldür. Bunların da sülûkü tamamlandıkta kendilerine ihsan olunan ilâhî tecellileri b i r k a t ; ama Mekke-i Mükerreme'ye uzak yoldan gelenin ecri, uzak yoldan gelenin ecrine nisbetle iki kattır.

Üstteki misalden şöyle bir mana çıkarabiliriz :

Nefis yolundan giden kimseye vuslata erdiği zaman, hayvanî ruhuna mutmainne sıfatı hal olur. Bunun düşmesinden de korkulmaz. Çalışırsa, daha ileriye gider. Çalışmaz ise, olduğu yerde kalır.

Ruh yolundan giden kimseye gelince, istidadı varsa, Mekke'den Medine'ye gider gibi, kısa zamanda, nefis yolundan gidenlerin mertebelerini alır geçer. Ama, hayvanî ruhu, ya levvame ile, ya da mülhime ile muttasıftır. Bu sebeple, bunların düşmesinden korkulur.

İnşallah, bunların ayrıntıları aşağıda gelecektir.

Hasılı : Bu tarikatların cümlesi de Hak yoludur; vuslat yoludur.

Hangisine girilse, oradan Allah'ın zatına ulaşılır. Cümlesi, hac misalinde anlatıldığı gibidir.

Ama, birtakım habis herifler var ki, taç ve hırka giyinip kendilerini dıştan ehlüllaha benzetirler. Ama gidişatta dehrî olmuşlardır. Bizim bunlarla işimiz yoktur. Çünkü, onların piri Azazil (Şeytan) olup yolları da cehennemdir. Bizim sözümüz ehl-i sünnet olanlaradır.

Anlatılan tarikatların her birinden nice nice velî kutuplar gelmiştir; halen de gelmektedir. Kıyamete kadar, her asırda sayısız ehlüllah veliyyüllah vardır. Onların bulunmadığı hiç bir vakit olmaz. Taa, Mehdî çıkıp âhirete teşrif edinceye kadar, anlatılan zatların yeryüzünden eksik olmaları muhal iştir. Ama, şöyle bir şey diyebilirsin :

— Şimdi öyle bir vakittir ki; şeyhi de, dervişi de, uleması da cümlemiz dünya ile meşgulüz. Böyle bir zamanda veliyyüllah mı olur?.

Böyle dediğin için, büyük hatada bulunmuş olursun. Zira :

اَلْعُلَمَآءُ وَرَثَةُ الْاَنْبِيَآءِ

— **«Âlimler peygamberlerin varisleridir.»**

Hadis-i şerifini, yalana çıkarmış olursun. Bu hadis-i şerif, zâhir âlimler hakkında gelmemiştir. Zâhir âlimleri sırf nahiv, mantık, maani ve benzeri resmî ilimleri bilirler. Bunun için de, hadis-i şerifte övülen bunlar olamazlar. Zira, mananın hakikatına vâkıf değillerdir.

Asıl âlim odur ki : İlmel-yakin sırrı kendisine hal ola. Daima Allah huzurunda huzurlu, huşu içinde ibadet edenlere :

— Âlim..

İsmi verilmiştir. Yoksa sadece zâhirî ilimle tahta başına geçip :

— Resulüllah şöyle buyurdu..

Diyerek, ibareye mana vermek sureti ile ilmel-yakın sırrını bulmak ve âlim hükmüne girmek muhaldir. Zira ilmel-yakin sırrı, yalnız dıştakı ilimle vücuda gelmez. Şeriatı bilip onun emirleri ile amel ettikten sonra; tarikatı da bilip onun emirlerini de yerine getirip amel etmek gerekir.

Eğer dış ilimle ermek mümkün olsaydı; bu, mezhebimizin başı İmam-ı Azam için olurdu :

لَوْلَا السَّنَتَانِ لَهَلَكَ النُّعْمَانُ

— Eğer iki sene olmasaydı, Nu'man helâk olurdu..

Demezdi. Aynel-yikan sırrı ile, hakkal-yakin sırrını da buna göre hesab eyle.

Mehdînin vefatına kadar her asırda yukarıda da anlatıldığı gibi, mutlak vekil, Resulüllah'ın varisi olan :

— Kutuplar kutbu..

Adında bir veliyyüllah vardır. Bir de, Gavs-ü Azam vardır. Bir de Sırr-ı Hilâfet vardır. Bunlardan başka; üçler, beşler, yediler, kırklar vardır. Bunlardan başka da, sayıya gelmeyecek kadar nihayetsiz veliyyüllah vardır. Onların hesabını ancak Allah bilir. Bunların cümlesi de, peygamberlerin varisleri olmuştur.

Geçmiş asırların her birinde nekadar peygamber bulunduysa.. şimdi de, her asırda onların varisi olarak, onlar kadar velî vardır. Ehlüllahı da bunlarla kıyas edebilirsin. Senin kalbine gelen :

خَوَاطِرُ الْمُؤْمِنِ مِرْآتُ الْمُؤْمِنِ

— Müminin hatırına gelenler, müminin aynasıdır.

Hükmüne göre, onlar senin halindir. Yani : Düşündüklerindir. Eğer halin yüksek olsaydı, âleme velî gözü ile bakardın :

— Şimdi dünyada velî yoktur.

Demenle onlar yok olmazlar. Ancak, senin inkârın sana perde olur; hem de kalın perde.. Bununla da benlikten kurtulamazsın.

Bir şiir :

Bırak inkârı dilden ey sofi;
İçirsünler sana şarab-ı safi..
Gider inkârını, oldem mest olursun;
Hicabın ref' olup yarı görürsün..[1]

SAFİYE SIFATI

7. N e v i : Safiye sıfatını açıklar..
Bu, ikinci faslın yedi nevinin yedinci nevidir.

Değerli kardeşim, burada anlatılacak olanlar da bilinmiş olmalıdır. Safiye sıfatı makamında olanların rengi yoktur.

— Suyun rengi, kabının rengidir.

Hükmüne göre suyun rengi yoktur; hangi kaba konursa onun renginde görünür. Bunun gibi, safiye sıfatı makamında olanların rengi yoktur. Her kim ile görüşürlerse, o kimsenin halinden görünürler.

Fasıkla görüşürlerse.. o fasıkın halinden görünüp onun uygunsuz işlerinin iyileşme çarelerini uygun biçimde anlatırlar. O fasık kimse de, onların meclislerinden kalktığı zaman insafa gelir pişman olur; meğerki kalbi mühürlenmiş ola.

Bekara suresinin 7. âyetinde buyurulan :

خَتَمَ اللّٰهُ عَلٰى قُلُوبِهِمْ وَعَلٰى سَمْعِهِمْ وَعَلٰى أَبْصَارِهِمْ غِشَاوَةٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ

— «Allah, onların kalblerini ve kulaklarını mühürlemiştir. Gözlerinde perde vardır. Onlara ağır azab olacaktır.»

Mana hükmüne girmiş ise, ona nasihat kâr etmez. Eğer zerre kadar imanı varsa, kendisine edilen nasihatlar, günün birinde canlanır; bütün kötü işlerinden tevbeye gelip istiğfar eder.

Bunların meclisine, sofî gidişatında biri gelirse; onun halinden görünürler; ondan bir adım ileride görünmezler. Eğer onun tarikat-ı aliyyeden nasibi varsa, bu makamdaki kimse, sofî gidişatına girer. Kolaylık-

(1) Bu şiirin daha açık Türkçesi şöyledir :
Ey sofu, dilinden inkârı bırak ki, sana saf şarabı içirsinler.
İnkârını giderdiğin anda, mest olursun; perden de kalkar, yarı görürsün.

la, tarikatı övmeye dair biraz vaaz ve nasihat zuhur eder. O kimse de bu övgüye hayran olup kalır. O kadar ki : Meclisinden kalkmak istemez. Bu makamdaki zatı, kendisinden ileri görmez :

— Bu da bizim gibi.. Sofîlerden biridir.

Deyip ona çokça sevgi duyar.

İşte anlatıldığı gibi, bu zatlar, kiminle görüşürlerse, o kimsenin rengine boyanırlar. Onun gidişatından baş gösterirler. Ulema ile ulema, salihlerle salih, sofî ile sofî, sefih ile sefih, derviş ile derviş, velî ile velî olurlar.

Her kimin meclisine gelirlerse, onun rengine boyanırlar. O kimsenin haline uygun söz ederler. Sözleri bir garazdan yana olmaz, iradesiz ve şekli anlatılamayacak biçimdedir. Bu yüzden de, herkesin haline uygun sohbet ederler. Hiç kimse onların haline vâkıf olmaz.

Ancak, kendilerine mahrem olan yakınlarına Cenab-ı Hakkın ihsanı ile şekli anlatılamayacak biçimde bildirilir. Bu zatların değerini, ancak anlatılan yakınları bilir.

Bu durumun sebebini ve hikmetini de şöyle anlatalım :

Safiye sıfatına bürünen zatların hayvanî ruhları, sultanî ruha tam manası ile dönüşmüştür. Hayvaniyet izi de tamamen gidip yalnız insanlık sıfatı ile sıfatlanmışlardır.

Üstteki mana, kemal bahsinde açıklanmıştı. Bunun için, her an ve her nefes, Allah'ın zatına dalgındırlar. Bunlar için ayık hal yoktur. Kendilerini asla görmezler. Zira, tam manası ile mahviyete geçmişlerdir. Bu yüzden kendilerinden gelen söz, zatladır; anlatılacak bir şekli de yoktur. Bundan dolayıdır ki : Meclislerine gelen kimselerin halleri kendilerine akseder; o halden görünürler. O gelen kimsenin kader sırrına uygun söz ederler. Bu da, onların iradesine bağlı değildir; şekli de yoktur, sırf Rabbanî bir ilhamdır.

Bu sıfata bürünen zatların vasfedeni ve öveni Allah'tır. Onlar, bu dünyada kibrit-i ahmerdir.

Bunlar, her asırda üç yerde zuhur ederler. Hangi yerde oldukları da belli değildir, bilinmez, meğerki Allah bildire..

Şu da bilinmelidir ki..

Bu zatlardan birine intisab edilip teslim olunsa, ama tam manası ile.. nekadar fasık, facir, müfsid olursa olsun; her ne emir verilirse, tereddüt etmeden kabul edip yerine getirir ise.. mutlaka cümle kötü işlerinden geçirip kendisini kemal ehli eyler. Bunda ne şek vardır, ne de şüphe.. Meğerki, intisab eden kimse; teslim olmasında ve emri yerine getirmekte kusur etmiş buluna.. Zira, onların arzu ettikleri şeylerin cümlesi kadere bağlı bir şeydir. Bu yüzden, onların murad ettiklerini yapmak muhal iştir. Ama, teslimiyette emri yerine getirmek şarttır. Şart yerine gelmeyince, şarta bağlı şeyin ele geçmesi muhal iştir. Bundan dolayı Hak yolcusu salike ilk gereken şey, yıkayıcı elindeki meyit gibi teslim olmaktır; bu da lüzumlunun lüzumlusudur.

Bu safiye sıfatında olan kimseleri; Âdem aleyhisselâm devrinden beri gelen halkın cümlesi anlatıp haklarında kitaplar yazmış olsalar; umman denizden bir damla, güneşten bir zerre kadar övmüş olurlardı.

HAYRET MAKAMI

Bu zatlardan ilerisi, hayret makamı sahipleridir. Onların halinin ne olduğunu da bunlardan kıyas edebilirsin.

Bir şiir :

Bir kulun kim meddahı Allah ola;
Kim kadir ki, ol ana meddah ola..[1]

Bu manayı ciddî bir şekilde anla..

(1) Bu şiirin daha açık Türkçesi şöyledir :
Eğer bir kulu Allah övmekte ise; kimin gücü yeter ki, o kulu övmeye kalkışa..

TENBİH

Konusu : Şeriatta mübah olan tarikatta küçük günah, tarikatta küçük günahın hakikatta büyük günah, hakikatta büyük günahın marifette küfür olduğunu ve tarikatta olan savurganlığı açıklar.

Değerli kardeşim, bilmelidir ki..

İnsan için derece üçtür; şöyleki :

a) Şeriat..

b) Tarikat..

c) Hakikat..

Tarikat, hakikatın bahçesidir, tarikat, sağlam bir kale içinde bir bahçedir.

Şeriat, o bahçenin kapısıdır.

Hakikat ise.. o bahçede bulunan türül türlü gülistan ve türlü meyve ağaçlarıdır. Ne bu bahçenin bir sonu var; ne de oradaki ağaçların sonu var. Onun kalesi çok sağlamdır. Bir kimse, kuş olsa dahi, oraya girmesi muhaldir; ancak kapısından girmeye ihtiyacı vardır. Bu bahçenin kapıcısı, lânetli şeytandır.

Bir kimse, eksikli bir mürşidin elini tutup da bahçenin kapısına vardığı zaman, şeytan ona şöyle söyler :

— Eğer sen bu kapıdan içeri girersen, çok zahmet çekersin; muradına nail olamaz, şeriat perdesinde kalırsın. Halbuki, şeriat ebrarın işidir. Sen de Hakka aşıksın. Şeriatta kalıp abdestle namazla uğraşmanın âlemi yoktur. Cümlesi Hk'tan ibarettir. Kimden kime ibadet edeceksin. Birine haram, diğerine helâl dersin. Bu ayrılıktan geçmeyecek misin?. Cümle şey, Haktan ibarettir. İyi kötü yoktur; helâl haram yoktur. Bu deyimlerin hepsi perdeden ibarettir; ebrar zümresinin işidir. Yüce Hakkın yüzüne aşık olan, canının istediğini yiyip içmeli; her şeye tek nazarla bakmalı. Hiç bir şeyi ayrı görmeyip cümleden dost yüzünü müşahede etmeli; cümbüşe bakmalı..

Bunlara benzer daha başka şeyler de söyler. Oraya gelen herkesi, bir taraftan nefsin istidadına göre azdırır. Nefis de, anlatılan işleri akla yakın görüp razı olur. Şeytanın yardımına da sevinir.

Bundan sonra, şeytana uyan kimseyi oradan alıp bir çukura yuvarlar; bin parça ederler. Açıkçası :

— Tarikatı bulayım.

Derken, şeriat dahi elinden gider; dünyasını da âhiretini de berbat eder.

İşte anlatılan sebepten ötürü, salike kâmil mürşid aramak, lüzumlunun da lüzumlusudur. Zira, kâmil mürşidler, bahçenin bahçıvanlarıdır. Şeytan da, o bahçenin kapıcısı olduğundan, bahçıvanların hizmetçileri durumundadır. Bundan ötürüdür ki : Kâmil müridlerine şeytan saldıramaz. Şeriattan ayırıp sapıklığa düşüremez. Ancak, ilk hallerinde, kendilerine biraz vesvese verebilir. Bu da her salike göre değildir; teslimiyeti zayıf olanlara göredir. Teslimiyeti kuvvetli olan salikin semtine dahi şeytan uğrayamaz ki, vesvese versin. Şeyhlerinin himmeti bereketi ile teslimiyeti kuvvetli salikler şeriat kapısından girer; tarikat bahçesini seyrederler. Sülûklerini de tamamlar; o bahçenin güllerini koklarlar.

Velâyet makamına da ayak basıp hakikat ağaçlarını görürler.

Razıye sıfatına da büründükleri zaman, o ağaçların altında türlü türlü ilâhî feyizlerle gölgelenirler.

Marzıye sıfatına da büründükleri zaman, o ağaçların türlü türlü meyvelerini yiyip sonsuz ilâhî ihsanlara yer olurlar.

Anlatılacak dört keyfiyet, birbirine bağlıdır; birini bulamayınca, öbürünü bulmak muhal iştir. Şöyleki :

Şeriatı bulamayınca, tarikatı bulmak muhaldir.

Tarikatı bulamayınca, hakikatı bulmak muhaldir.

Hakikatı bulamayınca, bunun ötesinde olan marifeti bulmak muhaldir.

Durum anlatıldığı gibi olunca, zerre kadar şeriattan ayrılmaya gelmez. Zira, şeriattan ayrılan, tarikattan koku duyamaz.

Bir şiir :

Şeriattır cümle işlerin başı;
Şeriatsız tarikat şeytan işi..
Tarikat ehlinde yok ise şeriat;
Anın şeyhi şeytandır oldem mutlak..[1]

Üstte anlatılan şiirdeki manaya göre; bir kimseden türlü türlü olağanüstü haller zuhur edip kuş gibi uçsa dahi, o kimsenin şeriat işine baknak gerekir. Eğer o kimsenin şeriattan bir noksanı bulunur ise, bilmiş olun ki : O kimse tarikattan koku almamıştır; ondan meydana çıkan duumlar ise, riyazet kuvveti ile gelen istidraçtır.

Anlatılan hal, keşişlerde dahi bulunur. Riyazet kuvveti ile, keramet enzeri şeyler ortaya çıkar. Bununla kerametin farkı, sahibindeki şeriata ameldir. Zira, ateş ile nurun da görünürde bir farkı yoktur. Ancak, teş yakar; nurda ise, yakıcılık yoktur. Nur, yalnız bir aydınlıktan ibaretir. Ateş ile nurun ayırd edilemeyişi, dışta görünen aydınlık sebebi ilelir. Ateş, Cenab-ı Hakkın celâl sıfatı olduğu için yakar. Nur ise, Cenab-ı Hakkın yalnız cemal sıfatı olduğundan, aydınlıktan ibarettir.

Anlatılan misal açısından bakılınca; dışta keramet ile, istidracın farkı yoktur. Ama, bunun miheki şeriattır. Durumu iyi kavramaya çalış.

Şeriat dedikleri, şeriat yoludur; hakikat yoludur. Şeriatın emirlerini yerine getirdikten sonra da, şeriat emirlerini parlatarak o yola girilirse.. sonunda hakikat bulunur. Hakikatı bulan kimse de, ilâhî marifete nail olur.

---

(1) Bu şiirin daha açık Türkçesi şöyledir :
Bütün işlerin başı şeriattır; şeriatsız tarikat, şeytanın işidir.
Tarikat ehlinde şeriata uymak yoksa; hemen onların şeyhi şeytan olur.

Sadece şeriatla hakikat bulunamayacağından, şeriattan hakikata giden yolun adına :

— T a r i k a t . .

İsmi verilmiştir. Tarikat, şeriattan ayrı bir şey değildir. Vuslat yolu olduğundan; sultanî ruhu temize çıkarmak, hayvanî ruhu terbiye etmek için şeriattan bazı şartlar alınmıştır. Bundan sonra bir tertib yapılmış, adına :

— T a r i k a t . .

İsmi verilmiştir. Bu yeni tertibe göre ve şarta göre :

Şeriatta mübah sayılan, tarikatta küçük günah sayılır. Hakikat ehline göre de, anlatılan mübah, büyük günah sayılır. Aynı günah, marifet ehli katında ise, küfürdür.

Anlatılan duruma göre; tarikat ehli bir mübah iş yapsa, bu mübah iş, şeriat ehlinin küçük günahı ayarındadır. Ya affa uğrar, yahut, ceza görür. Öyle bir mübah iş, hakikat ehlinden çıkacak olsa, şeriattaki büyük günah sahipleri gibi, hesaba ve azaba müstahak olur. Onlar gibi, bunlar da, kıyamet günü, hesaba çekilirler ve mahcub olmaya müstahak olurlar.

Şeriatta kâfir olanlar, vaad edilen cennetten uzak olurlar; cehenneme girmeyi de hak ederler. Hakikat ehlinden de, o ayarda bir günah çıktığı zaman, dünyada iken, vaad edilen tüm mertebelerden ve daha ötesinden, hatta ilâhî marifetten uzak olur, mahcubiyet ateşinde yanar kalırlar.

Bir velî, velâyet mertebesine ayak bastıktan sonra, şeriatta mübah olan bir şey kendisinden çıkar ve bu çıkan şey de kendisine daimî hal olursa.. o zat, razıye sıfatından ve marzıye sıfatından uzak olur. Bunlardan sonra olacak ilâhî marifetten yana nasipsiz kalır. Velâyetin ilk basamağından da ileri gidemez. Dünyada iken bu halde kalır. Âhirette dahi, mertebeleri tamamlayıp masumiyet sıfatına bürünemez. Bu yüzden de, mahcubiyet ateşine yanar, ettiklerinden ötürü de hesaba çekilir.

Burada şöyle bir soru sorulabilir :

— Şeriatta mübah olan bir şeyin tarikatta küçük günah, hakikatta büyük günah, marifette küfür olması nasıl olur?.

Bunun için şöyle bir cevap verilebilir :

— Şeriatta, aç olan bir kimseye, yenilecek ve içilecek şeylerin hepsi

mübahtır. Şeriat ehli, yemekte ve içmekte gaflet üzere olsalar, bir sakıncası yoktur. Ama tarikat ehlinin yemelerinde ve içmelerinde gaflet üzere olmaları küçük günahtır. Uyurken, gezerken, alış verişte ve benzeri şeylerden nekadar mübah varsa, cümlesini yerine getirmekte ayık olmak mutlaka gereklidir.

Tarikat ehli kimseler, sülûkü ister tamamlasınlar, isterse tamamlamasınlar; mademki bir mürşidin elini tutmuşlar, cümlesi ehlüllah hükmündedir.

إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَى

— **«Ameller ancak niyetlere göredir; her kese niyetindeki şey vardır.»**

Hadis-i şerifinde ifade edilen mana gerçeğine göre, cümlesi ehlüllah hükmündedir. Bunun için, onların daima halleri ayık olmaktır. Her nefeste, kendi derecelerine göre; daima huzurlu olmaları gerekir. Mübah işleri yaparken, Cenab-ı Hakkı unutup gafilce o işleri yapmak zuhur ederse.. küçük günahları işlemiş olurlar.

Hakikat ehli de, üstte anlatılana benzeyen küçük günah işlemiş olabilir..

Yine aynı misalde anlatılan manaya benzeyen bir şey daha anlatalım. Şöyleki :

Hakikat ehli velâyet basamağında olduklarından, bunların da daimî halleri, her nefeste kendi mertebelerine göre ilmel-yakin, aynel-yakin, hakkal-yakindir. Bunlar, bu hallerinde mübah işleri yaparken, gafil olurlarsa.. büyük günahları işlemiş olurlar. Bu yüzden de, âhirette hesaba çekilirler ve mahcubiyet ateşinde azap görürler. Dünyada iken, kendilerine vaad edilen tarikat mertebelerini tamamlamak nasib olmaz ve bunun ötesinde bulunan ilâhî marifetten de uzak olurlar. Bunun sebebi de gafilce hareketleridir.

Burada şöyle bir soru daha sorulabilir :

— Hakikattan ileri olan marifer nedir?.

Bunu, şöyle açıklayabiliriz :

— Biri, Allah tarafından yaratılan bir marifettir; tarikatın da ötesindedir. Bu türlü marifet, ehlüllah halidir.

Biri de, hakikatın ötesindeki marifettir. Bu ezel ilmi ve kader sırrı ile ilgili bir keyfiyettir. Bunun için :

— Ledün ilmi, hakikatın özü..

İsmi verilmiştir. İşte bu marifet, hakikatın ötesindedir. Bütün mertebeler tamamlandıktan sonra olan ilâhî bir ihsandır ki, buna her velî sahib olamaz. Sebebi de eksik kalmasıdır.

İşte anlatılan manalara göre; şeriattaki küçük günahlar tarikatta büyük günah olur, hakikatta ise küfürdür.

Şeriatta küçük sayılan günahlar bilinmektedir. Onların biri tarikat ehlinden çıksa.. Yüce Hakkın zatına talib ve ehlüllah hükmünde olduğu için, o küçük günah amel defterine büyük günah olarak yazılır. Şayet tevbesiz âhirete giderse.. hesaba ve cezaya müstahak olur.

Bir kimse, dünyada iken, küfür işlerse.. âhirette cennetten uzak olur; cehennem ateşine girmeyi hak eder.

Tarikatta olan bir kimse, dünyada iken küçük günahları işlerse.. kendisine vaad edilen ilâhî tecelliden uzaklaşır; uzaklık ateşinde yanmayı da hak eder.

Şeriatta mübah olan bir şeyle amel eden, ilâhî marifetten uzak olur. Şeriattaki küçük günahları işleyen dahi, ilâhî hakikatı anlamaktan yana uzak olur. Burada, şöyle bir şey diyebilirsin :

— Benden küçük günahlar zuhur ediyor. Bazan gıybet, haset meydana geliyor; bazı gün de ilâhî tecelli zuhur ediyor. Fahr-i Âlem Resulüllah efendimizi de bu hal içinde görüyorum; nasıl oluyor?.

Bunun cevabını sana bildirmek isterim. Sen, Âl-i İmran suresinin 54. âyetinde buyurulan :

وَمَكَرُوا وَمَكَرَ اللّٰهُ وَاللّٰهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ

— **«Onlar, hile yoluna saptılar; Allah da, onların hilelerine karşılık verdi. Allah, hilekârlara karşılık verenlerin hayırlısıdır.»**

Mananın hükmü altına girmişsin. Sende zuhur eden durum, bu manaya göredir. Mekre uğramışsın; Allah'ın mekrine akıl ermez. Sende meydana gelen bu durum iki şeyden ibarettir; şöyleki :

a) Mürşidin kâmil ise, onun hürmetine Allah-ü Taâlâ sana mühlet vermiştir.

Belki insafa geleceğin ümidi ile, mürşidin duâsının bereketi ile Cenab-ı Hak, sana mühlet vermiştir. Bu durumda, senden zuhur eden günahlar, tecelliye engel olmaz. Bu da, yine mürşidin himmeti ile olur; ilâhî ihsandır. Ama, fırsatı ganimet bilip o günahlarda ısrar edersen, sonra mürşidin de senin haline bakar, insafa gelmeyeceğin anlaşılır ise.. seni gönlünden çıkarır. O anda da, sana ihsan olunan tecellilerden uzak olursun. Tam bir ziyan içinde sonsuzlara kadar kalırsın.

b) Bu da :

— İ d b a r . .

Dedikleri ilâhî bir mekirdir. Cenab-ı Hak, seni sana bırakmıştır. Dünyada iken, kabahatını yüzüne vurmaz; tecelli ihsan eder. İstediğin şeyler de meydana gelir; zuhur eder. Ama bu, senin hakkında ilâhî bir nimet değil, ilâhî bir cezadır. Bunun sebebine gelince; dünyada iken, rızasından uzak olan kullarına istediklerini verir ki: Âhirette azapları daha şiddetli ola.. Çünkü, bu yolda küçük günah işleyenlerin hakikat kokusunu almaları muhaldir. Zira, şeriatta küçük sayılan günahlar, hakikatta küfürdür.

Burada anlatılandan bilinmiş oldu ki : Tarikat ehli, hakikat ehli, bu iki şeyden çok sakınmalıdırlar. Yani : Mübah cinsinden şeylerden, özellikle küçük günahlardan sakınmak, çok lüzumludur.

Hemen her nefeste, davranışların, duruşların cümlesine dikkat etmeli; her bir sözü söylemeden evvel düşünmelidir. Şeriatta, tarikatta, hakikatta aykırı bir yanı yoksa söylenmeli; aksi halde durulmalı.. Hemen her bir iş, buna göre kıyas edilmelidir.

Eğer bu yoldaki bir kimseden küçük günah zuhur eder ise.. derhal, kendisinden küfür meydana gelmiş gibi, pişman olmalıdır. Göz yaşı ile bağrını kebab edip bir daha öyle bir günahı işlememeye kesin söz vermelidir. Kesin olarak, zuhur eden ilâhî ihsanlara aldanıp tenbellik zuhur ettiği zaman :

— Allah pek merhametlidir.

Deyip güven duygusuna kapılmamalıdır. Zira, anlattığımız ilâhî mekir, böyle böyle başlar. Yani : Hem hata işlemek, hem de güven duygusuna kapılmakla..

Geçmişte kalan cümle enbiya ve evliya, Cenab-ı Hakkın ilâhî mekrinden :

— Aman ya Rabbi, sana sığınırız..

Deyip durmuşlardır. Kendilerinden bir parça güven duygusu çıksa.. o güven duygusu korkuya dönüşünceye kadar gece gündüz :

— Acaba ne gibi bir kusur işledik?.

Diyerek, Cenab-ı Hak'tan temenni ve niyazda bulunmuşlardır. Zira, bir kimsenin, Cenab-ı Hakka nekadar yakınlığı varsa.. o kadar korkusu artar; Cenab-ı Hak'tan nekadar uzak olursa.. o kadar kendine güveni artar.

İşte Allah'ın velî kullarının miheki ve miyarı budur.

Allah'ın velî kulu olan değerli zatlar, kendilerinde ilâhî iltifatlara bakarlar; ama bunun için bir sevince kapılmazlar. Korkuları, güven duygularından üstün gelirse.. o zaman, Cenab-ı Hakkın ihsanına şükür ederler; ilâhî mekirden bir parça emin olurlar. Zira, Cenab-ı Hak şöyle buyurmuştur :

وَعِزَّتِي وَجَلَالِي لَا أَجْمَعُ لِعَبْدِي أَمْنَيْنِ وَلَا خَوْفَيْنِ إِنْ هُوَ أَمِنَنِي فِي الدُّنْيَا
أَخَفْتُهُ يَوْمَ أَجْمَعُ عِبَادِي وَإِنْ هُوَ خَافَنِي فِي الدُّنْيَا أَمَّنْتُهُ يَوْمَ أَجْمَعُ عِبَادِي

— **«İzzetime celâlime and içerim ki; bir kuluma dünya korkusu ile âhiret korkusunu, dünya güveni ile âhiret güvenini birarada vermem. Eğer o, dünyada iken, bana karşı kayıtsız şartsız bir güven içine girerse.. kullarımı biraraya getirdiğim gün, ona korku veririm. Eğer o, dünyada iken benden korkarsa, kullarımı biraraya getirdiğim gün, onu güven içinde tutarım.»**

Bu manaya göre; Cenab-ı Hak, bir kulun kalbinde; iki korkuyu ve iki güven duygusunu birarada yaratmaz. Bunun için de, dünyada güven

içinde olanlar, âhirette korkarlar; dünyada iken korku içinde olanlar da âhirette güven içinde olacaklardır. Bu manayı anlamaya çalış.

Başta dedik ki :

— Şeriatta büyük günah sayılanlar, tarikatta küfürdür.

Bunu da açıklayalım; şöyleki:

Tarikatta olan kimselerden büyük günah zuhur ederse, onlar, tarikattan uzaklaşır. Her birinin bin sene ömrü olsa, bu bin seneyi de gece namaz, gündüz oruçla geçirse.. tarikat-ı aliyyeden zerre kadar koku alamaz; alması da olacak iş değildir.

Bunun sebebini ve hikmetini de şöyle açıklayalım :

Şeriatta küfür sayılan bir günah, sahibini cennetten uzak eder. Tarikat-ı aliyyede olanlar ehlüllah hükmündedir. Şeriat ehlinin büyük günahları, tarikat-ı aliyyeye girenlere göre küfürdür. Küfür ehli nasıl cennetten uzak olursa.. bunlar da tarikat-ı aliyyeden uzak olurlar; kokusunu dahi alamazlar.

Anlatılan hale düşenler, sözle geçinir, serabı su sanırlar; halbuki seraptır.

Burada şöyle bir şey diyebilirsin :

— Falan kimse, cümle haram işleri yapıyor. Gözünü kapadığı zaman da, doğudan batıdan haber veriyor; kendisine türlü türlü tecelliler ihsan olunuyor.

Bunun cevabı da şudur :

— O kimse bilmelidir ki; gördüğü şeyler ilâhî kerametler çeşidinden değildir. Bunun adına :

— İ s t i d r a ç . .

Derler. Papazlarda zuhur eder; lânetli şeytanın hilesi; fesat tuzağıdır. Çünkü, şeriattan bir parmak ayrılan, tarikattan doğu ile batı arası kadar ayrılır; uzak olur.

Anlatılan sebepledir ki : O kimselerin şeyhi şeytandır; kendilerinde ortaya çıkan şey de istidraçtır. Bu da, daha önce açıklanan ateşle nur misalidir; şeriatle ayı d edilir.

Bu eserin yazarına ait bir şiir :

Kebair ehline olmaz fütuhat;
Tarikattan edna meratib mutlak..[1]

Bu manaya göre, o kimseler, ateşi nur sanıp ziyanda kalmışlardır.

TARİKATTA SAVURGANLIK

Gelelim tarikattaki savurganlığa.. Bunu da açıklayalım.

Değerli kardeşim, şunu da bilmiş olasın ki..

Şeriatta savurganlık, doyduktan sonra yemektir. Tarikat ehlinin savurganlığı ise, doyuncaya kadar yemektir. Ehlüllahın savurganlığı ise.. Allah ile huzurda olmadan yemektir. Allah'ın velî kullarının savurganlığı ise kayıtsız şartsız bir güven içinde yemektir.

Cümle işlerde savurganlık bu şekilde anlaşılıp kıyas edilebilir.

Şeriatta giyim işinin savurganlığı, haddi aşan bir giyim içine girmektir. Tarikatta ise, yeterinden fazlasını giymek savurganlıktır. Ehlüllaha göre; giyilen bir şeye ayrı değer vermek, giyilenleri ayrı ayrı görüp sevmek, savurganlıktır. Allah'ın velî kullarına göre giyimde savurganlık, kayıtsız şartsız giyilene güvenip sevmektir.

Dünya metaı sayılan cümle eşyanın savurganlıkları, burada anlatılanlarla ölçülmelidir; hepsi bu şekildedir.

Şeriattan konuşanın savurganlığı, lüzumsuz sözü söylemektir. Tarikatta ise, gerekeni söylemektir. Zira tarikat ehline, lüzumsuz olanı değil; lüzumlu olanı dahi, bir zaruret olmadan söylemek gerekmez.

كَثْرَةُ الْكَلَامِ تُمِيتُ الْقَلْبَ

— «Çok söz, kalbi öldürür..»

Emri açıktır.

İşte anlatılan sebepten ötürü, Cenab-ı Hakkın zatına aşık olanlar, onun rızasını düşünüp ona uygun söz söylerler. Tarikat usulünde, şeriata

(1) Bu şiirin daha açık Türkçesi şöyledir :
Büyük günah işleyenlere gönül açıklığı gelmez; tarikatta en düşük mertebeye dahi ermek olmaz.

dair konuşmaya ruhsat vardır; kalanı savurganlıktır.

Ehlüllaha göre, Allah ile huzurda olmadan konuşmak, savurganlıktır. Uykunun durumu da anlatıldığı manadadır.

Şeriatta sekiz saatten fazla uyumak savurganlıktır. Tarikatta dahi altı saatten fazla olursa savurganlık olur. Bundan başka, tarikatta olan yatacağı zaman, abdestli ve teveccüh üzere yatmalıdır. Tarikat ehlinin uykusu için, anlatılan üç şart vardır. Bunlar eksik olursa.. o gece uyku, savurganlık olur.

Savurganlığa gelince, haramdır. Tarikatta haram olan bir şey ise.. hakikatta küfürdür. Böyle bir şey yapan kimse de, hakikattan uzak olur.

Ehlüllaha göre, Allah ile huzurlu olmadan uykuya yatmak, savurganlıktır.

Allah'ın velî kullarına göre, Allah'ın zatında huzura dalmadan uykuya yatmak, savurganlıktır.

İşte şeriattaki bütün mübah işler, tarikatta, hakikatta haram olmaya kadar varır. Nitekim, ayrıntıları yukarıda anlatıldı. Ciddi bir şekilde anlamaya çalış.

HATİME

Konusu : Tarikatlar arasında şüphe uyandıran :
— Her tarikatın sonu, Nakşıbendiye tarikatının başlangıcıdır.
Cümlesinin yorumu..
Ruhanîdeki her latifenin; nefsanîde her sıfatın aynı olduğu ve yedi latifeye verilen isimleri açıklar.

نِهَايَةُ كُلِّ طَرِيقٍ بِدَايَةُ النَّقْشِبَنْدِيَّةِ

Değerli kardeşim, burada anlatılacaklar da bilinmelidir.

— Her tarikatın sonu, Nakşıbendiye tarikatının başlangıcı..

Denilmiştir. Bu cümleden murad olan manayı şöyle açıklayabiliriz :

— Ruhanî yoldan gidenler, ilk hallerinde marziye sıfatı ile muttasıf olurlar; nefsanî yoldan gidenler, ancak son mertebelerinde bu sıfat ile muttasıf olurlar. Böylece, öbürlerinin ilk mertebede bulduğu kemali, bunlar, en sonunda bulurlar.

Diyerek, cümlenin dışına bakıp yanlış anlaşılmasın. Bunun manası başkadır. Şöyleki :

Ruhanî yolda olan zatlar, Hak yolcusu saliki, ruh yolundan götürürler. Bu yüzden nefse bakmak, sultanî ruhu, tezkiye ederler.

NEFSANÎ YOLDAN GİDENLER

Nefsanî yolda olan zatlara gelince.. bunlar, nefsi terbiye ederler.

Çünkü, Hak yolcusu salik, bunların eline düştüğünde hayvanî ruhu, sultanî ruhuna nazaran üstün durumdadır. Vücud ikliminde, sultanî ruhun hükmü geçmemektedir. Vücud ikliminin tasarrufu, hayvanî ruhun elindedir. Bu durumda, sultanî ruhu, alt olmaktan kurtarıp vücud ikliminin tasarrufunu sultanî ruha teslim etmek yolundadırlar.

Kendilerine, Hak yolcusu bir salik geldiği zaman, öncelikle, geçmiş günahlarından sorarlar. Bunun hikmeti ise, şudur : Hastanın hastalığı bilinmedikçe, hekim ilâç vermez; bu zatlar da işinin ehli hekim durumundadırlar. Bunun için de, Hak yolcusu salikin geçmiş günahlarını sorar; kalb illetine göre ilâç verirler.

Hak yolcusu salikin şehvet tarafını üstün bulurlarsa.. zikirden, fikirden sonra ağır riyazet emrini verirler. Eğer hatıralar tarafını, (nefsin azdırıcı sözlerini) üstün bulurlarsa, kırk çıkarma emrini verirler.

Diğerlerini de, üstteki ile kıyas edebilirsin.

Zâhir hastalıklarında nasıl her birinin ayrı bir ilâcı varsa.. batın hastalıklarında ise, her birinin yine ayrı ayrı ilâcı vardır.

Hak yolcusu salikin geçmiş günahlarından sormaları; hastalığı anlayıp ona göre çaresini emretmek içindir. Bunlar, nefsi terbiye ederler. Nefsin hastalığının ilâcı ise, onun hoşuna gitmeyen şeylerdir. Bu şekilde, onun nefsini alt eder, tabiatı olan kötü huylarını da bıraktırırlar. Her sıfatta, nefsin tabiatının birinden geçirir; sultanî ruhun sıfatına büründürürler. Hak yolcusu salik, bunun sonunda marziye sıfatı ile müttasif olur. Ondan, hayvaniyet sıfatı tamamen kalkar; insaniyet sıfatına bürünür.

Anlatılan yoldan gidenler için, bir daha geriye dönmek muhaldir. Zira, her sıfatta bulunan sultanî ruhun tabiatını; hayvanî ruhları, kendisine hal etmiş; böylelikle kendileri de anlatılan sıfatlara bürünmüşlerdir. Bunun için, bunların düşmelerinden korkulmaz.

Ancak, anlatılan durumun meydana gelmesi, uzun zaman ister. Bu yüzden, çoğunun ömrü yetmemiş yolda kalmışlardır.

RUHANÎ YOLDAN GİDENLER

Gelelim ruhanî yoldan götüren zatlara..

Bunlar, Hak yolcusu salike kolaylık olması için, nefsi kendi haline bırakır; ruhu temize çıkarmaya bakarlar.

Sultanî ruhun, hayvanî ruha üstün gelmesi; vücud ikliminde hükmünün geçerli olması ve böylece, vücud iklimini tasarrufu altına alması

için; sultanî ruha teveccüh, kalb zikri ile yardım ederler. Bu arada, hayvanî ruhu kendi haline bırakırlar. Onun terbiyesi ile uğraşmazlar.

İşte anlatılan sebepten ötürü; kendilerine inabe etmeye gelen bir Hak yolcusu salikten, geçmişte işlediği günahları sormazlar. Bunun sebebini de şöyle açıklayabiliriz :

Hayvanî ruhu kendi haline bırakırlar; nefsi alt etmesi için, sultanî ruha yardım ederler. Sultanî ruhun bu alt etmesi ile, nefis kendisini gizler; cümle uygunsuz işlerinden ve sözlerinden vazgeçer.

Anlatılan sebepten dolayı, Hak yolcusu salike, geçmişte işlediği günahları sormazlar; hemen tarikat usulünü telkin ederler.

Bu telkin ile, Hak yolcusu salik, tam manası ile teslim olur; yıkayıcı eline teslim edilen bir ölü durumuna girer ise.. kısa zamanda, şeyhinin teveccüh bereketi, kalb zikrinin harareti ile sultanî ruh, hayvanî ruhu alt eder. Bunun üzerine hayvanî ruh, vücud ikliminde hükûmet tahtını bırakıp vücud ikliminde bir yere gizlenir.

Bu yüzden, Hak yolcusu salikin kalbine bir mikdar da, korku düşer; bütün kötü işleri iyi işlere dönüşür. Cümle kötü işlerden tevbe ile döner, istiğfar eder. Tamamen iyi işlerle amel etmeye başlar.

Anlatılan hal, nefsanî yolda, Hak yolcusu salike mülhime sıfatında hal olur. Ruhanî yolda ise bu, levvame halidir.

Hak yolcusu salik, anlatılan usulde zikrine, fikrine devam eder; kendisine telkin edilen şartları uygularsa.. bundan sonra teveccühte ihsan olunan ilâhî feyzin nurundan, zikir kılıcının ateşinden korkan hayvanî ruh, bir mikdar daha gizlenir. Tabiatı olan tereddüt ve renkten renge girmekten geçer, ondan yana kalbe hatırlatma olmaz.

Bundan sonra, sultanî ruha, kırmızı nurdan bir forma giydirilir. Bunun alâmeti de Hak yolcusu salikin kalbinde görünür. Bu keyfiyet, Hak yolcusu salikin; taklid yollu imandan kurtulduğunun işaretidir. Bu yoldan; hayvanî ruhun tabiatlarından birinin sessiz kaldığı, sultanî ruhun tabiatında ise, tahkikî imanın gerekleri vücud ikliminde yürüdüğü işareti verilmiştir. Hak yolcusu salik, bu makamda renkten renge girmekten, tereddütten kurtulmuş; hakikî imanla şeyhine işlerini ısmarlamıştır.

Üstte anlatılan, nefsanî yoldaki salike mutmainnede hal olur. Ruhanî yolda olan da, bunu levvame sıfatında iken bulur.

Bundan sonra hayvanî ruh, sultanî ruhun bir mikdar daha ağırlığını duyar; biraz daha kendisini yok edip gizlenir. Bundan sonra, sultanî ruha sarı nurdan bir forma giydirilir. Bunun alâmeti, Hak yolcusu salike, ruh tarafından görünür. Böyle olunca, sultanî ruhun ağır basmasından ötürü, hayvanî ruh, kendisini biraz daha yokluğa çekip gizlenir. Bu da, Hak yolcusu salikden benliğinin gitmesine, cümle işlerini Cenab-ı Hak'tan müşahede ettiğine delâlet eder.

Bu anlatılan durum, nefsanî yolda mutmeinne halidir. Levvamede ise, bu hal levvame sıfatında zuhur eder.

Bundan sonra, sır yerinden beyaz bir nur zuhur eder; salike görünür. O zaman yine sultanî ruhun ağır basmasından ötürü; hayvanî ruh, bir mikdar daha siner. İster istemez de, sultanî ruhun her emrine teslim olur; asıl işaret edilen mana budur.

Hak yolcusu salik, her sıfatta mürşidin yardımı ile hayvanî ruha üstün gelir. O sıfatın halini de, ister istemez, zorla hayvanî ruha giydirir; böylece Allah tarafından tezkiyeye uğrar. Bu tezkiyesinde hayvanî ruh, kendi tabiatını; bulunduğu tabiattaki sultanî ruhun tabiatına dönüştürür.

Anlatılan durum gerçekleştiği takdirde; sultanî ruha bir forma giydirilir. Bunun alâmetini gördüğü zaman, hayvanî ruh, o sıfatın halini kabul eder. O vakit, bu sıfat, salike hal olduğunun işareti verilir. Sır nuru ile, bu durumun salike görünmesi, tam manası ile şeyhine teslim olduğuna işarettir.

Anlatılan hal, nefsanî yola göre mutmeinne sıfatı halidir. Ruhaniyede ise, levvame de zuhur eder.

Bundan sonra, sultanî ruhun ağır basması ile, hayvanî ruh, biraz daha gizlenir; sultanî ruhun tabiatı olan istikameti kabul eder. İster istemez sultanî ruhun her emrini sebatla yerine getirir. O zaman, sultanî ruha, yeşil bir forma giydirilir. Bunun alâmeti de, o nuru, salikin hafi yerinden müşahede etmesidir. Bunun görünmesi de, salikte devama ve sebata işarettir.

Bu anlatılan dahi, nefsanî yolda mutmeinnede hal olur; ruhanî yolda ise, levvamede bulunur.

Bundan sonra, bir derece daha sultanî ruh, hayvanî ruhu alt eder. Hayvanî ruhun artık tahammülü kalmaz; ister istemez sultanî ruhun

cümle emrine çaresiz kaldığı için razı olur. Böyle olduktan sonra, sultanî ruha, siyah nurdan bir forma giydirilir. Salik, bunun alâmetini ahfa yerinden müşahede eder. Bundan bilinir ki : Salike, Cenab-ı Hak tarafından acı tatlı ne gelirse tereddütsüz razı olacak..

Bu hal, nefsanî yolda olanlara razıye sıfatında hal olur. Ruhanî yolda dahi, yine levvamede bulurlar.

Bundan sonra, yine sultanî ruh, bir mikdar daha ağır basar. Böyle olunca da, hayvanî ruh ve dünyalık işlere yarayan akl-ı maaş tamamen görüşlerini ve tedbirlerini şaşırır; vücud ülkesinde gizlenip hiç bir şeye karışmazlar. Bu durumda, sultanî ruha turuncu nurdan bir forma giydirilir. Bunun alâmeti, Hak yolcusu salike nefis latifesi tarafından gösterilir. Bunun işareti ise, salikten tamamen Hakkın zatından başka şeylerin sevgisinin gitmesi ve :

إِلٰهِي أَنْتَ مَقْصُودِي وَرِضَاكَ مَطْلُوبِي

— Allahım, tüm gayem sensin; isteğim rızandır.

Sözünde gerçekçi olmasıdır.

Bu anlatılan, nefsanî yolda razıye halidir. Ruhanî yolda ise, yine levvamede zuhur eder.

Bundan sonra, Hak yolcusu salike, küllî letaif telkin edilir. O vakit, zikir vücud iklimine tesir eder; salikin cümle azası zikir okumaya başlar. Salik bu zikri, ten kulağı ile de işitir. Bazılarına bu makamda, cümle mevcudatın zikri dahi açılır. Onların zikirlerinden; kimini hal dili ile, kimini kal dili ile işitir.

Bütün olanlar delâlet eder ki : Artık vücud iklimi, tamamen nefsin elinden kurtulmuş, sultanî ruhun tasarrufu altına girmiştir. Cümle kötü huyları da, güzel huylara dönüşmüştür.

Anlatılan son durum, nefsanî yolda olanlara marzıye sıfatında hal olur. Ruhanî yolda olanlara ise, levvamede iken zuhur eder.

Nefsanî yoldan giden zatlar, nefis yolundan gittikleri için, yedi sıfatın her birinde, bir isimle nefsi terbiye ederler. Salikin aldığı sıfatı,

nefis kendi rızası ile kabul eder. O sıfat, nefsin hali olduğunu salikin manasından müşahede ederler. Bundan sonra da, salikin zikrini değiştirirler. Açıkçası : Salike, levvamede iken, mülhime hal olduğunu, o sıfatla da muttasıf bulunduğunu salikin manen zuhuratından anlayıp zikrini değiştirirler. Bu usule göre; Hak yolcusu salike, mertebelerini tamam ettirirler.

Ruhanî yoldan giden zatlar, nefsi terbiye etmeksizin, sultanî ruha yardım ederek saliki götürürler. Bunun için de, yedi sıfata karşılık, yedi letaif açıklamışlardır. Her latifenin hali ve alâmeti; anlatıldığı gibi salike göründüğü zaman, o latifeye karşılık, hangi sıfat ise.. o sıfatın hali salikte zuhur eder. Bundan sonra, salike bir mikdar daha zikir verirler; bulunduğu latifeden daha ileri latifenin yeri salike gösterilir. Önceki zikirden başka, o yere has olmak üzere bir mikdar daha zikir telkin edilir. Salik bu zikre devam ederse, sultanî ruha bir mikdar daha yardım gelir; hayvanî ruha bir derece daha üstün olur. Bundan sonra hayvanî ruhun tahammülü kalmaz; o latifenin karşılığı olan sıfatın halini ister istemez kabullenir. O vakit, anlatıldığı gibi, Allah tarafından sultanî ruh tezkiye edilir; kendisine bir forma giydirilir. Bu forma giyilişi, o sıfatın salike hal olduğuna işarettir.

Anlatılan tertibe göre; Hak yolcusu salikin nefsi, levvame sıfatında iken sultanî ruha yardım gelir. Her latifede, bir mikdar zikir eklenerek sultanî ruh, hayvanî ruha üstün edilir. O bulunduğu latifenin sıfatı; aşk ateşinin şiddetli harareti, zikrin harareti, teveccühte ihsan olunan ilâhî feyzin nuru sebebi ile ister istemez kendisine hal olur.

Anlatıldığı yoldan küllî letaif zuhur ettiği zaman, salikten marziye hali zuhur eder. Hal böyle iken, salikin nefsi, o sırada henüz levvame sıfatı ile muttasıftır; ama kendisi, marziye sıfatının yolunu tamamlamıştır.

İşte anlatılan manadan ötürüdür ki :

— Her tarikatın sonu, Nakşıbendiye tarikatının başlangıcıdır.

Diye anlatıldı. Yoksa, ruhanî yoldan salikin nefsi, sülûkünün başlangıcında; nefsanî yoldan giden kimsenin sonunda büründüğü marziye sıfatı ile müttasıf olması muhal iştir. Ancak, ruhanî yoldaki zatlar, nefsi, sultanî ruhla terbiye ettikleri için, sultanî ruhun ağır basmasından anlatıldığı gibi, her latifede zikrin eserleri zuhur ettikçe, o latifenin karşılığı olan sıfatın telini kabul eder. Daha kendisi levvame sıfatında iken, marziye sıfatı ile muttasıf olur. O sıfatın hali de, salikte zuhur ettiği için :

— Her tarikatın sonu, Nakşıbendiye tarikatının başlangıcıdır. Denildi..

⁂

YEDİ LATİFE

Gelelim, yedi letaifeye verilen isimlerin veriliş şeklini açıklamaya.. Yedi letaiften beşi şunlardır : Kalb, ruh, sır, hafi, ahfa..
Beş letaif, bu şekilde anlatılır. Altıncıya gelindiği zaman, onlara :
— Nefis letaifi..

Tabiri kullanılır. Bunun hikmeti sorulursa, biraz ayrıntılara girerek şöyle açıklayabiliriz :

Nefis letaifinin mahalli, akl-ı maaşın mekânıdır. Hayvanî ruhun da, akl-ı maaşın görüşüne göre vücud iklimini yönettiği için, o yere :

— Nefis letaifi..

Tabir edildi.

Cenab-ı Hak, hiç bir şeyi açığa çıkarıp meydana dökmeden, cümle varlıklar gizli bir örtü içinde idi. O anda, Yüce Zat'ının cemal tecellisinden sultanî ruhu akl-ı maad ile yaratıp var eyledi. Yine, Yüce Zat'ının celâl tecellisinden hayvanî ruh ile akl-ı maaşı yaratıp meydana getirdi. Bundan sonra, cümle varlıklar :

— K ü n (ol)..

Hitabı ile zuhura geldi; aşikâr oldu. Cümle ruhlar :

أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ

— Rabbınız değil miyim?.

Divanına toplandılar. Aradan nice zaman geçtikten sonra da, Hazret-i Âdem'in kalıbı yaratıldı. O zaman da, sultanî ruhla, hayvanî ruha :

— Âdem'in kalıbına gir..

Şeklinde ilâhî emir zuhur etti.

O zaman, sultanî ruha altı renkli, ilâhî nurdan altı forma giydirildi. Bu formalar içinde, sultanî ruh güzel huylara büründü. Bütün güzel huylar, giydirilen formalarda gizli idi; sultanî ruha giydirilince de, cümle güzel huylarla muttasıf oldu.

Anlatıldığı gibi, celâliyet sıfatının tecellisinden de, zulmanî olarak bir forma dahi, hayvanî ruha giydirildi. Cümle kötü huylar da, o giydirilen şeyin içinde saklı idi. Bunun için de, hayvanî ruh, cümle kötü huylarla muttasıf oldu.

Bundan sonra anlatılanlar, ilâhî emre uyarak, Âdem'in kalıbına girdi; Âdem de bu şekilde canlandı.

Anlatılanlardan bilinene göre :

— Cenab-ı Hak, ruhları yaratmış, bir yere koymuş, sonra da o yerden getirip Âdem'in kalıbına koymuş, böylece Âdem hayat bulmuş..

Diye, yanlış bir mana anlaşılmasın. Çünkü ruh, İsra suresinin 85. âyetinde şöyle anlatıldı :

وَيَسْئَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي

— «Sana ruhtan sorarlar; şöyle söyle :
— Ruh, Rabbimin işleri cümlesindendir.»

Bu manaya göre de, ruh hakkında çok sözler edildi. Cümlesi de, gerçeği bilmekte aciz kalmışlardır. Ancak, Cenab-ı Hakkın bildirdiği kulları bilirler; onlar da açıklamazlar. Anlatmaya kolaylık olması, okuyan kimselerce de, mümkün mertebe kolay anlaşılması için, böyle yazılmıştır.

Sonra..

Âdem canlandı; kalıpla ruh birleşti. Tek vücut, tek cihet oldular. Akl-ı maad ile sultanî ruhun vücud ikliminde hükûmet etme yerleri kalb oldu. Daha önce de anlatıldığı gibi; sultanî ruhun, akl-ı maad veziri oldu; kalbdeki hükûmet tahtına oturdular.

Anlatıldığı gibi, hayvanî ruha dahi, akl-ı maaş vezir oldu. Vücuda fayda vermek için, hayvanî ruh da kalbe yerleşti. Akl-ı maaş dahi, Âdem'in iki kaşının arasında mekân tuttu. Beyinde olan güçlerle hay-

vanî ruha, dünyaya ait işlerin cümlesini öğretti. Hayvanî ruh dahi, onları yürütmek üzere vücuda hükmetti.

Bundan sonra, sultanî ruhla birbirine karşı hükûmet etme işinde muhalefet çıktı; aralarına düşmanlık girdi. Zira, hayvanî ruh, akl-ı maaşın yönetimine göre asla Allah'ın rızasını gözetmez; kendi tabiatı olan emmarelikle vücud ikliminde hükmeder.

Sultanî ruha gelince, o da, akl-ı maadın yönetimi altında, kesinlikle dünya işlerine karışmaz. Vücud ikliminde Allah'ın rızasına göre hükmeder. Kendi tabiatı olan safiye sıfatına hayvanî ruhu çekmek için çalışır. Aralarında zıdlık düşmesi de bu yüzdendir.

Bir kimse, bülûğ çağına gelinceye kadar, hayvanî ruhu ile sultanî ruhu, eşittir. Bir çocuk dünyaya geldiği zaman; cismi nasıl küçükse, onun akl-ı maaşı ile, akl-ı maadı da noksandır. Ama, hayvanî ruhla sultanî ruhta noksanlık yoktur. Çocuğun vücudu her nekadar küçük olsa da, sultanî ruhla hayvanî ruhu kemaldedir. Ruhta, büyümek, küçülmek olmaz; büyüyen çocuğun vücududur.

Ruh, ezelî ilimde, yaratıldığı gibi çocuğun vücuduna ihsan olunur; çocuk hayat bulur. Vakit tamam olduğu zaman da, ilâhî emirle dünyaya gelir. Çocuğun, çocukluk halinde, büyük adamlar gibi rahat durmayıp çabalayıp oynaması, kalıp noksan, ruh da kemalli olmasındandır. Eğer, hayvanî ruhla, sultanî ruh gibi; akl-ı maad ile akl-ı maaş dahi eksiksiz olarak ihsan olunsaydı; çocuk, kendi kendisini helâk ederdi. Her şeye aklı erip icraya kudreti olmadığı için, mizacında hiddet zuhur eder; helâk olurdu. Bunun için, Cenab-ı Hak, çocuğun vücuduna göre; akl-ı maad ile, akl-ı maaş ihsan eyledi. Çocuk, yavaş yavaş büyürken; akl-ı maad ile, akl-ı maaş dahi yavaş yavaş büyür. Bülûğ çağında, ikisi dahi kemal bulur. Artık tedbir ve tasarrufa güçlü olduklarından, o vakit, cümle şeriat hükümlerini yerine getirmekle yükümlü olur.

O zamana kadar, sultanî ruhla, hayvanî ruh; vücud ülkesindeki hükûmet tahtında, eşit haklara sahip olurlar. Bunun sebebi ve hikmeti ise; akl-ı maad ile, akl-ı maaşın noksan olmaları, hayrı ve şerri hakkıyle anlayamamalarıdır. Bu yüzden de, sultanî ruhla, hayvanî ruh bülûğ çağına kadar, hükûmet tahtında eşit durumdadırlar; birbirleri ile mücahede ve muharebe etmezler.

Bülûğ çağından sonra; akl-ı maaş, dünya yönünden gelen şeylerin cümlesini olduğu gibi idrâk eder. Hayvanî ruha da, lezzet ve safa bu-

lacağı şeyleri öğretmeye başlar. O vakit, hayvanî ruh da, öğrendiklerini vücud ikliminde yürütür; ona göre hükmeder.

Anlatılan şekilde, akl-ı maad dahi, kemal bulur; Allah'ın rızasını sultanî ruha öğretir. Sultanî ruh dahi, hükmünü o şekilde yürütür.

Bundan sonra, daha önce aralarındaki eşitlik durumu, zıddına çevrilir; vücud ikliminde fitne kopar.

Bundan sonraki durum, o çocuğun cüz'î iradesine bağlıdır. Eğer hayvanî ruha tabi olursa.. sultanî ruhu nefse esir olur; vücud iklimi de tamamen hayvanî ruhun tasarrufu altına girer. O kimse de, emmare sıfatı ile muttasıf olup kalır.

Eğer çocuk, bülûğ çağında cüz'î iradesi ile sultanî ruha tabi olur ise; sultanî ruhun vücud iklimindeki hükmünü makul bulur, onu yürütme hususunda iradesini kullanırsa.. o zaman, vücud ikliminin tamamı sultanî ruhun yönetimine girer. O kimsenin de, yaptığı işlerinden hep iyiliği emretmek, kötülüğü yasaklamak durumu zuhur edip yürür.

Ancak.. bütün bu olanlara rağmen, sultanî ruhun hükmü geçerli olsa dahi, hayvanî ruhun huyları düzelip güzel huylara dönüşmez. Zira, kötü huyların iyi huylara dönüşmesi; bir mürşid-i kâmile tam teslim olmaya muhtaçtır. Çünkü, sultanî ruhla, hayvanî ruh, cümle işlerinde, huylarında taban tabana zıd duruma düşmüşlerdir. Bu yüzden, sultanî ruh, hayvanî ruha ağır basarsa.. hayvanî ruhu, işleri olan cümle yasaklardan çeker. İyilik emrini vücud ikliminde yürütür. Ama, hayvanî ruhu, tabiatı olan cümle kötü huylardan geçirip kendi tabiatı olan güzel huylara büründürmeğe gücü yetmez.

İşte, anlatılan manadan ötürü, cümle insan, bülûğ çağından sonra, bir kâmil mürşide muhtaçtır.

Daha önce de anlatıldığı gibi, kâmil mürşid; ya nefsi terbiye yolu ile, ya da sultanî ruha yardım etmek sureti ile, hayvanî ruhu cümle kötü huylarından geçirir ve cümle güzel huylara büründürür. Bunun için mürşidsiz olan kimseler, nekadar sofu mizaçlı olurlarsa olsunlar, ancak kötü fiillerin cümlesinden kaçar, cümle güzel huylara da bürünürler; ama bunlar için kötü huyu, iyi huyla değiştirmek muhaldir.

Anlatılan sebepten ötürü, mürşidsiz olan kimseler, ya levvame sıfatında, ya da mülhime sıfatında kalıp o sıfatlara bürünmüşlerdir. Bu yüzden, bir çocuk, bülûğ çağına geldiği zaman cüz'î iradesi ile sultanî

ruha tabi olsa dahi, yine de kâmil mürşide ihtiyacı vardır. Bunu daha açalım; şöyleki :

Eğer hayvanî ruha tabi olursa.. anlatıldığı gibi, emmare sıfatına bürünür kalır. İşlerinin ve huylarının da tamamı, bütün davranışları Allah'ın rızasına aykırı olur. Zulmete girer, hayvanlık sıfatında kalır. Eğer cüz'î iradesi ile sultanî ruha tabi olursa.. anlatıldığı gibi; işlerinde iyiliği yapmak, kötülüğe engel olma durumu ortaya çıkar; ama kötü huylarla muttasıf olup kalır. Bunun sebebi, yukarıda anlatıldı.

Bu manaya göre; vücud ikliminde sultanî ruhun güzel huyları yürümez; hayvanî ruhun kötü huyları yürür. Dolayısı ile, hayvanî ruha giydirilen zulmanî forma vücud iklimini sarar; ortalığı zulmet kaplar. O zaman, sultanî ruha giydirilen altı formanın nurunu bu formanın zulmeti kaplar. Böylelikle güzel huyların cümlesi, sultanî ruhun formasında saklı kalır. Vücud ikliminde de, sadece kötü fiiller yürür.

Anlatılan duruma düşen kimsenin huyunun değişmesi muhal iştir. İsterse kendisi, asrının eşsiz görünen kimsesi olsun. Mutlaka kâmil mürşide ihtiyacı vardır.

Mürşidsiz olan bir kimse, kâmil mürşid bulur; kendisini ona tam manası ile teslim eder ve yıkayıcı elindeki ölü gibi olursa.. o zaman, yukarıda anlatılan manalar çerçevesinde : Zikrin harareti, mürşidin güzel himmeti, teveccühte ihsan olunan ilâhî feyzin artması ile nefsin takatı kalmaz. Bundan sonra, vücud ikliminde bir yere gizlenir. Bu yavaş yavaş da olsa ister istemez, takatsız kaldığı için kendi sıfatı olan levvamede iken mülhime, mutmeinne, raziye, marziye sıfatlarına geçer. Bu sıfatların halini istemeden kabul eder; onlardan biri ile hallenir. Hallendiği sıfatın huyları da vücud ikliminde zuhur eder. O zaman, sultanî ruha giydirilen formalardan biri yenilenir; sultanî ruha yeniden giydirilir. Tek tek hallendiği diğer sıfatlarda dahi durum budur; Hak yolcusu salik, bunu yerinde müşahede eder.

Anlatılan tertibe göre; nefis latifelerine kadar mümkün mertebe sultanî ruhun ağır basması ile, nefis kendi kötü huylarını bırakır. Raziye sıfatına kadar sultanî ruhun güzel huylarını hoşlanmasa da kabul eder. Vücud ikliminde de, nefsin kabul ettiği sıfatın halleri zuhur eder.

Allah'ın zatından başka sayılan masiva sevgisi ve benlik nefsin kendi emmare sıfatı durumundadır.

Ahfa latifesi zuhur ettikte; razıye ile kendisine edilen ezaya, cefaya karşı koyamadığı için razı olup razıye halini de kabul eder. Ancak, masiva sevgisi ve benlik kalır.

Bundan sonra, nefis latifelerine de zikir telkin edilir. O zaman da zikir hararetinin şiddeti; akl-ı maaşın tedbirini ve tasarrufunu dağıtıp perişan eder. Akl-ı maaş dahi bunun üzerine hayvanî ruh gibi bir yere gizlenir, hiç bir şeye karışmaz. Böylelikle altıncı formanın dahi yenilenmesi zuhur eder; yerinde salike görünür. Bu duruma geldikten sonra masiva sevgisi de silinir; onun yerini Allah sevgisi alır.

Şu anlatılacak husus dahi bilinmelidir.

Nefis latifelerine kadar olan letaif yerlerine :

— Kalb, ruh, sır, hafi, ahfa..

İsmi verilmiştir. Bunun hikmetini şöyle açıklayalım :

Bu latifelerin belirtileri salike göründüğü zaman; vücud ikliminde hayvanî ruhun huyları kendi içinde saklı kalır. Bu arada sultanî ruhun huyları da yürürlüğe girer. Bunun böyle olmasına da bu latifelerin açılması işarettir. Buna göre, bu isimlerin verilmesi, durum tesbiti içindir.

Nefis latifelerinin yeri, akl-ı maaşın tedbir ve tasarruf eylediği yerdir. Akl-ı maaş o yerden dünyaya ait işlerin usulünü ve sevgisini hayvanî ruha öğretir. Salikte bu nefis latifelerinin açılması ile, vücud iklimi akl-ı maaşın görüşüne göre yönlendirilmekten ve onun tasarrufundan kurtulur. Masiva sevgisi de, Allah sevgisine döner. İşbu değişikliğe işaret olduğundan, bu latifelere de :

— Nefis latifeleri..

Adı verilmiştir.

Bundan sonra salike, nefiy isbat zikri telkin edilir. Yani :

— Lâ ilâhe illallah (Allah'tan başka ilâh yoktur.)

Kelime-i tevhidi.. Bu kelime-i tevhiddeki (LA) nefiy olup (İLLALLAH) dahi isbattır.

Hak yolcusu salik, her gün bir latifenin zikrini okuduktan sonra telkin olunan nefiy - isbata başladığı zaman, kelime-i tevhidin başındaki (LÂ) ile nefsin arta kalan benliği nefiy ateşi ile yanar; kül olur. O vakit, sultanî ruh, kendi tabiatı olan mahviyete (yokluğa) hükmeyleme-

ye fırsat bulur; nefse de mahviyet hükmünü verir. Bu durumda, nefis ruha ait olduğundan, dava etmeye gücü yetmez; verilen hükmü kabul eder. Salikte dahi, kayyumiyet parçası zuhur eder.

Bundan sonra salike mürakabe telkin edilir. Her gün, zikrini, nefy - isbat vazifesini yerine getirdikten sonra telkin olunan mürakabeyi icra eyledikte hayvanî ruh, zikir kılıcının şiddetinden vücud iklimini sultanî ruha bırakır; sultanî ruhun her emrine de razı olur. Bu şekilde kendisi de bir şeye karışmadan dururken, kelime-i tevhidin nefiy ateşi dahi üzerine havale edilir, arta kalan benliği de yanar; sultanî ruhun mahviyetini de kabul eder. O bu halde iken, kahhar isminin tecellisi zuhur eder; bu tecellide dahi, hayvanî ruh tamamen silinir; sultanî ruha dönüşür. O yok olur; yalnız sultanî ruh kalır.

Böyle olunca, Hak yolcusu salike, nur tecellisi zuhur eder. Bu hal dahi, nefsanî yolda marzıye halidir.

Ruhanî yolda, yine levvamede zuhur eder. Yani : Anlatılan hal..

Nefsanî yoldan marzıye ile muttasıf olan zatlara, her nefeste zat tecellisi, zat müşahedesi ihsan olunur. Bunun sebebini ve hikmetini de şöyle açıklayabiliriz :

Onlar, nefsi terbiye ederek gelmişlerdir. Her bir sıfatın halini nefis, kendi rızası ile kabul eder; sonra da kendisine hal ederek marzıye sıfatına girer. Onlara, marzıyenin hal olması, işte bu sebebe dayanır. Zat tecellisi, zat müşahedesi halleridir; her nefeste zuhur eder.

Ruhanî yolda nefis levvame ile sıfatlanıp dururken; sultanî ruhun ağır basması ile nefis gizlenir. Sultanî ruhun halini de istemeyerek, sultanî ruhun ağır basması ile kabul eder. Hemen her halini, zorla sultanî ruhun haline dönüştürür. Böylelikle de, kendi tabiatları olan huyları gidip nefsaniye yolunda olduğu gibi, anlatılan sıfatların halleri kendisine hal olmaz. Sadece sultanî ruhun ağır basmasından ötürü, kendisini gizliye çekip mahviyeti kabul eder. Bu yüzden de, teveccüh ve mürakabelerinde anlatıldığı gibi, nur tecellisi ve nur müşahedesi zuhur eder. Mahiv halleri ise, isimlerin tecellisi, fiillerin tecellisi olur. Bunun sebebebini ve hikmetini de şöyle açıklayabiliriz :

Kendisi levvame sıfatındadır, sultanî ruhun ağır basması ile de gizlenmiştir. Vücud ikliminin yönetimine de karışmaz. Bundan ötürü, henüz nefis levvame sıfatında iken, sultanî ruhun teşviki ile marzıye ha-

line razı olur. Böylelikle de, anlatıldığı üzere, ruhanî yolda olan Hak yolcusu saliklere her sıfatın hali zuhur ederek, levvame sıfatında iken mertebeleri tamamlarlar. Ancak bu hale; nefsaniye yolunda olduğu gibi, marzıye sıfatı, nefsin hali olmadığı için :

— Tekmil-i sülûk (sülûku tamamlamak)..

İsmi verilir.

Tarikat ehli olanlar, ehlüllah olmanın başlangıcındadırlar. Şunun için ki : Nefis yolundan gidenler, bu makamda mertebelerini tamamlarlar. Çünkü, marzıye sıfatı, nefislerinin hail olmuştur.

Ruhanî yoldan gidenlere gelince.. onlar bu makamda yolu tamamlayıp ehlüllah zümresine katıldıkları halde; nefisleri levvamedir. Bu halde kendileri marzıye mertebesini aldıkları için, ehlüllah yoluna daha yeni :

— Bismillah..

Deyip girmişlerdir.

İnsanın kemal bulması nefis ile olacaktır. Nefis, anlatılan sıfatlarla sıfatlanıp marzıye sıfatı kendisine hal olmadıkça bir kimsenin, hayvanî sıfattan kurtulup insanlık sıfatına girmesi muhaldir. Bundan dolayıdır ki : Ruhanî yoldan sülûkü tamam eden salikin, sülûktan sonra düşmesinden ziyade korkulur. Zira nefis, kendi tabiatı olan huylarından, terbiye edilerek her sıfatta rızası ile kendi halini, sultanî ruhun o sıfattaki haline dönüştürerek marzıye sıfatı ile sifatlanmış değildir. Kendi hali levvame iken, sultanî ruhun ağır basması ile kendisini mahviyete çekmiş, marzıye halini de kabul etmiştir. Bu şekilde gelişen durum, kendisine gayet ağır gelmiştir. Bu yüzden, daima sultanî ruh tarafından, hile ile suret-i haktan görünüp onu düşürmeyi ister.

Anlatılan sebepten dolayı; ruhanî yolda olan bir salik için, sülûkünü tamamladıktan sonra, mutmeinne ile sıfatlanıncaya kadar, düşmesinden çok korkulur. Zira, hayvanî ruh; sultanî ruhun ağır basmasından, teveccühte ihsan olunan ilâhî feyzin ziyadeliğinden, zuhur eden aşk ateşinin şiddetli hararetinden ötürü kimsesiz kalıp kendisini mahviyete çekmiştir. Bu yüzden de, anlatılan haller Hak yolcusu salikte zuhur etmişti. Sülûkten sonra ise.. mahabbet kesilir, önceki gibi zikrini, fikrini devamlı yürültemez ve huzurunu gaflete dönüştürürse.. işte o zaman :

Hayvanî ruh, bir fırsatını bulup dünya cihetinden bir keyfiyetle meşgul edip kalbini türlü hatıralarla doldurur.

Durum anlatıldığı gibi olduğu zaman; Hak yolcusu salik gafil bulunur, durumu kavrayamaz ise.. yavaş yavaş kendisini, hayvanî ruh büyük bir uçurumdan yuvarlar. Hükûmet tahtını da sultanî ruhun elinden alır. Artık vücud ikliminde, kendisi hükmetmeye başlar.

Bundan sonra durum, Hak yolcusu salikin tecellisine bağlı kalır. Ya ihsan olunan halleri yitirip yine levvame sıfatında kalır; yahut levvamede dahi duramaz; emmareye kadar iner. Bu keyfiyet, iki şey dışında değildir; şöyleki :

a) Levvame halinde kalır.

Burada kalırsa, yine anlatılan halleri bulacağına ümit edilir.

Bu duruma düştüğü zaman, kendisine bir kapanıklık zuhur eder. Teveccühte ve mürakabedeki ilâhî ihsanları kaybeder; kesinlikle ruhaniyetten bir lezzet alamaz. Ancak, bu kimsenin nefsi, levvame sıfatında olduğundan, daima kabahatı kendisinde bulur, nefsine çıkışır. Sonunda insafa gelir, pişmanlıkla şeyhine teslim olur; eski usulüne göre çalışmaya başlar. Böyle ed'nce, yine şeyhin himmeti ile önceki derecesini bulur. Her sıfatın hali ile nefsi sıfatlanır.

Levvame halinde kalıp o hal ile, âhirete göçer. Bu durumda dahi, onun için merdudiyetten korkulmaz.

b) Levvame sıfatında duramayıp emmareye düşmesi..

Böyle bir duruma düşünce de, Allah korusun; kendisine olan ilâhî ihsanlara :

— Evham kabilinden şeylermiş..

Der; tarikattan uzaklaşmış olur. Böyle bir şeyden, Allah-ü Teâlâ'ya sığınmak gerek..

Anlatılan sebepten ötürü, mürşide gereken odur ki; salik, sülûkünü tamamladıktan sonra, yani : Latifelerin müşahedesi, mürakabe yok olması, nur tecellisi zuhurunda; Resulüllah'ı keşfetmek zuhur eylemez ise.. o salikin tamamlama Fatiha'sı okunmadan durula.. Bu gereklidir; zira yalnız nur tecellisi ile salik, tek kanatlı kuşa benzer. Nasıl bir kuş, tek kanatla uçamaz helâk olursa.. bu salikin helâk olmasındanda çok kor-

kulur. Bunun için, salikin tecelli tarafı nekadar kuvvetli olursa olsun; Resulüllah'ın keşfi zuhur edip konuşmak ihsan oluncaya kadar, salikin tamamlama Fatihası okunmadan durulmalıdır.

Hak yolcusu salikin sülûkü tamamlandıktan sonra; mürşide düşer ki, salike şöyle söyleye :

— Çocuğum, sen şöyle bir zanna kapılmayasın :

— Ben, sülûkümü tamamladım. Benim işim tamam oldu. Artık şeyhe ihtiyacım kalmadı.

Zira, sülûk ehlinin sonu, ehlüllah haline girmenin başlangıcıdır. Sen şimdi, ruhaniyet yolundan tarikatı tamamladın; ehlüllahın mertebesine vardın. Ancak, senin nefsin şimdi levvame sıfatlıdır. Bunun için, tarikatı tamamladın; marifete :

— Bismillah..

Dedin.. Şimdi öncekinden daha çok çalışmak gerekir. Zira, bu yer, çok korkulu bir yerdir. Burada, cümle ehlüllah :

— Aman ya Rabbi, sana sığınırız..

Diye çağrışırlar. Bu yerden düşenin parçası bulunmaz. Nefsin hilesine de akıllar ermez.

Böyle dedikten sonra, çok nasihat edip mülhime sıfatına geçme yollarını emir vermelidir.

Bundan sonra, o salikin zikrinden sormalı; eğer onun zikri dört binden fazla ise, bu zikri biraz düşürmelidir. Teveccüh ve mürakabe hususunda dahi, çok tenbihte bulunmalıdır.

Sülûkünü tamamlayan bir salike; en az bir saat teveccüh, bir saat de mürakabe şart gibidir.

Zira salik, sülûkünü tamamlayıncaya kadar; ezel ayrılığı ateşi aşkının şiddetli sıcağı ile her latifenin açılışında bir nebze yarın vuslatında haber alır. Böyle oldukça, aşk daha da şiddetlenir. Vuslat tamam olduğu zaman, ayrılık vuslata çevrilir. Bundan sonra aşk sükûnet bulur; sadece cüz'î bir sevgi kalır. Bu vakit, nefsin fırsat kolladığı vakittir. Bunun için de, salike teveccüh ve mürakabe çokça emredilmelidir. Nefis, sultanî ruha alt olmuşken, aşk ateşinin sükûnet bulması ile kuvvetlenir, hile yoluna başvurabilir. Böyle bir durum meydana gelmeden, çokça

teveccüh ve mürakabe emredilmelidir. Mülhimeye geçme yolları ve çareleri de anlatılmalıdır.

Bundan sonra da arayı boş bırakmamak gerekir. Daima, o salikin halinden sormak icab eder. Eğer düşüş görülür ise.. aralıktan haline teveccüh edip ona nasihatta bulunmalıdır. Mutmeinne hal olup bizzat, sözle anlatılamayan bir şekilde velâyet müjdesi kendisine ihsan olununcaya kadar saliki; bu tertibe göre terbiye etmelidir.

Zira, Hak yolcusu salikler, Allah'ın birer emanetidir. Durumları, şeyhlerinden sorulacaktır.

Amma, sözümüz, kâmil salike göredir. Hali eksikli olan salik, şeyhten sorulmaz.

Bundan sonra, eğer o salikin hilâfete kabiliyeti var ise; kendisine velâyet sırrı müjdelenmeli, hilâfet tacı, hırka-i saadet, gayret kemeri ihsan oluna.. Zira, mutmeinne sıfatı ile sıfatlanan salike; kabiliyeti varsa, hilâfet lâyıktır. Çünkü; tecellisi Allah ile var olmak (bekabillah), hali ilmel - yakîn, işleri Cenab-ı Hakka ısmarlamaktır. Böyle bir salikin düşmesinden de korku yoktur.

Eğer hilâfete kabiliyeti yoksa, kendisine sadece, velâyet müjdesi verilmelidir. Sonra da, her sıfatın elde ediliş çarelerini emretmelidir. Bu arada, halinden de sormak gerekir. Zuhuratına göre de, halini yorumlayıp teselli etmelidir.

Marzıye sıfatı ile sıfat alıncaya kadar, her salikin şeyhine ihtiyacı vardır.

Şeyhine dahi düşer ki : Müridi marzıye sıfatını alıncaya kadar, her sıfatın çarelerini göstererek terbiye ede..

Velâyet müjdesinden sonra, salike şöyle demek gerekir :

— Bu durum, henüz bir şey değildir. Giydirilen forma, velâyet müjdesi - formasıdır. Peygamber varisi olduğuna işarettir. Geçmişteki peygamberlere, bu makama geldiklerinde peygamberlik ihsan olunur. Şimdi bizler de, Fahr-i Âlem efendimiz hürmetine bu sıfatla sıfat aldığımız zaman, sözle anlatılması zor olan bir forma giydik. Yunüs suresinin 62. âyetinde buyurulan :

أَلَآ إِنَّ أَوْلِيَآءَ ٱللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

— **«Haberiniz olsun, Allah'ın veli kullarına korku yoktur; onlar, mahzun da olmazlar.»**

Mana ile müjdelendiğimiz; efendimizin :

عُلَمَآءُ أُمَّتِي كَأَنْبِيَآءِ بَنِي إِسْرَائِيلَ

— **«Ümmetimin âlimleri, İsrailoğullarının peygamberleri gibidir.»**

Hadis-i şerifi ile :

اَلْعُلَمَآءُ وَرَثَةُ الْأَنْبِيَآءِ

— **«Alimler, peygamberlerin varisleridir.»**

Hadis-i şerifine, mutmeinne sıfatında tasdik yeri oldu. Bundan dolayı da, tevekkül forması giydirilir; üstteki âyet-i kerime ile müjdeleniriz.

Şöyle bir mana anlaşılmasın :

— Biz, işimizi bitirdik. Âyet-i kerime ile de müjdelendik. Bundan sonra, bizim için korku yoktur..

Kesinlikle böyle bir anlayışa kapılmamalıdır. Zira, korku şimdiden sonradır. Hakikatta bülûğa erdik; velâyete :

— Bismillah..

Dedik.. Bundan sonra, suyu üfleyip içmek gerek.

Böyle dedikten sonra; daha önce anlatılan şeriatta büyük günahın tarikatta küfür olduğunu, şeriatta küçük günahın hakikatta küfür olduğunu, şeriatta mübahın marifette küfür olduğunu güzelce salike söy-

lemek gerekir. Velâyetin şartları da güzelce tenbih edilmelidir.

İşleri Cenab-ı Hakka ısmarlamak, kendisine hal olduktan sonra; dünyalık işlere sevgiyi kalben kesmek, sevinç ile kederi bir bilmek usullerini ve çarelerini güzelce salike anlatıp tenbih etmelidir.

Bundan sonra, Hak yolcusu salik; razıye sıfatına büründüğü zaman, yine şeyhine gerekir ki; onu sırren müjdeleyip şöyle diye :

— Şimdi velâyet hal oldu; ama mertebeler tamam olmadı. Bu giydirilen forma; velâyet hali, nübüvvet eseri müjdesidir. Velâyetin hal olduğuna, bundan sonra da masumiyet ihsan olunacağına işarettir. Ama, bu hal de, kemalde eksikliktir. Bu halde kalmak, cehalet ve mahcubiyettir. Yani : Esas manadan yana perdeli olmaktır.

Böyle dedikten sonra, mertebelerini tamamlamadan âhirete göçen velîlerin kıyamet günü mahcub olacaklarını anlatmalıdır. Bundan sonra, umumî manada nasihat etmelidir. Sonra bütünüyle, velîlerin vuslatlarını, aynel - yakîn sırrını, hal olmuşsa hakkal - yakîn sırrını emredip marziyeye geçme yollarını ve çarelerini anlatmalıdır.

Bundan sonra, Hak yolcusu salik, marzıye sıfatı ile sıfatlanıp masumiyet forması giydirilinceye kadar; yine şeyhi daha önce anladığı gibi, onun halini yorumlamaya ve avutmaya bakmalıdır.

Hak yolcusu salike, masumiyet forması giydirildikten sonra da, yine şeyhine düşer ki; ona marzıye halini müjdeleye —ki bu giydirilen masumiyet forması mertebelerin geçişi tamam olduğuna işarettir;— şöyle diye :

— Geçmiş ve gelecek günahların bağışlandı; hayvaniyet sıfatın, insaniyet sıfatına dönüştü. İnsaniyet sıfatına büründüğüne de işarettir.

Böyle dedikten sonra, geniş kapsamlı nasihat ede.. Altı ay kadar yahut bir sene kadar, yine salikin halini yorumlaya ve kendisini teselli etmeye baka.. İçten ve dıştan aralıkta imtihan edip halini yoklaya..

Altı ayın bitimine, bir senenin bitimine kadar salikteki mahviyet aynı düzeyde durur, bir iniş zuhur etmez ise.. bilinsin ki : Ona marzıye sıfatı hal olmuştur.

Bundan sonra, o müridin artık şeyhe ihtiyacı kalmaz; onun şeyhi bizzat şekli anlatılamayacak kadar yüksek manada Cenab-ı Hak olur.

O vakit, kendisi de bir kâmil mürşid olur; Resulüllah'ın verdiği ruhsatla, Cenab-ı Hakkın kullarını irşad etmek için kendisine kudret ihsan olunur. Elini tutan Hak yolcusu saliki, irşad edip Cenab-ı Hakka ulaştırır.

Bir kimse, kâmil mürşid olamaz; taa, marzıye sıfatına bürününceye kadar.

Anlatılan manadan ötürü, eksikli mürşidin elini tutan salikler, tarikattan nasipsiz olup hakikattan yana da ziyanda kalmışlardır.

Bunun içindir ki; mutmeinne sıfatı, peygamber varisi makamı olduğundan, kabiliyeti olan zatlara hilâfet verilmesi yerindedir. Hilâfetten sonra da, anlatıldığı gibi, anlatılan çareleri deneyerek, terbiye ederek, Hak yolcusu salikin halini yorumlayıp teselli etmek gerekir. Bu makamda iken, şeyhinin himmeti ile, sayesinde irşada kudreti vardır. Ama, şeyhi âhirete teşrif ettikten sonra; kendisi kemalde eksik olduğundan, elini tutan salikleri irşad edemez, hemen kendisini kurtarmış olur.

Bu mana dolayısı iledir ki : Geçip giden büyüklerimizden cümle veliyyüllah; gerek ruhanî yoldan, gerekse nefsanî yoldan cümlesinin müridleri, marzıye sıfatına ulaşmadan her nekadar kendilerine hilâfet verip irşada memur eyledilerse de, ellerine icazet verip onları kendi hallerine bırakmazlardı. Taa, marzıye sıfatı, onun hali oluncaya kadar.. Bunun sebebini ve hikmetini de şöyle açıklarlardı :

— Bizden sonra, noksan kalır; irşad işine yaramaz..

Burada, şöyle bir şey diyebilirsin :

— Geçmişteki pir efendilerimiz, bir bakışla saliki Yüce Allah'a ulaştırır; kendisine hilâfet verirlermiş!.

Bunun için şöyle deriz :

— Evet, sözünde doğrusun. Bu durum, ruhanî yoldan giden bir salikin haline benzer. Nefis, levvamede iken, bir bakışta marzıye haline geçirip onu Allah'a ulaştırırlardı. Ama, kendisine :

— İşin tamamdır..

Deyip hilâfet vermezlerdi. Bundan sonra, onu terbiye ederek, mertebeleri tamamlamayı, kendisine hal ettirirlerdi.

Sözün özü odur ki : Nefis, terbiye olmadıktan sonra; kendi tabiatını sultanî ruhun tabiatına dönüştürüp anlatılan sıfatlara bürünmesi olmaz iştir.

Ancak, ruhanî yolda, kolaylık vardır. İlk elde, nefsin terbiyesine kalkışılmaz. Sultanî ruha yardım edilir, bu yoldan da nefis alt olur. Anlatıldığı gibi de nefis levvamede iken, marziye halini zorla ona giydirirler. Sülûkün tamam olmasından sonra da, her sıfatın iyileşme çarelerini deneye deneye terbiye ederek, mücahede etmeden; yiyerek, içerek, dostları ile konuşarak, dünya cihetinden gelen cümle işlerini yerine getirerek en kısa zamanda mertebeleri tamamlattırırlar.

Sözü edilen çareleri deneyerek, tarif edilen reçeteli ilâçları kullanarak; yine tarif edilen yoldan teveccühlerini ve mürakabelerini sürdürüp zikre, fikre devamlı çalışan saliklerin; halk arasına karışmalar, yemeler, içmeler, dünya cihetinde olan yararlı işler, zerre kadar feyizlerine engel olmaz. Sülûkü tamam ettikten sonra da, mertebeleri tamamlar, marziye sıfatına bürünürler.

Bunun sebebini de şöyle anlatmak mümkündür :

Önce sultanî ruha yardım ederek nefis alt edilir. Daha önce, sultanî ruh alt iken, her sıfatın iyileştirme çaresi kullanılarak, sultanî ruh hâkim duruma geçer. Nefis, baştan alt olduğundan, durumu kabul edip geri çeviremez, iyileşme çarelerini kullanır. Yavaş yavaş kendi tabiatı, sultanî ruhun o sıfattaki tabiatına çevrilir; o sıfatın hali ile de hallenir.

Anlatılan sebepten ötürü, ruhanî yoldan giden salikler; mücahedesiz olarak, kısa zamanda mertebeleri tamam ederler.

Nefsanî yola gelince.. uzun zamanda, türlü türlü mücahede ile sülûkü tamamlar, mertebeleri alırlar. Bunun sebebi de, ilk elde nefsi terbiye etmeleridir. Şöyleki :

Hak yolcusu salik, ilk halinde ya levvame sıfatındadır, yahut emmare sıfatında.. Bu ikisinin dışında değildir.

Nefis, anlatılan sıfatın hangisinde ise, sultanî ruha üstün gelir; vücud ülkesi de onun yönetimindedir. Nefsi alt etmek, hükûmet tahtını elinden almak, sultanî ruha teslim etmek için; salike : Riyazet ve kırk çıkarma (erbain) hükmü verirler. Türlü türlü nefse ağır gelen; zor olan neler varsa, onları salike yerine getirmesi için emrederler; yaptırırlar.

O vakit de, nefis perişan olur; kimsesiz kalır; sultanî ruh da hükûmet tahtını onun elinden alır, kendisi hükûmet etmeye başlar.

Anlatılan biçimde her sıfatın halini, hayvanî ruha; riyazet kuvveti ile, türlü mücahede ile hal ettirirler.

Sülûkü, mertebeleri tamam edip marziye sıfatını da alıncaya kadar; cümle sıfatların halini, hayvanî ruha hal ettikleri için, bunların düşmesinden korkulmaz. Yani : Nefsanî yoldan giden bu zatların..

Ancak, bu zatların bu yola ilk girişlerinde manen keşfe dair bazı şeyler riyazet kuvveti ile ortaya çıkar. Bunlara varlık verirlerse, bir adım dahi ileri gidemezler; büyük bir çukura yuvarlanır kalırlar.

Anlatılan sebepten ötürü, bunların ilk halleri, ruhanî yoldakilerin sonlarıdır. Şöyleki :

Ruhanî yoldan giden salikler; sülûklerini tamam ettikten sonra teveccühlerinde ve mürakabelerinde başka başka şeyler açılır, onları görürler. Nefsanî yoldan gidenler de, bunu başlangıç hallerinde bulurlar.

Bunun sebebine ve hikmetine gelince; türlü türlü mücahede ile, riyazetle nefsi terbiye etmeleridir. O zaman nefis zayıflar, bedenleri maddî güçten düşer. O zaman da, bedendeki alçaklık, yüksekliğe alt olur. Bunun için de cisimleri cism-i latif olup uykuları, uyumakla uyanıklık arası bir şeydir.

Şu da bilinmektedir ki; vücud ikliminde dört unsur vardır; bunların terkibinden meydana gelmiştir. Bunların ikisi yüksekliği (ulvîyi), diğer ikisi de alçaklığı (süflîyi) gösterir.

Yüksekliği ifade eden şunlardır : Ateş, hava.. Alçaklığı ifade eden de şunlardır : Toprak, su.. Vücud iklimi, bu dört unsurdan mürekkeptir.

Ciğer, daima körük gibi hareket eder; dışarıdan havayı çeker. Bu hava, ciğerin hareketi ile, vücud ülkesinde uçar, sonra yine dışarı çıkar. Böyle bir devri - daim ile, vücudda bulunan cümle âletler, havanın devri ile hareket ederler. O hareketten, vücudda bulunan ateşe yardım gelir; vücudda önce sıcaklık zuhur eder. Bu hava, vücuddaki suya karışınca da kan olur.

Yenilen şeyler de, midede erir; posa halinde dışarı atılır. Kalan safisi ise vücuda kuvvet ve et olur. Bundan dolayı, vücudda bulunan toprakla suya, daima yenilen ve içilen şeyler yardım ederler.

Hava ile ateş dahi, ciğerin hareketi ile dışarıdan içeri, içeriden dışarı devroldukça, vücudda bulunan hava ile ateşe yardım gelir.

Anlatılan dört unsur, itidalli birbirine denk olursa; ne yüksekliği ifade edenler görevlerini yapabilirler, ne de alçaklığı ifade edenler.. İtidalli, birbirine denk dururlar.

Nefsanî yolda olan zatlar, nefsi riyazetle terbiye ettikleri için nefis terbiye olur; toprakla suya da yardım gelmediğinden dört unsurdan yüksekliği ifade edenler, alçaklığı ifade edenlere üstün gelir. Bu üstün gelişten de vücud ikliminde bir letafet zuhur eder. Bu yüzden de, ilk halinde salike mükâşefeye dair bazı şeyler zuhur eder. Ancak, riyazetin kuvveti sebebi ile gelmiştir. Ehlüllah arasında kötü sayılan bir durum olup :

— Hayz-ı rical..

İsmi verilmiştir. Büyük bir uçurumdur; saliki yolundan almaya sebeb olur.

Ruhanî yoldan giden salikler ise.. riyazetsiz gittikleri için, vuslattan sonrası, mutmeinne sıfatı ile sıfatlandıktan sonra her birinin haline göre : Razıyede, marzıyede, safiyede muttasıf oldukları sıfatın haline uygun olarak anlatılan keşif, teveccühlerinde ve ayık hallerinde kendilerine ihsan olunur. Allah'ın velî kullarının kerameti budur; buna :

— Keşf-i rical.

Tabir edilir. Cenab-ı Hak tarafından kullarına ikram olunduğundan, çok beğenilen bir şeydir.

Nefsanî yolda, işin başında nefsi terbiye ettikleri için; nefisleri mutmeinne sıfatına girmedikçe, onlar için sülûkü tamamlamak muhal iştir. Çünkü : Nefis, rızası ile mutmeinne sıfatına girmeyince, sultanî ruha kendi isteği ile teslim olamaz. Bu sebepten; salik, işleri Cenab-ı Hakka ısmarlamayı hal edinip tereddüt ve renkten renge girmekten kurtulmadığı için levvamede ve mülhimede kendisine hiç bir şekilde vuslat nasib olmaz. Zira, vuslat ancak mutmeinneye mahsustur. Bunun içindir ki : Nefsanî yoldan giden Hak yolcusu salik, mutmeinnede sülûkü tamamlar; nur tecellisi, nur müşahedesi yahut nur tecellisi, sıfat müşahedesi ihsan olunur.

Anlatılan hal, ruhanî yoldan giden salike; levvamede ihsan olunduğu için :

— Nefsanî yolun sonu, ruhanî yolun başlangıcı..

Denilmiştir. Ama, vuslat ciheti ile.. Keşif keramet ciheti ile de; ruhanî yolun sonu, nefsanî yolun başlangıcıdır. Zira, nefsanî yoldakiler, riyazet kuvveti ile, başta da anlatıldığı gibi keşif kerameti ilk hallerinde bulurlar. Ancak, iyi sayılmayan bir durumdur. Büyük bir uçurumdur ki; Hak yolcusu saliki yolundan alır, muradına nail olamamasına sebeb olur.

Gaye, yar ile beraber olup perdesiz cemalini görmektir; onun verdiği ihsanlara aldanıp manadan perdeli kalmak değildir. Bunun için, Hak yolcusu salike, başlangıç hallerinde zuhur eden şeyler büyük bir tehlike sayılır. Pek çoğu bu ilk zuhurata aldanıp murada eremeden kalırlar. Buna hayz-ı rical ismi verilip şöyle denilmiştir :

— Hayz-ı rical, ehlüllahın düştüğü bir uçurumdur..

Bunlar, ehlüllahın :

— Aman ya Rabbi, bunlardan sana sığınırız.

Dedikleri şeylerdir. Bunlara sahip olup kalan kimseleri yollarından alır. Bu işleri özet olarak şöyle sıralayabiliriz : Kabirdekilerin hallerini keşfetmek, ülkeleri keşfetmek, kalblerindekini keşfetmek, melekût âlemini keşfetmek, musibetleri gidermek, arzuları yerine getirmek.. Bu ölçüde daha başka şeyleri de sıralayabilirsin.

Bunlar gibi her nekadar keşfe dair şeyler varsa, zuhur ettiği zaman, bir kimse kendisine :

— Kemal ehli oldum..

Deyip halka evliyalık taslamaya kalkarsa, kendisini büyük bir uçuruma atmış olur; dünya ve âhiretini berbat eder, mahcubiyette kalır. Zira, bu haller papazlarda dahi vardır.

Riyazet kuvveti ile daha önce de anlatıldığı gibi; dört unsurdan ateş ile havanın ağır basmasından vücud ikliminde bulunan yükseklik, alçaklığa üstün gelir. Bu üstün gelişten, vücudda latiflik zuhur eder. Bu yüzden de, anlatıldığı gibi, vücudda türlü türlü şeyler zuhur eder.

Anlatılan durumda salike düşer ki; kesin olarak onlara varlık vermeye, kendisini de hiç mertebesinde göre :

إِلٰهِي أَنْتَ مَقْصُودِي وَرِضَاكَ مَطْلُوبِي

— Allahım, tüm gayem sensin; isteğim rızandır..

Diyerek, zikri ile fikri ile meşgul ola.. Taa, kendisine mutmeinne sıfatını hal edinceye kadar.. Bu arada sıfat tecellisi, zat müşahedesi zuhur edip aynel - yakin sırrına uygun hale gelinceye kadar..

Bu arada, kendisinden zuhur eden şeylerden çok çok sakınıp korkmalıdır :

— Kadınların aybaşı halleri, kendilerini namazdan, oruçtan uzak ettiği gibi, bu haller dahi bizi Cenab-ı Hakkın vuslatından uzak ederse.. halimiz nasıl olur?.

Diyerek, geceli gündüzlü ah edip inleyerek gözyaşı dökmek gerekir. Ta ki, Cenab-ı Hak, bu büyük uçurumdan geçirip mekândan cihetten beri olarak sözle anlatılamayan Yüce Zatına ulaştıra.. Bundan sonra, nekadar keşif, keramet cinsi şeyler zuhur ederse etsin; veliyyüllah kerametidir. Sahib olanların feyzine zerre kadar engel olmadıktan başka, belki de feyzin artmasına sebeb olur. Zira, aşık, maşukuna ulaşmadan önce; maşukun aşıka verdiği ihsanlar aşıkı denemek içindir :

— Bir göreyim, cemalime mi aşıktır; malıma mı aşıktır?.

Diyerek aşıkın gerçek aşık olup olmadığını anlamak ister. Bunun için de, türlü türlü mal ihsanı gelir. Eğer aşık, ihsan olunan türlü türlü hediyelere aldanıp kabul eyler ise.. aşıkın yalancı olduğunu anlar. Bundan sonra değil cemalini, eteğinin ucunu dahi göstermez. Bu hediyeler, aralarında büyük bir perde olur. Aşık dahi, maşukunun vuslatından nasipsiz kalır.

Eğer aşık, bu gelen hediyelerle asla sevinmez; getiren adama türlü sitemler edip : Hediyeleri kabul ettiğini, esas gayesinin de vuslat olduğunu, kendisinin gece gündüz huzursuz olduğunu; mektuba yazıp maşukuna gönderdiği zaman, maşuku o mektubu alıp mutalaa eder. Kendisinin gerçekten aşık olduğunu anlar; sadece kendisini değil, ruhunu ve cümle mülkünü aşıka teslim eder. İşte o zaman, aşık maşuka ulaşır; maşukun cümle malı mülkü aşıkın olur.

Bir şiir :

Aşık-ı sadık isen sana yeter rü'yet pes;
Aşık-ı kâzib isen var keramet ara gez..[1]

Eğer zuhur eden şeylere aldanıp kendi kendine :

— Adam oldum. Maşukum benden hoşnut olmasaydı; bu ihsanları bana göndermezdi.

Diyerek zuhur eden keşiflere aldanıp sevinen, üstteki misalde anlatıldığı gibidir. Kendisine gelenler, ilâhî bir imtihan içindir; denenir. Kulunun muradını bildiği halde; özür, bahane bulmaması için bu şekilde dener. Zâhirdeki aşıka, maşukundan denemek için gelen hediyeler, maşuku ile kendi arasında büyük bir perde, sadece elinde kalan hediye olduğu gibi; Yüce Hakkın zatına aşık olanlar dahi, keşif keramete aldanırlarsa.. Cenab-ı Hak ile kendi aralarında perde olur. Keşif bataklığında kalır, kıyamet günü de necasete beslenmiş olarak gelirler..

Ancak, gerçek aşık gibi hediye çeşidi zuhur eden şeylerden ötürü, gayet kederlenip :

— Benim gayem bu değil; bilirsin. Ben, yerlerdeki göklerdeki şeylerden haberdar olup zâhirde şöhret bulmak istemem. Benim istediğim ancak sensin. Senden başkası bana gerekmez..

Deyip geceli gündüzlü ah edip inler.

İşte hali son anlatılan aşık gibi olan salikleri, Cenab-ı Hak, büyük tehlikelere düşmekten korur. Yüce zatına ulaştırır.

İşte o zaman, gerçek aşık, denemeden sonra maşukuna ulaşır; maşukun da cümle varı aşıkın olur.

İşte anlatılan misalde olduğu gibi, gerçek salikler, vuslattan sonra, Yüce Mukaddes Hakkın yüce zatında mahvolurlar; ilâhî sırların cümlesi kendilerinin mülkü olur. Zira, esas fayda, padişaha yakın olmaktır. Padişaha yakın olduktan sonra, hizmetinde de bulunduğu için cümle sırlarına vâkıf olur. Eğer hizmetinde gerçek manada bulunur da kendisini padişaha sevdirirse.. kendisini sadr-ı azam edip cümle varını tes-

(1) Bu şiirin daha açık Türkçesi şöyledir :
Gerçekçi aşıksan sana maşuku görmek yeter; yalancı aşıksan, gez, keramet ara.

lim eder; hiç bir şeye de karışmaz. Bu manayı ciddî bir şekilde anlamaya çalış.

Burada şöyle bir şey sorulabilir :

— Nefsanî yoldan giden zatların, mertebelerin tamamlanmasına kadar, ondan sonra da sonuna kadar zuhuratları manen mi olur, yoksa başka bir şekilde midir?.

Bunun için şöyle bir cevap verebiliriz :

— Bu zatların zuhuratı, sülûkü tamamlayıp mutmeinne sıfatı kendilerine hal oluncaya kadar manendir; Resulüllah'ın keşfi, ilâhî tecelli dahi manen zuhur eder. Buna göre, her birinin istidadı kadar kabirlerin keşfi, kalb keşfi, riyazet kuvveti ile bir mikdar zuhur eder. Sülûkten sonra da, sıfat tecellisi, zat müşahedesi ihsan olunur. Bundan sonra uykularında sıfat tecellisi, zat müşahedesi olur.

Ayık hale geldikten sonra; ruhanî yolun ayıklığı gibi, nur tecellisi, sıfat müahedesi olur. Yine ruhanî yoldakilerin hali gibi, halleri de ilmel - yakin olur.

Razıye sıfatında ise, yine ruhanî yolun ayıklığı gibi nur tecellisi, sıfat müşahedesi olur.

Marzıye sıfatında ise, yine Ruhanî yolda olduğu gibi, uykularında zat tecellisi, zat müşahedesi olur. Uyandıkları zaman, yine ruhanî yoldakiler gibi bazan sıfat tecellisi, zat müşahedesi; bazan zat tecellisi, zat müşahedesi zuhur eder. Halleri dahi, yine ruhanî yolda olduğu gibi, hakkal - yakindir.

Safiye hali ve hayret makamı bunlarla ölçülmelidir.

Ruhanî yolda olan zatlara her sıfatın hali hal oldukta, mürakabelerinde ve ayık hallerinde ne gibi hal zuhur eder ise.. nefsanî yolda olan zatlara dahi sülûkten sonra olan aynıdır.

Ancak, ruhanî yolda olan mürakabe hali, uyku halinde zuhur eder.

Nefsanî yoldan gidenler, mertebelerin tamamlanmasına kadar, riyazeti terk etmezler; bu riyazetle gittikleri için de uykuları gayet hafiftir. Onlar, uyurken vücutlarında bir pire hareket etse, o pirenin hareketinden uyanırlar. Bunun için bunların uykuları, ruhanî yoldakilerin mürakabeleri gibi olur. Bundan başka, her bir halleri, sülûkten sonra, ruhanî yoldakiler gibidir; asla aralarında fark olmaz.

Ancak, sülûklerinin başlangıcı, nefis yolundan olduğu için, anlatıl-

dığı gibi, salikleri için biraz mücahede vardır. Bunun için de, sülûklerinin tamamlanması, uzun zamana muhtaçtır.

Hâsılı..

On iki tarikatın birbirlerine aykırı olmasının sebebi ve hikmeti yukarıda ayrıntıları ile açıklandı.. Yollarının ayrı ayrı olması sülûk esnasındadır; sülûkten sonra cümlesinin halleri birdir.

Ancak, bunların birbirlerinden ayrı görünmeleri, saliki terbiye içindir. Yoksa, her birinin yolları ayrı ayrı olduğu gibi, varacakları yerler de ayrı ayrı değildir. Tıpkı: Hacılar gibi.. Her biri bir yerden gelir; Mekke-i Mükerreme'de birleşirler. Cümlesinin gayesi, duruşları ve davranışları, Mekke-i Mükerreme'ye girdikten sonra tek düzendedir. Bunun gibi, bu tarikatlar da sülûkten sonra tamamen birleşirler; aralarında zerre kadar fark kalmaz. Tek dil, tek vücud olurlar. Bunun için, salikler arasında :

— Bu ruhanî imiş; bu nefsanî imiş..

Diye, ayrı ayrı görmek yerinde değildir. Cümlesi, Hak yoludur. Cümlesinin gayeleri ve varacakları yerleri birdir.

Salike asıl lâzım olan, kâmil bir mürşide gidip onun elini tutmaktır. Yoksa :

— Bu Mevlevî imiş, bu halvetî imiş..

Diye ayrı ayrı görmek lâzım değildir. Hangi tarikatta kâmil mürşid bulursan, o zatın elini tutup tam manası ile teslim ol. Verilen emri de ne şekilde olursa olsun; kabul et. Bunları da, ondan sonra yerine getirmeye çalışıp gayret etmek gerekir. Onun yolundan da ayrıca anlatmak caiz değidlir. Zira onların cümlesi birdir. Ayrı bakan, kendini ayırmış olur. Böyle bir görüşe sahib olmak, feyze engeldir; yolda kalmaya da sebeb olur.

NASİHAT

Ey din kardeşim, sana nasihat edeceğim.

Yalnız zâhir ilmi ile yetinme; şeriat dairesinde kalma. Zira, zâhir ilmi ile zamanın eşsiz adamı olsan, cihanda bir benzerin bulunmasa, kendiliğinden türlü türlü virdler, zikirler, riyazetlerle türlü türlü mücahede edip geceyi namazla, gündüzü de oruçla geçirsen, hiç bir nefesini boşa gidermeyip Allah'ın rızasını yerine getirsen; yine de şeriattan bir adım ileri gidip tarikattan koku alamazsın.

Çünkü, şeriatın yolu cennettir; kendisine sahib olanları cennete götürür. Bu şeriatın rehberi de, zâhir âlimleridir. Bir kimse, zâhir âlimlerini kendisine rehber edinip de ondan itikadını öğrenmez ise.. iyiliği emredip kötülüğe de engel olsa, ömrünü de bu yolda tüketip şeriata aykırı hiç bir harekette bulunmasa, o kimsenin imanı mukallid imanıdır.

Bunun sebebi ise.. itikadını ulemadan öğrenmediği içindir; bu yüzden de delilsiz yola çıkmış olur. Delilsiz yola giden de, yolunu sapıtıp büyük bir uçuruma yuvarlanıp helâk olur. Ne silâhından ne de merkebinden bir fayda gelir. Canını telef edip gider. Hali anlatılanlar dahi, itikatlarından bir şeyi yanlış öğrenmiş, cehennem yoluna girmişlerdir.

Ömürleri son buluncaya kadar bir âlimden itikatlarını öğrenip düzeltmezlerse; işin sonunda imansız nefse verilir. Yolu sapıtan kimseye atından ve silâhından bir fayda gelmeyeceği gibi; bu kimselere de ibadetlerinden ve taatlarından asla bir fayda gelmez. Belki ebedî cehennemde kalırlar.

Şeriatın rehberi nasıl âlimler ise, tarikatın rehberi de kâmil mürşidlerdir. Tarikat, şeriatın içinde bir yoldur. Şeriat cennet yolu olduğu gibi; tarikat dahi Hak yoludur, rehberi kâmil mürşidlerdir. Bunun için, şeriat ilminden sonra, tarikatı bilmek gerekir. Çünkü, şeriat zâhir ilmidir; tarikat ise, batın ilmidir. Şeriatın rehberi zâhir âlimleri olduğu gibi; tarikatın rehberleri de kâmil mürşidlerdir, bunlara :

— Batın âlimleri..

ismi verilmiştir.

Şeriat rehberlerinden, zâhir ilmi elde etmeden kendi kanaatına göre amel eden kimsenin :

— Cennet yolu..

Diyerek, cehennem yoluna saptığı gibi; yalnız şeriat ilmi ile kalıp tarikat rehberlerinden birini kendisine delil etmedikçe, yolunu bulması muhaldir. Açıkçası : Şeriattan bir adım dahi ileri gidemez. Ama şeriatı bilip amel ettiği için, cennet yolundan çıkıp cehennem yoluna sapmaz. Ancak, şeriat dairesinde kalır ki : Hakikattan habersizdir. Daha açığı : İnsanlık sıfatını, hayvanlık sıfatı ile değiştirip hayvan sıfatı ile kalırlar.

İlmi ile âmel eden biri :

— Mürşidsiz olarak, zâhir ilmi ile batın ilmini ele geçirdim..

Diyen kimse, şuna benzer : Büyüklerden biri gecenin karanlığında bir yere gider. O gittiği yerin yolunu da bilmez. Ama, o kadar gururludur ki :

— Beni bir bilmez sanmasınlar..

Deyip malına ve çevresine güvenir. Pek çok da ışıklar yakıp yola çıkar. Belki yakılan ışıkların aydınlığı ile yolundan yanılmaz; bir tehlikeye de düşmez; ama dünyayı dolansa, aradığı yeri bulmaz. Zira, mutlaka o yere gidip gelen bir delile ihtiyacı vardır.

İşbu misâl zâhir âlimi için bir misâldir. Zâhirdeki ilmin kuvveti ile :

— Ben hakikatı bulurum.

Deyip mürşidsiz olarak yola çıkarsa.. delilsiz yola çıkan o büyük kimse gibi olur. İlim ışıklarını yakıp türlü türlü mücahede ile işlediği amellerini kendisine yol arkadaşı eder. Yola çıktığı zaman, gerçi ilmin ışığı ile gittiği yolu görüp hendeklere, korkunç yerlere düşmekten korunur, yolunu da kaybedip bir tehlikeye düşmez. Ama arzu edilen hakikattan yana da bir iz bulamaz. Faydasız bir gayrete girmiş ve çektiği emekler de boşa gitmiş olur.

Zira, Cenab-ı Hak, hakikatı bir yere gizlemiştir. Dört yanı da, semalar kadar hendektir. Bu zâhir ilmi kuvveti ile hakikatı arayanlar; gelseler gelseler bu hendeğe kadar gelebilirler. Bu hendeği gördükleri zaman da :

— Bu yol bu kadarmış..

Deyip geri dönerler. Açıkçası, çok çok gerilerde kalırlar. Yahut, hendeğin dört yanını dolaşır kalırlar.

İşte, şeriatle, hakikata sülûk edenlerin en ileri halleri bu misaldeki gibidir.

Amma.. elinde şeriat ilmi de bulunmayıp şeriatsız olarak zamanımızda, eksikli mürşidin elini tutup :

— Hakikatı bulduk..

Diyenlerin ellerinde şeriat feneri de olmadığı için, anlatılan hendeğe varmadan karanlıkta kalır; bir kuyuya düşüp helâk olmuşlardır. Zira, hakikat yolu, gecenin karanlığından daha karanlıktır. Fenersiz olarak, ayağın basıldığı yeri görmek olmaz iştir. O yolun feneri de şeriattır.

Bu yolda, anlatılan hendeğe varıncaya kadar daha nice hendekler ve nice kuyular vardır; onları akıllar almaz. Hesapsız yırtıcı canavarlar vardır; onları saymakla bitirmek mümkün değildir.

Zâhir âlimlerin anlatınlan hendeklere kadar gitmeleri, ilim meşalesi sayesindedir. Şeriatsız olarak eksikli mürşid ile giden belki bir adım atmadan helâk olur. Ama, bu gibilerin ellerinde fenerleri de olmadığı için, büyük bir tehlikeye düştüklerini de bilmezler :

— Hakikatı bulduk..

Diye övünürler.

Şeriatle amel eden, hakikat yüzünden de eksikli olan mürşide inabe edenin durumuna gelince.. Şeriatle amel ettiği için, elinde şeriat feneri vardır. O fener ile salikin elini tutup yolun tehlikelerinden sakındıra sakındıra hakikatın çevresinde bulunan hendeğe kadar, kendisine inabe eden saliki getirir. Oraya varınca da salike :

— İşin tamamdır..

Deyip kendisine hilâfet verir. Halbuki salik, o sırada hakikattan habersiz durumdadır. Ancak olsa olsa, tarikat usulünü bilmektedir.

İşte anlatıldığı gibi olanlar da, kâmil mürşide ulaşamadıkları için, hakikattan yana yoksun kalmışlardır. Ancak, mürşidleri şeriatle amel ettiği için; cehennem yoluna sapmamış, cennet yolunda kalmışlardır.

Zira tarikat yetmiş üç tanedir. Bunu :

سَتَفْتَرِقُ أُمَّتِي ثَلٰثًا وَسَبْعِينَ فِرْقَةً

— «Ümmetim, yetmiş üç partiye ayrılacaktır.»

Hadis-i şerif uyarınca, icabet ümmeti, yetmiş üç partiye ayrılmıştır. Bu hadis-i şerifin devamı olan :

كُلُّهَا فِي النَّارِ إِلَّا وَاحِدَةً

— **«Biri hariç, hepsi cehennem ateşindedir.»**

Mana uyarınca, yetmiş ikisi cehennem yoludur; biri de cennet yoludur.

Allah, kendisine salât ve selâm eylesin; Resulüllah efendimizden, o bir parti sorulduğu zaman şöyle buyurdu :

مَا اَنَا عَلَيْهِ وَاَصْحَابِى

— **«Ben ve ashabımın izlediği yoldur.»**

Bu hadis-i şerifte; şeriata, tarikata, hakikata işaret vardır, ehli olan bilir.

Daha açığı, yetmiş üç tarikatın biri cennet yoludur :

— Hakikat..

Dedikleri de bu yolun ötesindedir. Tarikat, şeriatın içinde bir yoldur ki : Ona girenleri, hakikata ulaştırır. Bu yolun da sadece, şeriatla bulunması muhal iştir. Çünkü, Cenab-ı Hak onu şeriatın içinde gizlemiştir.

Anlatılan sebepten ötürü; yalnız şeriatla mürşidsiz gidenler; şeriatle amel eden, hakikatte eksikli mürşidle gidenler anlatılan hendeğe kadar gelirler. Orada kalırlar; hakikat yolunu göremezler. Oraya gidip gelen bir zata teslim olarak kendilerine delil edinmek sureti ile her emrine razı olamadıkları için, şeriat dairesinde kalırlar. Ama anlatılan sapık partidekiler gibi :

— Hakikatı bulduk.

Diyerek, cehennem yoluna sapıp helâk olmazlar. Ellerinde şeriat feneri olduğu için, cennet yolundan çıkıp cehennem yoluna girmezler. Bunun içindir ki : Şeriattan düşen cehenneme gider; tarikattan düşen şeriatta kalır. Bu manayı iyi anla.

Durum anlatıldığı gibi olunca; güzelce düşünülmeli. Önce, şeriat emirlerine göre amel etmelidir. Bundan sonra bir kâmil mürşid arayıp buldukta, kibrit-i ahmere sahip olmuş gibi, cümle genel ve özel işleri ona teslim etmelidir. Onun sözünü Rabbanî bir ilham bilip :

— Hakkımızda ilâhî emirdir.

Diyerek, onun emirlerini yerine getirmeye çalışıp gayret etmelidir. İşe bu şekilde önem verilirse.. mürşid olan zat dahi, kendisine mürid olanın elinden tutup şeriat feneri ile önüne düşer. Anlatılan sapıklık yollarında sakındıra sakındıra anlatılan hendek başına kadar getirir. Şeriatın içinde gizli ve ince olan tarikatı gösterir. İşte o yol ile, o hendekten geçirip hakikata ulaştırır :

— Kâmil mürşid olanın yolu kolay olur..

Dedikleri işte budur. Zira, mürşid olan, önce kendisi kâmil bir mürşidin elinde sülûkünü tamamlayıp mertebeleri almıştır. Bundandır ki : Bu yolun her usulünü bilir; bu bildiği ile de amel eder. Bunun için de, Hak yolcusu saliki, kolay yolu ile Allah'a ulaştırır. Bu sebepten ötürü, salike kâmil mürşid bulmak, ömrü oldukça da :

— Bulayım..

Diyerek, cümle memleketi aramak farz-ı ayndir. Zira, bu dünya imtihan âlemidir. Bu dünyaya gelmekten gaye ise, Zariyat suresinin 56. âyeti ile şöyle anlatıldı :

وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ

— **«Cinleri de, insanları da bana ibadet etmeleri için yarattım.»**

Bu âyet-i kerimenin son lafzını :

إِلَّا لِيَعْرِفُونِ

— Beni bilsinler..

Diye tefsir edilmiştir. Bu dahi, mertebeleri tamamlayıp marziye sıfatı ile muttasıf olmakla olur. Yani : İnsanın, dolayısı ile yaratıldığı şey, marziye sıfatı ile muttasıf olmaktır. Böyle bir şeyin olması da, kâmil mür-

şide muhtaçtır. Bunun için ömrün son buluncaya kadar kâmil mürşid arayıp bulunca :

— Bu mevlevî imiş, bu Bedevî imiş, yok bu Halvetî imiş..

Deyip bu gibi kısır döngü ve renkten renge girip ayırım yapmaktan çok çok sakınmak gerekir. Hangi tarikattan bir mürşid bulursan :

— Cümlesi birdir; istedikleri Hak'tır..

Deyip tarif edildiği gibi, tam manası ile teslim olmalı, emrini de yerine getirmelisin. Aksi halde yolunu kaybeder; dağ başında kalırsın. Dersen ki :

— Kâmil mürşidi nereden bileyim?.

Sana şu cevabı veririm :

إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَى

— **«Ameller, ancak niyetlere göredir.»**

Hadis-i şerifindeki mana gereğince, cümle ameller halis niyetle olur. İşin özü vücuda halis niyetle gelir; zira amel niyete dönüktür. Niyet halis olursa, amel dahi, Yüce Hakkın dergânında makbul olur. Bu iş de böyledir.

Halis niyet ile kâmil mürşid arayan kimselere Cenab-ı Hak, bir vesile ile, kâmil mürşidi ihsan eder; mürşid elde ettirir. Meğerki halis niyet olmaya.. Kimdeki aşkın nişanı vardır; bu onu, sonunda maşuka kavuşturur. Bu manayı anlamaya çalış.

FAİDE

Konusu : Kötü huylardan kurtulmak için bazı tavsiyeler.

Bir kimse, kötü huylardan kurtulup güzel huylara girmek isterse; burada anlatılacak üç ahlâkî esasa sahip çıkmalı, bunları kendisine meleke edinmelidir. Yani : Vazgeçilmez alışkanlık haline getirmelidir.

Anlatıldığı gibi yapan kimsedeki kötü huylar, güzel huylara dönüşür. O kimse, aynı anda marziye sıfatı ile muttasıf olur. Zira, burada anlatılacak üç ahlâkî esasa :

— Ümmül-ahlâk..

Tabir edilir ki, cümle güzel huyların anasıdır; en güzel huylar bu üçünden zuhur eder.

Her kimde, bu güzel huylar bulunursa, ona müjde olsun ki : Güzel huyların cümlesi ile sıfat almıştır. Onları, sırası ile anlatalım :

BİRİNCİSİ : Mahviyettir. Yani : Benliği silip yok olmak..

Bu arada, kendisini cümle eşyadan aşağı görüp tam bir mahviyetle yok olmaktır.

İKİNCİSİ : Kabahatı, suçu örtmektir.

Bir kimsenin işlerinde ve huylarında ufak tefek kabahatı görülürse, o kusuru bir hikmete yormalıdır. Ona buğuz etmeden, düşmanlık göstermeden hal ile, söz ile o kimseyi o kusurdan geçirmek için elden gelen ne

ise yapılmalıdır. Bunu yapacak olan kimse, kendisini o kimseden aşağı görüp ortaya çıkan kusuru da bir hikmete yorup kusur sahibini o işten vazgeçirmeye çalışmalı, gayret etmelidir.

Anlatıldığı gibi edilirse, Allah'ın izni ile sebeb olunur, o kimse de o kusurdan zerre kadar kurtulursa, sebeb olan kimse, zerre kadar kendisine varlık vermemelidir. O kusurdan vazgeçmeyi, Yüce Hak'tan görmelidir.

Bir kimsenin, anlatıla kusuru bu şekilde bıraktırmak elinden gelmez ise.. gördüğü zaman da, zerre kadar içine toz kondurmamalıdır. Yine o gördüğü kusuru bir hikmete yormalıdır. Yine de, kendisini o kusur sahibinden aşağı görmelidir.

ÜÇÜNCÜSÜ : Dünya sevgisidir.

Dünyanın geçici eşyası olan cümle şeyleri, Yüce Hakkın sevgisinin altında görmeli; onun sevgisini her şeyin üstünde tutmalıdır.

Yaratılmışlardan, mevcud şeylerden birine sevgi duyulduğu zaman; onun oluşunda, Yüce Hakkın üstün sanatı görülmelidir. Bu yoldan Yüce Hakkın zatına sevgi duyulmalıdır. Sadece, bir yapılmışa sevgi duyarsan; o şeyi kendine put edinmiş, Yüce Yaratanı bırakıp yaratılmışa tapmış olursun. Halbuki sevgi ortaklık kabul etmez.

Bu yüzden her ne şeye sevgi duyulursa duyulsun; ondaki Yüce Hakkın güzel sanatını görmelidir.

O sevdiğin şeyi vahdet deryasına daldırıp aynel-yakin sırrı ile Yüce Hakkın zatına içten sevgi duymalısın. Bu manayı da ciddî bir şekilde anla..

***

Bu eserin yazarına ait bir şiir :

Eğer Aşık isen zahid, Huda'ya;
Bırak fülk-i vücudun bahr-ı LÂ'ya..
Atıp kendin bu deryaya eden gark;
Göçer pervaz urup birden Huda'ya..
Soyunup ol enaniyetten ol dem;
Misal-i zerre mahv'olunca Âdem..
Dalarsa mahviyet deryasına kul;
Ulu sultan olup Hakkı görüp ol..
Arada kalmaz ağyarın vücudu;

Visali Hakka bulunca o kul yol..
Eğer bilirse sende bir kusur var;
Onu setr'edip asla kılmaz izhar..
Hakkın kudret yedinde olduğunu;
Kamu eşyanın anlar etmez inkâr..
Verir hikmete cümle gördüğünü;
Hem eşyadan tutar alçak özünü..
Ki Zat-ı Hak'ta mahv'olan kim ola;
Görür cümle Hak imiş yalvaranı..
Edenlerde cemali dostu rüyet;
Kalır mı masivadan hiç mahabbet..
Görür mü didesi ağyar artık;
Nasib oldukta çün dost ile vuslat..
Kişi benliğini mahv'eyleyince;
Adem ikliminin şahı olunca..
Bilir hakkal-yakin sırrını ol dem;
Kamu ahlâkını tebdil edince..
Kuru dava sanup etme teenni..
Çalış ihlâs ile eyle temenni..
Bulursun Hak rızasın mahviyette;
Sana meftuh olur ilm-i ledünnî..
Görüp unsur-u libası içre zahid;
Dini herkes gibi Nurî de âbid..
Eder halk ile zâhir ihtilatı;
Veliy batında ağâh-ı müşahid..[1]

*
**

Hadid suresinin 3. âyetinde buyurulan :

---

(1) Bu şiirlerin daha açık Türkçesi şöyledir :
Zâhid, Allah'a aşıksan; varlık gemisini denize sal..
Kendisini bu denize atıp boğan; birden kanat açan Allah'a uçar..
Soyunur benlikten hemen; insan zerre misali olunca..
Kul mahviyet denizine dalarsa; ulu sultan olur, Hakkı da görür.
Arada yabancılar varlığı kalmaz; ama, kul Hakka ulaşma yolunu bulunca..
Sende bir kusur olduğunu bilirse; onu örter, asla açıklamaz..
Bütün eşyanın, Yüce Hakkın elinde olduğunu anlar, inkâr etmez..
Cümle gördüğünü bir hikmete yorar; eşyadan daha aşağı tutar kendisini..
Kim Hakkın zatında mahv'olursa; cümle eşyadan yalvaranın Hak olduğunu görür.
Dostun cemalini görenlerde; onun zatından başka şeylere sevgi kalır mı!

هُوَ الْاَوَّلُ وَالْاٰخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ

— **«Evvel, âhir, zâhir, batın odur; o, her şeyi bilir.»**

Mana uyarınca, bu risalde şeriata uygun olarak tarikat, hakikat, marifet açıklandı.

Kaf suresinin 37. âyetinde buyurulan :

اِنَّ فِي ذٰلِكَ لَذِكْرٰى لِمَنْ كَانَ لَهُ قَلْبٌ اَوْ اَلْقَى السَّمْعَ وَهُوَ شَهِيدٌ

— **«Hiç şüphe edilmeye ki, bunda anılar vardır. Ama kalbi olana, kulağa geldiği zaman huzurlu bulunana..»**

Mana işaretleri, basiret sahiplerine bol bol yeter. Doğru yolda susayan gerçek aşıkları doyurur, mizaçlarında ilâhî feyzin güzel kokusu kıyamete kadar baki kalır.

Tatfif (Mutaffifin) suresinin 25-28. âyetlerinde buyurulan :

يُسْقَوْنَ مِنْ رَحِيقٍ مَخْتُومٍ خِتَامُهُ مِسْكٌ وَفِي ذٰلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ
الْمُتَنَافِسُونَ وَمِزَاجُهُ مِنْ تَسْنِيمٍ عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا الْمُقَرَّبُونَ

— **«Onlara mühürlü halis şaraptan içirilecek. Onun sonu misktir. Güzellik için yarışanlar, bunun için yarışsınlar. Ona tesnimden katılmıştır. O bir kaynaktır ki, yakınlığı bulanlar içerler.»**

Artık onun gözü hiç yabancı görür mü; ama dosta kavuşmak nasib olursa.
Ama, insan benliğini silince; yokluk ülkesinin şahı olunca..
Bütün huylarını iyiye dönüştürünce de; hakkal - yakin sırrını o zaman bilir.
Bu işi, kuru dava sanıp yavaş hareket etme; ihlâsla çalış iste..
Hakkın rızasını mahviyette bulursun; sana ledün ilmi de açılır..
Bu unsur giysisinin içinde zahid görür ki : Nuri'nin yolu da herkesinki gibi..
Dışta halkla karışıp görüşür; ama içte ayıktır, müşahede ehlidir.

Manaların işaretine göre; sülûkün başlamasından sonuna kadar; sülûkün sonundan mertebelerin ikmal edilmesine varıncaya kadar hemen her tarikatta şeyhe ve müride pek gerekli olan usul, şart, zuhurattan cümlesi burada açıklandı. Allah'ın yardımı ile de tamamlamak müyesser oldu.

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلَى التَّمَامِ وَالصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ عَلَى خَيْرِ الْاَنَامِ

مُحَمَّدٍ هُوَ اَفْضَلُ الْاَنْبِيَاءِ وَالرُّسُلِ الْعِظَامِ سَيِّدِ الْاَوَّلِيْنَ

وَالْاٰخِرِيْنَ الْخَاتَمِ الْمَبْعُوْثِ رَحْمَةً لِلْعَالَمِيْنَ

Bu eseri tamamlatan Allah'a hamd olsun. Salât ve selâm yaratılmışların hayırlısı Muhammed'e olsun. Nebilerin ve resullerin en değerlisi odur. Evvellerin ve âhirlerin efendisidir. Gönderilen peygamberlerin sonuncusudur. Âlimlere rahmettir.

رِسالَهٔ پَنْدِیَّهِ

RİSALE-İ PENDİYE

(Öğüt Kitabı)

III. KİTAP

Bu Eserin Yazarı :

- 1801 - 1863 yılları arasında yaşamıştır.
- Kabri, İstanbul - Beşiktaş'ta meşhur Yahya Efendi Dergâhı'ndadır.
- Abdulkadir Geylânî Hazretleri'nin 15. göbekte torunudur.
- Kurduğu tarikat, kendisine has olup Kadirî ile Nakşıbendî arası bir yol tutmuştur.

RİSALE-İ PENDİYE

(Öğüt Kitabı)

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الْوَهَّابِ لِلْمُؤْمِنِينَ سَبِيلَ الصَّوَابِ وَالصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ

عَلٰى رَسُولِهِ مُحَمَّدٍ وَاٰلِهِ اَجْمَعِينَ

BAŞLARKEN

Rahman Rahim Allah'ın adı ile..

Allah'a hamd olsun; müminlere doğru yolu armağan edendir.

Salât ve selâm, Allah'ın Resulü Muhammed'e olsun; keza tüm âline de..

Sonra..

Bu tarikat-ı aliyyeye girmek isteyen din kardeşlerine, başta gereken odur ki : Öncelikle kendilerini, her emri açık olan şeriata uygun hale getireler.

Bundan sonra, bir mürşidin elini tutup :

— Bu zat, beni Allah'a ulaştırır.

Diye itikad edip onun hakkında iyi düşünerek, o değerli zatın dediklerine göre amel etmek şarttır. Böyle edilmesi gerekir ki; şeriata aykırı bir ilâhî imtihana çekilmeye..

Bir kimse, bu yola ilk girdiği zaman; uygulayacağı usul şöyle olmalıdır :

Yirmi dört saatte bir kere, hangi vakit kendisine k o l a y gelir ise.. o vakitte kimsenin olmadığı tenha bir yerde abdest alıp çekilmelidir. Seccadesinin üzerine kıbleyi dönüp oturmalıdır. Tam bir huzur, huşu içinde, tezellül hali ile diz çökmelidir.

Gözlerini yummalı; ellerini de dizlerinin üzerine koymalıdır.

Kendisini, Yüce Allah'ın huzurunda bilerek, şöyle demelidir :

— Ben Allah'ı görmüyorum; ama Allah beni görüyor.

Tam bir huzur, mahviyet içinde boynunu büker. Kalben tam bir dikkat kesilerek, gönlünü Yüce Hak'tan ayırmaz. Korku ve ümid arası bir hal içinde baştan ayağa tüyleri ürpermelidir.

Anlatılan hal içinde, üç kere İhlâs-ı şerif (112. sure) bir kere de Fatiha-i şerifeyi okuyup ellerini açar.

Bu okuduklarından hâsıl olan sevabı; kâinatın efendisi yaratılmışların önde geleni on sekiz bin âlemin şerefi âhir zaman peygamberi Peygamber Muhammed Mustafa Efendimizin —Allah ona salât ve selâm eylesin— uğurlu kabrine, bütün nebilerin ve resullerin pâk ruhlarına, ashap, kutuplar, tüm evliya, tüm ehlüllah, tüm kadın ve erkek müminlerin ruhlarına hediye eder.

Bundan sonra ellerini yüzüne sürer. Namazdaki edep usulüne gore; ellerini dizlerinin üzerine koyar.

اَلدُّنْيَا فَانِيَةٌ وَالْاٰخِرَةُ بَاقِيَةٌ

— Dünya ve içindekiler fanidir.

Deyip kalbini, dünyaya meyletmekten keser. Kendisini de gözünün önüne şöyle getirir :

Hasta olmuş bir döşek içinde yatıyor. Kendisi son derece takattan düşmüştür. Âdeta ölüm haline yaklaşmıştır. Bu hal içinde, kendisine Allah'tan başka yardım edecek kimse de yoktur; ne dostu kalmış, ne de ahbabı.. Hemen her şeyi Allah olduğunu, bu şekilde düşünür.

O zamana kadar da, ömrünü gafletle geçirip Yüce Hak'tan gafil olduğuna gereği gibi pişman olur şöyle yakarır :

— Aman ya Rabbi, sana sığınırım. Beni affet, beni bağışla. Bana iman selâmeti nasib eyle.

Böyle dedikten sonra, çokça ağlamalı ve tevbeye gelip istiğfar etmeli; sonra :

— Allah'ın rahmetine hiç bir şey engel olmaz. Ancak, Allah'ın rahmetinin gelmesine İblis Şeytan engel olur. Onun şerrinden Yüce Hakka sığınırım.

Demelidir. Sonra da, kendisini Yüce Hakkın rahmet denizine bırakır.

Yüce Hak'tan başka her şeyin yalan ve fani olduğuna, ancak Yüce Hakkın baki olduğuna yakin halinde inanmıştır. Bunun için de, Yüce Allah'ın zatından başka her şeyi kalbinden çıkarmalı, onlardan yüz çevirmelidir. Bundan sonra, tamamen, Yüce Hakka tevccüh eder.

Cesetle ruhun bağlarını kesmek sureti ile, vücudunu Yüce Hakkın varlığında yok ve fani eder. Candan ve gönülden, daha da içeriden :

— Allah Allah..

Diyerek, kendi isteği ve arzusu ile canını teslim eder. Bu hal içinde, Âl-i İmran suresinin 185. âyetinde buyurulan :

كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ

— **«Her can, ölümü tadacaktır.»**

Mana kendisine açık olur. Kendisi hakkında, Bakara suresinin, 156. âyetinde buyurulan :

قَالُوٓا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّآ إِلَيْهِ رَٰجِعُونَ

— «Biz Allah içiniz; Allah'a döneceğiz.»

Duâsını kendisi için okuduklarını, gözlerini yumup çenesini bağladıklarını, soyundurup döşeğe yatırdıklarını, sonra kabre götürüp koyduklarını, bu arada, mürşidinin dahi başı ucunda olduğunu, sorgu meleklerinin ayak tarafından geldiklerini, üzerine tahtaların sıralanıp toprak atıldığını, Kur'an okunduğunu, duâ edildiğini bir bir düşünmelidir. Cemaat dağıldıktan sonra da, imam efendinin telkini sırasında meleklerin kendisini sorguya çektiklerini, mürşidinin yardımı ile onların sorularına rahatlıkla cevap verdiğini bir bir aklına getirip düşünmelidir. Sanki, bütün bu işler, o anda olmuş gibi zihninde canlandırıp gözlerinin önüne getirmelidir. Bu duruma çalışa çalışa, hemen her şeyi gözü ile görmüş gibi olur; zuhur eder :

مُوتُوا قَبْلَ أَنْ تَمُوتُوا

— «Ölmeden evvel ölünüz.»

Sırrına mazhar olur. Bu mana için, şu tabiri de kullanırlar :

— Ölümü hatırlamak..

Şöyle dedikleri dahi vardır :

— İhtiyarî ölüm..

Bundan sonra, mürşidi olan zat, o Hak yolcusu saliki, elinden tutar kaldırır; doğruca Resulüllah'ın huzuruna götürür.

Resulüllah'ın ruhaniyetine gelince.. hacca gidenler, Resulüllah efendimizin mübarek kabrini; Resulüllah'ın mihrabının sağ tarafında olduğunu bilirler ve ona göre hayallerinde canlandırırlar. Hacca gitmeyenler ise, bir cami düşünerek zihinlerinde şöyle canlandırırlar : Resulüllah efendi-

miz, o cami mihrabının sağ tarafında, mücevherat işlenmiş bir kürsü üzerindedir. Kendisinin yüzü, bu mübarek kürsüye, Resulüllah efendimizin yüzüne doğru dönmüştür. Resulüllah efendimiz, bu kürsü üzerinde arkası kıbleye dönük olarak oturmaktadır; ama bir örtü içinde.. Resulüllah'ı zihninde böyle bulup canlandırır; Allah ona salât ve selâm eylesin.

Bütün nebiler ve resuller, ashab-ı kiramın tamamı, bütün pirler, bütün kutuplar bütün ârif-i billah olanlar, evliya efendilerimiz ruhaniyetleri ile hep oradadır; o değerli mecliste bulunuyorlar. Bütün bu büyükler, orada hazırdır; sırf nur olan Resulüllah efendimizin huzurunda tam tazimli, son derece edepli olarak her biri kendi yerine göre saf halinde sıra sıra oturmuşlar.

İşte, Hak yolcusu salik, bütün bunları zihninde canlandırır; görür.

Bu arada, mürşidin oturma durumu ise, şöyledir : Sağ tarafı kıble tarafına gelmiş; arkası minbere dönük. Yüzü dahi, Resulüllah efendimizin hücresine doğru.. Bu hali ile, anlatılan mücevher süslü kürsünün önündedir; hatta onunla bitişmiş gibidir. Elinden tutup götürdüğü saliki dahi, karşısına oturtmuştur. Kürsü salikin sol tarafında kalır. Minber dahi, o salikin karşısındadır. Resulüllah efendimizin hücresi dahi, arka tarafına düşer.

Bu haller içinde, salik, kendi kalbini bir havuz gibi farz eder; mürşidin kalb çeşmesinin altına bırakır.

Bu arada, Resulüllah efendimizin mübarek kalbinden, beyaz bir nur şeklinde, mürşidin kalbine su yolundan akar gibi, ilâhî feyizler akmaktadır. Mürşidin kalbinden dahi, karşısında oturan salikin kalbine akıp durmaktadır. Salik dahi, kendi kalbine akan feyze gözünü dikip bakar. Aklı başından gittikçe yine aklını başına toplayıp o gelen feyze bakar.

Anlatılan hali, yirmi dakika veya yarım saat kdar sürdürür. Resulüllah efendimiz dahi, onların başları üstünde, kürsünün üzerinden tam bir dikkatle bu mürşide ve salike bakar; iltifat eder.

Yarım saat sonra, o Hak yolcusu salikin kalbine bakan ve akan musluk çevrilir. O zaman, mürşid dahi, yüzünü kıble tarafına çevirir. Sonra da, salik yüzünü kalben kıble tarafına çevirir.

Şimdiki durumda kürsü mürşidin sol tarafındadır; salikin de sağ tarafına geldi.

Anlatılan hal içinde Hak yolcusu salik, bütün gafletle geçirdiği durumlarına pişman olur; yüz kere istiğfar eder :

— Aman ya Resulüllah, senden yardım diliyorum. Şunun için ki : Pâk şeriatını yerine getireyim. Muhammedî gidişatına uyayım, şartları yerine getirmekte kusurlu olmayayım.

Diyerek, yüz kere dahi salâvat-ı şerife okur.

Sonra, kalbini yuvarlak bir ayna şeklinde farz etmelidir. Onun üzerine de, nurdan bir yazı ile A l l a h lafza-i celâlini yazılmış bulmalıdır. O A l l a h lafzına kalb gözü ile bakıp :

— Ben ve tüm eşya, bu ismin müsemmasının kudret elinde ve korumasındadır. O, öyle bir zat ki, asla onun bir benzeri yoktur.

Diyerek, o benzeri olmayan Yüce Zat'ı düşünmeli ve dilini damağına yapıştırmalıdır. Bütün organları ile kalbe dönmeli, kalbi ile de yüz kere :

— Allah Allah..

Demelidir. Kalbe bir yersiz hatıra geldiği zaman :

— Aman ya Rabbi, sana sığınırım..

Diyerek, inleye inleye üç kere istiğfar eder. Yine öyle yersiz bir hatıra gelir ise, üç kere :

إِلٰهِي أَنْتَ مَقْصُودِي وَرِضَاكَ مَطْلُوبِي

— Allahım, tüm gayem sensin; isteğim rızandır.

Demelidir. Yine gelir ise, üç kere :

يَا فَعَّالُ

— Ey yapan eden..

Deyip aklına gelen yersiz hatıraları atmaya çalışmalıdır.

Diğer latifelerde dahi, ayrıntıları ile anlatıldığı biçimde, yüz kere, celâl ismini (Allah) okur.

Bundan sonra, kelime-i tevhidi, nefesini tutarak, her tek sayıda nefes alarak, nefiy ve isbat eder.

Bundan sonra, yirmi dakika kadar, yahut yarım saat kadar; kendisini yoktan var edenin nasıl var ettiğini, bir damla suyu nasıl bu hale getirdiğini, insan şekline koyduğunu, kendi varlığını ve varlığında olan ilâhî gücü ve sanatını, nereden gelip nereye gittiğini, bu icaddan meydana gelen varlık, yine bu varlıkla var olduğuna yine bu varlık delil olduğunu düşünmelidir. (Yani : Bir fabrikatın fabrika olduğuna; bizzat kendisinin fabrika yaptığı ve yaptığı fabrikanın imalâtı delil olmuştur.)

Anlatılan delile, delâlet ettiği zatı düşünmek gerek. Şöyleki :

Varlıkla birlikte, bütün eşyayı fena rüzgârına verip çıkmalıdır. Böyle olunca, kalanın sadece Allah olduğu, hakkal-yakin olarak ortaya çıkar.

Bundan sonra da, sülûk ikmal edilmiş olur. Yani : Anlatılan hale geldikten sonra.. Buraya kadar olan kısma :

— Sülûkün başlangıcı..

Derler. Sülûkü ikmal ettikten sonra da, Hak yolcusu salik, dersini okuyacağı zaman, artık önceki gibi, ölümü düşünmesi gerekmez. Zaten üç İhlâs bir Fatiha okuduktan sonra, doğruca, Resulüllah efendimizin pâk kabrine gider. Mürşidini dahi orada, Resulüllah'ın mihrabı ile minber arasındaki mücevher süslü kürsünün minber tarafında bulunan köşesinin önünde, yine arkası minber tarafına gelmiş, yüzü hücre-i saadete doğru ve ayakta olduğu halde bulur.

İşte o zaman, Mürşid, o salikin elinden tutup oturtur.

Bu şekilde, anlatıldığı gibi, yarım saat kadar feyz alır.

Bundan sonra, yüzünü yukarıda anlatıldığı gibi kıbleye kalben çevirir; yüz kere istiğfar, yüz kere salâvat, yüz kere kelime-i tevhid, yüz kere ism-i celâl olur.

Yarım saat kadar da mürakabe eder. .

Bu tertip sülûkü ikmal eden salike göredir ki o, sülûkü ikmal ettikten sonra, önce ism-i celâl okur; sonra da nefiy ve isbat..

Sülûkü ikmal dersi yapacak kimse; önce kendisi işitebileceği bir ses-

le, yüz kere kelime-i tevhid okur. Sonra da letaif-i kül üzere dilini damağına yapıştırıp baştan aşağı bütün organları ile yüz kere ism-i celâl okur.

İstiğfarla salâvat-ı şerifenin okunuş zamanı ve sırası ikisinde de aynıdır.

Dersleri bitirip seccadeden kalkacağı zaman; eğer teveccühle rabıta edecek ise, o şekilde bir rabıta ile kalkar. Yirmi dört saat içinde, bir saat dahi, rabıtadan uzak kalmaz.

Üstte anlatılan durum, geneldedir. Ama özel olarak, Hak yolcusu salikin canı isterse üç saat teveccüh, on bin istiğfar, on bin salâvat, yüz bin ism-i celâl, yüz bin kelime-i tevhid, beş saat mürakabe olabilir. Onun için destur vardır.

Fakat, tarikat-ı aliyyenin şartlarını yerine getirmekte ihmalkâr olmamalıdır. Onları yerine getirmek için çalışıp gayret etmelidir.

Bu tarikat-ı aliyyeye girmekten ve mürşide inabe etmekten gaye, huyları güzelleştirmektir.

Teveccüh, rabıta, mürakabeden murad ise.. bir an olsa dahi, Cenab-ı Hak'tan gafil olmamaktır.

Bir şiir :

Dört terk var, âriflerin başındadır taç;
Dünya, ukba, varlık, terki terk, gözün aç..

Bu şiirde anlatılan manaya göre; Tarikat- Nakşıbendiyeyi dört kısma ayırmışlardır. Şöyleki :

a) Huyları güzelleştirmek..

b) T e v e c c ü h . .

c) R a b ı t a . .

d) M ü r a k a b e . .

Bundan sonra gelecek ilk bölümde bu dört şey üzerinde durup onun için gerekli açıklamalar yapılacaktır.

I. BÖLÜM

Konusu : Nakşıbendî tarikatında usul olan dört şart.. Bunlar, dört kısımda anlatılacaktır.

1. KISIM : Huyları güzelleştirmek..

Huyları güzelleştirmek; merhamet ve şefkat duygularını geliştirmeye sebeb olacaktır. Bundan dolayıdır ki :

تَخَلَّقُوا بِاَخْلَاقِ اللهِ

— **«Allah'ın güzel huylarına sahib olunuz.»**

Emri verilmiştir. Bunun için, tarikat-ı aliyyeye bağlanan kimse; ilâhî emirlerin yerine getirilmesinde ciddî, mahabbetli, ilâhî yasaklardan kaçınmakta ise, tam bir çekingenliğe sahip, nefsini dahi mevcud canların hepsinden aşağı gören, makamını dahi ayakkabıların konmasına yarayan yer bulan olmalıdır. Bu arada, yaptığı iyi işlerden hiç birini gözünde ve gönlünde büyütmemelidir. Halkın övmesi ve yermesi, dünyanın varlığı ve yokluğu eşit tutulmalıdır. Hemen her şeyi Cenab-ı Hak'tan bilerek sözde ve kalbde razı ve müteşekkir olmalıdır. Hemen her halde, şeyhine teslim olarak, işlerini ona bırakmalıdır.

Kader icabı birinden bir zulüm görür ise.. bir iftiracının iftirasına uğrar ise.. ona karşı saygıya bürünmeli ve beddua etmemelidir. Bu arada,

o kimsenin ahlâk çantasına yerleşen ve dolan zulüm ve azgınlıklarının tez zamanda dışa vurmaması için duâ etmelidir. Böylelikle o kimse, o düşük huylardan kurtulur; hiç kimse de ondan zulüm görmemiş olur. Olmazsa, o kimse kötü işleri sebebi ile dünyadan kısa zamanda gider, izi kalmaz.

İşte anlatılan manada, hemen her şeyi hoş görür; geçmişteki şeyler için gam çekmez, gelecekteki şeyler için de hırsa kapılmaz. Böylelikle de hemen her hale razı olur.

Anlatılan güzel sıfatları kendisine hal edinir ise.. kısa zamanda kötü sıfatları iyiye dönüşür. Raziye makamına da ulaşır; Yüce Hakkın davetine lâyık olur.

*
**

2. KISIM: Teveccüh..

Teveccüh hakkında, ulemadan bazıları çeşitli sözler etmişlerdir; ama onların söyledikleri, işin aslına ve hakikatına vâkıf olamamalarından ileri gelir. Tarikat pirlerinin de vefatlarında şekil ve şemailleri bir hikmet icabı yazılmamıştır. Bu yüzden de meçhule teveccüh etmek, hatadan salim değildir. Bu yüzden her mürid, intisab ettiği değerli şeyhi görerek intisab etmiş ise.. onu dış gözü ile de görmüş ise, onun şekil ve suretini hayaline getirir. Gördüğü şekli ile mütalaa etmeye dikkat eder. Onun bereketlerinin fazileti ile, Allah'ın zatından başka şeyleri kalbinden ve hatırından çıkarır. Hemen her şeyden arınmış, pâk, saf kalmasına da her mürid gayret etmelidir.

Hazret-i Peygamber'in sakal-ı şerifinin özel bir çekmeceye konması, altından veya gümüşten yapılan pir kutuya yerleştirilmesi, bu kutunun içinde dahi, kristal bir şişe içine konması, belli vakitlerde dahi tazimlerle tekrimlerle ziyaret edilmesi; mutlaka Hazret-i Peygamber'e tazim Cenab-ı Resul'e tekrim Yüce Allah'a tazim ve tebcil sayılır ise.. ki bu böyledir; hiç şek ve şüphe de yoktur.

Anlatılan durum nasıl böyle ise, safiye makamına varan, hatta onu da geçen mürşid şeyhin zâhirî vücudu dahi çekmece, kutu, örtüler onun kalbidir ki; billur gibi işlemeli bir kristal hükmündedir. Onun ruhu dahi, Hicr suresinin 29. âyetinde buyurulan :

وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي

— **«Ona ruhumdan üfledim.»**

Manasındaki üflemeden hâsıl olmuş, mücerred bir cevherdir. Bunun için ona tazim etmek, Yüce Allah'ın zatına tazim ve tekrimdir. Bu yüzden de, tüm yabancı hatıraların kalbden çıkması gerekir. Tam teveccüh de böyle olabilir.

***

3. KISIM: Rabıta..

Rabıta olmadan ibadetlerin, virdlerin, zikirlerin tadı bulunamaz. Bunun için de, anlatılacak hadis-i şerifler ve âyet-i kerimeler gelmiştir.

Resulüllah efendimiz şöyle buyurdu :

اَلْاِحْسَانُ اَنْ تَعْبُدَ اللّٰهَ كَاَنَّكَ تَرَاهُ فَاِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَاِنَّهُ يَرَيكَ

— **«İhsan, Allah'ı görür gibi ibadet etmendir. Sen onu görmesen de o seni görür.»**

Allah-ü Taâlâ, Kaf suresinin 16. âyetinde şöyle buyurdu :

وَنَحْنُ اَقْرَبُ اِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ

— **«Biz ona, şahdamarından daha yakınız.»**

Allah-ü Taâlâ, Nisa suresinin 126. âyetinde şöyle buyurdu :

وَكَانَ اللّٰهُ بِكُلِّ شَيْءٍ مُحِيطًا

— **«Allah, her şeyi kuşatmıştır.»**

Allah-ü Taâlâ, Bekara suresinin 256. âyetinde şöyle buyurdu :

وَاللّٰهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ

— **«Allah, tam manası ile işiten, bilendir.»**

Bütün bu manaları hatırlayıp mutalaa ettikten sonra :

— Ben Allah'ı görmüyorum ama, o beni görür ve her hali bilir; cihanı sarmıştır.

Diyerek, bir ay kadar bu türlü tefekkürden uzak olmamalı.

Bir kimse, üstteki manayı kendisine hal eder ise, bu edindiği halin adına :

— Rabıta..

Adı verilir. İlmel-yakin bu yoldan hâsıl olur; ibadetin zevki de bulunur. Nefis ve şeyatanın da, hilesinden, fesadından uzak kalır.

Cenab-ı Hak, bu rabıta sahibinin basiret gözünden beşeriyet perdesini kaldırıp izale eder; aynel-yakin derecesine de ulaştırır.

İşbu kimse, gide gide, hakkal-yakin rütbesine ulaşır.

***

4. KISIM: Mürakabe..

Resulüllah efendimiz, bir hadis-i şerifinde şöyle buyurmuştur :

وُجُودُكَ ذَنْبٌ لَا يُقَاسُ عَلَيْهِ ذَنْبٌ آخَرُ

— **«Vücudun öyle bir günahtır ki; hiç bir günah onunla kıyaslanamaz.»**

Bu mana uyarınca, bir dervişe, kendi benliğinden büyük bir günah yoktur.

Bu vücudla, Yüce Allah'ın zatından başka şeyleri hatırdan gönülden çıkarmaya; onun bütün eşyayı kuşattığını görüp düşünmeye :

— M ü r a k a b e . .

Denir. Şöyleki :

İnsan, kendi vücudunu bir şişeye benzetecek. Öncelikle bu şişeyi taşa çalıp kıracak. Onu kırıp mahvettikten sonra, bu dünya ve içindekileri, ona delâlet eden şeyleri dahi fena rüzgârına verip tozunu savuracaktır. Bundan sonra, ne kendinden ne de bu iş âleminden yana gönlünde bir şey bırakacak; hemen baki kalan tek Allah olacaktır.. İşbu gönülden tefekkürü hal etmyee :

— M ü r a k a b e . .

Denir.

اَللّٰهُ وَلِيُّ التَّوْفِيقِ وَنِعْمَ الرَّفِيقُ

Başarı ihsan eden Allah'tır; mana yolunda en güzel arkadaştır.

Bir çocuk dünyaya geldiği zaman, o çocuğun gönlünde iki taht bulunur. Birinde sultanî ruh, diğerinde ise, hayvanî ruh bulunur. O çocuk, yükümlülük çağına gelinceye kadar sultanî ruhla hayvanî ruh eşit durumdadırlar.

Mükellef çağa geldiği zaman, o kimse ilâhî emirleri tutar, ilâhî yasaklardan kaçar durumda olmaz; nefsanî hazların peşine düşüp cüz'î iradesini kötülükler tarafına sarf eder; nefsanî arzular tarafına istekle eğilir ise.. işte o zaman hayvanî ruh, sultanî ruhu alt eder. Sultanî ruhu kendi tahtından indirir; kendi istekleri altında tutar.

Hayvanî ruhun hükmü altında yenik düşen bir kimse; hangi halde olursa olsun, yirmi dört saatın yirmi dördünde dahi hayvanlık sıfatında, kötü huylarda, çeşitli masiyet işlerinde meşgul olup durur. Yüce Hakka taat ve ibadetten yana tamamen gafil bulunur.

Anlatılan halde bulunan kimsenin nefsinin adı şudur :

— Kötülükle emir ve hareket eden nefis (Emmare-i bissu)..

Nefsin bu sıfatı, celâl tarafından gelir. Bundaki bir hikmet odur ki : Altın gümüş nasıl ateşle tasfiye edilir ise.. cemal dahi, celâl ile tasfiye edilmeye muhtaçtır.

Rivayetlerde şöyle anlatılmıştır :

— Allah-ü Taâlâ, nefse şöyle sormuştur :

— Sen kimsin, ben kimim?.

Nefis de şöyle demiştir :

— Sen sensin, ben de benim.

Bunun üzerine ona açlık cehenneminde işkence etti. Ama, buradaki açlık, bilinen bayağı açlık değildir; onun kötü ihtiyacını vermemektir. Zira, onun islâh edilmesi ancak böyle olur. Yoksa bayağı bilinen açlıkla nefis ölmez.

Nefsin hali, dünya sevgisi ve baş olma sevdasıdır. Böyle bir davayı da Firavun ederdi.

Nefsin aczi yemek, içmek, büyük küçük abdestlere çıkmak, çiftleşmek, mesken ve bunların benzeri ihtiyaçlarını yerine getirmemekle olmaz. Bunları yapmayan kimse, belki sadece kendini zor durumda bırakır.

مَنْ عَرَفَ نَفْسَهُ فَقَدْ عَرَفَ رَبَّهُ

— **«Her kim nefsini bilirse, gerçekten Rabbını bilen o olur.»**

Hadis-i şerifinde buyurulan marifet nefsin aczini bilme makamında bir aciz hali değildir. Asıl nefsi aciz hale getirip öyle bilmek, Hakkın inayeti ve tevhid nuru ile elde edilir.

İşbu nefsin aczi, anlatılan manada bir şeydir; vicdanda duyulan bir zevktir. İki kaburga kemiğinin veya iki kürek arasındaki bir keyfiyettir.

Bir Hak yolcusu salike, yirmi dört saat içinde dört saat pişmanlık gelir, ibadet taatta bulunur ise.. işte o zaman sultanî ruh, hayvanî ruhu tahtından aşağı atar. Sultanî ruhun aldığı bu halle, nefsin kötülüğü, yani : Emmare sıfatı, levvame ile değişir. Nefsin bu yeni aldığı hale artık :

— Levvame..

Denir.

Levvame nefis sahipleri nekadar âbid, zahid olurlarsa.. levvame, mülhimeye doğru o kadar yükselir; iniş hali, yine levvameyedir. Hayvanî ruh, bundan sonra askerini alır, vücud ülkesinden dışarı çıkar. Ama, dışarıda bir saldırıda bulunur; sultanî ruhu, yine tahtından aşağı alır. Bu manadan ötürü, levvame ile emmare arasında bulunan kimsede korku çok olur.

Zâhirde, üstteki duruma misal olarak kedi ile farenin durumunu anlatmak yeterlidir.

Sanki fare gibi, kedinin ağzından kurtulmuş, kaçacak bir yer de olmadığından, deliğe girmiştir. Sanki, kedi kapının ağzında bekliyor; pençesini atsa, kendisini yakalayacak; delikten çıkaracak. İşte böylece delikte sıkışıp kalan kimse :

— Eğer bir daha kedinin ağzına girersem, beni helâk eder.

Diyerek nasıl korku duyarsa.. emmare hali ile levvame hali arasında bulunan kimse dahi, öyle korkar.

Kısacası; emmare ile levvame hali arasında bulunan kimsenin hali, aynen kedinin önünde ve pençesinin altında bulunan, ağzında yere ve yerden ağzına dahi girip çıkmaya takatı olmayan sersem fare gibidir.

Anlatılan levvame halinde olan kimse, azıcık gaflette bulunup ve organlarından birini şeriat dairesinden çıkardığı anda, hayvanî ruhun üstünlük pençesine geçer. O yoldan bir fırsatını bulup sultanî ruhu, tahtından aşağı alır; aldığı anda da, nefis, levvameden emmareye iner. O zaman da, kalb, eski safiyetini bulamaz. Salikte, bu yüzden bir iç bunalımı baş gösterir. Kalbde bir yanma başlar ki, tarifi mümkün değildir.

Ne var ki, anlatılan durum, Hak yolcusu salik için, Yüce Hak'tan bir inayettir.

Zira, anlatılan halle durum bilinir; o hale düşen kimse de bunu anlar ve tevbe istiğfar ederek, aman dileme kapısına düşer. Çalışır çabalar, ağlar inler. Hâsılı, her ne yapar yapar Allah'ın yardımı ile yükselme yolunu bulur. Böyle olunca da, yine sultanî ruh, hayvanî ruha üstün gelir. Nefis de, önceki halini bulur, açılır.

Eğer Hak yolcusu salikte, anlatılan ateşle iç bunalımı zuhur etmemiş olsaydı; salik hayvanî ruhun üstün geldiğini, nefsin tamamen emmareye

düştüğünü, sutalnî ruhun alt olduğunu, inişe geçtiğini bilemezdi. Kusurunun affı ile, terakkisinin sebebine teşebbüs edemezdi. Güven duygusuna kapılır; Yüce Hakkın mekrinden emin olurdu. A'raf suresinin 99. âyetinde buyurulan :

فَلَا يَأْمَنُ مَكْرَ اللّٰهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْخَاسِرُونَ

— **«Allah'ın mekrinden, ancak varını yitirenler emin olurlar..»**

Manadaki zümreye katılırdı. Böyle bir şey ise.. ezelî şekavet alâmetidir. O durumda, akla hayale gelmeyen habis işlerde bulunur; içte ve dışta hiç bir ilâhî terbiye zuhur etmezdi. Ne bir dert gelirdi; ne de belâ, gam.. Hiç bir kedere de uğramaz; nefsinin hazzında, zevkinde olup giderdi.

Eğer bir kimse, kendisinde anlatılan yersiz hallerden bir belirti bulur ise, başını taşlara vurup çaresine baksın; zira, son nefesin kötü verilmesine alâmettir.

Emmare sahibi bir kimse, aradan geçen yirmi dört saat içinde, dört saati aydınlık, bütün organları, şeriatın emirleri ile örtülü, masiyete dönmeyen bir halde ise.. o zaman bilmeli ki : Hayvanî ruh açıkta kaldı. Artık kendisine barınak olacak şeriat dışı bir yer yoktur; bulamaz. Bunun üzerine hayvanî ruh, askerlerini de toplar, bulunduğu yerden çıkar; Çamlıca gibi bir yere konar. İşbu hali bulan kimseye :

— Mülhime sahibi..

Denir.

Bu duruma gelen kul, şöyle yalvarıp yakarmalıdır :

— Aman ya Rabbi, sana sığınırım. Beni ibadet taattan geri bırakma. Hayvanî ruhu bana sataştırma.

Onun böyle yalvarıp yakarması üzerine, Çamlıcadaki hayvanî ruhu yakalar, hapseder, bir tomruğa koyarlar .

O zaman, onun sahibi ferahlar; çünkü düşmana üstün geldi; yol kesici yakalandı.

Bundan sonra, hayvan ruha, bir forma giydirilir.[1] Bu formanın adına :

— Mutmainne..

Denilir. Ne var ki, bu mutmainne sahibi, yine durumdan emin değildir. Bunun için, kendi kendine şöyle der :

— Ya o hapse giren hapisten kurtulur ise.. ya da Çamlıca'daki askerleri gelip onu kurtarır ise, halim nasıl olur?.

Hiç bir halinden emin olamaz; devamlı yalvarır yakarır; Allah'ın rızasına uygun işlerde bulunur. İşte o zaman, hayvanî ruh, sultanî ruha yalvarmaya başlar :

— Aman beni şu hapisten kurtar. Sana, diğer yardımcıların gibi hizmette bulunayım.

İşte o zaman, hayvanî ruha, Allah tarafından bir forma daha giydirilir. Bunun adına :

— Razıye..

Denir.

Ne var ki, bu razıye sahibi, yine halinden emin olamaz.

Bu nefs-i razıyeden ötürü, o razıye sahibinin Cenab-ı Kibriyaya yalvarıp yakarması, ibadet taatı daha ziyade olur. İşte o zaman, razıye nefi, sultanî ruhun ayağına kapanır. Sultanî ruh sorar :

— Ne istiyorsun, dileğin nedir?.

Razıye nefis, sultanî ruha şöyle der :

— Ben sana karşı dıştan razı idim. Ama, her yönü sana hizmet etmeye içim razı değildi. Şimdi, dışım sana karşı nasıl razı ise, içim dahi sana karşı o şekilde razıdır. Bundan sonra, her bakımdan sana karşı kul kurbanım.

Bundan sonra, razıye nefse dahi, Allah tarafından bir forma giydirilir. Bu formanın adına :

— Marzıye..

Denilir.

(1) Bu mutmainne formasını giyen sultanî ruh da olabilir. Eserde, hayvanî ruh olduğu yazılmıştır. Onu değiştirmedik; bu notu koymayı yerinde bulduk.

اَللّٰهُ وَلِيُّ التَّوْفِيقِ وَنِعْمَ الرَّفِيقُ

Başarı ihsan eden Allah'tır; mana yolunda en güzel arkadaştır.

***

İnsanın içinde bulunan manevî hastalıklar, kötü huylar; insanın dışındaki kan bozukluğundan ve ciğerin karakterinden meydana gelen çıbanlar gibidir. Kötü huylar sebebi ile meydana çıkan hayvaniyet sıfatları dahi, deşilen çıbanlardan kan, irin, sarı su gibidir.

Hali anlatıldığı gibi olan kimsenin daima şuna buna kibir, hased edip saldırıya, öfkelenmeye, buğza düşmanlığa geçip diğer kötü huyları, hayvanlık sıfatlarını yerine getirdikten sonra eline tesbih alıp tevbe istiğfar etmesi; deşilen çıbanlardan akan kan, irin, sarı suları elindeki mendille silmeye, çıbanların üstüne de yakı yapıştırmaya benzer. Onları bin kere silse, yakı yapıştırsa kandan bozukluk, ciğerden hararet giderilmedikçe dışarıdan hiç bir ilâcın faydası olmaz; öte yandan dört çıban daha çıkar deşilir. Taa, içteki bozukluk giderilip çıbandan ve silmeden kurtuluncaya kadar bu iş böyle gider.

Bu misalde anlatıldığı gibi; kanında bozukluk, ciğerinde hararet olan kimse kanındaki bozukluğu, ciğerindeki harareti içeriden kesmedikçe, kanı düzelip ciğeri iyileşmedikçe yüzünde ve sair organlarında bulunan çıbanlara yakı yapıştırması, çıbanlardan akan kanı, irini, sarı suyu elindeki mendille silip temizlemesi ile giderilemez.

İçten manevî hastalık olan kötü huyların durumu da böyledir. Bir kimsede öyle şeyler varsa, onları kalbden gönülden çıkarmak gerekir. Onlar çıkarıldıktan sonra kalb, nefis, ruh, tabiat tevhid nurları ile yararlı hale getirilmedikçe o kimsenin eline tesbih alması, dıştan tevbe istiğfar etmesi aslında günah kirlerinin temizlenmesine sebeb olur; devadır. Ama kalbdeki kötü huylara, sadece dıştan yapılan o gibi tevbe istiğfarın faydası yoktur. Bunun için de, hemen her zaman, kendisinde hayvanlık sıfatı zuhur eder. Zaman olur ki : Tek kötü huy, bir adamın kırk yıllık ibadet taatını bir anda mahveder. Bunun için kötü huy sahibi nekadar âbid, za-

hid, müttaki olursa olsun; kendisinden emin olamaz. Taa, o kötü huylardan kurtuluncaya kadar.. Zira, kötü huy sahibinin ibadet taat etmesi, barut ile tünel yapılan bir zemin üzerinde bina kurmak gibidir.

Bir adamı düşünelim. Arsasının zemininde çuval çuval barut dolu mağara ve mahzenler vardır. O kimse de, o mağara ve mahzenleri bariuttan temizlememitşir. Onun üzerine senelerce; malla, bedenle çalışıp emek vermiş, özenerek kale gibi sağlam, süslü bir saray yaptırmıştır.

Bütün bu işlerini ikmal ederek, sarayının içine gireceği, rahat edeceği sırada zemindeki barut çuvallarından birine bir yerden bir kıvılcım sıçrar; o saray da toz duman olup gider.

Hal böyle iken o adam, yine de arsasında bulunan barutların temizlenmesi cihetine gitmez. Yine birkaç sene çalışır çabalar bir saray yaptırır. Yine bir taraftan bir kıvılcım sıçrar, sarayı kökünden uçurur.

O kimse, bu şekilde uğraşıp dururken bu adama deseler ki :

— Kardeş, sen ne acaip adamsın!. Parana ve bunca emeğine acımaz mısın?. Bunları yolda mı buldun? Hiç barut üzerine bina kurulur mu?. Kaç yıldır bu bina ile uğraşıyorsun. Onu bitirip oturacağın zaman ona bir kıvılcım dokunuyor, havaya uçup gidiyor. Bu arsada barutlar bulundukça, ne zaman bina kursan, temel tutmaz. Şimdi gel de, bu arsa içinde bulunan mağara, mahzen ve tünelleri açtır; oralarda nekadar barut varsa çıkar. Ondn sonra, sağlam temeli bul, binyı kur. Böyle olunca, kurduğun bina temel tutar. Sen de, ondan sonra rahat edersin. Safa bulur, rahat edersin.

Bundan sonra o adam, sözleri tutar, temeli bulur, binasını kurar ise.. rahat edip safa bulur. Bunda da hiç şüphe yoktur. Kurduğu bu bina, bir kulübe bile olsa, tehlikelerden kurtulur; yerinde sakin sakin oturur.

Üstteki misalde belirtilen :

— A r s a . .

Deyimi ile, insanın bedeni murad edilmektedir. Baruttan murad ise şunlardır : Kibir, riya, sum'a, ucüp, çekememezlik, hased, kin, öfke, buğuz, cimrilik..

Anlatılanlara benzeyen daha nice kötü huylar ve hayvanlık sıfatları vardır ki; onların her biri bir çuval baruta bedeldir. Bu kötü huyların cümlesinden bir kimse geçse, sadece bir tanesi kalsa; anlatılan arsadaki barutların cümlesini temizleyip bir çuvalını bırakmaya benzer. Hiç bir

zaman tehlikeden emin olmak mümkün değildir. Bir yandan bir kıvılcımın dokunmasına bakar; dokunduğu anda o binanın altını üstüne getir.

Anlatılan :

— Kıvılcım..

Tabirinden murad ise.. bir kimsenin, bu kötü huyların birine dokunaklı lâf etmesidir.

— Bina..

Deyiminden murad ise.. Yüce Hakka taat ve ibadet çeşitleridir.

Gelelim, bu kötü huylardan kurtulmanın çarelerine.. bu huylardan tamamen kurtulmak için, mücahede külüngü ele alınmalı. Gayret kemeri bele kuşanmalı. Her bir kötü huyun giderilmesi için bir sene onun zıddı ile amel etmeli.

Bunun için şöyle söylenebilir :

— Her bir kötü huy için, anlatılan şekilde çalışmak, nice seneler mücahede edip uğraşmayı gerektirir. Bu, uzun ömür, çokça mücahede ister. Benim ise, o kadar vakte ve mücahedeye ömrüm yetmez, vücudum da dayanmaz. Bana şöyle kestirmeden bir yol göster. O yoldan, bütün kötü huylardan kurtulayım. Az zamanda da çok yol alayım.

Bunun için sana şöyle derim :

— Bunun kısa yoldan usulü, dört şeyi kendine huy edinmendir; onları sırası ile anlatayım :

BİRİNCİSİ : Kendini herkesten aşağı görmek..

Allah katında yüksek kimdir, aşağı kimdir bilinmez. Bunun için, insan kendi aşağılığını bilmelidir. Böyle bir durumda, kıyamet günü, ortaya bir mahcubiyet çıkmaz. Bunun için, insan kendini cümle yaratılmışlardan aşağı görüp davranışlarını ona göre ayarlamalıdır. Yaratılmışlar arasında, kendisinden aşağı hiç kimseyi görmemeli; her hususta, cümleyi kendisinden üstün tutmalı :

— Ben daha aşağıyım, bunlar benden üstündür..

Demeli..

Bu, öyle güzel bir huydur ki, bir kimse kalben bunu niyetine alıp da cümle yaratılmışa bu gözle bakar ise.. taklid olsa dahi bu âlemde kibir,

hased, buğuz, düşmanlık edecek; beğenmediği için kötüleyip gıybetini edecek, kızıp darılacak ne bir şey, ne bir kimse bulabilir. Zira ona göre, kendisinden daha aşağı kimse yoktur. Kendisine denk, kendi ayarında kimse de bulamaz ki, onlardan söylesin. Cümlesi, kendisinden daha üstün, kime kötü huylarını işletsin. Her insan, onun gözünde yüksektir. Tabiatı ile, insan kendisinden üstün olan kimseye eğilmeye, sevmeye, tazim etmeye, mahabbet etmeye, övmeye muhtaçtır.

İKİNCİSİ : Günahlarını görmek..

İnsan, bütün kusurunu ve günahlarını önüne koyup affedilip bağışlanması için ilâhî rahmeti beklemelidir.

Bu, öyle bir güzel huydur ki; bunu düşünen kimse : Başka birinde günah ve kusur görmek için vakit bulamaz.

ÜÇÜNCÜSÜ : Acizliğini görmek..

İnsan, hemen her şeyde, kendi acizlik durumunu ele almalıdır. Bunu, kendisinde isbat etmelidir.

Bu, öyle bir güzel huydur ki : Bu görüşte olan kimsede Cenab-ı Hakkın kudreti ortaya çıkar.

DÖRDÜNCÜSÜ : Aman dilemektir.

Bir kimse, bu huyu benimsemek için kendisini şöyle görecek : Umman denizin ortasındadır, gemisi batmış, bir karataş üzerinde kalmış, her yandan yardım kesilmiş, işi Allah'a kalmış.

Bu durumda olan bir kimse, iki eli böğründe :

— Aman, ya Rabbi, sana sığınırım..

Diyen kimsenin durumundadır. Her nefeste :

— A m a n . .

Demesi gerekir.

İşte bütün pirlerin görmek istediği esas huy bu dördüdür. Temellerin temeli, usullerin usulü bunlardır. Kusur olarak bilinen her ne varsa, bunların kollarıdır. Dolaşa dolaşa, sonunda bu dört huya çıkılır. Bunun için, asıl ezberlenip uygulanacak esas bu dört huydur. Bütün anlatmalar, bu dört huyu bildirmek içindir.

Bunları yapmanın da esas usulü şöyledir :

Temizce abdest almalı. Tenha bir yerde seccade üzerinde oturmalı. Bundan sonra kendi vücudunda bulunan toprağı toprağa, suyu suya, ateşi ateşe, havayı havaya verip her emaneti yerine teslim ettikten sonra kendisi orta yerde açıkta kalmıştır. Kendisini böyle farz eden kimse, nefsine şöyle hitab etmelidir :

— Bunca zamandır seninle bu kadar kusur ve günah işledik. Hiç utanmadık. Kendi aşağılığımızı ve acizliğimizi bilmedik. Günahlarımızı önümüze koyup affedilip bağışlanmak için aman dilemek kapısında bulunmadık. Gel, seninle bugün Yüce Allah'ın huzurunda söz verelim. Bundan sonra kendimizden daha aşağı kimse görmeyelim. Gözümüzü günahlarımıza dikelim. Acizimizi elimize alalım. Aman dileme kapısında duralım. İlâhî rahmetten ümidimizi kesmeyelim. Bunları yapmaktan ve arzu etmekten gayemiz ancak Allah ve Allah'ın rızası olsun.

Böyle dedikten sonra, nefsi ile söz kesmeli; kestiği bu sözde de sebat etmelidir.

Cenab-ı Hak cümlemize nasib eylesin. Resullerin efendisi hürmetine. Âmin!..

Bir kimse, anlatılan işleri kendisine hal edinip gezdiği sırada, ihsan kapıları açılabilir; keşifler kerametler ortaya çıkar. Bunları kesinlikle kendisine mal etmemelidir. Cümlesini malın mülkün sahibine teslim etmesi gerekir. Kendisini övdükleri zaman :

— Bu övgü, ressame ve modelciye aittir..

Deyip ondan dahi sıyrılmalıdır. Eğer kendisini kötüleyecek olurlarsa :

— Bende öyle bir kötü hal olmasaydı, söylemezlerdi.. Allah onlardan razı olsun bana hatırlattılar.

Diyerek tevbe istiğfar eder; o halden geçmeğe de karar verir. Eğer kendisinde o dedikleri kötülük yoksa, onlara hakkını helâl etmelidir. Cümle mahlukatı ileride görüp kendisini onlardan aşağı koymalıdır. Hemen orada oturmalı, ondan sonra da, kendisinden aşağı bir yaratık görmemelidir.

اَللّٰهُ وَلِيُّ التَّوْفِيقِ وَنِعْمَ الرَّفِيقُ

Başarı ihsan eden Allah'tır; mana yolunda en güzel arkadaştır.

*
**

Hemen herkes, Allah rızasını arar. Ama, Allah rızasının ne olduğunu ve nerede bulunduğunu bilemez.

Bazı zatlar, Allah rızasının ibadette olduğunu anlatmışlardır. İbadeti dahi ikiye ayırmışlardır. Şöyleki :

a) Zâhirî ibadet..

b) Batınî ibadet..

Zâhirî ibadet, bedenle yapılan ibadetlerdir; bunları herkes bilir.

— Batınî ibadet..

Diye anlatılan ibadet ise.. bedenin batını ile ilgilidir; kalb ibadeti sayılır. Bu türlü ibadet, kalbde hâsıl olan bir edepten ibarettir. O edebin de iki yüzü vardır, şöyleki :

a) Zâhire dönük yüzü..

b) Batına dönük yüzü..

Kalb edebinin batınî olan yüzü gözdedir. Göz nereye bakar ise.. oradan Hakkı görür. Çünkü, cümle eşya, onun mülküdür. Hemen hepsini, mükemmel kudreti ile yaratmıştır, sanatıdır. Bu manada Niyaz-i Mısrî şöyle demiştir :

Ârife eşyada esma görünür;
Cümle eşyada müsemma görünür;
Bu niyaziden de Mevlâ görünür..
Âdem isen semme vechülluhi bul;
Kande baksan, o güzel Allah'ı bul..

Onun böyle deyişi, anlatılan edebi öğretip manayı açmaktır.

Kalbin, anlatılan edebe sahib olması, başarılı olmaya muhtaçtır. Başarıyı elde etmek ise.. ihlâs ile tevhid sahibi olmaya kalmıştır.

Yapılan işte esas olan niyettir. Niyetin şartı da ihlâstır. İhlâsın esası ise, gizli şirkten kurtulmaktır. Gizli şirk ise.. yoku vara ortak etmektir.

Gerçekte, bütün eşya yok hükmündedir. Gerek kulun kendi varlığı,

gerekse başkaları.. Bunun için de, hemen her şeyden yok olup kurtulmak gerek. Bundan sonra da, tek varlığı isbat etmedikçe, ihlâsı elde etmek mümkün değildir.

Bir kimse, ihlâsla tevhide bel bağlar ise.. başarı forması kendisine giydirilir. Bir kalbe başarı ihsanı geldiği zaman, kalb asıl adını o zaman bulur. Göz dahi Yüce Hakkın gayrını görmez olur.

Başarının kalbe ihsan edilişi de, misalleri ile yukarıda anlatıldı.

***

Şimdi bir hikâye anlatalım. Söyleki :

Âmânın biri, mükemmel üstad sanatının ehli bir göz dokturuna gider. Gözlerinin açılması için çare diler.

Bunun üzerine göz doktoru, onu alır bir mesire yerine götürür. Orada kendisine bir ilâç`koklatır ve bayıltır. Gözlerini çıkarıp ilâçlarken, havadan bir çaylak iner, gözün birini kaptığı gibi havalanır.

O yerde otlayan keçiler de varmış. Hemen o göz doktoru çarçabuk keçinin bir gözünü çıkarır sıcağı sıcağına bağlar, âmânın giden gözünün yerine yerleştirir. Gitmeyen gözünü de, aynı yerine koyar. Yakı ile yapıştırır. Bundan sonra âmâyı yine bir ilâçla ayıltıp yerine gönderir.

Aradan zaman geçince âmâ görür ki : Gözleri güzel olmuş..

Doktor âmâya sorar :

— Gözlerin nasıl görüyor?.

O âmâ da, hayli duâlar edip över; sonunda şöyle söyler :

— Bu gözüm öncekinden elbette güzel görüyor; ama şu gözümde bir incelik var. Bu işe şaşıyorum.

Göz doktoru sorar :

— Nedir o incelik?.

Âmâ adam şöyle söyler :

— Her nerede bir otlak ve sulak yerden geçsem, bu gözüm o tarafa kayıp kayıp gidiyor. Kesinlikle başka şeye meyletmiyor. Daima gözü, otlak ve sulak yerlerdedir.

O göz doktoru o zaman anlar ki : Bu, çıkarıp aldığı keçi gözüdür. Zira, keçinin hali ve şanı ancak otlak ve sulak yerleri görmektir. İnsanın gözünün durumu ise, her nereye bakacak olsa, Yüce Hakkı görmektir. Ama, bu Hakkı görmek işinde adam gözü gerekir. Bu adam gözünün elde edilmesi için de, nefsin kendisini terk etmesine, yersiz arzularını bırakmasına, hayvanî ruhun elinden kurtulmasına, insanlık sıfatına bürünmesine bağlıdır. Böyle bir şeyde ise, nefse karşı mücahede etmeye ihtiyaç vardır. Çünkü :

اُتْرُكْ نَفْسَكَ ثُمَّ تَعَالْ

— Nefsini bırak da gel..

Buyurulmuştur.

— Üstteki manaya dair bir hikâye daha.. Şöyleki :

Mecnun, bir yerde Leylâ'nın aşkına alt olur. Oradan kalkar, bir deveye biner. Uykuyu ve dinlenmeyi bırakarak, uzun mesafe alır. Leylâ'nın bulunduğu şeyhe yaklaştığı zaman :

— Artık, sevgilimin şehrine yaklaştım.

Der, kalbi rahat olduğu halde Mecmun'u uyku bastırır. Devenin üzerinde uyuyup kalır.

Mecnunun kalktığı ve yola çıktığı yerde, bindiği devenin :

— K û ş e k . .

Tabir edilen bir yavrusu varmış. Bir türlü ondan ayrılmak istemezmiş ama, Mecnu'nun zoru ile yola gidermiş.

Mecnun uyur uyumaz, hali ile deveyi sürmekten kalmış. Deve de bunu bir fırsat bilip hemen yoldan dönüp Kûşek'ine doğru süratle yollanmış; Kûşek'ine de kavuşmuş.

Zavallı Mecnun uyandığı zaman bakar ki : Deve eski kaldığı yere gelmiş; yavrusunu bulmuş. Mecnun'un çektiği ise, sağdıç emeğine dönmüş.. Başka çare de yok.

Yine deveyi Kûşek'inden ayırmış, yola koyulmuş. Önce uyuduğu ye-

re yaklaştığı zaman, yine uyku bastırmış, yine deveyi Kûşek'inin yanında bulmuş..

Hâsılı, bu şekilde gide gele âciz kalmış, bir türlü mümkün olup da devenin Kûşek'i varken, onu Leylâ'sına kadar sürmek müyesser olmamış. Zira, devenin hep aklı Kûşek'inde imiş. Mecnun'u az uyur bulduğu anda dönmesi ile Kûşek'inin yanına varması bir oluyormuş.

Mecnun, kendi kendine şöyle demiş :

— Bu işin çaresi, ya devenin Kûşek'ini öldürüp onunla olan bağını koparmak; yahut deveyi bırakıp gitmektir.

Devenin bağını koparmak için, Kûşek'ini kesmeye de dayanamamış :

— Başka ne gibi ihtimal var ki?.

Deyip deveyi bırakmış..

Bundan sonra, Leylâ'nın şehrine gitmiş.. İşte :

أُتْرُكْ نَفْسَكَ ثُمَّ تَعَالْ

— Nefsini bırak da gel..

Cümlesinin manası budur. Şayet sen :

— Ben deveyi bırakamam.

نَفْسُكَ مَطِيَّتُكَ فَأَرْفِقْ بِهَا

— «Nefis, senin bineğindir, ona şefkatli davran..»

Hadis-i şerifi uyarınca amel ederim..

Der isen, o zaman Kûşek'ini öldürmek gerekecek; ta ki, geride devenin bir bağlantısı kalmaya.. Bu şekilde, arzu edilen yere vara.. Aksi halde, onun geride bağlantısı kaldıkça, fırsat bulduğu anda dönüp oraya gider. Böyle bir şey de, büyük bir mücahededir.

— Batınî, kalbî ibadet..

Adı verilen edebin dıştaki yüzü ise dil iledir.

سَلَامَةُ الْإِنْسَانِ فِي حِفْظِ اللِّسَانِ

— **«İnsanın selâmeti dili korumaktadır.»**

Hadis-i şerifi uyarınca, dili koruyup sükût etmesidir. Demişlerdir ki :

— Dünyaya gelen adam konuşacaktır. Konuştuğu zaman da, şunlardan birini yapacaktır :

a) Gıybet..

b) Yalan..

c) Malâyani.. (Yani : Dünyaya ve âhirete yaramayan sözler..)

Konuşulan sözlere, mutlaka bu üç şeyden biri karışacak. Bunun için en iyisi, susmaktır. Susup dururken, anlatılacak dokuz şeyi düşünmek gerekir:

1. Aklı erdiği kadar, Resulüllah Ahmed'in —Allah ona salât ve selâm eylsein— şeriatını..

2. Tarikat-ı Muhammediyeyi.

3. Hakikatı..

4. Marifeti..

5. Resulüllah efendimizin sünnetlerini..

6. Mürşidi..

7. Resulüllah'ın bizzat kendisini; Allah ona salât ve selâm eylesin.

8. Yüce Allah'ı..

9. Pek gerekli olan yeteri kadar yiyecek ve içecek işlerini..

Aklı başında, kâmil insanın sıfatı da beştir; şöyleki :

a) Düşmanı affedip içten ve dıştan onu sevmek..

b) Allah'ın işine karışmamak; hiç bir işi boşuna olmuş bulmamak..

c) Celâl ehli ile, cemal ehlini bir tutmak..

d) On gün aç kalsan dahi, halktan bir şey istememekten başka; Yüce Hak'tan dahi, kalbden bir şey istemekten utanmak..

e) S ü k û t . .

Bu manada :

مَنْ صَمَتَ نَجَا

— **«Susan kurtulur.»**

Emri açıktır. Ayrıca, Resulüllah efendimizin buyurduğu :

أَدَّبَنِي رَبِّي فَأَحْسَنَ تَأْدِيبِي

— **«Edebi, Rabbım bana öğretti; pek güzel terbiye etti.»**

Edep dahi, bu edeptir. Bu edep dahi iki türlüdür :

a) Gözde, Yüce Hakkı görmek..

b) Dilde sükût durmaktır.

Bunları yapmayı, Cenab-ı Allah, cümlemize kolay eylesin. Â m i n ! .

***

Bedenle yapılan zâhirî ibadetler, mükemmel insan olmayı sağlamazlar; Yüce Hakkın dergâhına da doğrudan doğruya ulaştırmazlar. Ama bunlar, müstakil birer sebeb olup Resulüllah efendimizin sünneti ile süslendiği takdirde, huyları güzelleştirir.

Bu manada, imamamız, İmam-ı Azam hazretlerinin şöyle dediği anlatılmıştır :

— Bir kimseyi sıtma tuttuğu zaman, o kimsenin yanında dört kişi bulunsa; biri bir elinden, biri diğer elinden tutsa, kalan iki kişi de birer ayağından tutsa o adamın vücudundaki sarsıntıyı durduramazlar. Ancak, işinin ehli bir doktorun verdiği ilâcı kullandıktan sonra bedenin sarsıntısı durur.

Anlatılan misaldeki gibi, bir adamın : Namaz sağ elini, oruç sol elini,

zekât sadaka sağ ayağını, virdler ve zikirler sol ayağını tutsa; kalbi kötü huylarla hastalıklı olursa.. bu tutmaların hiç bir faydası olmaz. Bu da, işinin ehli doktor olan kâmil bir mürşidin vereceği ilâca muhtaçtır.

Üstteki manaya bakarak :

— Bunların mademki faydası yokmuş; niçin bunlarla meşgul olayım?.

Denirse.. haşaki, bu ibadetler boş ola.. Bunlar, esas maldan sayılmaz ama, kesinlikle de bırakılmaz. Bunun için şöyle bir misal verebiliriz :

İnsanın vücudunu bir gemiye benzetirsek, bunlar da vücud gemisinin safrası gibidir. Her nekadar safra bir şey etmez ise de, geminin safraya ihtiyacı vardır. Geminin her bir âleti mükemmel olsa, fakat safrası olmasa hemen devrilir.

Tıpkı anlatılan misaldeki gibi, beden gemisinde o safra olmadıkça, hakikat denizinde hikmet iskelesine yanaşıp marifet incilerini alamaz.

Bu marifet incilerini almak için de, sermaye gereklidir. Sermayesiz bir gemi, hikmet iskelesine yanaşmış olsa orada ne alabilir?. Zira, sermaye sandığında bir pulu bile yoktur. Mal satacak olsa ne satacaktır; mal saydığı yükü sadece safradır.

Her kimin beden gemisinde kalb sandığı Muhammedî irfanla, Mustafavî huylarla sermaye dolu olursa.. ilâhî hikmet iskelesine yanaştığı zaman, ilâhî marifetlerle gemisini doldurur.

Sonra, şöyle anlatmışlardır :

— İbadetin yükte ağır pahada hafifi, pahada ağır yükte hafifi vardır.

Abdest, namaz, oruç, hayırlar ve iyilikler cinsinden dışta yapılan her nekadar ibadet taat çeşidi şeyler varsa, hepsi yükte ağır pahada hafiftir; eski bakıra benzer. Allah'ın rızası, Resulüllah'ın sünneti, mürşidin sözü ise.. yükte hafif, pahada ağır şeylerdir; inciye benzerler. Yarın, kıyamet günü bunlar ortaya çıktığı zaman görürsünüz, beni doğrularsınız.

Hazret-i Mürşidi, Musa aleyhisselâmın ağacına benzetmişlerdir; bu manayı anlamaya çalış.

Hazret-i Mevlâna şöyle demiştir :

— Ben, aşıkların gözüne görünen sadece bu cisimden ibaret değilim.

Ben, öyle bir tad ve öyle bir hoşluğum ki; müridlerin özünde bulunurum. Sözlerimden Allah Allah çıkar. O hali bulup da, o tadı tattığın zaman, onu bir ganimet bil. Allah'a da şükret. İşte ben, oyum.

Bir şiir :

Mürşide er, mürşide sen;
Göresin halikı ahsen..
Hakkı gören halkı neyler;
Var mı bir Hak sözün dinler..
Nuriya, kefilim söyler;
Göresin halikı ahsen..[1]

Değerli kardeşim, Allah'in rızasını herkes ister. Ama, Allah rızasının ne olduğunu ve nerede bulunduğunu da bilemez. Bu durum yukarıda anlatıldı.

Kısaca, Allah rızası şu iki şeyden ibarettir :

a) Allah'ın yaptığını beğenmek.. Şöyleki :

Bütün âlimlerini, dünyasını, âhiretini, ölülerini, dirilerini, mahşerini, sorgusunu, hesabını, affını, azabını, cezasını, sevabını, cennetini, cehennemini, tüm mahlukat ve mevcudatını, bunların davranışlarını ve duruşlarını, bütün dert ve belâlarını, ihsanlarını, meleklerini, kitaplarını, emirlerini, yasaklarını, farzlarını, vaciplerini, sünnetlerini, müstahaplerini, mübahlârını, haramlarını, helâllarını, mekruhlarını, müfsitlerini, peygamberlerini, velîlerini, bütün kullarını, şeriatını, tarikatını, hakikatını, marifetini, âlem yaratılalıdan bu ana kadar her ne olmuş ise cümlesini, hâsılı :

— Allah'ın muradı olmaz ise, sinek kanadını oynatamaz..

Deyip, şu anda ve şimdi ne yapıyor ise.. onları dahi hoş görüp beğenmektir.

Kâfir, çıfıt, fasık, şu âlemde her ne varsa, her ne olursa hepsi Yüce Hakkın bilmesi ile, yaratması ile takdiri iledir. Yüce Sübhan Hak, boş yere hiç bir şey yapmaz. Âlemi islâh etmek ona vacip değildir. Hiç bir ferde zulüm etmez. Olan işlerin hiç birini kulun arzusuna göre yaratmaz; mutlaka kendi arzu ve iradesine göre yaratır.

İşte bütün bu anlatılanları aciz kul, yakinen anlamalıdır. Kendisinin dahi, düşük, asi, âciz olduğunu bilecektir. Nefsine ait arzuları dahi, tama-

men bırakacaktır. Şu anda, Allah'ın muradı her ne ise.. onu yerine getirmeye çalışıp gayret edecektir. Hikmetlerine karışmayıp :

— Cümlesi yolundadır..

Diyerek, kalb ve kalıpla her bir hale razı ve müteşekkir olmalıdır. Bu halde her ne işlemişse uygun bulmalıdır. Candan gönülden tamamını beğenmelidir. Hiç birine de sataşmamalıdır.

Bir şiir :

Deme niçin şu şöyle;
Yoluncadır o öyle..
Bak sonunu seyreyle..
Görelim Mevlâ neyler;
Neylerse güzel eyler..

Eğer anlatılanın aksine hareket edip de; bazı şeyler için :

— Bu neden böyle oluyor?. Şöyle olsa daha hoş olmaz mı?.

Diyecek olursan, sana şu cevap gelir :

— Sen, benden iyi mi biliyorsun?. Edepsizlik etme kulum..

Eğer :

— Bu zamanın insanları azmıştır; nefisleri nasihat kabul etmiyor. Daima nefsanei arzularına tabi oluyor ve çeşitli fısk u fücur işliyorlar..

Deyip de beğenmeyecek olursan, o zaman seni, Bekara suresinin 44. âyetinde buyurulan :

أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ وَأَنْتُمْ تَتْلُونَ الْكِتَابَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ

— «İnsanlara iyiliği emrediyor, kendinizi unutuyor musunuz?. Halbuki kitabı da okumaktasınız. Hiç mi aklınız ermiyor?.»

Mana ile edebe getirir. Sonra da şöyle buyurur :

— O beğenmediğin şeyin, Allah katındaki durumunu nereden bileceksin?. Belki de senden daha yüksektir. Sen işin sonunu bilmiyorsun ki. Onların durumu, senden sorulacak değildir; sen kendi nefsinden sorumlusun.

Bir kimse, Yüce Allah'ın yaptığını beğenirse, kötüleyecek ve darılacak bir şey kalmaz. Bu arada, bütün kötü huylardan kurtulur. Gönlü daima rahat olur. Zira, insana gelen öfke ve hiddet; bir şeyi nefsin beğenmemesinden, tabiatın hoşlanmamasından ileri gelir.

O beğenilmeyen şey, haşa Allah'ın bilgisi ve haberi dışında bir başkası tarafından mı oluyor?. Eger bu fikirde ve :

— İşte bunun için beğenmiyorum..

Diyecek isen, durum değişir; sana bir diyeceğim yok. Böyle demeyip de :

— Allah istemez ise, hayır ve şerden bir şey vücuda gelmez; ancak Allah'ın bilgisi, muradı, takdiri ile vücuda gelir.

Dediğin halde, Allah'ın isteyip yarattığı bir şeyi beğenmemen, darılman, Allah'ın yaptığı şeyi beğenmemek olur. Haşa şöyle demek gibi bir mana çıkar :

— Niçin böyle uygunsuz işler yapıyorsun?.

Böyle bir şey de Hakka karşı durmaktır; onun işine karışmaktır.

Bu gibi şeylerden de çok çok sakınmak gerek.

Bir kimsenin beğenmediği şeyler; Yüce Allah'a elli seneden beri ibadet taat diye yaptığı kabahatlar olmalıdır. Hakka lâyık ibadetinin olmadığını bilip gece gündüz af dileyerek kabulünü ricat etmektir. Böyle bir beğenmemenin zararı yoktur.

Allah-ü Taâlâ, cümlemize yaptıklarını beğenmek nasib eylesin. Âmin!.

Yukarıda demiştik ki :

— Allah rızası şu iki şeyden ibarettir.

Onun birincisi için de şöyle demiştik :

— Allah'ın yaptığını beğenmek..

Bunu da oldukça açıkladık.. Gelelim ikincisine; o da şudur :

b) Kalb kırmamak, gönül yapmak..

Bilinmesi gerekir ki : Kalb kırmak, insanın dışını harab eder. Gönül yıkmak ise, insanın içini helâk eder.

Kalb kırma durumu, yukarıda anlatıldı; açıklandı. unun için onu tekrar yazmaya gerek yoktur.

GÖNÜL

Burada gönül yıkmanın, gönül yapmanın ne şekilde olduğunu, gönülün ne olduğunu açıklayalım inşallah..

Kalb başkadır, gönül başkadır. İkisi bir şey değildir. Kalb nasıl insanda ise, gönül de kalbdedir. Amma, şerefte, büyüklükte; gönülden daha şerefli, ondan daha büyük, ondan daha değerli bir yaratılmış yoktur.

Resulüllah efendimiz bir hadis-i şerifinde şöyle buyurdu :

أَوَّلُ مَا خَلَقَ اللهُ نُورَ مُحَمَّدٍ أَوَّلُ مَا خَلَقَ اللهُ رُوحَ مُحَمَّدٍ

— **«Allah ilk önce Muhammed'in nurunu yarattı; Allah, ilk önce Muhammed'in ruhunu yarattı.»**

İşte yaratılma sırası, bundan sonra gönüle gelmiştir.

— G ö n ü l . .

Dedikleri; şekli belli, rengi belli, yeri belli bir şekilde tasavvur edilemez. Anlatmakla, misal getirmekle de olur şey değildir. O, kalbin köşelerinden bir köşededir. Kalb ilâhî tecelli geldiği zaman, o gönül titremeye başlar. Titrerken de, Yüce Allah'ın o gönüle ikramı ve ihsanı olarak tecelli halinde özel bir hediye ihsan eder. O titrediği sırada, ilâhî hediye, o gönülde kendisi için ayrılan bir an içinde olur biter. Gelen hediye; yumurta şeklinde bir cevher şişe gibi olup içi nur doludur. Gönül onu elinde tutar gibi, tutar durur. O gönül sahibine bir kimse, bu halde iken raslasa ve nasıl olacaksa gönlünün hoşlanacağı bir şeyle gönlünü hoş etse, o anda o kimse veya gönül :

— Sana ikram olarak vereceğim bundan başka bir şeyim yok.

Der ve o ilâhî ihsan olan cevheri o kimseye verir ve onun mülkü olur. Sonuna kadar onunla kalır; ne biter, ne de tükenir. İşte :

— Falan kimse gönül yaptı; gönül aldı..

Dedikleri budur. Her iki kimseden de, Allah razı olur; hem gönül yapandan, hem gönül alandan..

Gönül yapandan, gönül yaptığı için razı olur. Gönülden ikram edip

ilâhî hediyeyi verenden dahi, o kimsenin içten ve dıştan hayat bulmasına sebeb olduğu için razı olur.

O rasgelen kimse, ahlaksızlık, Allah korusun başarısızlık sebebi ile o gönüle dokunsa da, o gönül kırılsa.. o gönül, elinde tuttuğu ve koruduğu ilâhî hediyeyi bırakacak olsa.. o cevher şişe, üst kattan mermer taşa yumurta düşer gibi düşer. Düştüğü anda dahi bin parça olur; içindeki nurlar da dökülür.

O kırılan parçalardan biri sıçrayıp o gönüle dokunan adamın kalbine saplanır. İşte, batınî hastalıklar, bundan hâsıl olur. Allah korusun; öldürücü zehir gibidir. İçten ve dıştan, insanın her türlü helâkine sebeb olur. İşte :

— Falan kimse gönül yıktı ve gönül yıkıntısına uğradı..

Dedikleri bu manayı anlatır. Bu iki kimseden de Allah razı değildir. Gönüle dokunandan razı değildir; çünkü, Allah'ın ulu dergâhı olan gönüle dokunmuştur. Kırılan gönülden de razı değildir; çünkü, gönlüne sahip olamamış :

اَشَدُّ الْبَلَآءِ عَلَى الْاَنْبِيَآءِ ثُمَّ الْاَوْلِيَآءِ ثُمَّ الْاَمْثَلِ فَالْاَمْثَلِ

— «Belânın en şiddetlisi peygamberleredir; sonra da evliyaya, sonra da sırası ile..»

Hadis-i şerifindeki manayı düşünememiş kırılmıştır. Karşı tarafın da; içten, dıştan harap ve helâk olmasına sebeb olmuştur.

Bir şiir :

Cihan bağında ey aşık, budur maksud-ü ins ü cin;
Ne sneden kimse incinsin, ne sen bir kimseden incin..[1]

(1) Bu şiirin daha açık Türkçesi şöyledir :
Ey aşık, bu cihan bahçesinde insanlar için asıl gaye şu cümlenin içine sığdırılmıştır : Hiç kimse senden incinmesin; sen de kimseden incinme..

Şu mana gizli olmamalı ki : Yüce Allah'ın tecellisine yer olan kâmillerden sayısız kimseler, bu türlü ilâhî ihsanı ve rabbanî bahşişi almaktadırlar. Allah'a yemin olsun; Allah hakkı için bu aldıklarını özellikle ehline, genellikle de Muhammed ümmetine verirler. Bu yoldan da, içten ve dıştan kâinatın devamına ve canlı durmasına sebeb olmuşlardır.

Cenab-ı Hak ihsanları ile insanları gölgeleri altına alan, manevî feyizleri yapanlardan bütün Muhammed ümmetini uzak eylemesin. Âmin!.

Bundan sonra, o hediye edilen ilâhî ihsan, melekler vasıtası ile toplattırılır. Allah korusun, bir yere yer edeceği zaman, melekler; saklı tutulan o ilâhî cevherin içinde bulunan nurdan bir parça alırlar. O kırılan parçanın yerleşeceği yere daire çevirirler. Allah'ın izni ile, o zatın hürmetine perde olur. O yer, gelecek musibetlerden korunur ve emin olur; ahalisi de selâmet bulur. O nur da hiç tükenmez.

Bir kimse, hiç kalb kırmadan gönül yapmayı başarır ise.. o ilâhî hediyenin bir tanesini almaya gönül sahibi birinden almayı başarır; içten ve dıştan ihya olur. Bu dünyada ve âhirette cümle sıkıntılardan ve âfetlerden selâmet bulur. Daima Allah'ın rızası yolunda olur.

Allah, cümlemizi kalb kırmayıp gönül yapanlardan eylesin. Âmin!.

Dersimizin evvelinde şöyle bir cümle geçmişti :

— Tarikat, hakikat, marifetten söz etmek şöyle dursun; bizim onlara aklımız ermez.

Bunun sebebi nedir?.

Bunun için şöyle bir açıklama yapabiliriz :

Ya kalbimiz paslanmıştır; amma nasıl paslanmıştır. Kat kat yosun bağlamıştır. Bu pasın giderilmesi için, önce, şeriat-ı mutahharanın icrası için, kalblerimizle söyleşiriz.

Bazı paslanmış demirleri ve diğer şeyleri; önce bir süre zeytinyağı ile, sirke ve limon gibi şeylerle ıslatıp yumuşatırız. Bundan sonra, kil veya toprak gibi şeylerle ondaki pasları alırız. Bundan sonra tebeşirle, çuha ile parlatırız. Beyaz tülbentle temizleyip tozunu almak da kolay olur.

Üstteki manaya göre, bize öncelikle gereken pâk şeriattır. Burada, şeriatın emirlerini bir bir sayıp öğretmeye ve anlatmaya gerek yoktur; cümlenizin bildiği şeydir. Mektepte okuduğumuz ilmihalin içindedir. Ön-

celikle bu emirler yerine getirilmeyince, hiç bir şey olmaz. Bunların cümlesi yerine getirilmelidir.

Ancak, onlar arasından üç ilâç anlatacağım. Bu üç şeyi iyice ezberler, kullanırsanız bu üç ilâç ve şeriat; paslı şeyleri zeytinyağına, sirkeye, limona batırıp yumuşatmak gibidir.

Kablinizin, dilinizin paslarını ve kirlerini yumuşatır, sonra da açılmasına sebeb olursanız; şeriat emirlerini de yerine getirirseniz inşaallah ileride önünüze şekerli zerdeli pilavlar dökeceğim ki : Yiyebileceğiniz kadar yiyiniz.

Üstte işaret edilen üç şey şunlardır :

a) Yalan söylememek..

b) Gıybet etmemek..

c) Helâl lokma yemek..

Bu arada, helâl malın, riya yolu ile haram edilmesinden sakınılması dahi emredilmiştir.

Alış verişe dair, Türkçe yazılmış Hamza Efendi Risalesi vardır. Ondan bir tane alınması ve riya meselesinin öğrenilmesi de tenbih edilmiştir.

Bu vakte gelinceye kadar, şeriattan, tarikattan hayli şeyler anlatıldı. Onlar arasında, güneşin zerresi, denizin damlası kadar kalem dağarcığın alabildiği mikdar yazıldı.

MARİFET

Buraya kadar, şeriatla tarikat, tarikatla hakikat gösterildi. Şimdi hakikatle marifete sıra geldi. Bu da, nefsi bilmektir. Bu manada, bir hadis-i şerif şöyledir :

مَنْ عَرَفَ نَفْسَهُ فَقَدْ عَرَفَ رَبَّهُ

— **«Her kim, nefsini bildiyse, gerçekten rabbını bilen o oldu.»**

Allah'ın izni ile, şimdi sıra bunu bilmeğe geldi.

Şu ana kadar şeriattan, tarikattan söz edildi; sağlı sollu iki ta-

rafın halleri açıklandı. Bunların ortasında bulunan tarik-ı müstakim olan doğru yol ise şöyle anlatılmıştır :

اَلطُّرُقُ اِلَى اللّٰهِ بِعَدَدِ اَنْفَاسِ الْخَلَائِقِ كُلُّهَا مَسْدُوْدَةٌ اِلَّا مَنِ

اِقْتَفٰى اَثَرَ الرَّسُوْلِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

— **«Allah'a giden yollar, halkın nefeslerinin sayısı kadardır. Ama, onların hepsi kapalıdır. Bu yollar, sadece Resulüllah'ın izinde gidenlere açıktır. Allah ona salât ve selâm eylesin.»**

Bu mana ve tam huzur dahi, daha önce anlatıldı.

Bundan sonra, Hak yolcusu salik, sarı karıncaya kadar bütün halkı bir daire içine alacaktır. Kendisini, bunların en küçüğü görecektir. Bu yüzden kendisini dairenin dışında ve hiç bir şey değilmiş gibi bulmalıdır. Böylece, yokluk makamına oturmalıdır. Bu hal içinde Cenab-ı Hak'tan kalacağı yeri istemelidir.

Bu arada, Yüce Hak'tan iki şey daha istemelidir; şöyleki :

a) Son nefeste iman selâmeti dilemek..

b) Mahşer günü, enbiya, evliya o kadar halk içinde ayıplarının ortaya çıkmamasını, Settar ismi hürmetine istemek..

Bundan sonra, hakikattan söyleyeceğim. Son nefes hakkında, hatırıma bir ders geldi. Bana şöyle denildi :

— İnsanın her nefesi, son nefesidir.

Zira, bir nefes, insana ömrü boyunca bir kere gelir; ikinci kere gelen nefes, bir başka nefestir. Onlar, tesbih gibi ard arda dizilmişlerdir.

Bu nefeslere tayin edilen melek, her nefes, insandan ne halde çıkarsa.. o melek, o nefesi mühürler, ilâhî hazinede korur. Yarın kıyamet günü, onun mührü açılıp ortaya çıkacak. Ne şekilde mühürlenmiş ise, o şekilde gelir; aynı kıyafette zuhur eder.

Hemen her ferd, bülûğ çağından taa, ölünceye kadar kaç nefes alıp verdiyse, her nefesten tek tek on beş kere sorguya çekilecektir.

Cenab-ı Hak, cümlemize iman selâmeti nasib ve müyesser eylesin.

Bana şöyle denildi :

— Cenab-ı Hak, kuluna ilâhî ihsanını bir anda ihsan eder. Bu yolda bütün marifet, aman dileme kapısında sabredip kalmaktır.

⁂

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman Rahim Allah'ın adı ile..

Burada, bir başka konuyu ele alalım; bir insanı misal getirerek söze başlayalım. Bu misal, bir insanın durumudur; şöyleki :

Anasından doğduğu, kendisini bileliberi içi dışı uyuzdur. Bu illetinden dolayı, her yanı kızıl yara olmuştur. Herkes, onun uyuzunun geçmesinden, yaralarının akıntısından dolayı kendisinden tiksinmektedir.

Yaralarının kaşıntısından; gece gündüz içi dışı ateş gibi yandığından asla uykusu ve rahatı yoktur.

Anlatılandan başka, fakirlerin de fakiri durumundadır. Akşamdan sabaha yiyeceği bir parça ekmeği yoktur; yatacak yeri yoktur. Sokak ortasında kalmıştır.

Hali anlatıldığı gibi olan bir kimseye, bir başkası gelip de şöyle dese :

— Kardeş, haberin var mı?. Âlemin sultanı padişah, gayet güzel bir saray yaptırmış; hem alabildiğine geniş, hem de oldukça yüksek.. Onu dille anlatmak mümkün değil.. Bir yanı deniz sahili, bir yanı gül gülistan, bağlık bahçelik. İçinde havuzlar be çağlayanlar var. Bu sarayın içinde, her türlü zevk mevcut..

Bu saraya her kim gelirse, izzet ikramla karşılanır ve ağırlanır. Özellikle onun zatına mahsus olmak üzere bir güzel daire açar; kendisi o daireye yerleştirilir. Hizmetine dahi, nice cariye ve gılman verilir.

O padişah, o dairelere yerleşen herkese, akşam sabah on sekiz çeşit nefis yemek çıkarıyormuş..

Eğer o kimsenin canı gezmek isterse; deniz tarafında güzel kayıklar, kara tarafında ise eflatunîler ve küheylan atlar hazır. Bunlarla istediği yere götürüp gezdiriyorlarmış.

Bu üstün saraya bir kere girdikten sonra, bir daha :

— Çık..

Demek yok. Oraya giren kimsenin ömrü sonsuzlara kadar böyle geçip gidiyormuş.

Ancak, oraya girmenin bir şartı varmış : İlletli, hastalıklı hiç bir kimse oraya alınmıyormuş.. Kapı önünde üstad hekimler, işinin ehli tabipler tayin edilmiş.. Gelen kimseyi, tepeden tırnağa muayene edip gözden geçiriyorlarmış.. Eğer o gelen kimsenin bir illeti yoksa :

— Buyurun efendim..

Deyip içeri alıyorlarmış.. İğne ucu kadar bir tarafında bir sivilce olsa, ona :

— Sen olmazsın..

Deyip geri çeviriyorlarmış.

Şimdi, bu anlatılanları dinledikten sonra, o kimse şöyle söyler :

— Ah kardeş, uyuz olmasaydım, o saraya ben de giderdim. Ne çareki, içim dışım yara içinde. Elli yıldır ne çektiğimi bir ben bilirim. Ne gecem gece, ne de gündüzüm gündüz. Fakirlik de başka şey.. Herkes benden tiksiniyor, istemiyor; onlara da inciniyorum. Bir taraftan da, içim dışım ateş gibi yanıyor. Öyle bir azab içindeyim ki, çaresi bulunur gibi değil..

Bunun üzerine, sarayı anlatan şöyle söyler :

— Bende bir merhem var. Senin bu yaralarına gayet iyi gelir. İçine dışına sürecek olursan, bir şeyin kalmaz; şifa bulursun. Ama ilk başta biraz sürersen, yakar. Eğer o yakmaya dayanabilirsen sana vereyim.

Bunun üzerine o uyuz adam da şöyle der :

— Aman kardeş, sen Hızır mısın?. Nekadar yakarsa yaksın dayanırım. Ben bu acı azaptan kurtulayım da, ne olursa olsun. Çünkü, sonsuz safaya kavuşacağım. Aman kerem eyle, yardım eyle de önce o merhemi ver. Bir an önce o merhemi içime dışıma süreyim; sağlık bulayım.

Sonra da gidip sarayın hekimlerine nabzımı göstereyim. İnşaallah sağlığıma tanık olurlar. Ben de o yüksek saraya girer, ömür sürdükçe sana hayır duâlar ederim.

Başka ne diyecek ki, elbette böyle der.

Bu misalden sonra, gelelim bizim durumumuza.. İçimiz dışımız yara.

Hiç uyuzumuza bakmıyoruz. Onların tiksintilerine, kendi yaralarımızın sebeb olduğunu da biliyoruz :

— Bizi istemiyorlar..

Diye de, onlara bir kat daha düşmanlık duygusu besliyoruz.

Burada anlatılan ilâçlara, cami dolusu pırlanta verilse, değerini tutamaz; onlar o kadar kıymetlidirler ki..

Şimdi..

Bulunduğumuz dertten kurtulmak, hakikat sarayına girmek için dört türlü ilâçtan haber verdiler. Eğer bu merhemi alıp kalb yolu ile kullanırsanız, kullanmakta da başarılı olursanız, inşaallah bu yaralardan kurtulur, hakikat sarayına girersiniz. Şayet diyecek olursanız :

— Biz buna dayanamayız..

O zaman, bunları torbaya atar götürürüm. Almadığınız takdirde, neler olacağını siz düşünün.

Bu soğuklukla cehenneme girecek olsanız dahi, bir nargile tütünü dahi yakacak ateş bulamazsınız.

Akşama kadar teveccüh etmek, sabaha kadar namaz kılmak, tesbih çekmek, bütün günleri oruçlu geçirmek, hacca gitmek, zekât vermek, keşifler, kerametler, müşahedeler tamamen kolay şeylerdir. Bunları, hemen herkes yapabilir. Lâkin anlatacağım dört şey var ki, bunları ancak erkişi yapabilir. Onları sırası ile anlatayım :

BİRİNCİSİ : Katıksız Allah korkusu..

Hak yolcusu salikin Allah'tan korkusu; sırf Allah'ın Allahlığından doğan bir özel korku olmalıdır. Kesinlikle bu korkuya, Allah'ın zatından başka bir maksad katılmamalıdır.

رَأْسُ الْحِكْمَةِ مَخَافَةُ اللهِ

— **«Hikmetin başı, Allah korkusudur.»**

Buyurulmuştur. Ancak, bir başka manada bu korku dört nevidir. Şöyleki :

1. Nevi : Dünya ehlinin korkusudur.

Bunların korkusu da mala, çocuklara, cana, bedene ve bunların benzeri şeylere dair korkudur. Bunlar için Allah'tan korkup :

— Aman ya Rabbi, sana sığınırım..

Demektir ki, bu türlü korkuya :

— Dünya ehli korkusu..

Denir. Dünyanın değeri nekadar ise, bu türlü korkunun makbul olması da o kadardır.

2. Nevi : Âhiret ehlinin korkusudur.

Bunun için şöyle derler :

— Bu türlü korku; âhiret mertebelerinin elden çıkması tehlikesinden korkup :

— Aman ya Rabbi, sana sığınırım.

Demektir. Böyle bir korku dahi pek makbul değildir.

3. Nevi : Ehlüllahın korkusudur.

Bu türlü korku da, velâyet mertebesinden düşme korkusudur. Bu türlü korku da bir şeye yaramaz.

4. Nevi : Ehliyaüllah korkusudur.

Bu türlü korku için şöyle derler :

— Bunun başlangıç noktası yoktur. Ne dünya, ne âhiret, ne de dünya ve âhiret içindekiler için bir korkudur. Ancak, Allah'ın Allahlığından ötürü bir korkudur. Onun azametinden, büyüklüğünden ileri gelen korkudur.

İşte katıksız olan Allah korkusu bu son anlatılan korkudur. Hak yolcusu salik, bu korkuyu elde ettiği zaman, artık yaratılmışlardan bir korkusu kalmaz; tamamen ilâhî korku ile dolar. Neden böyle olmasın ki : Gözünde Yüce Hakkın gayrı yoktur; başka kimden korkacak?.

İKİNCİSİ : Allah sevgisi..

Bu Allah sevgisi ise; göz her nereye bakarsa, kalbin, orada Yüce Hakkı görmesi ile elde edilir.

Açıkçası, her şeyde Yüce Hakkın azametini, kudretini mütalaa ve müşahede eylemektir. Zira, insanın vücudu ve bütün eşya, mülkler sahibi Yüze Zatın mülküdür. Mülkünde tasarruf eden kendisidir. Mülkünde, zatından başkasını bırakmayınca, kime sevgi olacak?.

Bir şiir :

Er odur ki, kokuyu alabile;
Yoksa âlem nesim ile doludur..

ÜÇÜNCÜSÜ : Allah'ın emrini yerine getirmek..

Hak yolcusu salik; Hud suresinin 112. âyetinde buyurulan :

فَاسْتَقِمْ كَمَآ أُمِرْتَ

— «Emr'olunduğun gibi dürüst ol.»

Mana hükmüne göre; mükemmel istikamet sahibi, sevgi dolu olarak ilâhî emirleri yerine getirmek, yasaklardan kaçmak, sünnet-i seniyeye göre hareket etmek, Resulüllah efendimizin gidişatına göre Yüce Allah'a kulluk ederse, bu sevgiyi elde etmiş olur.

DÖRDÜNCÜSÜ : Allah için sabretmek..

Bu durumda, kalbe kesinlikle bir elem gelmemelidir. Her ne zuhur edecek olursa, cümlesini, Yüce Hak'tan kendisine gelen bir ilâhî ihsan, ilâhî işve, ilâhî cilve bilmelidir :

— Falan kimse sebeb oldu..

Diyerek, halkı Yüce Hakka ortak etmemelidir. Kalbi gizli şirk has-

talıklarından kurtarmalı ki : Zat tevhidinin hakikatına zuhur yeri oluna..

اَلتَّوْحِيْدُ اِسْقَاطُ الْاِضَافَاتِ

— Tevhid, bütün saplantıları atmaktır.

Tabiri, anlatılan manayadır. Ancak, bir kimsenin, günahları kendi nefsine bağlaması, tevhide engel değildir. Çünkü, Cenab-ı Hak, Nisa suresinin 79. âyetinde şöyle buyurdu :

مَآ اَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ اللّٰهِ وَمَآ اَصَابَكَ مِنْ سَيِّئَةٍ فَمِنْ نَفْسِكَ

— **«Sana bir iyilik gelirse Allah'tandır; sana bir kötülük gelirse, nefsindendir.»**

Bu mana ile, kullarına edep yolunu göstermiştir.

İşbu anlatılan dört şeyi almak marifettir. Ama bunlar için ağızla :

— A l d ı m . .

Demek kolaydır. Asıl marifet, onları kalbin kabul edip kaldırmasıdır. Kürsüde, Hoca efendi de cerri kitabından okur; ama kendisine :

— G ö r . .

Diyecek olsan :

— Ben görmeyeyim..

Diye dama çıkar.

Şöyle bir hikâye anlatılır :

Adamın biri şeker satarmış. Dışarıdan bir adam gelmiş, şeker satan adamın gözüne parmağını dürter gibi yapmış. Şekerci o adama sormuş :

— Gözümü mü çıkaracaksın?.

O kimse, şöyle demiş :

— Vay vay, senin gözün gördüğü halde, bu şekerleri neden yemiyorsun?.

Bunun üzerine şekerci şöyle demiş :

— Ben, bunları yemek için yapmıyorum ki, halka satmak için yapıyorum. Onun parası ile de evimin masrafını çıkarıyorum.

Bunun üzerine öbürü şöyle söyler :

— Behey adam, sen bu şekerleri satıp da, evine harcar, masrafını çıkarırken bundan daha tatlısını mı alıyorsun?. Halka satacağına kendin ye..

Anlatılan bu hikâyede, ilmi ile amel etmeyenlere, güzel ilmini dünya işlerine âlet edenlere azar var..

VAİZİN SÖZÜ

— Vaizin sözünü tut; gittiği yoldan gitme..

Demenin hikmeti de şuymuş :

Gerek vaizler, gerekse cümle müminler bedesten dellâli gibi imiş.. Onların dilinden meydana gelen vaaz ve nasihat sözleri paha biçilmez şeylermiş; ne var ki, dellâl ağzında gezermiş..

İşte maldan anlayan, cevherin kıymetini bilen işinin erbabı, akıllı kimseler; dellâl elinde öyle bir mal ve cevher bulduğu zaman biçilen pahaya bakmaz, dellâlin durumuna da bakmaz :

— Ne münasebeti var ki, böyle bir fakirin elinde bu cevher bulunsun; öyle ise, halka satacağına kendisi alsın..

Demez; hemen :

— Bir tane daha..

Deyip candan ve gönülden onu almaya talib olur. O cevheri ucuza kapatır; ona sahib olur. Onunla Hak yola gider, iki cihanda felâh bulur, Rahman'ın rızasına da ulaşır.

İşte bundan ötürü; bir kimse bir meseleyi dokuz yüz doksan dokuz kere dinlemiş olsa, binincisi de söylenecek olsa, onu da dinlemelidir :

— Ben meseleyi dokuz yüz doksan dokuz kere dinledim; bununla bin olacak..

Diyerek, onu tekrar dinlemekten çekinmemelidir. Onu hiç duyma-

miş gibi oturup yeniden anlatan kimseden dinlemelidir. Hem de can kulağı ile.. Herkesin yorumu başkadır; bu bir.. İkincisine gelince.. onu da anlatalım..

Acaba, onun dinleyen kimse, o emri yerine getirmiş veya getirmekte mi?. Eğer böyle ise, aşk olsun; ona bir diyecek yok.. Eğer o emri yerine getirmemiş ise.. halâ o meseleyi hiç duymamış gibidir. Eğer işitmiş olsaydı; o meseleyi yerine getirirdi. İşte bundan ötürü, o meseleyi oturup güzel güzel dinlemelidir; sanki : Hiç işitmemiş gibi..

Bilinmez, belki de, o söylenen mesele, bu birinci kerede kendisini tesiri altına alır ve onun gereğini yerine getirir; başarılı olur.

KISSADAN HİSSE

Çocuktum, macuncu dükkânında oturuyordum. Dükkânın önüne, koca kalpaklı reayadan bir divane geldi. Bana şöyle dedi :

— Efendi, eğer hizmet edeyim, dersen; tek efendiye hizmet et. Hem hizmet edersin, hem de rahat edersin. Hem rahat edersin; hem de efendin senden hoşnut olur.

Sakın ha :

— İki efendiye hizmet edeyim..

Demeyesin. Zira, biri Eyyub'a kaymağa yollar; diğeri de Yedikule'ye paçaya..

Paçaya gitsen, kaymak kalır; kaymağa gitsen paça kalır.

O vakit, gençlik hali idi; o sözler için :

— Boş laf..

Dedim, geçtim. Sonradan ne olduğunu anladık. Yerinde bir sözmüş.. Bak, nereden nereye zuhur ettiriyor..

İşte kıssadan hisse budur.

لِسَانُ الْخَلْقِ اَقْلَامُ الْحَقِّ

— Halkın dili, Hakkın kalemleridir.

Manasına göre; söylenenleri, herkes Yüce Hak'tan kendisine gelen

ihsan bilmeli; söyleyen ne millete mensub olursa olsun. Söyleyene bakmayıp söyletene bakmalıdır. Her sözden bir nasihat almalıdır; ona göre de amel etmeye çalışmalıdır. Zira, Yüce Hak kemalâtını hemen her derecede göstermiştir. Büyük arşına tecellisi nasılsa, bir zerreye dahi öyledir. Ama, bu tecelli kiminde bilfiil, kiminde de bilkuvvedir. Bunu ârifler bilirler. Bunun için onlar, hiç bir şeyi küçük görmezler.

Cenab-ı Hak, cümlemize o ârif lerdeki görüşü nasib eylesin. Â m i n !.

*
**

RUHLAR

Ruhlar âleminde canların bu berzah âlemine gelmesi ve bu berzah âleminden o ruhlar âlemine gitmesi, ilâhî bir emirden ibarettir. O ilâhî emre göre gelinip gidilmektedir. Her nekadar durum bu ise de; ruhlar âleminden canların gelmesini ve âlemde fena bulup yine o âleme gitmesini şu şekilde tarif etmişlerdir :

— Bir büyük sahra düşünün; ucu bucağı yoktur. Bu sahrayı; birtakım minberler, kürsüler, sandalyaler, minderler, şilteler, ihramlar, hasırlarla donat. Sonra da, herkesin mertebesine göre bir makam ver. O minberler ve kürsüler üzerine de, mertebelerine göre herkesin ruhunu yerleştir. O sahranın önüne doğru ortasından bir kapı olduğunu gör. O orta kapıdan, sonu gelmeyecek şekilde ruhlar dışarı çıkmaktadır. Ki onlar, bu şekilde, bu berzah âlemine gelmekteler.

O umman sahranın iki kapısı daha vardır; biri sağında, biri solunda.. Bu kapılardan dahi ruhlar, sonu gelmeyecek şekilde içeri girmektedirler.

Çıkarken, bütün ruhlar o tek kapıdan çıkıyorlar. Girerken de, said olanlar sağ kapıdan, şaki olanlar da, sol kapıdan giriyorlar.

O içeri girenler, saidi olsun, şakisi olsun; hamamın sıcak halvetinden çıkar gibi kızarmış, morarmış, ter içinde :

— Aman bayıldım, öf..

Diyerek, terini silerek girermiş.

— Kardeş, gel bakalım, gittiğin âlemde ne var ne yok?.

Diye soranlara da şöyle derlermiş :

— Söyleyecek halim yok. Aman, durun azıcık nefes alayım.

Bazısının da, gittiği ile geldiği bir olurmuş. Bunlar da, doğduğu gibi ölen çocukların ruhları ve diğer ruhlarmış.. Bunlara sorarlarmış :

— Nasıl oldu da, siz böyle çabucak geldiniz?.

Onlar da şöyle derlermiş :

— Orta kapıdan çıktığımızda baktık ki : İlerisi gayet sıkıntılı, dar bir yer; hemen geri dönmek istedik. Sağımıza döndüğümüz gibi, bu kapıdan içeri girdik. Allah'a hamd olsun, hiç bir zahmet ve meşakkat görmedik.

Diğer ruhlar ise.. kimi beş, kimi altı saat dururmuş; en çok duranı da :

— On iki saat durduk; ama neler çektiğimizi biz biliriz.

Ona şöyle derler :

— Sen ucuz kurtulmuşsun.

O :

— On iki saat durdum..

Diyen ruh, bu dünyada yüz yirmi yıl yaşayan adam imiş.. Diğerlerini de buna kıyas et..

Ey kardeş, bu kıssadan dahi hisse almak gerekir. Şöyleki :

Bu dünyanın fena bulacağını bile bile, üç beş saatlik dünya için mübarek gönüller, dünyaya harcamak düşüncesi ile değerli ömürler boş içinde boşa verilmemelidir. Gerçi sağ olana dirlik ve maaş gerekli; ama :

— Bütün ömrü dünyaya bağla..

Diye kim emretmiştir; kim müsaade vermiştir?.

Cenab-ı Hak, cümlemize gafletten uyanmak nasib eylesin. Âmin!..

***

İbret alınması için bir kimsenin halini getirelim. Şöyleki :

Bir kimse çıkıp :

— Bu dünya bize kalacak değil; âhiret azığım da olsun..

Der; bir hayrat yapmaya niyetlenir. Gider, kırkçeşme veya Ayasofya'daki Sakalar Çeşmesinin karşısında bir sebil yaptırır. Yaptırdığı bu sebilin suyunu da, karşısındaki Sakalar Çeşmesinin suyundan çalıp kendi sebilinden akıtır. Yaptırdığı sebilin taşına da :

صَاحِبُ الْخَيْرَاتِ وَالْحَسَنَاتِ

— Hayırların ve iyiliklerin sahibi..

Diyerek adını yazdırır.

Sonradan bu adamın durumu görülür ki :

Adamın biri, gece gündüz adam beli gibi akan sakalar çeşmesinin karşısında bir sebil yaptırmış. Suyunu da, o çeşmenin hazinesinden çalmış. Üzerine de :

صَاحِبُ الْخَيْرَاتِ وَالْحَسَنَاتِ وَرَاغِبُ الْجَنَّةِ وَالدَّرَجَاتِ

— Hayırların ve iyiliklerin sahibi, cennete ve derecelere hevesli..

Dedikten sonra, şunları eklemiştir :

— Falan efendinin hayratıdır.

Şimdi bu adamın haline ne derler..

Sebil yaptırdığına, suyunu da çaldığına göre bari susuz, çeşmesiz, ahalisi suya muhtaç köy gibi bir yere yaptırmış olsa neyse.. Gelmiş İstanbul'un ortasına, Ayasofya'da Sakalar Çeşmesinin karşısına izinsiz gereksiz kendi kendine sebil yaptırmış. Suyunu da devlet tarafından akıtılan çeşmenin suyundan çalmış. Üzerine de kendi adını yazdırmış..

İşte hali anlatılan kimsenin yapmak istediği hayırlar, hayret verici şeylerdendir.

Üstteki benzetmeden yola çıkıp pirler hazretlerine sözü getirebiliriz. Onların her biri bir çeşme gibidir. Bunların suyu da, büyük bend-

den (barajdan) gelir. Ki o büyük baraj on sekiz bin âlemin fahri Resulüllah efendimizdir. Kıyamete kadar o büyüklerin feyizleri, kalıcıdır. Cümle âlem halkına zâhirde ve batında akmaktadır. Hal böyle iken, bir ihtiyaç duyulmadan, bir kimse kendi kendine onların tasavvufî sözlerini kendi sözüne karıştırıp şurada burada söylemesi, onların sözlerinden bir kitap yazıp üzerine de kendi adını yazması : Sakalar Çeşmesinden su çalıp karşısına o sudan sebil yapmaya benzer; anladınız mı?.

Burada bir gerçeği dile getiriyorum, başka bir gaye anlaşılmasın.

***

Hazret-i Mevlâna, bir gün, oğlu Sultan Veled'e şöyle demiş :

— Halk, o âlemden gelirken ne ile geldiyse.. bu âlemden giderken onunla gider; fazla şey götüremezler. Ancak, kendi getirdiklerini götürürler.

Oğul, biz o âlemden sağlam itikadla geldik; bu âlemden o âleme götüreceğimiz de yine sağlam itikaddır. Başka şey götüremeyiz.

Bundan sonra, şöyle bir hikâye anlatmış :

— Gençliğimde Şam'da tahsilde idim. Talebeden ders arkadaşımın biri, sırası gelince Malatya'ya gitti. Haylice şey kazanıp gelirken, memleketin dışında haramilere raslıyor. Haramî başı emrediyor :

— Bu kadının nekadar malı varsa, elinden alın. Zira Malatya ahalisinin ve fukaranın malını toplamış götürüyor.

Bunun üzerine haramîler kadı efendiyi anadan doğma soymuşlar. Haramî başı yine emretmiş :

— Onun yumurtalarını da çıkarın, hadım olsun.

Bunun üzerine kadı efendi şöyle demiş :

— Ben, bu yumurtalarımı babamın memleketinden getirdim; sizin vilâyetinizden kazanmadım, vermem.

Onun bu sözü, haramî başının hoşuna gitmiş; bütün mallarını da geri vermiş.

Ey oğul, sen de düşük kimselerle arkadaşlık ettiğin zaman, gafil

bulunup da itikadını yağma ettirme. Zira, biz onu bu âlemden kazanmadık.

*
**

KALB HUZURU

Şimdi vereceğimiz ders de, kalb huzurunu, kalb huzuru ile insanlık sıfatının kolay yoldan elde edileceğini açıklar.

Bu berzah âleminde bir cennet vardır; ona :

— Ruhanî cennet..

Derler. Bu cennet, insana mahsustur. Hayvanlık sıfatında olanlar, oraya giremezler; taa bu sıfattan kurtulup insanlık sıfatına girinceye kadar.. İnsan olanlar, bu âlemde iken, Allah'ın fazlı keremi ile o ruhanî cennete girerler, ruhanî vuslat ederler. Tıpkı, âhiret âleminde Allah'ın fazlı keremi ile cismanî cennete girip cismanî vuslat olacağı gibi..

CENNET

İster ruhanî cennet olsun, ister cismanî cennet olsun; oralara girmek, mutlaka Allah'ın fazlı keremi ile olacaktır. Oralara girmek, çalışıp çabalamakla olmaz. Çünkü :

— Çalışıp çabalamak..

Denilen şey, bütün emirleri yerine getirmek, yasaklardan da kaçmaktır. Fazla olaraktan da bir karşılık beklemeden, ard niyet beslemeden Allah için Allah uğruna yapılan yararlı amellerden ibarettir. Bunlar da, cismanî cennette yüksek derece elde etmeye, ruhanî cennette ise ziyade yakınlık kazanmaya ve Hakkın makbulü olmaya sebeptir; yoksa, cismanî ve ruhanî cennete girmenin bir mucibi değildir.

Cismanî cennet, bu baş gözü ile görülür; ruhanî cennet ise, kalb gözü ile müşahede edilir.

KALB HUZURU

— Kalb huzuru..

Dedikleri, kalbin rahatı ve dinlenmesidir.

Her an geçmişi, gelecek, hali düşünüp Hindistan'ı, Yemen'i, Bağdad'ı, Basra'yı vara yoğa gezip dolaşmayı terk etmekle kalb huzuru olur. İnsan, olduğu yerde tek Allah ile huzurlu olmalıdır. Kesinlikle başka yerde dolaşıp durmamalıdır. Ancak, ilâhî başarı yetişip kalbi emmare nefsin elinden kurtarmadıkça; gerçek manası ile kalb bu ünsiyeti ve huzuru, rahatı bulamaz.

NEFSİN ELİNDEN KURTULMAK

Emmare nefsin elinden kurtuluşa şöyle bir misal verelim :

On beş yaşında bir genç köle düşünelim ki; on beş sene gözü görmeyen, kulağı duymayan, kalbinde dahi asla merhameti bulunmayan bir efendiye hizmet etmiştir. Sonunda merhametli bir zat çıkıp gelmiş; o köleyi, o merhametsiz efendinin elinden kurtarmış ve azad etmiş. Sonra hamamda yıkamış. Temiz elbiseler giydirmiş. Çok güzel bir bahçe içinde bir köşke getirmiş. Pembe şilteli bir döşek üstüne yatırmış. Güzelin de güzeli yemeklerle beslemiş. Güzel suretli hurîler ve gılmanlar dahi onun hizmetine verilmiş..

İşte otuz beş sene bir dakika dahi durmadan, oturmadan, aç, susuz, gözsüz, kulaksız efendiye gece gündüz hizmet eden o köle bu nimeti görünce nasıl rahat edip teşekkür üstüne teşekkür ederse.. Allah'ın ihsan eylediği başarı ile emmare nefsin elinden kurtulan kalb dahi Yüce Hak ile ünsiyeti ve huzuru buldukta o köleden daha çok rahat eder ve teşekkür üstüne teşekkür eder.

İHSAN OLMAK

Bu kalb huzurunu tahsil eylemek, bu kalb huzuru ile insanlık sıfatını bulmanın ve insan olmanın şartları yedi olup şunlardır :

1. Sabır..
2. Teslim..
3. Hilim..
4. Edep..
5. Utanmak..
6. Arzu..
7. Teşebbüs..

Hemen her şeyde sebebine teşebbüs şarttır. Bu yolda sebebine teşebbüsten murad; şeriatla ilgili, tarikata lâyık, hakikata muvafık, marifete uygun olan sebeplere teşebbüs etmektir.

İşin başında, bu yolun şeriatla ilgili olan sebebine teşebbüs; sahih itikad ile yararlı ameldir.

İtikadı, Ehl-i Sünnet itikadı düzeyine getirmek gerekir. Şeriat emirlerini de bilip gereği ile amel etmelidir.

Bundan sonra da, tarikata lâyık olan sebebe teşebbüs etmelidir. Bu

da, insanın kendisini, kâmil bir mürşide teslim etmektir. Bundan sonra, o zattan ne gibi emir gelirse.. ona göre davranmaktır; bunun için çalışıp gayret etmelidir.

Eğer bir kimseye, kâmil mürşide ulaşmak nasib olmamış ise, tarikatı inkâr edici olmamalıdır. Allah'ın velî kullarını sever olmalıdır. Allah'ın velî kullarını dinlemeli, kitaplarını okumalıdır; her dinleyip okudukça, Allah rızası için bir Fatiha okuyup sevabını sözünü dinlediği ve kitabını okuduğu zatın ruhuna hediye etmelidir. Onların gereği ile amel etmeyi de, Cenab-ı Hak'tan dilemelidir.

Hakikatın ve marifetin yeri kalb olduğundan, onun tercümanı da haldir. Bunun için de :

اَلْحَالُ لَا يُعْرَفُ بِالْقَالِ

— Hal, kal ile (sözle) bilinmez.

Denilmiştir.

Şeriatın ve tarikatın yeri de lisandır. Bunun tercümanı da kaldir. Bu bakımdan, şeriatı ve tarikatı sözle anlatmak daha kolaydır.

Şeriata teşebbüs etmek için, ilmihal ve fıkıh kitaplarına başvurmak gerekir. Bu teşebbüsün esası da, şeriatın emirlerini yürütmeye çalışmaktır.

Tarikata lâyık bir şekilde teşebbüse gelince.. onu da üç şekilde tarif edeceğim. Tarif ettiğim şekilde o sebeplere teşebbüs edilirse.. inşaallah kolay yoldan, hakikata ve marifete dahi yol açılır. Diğer şartların da yerine getirilmesi ile, insaniyet mertebesine ulaşılır.

Tarikata lâyık sebebine teşebbüsün birincisini şöyle anlatabiliriz :

İnsanlık arayan bir kimse, cümle halk ile hoş geçinir. Bütün insanlara karşı güleç yüzlü, tatlı dilli olur. Elinden ve dilinden hiç kimse incinmez. Elinden geldiği, gücü yettiği kadar bütün yaratılmışlara karşılık beklemeden ve ard niyet beslemeden iyilik etmeyi kendisi için alışkanlık haline getirir. Himmeti gayreti yüksektir. İçte ve dışta feyzini, refah ve rahatını yeteri kadar ister. Kendisine lâyık görmediği şeyi, başkalarına

da lâyık görmez. Kendisine ve halka çok faydalı olan hayırlı şeylerde çalışıp gayret eder. Daima iyi arkadaş edinir. Halkın tiksinip eziyet duyduğu şeylerden ziyade sakınır. Kalb inciten, hatıra dokunan sözler, asık surat, çirkin muamele, latife yollu olsa dahi hiç kimseye eziyet etmez. Hemen herkesin yanında beğenilen, makbul olan, güzel duâya, övülmeye sebeb olacak fiil, söz, hal ve huya davranışlarını ve duruşlarını uydurur.

Sıkılan, yardıma muhtaç olan kimselere dahi, gücü yettiği kadar eli ile, dili ile, parası ile yerine ve duruma göre yardım etmeli.

Küçük büyük, hemen herkese saygıda ve gözetmede kusurlu olmamalıdır. Kalbler yapıp gönüller almalıdır.

Eski arkadaşlık, dostluk haklarını da gözetmek gerekir. Beşeriyet icabı bazı şeylerden dolayı bir incinme vaki olursa, eski hakları bir yana atmamalı; affederek gücenmekten geçmelidir.

Özellikle vaktiyle büyük küçük iyilik gördüğün zatı ve hizmetinde bulunanları unutma; gücün yettiği kadar güzel karşılık ver. Bilmez misin :

— Bir fincan kahvenin kırk yıl hatırı var..

Derler. Bunun için bir fincan kahvesini içtiğin kimseyi öv, güzelce karşılık ver, kırk yıl hayır duâdan unutma. Gece gündüz onu yad et. Böyle edersen, o bir fincan kahvenin hakkını ödemiş olursun. Ama, bundan sonra da, o kimseyi bırakmak, eski hakları gözetmemek sayılır. Diğer hakları, Cenab-ı Hak'kın hakkını da buna kıyas et. Zira :

— İyiliğe iyilik, her kişinin kârıdır; kötülüğe iyilik er kişinin kârıdır. Denilmiştir. Nitekim, bir başka yerde şöyle anlatılmıştır :

— Bir kimseden zarar gelirse, ona karşılık affetmek, ona iyilik etmek, kırılmak, aleyhine bir söz işitildiği zaman hemen lehine duâ etmek; haddini bilmeye ve derviş olmaya alâmettir.

Allah'ın kullarına gizli aşikâr hayır duâ okumakla memuruz. Rastgeldikleri zaman, onlara selâm vermeliyiz. Şefkatli bir dille :

— M e r h a b a . .

Demekle hal hatır sormakla sevindir. Doğudan batıya kadar, kadın ve erkek ölmüşleri dahi hayırla an. Her gün, üç İhlâs bir Fatiha okuyup onların ruhlarına sevabını bağışla. Böylece, onların ruhlarını sevindirmiş olursun. Zira :

إِذَا تَحَيَّرْتُمْ فِي الْأُمُورِ فَاسْتَعِينُوا مِنْ أَهْلِ الْقُبُورِ

— **«İşlerde şaşırırsanız, kabirdekilerden yardım isteyiniz.»**

Hadis-i şerifi açıktır. Diğer iyilikleri bununla kıyas edebilirsin.

Sözün özü olarak, şöyle anlattık :

— Bu yolda ilk teşebbüs, bütün mahlukata, mevcudata iyilik etmektir.

Bunun ne olduğu ayrıntıları ile bilindiyse, sebebine teşebbüsün ikincisine geçebiliriz. Şöyleki :

Bir kimse, anlatıldığı şekilde iyilik ederse.. ettiği iyilik, yine kendisine aittir. Dar vakitte, gelip kendisini bulur. Bunu, güzel bir misalle açalım. Şöyleki :

Yüz elli haneli bir mahalle düşünelim. Burada, zenginlerden imkânları yerinde bir kimse vardır. Ondan başka, orada oturan vezirler, bilginler, vekiller, ileri gelenler, yazıcılar, tüccarlar, esnaflar vardır. Zengin zat, bunların birini diğerinden ayırd etmez. Aynı ölçüde ramazanda ramazanlık, bayramda bayramlık, kurbanda kurbanlık, muharremde dahi aşureler gönderir. Ayrıca kiraz vakti kiraz, üzüm vakti üzüm, bostan zamanı bostan gönderir. Yazda yazlık verir; kışta kışlık verir.

Hâsılı : Her çeşit hediye yollar; her hediyeyi de vaktinde ulaştırır. O mahallede bulunan evlerin hepsine hizmetçileri ile gönderir.

Şimdi, böyle bir durumda, o evlerin sahipleri, zengin olsun, fakir olsun; hepsi de o zengin zattan hoşnut olur. İsterse, adı geçen zengin zat, onların her biri ile tanışmamış, görüşmemiş, konuşmamış kim olduğu da bilinmemiş olsun.

Ama, o komşuları bu durumu bilirler ve daima överler. Böyle bir komşunun da mahalleden gitmesini istemezler. Bu zatın başına bir kaza gelecek olsa, onu ortada tek başına bırakmazlar. Onun evi yansa, malı telef olsa, fakir düşse bir yere toplanır mahallece bu zata yardım ederler, yine ilk haline getirirler. Elbirliği ile, bu zatı birden kalkındırırlar. O kadar ki : Bu zatın başına hiç bir kaza gelmemiş gibi olur.

Sözü edilen mahalle halkı, biraraya geldikleri zaman ne yapmazlar ki?. Onların içinde veziri var, ileri gelen adamları var, tüccarı var, zengini var. Hepsi birden bir yere gelince, adamı birden ortaya çıkarırlar.

Sebebine gelince, vaktiyle elinde imkân varken, mahallede bulunan evleri gözetiyordu. Garazsız, karşılıksız ikramda bulunuyordu. Ettiği iyilik, sonunda karşısına çıktı, kendisine döndü. Dar zamanda gelip yetişti. Bu yapılan işe :

— Allah katında, Resulüllah katında, bütün kulların yanında makbul, merğub, memduh şey ile sebebine teşebbüs etmek..

Derler ki, dünyada ve âhirette faydası yine yapana ait ve yapana dönüktür.

Bir şair :

Altın kalem ile yazsın bunu yazan;
Kendi düşer eller için kuyu kazan..

— İnsan her ne ederse, yine kendisine eder..

Dedikleri de bu manayadır.

İnsanlığı elde etmek için, bu cihanda iyilik etmek gibi bir sermaye bulunmaz. Bir kimse de, iyiliğin aksine kötülüğe teşebbüs eder ise.. artık o kimsenin de hali bilinmelidir. Nerede olursa olsun; onu hiç kimse istemez. Belki de, o mahallenin hemen her yerinde bildiri dağıtıp sürer çıkarırlar.

Kötülük eden gittiği hiç bir yerde rahat ve huzur bulamaz. Bunun için de şöyle denilmiştir :

— Bir kimseye faydan olmasa da, bari zararın olmasın.

Bazı kimse için şöyle derler :

— Şu adam ne hayra yarar, ne de şerre..

Ama bu da, bir inayettir. Cenab-ı Hak, cümlemizi şerre alet olmaktan korusun. Âmin!.

Gelelim sebebine teşebbüsün üçüncüsüne.. Burada şu hususlar kısaca anlatılacaktır :

Yüz elli haneli mahalleden murad nedir?.

O mahallede bulunan evlerden murad nedir?.

Mahalledeki zengin kudretli zatın hanesinden murad nedir?.

O hanede bulunan zenginlerden olan zat kimdir?.

O zatın hizmetinde bulunanlardan murad nedir?.

O zatın hizmetçileri ile eşit şekilde evlere yolladığı ikramdan, ihsandan murad nedir?.

İkram olunan hanelerin içinde bulunan vezirlerden, bilginlerden, vekillerden, ileri gelen adamlardan, yazıcılardan, tüccardan ve o kimselerin evlerinden murad nedir?.

O evlerin sahiplerinden murad nedir?.

O ev sahiplerinin hoşnud edilmesinden murad nedir?.

O güçlü kimsenin evinin yanmasından, bütün varının elinden gidip fakir düşmesiden murad nedir?.

O kudretli kimsenin böyle fakir, kudretsiz kaldığı zaman, dar vaktinde yetişip birden kaldırıp hiç düşmemiş gibi zengin eden evlerin sahipleri kimlerdir?.

Gelelim bunların açıklamasına.. Şöyleki :

Yüz elli haneli mahalle; bu bulunduğun âlemden kinayedir. Yani : Dış görünüşü ile bu âlem, bir mahalle gibidir. Bu âlem dahi, hakikatta, bir adamın vücudundan ibarettir. Bu adamın vücudu dahi, hakikatta bir âlemdir ki : Bütün âlemleri içine almıştır. Zira, hekimler, insanın vücuduna :

— Küçük âlem..

Demiştir. Tasavvuf ehli zatlar ise, buna :

— Büyük âlem..

Demişlerdir.

Hekimlerin, bu âlem için :

— Küçük âlem..

Demelerinin sebebi var. İnsan vücudunda, şu âlemde olduğu gibi ırmaklar, dağlar, bitkiler, madenler, bunlardan başka diğer varlıklara benzeyen şeyler var. Ancak, bu âlem, sayısız insan vücuduna da şamildir. Bunun için de, onlara göre; bu âlem için :

— Büyük âlem..

Demek gerekir; insan için de, şöyle demek gerekir :

— Küçük âlem..

Burada, tasavvuf ehlinin :

— Büyük âlem..

Demelerinin manasını da sana açıklayayım..

Ancak, burada açıklayacaklarımız, hakikat ilmi ile ilgilidir; akla ters düşebilir. Bunun için de, Hak yolcusu salike uygun düşen, işittiği sözü aklı ile ölçmesin; onu anlamayı yükseleceği zamana bıraksın. Bunu bilsin ve ötelerden gelecek gizli tecelliyi gözetsin; o tecelli ile gelecek sırları beklesin. Halini değiştirdikçe, anlayışı da artar; bunun böyle olduğunu da görecektir.

İnsan, bir şeyi bir vakit anlamamıştır; ama aradan geçen bir süre sonra anladığı görülmüştür. Bu durum, tecrübe ile sabittir.

Üstteki manaya göre; anlamamak kusurunu senden bil ve itiraf et. Bunun için de, söylenen derviş sözlerine sataşıp dil uzatmaktan kendini koru; senden beklenen de budur. Bu manada, Aşık Paşa, her ilme bir delil getirmiştir; hakikat ilmi için de şöyle demiştir :

— Hakikat ilminin delili de ancak tasdiktir.

Kendisi, değerli varidatın sahibidir.

Bir keresinde, şöyle bir hal olmuştu; onu anlattı :

— Sülûk esnasında, bir gün, bu vücud âlemini geziyordum. Orada bir zata rasladım : Kendisinde, Allah sırrının belirtileri görülüyordu.

Hatırıma şöyle geldi : Zâhir bu canın vücudu bu âlemdir.

Üstteki düşünce, henüz tamam olmamıştı : Onun vücud âlemine girdim. Orada, nice bin şehir ve beldeler gördüm.

Birden bir zat daha gördüm; ünsiyet sırasında, onun da vücud âlemine girdim. O dahi, nice şehirleri ve köyleri içine almıştı, orada nice nüfus vardı.

Ondan sonra da, bir zatla arkadaş oldum; onun da vücud âlemine girdim.

Hülâsa : Anlatıldığı şekilde, on bir vücudun âlemine girdim. Her dediğim zat, diğerinin vücud âleminde bulunan sayısız insanların biri idi. Anlatılan sıra ile, herbirinden çıkarak, kendi vücud âlemime girdim; ondan da bu görünen âlem topluluğuna geldim.

Anlatılan rüyadan uyandığım zaman, bana şöyle dediler :

— Ey çaresiz, uyandın mı sanıyorsun?. Bu gördüğün âlem, halâ dünyadır; kendisine bu ad konmuştur. Bu dahi bir adamın vücududur. O adama da :

— Zamanın sahibi..

Derler. O da, bu âlemde bir adamdır. Bu âlemde, daha onun gibi nice bin adam vardır. O âlem dahi yine bir zatın vücududur; o zat dahi, yine bir âlem adamlarından biridir. Bu durum için ne bir evvel, ne de bir son vardır.

Sordum :

— Bu bulunduğumuz âlemin zaman sahibinin ömür süresi nekadardır?.

Şöyle dediler :

— Aradan yüz bin yıl geçse, henüz üzerinden bir an geçmemiş olur..

سُبْحَانَ مَنْ تَحَيَّرَ فِي ذَاتِهِ سِوَاهُ

Noksan sıfatlardan münezzehtir o zat ki; zatından başkası, onun zatına hayran olmuştur.

Muhammediye sahibi, Yazıcızade Muhammed efendi şöyle demiştir :

Sureta Âdem doğup çıkmış idi âlemden;
Lâkin âlem Âdem'den doğuptur manide zira..

Onun böyle demesi, anlatmak istediğimiz sırrı açıklar.

Bu takdire göre, bu âlem, dış görünüşte bir mahalle gibidir; içinde bulunan halk dahi evler gibidir. Kalbler, dahi o evlerde bulunan odalar gibidir. Birbiri içinde ise, hakikatta ev mahalleyi, oda evi, ayna dahi odayı almıştır. Nitekim, bir hadis-i şerifte şöyle buyurulmuştur :

قَلْبُ الْمُؤْمِنِ بَيْتُ اللهِ وَقَلْبُ الْمُؤْمِنِ عَرْشُ اللهِ وَقَلْبُ الْمُؤْمِنِ خَزَائِنُ اللهِ

— **«Müminin kalbi Allah'ın evidir; müminin kalbi Allah'ın arşıdır; müminin kalbi, Allah'ın hazinesidir.»**

Bir kudsî hadis-i şerifte ise, şöyle gelmiştir :

مَا وَسَعَنِي أَرْضِي وَلَا سَمَائِي وَوَسَعَنِي قَلْبُ عَبْدِ الْمُؤْمِنِ

— **«Beni ne yerim aldı, ne de semam; beni bir mümin kulun kalbi aldı.»**

Burada, anlatılan :

— **« M ü m i n . . »**

Tabirinden murad, kâmil insandır.

— **«Kalbe sığmak..»**

Tabirinden murad ise, şudur : Gönülün, Hakkın cemaline ayna olması..

Nitekim, bir başka hadis-i şerifte ise, şöyle buyurulmuştur :

اَلْمُؤْمِنُ مِرْآةُ الْمُؤْمِنِ

— **«Mümin, müminin aynasıdır.»**

Bu cümledeki ilk müminden murad, kâmil insandır; ikinci müminden murad ise, Yüce Hak'tır. Buna göre :

— Kamil insanın gönlü, Hakkın aynasıdır.

Demek olur.

Bir dörtlük :

Hakka lü'lü-i lâlâdır gönül;
Mazhar-ı ism-i müsemmadır gönül..
Sipehr-i simurğ-ı ankadır gönül;
Tende Zat-ı Hak Taâlâ'dır gönül..[1]

Yüce Hak, her kuluna bu istidadı vermiştir. Ama kusur, kendisinindir. İstidadını boşa giderir. Kendisini bir kâmil mürşide teslim eylemez ki : Kendisi de kâmil bir insan ola..

Gelelim, o evlerin sahiplerine.. O evlerin sahiplerinden murad ise.. her vücudun sahibi olan mülkün sahibi Yüce Zat'tır. İçten ve dıştan her vücudda mevcud olan odur. Ondan başka mevcud yoktur. Açıkçası : Her vücudun hakikatı odur.

Her nekadar isimleri itibarı ile ayrı vehm'olunsa dahi, irfan sahibine gereken odur ki : Gönlünden Hakkın gayrı bulunduğu vehmini ata; her vücudun, hakkın olduğunu da isbat ede.. Böylelikle de, tevhid tamam ola.. Aksi halde, delil ile tevhide gitmek, avam işidir; onun makbul oluşu da, avam arasındadır.

Asıl atılması gereken senin kendi vücudundur; isbatı gereken de, Hakkın vücududur ki : Sende, bende söyleyen odur. Bu surette her bir vücudda mevcud olan Vacib'ül - Vücud olmaktadır.

Vücud, Allah'ın olduğuna göre; hangi haneye, yani : Hangi vücuda, ister kendi vücudun olsun, isterse başkasının vücudu olsun; Allah için her ne türlü saygı gösterip gözetir, hizmet, ikram, iyilik edersen Hakka kulluk etmiş olursun.

Zâhirde görünen vücuda ettiğin iyilik, mahabbet, güzel zan, üstün nazar; gerçekte Hakla ünsiyet, ona mahabbet, rıza ve ona yakınlık bulmaya sebeb olur. O vücudun gönlü vasıtası ile de maksad hâsıl olur.

— Yol, bu gönülden geçer..

Demenin manası budur. Her bir şeyde dahi gönül vardır. Nitekim, İsra suresinin 44. âyetinde şöyle buyurulmuştur :

---

(1) Bu şiirin daha açık Türkçesi şöyledir :
Gönül, Yüce Hakkın en güzel incisidir; isim verilen zatın zuhur yeridir.
Gönül, yükseklerden uçan, erişilmez bir anka kuşudur; tende Yüce Hakkın zatıdır.

وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَلَٰكِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ

— «Onu hamdle tesbih etmeyen hiç bir şey yoktur; fakat siz, onların tesbihini anlayamazsınız.»

Eğer o bir şeyde gönül olmasaydı; Yüce Hakkı ne ile bilip zikir ve tesbih ederdi.

— «Şey..»

Diye anlatılan, cümleden daha küçük olan yaratılmış bir zerredir. Onun dışı zerredir; ama içi büyük arştır. Cümle mahluk, onun içinde ve evdir. Yüce Hakkın, bildiğin arşa teveccühü neyse, o zerreye de öyledir. İnsanın yüreğinde bulunan siyah noktayı görmez misin?. Her köşesinde, arşın, güneşin, ayın, yıldızların vücudu vardır, ama dışta belirmez. Halbuki varlığın içi onlarla doludur. Bu mana, bazısında bilfiil gelmiştir; bazısında dahi bilkuvve kalmıştır.

İnsanın cümle şeyden makbul olması, o tecelliyi bilfiil yansıttığı içindir; yoksa, ilâhî azamet, başkalarında olmadığı için değildir.

Her mevcudun, Allah'ı bilip tesbih etmesi, tehlil etmesi arş misali gönül iledir; yoksa zerrenin ne haddine ki : Allah'ı bilmek onun için mümkün ola.. Allah'ın azametini bilen, yine Allah'tır. Bu manayı anla ki : İşin ne olduğunu bilesin.

Ehlüllah olan zatlar, halka kesinlikle varlık vermez, onlar için vücut tanımazlar. Vücud varlığını Yüce Hak için isbat ederler. Sen sanırsın ki; onlar, halka :

— Hak..

Derler. Haşa ki böyle bir şey ola.. Sonsuzlara kadar böyle bir şey olmaz. Kesinlikle halk Hak olmaz. Ne o bu, olur; ne de bu, o olur. Gerçek olan da budur. Vahdetteki yol, şu hakikat vücudundan ibarettir ki : Hiç bir şekilde ona zeval olmaz; sabit durur.

Şimdi iyi dinle..

Varlıklardan her birinin bir beka yüzü vardır; onun gölge varlığı, o beka ile durur. Beka yüzüne :

— H a k . .

Denir.. Fena bulup yok olan yüzüne de :

— H a l k . .

Denir.. Kasas suresinin 88. âyetinde buyurulan :

كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ

— **«Onun yüzünden başka, her şey helâk olacaktır.»**

Manası, buna işarettir. Bu vücudun fena bulan yüzüne :

— H a l k . .

Denir ki, su gibi akıp fena bulmaktadır. Beka yüzü ise.. ark gibidir; içinde su akar ama, kendisi akmaz.

— Çaya girdiğinde, gözünü arka baktırırsan, kurtulursun; akan suya baktırırsan, gözün kararır suya yıkılırsın.

Dedikleri de bu manayı anlatır. Buna göre :

— Bir kimse, bu berzah âleminde su gibi akıp giden dış yaratılışın imarı ile meşgul olup da daim ve baki olan batın hakikatından gafil olursa.. yıkılır..

Demektir. İrfan sahiplerinden birinin :

— Ey zahid, sureti gözetme; içeri gel, cana bak.

Demeleri dahi bu manayadır.

Gerek yaratılışı yüzünden zâhir olup fani olan olsun; gerek hakikatı cihetinde sabit olup baki kalan olsun şu :

— V ü c u d . .

Denilen şey, mutlaka Allah'ındır. Ama sen, onu halkın sanırsın; vehme düşersin. Halbuki halk, vücudun kokusunu dahi duymamıştır. Nihayet, Hakkın vücudu, halk suretinde göründü.

Halk vücut bulmak istedi; ama kendisine uygun bir vücut bulamadı

ki : Onunla bu âlemde zuhur ede.. Yüce Hak, gayret edip kendi vücudunu emaneten giydirip izhar eyledi. Bu emaneti sahibine teslim eden, borcundan kurtulur.

Bir şiir :

Ölmeyince bulamadım yol ol Hakka;
Hep olursun, hiç edicek kendini..

MANSUR - FİRAVUN

Şeyh Rükneddin Alaüddevle şöyle anlattı :

— Ateşli hallerinden birinde idi. Hüseyin Mansur Hallac'ın ziyaretine gittim. Çokça mürakabe ettim; onun ruhunu yüksek makamda buldum, illiyyinde idi. Gizlice şöyle sordum :

— Efendim, bu ne haldir ki; Firavun; Naziat suresinin 24. âyetinde anlatıldığı gibi :

أَنَا رَبُّكُمُ الْأَعْلَىٰ

— **«Ben, sizin en Yüce Rabbınızım.»**

Dedi; Mansur dahi :

أَنَا الْحَقُّ

— Ben Hakkım.

Dedi.. İblis şeytan dahi, Allahlık iddia etti.

Duruma gelince, Hüseyin Mansur'un nuru, yücelerde, yükseklerde; Firavun'un canı dahi cehennemde.. Bu ne hikmettir?.

İçimden bana şöyle bir ses geldi :

— Firavun, kendini görmeye düştü; söylediği sözde, kendisini gördü. Bizi de bir şeye saymadı.

Hüseyin Mansur'a gelince.. tamamen bizi gördü. Kendisini boşa çıkardı. İşte, aradaki farkı bundan gör.

Bir şiir :

Âyinedir bu âlem, her şey Hakla kaim;
Mir'at-ı Muhammed'den görünür Allah daim..[1]

Şeyh Irakî şöyle dedi :

— Yüce Hak, kendisini bütün eşyanın aynı eyledi. Ta ki : Zatından başkasına ibadet edilmeye, sevilmeye.. Allah'ın arzusu bunu gerektirmiştir.

Bir şiir :

Gayreti gayrı komadı anın;
Lâcerem aynı oldu eşyanın..[1]

Bir şiir daha :

Hak diledi ki, eşyayı yarata;
Özünden gayrı komadı arada..
Ki âlemde tapanlar ana tapa;
Ki her yüzden gözünü halka kapa..
Ki hüsn-ü hulk ile ihsan kapılur;
Sınık gönüller anınle yapılur..
Hakikatta Hakkındır lutf ü ihsan;
Ki her kanda kapıla ana insan..[2]

Üstteki beytler, İsra suresinin 23. âyetinde buyurulan :

وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوٓا إِلَّآ إِيَّاهُ

(1) Bu şiirin daha açık Türkçesi şöyledir :
Bu âlem, bir aynaya benzer; her şey Hak ile durur; Muhammed'in aynasından daima Allah görünür.

(2) Bu şiirin daha açık Türkçesi şöyledir :
Onun kıskançlığı, araya yabancı sokmadı; şüphesiz, eşyanın hepsi kendisi oldu.

(3) Bu şiirin daha açık Türkçesi şöyledir :
Yüce Hak, eşyayı yaratmayı dilediği zaman, araya yabancıyı sokmadı.
Ta ki, bu âlemde ibadet edenler, ona ibadet ederler; her yüzden gözünü halka kapa.
İyilik, iyi huylarla kapışılır; kırık gönüller de onunla yapılır.
Gerçekte lütuf ihsan Hakkın; insan onu nerede bulursa bulsun.

— **«Rabbın hükmü odur ki : Sadece zatına ibadet edesiniz.»**

Mananın tefsiridir.

Bu âyet-i kerimede, daha açık tefsiri ile şöyle buyurulmuştur :

— Ya Muhammed, Rabbın şöyle hükmeyledi, takdir etti ki : Kendisinden başkasına ibadet etmeyesiniz. Edilen ibadet, mahabbet, medih, sena; hiç bir şekilde mümkün değildir ki : Başkasına oluna.. Hatta, sanem puta tapmak, hakikatta Samed Allah'a ibadettir. Zira, sanemin varlığı, sameddir. Böylelikle de, cümle varlık, Hakkın olduğu biline..

İşte halka tazim etmenin iç yüzü böyle olunca; onları tahkir etmenin içyüzünü var kıyas eyle.. Buna göre halkı tahkir et, onları kötüle, gıybetlerini et, akıllarını ve yaptıklarını beğenme de; hele bir bak, iş ve söz nereye varıyor!

— Ama, ben Allah için buğuz ederim; bunda nefsimin yeri yoktur..

Der isen, aşk olsun; bunu şer'an yerine getir. Bu türlüsü caizdir. Ama, azdan az nefis araya girerse, alış verişe çıkarken evdeki bulgurdan olursun.

إِفْتَحْ عَيْنَيْكَ فَتَحَ اللهُ عَلَيْكَ

Gözlerini aç ki; Allah da sana gereken kapıları açsın.

Gelelim, mahalledeki kudretli zengin zatın evine.. Bundan murad, ey mümin kardeş, senin kalb evindir. O evde bulunan zengin zat ise, senin kalbinde bulunan gönüldür ki : Kalb evinde zuhur eden tecelli, hâsıl olan ilâhî ihsan, rabbanî hediye hep gönülün elindedir. Gönül, kendisine gelen bu iyilikleri, kalb kelb evine, diğer maddî ve manevî organlara, tüm eşyaya gönülden yapılır.

O zatın hizmetçilerinden murad; mümin kardeş, senin vücudunda bulunan zâhir ve batın duyguların ile bütün organlarındır.

O zatın, hizmetçileri ile, eşit şekilde evlere gönderdiği ikram ve ihsandan murad ise.. bütün varlığınla, içten ve dıştan Allah için Allah uğruna halka ettiğin iyiliktir. Meselâ, kendi nefsin için ne istersen, bütün

yaratılmışlara da aynı şeyi istemek ve yetmiş iki millete aynı gözle bakmak ve üstün himmetli olmak, gece gündüz Muhammed ümmetine hayır duâ etmek gibi..

Mahallede ikram olunan evlerin içindeki vezirlere, vekillere, bilginlere, ileri gelen adamlara ve daha başkalarına gelince.. onların evlerinden murad : Nefsinden alt bir yaratık görmeden içte ve dışta saygı gösterip gözettiğin, hizmet ve mahabbet ettiğin, tavazuda ve ikramda bulunduğun, gücün yettiği kadar iyilik ederek dostluk gösterdiğin ve :

— M e r h a b a . .

Dediğin, halkın içinde mevcud olan ârif-i billah olan irfan sahiplerinin kalbleridir. Bunlar arasında gayb erleleri, zamanın gavsi, vaktin kutbu, zamanın kutbu, devreler kutbu, iki imam, amud evtad, büdela, rukaba, nüceba, efrad, ümena, ahyar, ebdal, Hızır, İlyas vardır. O kadar evliyaüllah, ricalüllah, Allah katında sevilmiş meczuplar vardır ki; onların sayılarını ancak Yüce Allah bilir. Çünkü, bu manada, Allah-ü Taâlâ, bir kudsî hadiste şöyle buyurmuştur :

اَوْلِيَائِى تَحْتَ قُبَابِى لَا يَعْرِفُهُمْ غَيْرِى

— **«Velîlerim kubbelerim altındadır; onları benden başkası bilmez.»**

Bunların her biri, kendi nefislerini bilmişler, Rablarını bulmuşlar, Hak ile Hak olmuşlardır. Ayrıca onlar, kudsî kuvvet sahibi, cemal kudreti ile tasarruf eden değerli zatlardır.

— Cemal kudreti..

Tabirinin manası şudur : Kâmil insan; cüz'î iradesini, Hakkın küllî iradesinde yok eder, akıl, nefis, duygular yanar; Allah'ta yok olur; Cenab-ı Hakkın kudret gücüne dayanır.

İşte anlatılan manada bir kudret gücü ile tasarruf eden zattan anlatılamaz ki; iyiyi kötü etmek, kötüyü iyi etmek onun elindedir. Zira, onun iradesi, Yüce Hakkın arzusu dışında değildir. Bu zatların mübarek nefisleri, Cenab-ı Hakkın zatî sıfatlarına, sübutî sıfatlarına kapı olmuştur. Buna göre, Cenab-ı Hak, dilediği kimseyi bunların bir nazar cazibesi ile Yüce Zat'ına

çekip ulaştırır. Bunlar, yazıcının elindeki kalem, okçunun elindeki ok ve yay gibidir. Nitekim, bu mana bir kudsî hadis-i şerifte şöyle anlatıldı :

إِذَا أَحْبَبْتُ عَبْدًا كُنْتُ لَهُ يَدًا وَلِسَانًا

— **«Bir kulu sevdiğim zaman, onun eli ve dili olurum.»**

Enfal suresinin 17. âyetinde ise, bu manaya şöyle işaret edilmiştir :

وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلَٰكِنَّ اللَّهَ رَمَىٰ

— **«Anlattığın zaman, sen atmadın; Allah attı.»**

Allah'ın velî kulları Hakkın kudreti, eli ve dilidir.

Hazret-i Hüdaî şöyle anlattı :

— Sülûk esnasında, değerli şeyhim Üftade Efendi Hazretleri şöyle dedi :

— Mevlâna Alâaddin, Bursa'da bir gün bir köpeğe hilâfet verdi. O köpek dağa gitti; yanında elliden fazla köpek toplandı. Halk, onlar için çeşit çeşit yemek hazırlar ve şöyle derlerdi :

— Bunlar, Mevlâna Alâaddin'in köpekleridir.

Hele bir bak ki : Hak sevgisi, köpeklere tesir etti. O tesirle halktan ayrıldılar, çokça nimetlere ulaştılar.

Bir başka yerde de şöyle anlatmıştır :

— Meşayihte gazap gücü gayet kuvvetlidir. Onlara gazab hali gelecek olsa, bütün âlemi yıkmak isterler. Ama, bu gibi şeylerde, âlemin yararına duâ etmek, onlara daha uygun düşer. Nitekim, bu manada gelen bir kudsî hadis-i şerifte Hak Taâlâ şöyle buyurdu :

سَبَقَتْ رَحْمَتِي عَلَىٰ غَضَبِي

— **«Rahmetim, gazabımı geçti.»**

Bakara suresinin 237. âyetinde şöyle buyuruldu :

وَاَنْ تَعْفُوْا اَقْرَبُ لِلتَّقْوٰى

— **«Affederseniz, takvaya daha yakın olur.»**

Bu manalara göre; Allah'ın huyuna bürünüp hemen herkesin yararına duâ etmek daha yerindedir.

Şöyle hikâye edildi :

— Nuh aleyhisselâm, kavminin helâk olması için, aleyhlerinde duâ etti. Onlar helâk olduktan sonra, lânetli İblis Şeytan geldi ve şöyle dedi :

— Ey nuh, bana ne emrin varsa buyur. Zira, senin, üzerimde büyük nimetin vardır.

Nuh aleyhisselâm sordu :

— O ne nimetidir?.

Lânetli İblis şeytan şöyle anlattı:

— Sen kavmini gazaba uğrattın. Ben, ömrüm boyunca, onları helâk etmeye çalışsaydım, senin gibi yapamazdım.

Bunun üzerine, Nuh aleyhisselâm hatasını anladı; ettiğine pişman oldu. Zira, bir topluluğun helâk olmasına güç yetiren, onların yararlı hale gelmesine de güç yetirir. Nitekim, Resulüllah efendimiz, —Allah ona salât ve selâm eylesin— ümmeti için şöyle duâ buyurdu :

اَللّٰهُمَّ اهْدِ قَوْمِىْ فَاِنَّهُمْ لَا يَعْلَمُوْنَ

— **«Allahım, kavmime hidayet eyle; onlar bilemiyorlar.»**

Halilüllah İbrahim aleyhisselâma melekût âlemi açıldı. O da mülk âlemine baktı. Asilerin isyanını görünce, onların aleyhine duâ etti; helâk oldular.

Bu arada, kendisine şöyle denildi :

— İbrahim, kullarımızı incitme.

Sonradan hakikata ulaştı; masiva getti, fenaya vardı.

Her hakikat işine dalmaktansa, şeriatın her emrine göre hareket etmek daha gereklidir; bazılarına göre, hakikatı anlamak zordur.

Niyazi-i Mısrî bir mektubunda şöyle dedi :

— Ârif-i billah olan bir kimse, sıra dostuna gelince nasıl kayırır ise, düşmanına sıra gelince de öyle kayırması gerekir. Zira, aradan düşman çıkınca, işinde duraklama olur; yükselemezsin.

Demişler ki :

— Dostla düşman, iki ayak gibidir. Düşman gidince, tek ayakla kalınır. Tek ayakla da bir yere varılmaz.

İşte anlatılan sebepten ötürü :

— Cümle ile dost olayım, her gönülden Cenab-ı Hakkın ihsanına nail olayım.

Diyen kimse; bu âlem mahallesinde kendi nefsinden daha düşük bir yaratık görmeyecek. Bu âlemdeki bütün halk sayılan bütün hanelere eşit şekilde güzel zan beslemeli ve üstün gârmelidir. İçten ve dıştan saygı gösterip gözetmelidir. Hizmet, sevgi, tavazu yolu ile her gönülden Allah'ın rızasını istemelidir. Böyle olunca da, o evlerin sahipleri kendisinden razı olurlar.

Hüdaî Hazretleri şöyle anlattı :

— İnsanların ayıplarını görmekten şeyhime şikâyet ettim. Şöyle dedi :

— Bu durumu, ben de şeyhime şikâyet etmiştim; şöyle demişti :

— Her şeyin bir mükemmel tarafı vardır; onu bilemezsin. Ama, onun kemalini görmek istersen, hakir gördüğün kimsenin elini öp, Allah'ın yardımı ile o halden kurtulursun.

Evlerin sahiplerinden murad, Yüce Hak'tır.

Ev sahiplerinin hoşnud olmasından murad ise, her gönülden, Cenab-ı Hakkın, senden hoşnut ve razı olmasıdır.

O güçlü kimsenin evinin yanmasından, bütün varlığının elinden git-

mesinden ve fakir kalmasından murad ise.. senin ölüm halindir. O zaman, rahmete ve mağfirete muhtaç olursun.

O güçlü kimsenin, fakir, muhtaç, kimsesin olup darda kaldığı zaman yetişip kaldıran, hiç düşmemiş gibi zengin eden ev sahiplerinden murad ise.. Yüce Allah'tır. Zira, vefat ettiğin zaman, her gönül senin hakkında iyi tanıklık eder; hayır duâ, rahmet ile seni anar. Onların cümlesi senden hoşnuttur. Senin hakkında, Allah'tan rahmet, mağfiret ve ihsan dilerler. Bu sebeple Şanı Büyük Allah; fazlı, keremi, lutfu, ihsanı ile muamele eder ve ebedî saadete, sonsuz hayata kavuşturur. Her isteğini, gayeni hâsıl eyler.

Buraya kadar anlatılanlar, sebebine teşebbüs edilecek şeylerin bazısını misal yolu ile bildirip açıklamaktır. Cenab-ı Hak cümlemize anlatılanları hal eyleyip işin gerçeği ile amel etmekte başarılı kılsın; hayra ulaştırsın.

Anlatılan yedi şartı yerine getirmekle adam insan olmaz. Taa, ilk önce elde edilmesi gerekenleri elde etmedikçe.. Zira, bu yedi şartın yerine gelmesine, kalb huzuru ile varılacaktır. Kalb huzuru ise, temiz kalble bulunur. Temiz kalb ise, tarikatla elde edilir. Tarikata dahi, şeriat yolundan girilir. Şeriata girmek ise, Kur'an-ı Kerim'deki emirleri yerine getirmekle olur.

Bu manaya göre; Hak yolcusu salik, öncelikle şeriat emirlerini noktası noktasına yerine getirmelidir. Hak yolcusu salikin, hemen her hali, Kur'an emrine uygun düşmelidir. Tıpkı :

طَابَقَ النَّعْلُ بِالنَّعْلِ

— Ayakkabının teki tekine uygun..

Dendiği gibi.. İşte tarikatın kapısına bu uygun adımlarla girilir.

— T a r i k a t . .

Diye anlattığımız, sırat-ı müstakim olan doğru yoldan ibarettir.

Hazret-i Hüdaî şöyle anlattı :

— Mevlâna'nın evlâdından Divane Çelebî'nin keşif ve kerameti, o

diyarda açığa çıkmıştı. Ölüm haline geldiği zaman, ah edip inleyerek, pişman olup ve şöyle demiştir :

— Meğer biz, sırat-ı müstekim olan doğru yoldan gafilmişiz..

Sırat-ı müstakim olan doğru yolun ne olduğu da, inşallah aşağıda anlatılacaktır.

Sağlam bir itikadla şeriatın emirlerini yerine getirerek zühd, takva, vera hali ile bu tarikat-ı aliyyeye Allah için, Allah uğruna girmek için bir mürşide hiç bir ard niyet beslemeden teslim olup şeyhi tarafından verilen virdleri, zikirleri zamanında eda edip ehlüllahın şartları arasında tevecciih, rabıta işini koruyan zata :

— Salik..

Denir. Asıl söylenecek söz de bunlaradır. Yoksa şeriat emirlerini henüz yerine getiremeyen, zühd ve takva işinde tamam olmayan, teslim olma hali bulunmayan kimselere söz yoktur; bunlar, kendi başlarına buyruktur. Asıl sözümüz salikler içindir.

Bu dersi okuyan, dinleyen kimse :

— Kusurum çoktur; artık benim halim berbattır.

Diyerek, levvame nefis, hiç kimseye ümit kestirmesin; zira, Yüce Hakkın rahmetinden ümit kesilmez. Allah-ü Taâlâ, Zümer suresinin 53. âyetinde şöyle buyurdu : لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا

— **«Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyiniz; çünkü Allah, bütün günahları bağışlar.»**

Kul, kusursuz olmaz; kusurlarımızı Yüce Hakkın kapısında ikrar ve itiraf edip tecbe istiğfar edelim..

— Ne yaptım ki?.

Deyip inkâr yoluna sapmaktan, Yüce Mevlâ cümlemizi korusun ve güven altına alsın.

Bu arada, kendi nefislerimizi de ayıplayıp bütün kusuru kendi üzerimizde bilelim. Kendi ayıbımızı kesin olarak bildikten sonra, başkasının ayıbını görmeyi de bırakıp :

— Benim kusurumdur..

Demek, bu yoldaki edepler arasında sayılır.

Bu âlemde hemen herkes halini görür. Hal ehli kimselerden nice görülmemiş haller zuhur eder ki : Onu da, yine hal sahipleri görür; halden haberi olmayan göremez.

Cahillerden dahi nice ayıplar zuhur eder ki : Onu da, emsali cahiller görür; irfan sahipleri göremez. Zira, halkta ayıp görmemek, irfandır.

Resulüllah efendimiz hiç bir şeye eksiklik görerek bakmamıştır. Yasaklardan alması dahi, mükemmel olmak, onda olduğundan ötürüdür; taliplerin o taraftan yükselecekleri içindir.

Üftade Hazretleri şöyle demiştir :

— Nefsin ayıplarını keşfetmke, yeri ve semaları keşfetmekten hayırlıdır. Zira, nefsin ayıplarını görmek, keşfetmek sureti ile talib olan kimse tehlikeden ve gittiği yola set çekilmesinden kurtulmuştur. Yerin ve semaların keşfi ise, sırf bir gizli sırrı açığa çıkarmaktır; onda pek yarar yoktur.

Nefis islâh olmadan, ona güvenmek de sürekli olamaz; hemen bir yana kayar gider.

Nefis islâh olduktan sonra da :

— Artık nefsim islâh oldu; bana kötülük yoktur.

Deyip emin olmaya da gelmez; çünkü, A'raf suresinin 99. âyetinde şöyle buyurulmuştur:

أَفَأَمِنُوا مَكْرَ اللَّهِ فَلَا يَأْمَنُ مَكْرَ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْخَاسِرُونَ

— Allah'ın mekrinden emin mi oluyorlar? Halbuki, Allah'ın mekrinden ancak varını yitirip ziyan edenler emin olurlar.»

Üstte işaret edilen manada olduğu gibi, korku ile ümid arası bir hale sahib olmak gerekir. Eğer korku yanı ağır basarsa, daha iyi olur.

İtikadını düzelten; şeriatını ikmal eden; perhiz, rizayet, zühd, takva işini tamamlayan; ayrıca bir şeyhe inabe edip tarikat-ı aliyyeye giren; basireti açılan; keşfi, kerameti, müşahedesi, zat tecellisi bulunan gözünü kapadığı zaman görmediği bilmediği bulunmayan; sağ tarafına ibadetle-

rini, sol tarafına keşif kerametlerini sıralayıp da ikisinin ortasına oturan ve her iki yanını seyreden kimseye, sol taraftan bakanlar :

— İşte âbid, işte zahid, işte müttaki..

Derler.. Sağ tarafından bakıp görenler dahi :

— İşte velî, işte kerametlerin sahibi..

Derler.. Ne var ki, bu kimse için :

— İşte insan..

Demezler..

Yukarıda hali anlatılan kimse, henüz saliktir; henüz insan olamamıştır. Bu halde olanların hepsine de :

— S a l i k . .

Denir.. Söz de salikleredir ki, sağına ve soluna bakıp da berzahta saplanıp kalmasınlar; sırat-ı müstakim olan doğru yolu arasınlar. Bu yol için, ayrıca :

— Allah rızası, Allah sevgisi, Allah aşkı..

Dahi denilmiştir.

Söz salikleredir ki : Kalblerinde tam bir mahviyet olduğu halde, kalb huzuru bulsunlar. Yukarıda anlatılan yedi şartı da yerine getirmek sureti ile insanlığı bulup insan olsunlar; bu berzah âleminde dahi, ruhanî cennete girsinler. Ruhanî vuslata da kavuşsunlar, insanlıklarını mükemmel eylesinler.

İnsan olmanın alâmeti vardır; şöyleki : Bu âlemde hiç bir düşman kalmaz, cümle lie dost olur; asla bir şeye de canı sıkılmaz, darılacağı bir şey arasa bulamaz.

Allahım, bu insanlığı bize nasib eyle ki; insan olalım..

2. BÖLÜM

Konusu : a) Hazret-i Ali b. Ebu Talib'in tavsiyesi..
Allah ondan razı olsun.
b) Doğru yol sırat-ı müstakim.
c) İnsanlık
d) Dervişlik..

اِعْلَمْ اَنَّ لِلْعَاشِقِ ثَلٰثُ عَلاٰمَاتٍ : اَلْاِسْتِهَانَةُ بِالدُّنْيَا وَاحْتِمَالُ الْجَفَاءِ وَالصَّبْرُ عَلَى الْبَلاٰءِ . وَلِلْحَلِيمِ ثَلٰثُ عَلاٰمَاتٍ : يَصِلُ مَنْ قَطَعَهُ وَيُعْطِي مَنْ حَرَمَهُ وَيَعْفُو عَنْ مَنْ ظَلَمَهُ وَلِلصِّدِّيقِ ثَلٰثُ عَلاٰمَاتٍ : يَجْعَلُ مَالَهُ دُونَ مَالِكَ وَعِرْضَهُ دُونَ عِرْضِكَ وَنَفْسَهُ دُونَ نَفْسِكَ .

Şunları bilmelisin..

Âşıkın alâmeti üçtür; şöyleki :

a) Dünyayı düşük değerde görmek..

b) Eza cefaya dayanıklı olmak..

c) Gelen belâya sabırla karşı koymak..

Halim selim, yumuşak başlı olmanın alâmeti de üçtür; şöyleki :

a) Kendisine gelip gitmekten ayağını kesene gider gelir..

b) Kendisini, maddî yönden yoksun bırakan kimseye verir..

c) Kendisine zulmedeni affeder..

Değerli dost sıddıkın alâmeti de üçtür; şöyleki :

a) Malını, senin malından daha değersiz görür..

b) Senin şerefini, namusunu korumayı, kendi şerefinden ve namusundan üstün tutar..

c) Senin canını, kendi canından daha kıymetli sayar..

***

Abdüllah Mukna'a şöyle sormuşlar :

— Sana dostun mu daha sevimli gelir; yoksa düşmanın mı?..

Şu cevabı vermiş :

Hasımlarımı, dostlarım olduğu için severim, zira dostun ilgisi ruhanîdir.

***

Rivayet edildiğine göre, Resulüllah efendimiz, —Allah ona salât ve selâm yleesin— bir hadis-i şerifinde şöyle buyurmuştur:

— «Kardeşlerinizi çoğaltınız. Rabbınız, haya muamelesi eder. Kıyamet günü, kardeşleri arasında bir kuluna azab etmekten utanır.»

***

Hazret-i Ali'nin şöyle dediği anlatılmıştır; Allah ondan razı olsun :
— Dostluk üç yerde belli olur; şöyleki :

b) Gıyabta..

Yani : Dostun olmadığı yerde; onun hakkını koruyacak, gıybetini ettirmeyecek, ona toz kondurmayacak..

c) Vefatından sonra..

Dost odur ki, dostunun vefatından sonra da, dostluğa lâyık olan neyse onu yapa.. Meselâ : Hayır duâ okumak, hayırla anmak gibi işleri yerine getire..

اَللّٰهُ وَلِيُّ التَّوْفِيقِ وَنِعْمَ الرَّفِيقُ

Başarı ihsan eden Allah'tır; en güzel arkadaştır.

***

DOĞRU YOL - DERVİŞLİK

Gelelim, doğru yol olan sırat-ı müstakime ve insanlık sıfatını bulmaya..

Burada, sırat-ı müstakim ile, insanlık sıfatını bulmakla, en kolay yoldan dervişliğin elde edileceği tarif edilip açıklanacaktır.

اَلطُّرُقُ إِلَى اللّٰهِ بِعَدَدِ اَنْفَاسِ الْخَلَائِقِ

— «Allah'a giden yollar, yaratılmışların nefesleri (veya nefisleri— canları-ruhları) sayısı kadardır.»

Buyurulmuştur. Buna göre, her şahsın vücud mülkünde özel bir yol vardır; bunu da ancak irşad ehli bilir.

— İrşad ehli..

Diye anlattığımız, Hazret-i Peygamber tarafından ümmetini Hak

yoluna davete memur edilen zata söylenir. Bunun bir manası da şudur : Mürşid..

Ne var ki, Hakka ulaşmak, Hazret-i Peygamber'in eli ile olur; Allah ona salât ve selâm eylesin.

Mürşidin kemali odur ki : Müridi, Hazret-i Peygamber'e ulaştıra. Hazret-i Peygamber dahi, bir anda onun ilâcını verip; şefaatına kavuşturur. Allah ona salât ve selâm eylesin.

Anlatılan şerefe nail olmak; pâk şeriatın emirlerini yerine getirmek, sünnet-i seniyyeyi canlandırmak, onun Muhammed'i izini izlemek sureti ile olacaktır.

Anlatılan manadan ötürü ilk iş olarak, bize doğru yol olan sırat-ı müstakimi bulup insan olmaktır.

Bunun için de, bu ders sırat-ı müstakimi, insaniyet yolunu bildirir. Bunlar elde edildikten sonra; bir kimse derviş olmaya çalışırsa, kısa yoldan derviş olunur. Ama, Allah dilemiş ise..

— Sırat-ı Müstakim..

Diye anlattığımız doğru yoldan murad, Kur'an'dır.

— İnsanlık..

Dememizden murad ise.. noktası noktasına Kur'an emirleri ile amel-dir. Nitekim Resulüllah efendimiz, bir hadis-i şerifinde şöyle buyurmuştur :

اَلْقُرْآنُ وَالْاِنْسَانُ تَوْأَمَانِ

— **«Kur'an ve insan, ikiz kardeştir.»**

Her kim, Kur'an ile ikiz kardeş ise.. o kimse insandır.

Bir kimse ki, şeriatta eksiklidir; başka şeyle nasıl mükemmel insan olabilir?. Zira, şeriat hemen herkese kapı olmuştur. Bu kapıdan girmedikten sonra, hiç kimse Hak yolunu, sırat-ı müstakim olan doğru yolu bulamaz. Bulan, şeriat kapısından girmiş, öyle bulmuştur.

Bu manaya göre; şeriat kapısından girmeyen, girip de, noktası noktasına emirleri yerine getirmeyen, içte ve dışta eksikli olan kimselerin henüz şeriat yanları tamam değildir. Uygun biçimde, kapıdan içeri girememiş, kusuru kadar uzakta kalmıştır. Onlara göre bu yol aşk yoludur; zühd yolu değildir.

Bu hevaî yollara uyup da :

— Oldum, sırat-ı müstakimi buldum..

Diyerek, kendilerini bir şey sananların gördüklerinin ve bildiklerinin ne olduğu ehline göre bilinen bir şeydir.

Biz gelelim, noktası noktasına şeriatın emirlerini yerine getirmeyi başarıp şeriattan içeri giren Hak yolcusu saliklerin halini açıklamaya..

Saliklerden bazısı vardır ki; şeriat kapısından içeri girer girmez, basiret gözü açılır. Bazıları da, kapalı gider. Her iki sınıf da birdir. Şu kadar var ki :

Basireti açılan kimse, bu açılmayı asla kendisine mal etmemeli; sırat-ı müstakimi ve insanlık sıfatını bulmaya çalışmalıdır.

Gerek basiretin açılmasını kendine mal edip böbürlenmek; gerekse basiretin açılmayışını mesele haline getirip :

— Niçin açılmadı?.

Diye karamsar olmak iyi değildir. Her ikisi de, Yüce Hakkın yolunu bulmaya engeldir.

Üstte anlatılan bozuk düşünceleri gönülden atmalı; basiret açılır ise sevinmeli; açılmadığı için de, karamsar olmadan hemen her halde Yüce Hakka tam manası ile teslim olmalıdır. Böyle olmadıkça da feyiz alınmaz.

Asıl marifet, gayret ve doğrulukta kusur etmemektir.

Cenab-ı Hak, bizi, anlatılan manevî bağlardan kurtarsın.

Hud suresinin 112. âyetinde buyurulan :

فَاسْتَقِمْ كَمَآ أُمِرْتَ

— **«Emr'olunduğun gibi dürüst ol.»**

Sırrın zuhurunu, hal olarak, meleke olarak ihsan buyursun. Âmin!.

Şeriat kapısından içeri giren, girer girmez de basireti açılan Hak

yolcusu salik bakar ki : Padişah divanında, cuma ve bayram alaylarında, merasim zamanlarında askerler nasıl iki taraflı selâm durursa onun gibi, kendisine iki taraflı askerler selâm durmuşlar.. Ama bunlar başka asker.. Sağ tarafında kulluğun şanı, sol tarafındaysa sülûkün hali var. Bunlar iki taraflı sıralanmışlar; ucu bucağı yok..

— Kulluğun şanı..

Dediğim şunlardır : Namaz, oruç, zekât, kalan bütün taat ve ibadetler.. Bütün bunlar, kulluk şanıdır. Kul olanda, bunların cümlesi bulunacak..

O basireti açılan zat, bu kulluk şanı olan ilâhî saltanata eğilir, yalnız bu yoldan gider, bu saltanatın zevkine gönlünü bağlar ise, bu zata :

— Âbid, zahid, müttaki..

Denir.. Ama, onun için :

— İnsan..

Denmez. Ama, cenneti bulur, cemali de bulur.

— Sülûkün hali..

Denilen şeylere gelince.. bunlar : Keşif, keramet, müşahede çeşidinden şeyler olup vuslat dahi, sülûkün hali sayılır. Daha başka, sayıya hesaba gelmeyen şeyler dahi, sülûk usulü sayılır.

Hak yolcusu salikin bu halleri görmesi, ilâhî saltanatı ve sülûk şanını görmektir ki : Kendisinin mülkü değildir.

O Hak yolcusu salik, sülûk şanı ile ilâhî saltanatı biraraya getirip birleştirir ise; bu tarafın zevki ile de gönülünü bağlar ise, onun için :

— Keşif ehli, kerametlerin sahibi..

Denir, ama onun için :

— İnsan..

Denmez..

Her iki tarafın şartlarını yerine getirmeyi başarmış, onların zevklerine gönlünü kaptırmamış, ikisi arasında sırat-ı müstakimi bulup o sırat-ı müstakime göre insanlık şartlarını da yerine getirerek insanlık sıfatını giyer ise, o zaman ona :

— İ n s a n . .

Denir.

D E R V İ Ş L İ K

Cenab-ı Hak, ezelî ilminde bu yolu, bu şekilde iki taraflı kurmuştur; sonradan olma değildir. Peygamberlerine, velîlerine hidayet buyurduğu sırat-ı müstakimi de, bu iki yolun ortasında kılmış.. Dervişliği dahi, insanlığın ortasında kılmış.. Bütün kullarını da, bu sırat-ı müstakime hidayet buyurmuş.. Onların her biri, çalışıp gayret etmeleri, çalışmaları kadar nasib almışlar. Onların bazıları, umumî manada kapsamlı bir hidayete nail olmuşlar; bazıları da, özel hidayete ulaşmışlardır.

Gerçekte cümlemiz salikiz; bu yolun yolcusuyuz.

Allah cümlemize başarı, selâmet, yardım ihsan buyursun. Â m i n ! .

Anamızdan doğduk, kendimizi sülûk üzere bulduk. Oturuyoruz, ama gitmekteyiz. Bu dünyadaki sülûkümüzün tamam olması, teneşir tahtasına kadardır. Ondan ileri sülûkümüz ise.. âhiret yoluncadır; hiç durağımız yoktur.

Anlatılan manaya göre, insan ister sülûke girsin, ister girmesin; hakikatta yine saliktir.

Her yolun bir nihayeti vardır, ama Allah yolunun nihayeti yoktur. Hak yoluna giren salik, mutlak ilâhî yüze talib şu kimseye denir ki : Anlatıldığı şekilde şeriat kapısından içeri girer, iki tarafta sıralanan kulluk şanı ile, sülûk haline gönlünü kaptırmaz, himmetini yüksek tutar.. Nitekim, bir hadis-i şerifinde, Resulüllah efendimiz şöyle buyurmuştur :

هِمَّتُ الرِّجَالِ قِيمَتُهُ

— **«Erkeğin himmeti, kıymetidir.»**

Bir başka hadis-i şerifinde ise, şöyle buyurmuştur :

عُلُوُّ الْهِمَّةِ مِنَ الْإِيمَانِ

— **«Himmetin yüksekliği, imandandır.»**

Bundan sonra, o Hak yolcusu salik bilir ki : Hemen her şey, tamamen mülkün sahibi Allah'ındır. Bunun için de, her şeyi sahibine teslim eder; hiç bir şeyi emel haline getirip üzerine mal etmez. Sağına soluna bakmaz. Zühd, takva bir tarafında, keşif kerametler diğer tarafındadır; bu ikisinin arasında yokluk yolunda durmada ngider. Allah için, Allah uğruna kulluk eder.

وَصَاحِبُ الْبَيْتِ اِدْرٰى بِمَا فِيهَا

— Evin içindekileri, ev sahibi daha iyi bilir.

Manasındaki ifadeye göre; daima, kendisine insaf nazarı ile bakar. İnsanlığa yakışmayanları dışarı çıkarır. Kendisini, bütün yaratılmışlardan alt görür. Âcizliğini bilir. Günahlarını önüne koyar. Bir eline aman kılıcını, bir eline de rıza kalkanını alır. Göz koyduğu yer, Allah'ın rahmeti olur. Hemen her saat :

— Aman ya Rabbi, sana sığınırım..

Diye münacaat eder. Kendisi için çizilen sırat-ı müstakimi bilmeye, bu yolda Allah rızasını, Allah sevgisini, Allah aşkını, umumî manada mahviyeti temiz kalbi ister. Kalb huzuru ile insanlık sıfatına ulaşmayı, derviş olmayı ister; bu yolda Cenab-ı Hak'tan başarı diler.

Allah'ın inayeti, ilâhî ihsan, rabbanî nimet olarak bütün peygamberlere, evliyaya verilen sırat-ı müstakim içinde o zata mahsus olan bir sırat-ı müstakim vardır; bu da, onun insanlık yoludur. Bu yol da, kendisine açılıp gösterilir. Bu yolda, kalb huzuru ile, yedi şartı yerine getirerek insanlık formasını giyer; insanlık sıfatına bürünür. Sarı karıncaya kadar, bütün yaratılmışları hemen her cinsi ile bir daire içine alır. Kendisini de, o dairenin dışında bir daire de oturur bulur. Kendisinden gerido hiç bir şey yoktur. Kendisinin de hiç bir şeyi yoktur. Orada yapacağı hizmeti, bir dilenciliktir. Dilencinin bir çanağı olur; bunun çanağı da yok. Yiyecek verirlerse :

— Giyecek ver..

Diyemez. Onun dilenciliği şu iki şey içindir :

a) Son nefesini imanla kapamak..

b) Âhirette utandırılmamak..

İster ki : Enbiya, evliya huzurunda, o büyük topluluk içinde, ayıpları ve günahları meydana çıkmaya..

İster ki : O yüce divanda, rezil rüsvay olmaya, mahcub olacak bir hal ortaya çıkmaya..

İşte insan budur. Bu âlemde iken, ruhanî cennete girmiştir. Hemen her nefeste ruhanî vuslat eder, bu insandır.

Dervişliği bulana, bir hırka, bir lokma yetmez mi?. Bu dervişlik için söyledikleri :

— Bir hırka..

Tabirinden murad, insanlık hırkasıdır.

— L o k m a . .

Tabirinden murad ise.. Allah'ın cemalidir. İşte dervişlik, bunun adıdır.

Cenab-ı Hak, cümlemize bunu nasib eylesin. Â m i n ! . Resullerin Efendisi hürmetine..

Derviş olan bir kimse, şöyle bir dönüp arkasına bakmış olaydı; dünya ile âhireti, hamam halveti gibi küçük küçük iki ev olarak göreydi : Onların içinde kalan ahaliyi hamamda sıcaktan bayılmak derecesine gelen kimseler gibi gayet bunalmış, zor durumda ve zahmet içinde bulurdu, vesselâm..

***

MÜNAFIKLIK

Münafıklığın alâmeti anlatılırken, bir hadis-i şerifte şöyle buyurulmuştur :

عَلَامَةُ النِّفَاقِ إِذَا حَدَّثَ كَذَبَ وَإِذَا وَعَدَ خَلَفَ وَإِذَا اُمِنَ خَانَ

— **«Münafıkın alâmeti üçtür; şöyleki :**

a) Bir şey anlattığı zaman yalan söyler..

b) Bir şey için söz verdiği zaman, sözünden döner..

c) Kendisine bir emanet bırakıldığı zaman, ona hıyanet eder..»

Bu manaya göre; tarikatta bulunan kimsenin istikamet alâmetleri arasındadır ki :

Şeriatle amel edenlerin dıştan halka yaptıkları işlerde bu sıfatlardan hiç birinin bulunmaması nasıl gerekli ise; tarikat ehlinin dahi içte Yüce Hak ile yaptıkları işte o sıfatlardan hiç birinin bulunmaması gerekir.

Doğrulukta, ihlâsta, istikamette kalbi ve kalıbı; toplum içinde ve toplumdan uzak halinde bir olmalıdır. Gönül hazinesinin kapısında durmalı ki : Hakkın hazine dairesine Hak'tan başkası yol bulamaya.. Çünkü, kulun kalbi, Hakkın hazinesidir; insan da o hazinenin bekçisidir. Hakkı düşünmekten başka bir düşünce oraya girerse, eşkıya girmiş olur.

Üstteki manaya göre; bir kimse, Hakkın hazinesini yol kesen eşkıyalara soydurursa, hali müşkil olur. Zira, bu durumda, emanete hiyanet etmiştir. Kaldı ki, Allah-ü Taâlâ, Enfal suresinin 58. âyetinde şöyle buyurdu :

إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْخَائِنِينَ

— «Allah hainleri sevmez.»

Tarikat ehli katında hatırdan geçen şeyler, dışta meydana gelen işler ve sözler gibidir. Bunun içindir ki; mürakabe ehli, Hakkın rızasına ters düşen akla gelen şeylerden sorumludurlar.

Demişlerdir ki :

— İlk gelen yersiz hatıradan, Yüce Hak kulunu sorumlu tutmaz. Ama, kul o hatırayı def etmeye çalışmaz ve onu Hak düşüncesine dönüştürmez ise.. ısrarla o hatırayı sürdrürür ise.. sorguya çekilir.

Özellikle, namazda ilk tekbiri alıp Fatiha suresinin 4. âyeti olan :

إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ

— **«Ancak sana ibadet ederiz; ancak senden yardım dileriz.»**

Cümleyi okurken, nefiy ve isbat (lâ ilâhe illallah kelime-i tevhidini) söylerken : Tam huzurlu, tevbesinde sebatlı Yüce Hakka verdiği sözünden dönmeyen olmalıdır.

Manevî duygular dahi, insanın Allah'a emanetidir, aynı zamanda insanın gözcüsüdür; hem zâhirde, hem de batında..

Bu vücud, bütün organ ve duyguları ile; her an ve her zaman insanı gözeticidir. İnsanın emrine ve hizmetine de aykırı hareket etmez. Hep hizmetinde bulunur; insan, her ne iş işler ise.. kıyamet günü sorguya çekildiği zaman da, doğru haber verecektir. İnsana gelince :

— Elim, ayağım, gözüm, kulağım, burnum, yanağım, dilim, dudağım, budum, bacağım; cümlesi benim vücudum..

Deyip hiç birini gizlemez. Hemen her şeyi de onlarla işler. Halbuki onlar, insanın casuslarıdır. Gece gündüz, onlar seni gözlemektedirler; senin bundan haberin yoktur.

Anlatılan organlar, hayır olsun, şer olsun; kıyamet günü, insanın işlediklerini teker teker söyleyeceklerdir. İnsanın iyiliğini ve kötülüğünü yazan kiramen kâtibin meleklerini dahi tasdik edeceklerdir.

Hemen hepsi, Yüce Hak tarafından bilinmekte iken, insanın kendi vücudunu, kendisine gözcü koydu. Ta ki : Bu âlemde insan her ne işler ise.. kıyamet günü vücud onları haber vere.. Ayrıca, insanın üzerine iki tane yazıcı melek koydu ki : İşlerini ve sözlerini yazalar. Kıyamet günü; kiramın kâtibin meleklerin yazdıklarını, vücud organlarının tanıklık ettikleri durumla karışlaştırdığı zaman, birbirine uygun gelir.

Hâsılı : İnsana yakışan ilâhî emanetleri iyi gözetmek, Allah rızası için onların gıdasını helâlinden vermektir. Yatağına yattığı zaman dahi, Allah rızası için uyumalıdır. Kirlendikçe yıkanmalı; tırnaklarını dahi uzadıkça kesmelidir.

İnsan, tüm organlarını yaratıldıkları hususa harcamalı; zamanı geldiği zaman da temiz bir şekilde sahibine teslim etmelidir; hiç bir şekilde hain olmamalıdır, vesselâm..

⁂

TASAVVUF KİTAPLARI

Tasavvufta ve diğer hususlarda yazılan nekadar kitap varsa, hemen hepsi de kelimelerden ve nakışlardan ibarettir. Bunları yazan zatlar, Allah'a ve Allah'ın Resulüne hizmet niyeti ile yazmışlar; meydana çıkarmışlardır. Onların her yanda yüzleri vardır.

Bu yazılanları, zâhirde çıplak bir köleye benzetebiliriz; kimin eline geçerse, ona kendi elbisesini giydirir. Asker eline geçerse, asker elbisesi, kâtib eline geçerse kâtib elbisesi, esnaf eline geçerse esnaf elbisesi, hoca eline geçerse hoca elbissi giydirilir. Yapılacak işlerin hiç birine köle muhalefet etmez; kendisine renk renk elbise giydirilir.

Kitabın durumu da aynıdır. Müttaki eline geçerse takva elbisesi, âbid eline geçerse âbid elbisesi giyer.

Asıl marifet : Bugünkü günde, şu saatte hangi elbiseden Allah razı ise, o elbiseyi bilip giydirmektir. Elbisenin mevsimini dahi bilmek gerekir. Zira temmuz ayında kürk almanın, zemheride, şal cübbe giymenin mevsimi değildir. Allah, cümlemize bu irfanı nasib eylesin. Âmin!.

Hakikatta bu kitaplar, sağılan, süt veren koyun ve inek gibidir. İçindeki cümleler de meme gibidir; on sekiz bir âlemin şereflisi Resulüllah efendimizden gelir.

Kitap sahiplerinin ruhaniyeti de onun başı ucundadır. Kitabı açan, kendi kuzusu, yavrusu ve kendi cinsi ise.. hemen memeyi ağzına sokar; o da istediği gibi sütünü emer, karnını doyurur, çekilir, bir tarafta yatar, zevkine bakar. Artık ne sesi çıkar, ne de sadası.. Öyle ya, sütünü emdi: karnı doydu, artık nesine gerek ki, sesini çıkara.

Eğer kitabı açan, kendi kuzusu ve cinsi değil ise, ona süt vermez. İs terse, gece gündüz tasavvuf kitabı okusun; yine de karnı açtır.

Karnı aç olan bir kimse, bütün gün kebab, baklava, börek okumuş olsa ve bunlara ait çeşitlerin ismini bilecek olsa onlardan yemedikçe kesin olarak açlığına fayda vermez.

Üstte anlatılan misaldeki gibi, ehli olmayan kimseye, kitapların mütalaasından bir fayda gelmez. Ancak, gereği ile amel etmeyi başarır ise.. o zaman faydalı olur.

Kâmil mürşide kavuşan ve onun sözleri ile amel eden kimseye de, okuduğu kitapların faydası olur.

Kâmil mürşide ulaşmayan, onun kitaplarını okuyup gereği ile amel

etmeyen, yalnız ağız kalabalığı ile kendisini tasavvuf ehline benzetenin dışta misali şu kadına benzer : Kendisini erkeklere benzetmiştir; ona bakan kimse, kendisini erkekten ayırd edemese de, o kadın, kendisi işin özünde kadın olduğunu bilir. Durum kendisine sorulduğu zaman, doğrusunu söyler :

— Ben, kadınım..

Der. Eğer saklayacak olursa.. yarın kıyamet günü, onun kadınlığı meydana çıkar; herkes durumu bilmiş olur.

Kadın olan bir kimse, taklid ederek erkek olmaz. Bunun gibi, erkeklik haline dair söylediği ve yazdığı sözü de gerçek olarak anlayamaz ve anlatamaz. Erkeklik üzerine söylenen sözleri gerçek olarak yine erkekler bilirler. Bilirler ve derler ki :

— O zaman, bu zat dahi bizim gibi bir erkekmiş. Bayram namazına gece kalkar, bir an önce gidermiş.. Şu şekilde de hazırlanırmış..

Cenab-ı Hak, taklidimizi tahkik eylesin. Âmin!.

⁂

VÜCUD GÜNAHI

Bir hadis-i şerifte, şöyle buyurulmuştur :

وُجُودُكَ ذَنْبٌ لَا يُقَاسُ عَلَيْهِ ذَنْبٌ آخَرُ

— **«Vücudun öyle bir günahtır ki; hiç bir günah, onunla ölçülemez.»**

Burada anlatılan :

— **«Vücud günahı.»**

Tabirinden murad olan mana bir benzetme ile şöyle anlatılmıştır :

— Salihlerden bir zat için :

— Mahallemizde böyle bir zat bulunsun..

Diyerek, güzel bir yerde, parasız, geniş bir ev yeri verirler. Binasının kurulması için de, masraflarına yardım ederler.

Bundan sonra o zat, düz bir çimenlik üzerinde gayet yüksek, sanatkârane, süslü, yedi sekiz odalı bir ev kurar. İçini, dışını da, yeşil zümrüt bir boya ile boyatır. Kur'an-ı Kerim'i, tefsiri, hadis-i şerifi, muteber kitapları güzel bir yazı ile, o evin içine ve dışına altın hatla yazdırır. Bütün kitaplar için de bir kütüphane yaptırır; içini doldurur. Şöyleki : Görenler, onun tarifini yapmaktan âciz kalırlar. İşitenler de hayran olurlar.

Bu evin içini ve dışını ziyaret için, uzaktan ve yakından sınıf sınıf halk gelir. Orada toplanır içine girer beğenirler ve şöyle derler :

— Bundan daha güzel eğlenecek yer olmaz.

Bunun üzerine, o zata, çeşit çeşit kâr teklif edip oranın kiracısı olmaya talib olurlar. Bu zat da, onlara kanıp her odasını ayrı ayrı kiraya verir. Bundan sonra da evin her yanı çeşitli cinsten kimselerle dolar. Her biri bir tarafa yerleşir.

Bundan sonra o zat bakar ki : Bunların zarardan başka on paralık kârı yoktur.

Artık onları evden çıkarması da mümkün değildir.

Kendisi, durup dinlenmeden içinde istirahat etmek için nice zahmetten sonra bir bina yapıp süslemiştir. Ama, şimdi bir paralık dahi kendisine yararı yoktur. İçindekileri çıkaramadığı gibi, kendisi dahi başını sokacak bir yataklık yer bulamaz; dışarıda kalır.

Artık her odada türlü milletten insanlar vardır; her türlü kötülüğü işlerler. Hır gürden komşular da rahatsız olurlar; huzurları kalmaz. Sonunda gelirler, o adama şöyle derler :

— Yahu, gerçekte senin mahallemizde bir ev sahibi olmanı biz istedik. Mahallece de sana arsayı verdik. Alınacak eşyayı da aldık. Günlük masrafını da verdik. Gerçekten sen de bilgili bir adammışsın. Kendi tabiatına, arzuna uygun olarak resimli güzel bir bina yaptırdın. İçine ve dışına çeşitli ilimleri yazdırdın. Türlü türlü sanatkârane nakışlarla süsledin. Bu kadar zahmet çekip binanı tamamladın. İçinde oturup rahat, huzur içinde ilimler neşredeceğin zaman bir alay ipten kazıktan kurtulmuş, pıranga kaçkını değişik cinsten adamları getirip evin içine doldurdun; sen açıkta kaldın. Şimdi ne oldu : Bir paralık menfaatın olmadığı gibi, mahallece bizim de uykumuzu ve rahatımzıı kaçırmaya sebeb oldun. Halbuki bizim arzumuz ancak senin kendi huzur ve rahatın, içinde oturup halka vaaz ve nasihatın, Hakka taat ve ibadetin idi.

Bunun üzerine bu zat şöyle der :

— Benim arzum da buydu. Ama, bunlar da bana böyle deyip girdiler. Yani :

— Taat ve ibadetine, her türlü huzur ve rahatına yardımcı oluruz.

Sana hizmet ederiz. Yeter ki, senin şu evine bizi kiracı olarak al; senin evinin kiracısı olalım.

Böyle demesi üzerine, o zata şöyle derler :

— Onlar sana öyle dedikleri zaman, sen de onlara şöyle diyemez miydin :

— Aslında bu ev, benim tasarrufum altındadır. Ama, başlı başına benim mülküm değildir. Mahalleli benim için sevabına yapmışlardır. Ben, bir kulum; kula hizmetçi gerekmez. Kullukta, taat ve ibadette yardımcı olan ancak Allah'tır. Her hususta Allah'a sığınırım..

Böylece, mülkü sahibine teslim etmiş olsaydın, bu belâya da çarpılmazdın. Şimdi, bunun da çaresi bulunur inşallah. Ama, bize teslim olmalısın. Zira, bu ev burada oldukça, bunların buradan kalkıp gideceği de yoktur. Eğer bizi dinler de :

— Bunlar, buradan def olup gitsin..

Dersen; kardeş gel, sen bu evden ve bu eve harcadığın emekten geç. Eğer sen dediğimiz gibi yaparsan, bunlardan kurtulur ve evin mülküne de yönetici olursun. Bunun da iki yolu vardır. Şöyleki :

a) Evin dört yanını ateşleyip yakmalı..

b) Hepimiz bir olalım, ellerimize birer balta birer kazma alalım; akşam sabah hücum edip birer ikişer tahtasını koparalım. Bundan sonra, evi başlarına çökertip yıkalım.

Böyle dedikleri zaman, eğer o kimse akıllı biri ise, insaf eder ve teslim olur. Bundan sonra da o ev ya yakılır; ya yıkılır. Haliyle, onun içinde bulunan kötü kimseler de, tabiatı ile sürülür; çıkarılırlar. Arsanın mülkü de, o adama temiz olarak teslim edilir.

Eğer o kimse :

— Ben, bu eve şu kadar emek verdim, zahmet çektim. Bu kadar da mal harcadım. Bunun için ne yaktırabilirim; ne yıktırabilirim, kıyamam.

Diyecek olursa, ona şöyle cevap verilir :

Kıyamazsan baş ü cana, ırak dur girme meydana;
Bu meydanda nice başlar kesilir hiç soran olmaz.

Şiirindeki hükme göre, ne o evin içindekiler dışarı çıkabilir; ne de o kimse, evine sahip olup içeri girebilir. Ne de o evde fısk ü fücur eksik olur. Sanki içinde olan kötü sözlü için bir darünnedve yaptırmış olur.

İşin içyüzünden haberi olmayan ve dışarıdan görenler de :

— Falan zatın ne güzel evi var..

Diye överler.

Halbuki, çaresiz adamın evi kendisini dev oldu.

Salepçi gügümünde ateş yanıyor; ama dışarıdan kimsenin haberi yoktur. Yalnız, ağzından akan bala bakarlar.

Şimdi üstteki misali sana getirelim.

Bu âlem mahallesinde ihsan olunan beden arsasında Allah'ın yardımı ve rabbanî başarı ile başlayıp küçük yaşında beri kırk, elli, altmış yılda, çalışıp çabalayıp kazanarak elde ettiğin ilimler, ameller, hünerler, marifetler, kemaller, zühdler, takvalar, keşifler, kerametler, şeyhlikler, hocalıklar; bunlardan başka şu âlemde tahsil edip kurduğun ne gibi şeyler varsa tamamı, tekmil ve tahsinden sonra meydana gelen bu vücud sekiz odalı bir ev gibidir.

Eğer bu vücudu, aşk ateşi ile yakıp mücahede külüngü ile yıkıp Hakta yok etmez isen; Allah'ın zatından başka sevgilerle doldurur, dünyaya ve ukbaya vesile edersen, ondan hâsıl olan günah öyle bir günah olur ki : Hiç bir günah onunla ölçülemez.

Halbuki dışarıdan görenler, senin ilmine, ameline, kemaline hayran olurlar; bilmezler ki : Senin vücud evinin içi, günahla doludur. Tahsil ettiğin şeylerin de sana hiç bir faydası yoktur. Sen yine açıktasın. Bu vücud evi de, ilimle, amelle ortadan kalkar gibi bir şey de değil.. Mutlaka bir kâmil mürşide teslim olmak gerek. Onun terbiyesi altında, onun neşesine göre ya aşk ateşi ile bir anda yanar mahv'olur; yahut tecellisinin gereğine göre günde bir tahta koparır, o ev de yıkılır gider. Bu da, bütün gün nefsi ile, şeytanı ile en büyük cihad ederek; kötü huylarının tamamını yok etmektir. Böylece ilim, amel, kemal ve marifetini denize atıp varlığından geçer. Buna göre, her yandan yıkılmak sureti ile kurtulur. İşte :

وُجُودُكَ ذَنْبٌ لَا يُقَاسُ عَلَيْهِ ذَنْبٌ آخَرُ

— **«Vücudun öyle bir günahtır ki; hiç bir günah, onunla ölçülemez.»**

Hadis-i şerifin manası, üstte misalleri ile açıklandığı gibidir.
Başarı ihsan eden Allah'tır; en güzel arkadaştır.

⁂

HÜZÜN - DERT - MİHNET - AŞK

Cenab-ı Hakkın dört tokmağı vardır. Bir insan, nekadar kâmil olursa olsun; bu âlemde sırrını bu tokmaklardan kurtarması mümkün değildir. Bu tokmakların biri kalkar, peşinden diğeri iner. O tokmaklar, sırası ile şunlardır :

a) Hüzün tokmağı..

Bunun peşinden gelen şudur :

b) Mihnet tokmağı..

Bunun peşinden gelen tokmak şudur :

c) Dert tokmağı..

Bunun peşinden gelen tokmak ise, şudur :

d) Aşk tokmağı..

Bunların biri kalkar, diğeri iner. Hiç bir kâmil yoktur ki : Bu âlemde kendisini bu tokmaklardan kurtarmış olsun.

Bir şiir :

Derd ile geldi enbiya;
Mihnetle göçtü evliya..
Ağlama gönül ağlama;
İnleme gönül inleme..

⁂

Bu tarikat-ı aliyyede, yani : Sırat-ı müstakimde insana gereken odur ki : Havas yoluna sapmaya.. Ancak, nefse ve şeytana üstün gelip emirleri tutmalı, yasaklardan dahi kaçmalıdır.

Kötü arzuları ve Yüce Hakkın zatından başka şeyleri bırakmalıdır. Tamamen, Kur'an yoluna girmelidir. Hangi mürşidden olursa olsun; aldığı

virdlerin ve zikirlerin kılıcı ile düşmana karşı durmalıdır. Yani : Nefisle şeytana karşı virdlerin ve zikirlerin kılıcı ile durmalıdır. Yersiz arzu ile, Yüce Hakkın zatından başka şeyleri kalbinden, hemen herkes silip çıkarmalıdır.

VİRDLER - ZİKİRLER

Virdler ve zikirler dört şeyden ibarettir; şöyleki :

a) İstiğfar-ı şerif..

b) Salâvat-ı şerife..

c) Kelime-i tevhid..

d) İsm-i celâl..

Bunların sonunda, Fethiye-i şerife, Kur'an-ı Azimüşşan, Delâil-i Hayrat okuyup tamamlamalıdır.

Bu okunacakların hepsini de, Allah için, Allah uğruna okumalıdır.

Bütün bunlardan murad ve gaye : Sadece Tek Allah'ı bulmaktır. Aranan ve istenen dahi, mücerred Allah rızası olmalıdır.

Bundan sonra, gelen zuhuradı, bir rüya saymalı.. Gelmeyen zuhurat için de :

— Niçin olmuyor ki?.

Dememeli, geleceğini dahi, ümid etmemelidir.

Rüya zuhuratı olduğu zaman; âyetten ve hadisten yana bir mana ise.. manasını düşünerek : İhtar mıdır, tenbih midir anlamalıdır?. Buna göre de amel etmeli ve buna göre davranmalıdır.

Şayet gördüğüne bir mana vermeye güsü yetmiyorsa,. rüyada gördüğü, işittiği ve okuyup öğrendiği âyet ve hadisin manasını bir hocaya sormalıdır. Kendi halini onun dilinden anlamalıdır..

Âyet-i kerimeye ve hadis-i şerife uygun düşmeyen rüya ve zuhurat ile amel caiz değildir; en iyisi, o gibi şeyleri terk etmektir.

Yapılan amellerde, ileri gitmekten ve geri kalmaktan sakınmak gerekir.

İnsan, gücü yettiği kadar, nafile ibadetleri dahi yerine getirmelidir.

Şu vakitte ve bugünkü günde Hak yolcusu salikin nefsi, hangi ame-

le razı olur ve kaldırabilirse.. onunla amel etmelidir; daha fazlasını yüklenmemelidir.

Beş vakit namazları vaktinde eda eylemek gerekir.

Ramazan-ı şerif ayı orucunu tutup şeriattan ayrılmamak gereklidir.

Ümmet-i Muhammed'in tamamına hayır duâ etmek yerinde olur. Onların hürmetine, kendisinin de affedilip bağışlanmasına, ömrünün sonuna kadar Allah'ın rızası altında bulunmaya, son nefesinde iman selâmeti, ömrünün güzel bitmesine, Âlemlerin Rabbının huzurunda ayıplarının ortaya çıkıp da mahşer meydanında utanmamasına duâ etmelidir.

Anlatılanlardan başka; kendisinin kalıbını gözü önüne getirmelidir. Nazarında, Hazret-i Âdem aleyhisselâmın kara balçıktan çansız kalıbı gibi durmalıdır. Onun üzerinde bulunan gülmeyi, işitmeyi, söylemeyi, tutmayı, yürümeyi, organlardaki canlılığı, barsaklardaki hareketi, aklı, ilmi, güzelliği ve başka her ne varsa, hepsini birer ilâhî tecelliden ibaret bilmelidir. Bütün bu emanetleri de yerine teslim etmelidir. Bu arada Ahmedlik, Mehmetlik dahi kaybolup gitmelidir. Yüce Hak'tan başka bir şeyin var olmadığını mütalaa etmelidir.

Anlatılan halde, bir elinde aman dileme kılıcı olmalıdır; bu, öyle bir kılıçtır ki : Bunun üzerine kılıç olmaz. O, kılıcı dahi kesen bir kılıçtır. Aman dileme durumunda olan bir kimse; içten ve dıştan bütün belâlardan yana selâmett eve güven içinde olur.

Sol ele dahi rıza kalkanı alınmalıdır.

— Allah'ın muradı olmadıkça, sinek dahi kanadını oynatamaz..

Deyip Yüce Hakka tam teslim, tüm işlerini ona bırakma; tam tevekkül haline girmelidir. Yüce Hakkın yaptığını beğenmeli ve hoşnut olmalıdır.

Bu yola giren salik, Allah katındaki mertebesini, cümle mertebelerden daha alt görmeli; ayakkabılıkta bilmelidir.

***

NEFSİ BİLMEK

Denilmiştir ki :

مَنْ عَرَفَ نَفْسَهُ فَقَدْ عَرَفَ رَبَّهُ

— **«Her kim, nefsini bilirse, gerçekten Rabbını da bilir..»**

Manasına gelen hadis-i şerifin manası: insanın iki küreğinin arasındaki bir keyfiyettir.

Nefsi bilme durumu; Yüce Hakkın yardımı, tevhid nuru ile elde edilir. Bunun zevki de vicdandadır.

Bayezid-i Bistamî :

— Kırk yılda bu yolda aradığımı buldum..

Dediği zaman şöyle demişler :

— Peh peh ne tez bulmuşsun..

Allah versin, sen kırk dakikada bul. Ama bu, abdestsiz, namazsız, oruçsuz, taharetsiz, şeriatsız bulunmaz.

***

Cenab-ı Hak, bu âlemde kullarının istediğini verendir; her ne istersen verir. Ama, kendi rızasından başka şeye talib olursan, aldanırsın. Bunun için, maksadımız ve talebimiz Allah rızası olsun. Lokmamız Allah'ın cemali, hırkamız insaniyet olmalıdır. Son nefesimiz dahi, iman ile Kur'an olsun. Bir de, Cenab-ı Hak bizi mahşerde rezil rüsvay olmaktan korusun. Âmin!.

Resullerin efendisi, Âlemlerin Rabbının Resulü hürmetine..

ŞERİAT-I MUTAHHARA

Şeriat-ı Mutahhara, üç şeyden ibarettir; biri eksik olsa olmaz..

a) İ l i m . .

b) A m e l . .

c) İ h l â s . .

Burada :

— İ l i m . .

Tabirinden murad, ilmihaldir. Anlatılan üç şeyi özüne sindiren kimseye şu tabir kullanılır :

— Şeriat ehli..

Böyle bir hükmü almaya da lâyık olur.

Şöyle anlatılmıştır :

— Tarikata, hakikata, marifete tabi olanlar, şeriata tabi olmuş sayılırlar.

Eğer bir kimsede, şeriata tabi olma durumu varsa.. tabiatı ile tarikat ve hakikat onunla beraberdir.

***

TARİKAT-I MUHAMMEDİYE

Denilmiştir ki :

— Tarikat-ı Muhammediye üç şeyden ibarettir; şöyleki :

a) T e s l i m . .

b) İ s t i k a m e t . .

c) Rızayı istemek..

Anlatılan duruma göre, tam manası ile teslim olup Hud suresinin 112. âyetinde buyurulan:

فَاسْتَقِمْ كَمَآ أُمِرْتَ

— **«Emr'olunduğun gibi dürüst ol.»**

Emre göre, kullukta istikamet sahibi olmalı, bütün talep ve maksad, Allah rızası olmalıdır.

***

B İ D ' A T

Denilmiştir ki :

— Tarikat-ı aliyyenin esasının da esası, takva ile ameldir.

Bazılarımız, ehl-i sünnet itikadını bilmediği için, bid'at-ı seyyiede kötü bid'at işinde) bulunuyor. Bid'at-ı seyyiede bulununca da adı değişiyor; Allah korusun. Geçmişteki, büyüklerin birine bid'at-ı seyyieden sormuşlar; şöyle cevap vermiş :

— Hasenesinden (iyisinden) bir fayda görmedik; seyyiesini bilmeyiz.

İTİKAD

Hâsılı..

Bir insan, ilk iş olarak, Ehl-i Sünnet itikadını güzelce inceleyip işin gerçek yanını öğrenmelidir. İnancını da, ona uygun hale getirmelidir. Bu yolda, ayrıntılara dair bilgileri, fıkha dair meseleleri, güzelce tahsil etmelidir; gereği ile de amel etmeyi ihmal etmemelidir, o yolda güzel işler yapmalıdır. Alış verişini dahi, bu manada korumalıdır; böylece yediği içtiği de helâl olur. Esastan ve aydınlardan elde ettiği ilimden sonra bilgisi ve ameli ile iki kanatlı uçmaya hazır hale geldikten sonra, kendisi için bir mürşid aramalıdır. Eğer bu mürşidi bulmayı başarır ve onun koyduğu şartlara uygun hareket eder ise.. bu Allah'ın fazlı ve keremi ile olmuş olur ki : Böylelikle de, bu Muhammedî tarikatın tadını tadar. Anlatılanların aksi olur ise.. bu tarikattan hiç bir tad alamaz.

*
**

Büyüklerden biri demiştir ki :

— Çok sakının; hatırınızda olsun, insana hizmet etmeyin. Ben, otuz yıldır insana hizmet ederim. Ama, Kasas suresinin 56. âyetinde buyurulan :

إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ

— **«Sen sevdiğini hidayete erdiremezsin.»**

Manadan gafilmişim. Size tavsiyem olsun; siz benim gibi etmeyin. Bir insana, her nekadar :

— Gücendirmeyeyim..

Diyerek ağzına kırk yıl şeker vermiş olsan; sonra da kazaen bir kere ağzına kaşık eğri konmuş olsa :

— Bu adam benim ağzıma gönlünce incitmeyerek şeker verdi; bu defa da kazaen kaşığı ağzıma kasıtlı eğri koydu..

Deyip de, affetmez. Aynı anda :

— Yahu, sen ne yapıyorsun?. Kaşığı ağzıma eğri koydun; öyle dürtülür mü, dudağımı acıttın?.

Deyip azarlar. Sen de :

— Şu zamandan beri ettiğim hizmet bilinmedi de, bir kere kaşığı ağzına eğri vermekle kırk yıllık emeğim boşa gitti.

Diyerek, hem o adama kalben incinirsin; hem de ettiğin hizmetten ayrılır, ara verirsin. Böyle olunca da, senin o adama ettiğin hizmet de hiç bir işe yaramamış olur.

İşte anlattığım bu manadan ötürü, insana hizmet etme. Eğer hizmet edeceksen, Allah'a hizmet et ki, hizmetin zay olmasın. Hiç kimseye kalben incinmemiş olursun; sana bu hizmet işinde de bir kesiklik gelmez. Zira, Allah'a edilen hizmet boşa gitmez. Hakka edilen hizmetten dolayı da, hiç kimseye gücenip insana hizmete ara vermek hali gelmez; hatta, daha fazla sevgi meydana gelir.

Kullara hizmet ederken, şöyle diyecek ve niyetini de ona göre ayarlayacaksın :

—Ya Rabbi, bütün yaratılmışları sen yarattın. Ben de, onların cümlesinden alt derecede bir kulunum. Tam bir acz içinde, senin rızan için, sana kulluk niyeti ile kapında beraber olduğum arkadaşlarıma senin emrine göre hizmet etmek isterim. Ya Rabbi, sen de bana başarı ihsan eyle; rızana aykırı hareket ettirme.

Böyle dedikten sonra, ilk iş olarak, niyetinizi temiz tutunuz. Bundan sonra her kime hizmet ederseniz Allah'ın emrini ve rızasını gözetiniz. Yaptığınız hizmette Allah'ı ve Allah'ın rızasını murad ediniz. Sakının ha :

— O insanın hatırı kırılmasın; incinmesin..

Diyerek, onun gönlüne göre hizmet etmeyin; öyle bir muradınız olmasın.

Böyle hizmet ettikten sonra, senin ettiğin hizmet, ister o adamın gönlüne göre olsun, isterse olmasın; ister ona göre bilinsin, isterse bilinmesin; ister senden razı olsun, isterse olmasın önemli değil.

Sana gelince.. hemen herkesle barışık olmalısın; hizmetini de sürdürmelisin. Çünkü, senin niyetinde, o insana hizmetten gaye her yönü ile Allah'a kulluk ve onun rızasını tahsil idi. O kimsenin gönlüne göre olup olmaması, senden hoşnut olup seni beğenmesi ve seni sevip :

— Âferin..

Demesi degildi.

Hal böyle oulnca, cümlesinden razı ol; sevgi göster ve gönlünü hoş tut.

Olmayaki : İşler, karşıdakinin gönlüne göre olmadığı için beğenmeyip sana buğuz, düşmanlık etmesi sebebi ile hüzünlü ve kederli olasın, o insana kalben gücenesin.

Olmayaki : Aynı sebepten ötürü, içine bir kırıklık gele, ettiğin hizmeti bırakasın.

Eğer ettiğin hizmetten ötürü, Cenab-ı Hak senden razı ise.. insanın beğenmemesinin sana ne zararı var?. Zira, hizmetin esas sahibi beğenmiş ve kabul etmiştir; senin isteğin de yerine gelmiştir. Amma, yaptığın hizmetten Yüce Hak razı değilse; halkın hoşnut olmasından sana ne fayda gelir?. Zira, Allah katında ettiğin hizmet makbul değildir.

İşte anlatılan manada niyetini iyi eder de, hizmetini Hakka yaparsan, karşılığını Yüce Hak'tan alırsın; hiç kimseden de bir karşılık beklemezsin. Eğer hizmetini tamamen Hakka bağlamaz da, halkın gönlüne göre işler görmeye başlar :

— Hiç kimseyi gücendirmeyeyim..

Diyerek insana hizmet ve iyilik edersen, ileride karşılık olarak :

اِتَّقِ شَرَّ مَنْ اَحْسَنْتَ اِلَيْهِ

— İyilik ettiğin kimsenin şerrinden kendini koru.

Cümlesindeki mana karşında hazırdır. Bunun sebebi ise, hizmetinin serbest ve geniş manalı olmayışı, belli bir sınırda bağlı kalmış olmasıdır. Bu yüzden de, Yüce Hak, yaptığın sınırlı yerdeki hizmetinden ötürü başına yağmur taş yağar. Taa, sana; yapılacak dostluk ve hizmetin sadece zatına mahsus olduğunu bildirinceye kadar.. Ve.. halka hizmet ettiğinden ötürü, sana nasuh tevbesi ettirinceye kadar..

İşte anlatılan sebeblerden ötürü :

Hizmet mi edeceksin, tek Allah'a hizmet et..

Sevecek misin, tek Allah'ı sev. .

Korkacak mısın, tek Allah'tan kork..

Utanacak mısın, tek Allah'tan utan..

İsteyecek misin, tek Allah'tan iste..

Dost sadece Allah'tır; bir de Allah'ın Resulüdür.

Bir de, Allah ve Resulü yolunda giden içi dışı bir olan bir insanı kendine arkadaş edinebilirsen, bu dahi Allah yolunda bir dosttur. Kendi nefsine yararlı değil, zararlı zalimden sana nasıl bir dostluk gelebilir?.

***

Dediler ki :

Duâ ettiğiniz zaman, doğudan batıya kadar, bütün Muhammed ümmetine tamamen duâ ediniz. Duâyı, yalnız kendi nefsinize yapmayınız.

Muhammed ümmeti iki türlüdür :

a) Ümmet-i davet..

Bu zümreye, kâfiri, müşriki, putperesti tamamen dahildir..

b) Ümmet-i icabet..

Bu zümreye de, Resulüllah efendimizin davetini kabul edip imana gelenler dahildir..

Bunların tamamına :

— Muhammed ümmeti..

Denir ki : Tamamına duâ edilse iyidir.

Duâ üzerine, Nasreddin Hoca'dan bir hikâye..

Allah rahmet eylesin, Nasreddin Hoca'ya bir gün şöyle demişler :

— Buyurun, yağmur duâsına çıkalım..

Ve.. çıkmışlar.. Yolda giderken, Nasreddin Hoca'nın tarlasının yanından geçmişler. Nasreddin Hoca, kendi tarlasını parmağı ile gösterip şöyle demiş :

— Ya Rabbi, burası benim tarlamdır.

Ve.. duâ etmişler, yağmur yağmış.

Nasreddin Hoca'nın tarlası da, dağ eteğinde çukur bir yerdeymiş.. Çok yağmurdan ötürü gelen sel, yükseklerde bulunan taşları ve kumları Hoca'nın tarlasına doldurmuş. Ve.. tarlayı dümdüz etmiş. Tarla da kaybolmuş..

Yağmur dindikten sonra Nasreddin Hoca gelmiş, aramış, tarlasını bulamamış..

Bunun üzerine şöyle demiş :

— Kabahat sende değil; kabahat bendeki sana tarlamı gösterdim.

Bu mana bize anlatıyor ki : Duânın umumî yapılması gerekir; özel bir durum ortaya çıkarılmamalıdır. Zira, bir beldeye yağmur yağdığı zaman; oradaki bağlar, bahçeler, tarlalar tamamen sulanır.

— Şunun bağı, şunun tarlası..

Diye ayırd edilmez.. Duâ da böyledir; eğer makbul olursa, o duâ sebebi ile, Cenab-ı Hak, cümle hakkı ilâhî ihsanına mazhar eyler .

İşbu anlatılan sebepten ötürü; Duânı şümullü eyle; herkese duâ et. Bu duâ sebebi ile, Cenab-ı Hak, cümle halkı ilâhî ihsanına mazhar eyler.

Bunun için, daimaduâlarını şümullü ve umumî yap, herkesi kat. Eğer duân, Allah katında makbul olursa.. bütün halkın rahat yaşamasına sebeb olursun. Senin için bundan büyük devlet mi olur?.

Cenab-ı Hak, cümlemizi, duâsı makbul olan, zatının razı olduğu kullarından eylesin. Âmin!.

***

DİLEK KAPISININ ANAHTARI

Dediler ki :

— Yüce Allah'a mana yolundan ulaşan kimselerin gönülleri, dilek kapılarının anahtarıdır. O gönülleri, Allah rızası için boş edenlere dilek kapıları açılır.

Dediler ki :

— Bir kimse, Allah'a ancak, iki kanatla ulaşır ki; şunlardır :

a) Allah sevgisi..

Bu kanadı almak için, sadece Allah sevilecek; onun zatından başka bir şey sevilmeyecek.

b) Allah'tan korkmak..

Bu kanadı almak için de, sadece Allah'tan korkulacak; Allah'tan başka bir şeyden korkulmayacak..

Bu iki kanadı elde etmek için bugünden niyet eyle; on yıla kadar elde edebilirsen sana aferin..

***

Dediler ki :

— Mükemmel olanlar, her geceyi kadir gecesi eylerler..

— Kalabalıkta işimiz yok..

Diyerek kadir gecesini uyku ile geçirirler.. Asıl marifet her geceyi kadir eylemektir. Bu da şöyle olur :

Her gece kalkmalı iki rikât namaz kıldıktan sonra :

— Ya Rabbi, seni isterim, rızanı isterim, son nefeste iman selâmeti isterim, mahşerde beni rüsvay etme, yüzümün karasını yüzüme vurma, ayıplarımı kapa, başarını bana yar eyle..

Demektir. Sonra da şöyle duâ etmeli ve ağlamalıdır :

— Batıdan doğuya kadar, bütün Muhammed ümmetinin üzerine ihsan kapılarını aç. Cümlemize mükemmel ihsanlar eyle. Sana güveniyoruz ya Rabbi..

***

RAMAZAN AYI

Dediler ki :

— İnsana lâzım olan, ramazan ayını sıkmamaktır. Ramazan ayının sıkılması da şöyle olur :

İnsan, diğer ayları tam manası ile bir gaflet içinde geçirir; ramazan ayına girdiği zaman da :

— Aman ramazan ayıdır..

Diyerek çokça sarılır. Böyle bir şey, ramazan ayını çokça sıkıştırıp rahatsız etmektir. Bunun için bir misal şöyledir :

Bir padişah, kendi huzurunda iyiliklerini dağıtmak üzere, bir vezirini memur eder. Padişah divanında dahi, bütün vezirler hazırdır. O iyilik dağıtan vezirin altına da bir sandalya koyarlar. Padişahın iyiliklerini dağıtırken, insanlar ona hücum edip eline eteğine sarılarak :

— Bizim iyilikleri sen dağıtıyorsun..

Derler. Böyle bir şey, o veziri padişahın huzurunda sıkar; rahatsız eder.

İşte, anlatıldığı gibi, ramazan dahi aynı şekilde sıkılır. Ramazan ayına saygı göstermeli, ama onu sıkmamalıdır. Diğer aylarda dahi, yni şekilde ibdet etmeli.. Daima akılla hareket etmeli; diğer ayları da unutmamalıdır.

Akılsız adam, seyir yerine gider; ayaklar altında kalır. Akıllı adam ise, önce kendisine rahat bir yer bulur; bundan sonra da rahatça oturduğu yerden seyredeceğini görüp seyreder.

Bazı kimse de, düğün yerine gider :

— Oyun seyredeceğim..

Diye aç kalır.

***

MÜNAFIKLIK

Allah, kendisine salât ve selâm eylesin; Fahr-i Âlem Resulüllah efendimiz âhirete teşrif buyuracaklarına yakın bir hadis-i şerifini mumlamıştır. O hadis-i şerif de, herkes tarafından bilinmektedir. Mana olarak şöyledir :

— **«Benden sonra, ümmetim yetmiş üç partiye ayrılacaktır; yetmiş ikisi cehennemliktir, biri kurtulur.»**

Ashap sordu :

— O tek parti hangisidir?. Onu bize bildirin ki, ona tabi olalım..

Şöyle buyurdu :

— **«O tek parti, beni ve ashabımı izleyenlerdir.»**

Resulüllah efnedimiz, bir başka hadis-i şerifinde şöyle buyurmuştur :

أَصْحَابِي كَالنُّجُومِ بِأَيِّهِمْ اقْتَدَيْتُمْ اهْتَدَيْتُمْ

—«Ashabım, kendileri ile yön tayin edilen yıldızlar gibidirler; hangisine uysanız, hidayeti bulursunuz.»

Her kim, Hazret-i Peygamber'in sünnetine ve gidişatına göre hareket eder ise, kurtulmuş olur.

Bir kimse :

— Ben, Hazret-i Peygamber'in sünnetini ve gidişatını nasıl bileyim?. Resulüllah'ın ashabının nasıl izleyeyim?.

Diyecek olursa, ona şu cevabı veririz :

— Resulüllah'ın sünnetini ve gidişatını, ashabın davranışını Kur'an-ı Kerim ve hadis-i şerifler haber vermektedir. Bunlardan öğrenebilirsin.

E ğ e r :

— Benim onlardan mana çıkarmaya gücüm yetmez..

Diyecek olursan, bu kere sana şöyle deriz :

— Gücü yetenlerden ve bilenlerden sorup öğrenmeye çalış. Onlardan öğrenip bak gör : Hazret-i Peygamber'in yaptığı işler, buyurduğu sözler, geçirdiği haller, taşıdığı huylar, beslediği itikad, İslâm dini için sarfettiği gayret nasılmış.. Onları, kendi özüne de uygulamaya çalış. Kendini ayrıca araştır : Eğer kendinde, Resulüllah'ın gidişatına ve sünnetine uygun bir durum var ise.. Yüce Hakka şükür et.. Bu durumda :

مَنْ تَشَبَّهَ قَوْمًا فَهُوَ مِنْهُمْ

— «Bir millete benzeyen kimse, onlardandır.»

Manasındaki hadis-i şerif uyarınca, kurtulmuşlardan sayılırsın. Eğer kendini, Resulüllah efendimizin sünneti üzerinde bulamazsan; âhirete de

inanıyorsan, hemen insafa gel. Geçmişteki gaflet hallerine pişmanlık duy. İyi işleri yapma sebebine yapış. Temiz bir itikadla işlerini, sözlerini, hallerini, huylarını şeriata uygun hale getirmek için çalışıp gayret et. Böyle edersen, şeriat sana :

— Bu kimse, kurtulmuşlardandır..

Diye ferman verir. Böyle olmayınca, sadece dille :

— Ben Müslümanım, ben kurtulanlardanım..

Demekle bir şey olmaz. Nitekim, Resulüllah efendimiz, sadece sözde kalanları bir manada münafık sayıp şöyle anlatmıştır :

عَلَامَةُ النِّفَاقِ ثَلَاثَةٌ : إِذَا حَدَّثَ كَذَبَ وَإِذَا وَعَدَ أَخْلَفَ وَإِذَا أُتْمِنَ خَانَ

— **«Münafıkın alâmeti üçtür; şöyleki :**

a) Bir şeyi vaad ettiği zaman, bu vaadini yerine getirmez.

b) Bir şey anlattığı zaman, bu sözüne yalan katar.

c) Kendisine bir emanet bırakıldığı zaman, o emanete hainlik eder.»

Bir kimsede, bu alâmetlerin biri olsa, münafıklığın üç bölüğünden bir bölüğü o kimsede var sayılır. Eğer üçü var ise.. o kimsenin tam münafık olduğuna alâmettir.

Bir kimse :

— Ben Müslümanım, ben Ehl-i Sünnettenim, kurtulan zümredenim..

Diye, nekadar iddia ederse etsin; oruç tutsun, namaz kılsın, hacca gitsin, kelime-i şehadet getirsin.. Anlatılan alâmetler, kendisinde mevcud, bu sıfatlarla mevsuf olduğu süre; dışta ettiği taat ve ibadetten kesinlikle bir fayda ele gelmez. Taa, kendisinde bulunan bu sıfatlardan tevbe ile dönüp istiğfar ederek, ihlâsla yararlı ameller işleyinceye kadar..

Diğer kötü halleri, yararlı hale getirmeyi de bununla kıyas edebilirsin.

ALLAH'TAN DİLEMEK

Şunun da bilinmesi gerekir ki : Yüce Allah, verir; bunun için, dünyalık isteyen, ayakkabısına kadar ondan istesin. Bunun için de, asla sıkılmaya gerek yoktur. Zira, Yüce Allah, kim ne isterse verir; ama sebeplerine tam manası ile yapışmak şartı ile.. Sebeplerine yapışılıp çalışılır ise.. dünya için, hiç kimseye boyun eğmeğe gerek kalmaz.

Âhireti isteyen de, şeriata yapışsın; bunun için de başka şey gerekli değildir. Zira şeriat, isteyeni tertemiz selâmete çıkarır.

اَلدُّنْيَا حَرَامٌ عَلَى اَهْلِ الْاٰخِرَةِ وَالْاٰخِرَةُ حَرَامٌ عَلَى اَهْلِ الدُّنْيَا
وَهُمَا حَرَامَانِ عَلَى اَهْلِ اللّٰهِ

— **«Dünya, âhiret adamlarına haramdır; âhiret dahi dünya adamlarına haramdır. Dünya ve âhiret dahi, Allah adamlarına haramdır.»**

Şeklinde buyurulan hadis-i şerife bakarak :

— Ben, dünyayı istemem; âhireti de istemem.. Taattan ve ibadetten maksadım ve arzum ancak Allah'tır; ben, Allah'ın rızasını istiyorum.

Diyecek olursan, o zaman sana yolu bilen bir arkadaş gereklidir. Ama, bu yol arkadaşı edeceğin zatın inancı sağlam, dış hali noktası noktasına şeriata uygun düşmesi şarttır. Amma, içte, kendisine irşad etme görevi verilmiş midir, verilmemiş midir?. Bu, sana gerekli değildir. Eğer böyle bir arkadaş bulabilirsen pekâla.. Eğer kendine uygun böyle bir arkadaş bulamazsan; hemen kalb çanağını eline al. Resulüllah efendimizin mübarek kabri bulunan Ravza-ı Mutahhara'yı bilenler, Resulüllah efendimizin mihrabının içine doğru teveccüh etsin. Bilmeyenler ise, Ayasofya, Süleymaniye camii gibi bildiği bir cami mihrabına teveccüh etsin.

Şöyle tahayyül etsin :

Fahr-i Âlem Resulüllah efendimiz, o mihrabın içinde oturmuş. Başında sarığı var. Gözleri sürmeli. Yeşil ferace sırtında. Ashabı dahi yanında..

Bunu böyle tahayyül ettikten sonra, kendi kendine şöyle demeli ve dediği gibi de hayal etmelidir :

— Bana doğru bakıyor. Ben de onun mutlu huzurunda kalb çanağını eline alan ve sadakaya muhtaç bir dilenciyim.

Böyle dedikten sonra, tam bir edeple :

— Aman ya Resulellah, ümmetinden bir dilenciyim.

Bu şekilde yalvara yalvara, yavaş yavaş yakına gidip o mutlu huzurda boynunu bükmeli; kalbini dilencinin çanağını tuttuğu gibi tutup durmalısın.

Böyle edersen, boş çıkmazsın. Hiç olmazsa çanağına bir top nur alırsın. Böyle ede ede, kalbin nurla dolar; hayat bulur. O nurla nefse, şeytana üstün gelirsin. Maksadın ve talebin hâsıl olur. Bu işin sermayesi sadece şudur : Üşenmeden, usanmadan, acele etmeden Resulüllah efendimizin ruhaniyetinden feyiz talebinde bulunmaya gayret etmektir.

Ancak, bu yolda iyi arkadaş bulanlar için, o huzura yalnız gitmek iyi olmaz; edep dışı bir harekettir. Arkadaşı olanlar, arkadaşları ile birlikte giderler. Resulüllah efendimizin mihrabının önünde arkadaşları ile diz dize otururlar. Resulüllah efendimizin pek nurlu kalbinden ilâhî feyiz, önce arkadaşının kalbine, oradan da kendisinin kalbine çağlayanlar gibi akar gelir. Bunlar da böyle ede ede içlerini temizleyerek rıza yolunda giderler. Bunlar, bu bulduklarını ancak kırk yılda bulan kimselerdir.

Ömür yetmez de, bu yolda gayeye varmadan ecel gelirse.. hüküm hac, gaza niyeti ile yola çıkan ve aradığını bulamadan, gayesine ulaşamadan vefat eden kimselerin durumu gibidir. Bunların mükâfatı, bu durumda Allah'a kalır.

اَللّٰهُمَّ يَسِّرْلَنَا شَفَاعَةَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَجَمِيعِ اَصْحَابِهِ

Allahım, bizi Hazret-i Peygamberin şefaatına nail eyle, Allah ona salât ve selâm eylesin; keza tüm ashabının da.. Allah onlardan razı olsun.

*
**

SONUN HAYIR OLMASI

Bu âlemde, sonun hayır olmasını istemeyen tek kimse yoktur; kime soracak olsan :

— Sonum hayır olsun..

Der.. Ne var ki, sonun hayır olması, cüz'î iradenin hayra harcanması ile ihsan olunur.

K A L B

Bu âleme nekadar çocuk gelirse gelsin, sol memesinin altında fındık kadar veya fındıktan daha ufak bir et parçası vardır; onun adına şu isim verilir : K a l b . .

O kalbin genişliğini bu kâinat kadar, Ayasofya camii kadar, rasgele bir cami kadar düşünebilirsin. Hangi ölçüde tutarsan tut. Çünkü, bir hadis-i şerifte şöyle buyurulmuştur :

قَلْبُ الْمُؤْمِنِ بَيْتُ اللهِ

— **«Müminin kalbi, Allah'ın evidir.»**

ALLAH'A ULAŞTIRAN YOL

Bu arada, kalb hakkında çok söz etmişlerdir; herkesin sözü, kendi ilmî mertebesi kadardır. Bu manada bir kudsî hadis-i şerif şöyledir :

اَلطُّرُقُ إِلَى اللهِ بِعَدَدِ أَنْفَاسِ الْخَلَائِقِ

— **«Allah'a ulaştıran yollar, yaratılmışların nefisleri (veya nefesleri) sayısı kadardır.»**

Durum, esas olarak budur. Ama, o yolun tarifinde, cümlesi mecazî (maddî) yoldan birer misal getirmişlerdir.

Mana öyle olunca, bizim burada yapacağımız tarif dahi, mecazî (maddî) bir tariftir; gerçek değildir.

Zira, kalbin gerçek yüzünü Yüce Hak'tan başkası bilemez. Yüce Zat'ın hakikatını esas bilmek, hiç kimseye nasib olmadığı gibi..

Bu kalb, insan vücudunun tohumu ve çekirdeği gibidir. Bu organlar da onun dalları ve budakları, dil de onun çiçeği olduğu gibi.. Yapılan işler dahi onun meyvesidir.

Dili tatlı olup işleri hoş olmayan kimseyi; çiçeği güzel olup da meyvesi olmayan bir ağaca benzetmişlerdir. Tıpkı : İdris ağacı gibi.. Bu ağaç, kiraz ağacının çiçeği gibi çiçek açar, ama, meyve vermez. Çünkü, çekirdeğine meyve yerleştirilmemiştir. Bu gibi ağaçlara, aşı yapılır. Sanatının

ehli, işini bilir aşıcılar vardır. Onun gibi, çekirdeğinde meyveye istidadı olmayan, meyvesi olup da feyiz alıp lâyıkı ile mükemmel olmayan ağaca güzel meyveli ağaçlardan kalem veya yaprak aşısı yaparlar. Bundan sonra, o ağaçtan şahane meyve meydana gelir. Ama :

— İlk aşı..

Denilen kalem aşısı ince ve zayıftır. Kırılabilir. Hayvandan ve sarkmaktan korumak gerekir. Balmumu gevşeyip hava almasından dahi korumak icab eder ki : Aşı tuta, kuvvet bula.. Eğer korunmaz da aşı tutmaz ise, yine ağaç kökünden sürgün verir, esas gaye hâsıl olmaz.

Aşı yapan da, işinin ehli bir üstad olmalıdır. Zira, bazıları var ki; ayva yerine meşe ağacını aşılar. Bu gibi işler de olur. Durum böyle olunca, mükemmel üstaz bir aşıcı bildiğin varsa, kendi elinden gelir ise.. ya ona yaptır; yahut kendin yap.

Meyveden yoksun bir zata raslarsan, ona şöyle söyle :

— Kardeş, aslında senin güzel bir çiçeğin var. Ama, çekirdeğinin istidadında meyve yok. Bunun için de meyveden mahrum kalmışsın. Benim bildiğim mükemmel aşıcı ustası var; gel seninle ona gidelim. Çok güzel meyve aşılıyor. Benim de, elimden aşı yapmak gelir. Sana güzel bir aşı yapayım, inşallah meyvesinden yersin; sonra da bana duâ edersin. Birbirimize hayır yolunu gösterelim.

Kalb iki çeşittir.

BİRİNCİSİNİ şöyle anlatabiliriz :

Durumu anlatılan çocuk iki yaşına geldiği zaman, ilâhî hikmet ve rabbanî ihsan ile, insanlık ruhu o çocuğun kalbine dokunur. Çarptıkça, kalb yaralanır. O yaralardan delikler ve pencereler açılır. O çocuk on yaşına geldiği zaman da kalbine ilham gelir.

İKİNCİSİNE gelince.. ilâhî hikmet açılmaz; yusyuvarlak kalır.

— K a l b . .

Diye anlattığımız şey, meydanda olduğundan, onu herkes kullanır. Bir tarafını kiraya vermişler; bir tarafını da çöplük etmişler. Bu çöplüğe her gelen bir şey atmış; mesela : Karı leşi, oğlan leşi, konak leşi, altun leşi.. Sözün özü : Orası, leşlerle dolmuş.. O kadar ki : Bir kimsenin, kendi kalbini temize çıkarması mümkün değil; Allah'ın yardımına muhtaçtır. Zira kul, iken leş olan yere bakmaz; başını çevirip geçer yahut oranın

semtine uğramaz. Hele bir düşün : Cenab-ı Hak, leş bulunan bir kalbe bakar mı?. Bir kalbe ki, ilâhî nazar dokunmaz; oraya ilâhî rahmet inmez. Feyiz dahi olmaz; feyiz olmayınca da, zevk hâsıl olmaz, lezzet olmaz. O kalb sahibinin daima içi sıkılır. Hiç bir yerde eğlenemez. Her kiminle görüşüp dertleşecek olsa, görür ki : O da kendisi gibi, aynı halde :

— Canım kardeşim, bunun çaresi nedir?.

Dediği zaman, o da şöyle söyler :

KÖTÜ HUYLAR

— Ben de bilmiyorum; hiç bir çaresi yoktur.

Ancak, Cenab-ı Hakkın yardımı ile o kimse, kendisini toplayıp o ana kadar ettiklerine bir daha dönmemek üzere nasuh tevbesi ile tevbe etmelidir. Bu tevbeden sonra üzerinde bulunan kul haklarını dahi ödemeye başlamalıdır. Kötü huyların iyiye dönüşmesi için de, şu dört usulü uygulamalıdır :

a) İnsanın, kendisini bütün yaratılmışlardan daha düşük görmesi..

b) Bütün günahlarını gözlerinin önüne koyduktan sonra, gözleri ile, Yüce Hakkın rahmet deryasını gözetmesi..

c) Kendi aczini bilip her an güçsüzlüğünü itiraf etmesi..

d) Aman dileme kapısından ayrılmadan :

— Aman ya Rabbi, sana sığınırım..

Demesi..

Bu dört usulü, bir kimse kendisine hal edinip Allah'ın rızası yoluna girmeye çalışıp gayret eder ise.. Cenab-ı Hak, bu kulunun doğruluğuna, istikametine, sebatına ve ihlâsına bakıp ilâhî ihsanı, Rabbanî yardımı ile on sekiz bin âlemin şereflisi efendimiz Muhammed Mustafa'ya —Allah ona salât ve selâm eylesin— şöyle buyurur :

— Habibim Ahmed, Resulüm Muhammed, falan kulum geçmiş günahlarına pişman oldu. Rızama sığındı; bu yola ciddiyetle girdi. Bekara suresinin 222. âyetinde gelen :

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ

— **«Allah tevbe edenleri, temiz olanları sever.»**

Mana altına girdi. Ama, o kulumun kalbi halâ açıktadır. Zatımdan başka şeylerle doludur. Seni, o kulumun kalbinin korunması, temizlenmesi, süslenmesi için memur ettim. Onu gözet, meleklerimle onun temizliğine bak, süsle..

Aynı anda, Âlemin Şereflisi Resulüllah efendimiz, o kalbe bakar. Meleklere de emreder; melekler de o kalbi temizlemeye başlarlar. O kadar ki : O kalbde, Yüce Hakkın zatından başka bir şey bırakmazlar. Ayna gibi parlatırlar. Çeşitli zinetlerle de süslerler.

NEFİS — MURAD

Ama o kalbin bazı yerlerinde, hayvan suretinde bir şeyler dönmeye başlar; onu tutup yakalamak hiç bir şekilde mümkün olmaz. Bunun üzerine, durumu, melekler Resulüllah efendimize haber verirler; Allah ona salât ve selâm eylesin. Bundan sonra, Resulüllah efendimiz Yüce Hakka şöyle münacaat eder :

— Ey Rabbımız, bu kulunun kalbi temizlendi. Ama acaip bir hayvan şeklinde bir şey dönüp duruyor. Onu tutup yakalamaktan melekler âciz kalırlar. Bir türlü tutulmuyor.

— Tutayım..

Denildiği anda, o yeri delip kayboluyor. Ama, sonradan, üç gün geçince bir başka yerden çıkıyor. O dairenin içinden dışarı çıkarılması da mümkün olmuyor.

Bunun üzerine, Cenab-ı Hak şöyle buyurur :

— Habibim, işte :

— Nefis..

Dedikleri odur. Git, benim emrimle o hayvanı meleklerime tuttur. Kalbin dışında sağlam zincirlerle bağlattır. Öyle bağlansın ki : Kesinlikle bir daha hareket etmeye mecali kalmasın. Akla da tenbih et, kalbin kapısı önünde otursun; kesinlikle bir yere hareket etmesin. Ayrıca o kalbe bir çocuk ihsan edeceğim ki, onun adı da :

— Murad..

Olsun. Habibim, o muradı sen emzir: kalbin anahtarlarını da ona teslim et.

O kalbin ortasına cevherden bir kürsü ihsan eyledim. Kur'an-ı azi-

müşşanı da o kürsünün üzerine bıraktım. O çocuk okusun ve :

اَلْقُرْآنُ وَالْاِنْسَانُ تَوْأَمَانِ

— **«İnsan ve Kur'an ikiz kardeştir.»**

Manasındaki sırra zuhur yeri olsun.

Bu emir üzerine, o nefis, tutulup yakalanır. O mübarek çocuk dahi doğar. İsmi de konur, murad hâsıl olur. Necim suresinin 17. âyeti ile :

مَا زَاغَ الْبَصَرُ

— **«Onun gözü başka yana kaymadı.»**

Vasfı ile anlatılan Resulüllah o muradı emzirir. O da, aynı anda beş on yıl birden büyür. İlâhî emir gereğince, kalbin anahtarları murad efendiye teslim edilir. Kalbin içinde, zerre kadar masiva rüzgârının sığacağı iğne ucu kadar delik bırakmaz. Hemen her yönden kalbi gözetip korumasına alır. Kapılarını, pencerelerini kapatır; anahtarlarını da beline sokar. Ortasında bulunan cevherden kürsü üzerinde Allah kelâmını okurken, cemal tahtının sultanı Resulüllah efendimize Yüce Mukaddes Hak şöyle buyurur :

— Kalbde bulunan murad efendiye haber ver; bu kulumun kalbine ilâhî tecelli zuhur edecek..

Bu emir geldiği anda, Resulüllah efendimiz, durumu Murad efendiye haber verir. Bunun üzerine, kalbin kapıları ve pencereleri açılır. Çeşitli güzelliklerle ve süslerle kalbi hazırlar; emre amade hale getirir. Bekleme durumuna geçtiği anda, ilâhî tecelli zuhur eder; dille anlatılamayacak kadar güzel haller meydana gelir. Zira :

اَلْحَالُ لَا يُعْرَفُ بِالْقَالِ مَنْ لَمْ يَذُقْ لَمْ يَدْرِ

— Hal, sözle anlatılamaz; bir kimse tatmamış ise, bilemez.

Manası, bu yolda açıktır; o tecellinin zuhur tadı anlatılamaz.

Ancak, anlatılan çocuk, ziyafet makamından sonra ihsan olunur; bu arada Yüce Allah'ın ihsan edeceği başarı da unutulmamalıdır. Ama :

— Ben unutuyorum..

Derse, işte bu olmadı. Bu unutmamak da, şu üç şeyle olur : İstikamet, sebat, ihlâs..

Anlatılan üç şey dahi, sadece abdest, namaz, tesbihle değil; ancak mücahede ile olur. Mücahede ise, sabırlı olmak, üşenmemek, usanmamak, aceleci olmamak ile olur. Bu hali, kırk yılda bulan için :

— Nekadar da çabuk buldu..

Denir parmakla gösterilir.

Diyelim ki; sabahtan akşama kadar beş bin celâl ismi (Allah) okudun. Akşam olunca da, eline iki paralık mum alıp komşuya gittin ve orada birinin gıybetini ettin. Şimdi okuduğun celâl isminden sana ne gibi bir fayda gelir? Senin okuduğun ne farz, ne vacip, ne sünnet, ne de müstahaptir; ancak bir faziletli iştir. Ama akşam ettiğin gıybet haramdır.

Dışta kıyafet değiştirip denetleme yapanlar olduğu gibi, içte dahi vardır. İçteki denetleyiciler, Allah'ın melekleridir. Onlar senin sattığını hakikat terazisine vururlar. Eksik şey buldukları zaman, iç iplikhanesine atarlar. Bundan senin haberin bile olmaz. Kalıbın gezer, ama ruhun hapisanededir.

Birini anlatalım :

Evde karısı ile kavga etmiştir; canı sıkılır. Bunun üzerine kalkar, biri ile dertleşmeye gider. Bakar ki, o da komşusu ile kavgalıdır; çocuğu da hastalanmış. Eğer anlayışı varsa, anlar ki : O da eksikli biridir; onu da ruhunu iplikhaneye atmışlar..

Bu durumları görüp duran kimsenin dirhemi ve terazisi doğru ise.. kendisine bir zarar gelmez.

Bu arada, şu manaya dikkati çekmek isteriz :

إِفْتَحْ عَيْنَيْكَ فَتَحَ اللهُ عَلَيْكَ

— Dıştan gözlerini aç ki, mana gözünü de Allah açsın..

Dünyada geçici şeyleri taşıyan, âhirette dahi geçici olur. Dünyada kalıcı şeyleri taşıyan, âhirette kalıcı olur.

⁂

CEMAL — CELÂL

Cemal tahtının sultanı, on sekiz bin âlemin şereflisi resuller peygamberler sultanı Hazret-i Peygamber efendimizdir; Allah ona salât ve selâm eylesin. Onun şanında Enbiya suresinin 107. âyetinde :

وَمَآ اَرْسَلْنَاكَ اِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِيْنَ

— **«Ancak, seni âlemlere rahmet olarak gönderdik.»**

Buyurulmuştur. Cenab-ı Hakkın kullarını; Allah'ın rızası aydınlığı altına, Kur'an yolunda gidip amel eden ashap, tabiin, teba-i tabiin, müçtehid imamlar, kâmil meşayih, piran-ı izam vasıtası ile davet eder. Hidayete talib olanlara Allah'ın emri ile cemal giysisi giydirip o tarafa çekmektedir.

Bu arada, şu da bilinmelidir ki; celâl sıfatının tahtında mudılll (saptırıcı) isminin tam zuhur yeri olan lânete müstahak İblis şeytan vardır. Onun hakkında, Yasin suresinin 60. âyetinde şöyle buyurulmuştur :

اِنَّهٗ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِيْنٌ

— **«O, sizin apaçık düşmanınızdır.»**

Âdemoğullarını; nefis, kötü arzu, şehevî şeyleri sevmek yolları, kendi özel yardımcılarının vasıtası ile türlü türlü vesvese ve azdırmalarla kandırır, aldatır, dünya ile uğraştırır, Hak yoldan saptırır. Bunun için de çok çalışıp gayret eder.

Bir kimse, Kur'an, hadis ile cemal tahtına çığarın Âlemin Şereflisi

Resulüllah askerlerinin vasiyet ve nasihatlerine kulak vermez; İblis Şeytan, putperestlik yardımcılarının vesvese ve azdırmacası ile meydana gelen kötü düşünce, nefsin hilesi tarafına eğilir, kendi bildiğinden şaşmaz ise.. Allah korusun, böyle bir kimsenin, son nefesini imansız vermesinden korkulur.

Anlatılan korkudan yana güven içinde olması için; anlatılan kötü halinden dönmesi, dışarıdan gelen iyi nasihatleri kabullenmesi, içinden gelen kötü duygular için :

— Onlar şeytandan, nefisten gelir; hiç birini dinlemem..

Diyerek, Yüce Hakka sığınması şarttır.

İlk iş olarak, o kötü düşünceleri geri çevirmelisin. Onlardan ayrıl; Hak yolundan gelen nasihatlara göre hacca, gazaya çık.

İçinden, iyilik yoluna çeken arzu gelir ise, onların durumunu, bulunduğun yerdeki haklarında iyi düşündüğün zatlarla görüş; ona göre davran.

İşlerini, sözlerini, huylarını, itikadını, her hareket ve duruşunu Kur'an emrine göre ayarla; olmazsa kendisini Kur'an emrine vermiş birine uy. Bundan sonra da gerçeğe ermek için çalışıp gayret edersen ilâhî ihsana, rabbanî başarıya mazhar olursun.

Bundan sonra da, şeriat emrini yerine getirmekte sebatlı, doğru olmak için, hemen her nefeste :

— Aman ya Rabbi, sana sığınırım..

Demek lâzımdır. Zira, hiç bir şekilde, Yüce Allah'ın mekrinden emin olmak yoktur; isterse kutuplar kutbu olsun.. A'raf suresinin 99. âyetinde buyurulan :

فَلَا يَأْمَنُ مَكْرَ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْخَاسِرُونَ

— **«Allah'ın mekrinden ancak, varını yitirenler emin olabilirler.»**

Emir bu manada kesindir.

⁂

Bir kere günah işleyip tevbe istiğfar edersen, affolunursun. İkinci kere yine tevbe istiğfar edersen, yine affolunursun. Üçüncüsüne gelince, Cenab-ı Hak İblis Şeytan'a şöyle buyurur :

— Falan kimse, ilâhî emrime uymayı, yasaklarımı bırakmayı, Habibimin sünnetine ve gidişatına tabi olmayı bırakması sebebi ile kendisini cemal sıfatımdan perdeledi.

Bu, ilâhî ismim altından çıkıp sana uyan, üstün nimetim olan tasdik cevherinin şükrünü de bıraktı. Başkasını sevdi. Bu yüzden de, celâlime mazhar oldu. Bunun için seni memur ettim; o kimsenin itikadını bozacaksın.

Bu ilâhî ferman zuhur ettiği anda, lânetli İblis Şeytan olduğu yerden ilâhî fermanla o kimseye şöyle bir bakar.

اَللّٰهُمَّ احْفَظْنَا مِنْ شَرِّهِ

Allahım, bizi, onun şerrinden koru..

Bakar bakmaz da, o kimsenin itikadını alt üst eder.

ŞEYTANIN DÜŞMANLIĞI

İblis şeytanla; hele böyle bir emir aldıktan sonra kim başa çıkabilir. Zira, insanın, damarlarının içini ve dışını bilir; damarlarda gezer.

Âdem aleyhisselâmın çamuru, suyu, toprağı nereden alındı ise, oraları ve onun içine katılan şeyleri bilir. Onun ne ile bozulacağını, ne ile düzeleceğini bilir.

İblis Şeytan'ın Âdem aleyhisselâm ve onun çocuklarına düşmanlığı o zamandan beri devam eder. Onun tam bir düşman olduğu âyet-i kerime ile sabittir.

Lânetli İblis, bir kimsenin itikadını Allah'ın emri ile bozar bozmaz, o kimse şöyle demeye başlar :

— Kur'an'a Allah kelâmı, diyorlar.. Acaba, bu dedikleri doğru mudur?

Demeye başlar, Allah bizi böyle şeylerden korusun.. Bu şekilde, kalben önce Kur'an üzerinde şüpheye düşer. Bundan sonra Allah'ı, ondan

sonra da Allah'ın Resulünü inkâr yoluna gider. Ama, bunu kalbinden dışarı çıkaramaz. Kendisini doğrulamak için, İblis Şeytan, dışarıdan insan suretindeki şeytanlardan iki kişi gönderir. Onlar gelirler, o kimsenin içinde beslediği gizli inancı, inkârını dışarı çıkarırlar. Derler ki :

— Bunların, hiç birinin aslı yoktur; doğrusu da budur.

Bunun üzerine, onların dediklerini doğrular ve şöyle der :

— Ben de sizin gibi düşünüyorum; ama sizin gibi dost bulamadım ki, bu sırrı açıklayayım. Sizin sözünüz, gönlümde olanı doğruladı.

Böyle diyerek, Allah korusun bütün bütün küfür yollu itikadına içeriden dışarıya, dışarıdan da içeriye tam bir sağlamlık kazandırır. Artık ne din kalır, ne de iman.. Onun bir daha da yola gelme ihtimali çok zayıftır.

Gerçekte, batınî hastalıklardan dolayı meydana gelen ölüm de batınîdir. Bu durum, Bersisa ve İbn-i Baura'da böyle oldu.

***

BATINÎ HASTALIKLAR

Batınî hastalıkların sebebine esas, gönül yıkmaktır.

G Ö N Ü L

Gönül kalbin içindedir. Şerefi, kalbden daha fazladır. Onu yıkanın işini, bütün bütün bitirir.

KALB KIRMAK

Bundan başka bir de :

— Kalb kırmak..

Tabiri vardır. Bunu da şöyle açıklayabiliriz :

Hemen herkesin kalbinden bir başkasının kalbine geçen bir ip vardır. Bu ip, uzar ve kısalır; birbirine bağlıdır. Bu iplerle bağlı olmayan hiç bir kalb yoktur. Ne var ki, o ipler, bu gözle görülmez. Her kim, o ipi çekip koparır ise.. ipini kopardığı adamın kalbini kırmış olur. İp koptuğu anda da, ipi kopan gelir, koparanın ayağına dolanır; yüzsütü düşürür. İpi koparan adamın başına çok şeyler gelir. Meselâ : Evi yanar, malı tükenir, başı yarılır, atı, ciğerparesi çocuğu gider.

Kalb kırmak, insanın dışını kötüleştirir, helâk eder; ama batın tarafını helâk etmez. Gönül kalbin içinde olduğundan, gönül yıkmak, insanın hem dış yanını, hem de iç yanını helâk eder. Bunun için, gönül yıkmaktan çok sakınmak gerek.

***

SIKINTILAR

Yüce Mukaddes Allah, bizi on sekiz bin âlemin şereflisi iki cihanın güneşi Resulüllah efendimize ümmet eyledi; bunun şükründen aciz durumdayız.

Bizden önce, nice ümmetler gelip gitti. Hazret-i Âdem'den bu ana kadar bir bir onları düşün; tarihlerini incele : Onlardan hiç kimse rahat yüzü görmemiştir. Hemen her şeyi olduğu halde, hiç bir şeye ihtiyacı olmayan kimse yoktur. Bir endişesi, gamı, ruhanî bir sıkıntısı mutlaka vardır. Bu yüzden de, dıştaki devlet ve saltanattan hiç bir lezzet alamaz. Bunun böyle olmasından başka, kalben dahi, kesinlikle bir huzur bulamaz; ruhanî sıkıntı, onu kuşatmış olur.

Sözün özü şudur ki : Bu âlemde, ruhanî sıkıntıdan ötürü, hoşnutluk bulacak kimse yok gibidir. Hemen herkes, hoşluk, rahatlık, ruhanî açıklık tarafını ister; ama bulamaz. Bu huzuru bulamayışın sebebi ise, büyük sözü dinlememektir. Bunun için şöyle bir misal verebiliriz :

— Zenginlerden biri vardır. Kırk elli seneden beri yatak esiri olup yatmıştır. Derdine de, hiç bir çare bulamamıştır.

Günün birinde, bu hasta adama, büyüklerden bir kimse gelir; der ki :

— Ben, senin derdine bir çare bulurum. Bu, hem kolay, hem de ucuzdur. İki paralık ebekömeci otundan al; kaynat, suyunu iç. Bunu yaptıktan sonra, bu hastalıktan kurtulursun. Ömrünün sonuna kadar da, sağlığın bozulmaz. Can devletinin başına geçer, sürur içinde cariyelerinle zevk ü safa edersin.

O büyük adam böyle dedikten sonra, o hasta olan adam inat edip iki paralık ebekömeci otunu almasa, kaynatıp da suyunu içmese; böyle bir hastaya artık sen şöyle dersin :

— Her halde bu hastalık hoşuna gidiyor. Kıyametin son gününe kadar, kaldırılmayan bu döşeğinde yat.

***

Ö L Ü M

— Ö l ü m . .

Denilen bir şey vardır ve gerçektir. O ölüm anında, huzur isterler. Kalb huzuru ile, bir kere :

— **A l l a h . .**

Demek isterler. O vakit, halimiz nasıl olacak?. Huzuru bulacağımıza dair elimizde bir senedimiz de yok. Bunun için, şimdiden onun çaresine bakman gerekir. Her nefeste :

— Aman ya Rabbi, sana sığınırım..

Diyerek, huzurlu, istikamet sahibi olarak sabat ve ihlâs yolunu tutmalıdır.

Bütün bu anlatılanları yapıp da işlerini Cenab-ı Hakka ısmarlarsan, sana yardım eder. Huzur verir ve bu huzurla son nefeste :

— Allah..

Demeyi sana ihsan eyler. Sen de, hoşlukla ruhunu teslim edersin. Allah cümlemize böyle bir ölümü nasib eylesin.

***

ASLA DÖNÜŞ

İnsan, aslına ulaşmadıkça, ruhaniyet gamdan ve elemden kurtulup tam huzur bulamaz.

Hemen hepimiz şehzade idik. Öyle bir yüksek sarayda bulunuyorduk ki : Onun bir benzeri dünya âleminde yoktur.

Böyle yüksek bir sarayda doğan şanslı şehzadenin gönül aynası asla kederle tozlanmamıştır. Değerli tutulmuş, ikram görmüştür. Çeşitli nimetlerle, rahatlıkla büyütülüp yetiştirilmiştir. En güzel yataklarda yatırılmış, zevk ü safa ile uyutulmuştur.

İşte, hali anlatılan şehzade bu halde iken, bir kimse gelip onu kapmış; bir yabana götürmüş. Bu götürüldüğü yer, taşlık ve kıraç bir yerdir; bir harabedir. O kimse, şehzadeyi böyle bir yere bırakıp gider.

Şehzade uyandığı zaman bakar ki : Ne saray var, ne de ev.. Ne ana var, ne de baba.. Ne cariyeler var ne de uşaklar.. Bu hal, ona elem verir; gurbetlik kendisine tesir eder. Hemen feryada ve figana başlar. O bu halde iken, gelip kendisine sorarlar :

— Sen neden ağlıyorsun?.

Halini şöyle dile getirir :

— Ben, bir saraydan, babadan ve anadan, devletten ayrıldım. Onlar öyle idi ki : Tarif edilmesi imkânsız..

Onun böyle demesi üzerine, kendisine şöyle derler :

— Ah, kardeş, biz de senin gibi idik; kendimizi burada bulduk.

Sorar :

— Peki, bundan kurtulmanın çaresi nedir?.

Şöyle derler :

— Bunun çaresi ancak sabırlı, haline razı olmaktır.

Böyle konuştukları sırada, hiç bilmediği iki kişi gelir. Onun biri başucunda, diğeri de ayak ucundadır. Oturmuşlar, şöyle diyorlar :

— Ah, evlâdım, sana böyle n'oldu?.

Onlara sorar :

— Siz kimsiniz?.

Şöyle derler :

— Ah, evlâdım, ben ananım, bu sakallı da babandır.

Buna şaşırır. Başka çaresi de yoktur; görünüşte birine :

— A n a . .

Der; diğerine de :

— B a b a . .

Büyüdüğü zaman, kendisini ya demirci çıraklığına verirler, yahut kömürcü..

O, bu sanatını yaparken, daima gamlı ve kederlidir. Ruhu, daima aslî vatanını anar. Eski zevkini düşünür ve yanar.

Bu hal içinde iken, yanına yaşlı bir zat gelip selâm verir; halinden sual eder. Bu da halini, şanını anlatır. Onu dinleyen yaşlı ve olgun zat, haline acır şöyle der :

— Ey oğul, eğer sen beni izlersen, seni asıl vatanına ulaştırırım. Çünkü, o yolları lâyıkı ile bilirim. Cenab-ı Hak beni ras getirdi. İnşallah muradın hâsıl olur. Daima ben seninle beraberim. Bir an dahi, senden ayrılmam. Ama sen beni her zaman böyle açıktan göremezsin. Benim arkadaşım bir zat vardır; seni ona teslim ediyorum. Ben gözükmem, seni ona teslim edeceğim. Ondan sana söz eden benim. Onun emrinden ayrılmayacaksın.

Onun böyle demesi üzerine, o şehzade candan gönülden razı olur; kendisini ona teslim eder.

Böylece bir mürşide kavuşur. Söz kesilir, el ele tutuşulur; bir başka salik olunur.

O kâmil, yaşlı zattan murad, Yüce Allah'ın eylediği başarıdır. Kalbe de ihsan olunana gelince adı şudur : **M u r a d . .**

Bundan sonra, o mürşidin emrinden dışarı çıkmaz; aldığı emre göre hareket eder.

Günün birinde, asıl geldiği sarayın hizmetçileri o şehzadeyi görüp tanırlar. Hakikî babası olan on sekiz bin âlemin şerefli sultanı Resulüllah efendimize haber verirler. O da, tam bir mutlulukla karşılar, buluşurlar. Şöyle sorar :

— Ah, evladım, sen nerelerde kaldın?.

Bundan sonra bağrına basar. O da, sevinir, teşekkürler eder ve şöyle söyler :

— Ah efendim, nasıl olduğumu ben de bilmiyorum. Kendimi bir yabanda buldum. Başıma da çok şeyler geldi. Allah'a hamd olsun; şimdi efendimi buldum.

Bundan sonra, Resulüllah'a sarılır.

Bundan sonra, Resulüllah şöyle buyurur :

— Eğer biraz gayret etmiş olsaydın, Allah'ın ihsanı bir anda sana yolları açardı; gelmekte geç kalmazdın. Yine kusur sendedir.

اَلْمَاضِى لَا يُذْكَرُ

— Geçmiş anılmaya değmez.

Sözü yerindedir. Her ne ise, zevke bakalım; murad hâsıl oldu.

Böyle dedikten sonra, bir derece daha mahabbet hâsıl olur. Bir şey daha hâsıl olur ki : O, asla tarif edilemez.

Allah cümlemize ihsan eylesin, âmin. Resullerin efendisi hürmetine..

ZENGİN — FAKİR

Dışta bu âlemin durumu nasılsa, manevî durumda dahi yine böyledir.

Diyelim ki :

— Allah, bir kuluna devlet verdi; bin kese de para verdi. Diğer kuluna da bir para vermez. Bu durumda, Allah acaba hangi kulundan razıdır?. Acaba hiç bir kimse, bunların birini seçip diyebilir mi ki :

— Allah falan kulundan razıdır.

Böyle bir şey diyemez; zira böyle bir şey, Allah'ın bilgisine kalmış bir şeydir. Eğer o zengin şükrünü eda etmiş ise :

أَعْطِ كُلَّ ذِي حَقٍّ حَقَّهُ

— **«Her hak sahibinin hakkını öde.»**

Emrine tutunduğundan, kendisine :

— Şükreden zenginlerden..

Denir. Eğer şükrünü eda edememiş ise.. o da, kendisi ile yaratıcısı arasında bir durumdur; buna da kimse bir şey diyemez.

Fakir olan kimseye gelince, şöyle der :

— Benim hakkımda hayır olan fakirliktir. Eğer benim elime on kese para geçmiş olsaydı, Firavun gibi tanrılık iddiasına kalkarmışım .

Böyle dedikten sonra, fakirlik halinden razı ise ona şu isi mverilir :

— Sabreden fakirlerden..

Diğer durumları da buna kıyas edebilirsin.

Dışta misal olarak verilen bu durumu, bir de manevî duruma getir. Diyelim ki :

— Cenab-ı Hak, bir kuluna devlet vermiştir. Manevî devlet esas manada on sekiz bin âlemin sultanı Resulüllah'ındır; Allah ona salât ve selâm eylesin.

Böyle bir devletin benzerini bir kuluna verse, diğerine de vermese; acaba, Cenab-ı Hak, bunların hangisinden razıdır, hangisinden razı değil-

dir? Bu da bilinmez. Tıpkı, dıştaki zenginle fakir arasında Allah rızasının kimde olduğu bilinmediği gibi..

Manevî zenginle, manevî fakir; Resulüllah efendimizin ruhaniyetine ulaşanla ulaşmayandır. Hal böyle iken, Yüce Allah'ın hangisinden razı olduğu bilinmez. Zira, razı olduğuna da; olmadığına da dıştan devlet ihsan eylediği gibi; manevî yönden dahi razı olduğuna ve olmadığına devlet veriyor. Bu da bir hikmetin gereğidir. Sevmese de, razı olmasa da göz göre göre veriyor.

Burada çok dikkatli olmak gerekir; çünkü, ayakların kaydığı yer burasıdır. Bunun içindir ki; ehlüllah Resulüllah'ın gidişatını izleyip son nefesin imanla kapanması için, her nefeste :

— Aman ya Rabbi, sana sığınırız..

Diye yalvarırlar.

Bir kimse, bu manayı esastan anlayıp zevkine varır ise.. kendi özünü de buna uygun hale getirir ise.. bir anda on yıllık feyiz alır.

Bu manayı zevk olarak anlar ise.. hiç bir ilişik dolaşık durum kalmaz. Böyle bir büyük meseleyi zevk ve hal olarak anlamak, ehli yanında paha biçilmez bir şeydir.

Cenab-ı Hak, esas meseleyi anlamayı, gereği ile amel etmeyi, cümlemize ihsan buyursun.. Âmin!.

3. BÖLÜM

Konusu : Hak yolcusu saliklere gereken Şemseddin Nurî Tarikatının şartları..

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman Rahim Allah'ın adı ile..

Hak yola girecek salikler için gerekli şartlar şunlardır :

1. Abdestli bulunmayı sürdürmek..

2. Yalan, gerçek dışı söz söylememek..

3. Gıybet etmemek..

4. Beş vakit namazlarını vakitlerinde kılmak..

5. Vaktinde kılınmayan ve kazaya kalan namaz varsa, onları kaza etmek..

6. Tam manası ile şeyhe teslim olmak; hemen her işte onunla danışıp görüşmek.

7. Şeyhin hemen her işini doğru bulup vereceği emirleri yerine getirmeye koşmak..

8. Hemen her nefeste, şeyh ile bağlantıyı kesmeyip rabıtayı sürdürmek..

9. Büyük günahlardan tamamen sakınmak.. Cümle farzları yerine getirdikten sonra, Resulüllah'ın sünnetini dahi yapmaya çalışıp gayret etmek..

10. Telkin edilen zikri, tefekkürü, verilen sözü yerine getirmeye gayret etmek..

***

Mülhime makamına ayak basanlar için, üstteki şartlar dışında beş şart daha yerine getirilmelidir; şöyleki :

1. Küçük günahların cümlesinden sakınmak..

2. İlmel-yakin sırrını her nefeste hal edinmeye çalışmak..

3. Cümle işleri, Cenab-ı Hakka ısmarlamak..

4. Geçmişte olan şeyler için, gam çekmemek, gelecekteki şeyler için de aşırı ümide kapılmamak..

5. Şeyh tarafından kendisine verilen emirleri ve yasakları :

— Cenab-ı Hak tarafından şeyhime ilhamdır..

Deyip kabullenmek.. Bundan sonra da, onların gereğini yerine getirmek..

***

Mutmeinne makamına ayak basanlar için, üstteki şartların dışında beş şart daha vardır; şöyleki :

1. Aynel-yakin sırrına devam etmek; bu sırdan hiç ayrılmamak.. Onu, hemen her nefeste hal edinmeye çalışıp gayret etmek..

2. Mübah çeşidi şeylerden uzak durmak..

3. Dünyalık şeylere dair sevgiyi gönülden kesip atmak..

4. Sevinç ile kederi bir bilmek..

5. Şeyhten dinlenen her şeyi :

— Şekli ve durumu belli olmayan bir şekilde Cenab-ı Hak'tan ilâhî ihsandır..

Diyerek gerçek imanla kabul edip yerine getirmek..

⁂

Razıye makamına ayak basanlar için, üstteki şartları yerine getirdikten sonra, anlatılacak beş şartı daha yerine getirmek gerekir; şöyleki :

1. Hakkal-yakin sırrını bırakmamak, her nefeste onu hal edinmeye çalışıp gayret etmek..

2. Tam manası ile mahviyete ermeyi hal edinmek..

3. Namazı, mürakabe hali ile kılmak..

4. Fakirlikle zenginliği bir bilmek..

5. Hayatı ve ölümü birleştirmek.. Açıkçası : Dünyada kalmakla, gitmek eşit durumda olmak..

⁂

Marzıye makamına ayak basanlar için, üstteki şartları yerine getirdikten sonra bir şartı daha yerine getirmek gerekir; şöyle ki :

1. Anlatılan şartların tamamına sahib olduktan sonra, kötü huylardan kurtulmak; güzel huyların da cümlesine bürünmek.. Bu hale sahib oluncaya kadar da, her nefeste anlatılan şartların cümlesi ile amel etmek..

Hakka giden kullar;
İşte budur yollar.
Her kim Hakkı ister ise;
Bu yola can yollar..

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ
وَعَلٰى اٰلِهِ وَاَصْحَابِهِ اَجْمَعِينَ

4. BÖLÜM

Konusu : Tavsiyeler..

Rahman Rahim Allah'ın adı ile..

Âlemlerin Rabbı Allah'a hamd olsun. Salât ve selâm, efendimiz Muhammed'in kendisine, âlinin ve ashabının tamamına..

Sonra..

Aşağıda yapacağımız halisane tavsiyelerimize göre amel Tarikat-ı Muhammediye saliklerini; bir nefes dahi ilâhî rızadan ayırmasın. Âmin!.

Tarikat-ı Muhammediyeye giren mümin kardeşim; sözlerini, işlerini, hallerini pâk şeriata uygun hale getirmelidir. Zira, bir kimse, anlatılacak şu üç şeyle mümin olur.

a) Ehl-i Sünnet itikadı..

b) Dille ikrar etmek..

c) Yararlı amel işlemek..

Anlatılan üç şeyi kendinde toplayan zatı, Kur'an'da Cenab-ı Hak :

— M ü m i n . .

Olarak isimlendirmiş ve övmüştür.

Anlatılanın aksine, bir kimsenin :

a) İtikadında bozukluk olursa, münafık;

b) Dilindeki ikrarda bozukluk olursa, kâfir;

c) Yapacağı işlerde bozukluk olursa, fasık olur..

İşte :

— Şeriatsız tarikat olmaz..

Demeleri, bu manayadır.

Bundan sonra, Hak yolcusu salike gereken odur ki; şeyhi tarafından kendisine verilen virdleri ve zikirleri vaktinde yerine getire.. Bu arada, ehlüllah şartlarını, rabıtayı da korumak gerekir.

⁂

Hemen her yaratılmışa, ibret nazarı ile bakmak yerinde olur.

⁂

Bir kimsenin, dışta güzel ameli görüldüğü zaman, ona hased edilmesi şöyle dursun; ona gıpta etmek dahi hakikatta caiz değildir. O kimsenin gıyabında, yararlı amellerinin artması için duâ etmek gerekir.

Anlatılanın aksine, bir kimsede kötü amel görüldüğü zaman da, onun gıybabında kendisini kötülememek gerekir. Yüce Mevlâ'dan, onun Resulüllah efendimizin gidişatına uygun hale gelmesini dileyip temenni etmek yerinde olur.

⁂

Bir kimseye, gerçek rüya, güzel bir hal geldiği zaman onunla övünmemelidir :

— Rabbımın ihsanıdır..

Deyip geçmelidir.

Anlatılanın aksine, Allah rızasına aykırı bir şey ortaya çıktığı zaman da, hemen pişman olmalı; nefsini ayıplamak sureti ile tevbe istiğfar etmelidir.

⁂

Tarikat-ı aliyye şeyhlerinden birine rasgelindiği zaman, insan kendi şeyhine gösterdiği saygıyı aynı şekilde ona da göstermeli, saygıda kusur etmemelidir. Hemen o zattan himmet dilemelidir.

O büyüklerin dergâhına rağbet edildiği zaman, kendi dergâhına rağbet olunmuş bilmelidir. Onların dergâhında bulunan müminlere tarikat kardeşi gözü ile bakmalıdır. Onların gönüllerini almaya, hatırlarını hoş etmeye bakıp Allah zikri ile meşgul olmalıdır. Pir efendilerimizden ruhaniyet feyzi dileyerek, saygı ile dönmelidir. En uygunu da budur.

Bazı meclislerde meşayih hakkında söz edilir ise.. onların güzel hallerini anlatan güzel sözler söylemek, o mecliste bu yoldan hareket temek en uygunudur.

Başka şeyhlerin dervişleri ile karşı karşıya gelindiği zaman; o dervişe, tarikatına, şeyhine sevgi verecek söz etmeli. Şeyhine, tarikatına sevgisini bir kat daha artırması için teşvik etmelidir. En lâyıkı da budur.

—Tarikat-ı aliyyelerin hepsi de birdir; hepsi Hakkın rızasına ulaştırır.

Deyip ayrı gayrı görmemelidir. Hemen, ilâhî feyze zuhur yeri olmaya gayret etmelidir.

Kendi şeyhini, başka şeyhleri inkâr edenleri hiç kimse azarlamamalı; yumuşak sözle, onun gönlünü hoş etmeye bakmalıdır. Ondan ayrıldıktan sonra da, o gibi sözleri bir hikmete yormalı ve onun ardından hayır duâ etmelidir. En iyisi de budur. Ona tekrar raslandığı zaman da :

— Bu adam tarikatı inkâr ediyor..

Diyerek buğuz etmemelidir. Ona selâm vermeli, gönlünü hoş etmeye kalbini kazanmaya çalışmalıdır.

⁂

Şeriat ehline küçümseme gözü ile bakmak, irfan sahibinin kârı değildir.

Bazı mecliste, şeriat-ı mutahhara üzerine vaaz ve nasihat edilme sırasında söz karıştırmamalı. Orada anlatılanları insafla dinlemeli, gereği ile de amel etmeye çalışmalıdır; lâzım olan da budur.

*
**

İnsan, kendisini cümle yaratılmışlardan aşağı görmeli; tam manası ile yokluğa geçmiş bilmeli.. Bütün davranışların bu yolda olması en iyisidir.

*
**

Bazı kimseler, tasavvuf kitaplarını okumuş olabilir. Hallerini anlatan dervişleri dinleyen de olabilir. Adı geçen kitapları okuduktan, dervişleri dinledikten sonra, bir kimsenin içine şüphe düşerse, şeriat bilginlerine sormalıdır; okunanlar ve anlatılanlar şeriata uygun ise, güzeldir. Şeriatın kabul etmediği bir durum ortaya çıkarsa, o okunanlar ve anlatılanlar da kabul edilmemelidir. Çünkü, şeriat bir öçüdür, tarikatın esasıdır. Tarikatta geçen haller, daima şeriata arz olunmalı; ona esastan ters düşen şeyler kabul edilmemelidir :

— Şeriat başka, tarikat başka..

Demek, eksikli birinin sözüdür. Halbuki, kemal ehli Allah'ın velî kulları, Muhammedî irfanla sıfatlanmış, hallerini Kur'an'a uygun hale getirmişler; Kur'an emri dışında kalan şeyler için de :

— İ s t i d r a ç . .

Demişler ve geri çevirmişler. On sekiz bin âlemin şereflisi Muhammed Mustafa'nın —Allah ona salât ve selâm eylesin— güzel sünnetlerini benimsemiş, onun gidişatına uymuş ve böylece doğru yola girmişlerdir. Yoksa, sapıklık yoluna girip :

— Biz tarikat ehliyiz..

Demek, büyük bir hatadır; Rahim Allah tarafından geri çevrilir. Allah, bizi ve sizi, öyle sapıklardan korusun.

Tarikat-ı aliyyenin ayak kaydırıcı yanları çoktur. Halinden haber-

siz olarak, söylenen söz, Muhammed ümmetini yoldan çıkarmaya yeter; böyle bir şey de kesinlikle olgun insanın işi olamaz. Ehlüllah yolunda giden zatlara o gibi şeyler çok uzaktır. Zira onların işleri; müminleri Kur'an'ın delâleti ile Hak yola, Allah sevgisine ve Allah rızasına döndürmekten ibarettir.

***

Tarikat kardeşleri arasında olan alış verişler dikkat ister; hem de çok çok.. Zira alış verişten dolayı aralarında meydana gelen güceniklik, feyiz almaya engeldir.

***

Tarikat kardeşlerinden birine, bir dünyalık ihtiyacı baş gösterirse.. hemen şeyhine haber vermek gerekir; durumunu saklamak yerinde olmaz. Aksi halde, onun tarikata karşı sevgi bağı kopar ki : Böyle bir şey, Allah'ın rızasına aykırıdır. Bunun için :

— Şeyhin, gizli olarak bilgisi yok mudur, bunu benden alsın?..

Demek, hatadır. Zira, gizliyi esas olarak Allah bilir. O bildirirse, velî kulları da bilir.

— Mutlaka velî kullar, gizliyi saklıyı bilir..

Hükmü caiz değildir. Bunun için, hemen her şeyin dıştan açık açık anlatılması şarttır. Durum anlatıldığı zaman, yapılan yorum da, anlatılana göre olacaktır; onun gereği ile de amel olunacaktır.

***

— Tarikat-ı Muhammediye'de feyiz almak, hizmetle olur..

Buyurmaları, ancak Cenab-ı Hakkın emirlerine tutunmak, yasaklarından kaçınmaktır. Yoksa :

— Tarikat, hizmetle olurmuş..

Deyip de, derviş olan kimselerden para ve hediye isteyip onların hizmetinde olmak değildir. Zira :

— Yar ol, bar olma..

Denilmiştir ki : Kesinlikle hiç kimseye yük olmamak gerekir.

Parayı ve diğer şeyleri isteyen kimse, şeyhin halifesi, derviş kardeşlerden biri ise.. hemen durum şeyhe anlatılmalıdır; böylelikle de o gibi durumlar ortadan kaldırılır. Zira, o gibi şeyler, dervişin zikrine ve fikrine engel olur.

Şeyh tarafından bir şey istenirse.. istenen şeye bakmalı : Eğer altından kalkamayacağı bir şey ise :

— Böyle bir şeyi yerine getirmeye Allah razı olmaz..

Deyip o istenen şeyden uzak durmalıdır. Bu ayrılmayı, sessizce yapmalı; olumsuz yanı dile getirmemelidir.

Bu arada, şunu bilmek gerekir ki : Hakikî manada mürşid olan zatlar, Allah için, Allah uğruna irşad işine memur edilmişlerdir. Bunlar, Yüce Hakkın rızasına aykırı iş yapmazlar; o gibi zor işlerle de müridleri denemeye tabi tutmazlar.

Eğer istenen şey az, meselâ : Bir dirhemlik bir şey ise, o mikdar hediye çeşidinden şeyler ise.. yerine getirilebilir; ama imkân varsa.. Bu mikdarda, zaman zaman şeyh tarafından Hak yolcusu salike işaret yollu verilen hizmetler de hemen yerine getirilmeli; feyzin kesilmesine engel olmalıdır.

Tarikat-ı Muhammediye'ye giren bir Muhammed ümmeti, Allah'ın emanetidir. Emanete hiyanet etmek, eksikli birinin işidir. Kâmillerden, böyle bir şey ortaya çıkmaz. Onlar, özellikle, Yüce Hakkın sevgisine dair şeyleri müride telkin eder, daima onu irşad etme yolunda olurlar.

Bu tarikat-ı aliyyede tam tevekkül, geniş manası ile teslim, işleri Cenab-ı Hakka bırakmak, kalbin istikamet üzere olması, Yüce Hak'tan başka bir talebin ve maksadın olmaması durumundan ibaret iken; nasıl müridlerden bir şeyler istenebilir?.

Her nekadar bir istek olmadan gelen hediye kabul edilir ise de; hediye getiren ile, hediye getirmeyen yanında eşit olmalıdır. Hediyeyi, kul vasıtası veren, Yüce Hak olduğundan çok dikkatli olmak gerekir.

Yüce Rabbım, ilâhî başarısına mazhar eylesin. Â m i n !. .

⁂

AŞIRI ÜMİT

Tarikat-ı aliyyede, hiç bir şey için aşırı ümide kapılmamalıdır; daima Allah rızasına talib olmak gerekir.

⁂

ÖVÜLMEK — KÖTÜLENMEK

Bir kimse, seni övecek olursa, o övgüye kesin olarak kalben varlık vermeyesin.

— Resim, ressama aittir.

Deyip zikrinle, tefekkürünle meşgul olmaya bak; esas gaye budur.

Bir kimse de seni kötüler ise, o kötüleyene buğuz etme. O kötülemeyi nefsine sun; eğer o kötülük kendinde varsa şöyle söyle :

— Rabbım, bana kusurumu kullarının dili ile bildirdi.

Sonra da, tevbeye gelip istiğfar et. Bundan başka, o adamın ardından, lehine duâ etmek gerekir.

Eğer kendinde öyle bir kötülük yoksa, Yüce Hakka şükürler eyle. O adama da hakkını helâl eyle; yine ona duâ et; olgunluk bunu gerektirir.

⁂

DAVET

Bir meclise davet işi çıktığı zaman, oraya gitmek gerekir. Gittikten sonra, ev sahibinden gelen kusur olursa, buna da asla gücenmemelidir; o kusuru bir hikmete yormalıdır.

Büyüklerin meclisine davet vaki olduğu zaman gidilir ise, orada bulunan büyüklere tazim edilirken, aşırı davranmaktan ve geri kalmaktan çok sakınmak gerekir; bu, şarttır.

Bir meclişte, ondan önce davet edildiğin meclisi söylememek gerekir; uygun düşmez. İlk mecliste bulunan birine düşmanlığı olan çıkarsa, gıybet edilmeye sebeb olursun. Halbuki tarikat ehline uygun olan, Cenab-ı Mevlâ'nın kullarını kötü zanna sürükleyecek bir şeye sebeb olmamaktır. Bu da, tarikat edepleri arasında sayılır. Hemen her zaman, hayra götürecek şeylere sebeb olmak, en uygunudur.

Bir kimse, diğer bir kimse hakkında kötü zan besler, yahut hallerinden birini kötü bir dille anlatır ise.. hemen onu doğrulama.. Sus, fakat kalben o kimse hakkında şu niyazda bulun :

— Ya Rabbi, şu kulunun açıkladığı haller o kimsede var ise, affet; kendisini güzel huylara büründür. Eğer o kimsede, bu kötü haller yoksa, bu kötü zan besleyeni, hasedden ötürü meydana gelen kötü huylarından kurtar.

En uygunu da, o sırada böyle bir niyazla meşgul olmaktır.

*
**

DİN BİLGİNLERİNİ SEVMEK

Meydana gelen sözlerden ötürü, din bilginleri hakkında buğuz etmemeli; daha çok sevilmelidir. Zira, din bilginlerinin makamları yüksektir. Din bilginlerini sevmek, Allah'ın Resulünü sevmektir; Allah'ın Resulünü sevmek ise, Allah'ı sevmektir.

Bir kimse, din bilginlerine saygı gösterip ellerini öper ise.. nice nice ilâhî ihsanlara kavuşur.

Din bilginlerine küçümsemek gözü ile bakmak, küfre sebeb olur. Halbuki, küfür çeşidi şeylerden, Allah'ın irfan sahibi kulları arınmıştır. İrfan sahibi kullar, din bilginleri şöyle dursun; bir karıncayı dahi küçümsemezler. Nerede kaldı ki :

— Biz tarikat ehliyiz, onlar din bilginleridir..

Gibi, uygunsuz söz edile ve kötü görüşe girile..

Kullarına eksik gözü ile bakmaktan Rabbım korusun; irfan sahibi gözü ile bakma başarısı ihsan eylesin. Âmin!.

*
**

MÜRİD OLMAK İSTEYEN

Bir mürşide bende olmayı isteyen mümin kardeşim,öncelikle inabe edeceği zatı gereği gibi dışından incelemesi ve denemesi gerekir. Şeriata uymakta, takvada, huyda, itikadda, diğer hallerde incelemelidir. Tarikat-ı Muhammediyede, Resulüllah efendimizin gidişatına uymaktaki gayretine iyice dikkat etmelidir.

Anlatılan şartları benimseyen kâmil bir mürşidi bulduğu anda hemen onun hizmetine girmeli; ona saygı hususunda kusur etmemeye bakmalıdır. Bu şekilde işe başlaması üzerinden kırk sene geçmiş olsa dahi, zikrine, fikrine hiç bir kesiklik gelmemelidir. Henüz yeni girmiş gibi, verilen görevi eksiksiz, şevkle, istekle yapmalıdır.

Böyle bir salikin basiret gözü açılmasa da, tarikat-ı aliyyeden lezzet almasa da, yine mürşidinde kusur aramamalıdır :

— Kendi kusurumdur..

Deyip basiretinin açılması için, aşırı bir ümide kapılmamalıdır. Zira, aşırı ümit, Hak yolcusu salik için bu yolda bir engeldir. Asıl beslenen ümit, bu yolda Allah rızasına dönmekten ibarettir; basiretin açılması, keşif, keramet değildir.

Keramet, Yüce Allah'ın kullarına bir ikramıdır; bunu irfan sahipleri bilirler. Bunun için, neler olduğunu dille anlatmak mümkün değildir. Ona lâyık olmak için; Muhammedî irfan, rabbanî huylar gereklidir.

Hak yolcusu salikte bir keramet zuhur eder ise.. kesinlikle ona bir varlık vermemeli; Allah rızası talibi olmaya çalışıp gayret etmelidir. Allah, cümlemize böyle olmayı nasib eylesin. Âmin!.

ŞEYH DEĞİŞTİRMEK

Bir dervişin, durup dururken :

— Kırk yıldır, basiretim açılmadı..

Diyerek, başka bir şeyhe gidip intisab etmesi olmaz. Ancak, şeyhi, kendisine bir başka şeyhe gitmesini işaret yollu anlatırsa o zaman olur; böyle bir şey, evliyaüllah yolunda çok olur. Bazan, bir kaç şeyhten mertebeleri tamamlayan müridler vardır ki; ehli olanlar bunu bilirler.

Üstte anlatıldığı gibi bir durum yokken, bir başka şeyhin haberini alıp kendi şeyhinin izni olmadan gider ise, feyz almak şöyle dursun, daha çok evliya terbiyesine muhtaç olur. O gittiği şeyhin feyzini, acaba Yüce Allah'tan başkası mı veriyor?. Cümle ihsan, Yüce Hak'tan olduğuna göre : Hak yolcusu salike gereken odur ki, olduğu yerde kala, istikamet sahibi olarak feyzini Yüce Hak'tan isteye..

Şeyhi yenilemekle, ilâhî feyizler yenilenmez. Nerede olursa olsun; Yüce Hak, o kulunun haline uyan ilâhî ihsanı kesmez.

Durumu anlatılan müride düşen, üstün himmetli ve gayretli olmaktır; ümit kesmek hatadır. Kaldı ki : Allah'ın rahmetinden ümit kesmek de yerinde değildir.

— Cümleye rahmetinden nimetler yağdıran Yüce Allah'tır.

Deyip bulunduğu tarikatta içten gelen bir arzu ile Allah rızası yo-

lunu almaya bakmalı; adım adım Allah rızası sancağı altına girmeye gayret etmelidir.

İSİMLERE ZUHUR YERİ OLMAK

Anlatılan manada keşif keramet, müşahede arzusu hüner değildir. Muhammedî irfan sahibi olarak, kulluk makamında Resulüllah'ın edeplerini izleyerek Allah rızası tahtına kurulmalıdır. Bütün isimlere zuhur yeri olduktan sonra vahdet sırrından geçip vahdet-i vücud ile zat tevhidine zuhur yeri olmak, en faziletli makamdır. Ne var ki, anlatılan yüksek makam, bu vücud ile bulunmaz; manen bu vücuddan geçmek gerek..

— Vücud..

Adı ile bilinen Allah'ın zatından başka şeyleri, Yüce Hakkın zat varlığında yok etmek; her iki cihana da sevgi beslemekten geçmek gerekir. Hatta cesetten ve ruhtan dahi bağlantıyı koparmalıdır :

كُلُّ شَيْءٍ يَرْجِعُ إِلَى أَصْلِهِ

— **«Her şey, aslına döner..»**

Cümlesindeki mana gereği olarak, emanetlerin tamamını sahibine teslim etmelidir. İşte o zaman her şeyin :

اَلْآنَ كَمَا كَانَ

— **«Şu anda dahi öyledir..»**

Cümlesindeki sırra mazhar olunduğu görülür.

Ancak, durum öyle olsa dahi, ölçü şeriattır. O sırra eren zat, şeriatın emri ile davranır; şeriatın durdurması ile de durur.

MÜRİD

O sırra mazhar olan zat hakkında şu cümledeki mana geçerlidir :

اَلْمُرِيدُ مَنْ لَا إِرَادَةَ لَهُ

— Mürid odur ki, iradesi olmaya..

Onun hakkında şu mana dahi geçerlidir :

اَلْمُرِيْدُ مُرَادُ اللّٰهِ

— Mürid, Allah'ın muradıdır.

Anlatılan manalardan ötürü, o sırra eren zat için şöyle demişlerdir :

— Yüce Hakkın hareket ettirmesi ile harekete geçer; Yüce Hakkın durdurması ile de durur.

Bu manaların hemen hepsi de yerindedir.

Ancak, Allah sevgilisi Resulüllah efendimiz, ümmetini Kur'an yolu ile hidayete ve doğru yola davet etmiştir. Kur'an yolu dışında olan için de :

— **«Dalâlet, sapıklık..»**

Buyurmuştur.

Yüce Mevlâ'ya ulaşmak, ancak, Allah'ın sevgilisi Resulüllah'a ulaşmakla olur. Allah'ın sevgilisi Resulüllah'a ulaşmak ise, Kur'an yoluna girmekle olacaktır. Bu manaya göre, Kur'an'a uyman kimseden zuhur eden şeye :

— İ s t i d r a ç . .

Tabir edilir.. Kur'an emrine tabi olan müminden zuhur eden şeye de :

— İane veya Muunet..

Tabir edilir. Böyle bir şey, Allah'ın velî kullarından geliyor ise.. o zaman, onun adına :

— K e r a m e t . .

Denir. İşte bu anlatılan yerler, tarikatta ayak kaydıran yerlerdir. Bunun o yerlerden geçerken, çok dikkat etmek gerekir.

Hemen her şey, Yüce Allah'ın elindedir. Dalâlet tarafına eğilene celâl

formasını giydirir. Hidayet tarafına istekli olana da, cemal formasını giydirir.

Mülkünde, onun bir ortağı ve benzeri yoktur; ne isterse onu yapar.

Bu durumda, Hak yolcusu salike gereken; kulluk makamında doğru durmaktır. Hidayet yoluna girmek için varlığını sarf etmek gerekir. Hemen her nefeste :

— Aman ya Rabbi, sana sığınırım.

Demelidir.

Her nekadar :

— Korku ile ümid arası bir halde bulunmak gerek..

Demişlerse de, bir kimsede Allah korkusu yanı ağır basarsa, aşk olsun; ama ümit tarafı ağır basıyorsa.. dikkatli ve ayık olmalıdır. Hemen her nefesi şeriat ölçüsüne varmalıdır. Rabbım, bu yolda başarı ihsan eylesin.

⁂

TARİKAT HAKKINDA KONUŞMAK

Tarikat-ı aliyye hakkında söz etmek; ancak tarikat edeplerini açıklamaktan ibarettir. Hakikat-ı Muhammediyeyi, zat-ı ilâhiyeyi bilmeyi, ilâhî hikmeti dille anlatmak olmaz iştir.

Şeriatın ve tarikatın yeri dildir; onun tercümanı da sözdür. Onun için, onları bu dille anlatmak kolaydır.

Marifetin ve hakikatın yeri de kalbdir; onun tercümanı da haldir. Hal nasıl dile, söze gelsin ki?.

اَلْحَالُ لَا يُعْرَفُ بِالْقَالِ

— Hal, sözle bilinmez, anlatılmaz..

Demeleri bunun içindir; zira bu bir zevk işidir. Sırf manada şeriata uygun olan marifetin bir değeri yoktur; bunu da anlayan kimseler bilirler. Ancak, içte ve dışta şeriat ölçülerine uygun marifetin değeri yük-

sektir; ama, böyle olan bir marifete dahi bir varlık vermemek gerekir.

Ölçü daima şeriattır. Bu ölçüyü kullanarak, sapık yollardan kurtulmayı, Cenab-ı Hak, nasib eylesin. Âmin!.

⁂

HELÂL LOKMA

Bir dervişin yiyip içmesinde ayık ve huzurlu olması, tarikat edepleri arasındadır. Helâl yoldan kazanıp helâl lokma yemek ise, Allah'ın emirleri arasındadır. Sebebine gelince : Haram lokma ile basiret açılmaz.

Şeriatta haram işlemek, tarikat ehli için küfürdür; hakikatta ise, öyle bir şeyin ve kimsenin hiç yeri yoktur. Bu manalar, çok dikkat edilmesi gerekli işler arasındadır.

Yüce Rabbım, Muhammed ümmetine helâl rızık ihsan eylesin. Âmin!.

⁂

MÜRŞİDİN İLTİFATI

Bir derviş, mürşidi tarafından gördüğü iltifata aldanmamalıdır; zikrine, tefekkürüne daha çok dikkat etmelidir. Yeri gelince, tekdir görse dahi, asla gücenmemeli; daha çok sevmelidir.

Mürşide bazan manevî tıkanıklık gelebilir. Böyle bir durumda; mürid huzurda çok edepli olmalıdır. İzin verdiği anda oradan gitmelidir.

Mürşide bazan manevî açıklık gelir; latife yollu sözler eder. Bu sözlere bir varlık vermeden, yine zikrine, tefekkürüne devam etmek en uygunudur. Yoksa :

— Mürşidim bana şöyle iltifat etti, böyle latife eyledi. Bundan sonra ben de kâmil insan olmuşum..

Demek, büyük hatadır. Halbuki o gibi iltifatı ve latifeyi, kesinlikle kendisine mal etmemesi gerekir. Zira, umulanın aksine bir hal huzur eder ise.. tarikattan kovulmaya sebeb olur. Bunun için de çok çok dikkat etmek gerekir.

Unutmamalı ki : Mürşidin hali aynı düzeyde değildir; sürekli manevî tıkanıklık ve manevî açıklık halleri ile geçer. Bu durumlarda Hak yolcusu salike gereken, mürşid tarafından zuhur eden emre göre hareket etmektir. Şeriat emirlerine uygun bulduğu süre, onun emirlerini her zaman dinleyip yerine getirmelidir.

Yukarıda vasfı anlatılan mürşidlerde şeriata aykırı bir şey bulunmaz. Bunun için Hak yolcusu salike düşer ki : Mürşide bağlandıktan sonra, emirlerini eksiksiz yerine getire; bu, farzdır.

***

MÜRİDLER

Müridler arasında şu tabir meşhurdur :
— Eski derviş, yeni derviş..
Ama bu tabirler hoş değildir. Hemen hepsine :
— Muhammed ümmeti..
Diyerek bakılır ise.. eskisi, yenisi kalmaz.
Bazan dervişler arasında :
— Şu içeride, şu dışarıda..

Tabirleri dahi vardır ki, çok çirkin bir sözdür. Bunun için şöyle demelidir :

— Şu muhibdir, şu da münib.. (Seven ve inabe eden..)

Bu tabirler daha güzeldir.

Münib olan bir dervişe şeyhi çok sevgi gösterir ise.. bunu bir hikmete yormalıdır. Zira, mürşidin halleri bilinmeyen bir sırdır. Hele bir görelim : Mürşidin iltifatı nedendir, müridin hali nedir?.

Mürşid ile mürid arasında ezelden bir sözleşme vardır. Bunun için müridlerin o tarafa imrenerek bakmaları caiz değildir.

Mürşidin çok itibar gösterdiği bir müride, kalan müridlerin de ziyade itibar göstermesi yerinde değildir. Kardeşlerin, kendi aralarındaki itibarları normal düzeyde olması gerekir. Burası da, çok dikkat isteyen bir yerdir.

***

RÜYA — KEŞİF

Tarikat-ı Muhammediye'de batın mana ile amel caiz değildir; hemen her şeyin şeriata uygun düşmesi şarttır. Eğer batın ile amel etmek mümkün olursa, ilâhî saltanat boşa çıkar. Ondan sonra da, hemen herkes, rüyası, keşfi, müşahedesi, şeytan tarafından bazı bozuk işlerle amel etmeye

başlar. Birinin görüşü de diğerine uymaz. Tam bir kargaşa meydana gelir ki : Hemen herkes sapıtır. Böyle bir şeyin ortaya çıkacağı, güneşin açıklığından da açıktır.

Yardımından ve iyiliğinden dolayı, Allah'a hamd olsun. Kur'an-ı Azim'ül-Bürhan hemen her manayı özünde topladığı için :

— Kur'an..

İsmi verildi. Haklıyı haksızda nayırdığı için de :

— Kur'an-ı Mübin..

İsmi verildi.

İşbu manadan ötürü de, pir efendilerimizin hemen hepsi de, Kur'an ile irşad etmiş, ona göre hareket etmeyi emretmişlerdir.

Bir tarikat ki, Kur'an emirlerine aykırıdır; o, sapıklık yoludur; hiç bir şekilde itibara lâyık değildir. Zira o yol, Allah tarafından geri çevrilmiş, şeytan tarafından da uydurulmuştur. Bu manaların ayrıntıları, diğer kitaplarda dahi açıklanmıştır.

***

TASAVVUF KİTAPLARINI OKUMAK

Yazarı belli olmayan tasavvuf kitaplarını okumak pek yerinde sayılmaz. Sapık fırkalara mensup biri tarafından yazılmış olabilir ki : Onun içine, kendi bozuk yolunu bildirmek için yazdığı sözler vardır. Onlara, bilmeden :

— Tasavvuf sözü..

Diye bakılır ki, yanlış yola sapılır.

***

EHL-İ SÜNNET

Ehl-i Sünnet olanlara, dil uzatmak yerinde değildir.

Zamanımızda bazı cahillerin geçmişteki büyüklere kendi ölçülerine göre saygısız olmaları sebebi ile bazısını bazısından üstün tutarlar. Bunların yaptığı her nekadar sevgiden ileri gelmekte ise de, kıyamet günü utanmalarına sebeb olacağı açıktır. Bunun için, onlar üzerinde durmayalım. Zira, bize düşen maddelerden değildir. Bir hikmete yorulan durum saymalıdır.

***

TARİKAT PİRLERİNİ SEVMEK

Yüce Alalh'ın hükmüne ve kazasına bir engelleyici yoktur; kendi mülkünde dilediği gibi tasarruf eder. Bize lâzım olan da, tam manası ile teslim olup ilâhî hikmetine karışmadan ârif-i billah olmaktır. Yoksa, tarikat davası değildir. Kıyamet günü olduğu zaman, hesaplaşma yerinde hemen her şey meydana çıkacaktır. O zaman, senin davan boşuna olur. Böyle boşa düşmek ise.. ehlüllaha tabi olup evliyaüllah yoluna giren zatlara yakışmaz.

Özellikle pir efendilerimizin bazısını sevmekte öne geçirmek, bazısını da sevmemekte geri bırakmak, kendi pirinin tarikatından başka tarikatlara karşı sevgisizlik göstermek dahi caiz değildir. Sevgi işinde, cümle velîleri ve pirleri bir bilmek gerekir. Ancak, bu arada, şeyhine üstün nazarı ile bakmak yerindedir :

— Benim şeyhim, diğer meşayihten ve falan pir de diğer pirlerden daha üstün derecededir.

Diye bir iddiada bulunmak, ehlüllah yoluna ters düşer.

Çünkü, tarikat-ı aliyyelere girmekten gayemiz; aynen cemi, cemin de cemini, hakkal-yakini, vahdet sırrını, zat tevhidini bulmak ve vahdet-i vücuda ermektir. Anlatılan ayrılıklara girince de, istediğimize ulaşamayacağımız açıktır; zat tevhidinden bahsetmek ise, boş yere uğraşmaktır.

Halbuki ârif-i billah olan zatlar, cümlesini bir bilirler; tarif edildiği şekilde de işlerini yürütürler.

Anlatılandan başka, bir mürşide inabe etmekten gaye, güzel huyları tahsilden ibaret iken pirler, geçmişte yaşayan değerli zatlar hakkında :

— İleridir, geridir..

Gibi sözler, atmak ve böyle yersiz şeylerle uğraşmak yakışır mı?. Zira, onların, Allah katındaki dereceleri bize göre meçhuldur; bilinmesi dahi gerekli değildir.

Hiç bir şekilde Allah'ın bilgisine vâkıf değiliz :

— İlim, maluma tabidir..

Hükmü de esastır. Bunun için, bize düşen, şeriatın emirlerine boyun eğdikten sonra, o büyüklerin hepsine karşı sevgi beslemektir. Ayrıca onların ruhaniyetlerinden feyz alıp bir an evvel Muhammedî irfana nail ol-

maktır. Onların halleri, şanları, dereceleri Rahman Allah tarafından ehli olan zatlara bildirilmiştir.

⁂

Ey benim mümin kardeşim, vakti iken insafa gel. Hemen her nefeste, Yüce Hakka münacat eyle. Bunları hep birlikte yapalım; Muhammed ümmetine ve devlet büyüğümüze duâ edelim.

Hakkın kullarına hayır murad edip sonlarının dahi hayırla sonuçlanmasına duacı olalım.

Hiç kimseye gönül kırıklığı edip de kırılmayalım; böyle bir şey haramdır.

Bize eza cefa edenlere karşı sabırlı olup iyilik edelim. Düşmana, bildirmeden, ikram edelim.

Hemen herkesin hizmetini görelim; sıkıntısını gidermekte yardımcı olalım. Yüce Mevlâ'nın hizmetinde devam edip kul haklarını da sahiplerine geri verelim. Allah haklarını dahi, ölmeden önce eda etmeye çalışalım.

Ana baba haklarına saygılı olalım; onları gözetelim.

Mal toplamaya düşmeyelim. Daima fakirlere, zayıflara ikram ederek, kalblerini çekelim.

Evlerimizde bulunan ve hizmetimizi görenleri, kendilerine yakışır şekilde görüp gözetelim :

— Allah'ın kullarıdır..

Diyerek, gönüllerini hoş edelim; kibre kapılıp da büyüklenerek zahmet çekmeyelim.

Çocuklarımıza ilmihali, Ehl-i Sünnet itikadını, diğer lüzumlu şeyleri okuyup öğretelim; bunun için ciddî bir gayret harcayalım.

Rabbım, cümlemize okunan ve öğrenilen şeylerle amel etmekte başarı ihsan eylesin. Âmin!..

Sonumuzu hayır eylesin. İki cihanda Cenab-ı Hak cümlemizden razı olsun.

⁂

İşbu vasiyetnamemizi okuyan Muhammed ümmeti kardeşler kusurumuzu affetsin. Hayır duâ ile bu Fakir'i ansın. Â m i n ! .

Resullerin efendisi, onun âli ve ashabının tümü hürmetine!.

*
**

İşbu risale 1301 (M. 1883) yılı zilkade ayının ilk günlerinde, Vefa Meydanı yakınındaki Es'ad Efendinin matbaasında imtiyaz sahibi tarafından tab ve temsil olunmuştur.

Yazan : İbrahim Nureddin[1]

(1) Bu zat, eserin fikir ve söz yazarı değil; hat yazarıdır. Eserdeki söz ve fikir sahibi MEHMED NURÎ ŞEMSEDDİN'dir.

شرح اوراد فتحیه

EVRAD-I FETHİYE

(FETHİYE VİRDLERİ KİTABI)

METİN - TERCÜME - ŞERH

IV. KİTAP

Bu Eserin Yazarı :

- MUHAMMED NURÎ ŞEMSEDDİN NAKŞIBENDÎ'dir.
- 1801 - 1863 yılları arasında yaşamıştır.
- Kabri, İstanbul - Beşiktaş'ta meşhur Yahya Efendi Dergâhı'ndadır.
- Abdulkadir Geylânî Hazretleri'nin 15. göbekte torunudur.
- Kurduğu tarikat, kendisine has olup Kadirî ile Nakşıbendî arası bir yol tutmuştur.

EVRAD-I FETHİYE HAKKINDA

Hazret-i Emir Seyyid Ali Hemedanî şöyle anlattı :

Bin dört yüz (1400) evliya ile karşılaşma ve buluşma nasib oldu. Hemen her birine sordum :

— Mana yolunda velâyet kapısının açılması nasıl müyesser oldu?. Hemen her birinden şu şekilde bir cevap geldi :

— Bizler, bu velâyet derecesine, bu güzel Fethiye Virdini devamlı okumak, onu hiç bırakmamak sebebi ile bulduğumuzu bulduk.

Hazret-i Emir Seyyid Ali şöyle anlattı :

— Bir gönül birliği içindeydim. Mekke-i Mükerreme'de Harem-i Şerif içinde mürakabe halindeydim. O anda, Resulüllah efendimiz hazır oldu; —Allah ona salât ve selâm eylesin.— Şöyle Buyurdu :

— Ey benim oğlum, bu Fethiye Virdini oku :

Bu emir üzerine, hemen Hızır aleyhisselâm hazır oldu. Elimi elime aldı, Mekke-i Mükerreme'nin Batha vadisine doğru yürüdü. Orada bana Fethiye Virdini öğretti. Hızır aleyhisselâm bana bu Fethiye Virdini öğretince; kumlar, çöl, yapraklar, ağaçlar, melekler, semalar tümden hükmüme girdi. Melekût, ceberût âlemi çeşitleri hep bana açıldılar.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ أَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ عَدَدَ حَبَّاتِهِ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ عَدَدَ حَيَاتِهِ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ عَدَدَ حَصَاتِهِ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ عَدَدَ كَلِمَاتِهِ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ عَدَدَ خَلْقِهِ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ زِنَةَ عَرْشِهِ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ مِلْءَ سَمٰوَاتِهِ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ مِلْءَ أَرْضِهِ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ عَدَدَ مِثْلِ ذٰلِكَ مَعَهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ يُحْيِي وَيُمِيتُ وَهُوَ حَيٌّ لَا يَمُوتُ بِيَدِهِ الْخَيْرُ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ

أَسْتَغْفِرُ اللّٰهَ سُبْحَانَ اللّٰهِ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ وَلَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ وَاللّٰهُ أَكْبَرُ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللّٰهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ ۞

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

سُبْحَانَ اللّٰهِ وَبِحَمْدِهِ وَمَا تَوْفِيقِي إِلَّا بِاللّٰهِ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللّٰهِ سُبْحَانَ اللّٰهِ الْعَظِيمِ وَبِحَمْدِهِ سُبْحَانَ اللّٰهِ وَبِحَمْدِهِ عَدَدَ خَلْقِهِ وَزِنَةَ عَرْشِهِ وَرِضَاءَ نَفْسِهِ وَمِدَادَ كَلِمَاتِهِ ۞

EVRAD-I FETHİYE

(FETHİYE VİRDLERİ KİTABI)

METİN - TERCÜME - ŞERH

I. BÖLÜM

Metne başlayalım :

Rahman Rahim Allah'ın adı ile..

Allah'tan başka ilâh yoktur : Yarattığı tohumlar sayısı kadar..
(Lâ ilâhe illallâhü âdede hebbatihi..)

Şerh :

Allah'tan başka ibadet edilmeye hak kazanan, gerçek mabud olarak ancak Allah vardır. Bu manayı, kalbden doğrular, dille de söylerim. Bu

manayı, Yüce Allah'ın yarattığı tohumların sayısı kadar tekrarlarım.

Metne devam edelim :

Allah'tan başka ilâh yoktur : Verdiği hayat sayısı kadar..
(Lâ ilâhe illallâhü adede hayatihi..)

Şerh :

Allah'tan başka ibadet edilmeye hak kazanan, gerçek mabud olarak ancak Allah vardır. Bu manayı, kalbden doğrular, dille de söylerim. Bu manayı, Yüce Allah'ın hemen her şeye verdiği hayat sayısı kadar tekrarlarım.

Üstteki manadan murad, biraz da abartılarak, çokluğu ifade etmektir. Allah tarafından verilen hayat, canlılık hesaba gelmez, sayıya sığmaz. Sonsuzdur. Üstteki cümleyi söyleyen de, bu manadan yola çıkıp şöyle demektedir :

— Benim, bu kelime-i tevhid üzerine olan itikadım, sayı olarak niyetimde söylemek istediğim dahi sonsuzdur; ne sayıya gelir, ne de hesaba..

Bu manada, ulemanın bir yorumu şöyledir :

— Mümin bir kulun cennette kalmasının sonsuzlara kadar nimetlere dalmasının sebebi kelime-i tevhidi tasdik etmesidir. Kâfirin sonsuzlara kadar cehennem ateşinde kalıp azap görmesinin sebebi ise.. inkâr edip küfre girmesidir. Allah korusun. Şöyleki :

Bir mümin, dünyada sonsuzlara kalacak olsaydı, asla inancının dışına çıkmaz, başka türlü itikada sahib olmazdı. Kâfir dahi, dünyada sonsuzlara kadar kalacak olsaydı, asla küfründen dönmezdi. Nitekim, bu manada gelen bir hadis-i şerif şöyledir :

— «Müminin niyeti, amelinden hayırlıdır; kâfirin niyeti ise, amelinden şerlidir.»

İşbu manadan bakılarak, bir mümin kulun :

— Allah'tan başka ilâh yoktur : Verdiği hayat sayısı kadar..
Demesi de, sonsuzluğu ifade eden iman manasına işaret oldu.
Metne devam edelim :
Allah'tan başka ilâh yoktur : Çakıl taşlarının sayısı kadar.
(Lâ ilâhe illallâhü adede hasatihi..)

Şerh :

— Çakıl taşları..

Cümlesinin Arapça aslı şudur : Hasat.. En küçük taşlar için bu tabir kullanılır. Bu kelimenin buraya alınması, şümullü bir mana ifadesi içindir.

Üstteki açıklamaya göre, bu cümlenin daha açık manası şudur :

— Bu kelime-i tevhidi, Yüce Allah'ın yaratmış olduğu bütün ufak tefek çakıl taşlarının ve kumlarının sayısı kadar tekrar ederim..

Metne devam edelim :

Allah'tan başka ilâh yoktur : Allah'ın kelimeleri sayısı kadar..
(Lâ ilâhe illallâhü adede kelimatihi..)

Şerh :

Daha önceki cümlelerde olduğu gibi, burada dahi, abartılan bir mana havası vardır. Çünkü : Allah'ın kelimeleri için, bir sınır, bir tayin yoktur. Daha açık manası ile, bunu okuyan şöyle demek ister :

— Allah'ın emrindeki kelime, cümle sayısı kadar, kelime-i tevhid okurum.. Onun birliğini kalbden doğrular, dille de söylerim.

Metne devam edelim :

Allah'tan başka ilâh yoktur : Yarattıklarının sayısı kadar..
(Lâ ilâhe illallâhi adede halkıhi..)

Şerh :

Bu şekilde bir kelime-i tevhid okumak dahi, tevhid okumanın kapsamını genişletmek içindir.

Metne devam edelim :

Allah'tan başka ilâh yoktur : Arşının ağırlığı kadar..
(Lâ ilâhe illallâhü zinete arşihi..)

Allah'tan başka ilâh yoktur : Semalarının dolusu kadar..
(Lâ ilâhe illallâhü mil'e semavatihi..)

Allah'tan başka ilâh yoktur : Yerinin dolusu kadar..
(Lâ ilâhe illallâhü mil'e arzihi..)

Şerh :

Buraya kadar okunan bu kelime-i tevhidin her birine :

— Lâ ilâhe illallah..

Dedikten sonra, ikinci parçası olan :

— Muhammedün Resulüllah..

Cümlesini de eklemelidir. Arapça aslı ile şöyle okumalıdır :

— Allah'tan başka ilâh yoktur; Muhammed, Allah'ın Resulüdür.

Bundan sonra, eklerini okur.

Metne devam edelim :

Allah'tan başka ilâh yoktur : Buraya kadar söylediklerimin sayısı kadar.

(Lâ ilâhe illallâhü adede misli zalike maahu..)

Şerh :

Bu cümle de, kelime-i tevhidi okumanın çokluğunu, sonsuz olduğunu anlatır :

— Sayıya hesaba gelmeyecek kadar kelime-i tevhidi okurum..

Demek olur.

Metne devam edelim :

Allah'tan başka ilâh yoktur : Tektir. Onun ortağı yoktur; mülk onundur. Hamd ona mahsustur.

Öldürür; diriltir; o diridir, ölmez. Hayır elindedir; o her şeye kadirdir. Dönüş onadır.

Allah'tan bağışlanmamı dilerim.

Sübhanellah..

(Lâ ilâhe illallâhü vahdehu lâ şerike lehu leh'ül - mülkü ve leh'ül - hamdü yuhyi ve yümiytü ve hüve hayyün la yemutü biyedih'il - hayrü ve hüve alâ külli şey'in kadir. Ve ileyh'il - masiyru estağfirullâhe sübhanellahi..)

Şerh :

Bu cümle ile, daha açık olarak şöyle bir mana dile gelmektedir :

— Yüce Allah'ın pâk zatına, üstün şanına lâyık olmayan noksanlık ve ayıp kabul edilen şeylerden Yüce Varlığını temize çıkarırım.. Cümle eksiklerden uzak görürüm.

Metne devam edelim :

Allah'a hamd olsun.

Allah'tan başka ilâh yoktur. Allah, en büyüktür.

Masiyetlreden, ancak, Yüce Allah'ın koruması ile kurtulmak mümkündür. İbadetler için elde edilecek güç ise.. ancak, şanı yüce büyük Allah'ın verdiği kuvvetle olacaktır.

(Vel - hamdü lillâhi ve lâ ilâhe illallâhü vellâhü ekberu ve lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâh'il - aliyy'il - azimi..)

*
**

II. BÖLÜM

Metne devam edelim :

Rahman Rahim Allah'ın adı ile..

Allah sübhandır (Sübhanellahi)..

Şerh :
Burada geçen :

— **Sübhan..**

Kelimesinin ifade ettiği mana şudur : T e s b i h . . Tesbih, kelimesinin açık manası ise, şu demeğe gelir :

— Pâk etmek..

Buna göre, bir kimse :

— S ü b h a n e l l a h . .

Derken, şunu söylemektedir :

— Yüce Allah'ı tüm noksan vasıflardan pâk eylerim..

— P â k . .

Derken de, şu mana çıkar :

— Yüce Allah'ın temiz şanına uygun düşmeyen, noksanlardan ve ayıplardan yana temize çıkarırım.

Bu tesbih, manası itibarı ile çok kullanılan bir kelimedir; bu yönü ile kelimenin Arap dili kurallarına göre hafifletilmesi gerekir. Bunun için de :

— Tesbih ederim (üsebbihü)..

Kaldırıldı; aynı manayı ifade eden, metindeki şu kelime geldi :
— S ü b h a n e l l a h . .

Bunun, biraz daha açıklığa kavuşması gerekir, şöyle bilinmelidir ki; bir kimsenin :

— Ben de, Yüce Allah'ı pâk eylerim..

Demesinden murad olan mana şudur :

— Onun pâk temiz olduğuna inanırım; itiraf ederim. Yaratılmış olma durumundan zatı her bakımdan münezzeh, şanına lâyık olmayan her şeyden beridir.

Allah-ü Taâlâ, hiç kimsenin böyle bir tesbih okumasına muhtaç değildir. Bu şekilde bir tesbih okumanın, tenzih etmenin, diğer zikirlerin faydası yine kullara dönüktür. Bu tesbihi okumakla, kendi ayıplarından yana temize çıkarlar. Nitekim, bu manada, Resulüllah efendimiz şöyle buyurmuştur :

— **«Bir kimse, bir günde yüz kere :**
— **Yüce Allah'ı tesbih ederim; ona hamd olsun.**

Derse, hataları kaldırılır; isterse onun hataları deniz köpüğü kadar olsun.»

Bir kimse :

— Allah'tan başka ilâh yoktur.

Dediği zaman, bunun zımnında şunu anlatmak ister :

— Ben, Yüce Hakkı tevhid edip birlerim. Allah-ü Taâlâ, kendi zatında ve sıfatında ezelî ve ebedî birdir. Onun bir ortağı da yoktur.

Onun birliği kullarının tevhidi ile değil, kendi zatının birliğinden ötürü birdir, tektir.

Üstteki manaya göre, bir kul kelime-i tevhidi okurken, şunu anlatmaktadır :

— Yüce Allah'ın tekliğine itikad ederim. Şunu da dille ikrar ederim ki : Yüce Allah, ezelî ve ebedî tektir.

Tahmid, tekbir, temcid manalarını da bu açıdan yorumlamak gerekir.

— T e s b i h . .

Manası üzerine, ulemadan bazılarının görüşü şöyledir :

— Yüce Allah'a taat ve ibadet yolundan koşmak; onun taat ve ibadetinde ağırdan almadan devamlı olmak ve lezzet, huzur aramak.. Hem kalb hem de beden ile..

Metne devam edelim :

— **Ona hamd olsun (ve bihamdihi).**

Ş e r h :

Bu kelimede geçen VAV harfi Arap dili kaidesine göre hal içindir. Takdirî bir mana olarak şöyle demektir :

— Yüce Allah'ın hamdine bürünmüş olarak, Allah'ı tesbih ederim.

Bundan başka, yine Arap dili kaidesine göre VAV harfi atıf için olabilir ki, o zaman mana şöyle olur :

— Allah'ı tesbih eder; onun hamdine bürünürüm.

Buna göre de, daha açık mana şu olur :

— Yüce Allah'ı şanına lâyık olmayan şeylerden temize çıkarırım; keza, onun şanına lâyık olmayan noksan vehmini doğuracak şeylerden

de.. Ona hamd eder ve överim. Şunun için ki : Ben aciz kulunu zatını tenzihe, tesbihe başarılı kıldı.

Metne devam edelim :

Hepsi Allah'ın ihsan eylediği başarı ile oluyor; kötülükten alınmak, taata kuvvet, ancak Allah'ın elindedir.

(Ve matevfikî illâ billâhi ve lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâhi..)

Şerh :

Burada, bilinmesi gereken bir hususa işaret edilmektedir; anlatalım. Bir kul :

— Ben de tenzih ederim..

Dediği zaman, ilk bakışta, bunu kendisi yapabiliyormuş, kendisinin bir bağımsızlığı varmış gibi bir mana çıkıyor. Şimdi, bu vehmin giderilmesi gerekiyor.

İşte, metnin bu son cümlesi de eklenerek, buraya kadar anlatılan metinde daha açık olarak ifade edilen mana şu olur :

— Bu işlere karşı güçsüzlüğüm ortadadır. Okuduğum bu tesbih, tenzih, ettiğim hamd Yüce Allah'ın ihsan eylediği başarı iledir. Ayrıca, kuluna karşı zatının tam manası ile güçlü odluğunu, kulunun dahi tam manası ile onun huzurunda bir güçsüzlük içinde bulunduğunu anlattı. Bu manada, tam bir marifet verdi; iman ve İslâm nasib eyledi.

Bu mana, şu hadis-i şerifin, bir yönü ile açıklamasıdır :

— **«Her kim nefsini bilirse, gerçekten Rabbını bilen odur.»**

Özü nurla dolsun, Kazî Beyzavî; Fatiha suresinin 4. âyetinde buyurulan :

— **«Ancak, sana ibadet ederiz; ancak senden yardım dileriz.»**

Mananın açıklamasını yaparken, ulemanın :

— Sübhaneke (sübhansın)..

Kelimesi üzerine yaptıkları açıklamayı şöyle anlattı :

— Yüce Allah'ın ademiyet sıfatı varmış gibi, bir vehim geleceğinden, onu karşılamak için, şanında şöyle okumak gerekir :

— Onun ortağı yoktur, zerre kadar, hatta daha azı onun gözünden kaçmaz.

Manası gelmiştir. Bu çeşitten tesbih, tenzih grubuna :

— Celâl sıfatları..

Adı verilir.

Bir de, Yüce Allah'ın vücudiye sıfatları vardır; birkaçı şunlardır : İlim, hayat, kudret.. Bunlar için de :

— Kemal sıfatları..

İsmi verilmiştir. Buna göre, bir kulun :

— Sübhanellah (Allah sübhandır)..

Demesi, celâl sıfatlarına işarettir. Yine kulun :

— Allah'a hamd olsun..

Demesi ise, kemâl sıfatlarına işarettir.

Burada, tesbih ve tahmidin okunması, şümullü bir mana anlatır; âdeta kul titreyip heyecana gelir ve şöyle der :

— Yüce Allah'ı tüm noksan sıfatlardan tenzih ederim; bütün kemâlatı ile ona hamd ederim.

Burada, tabiî bir düzen içinde, şöyle bir mananın ortaya çıktığı anlatılmıştır :

— Öncelikle, noksan sıfatlardan yana temize çıktığı isbat edilmiş; sonra da, kemal sıfatları ile bir düzen, bir süsleme olmuştur.

Tesbihin, hamdden önce okunması da bu manada anlaşılmalıdır.

Burada, tesbihin hamd içinde gelmesi ise, bir başka açıdan şöyle yorumlanmıştır : Her hususta kemal Allah içindir.. Yani : Mükemmel olmak.. Nefiyde, isbatta, cemde ve beraberlikte..

Tenzihin önce gelmesi, muhaliflerin çokluğundan ötürü de olabilir ki; bu durumda, tenzih işine önem verilmiştir. Zira, tenzih bir muhalif gruba karşı yapılırken, hamd için böyle bir muhalif grup yoktur.

Tesbihin önce gelmesi yorumlanırken, şöyle bir manaya geldiği de anlatılmıştır :

— Aklımızın erdiği kadar, şanına yakışmayan şeylerden ötürü zatını tenzih ederiz.. Kemalâtından ötürü, sana hamd ederiz; ama onlara

tam olarak akıl erdiremeyiz. Zira, kemalâtın gerçek manalarından yana aklımız kısadır.

Metne devam edelim :

— Azim Allah sübhandır, ona hamd olsun (sübhanellah'il - azimi ve bihamdihi)..

Şerh :

Tesbihin ve hamdin manası yukarıda anlatıldı; geniş bir açıklaması yapıldı. Burada, onlara sadece şu lafız eklenmiştir :

— Azim (büyük)..

Bunun eklenmesi, bu manada, gelen bir hadis-i şerifin işaretinden olmalı..

İmam-ı Muhyissüne Mesabih adlı eserinde; Resulüllah efendimizin —Allah ona salât ve selâm eylesin— şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir :

— «Bir kimse, sabaha çıktığı, akşama erdiği zaman, yüz kere :

— Azim Allah sübhandır, ona hamd olsun.

Diye okursa.. kıyamet günü, onun getirdiğinden daha değerli bir şeyle gelen olmaz. Meğerki, onun okuduğunu veya daha fazlasını okumuş biri ola..»

Resulüllah efendimiz, bir başka hadis-i şerifinde ise, şöyle buyurmuştur :

— «İki cümle var ki, dile kolay, mizanda ağır, Rahman'a sevimli gelir; şudur :

— Allah sübhandır, ona hamd olsun; azim Allah sübhandır.»

Resulüllah efendimiz, bir başka hadis-i şerifinde şöyle buyurmuştur :

— «Bir kimse, bir günde yüz kere :

— Allah sübhandır, ona hamd olsun.

Diye okursa, onun hataları silinir; isterse deniz köpüğü kadar olsun.»

Resulüllah efendimiz, bir başka hadis-i şerifinde ise, şöyle buyurmuştur :

— «Azim Allah sübhandır, ona hamd olsun.

Diyen kimse için cennette bir hurma ağacı dikilir.»

— A z i m (Büyük)..

Kelimesinin, metindeki cümleye eklenmesi, aşağıda anlatılacak hadis-i şerifin manası için de olabilir.

Muntahab, adlı eserin sahibi, Ebu Hüreyre'den —Allah ondan razı olsun— şöyle bir hadis-i şerif rivayet etmiştir :

— **«Bir kimse, bir günde yüz kere şu tesbihi ve tahmidi okursa, onun hataları silinir; isterse deniz köpüğü kadar olsun :**

— **Allah sübhandır, ona hamd olsun; büyük Allah sübhandır, ona hamd olsun. Allah'tan bağışlanmamı dilerim.»**

Bu hadis-i şerifin açıklamasında, E z h a r sahibi şöyle dedi :

— **« H a t a l a r . . »**

Tabirinden murad, küçük günahlar olup Allah'a karşı işlenen günahlardır. Bunlar, küçük günahlar arasında sayılır.

Bu hadis-i şerifteki tesbih ve tahmidden sonra gelen :

— **«Günahlarımın bağışlanmasını dilerim.»**

Cümlesinin eklenmesinden murad ise, Nasr suresinin 3. âyetinde buyurulan şu emrin bir gereğidir :

— **«Rabbını hamd ile tesbih eyle; ondan bağışlanma dile.»**

Bu âyet-i kerimenin tefsirini yapan kitaplarda şöyle anlatılmıştır :

— Bu sure geldikten sonra, Resulüllah efendimiz, şu tesbih, tahmid duâsını çok çok okumaya başlamıştır :

— **«Allah sübhandır, ona hamd olsun. Allah'tan bağışlanmamı dilerim.»**

Bazı tefsir kitaplarında ise, şöyle anlatılmıştır :

— Nasr suresi geldikten sonra, Resulüllah efendimiz ebedî âleme göç hazırlığı haberini aldı. Bundan sonra, her oturduğu meclisten kalkmadan önce, alışkanlık haline getirdiği şu tesbihi okurdu :

— **«Allahım sübhansın, hamd sana mahsustur. Senden bağışlanmamı diler, sana tevbe ederim.»**

Bu âyet-i kerimenin gelişinden sonra, Resulüllah efendimiz, dünyada iki sene kaldı. Bu iki sene içinde onun ne bir şeye güldüğü görüldü; ne de sevindiği.. Allah ona salât ve selâm eylesin.

— **«Allah'tan bağışlanmamı dilerim..»**

Demenin manası, genellikle şöyledir :

— Yüce Allah'tan dilerim ki, günahlarımı kapaya; dünyada ve âhirette başkalarına açmaya..

Bunun, kâmil zatlara, sülûk ehline göre manası şöyledir :

— Allah'tan dilerim ki; kendi varlığımı ve eşyanın varlığını gözüme kapaya.. Ta ki, müşahede gözümde zatından başkası kalmaya..

Nitekim, bu manada gelen bir hadis-i şerif şöyledir :

— **«Vücudun öyle bir günahtır ki; hiç bir günah onunla boy ölçüşemez.»**

Anlatılan tesbihi, tahmidi, istiğfarı, anlatılan tertibe göre, yüz kere okumak gerekir. Kesin olarak, bu mikdarı eksiltmemeli ki : Vaad edilen sevaba nail oluna.. Daha fazla okunursa, yine vaad edilen sevaba erilir. Fazla okunması, fazla sevab almaya sebeb olur. Bu manada şöyle gelmiştir :

— Her kim okuduğu güzel virdini artırırsa; Allah, onun sevab hanesinde artırma yapar.

Burada anlatılan sevaba nail olmak için, zâhirde bir şart vardır ki; o da bu tesbihi, tahmidi, istiğfarı gafletle okumamaktır. Onların manalarını düşünmeli, Allah'ın nimetlerini fikrine getirmelidir; daima kalb huzuru ve ihlâs içinde olmalıdır.

Bazı haberlerde şöyle gelmiştir :

— Allah sübhandır (Sübhanellah)..

Tesbihini okuyanlardan üç kişi kıyamet günü gelir. Şöyleki :

Birinin tesbihi, semalardan, yerlerden ve bunların içindekilerden daha ağır gelir.

Birinin tesbihi, semaların ve yerlerin ağırlığında gelir.

Birinin tesbihi ise, sivrisinek ağırlığında dahi gelmez.

Bu işin, bu şekilde değişik olması ise, ancak tefekkürle ve ihlâsla okumaya göredir.

Tenbih'ül - Gafilin kitabında, Resulüllah efendimizin şöyle bir hadis-i şerifi anlatılmıştır :

— **«Dille istiğfar edip günahları işlemeyi ısrarla sürdüren, Rabbı ile alay eden gibidirler.»**

Bu manada, Rabia-i Basriye dahi şöyle demiştir :

— Bizim istiğfarımız, çok çok istiğfara muhtaçtır.

Üstteki manaya göre; okunan her Allah zikri; ihlâsa ve kalb huzuruna bağlıdır.

Yüz kere okunması bildirilen bu tesbih, tahmid ile istiğfar da; yüz kere okunur ise, Resulüllah efendimizin bir emrine de uymuş olunur. Nitekim, bu manada gelen bir hadis-i şerif şöyledir :

— **«Kalbime perdeye benzer bir hal gelir; bu yüzden, günde yüz kere istiğfar ederim.**

Ey iman edenler, Allah'a tevbe ediniz; çünkü ben günde yüz kere ona tevbe ederim.»

Büyük meşayih, bu tesbih, tahmid ve istiğfar zikrini kendilerine vird edinmişler, sabah namazının sünneti ile farzı arasında okumuşlardır. Buna uyarak, bir kimse, bu tesbihi sabahları okumayı vird eder de; günün birinde bir engel çıkar, okuduğu belli vakti kaçırırsa.. aynı gün içinde aynı mikdarı okuyabilir. Vaad edilen sevaba da yine nail olur.

Zira, yukarıdaki hadis-i şeriflerde :

— S a b a h . .

Tabiri kullanıldığı gibi :

— G ü n . .

Tabiri de kullanılmıştır.

Cezerî, Hasn-ı Hasiyn adlı eserinde şöyle demiştir :

— Bir kimsenin gece, gündüz, namazların sonunda veya başka bir zamanda okuduğu vird olabilir. Bunu vaktinde okuyamazsa, ne zaman olursa olsun, okumalıdır; hiç gününü kaçırmamalıdır.

Metne devam edelim :

Allah sübhandır, hamd ona mahsustur, halkının sayısı kadar (sübhanellahi ve bihamdihi adede halkıhi).

Şerh :

Bundan önce anlatılan tesbihi, tahmidi, istiğfarı yüz kere okuduktan sonra da bu kısımla birlikte, bundan sonra gelecek cümleyi tamamlayan kısımları okumalıdır.

Metne devam edelim :

Arşının ağırlığı kadar (ve zinete arşihi).. Zatından hoşnutluğu kadar (ve rızae nefsihi).. Kelimelerinin mürekkebi kadar (ve midade kelimatihi)..

Şerh :

Bazı büyükler demiştir ki :

— Kelimeler..

Tabirinden murad, ilim ve hikmettir.

Şöyle diyenler de vardır :

— Bundan murad, Kur'an-ı Kerim ve indirilen diğer ilâhî kitaplardır.

Bazısı dahi şöyle demiştir :

— Bundan murad olan mana, Yüce Allah'ın eşyayı yaratmadaki :

— **«Ol (Kün)..»**

Emridir. Son verilen iki mana, bu makama daha uygun düşer. Zira, aşağıda :

— İlminin ulaştığı sona kadar..

Cümlesi gelecektir ki, en uygunu da o iki manadır.

Bunlardan murad olan mana, tesbihin, tahmidin çokluğunu temsil yollu anlatmaktır. Tecdid ve tayin değildir.

Bu güzel zikrin fazileti üzerine gelen haberler vardır. Bir tanesi, Ümmülmüminin Hazret-i Cüveyriye'den gelmiştir; Allah ondan razı olsun.

Şöyle anlatıldı :

— Resulüllah efendimiz, bir keresinde Hazret-i Cüveyriye'nin yanındaydı; oradan sabah namazını kılmaya çıktı. Cüveyriye de kendi mescidinde bulunuyordu. Resulüllah efendimiz, sabah namazını kıldıktan sonra dönüp geldi; gördü ki : Cüveyriye kendi namaz kıldığı yerde oturuyor. Şöyle sordu :

— **«Senden ayrıldıktan sonra, bu yerinden hiç kalkmadın mı?.»**

Cüveyriye, cevab olarak :

— Ayrılmadım..

Deyince de şöyle buyurdu :

— **«Senden ayrıldıktan sonra dört cümleyi üç kere okudum. Tartılacak olsa, bütün gün okuduğundan daha ağır gelir, şunlardır :**

— **Allah sübhandır, hamd ona mahsustur. Halkının sayısı, zatından hoşnutluğu, arşının ağırlığı, kelimelerinin mürekkebi kadar..»**

Metne devam edelim :

İlminin ulaştığı zaman kadar (ve münteha ilmihi)..

Şerh :

Hiç bir şekilde, Yüce Allah'ın ilmine bir son bulunamaz; bu da çokluğu anlatmak içindir.

Denilmiştir ki :

— İlim..

Tabirinden murad, malum (bilinen) olabilir. Çünkü, Yüce Allah'ın bildiklerinin de bir sonu yoktur.

Metne devam edelim :

Minneti kadar (ve minnetihi)..

Şerh :

Burada anlatılan :

— Minnet..

Kelimesi, çok manalara gelmiştir. Şu manaları vermek de yerinde olur : Nimet, ihsan, iyilik..

Metne devam edelim :

Rahmeti kadar (ve rahmetihi)..

Metne devam edelim :

Re'feti kadar (ve re'fetihi)..

Şerh :

Burada geçen :

— Re'fet..

وَمُنْتَهَى عِلْمِهِ وَمِنَّتِهِ وَرَحْمَتِهِ وَرَأْفَتِهِ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ الْعَلِيِّ
الْعَظِيمِ اَللّٰهُمَّ يَا حَيُّ يَا قَيُّومُ يَا اَللّٰهُ يَا بَدِيعَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ يَا مَالِكَ
الْمُلْكِ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْاِكْرَامِ يَا لَا اِلٰهَ اِلَّا اَنْتَ اِنَّا نَسْئَلُكَ
بِعِزَّتِكَ اَنْ تُحْيِيَ قُلُوبَنَا وَاَجْسَامَنَا وَاَبْدَانَنَا وَاَرْوَاحَنَا بِاَنْوَارِ
مَعْرِفَتِكَ اَبَدًا دَائِمًا بَاقِيًا هَادِيًا يَا اَللّٰهُ يَا اَللّٰهُ
يَا اَللّٰهُ وَبِاَنْوَارِ هِدَايَتِكَ وَبِاَنْوَارِ قُدْرَتِكَ اِلٰهِي اَعْمَالُنَا قَلِيلٌ
وَحَاجَاتُنَا كَثِيرٌ وَاِلٰهُنَا بَصِيرٌ اَللّٰهُمَّ افْعَلْ بِنَا مَا اَنْتَ لَهُ اَهْلٌ
وَلَا تَفْعَلْ بِنَا مَا نَحْنُ لَهُ اَهْلٌ اَللّٰهُمَّ اِنِّي اَسْئَلُكَ مَا لَا اَسْتَحِقُّ
وَاَعُوذُ بِكَ مِمَّا اَسْتَحِقُّ نِعْمَ الْمَوْلٰى وَنِعْمَ النَّصِيرُ غُفْرَانَكَ رَبَّنَا
وَاِلَيْكَ الْمَصِيرُ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ
اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلٰى
اٰلِهِ وَصَحْبِهِ اَجْمَعِينَ اَللّٰهُمَّ يَا وَاجِبَ الْوُجُودِ وَيَا وَاهِبَ الْخَيْرِ
وَالْجُودِ اَفِضْ عَلَيْنَا اَنْوَارَ رَحْمَتِكَ وَيَسِّرْ لَنَا الْوُصُولَ اِلَى كَمَالِ
مَعْرِفَتِكَ سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا اِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا وَلَا يُحِيطُونَ
بِشَيْءٍ مِنْ عِلْمِهِ اِلَّا بِمَا شَاءَ وَلَا مَعْرِفَةَ لَنَا اِلَّا مَا اَلْهَمْتَنَا اِنَّكَ
اَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ اَللّٰهُمَّ اِنَّا نَسْئَلُكَ مِنَ الْعِصْمَةِ دَوَامَهَا

Kelimesinin manası, şefkat, merhamet, acımak ise de, eserde şöyle bir mana verilmiştir :

— Bitkisi çok olan yerler, bitkilerin kendileri kadar..

Hulâsa olarak kul, buraya kadar özetle şöyle okudu :

— Yüce Allah'ı çok çok tenzih eder, ona çok çok hamd ederim; hem de sayılan şeylerin çokluğu ve sonsuzluğu kadar..

Bunları söylerken, kendisinden, ucüp vehminin kokusunu aldı; o kokuyu gidermek için bundan sonraki cümleyi okudu.

Metne devam edelim :

Güç yoktur (lâ havle)..

Şerh :

Yani : Masiyetten dönmeye, bu tenzihe ve tahmide.. hatta sair ibadete de.. Ancak, Yüce Allah'ın koruması ve verdiği başarı ile bunlar olur.

Metne devam edelim :

Kuvvet yoktur (lâ kuvvete)..

Şerh :

Yani : Bu tenzihe, tahmide, sair taata kuvvetim kudretim yoktur.

Metne devam edelim :

Ancak, bunlar Yüce Büyük Allah'ındır (İllâ billah'il - aliyy'il - azim)..

Şerh :

Yüce Allah'ın ne yücelikte bir dengi vardır, ne de azamette.. Hemen her şey, ona nisbetle sadece küçük değil; yok, hükmündedir.

Buraya kadar okunanlarla, kul Yüce Allah'ı tenzih etti, azamet sıfatları ile andı. Bundan sonra, sıra halini arz etmek için münacaata ve dileğe geldi.

Mü'min suresinin 60. âyetinde buyurulan :

— «Bana duâ edin ki, kabul edeyim.»

Emrine göre hareket etti.

Metne devam edelim :

Allahım (Allahümme), ey devamlı yaşayan (ya Hayy), ey yeri göğü ayakta tutan (ya Kayyum) ey Allah (ya Allah), ey yeri ve semaları yaratan (ya Bediassemavati vel - arzi)..

Şerh :

Evrad-ı Fethiye şerhinde şöyle denilmiştir :

— Bir kimsenin, çözümü zor bir işi olduğu zaman, yetmiş kere :

— Ey yeri ve semaları yaratan (Ya Bediassemavati vel - arzi)..

Diye okuyup çözümü zor işini arz eylese, o kimsenin zor işini Yüce Allah çözer..

Arapça bilenler Arapça okumalıdır; bilmeyenler de öğrenip okursa daha iyidir.

Metne devam edelim :

Ey mülkünde yönetici sahib (ya Malik'el - mülki), ey Celâl ve ikram sahibi (ya Zel - celâli vel - ikram)..

Şerh :

Şerh-i Meşarık, adlı eserde anlatıldığına göre, bir kişi şöyle demiştir :
— Allah-ü Taâlâ'dan şu dilekte bulundum :

— Bana, ne zaman kendisi ile duâ edilecek olsa makbul olan ism-i azam duâsını göster.

Bunun üzerine gördüm ki, semadaki yıldızlara şöyle yazılmış :

— Ey yeri ve semaları yaratan, ey celâl ve ikram sahibi..

Bir hadis-i şerifte anlatıldığına göre, Resulüllah efendimiz, bir kişinin şöyle münacaat ettiğini gördü :

— Ey celâl ve ikram sahibi..

Bunun üzerine şöyle buyurdu :

— **«Senin duân makbul oldu.. Ne dilersen dile..»**

Bir başka hadis-i şerifte şöyle anlatılmıştır :

— **«İsm-i azam duâsı ile ne zaman duâ edilse, Allah kabul buyurur; ism-i azam vesile edilerek ne zaman bir şey istense Yüce Allah verir.»**

Üstteki iki hadis-i şerif, Hısn-ı Hasiyn adlı eserde anlatıldıktan sonra şöyle denilmiştir :

— İsm-i Azam şu üç suredeedir : Bekara, Al-i İmran, Ta - Ha..

Ebu Ümame'nin arkadaşı tabiinden Şamlı Kasım b. Abdirrahman şöyle anlattı :

— Anılan üç sureyi araştırdım; her üçünde de ism-i azam olarak şu iki büyük ismi buldum :

— «**Hayy Kayyum..**»

Üstteki manadan anlaşılan odur ki : Bir kimse, temiz bir kalble, bu büyük isimleri aracı kılıp Yüce Allah'tan bir şey isterse, Allah onun isteğini geri çevirmez.

Metne devam edelim :

Ey senden başka ilâh olmayan (ya lâ ilâhe illâ ente).. Senden dileriz ki (İnna nes'elüke) : Seni bilme nurları ile kalblerimizi, cisimlerimizi, bedenlerimizi, ruhlarımızı esas hayata kavuşturasın (en tuhyiye kulubena ve ecsamena ve ebdanena ve ervahena bi envarı marifetike)..

Şerh :

En doğrusunu Allah bilir; bu cümleden murad olan daha açık mana şu olsa gerek :

— Senden dileriz ki : İçimizi imanla doldurasın, güzel huylar veresin, hem de üstün nurlarla..

Bir başka açıklamada dahi, şöyle demeğe geldiği anlatılmıştır :

— Yararlı ameller, güzel huylar ile özümüzü yararlı hale getiresin.

Metne devam edelim :

Hem de ebedî, daimî, kalıcı olarak (ebeden, daimen, bakiyen)..

Şerh :

Yani : Bu verdiklerine hiç zeval gelmesin.

Metne devam edelim :

Bunlar, bize hidayetçi olsun (hadiyen)..

Şerh :

Hidayetin sonu ise, cennettir, Allah'ın rızasıdır.

Metne devam edelim :

Ya Allah, ya Allah, ya Allah..

Şerh :

Münacaat makamında, Allah adını tekrarlamak iyidir.

Metne devam edelim :

Hidayet nurları, kudret nurları olmasını da diliyoruz (ve bi envar-i hidayetike ve bi envar-i kudretike)..

Şerh :

Burada istenen; bu nurlarla kalblerin, cisimlerin, bedenlerin, ruhların esas hayata kavuşmasıdır.

Metne devam edelim :

Allahım, amellerimiz az, ihtiyaçlarımız çok, Allahımız görüyor (ilâhi a'mülüna kalilün ve hacatünü kesirün ve ilâhüna basirün)..

Metne devam edelim :

Allahım, sana yakışan neyse bize onu yap, lâyık olduğumuz şeyi bize yapma. Allahım, hakkımız olmayan şeyi senden diliyoruz; müstahak olduğumuz şeyden sana sığınırız.

Sen ne güzel Mevlâsın, ne güzel yardımcısın.

Mağfiretine sığınırız, dönüş sanadır.
Güç kuvvet, ancak Yüce Büyük Allah'ındır.

(Allahümmef'al bina ma ente lehu ehlün ve lâtef'al bina manahnü lehü ehlün Allahümme inni es'elüke ma lâ estahıkku ve euzü bike mimma estahıkku.

Ni'mel - mevlâ ve ni'mel - nasir. Gufraneke Rabbena ve ileykel - masir. Ve lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâh'il - aliyy'il - azim.)

Şerh :

Cezerî, Hısn-ı Hasıyn, adlı eserinde şöyle demiştir :

DUÂ EDEBİ

— Duânın kendine göre edepleri vardır. Onların bazısı rükün, bazısı şart olup bir kısmı emir ve yasak cinsi şeylerdir. Onları karışık olarak şöyle sıralatabiliriz :

Yenilen, içilen, giyilen şeylerde kesin olarak haram şeylerden kaçınmak..

Allah için ihlâs sahibi olmak, yararlı amel sunmak, sıkıntılı durumlarda işlenen yararlı amelleri anlatmak..

Daima abdestli ve temiz olmak; kıbleye dönmek; namaz kılmak.

Dizüstü oturmak..

Duâdan önce, Yüce Allah'a hamd etmek, övmek; duânın evvelinde ve sonunda Resulüllah efendimize salâvat okumak..

Duânın başında ve sonunda elleri açıp omuz hizasına kadar kaldırmak..

Tevbekâr, huşu içinde, huzurlu sakin bir şekilde bulunmak..

Duâ esnasında gözlerini göğe dikmemek..

Yüce Allah'tan bir şey istenirken, Yüce Allah'ın güzel isimleri, üstün sıfatları vesile edilmeli..

Kafiyeli sözler etmekten, zorlama şeyler yapmaktan, nağmeli duâ etmekten sakınmak gerek.

Yüce Allah'a arz ettiği dileğinde; herkes peygamberleri, salih kulları aracı kılmalı..

Ses yükseltilmemeli; günahlar Yüce Hakkın huzurunda itiraf edilip af mağfiret dilenmeli..

Edilecek duâlar, Resulüllah efendimizin daima okuduğu, eserlere geçen duâlar arasından seçilmeli.. onlar arasından, toplu mana ifade edenleri tercih edilmeli..

Duâya kendi nefsinden başlamalı, ana babasına, mümin kardeşlerine dahi duâ etmeli. Sadece, kendisine duâ edip kalmamalıdır. Bilhassa, duâ işinde imam ise, yani : Cemaata duâ ettiriyorsa, sırf kendisine duâ etmeye..

Duânın makbul olacağına inanarak, azimle duâ edile; zevkle istekle duâ edile..

Uygunsuz şeyler varsa, kalbden çıkarılmalı.. Kalb huzuru bulmalı, duâ için ciddî, gayretli olmalı..

Duâ ile istenen şeyler, büyük şeylerden olmalı..

Duâ tekrar tekrar arz edilmeli; bu tekrar da en azından üç kere olmalı..

İstenen şey üzerinde ısrarla durmalı..
Akraba ziyaretinden kesilmek, günah bir şey için duâ edilmemeli..
Yapılmayan, bırakılan bir şey için duâ edilmeye..

Olmayacak bir şey için duâ edilmemeli.. Özellikle iyi bir işe engel olmak için de duâ edilmemeli.

Her ne dilek varsa istenmeli..

Duânın sonunda duâ eden :

— Âmin!.

Demeli.. Duâyı dinleyenler dahi, aynı şekilde deyip ellerini yüzlerine sürmeli..

Duâ edenlerden hiç kimse :

— Duâ ettim makbul olmadı..

Dememeli..

Duâ işinde ısrar, tekrar, ihtiyaçların tamamını sayıp dökmek mendub olduğu için, müellif merhum, görüleceği gibi, Allah'a hamd ile yeni bir duâya başlıyor.

Metne devam edelim :

Âlemlerin Rabbı Allah'a hamd olsun (el-hamdü lillahi Rabb'il - Âlemin).

Şerh :

Burada yapılan hamd, Yüce Allah'ın; Mümin suresinin 60. âyetinde buyurduğu :

— «Bana duâ ediniz ki, kabul edeyim..»

Emirden dolayıdır.

Metne devam edelim :

Salât ve selâm efendimiz Muhammed'e, âlinin ve ashabının tamamına (vessalâtü vesselâmü alâ seyyidina Muhammedin ve alâ alihi ve sahbihi ecmain).

Ey varlığı tam ve sabit olan Allah'ım; ey hayır bağışlayan, cömertlik eden (ya Vacib'ül - vücudi ya vahib'el - hayri vel - cudi).

Şerh :

HAYIR

Sözlükte :

— Hayır..

Kelimesinin manası şudur : İyilik, kerem, şerrin zıddı..

— Çokça yağmur..

Demeğe de gelir. Bundan murad olan mana da, rahmettir. Bu durumda şu demeğe gelir :

— Kullarına keremin, rahmetin belirtilerini ihsan eyle..

Metne devam edelim :

Rahmet nurlarını üzerimize taşır (efız aleyna envare rahmetike).

Şerh :
Bu cümlenin daha açık manası şudur :

— Rahmet ışıklarını üzerimize yağdır, taşırt; onlar bizi sarsın, rahmet ışıklarına boğsun. Bize gelecek zararları da bertaraf eyle.

Metne devam edelim :

Mükemmel marifetine ulaşmayı bize kolay getir (yessir len'el - vüsule ilâ kemali marifetike).

Zatını eksik sıfatlardan tenzih ederiz (sübhaneke); bize öğrettiğinden başka bir bilgimiz yok ki (lâ ilme lena illâ ma allemte lena).

Onun dilediği dışında ilimden yana hiç bir şeyi kavrayamazlar (ve lâyuhiytune bişey'in min ilmihi illâ bima şae).

Bize ilham ettiğinden başka, bizim için marifet yoktur (ve lâmarifete lena illâ ma elhemtena).

Şerh :

Demişlerdir ki :

— İlim ve marifet aynı manayadır ki, o da şudur : Bilmek..

MARİFET - İLİM

Ancak, aralarında küçük bir fark olsa gerek. Nitekim, bu manada Seyyid Şerif Cürcünî, Tarifat, kitabında şöyle demiştir :

— Sahih olan, ilim ile marifet arasında fark olduğudur.

- Marifet..

Derken, bir kimsenin bir bildiği şeyi unuttuktan sonra, tekrar aynı şeyi bilmesidir. Bunun içindir ki; Yüce Allah'a :

— Âlim..

Denir, ona :

— Ârif..

Denmez..

İLHAM

— İlham..

Kelimesinin manası ise şudur :

— Feyiz yollu kalbe bırakılan bir şey..

Buna göre, üstteki metin cümlesinin daha açık manası şudur :

— Bildiğimiz şeyleri unuttuktan sonra, biz nasıl biliriz ki?. Meğerki, onu sen kalbimize düşüresin.. İşte zatın da böyle eyledi; biz de unuttuğumuzu hatırlayıp bildik.

Metne devam edelim :

Gerçek manası ile her şeyi bilen, tam olarak her şeyi yerli yerine koyan zatındır (inneke ent'el - alim'ül - hakim).

Şerh :

Allahım, senden, ismetin devamını diliyoruz (inna nes'elüke min'el - ismeti devameha).

Şerh :

İSMET

Lügatta :

— İsmet..

Kelimesinin manası şudur :

— Korumak, şerri gidermek..

Yüce Allah'tan istenen de bunlardır.

Seyyid Şerif Cürcanî, ismet kelimesinin manası üzerine şöyle demiştir :

— İsmet, öyle bir melekedir ki; bir kimse bu ismet hali ile, kötülük etmeye gücü yeterken onu yapmaz..

وَمِنَ النِّعْمَةِ تَمَامُهَا وَمِنَ الْعَافِيَةِ حُصُولُهَا وَمِنَ الرَّحْمَةِ شُمُولُهَا

وَمِنَ الْعَيْشِ أَرْغَدُهُ وَمِنَ الْعُمْرِ أَسْعَدُهُ وَمِنَ الْوَقْتِ أَطْيَبُهُ

وَمِنَ الرِّزْقِ أَوْسَعُهُ وَمِنَ الْفَضْلِ أَعْذَبُهُ وَمِنَ اللُّطْفِ أَلْفَعُهُ

وَمِنَ الْإِنْعَامِ أَعَمُّهُ وَمِنَ الْإِحْسَانِ أَتَمُّهُ اَللّٰهُمَّ يَا اَللّٰهُ كُنْ لَنَا يَا جَبَّارُ

وَلَا تَكُنْ عَلَيْنَا يَا غَفَّارُ اَللّٰهُمَّ يَا اَللّٰهُ اخْتِمْ بِالسَّعَادَةِ آجَالَنَا وَحَقِّقْ

بِالزِّيَادَةِ آمَالَنَا وَاقْرُنْ بِالْعَافِيَةِ غُدُوَّنَا وَآصَالَنَا وَاجْعَلْ إِلَى رَحْمَتِكَ

وَمَغْفِرَتِكَ مَصِيرَنَا وَمَآلَنَا وَصُبَّ سِجَالَ عَفْوِكَ عَلَى ذُنُوبِنَا وَمُنَّ

عَلَيْنَا بِإِصْلَاحِ عُيُوبِنَا وَاجْعَلِ التَّقْوَى زَادَنَا وَفِي دِينِكَ اجْتِهَادَنَا

فَإِنَّ عَلَيْكَ تَوَكُّلُنَا وَاعْتِمَادُنَا وَثَبِّتْنَا عَلَى نَهْجِ الْاِسْتِقَامَةِ وَأَعِذْنَا

مِنْ مُوجِبَاتِ النَّدَامَةِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَخَفِّفْ عَنَّا ثِقَلَ الْأَوْزَارِ

وَارْزُقْنَا مَعِيشَةَ الْأَبْرَارِ وَاكْفِنَا وَاصْرِفْ عَنَّا شَرَّ الْأَشْرَارِ

وَأَعْتِقْ رِقَابَنَا وَرِقَابَ آبَائِنَا وَأُمَّهَاتِنَا وَمَشَايِخِنَا وَأُسْتَاذِنَا مِنَ

الدَّيْنِ وَالظَّالِمِينَ وَالنَّارِ بِعِزَّتِكَ يَا عَزِيزُ يَا غَفَّارُ يَا كَرِيمُ يَا سَتَّارُ

يَا حَلِيمُ يَا وَهَّابُ وَصَلَّى اللّٰهُمَّ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ

وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ آمِينَ بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

Metne devam edelim :

Niteminin de tamamını istiyoruz (ve min'en - ni'meti tamameha)..

Şerh :

Nimetin tamamını istemek, bir hadis-i şerife dayanır. Anlatıldığına göre bir kimse, Resulüllah efendimizin şöyle duâ ettiğini işitti :

— **«Allahım, senden nimetinin tamamını istiyorum.»**

O kimse sordu :

— Bu nimetin tamamı nedir?.

Şöyle buyurdu :

— **«Bu, benim hayır dilediğim bir duâdır. Cennete girmek, cehennem ateşi azabından kurtulmak nimetin tamamı cümlesindendir.»**

Metne devam edelim :

Şerh :

ÂFİYET

Âfiyetin husulünü istiyoruz (ve min'el - âfiyeti husuleha)..

Resulüllah efendimiz, bir hadis-i şerifinde şöyle buyurmuştur :

— **«Yüce Allah'tan âfiyet isteyiniz. Hiç kimseye, yakinden sonra âfiyetten hayırlı gelen bir şey verilmemiştir.»**

Şiblî şöyle anlattı :

— Âfiyet, dinin bid'attan yana temiz olması; amelin dahi bozukluktan, nefsin kötü arzularından ve kalbin dahi ölmekten kurtulmuş olmasıdır.

Denilmiştir ki :

— Âfiyet şunlardır : Dinde istikamet, iyilerle sohbet, geçip giden saatlerde ziyade taat..

Âfiyet üzerine şöyle bir açıklama dahi yapılmıştır :

— Belâsız nefis, cefasız arkadaş, kolay yoldan gelen rızık, riyasız amel..

Marifet ehli bir kimse, âfiyeti şöyle anlattı :

— Âfiyet odur ki; Allah-ü Taâlâ, seni zatından başkasının eline düşürmeye..

Hakim bir zata :

— Âfiyet nedir?.

Dedikleri zaman, şöyle anlatmıştır :

— Sağlam din, temiz kalb, hasta beden, Kerim isminin sahibi Rabba tevekkül.

Ebu Bekir Varrak'tan sormuşlar :

— Âfiyet nedir?.

Şöyle anlatmış :

— Âfiyet odur ki, bir kul :

a) Kelime-i şehadetle son nefesini vere..

b) Velâyet ehli zatlarla öbür âlemde dirile..

c) Selâmetle cehennem üzerine kurulan sırat köprüsünden geçe..

d) Sonra da cennete gire..

İşte âfiyet budur.

Marifet ehli zatların bazısı şöyle demiştir :

— Âfiyet, insan için on özelliktir; bunların beşi dünyada, beşi de âhirettedir.

Dünyadakiler şunlardır : İlim, amel, ihlâs, şükür, kazaya rıza..

Âhirettekiler şunlardır : Ak yüz, terazinin ağır gelmesi, sırat köprüsünden geçmek, cehennem ateşinden kurtulmak, cennete girmek..

Şir'at'ül - İslâm şerhinde böyle anlatıldı.

Metne devam edelim :

Geniş kapsamlı rahmet, rahat yaşantı, en mutlu ömür, en güzel vakit istiyoruz.

(Ve min'er - rahmeti şümuleha ve min'el - iyşi ergadehu ve min'el - ümri es'adehu ve min'el - vakti etyabehu.)

Şerh :

Metinde geçen bazı kelimelerin kısaca manası şöyledir :

Ömür : Hemen her şeyin, bu dünyadaki yaşadığı süredir.

Vakit : Zaman, manasınadır. Bundan murad olan daha açık mana şudur :

— Zaman içinde bulunan temiz, güzel günler ve işlerdir.

ÇARŞAMBA GÜNÜ

Ta'lim-i Mütaallim, adlı eserde çarşamba günü için şöyle denilmiştir :

— Kâfirler hakkında verimsiz, müminler hakkında uğurlu bir gündür.

Zahr'ül - Âbidin adlı eserde yazıldığına göre, mümin kul için beş bayram vardır; şöyleki :

a) Hafaza meleklerinin bir günah yazmadığı, mümin üzerinden geçip giden bir gün..

b) Mümin kul, dünyadan geçip giderken imanla, şehadetle gide; şeytanın hilesinden emin ola..

c) Kul, sırat köprüsünden geçe; kıyamet günü zorluğundan emin ola, hasımların ve zebnîlerin elinden kurtula..

d) Kul, cennete gire ve cehennemden emin ola..

e) Cennete girdikten sonra kul, Yüce Rabbını göre..

Allahım, fazlınla bunları bize nasib eyle. Ey fazilet, ihsan sahibi.. Resullerin efendisi hürmetine..

Metne devam edelim :

Rızkın en bolunu, fazlın en tatlısını, en menfaatlı lütuf isteriz.

(Ve min'er - rızkı evsaahu ve min'el - fazli a'zebehu ve min'el - lutfi enfaahu.)

Şerh :

Bu cümlede geçen bazı kelimelerin manası şöyledir :

FAZL - LÜTUF

F a z l : Hiç bir sebebe dayanmadan yapılan iyilik..

L ü t u f : Yapılan işlerde, şefkatli ve yumuşak olmak.. Burada taleb edilen de Yüce Allah'tan en yararlı lütuftur.

Allah-ü Taâlâ, Şura suresinin 19. âyetinde şöyle buyurdu :

— **«Allah, kullarına pek lütufkârdır.»**

Metne devam edelim :

Nimetin en şümullüsünü isteriz (ve min'el - in'ami emmehu)..

Ş e r h :

Bu manada Kazî Beyzavî Mesabih şerhinde şöyle yazdı :

— Âhiret nimetleri baştan sona tamdır ve büyüktür. Dünya nimetleri ise karışıktır. Üstünü ve tamamı olduğu gibi, düşüğü ve tam olmayanı vardır.

Burada istenen de âhiret nimetinin tam ve büyük olanı; dünya nimetinin dahi üstün ve eksik olmayanıdır.

Metne devam edelim :

İhsanın en tamını isteriz (ve min'el - ihsani etemmehu).

Ş e r h :

İ H S A N

Bu cümlede geçen :

— İ h s a n . .

Tabiri üzerine değişik manalar verilmiştir :

— N i m e t . .

Diyenler olduğu gibi, onun için :

— İ h l â s . .

Diyenler dahi vardır.

İ H L Â S

İhlâs ise, imanın ve diğer ibadetlerin şartıdır. Bu manada, Fudayl şöyle demiştir :

— İnsanlar için amel işlemek, şirktir; onlar için ameli bırakmak riyadır. Bu ikisinin arasını bulmak ihlâstır.

Metne devam edelim :

Allahım, lehimizde bulun ya Cebbar; aleyhimizde bulunma ya Gaffar (Allahümme kün lena ya Cebbar ve lâ tekün aleyna ya Gaffar).

Şerh :

CEBBAR - GAFFAR

Cebbar ve Gaffar, Allah'ın güzel isimleri arasındadır: şu manaları ifade ederler :

Cebbar : Kırılanı onaran, eksiği tamamlayan, dilediğini zorla da olsa yaptırmaya gücü yeten..

Gaffar : Bağışlaması pek bol olan..

Metne devam edelim.:

Allahım, ecellerimizi mutlu bir şekilde kapa; umduklarımızı ziyadesi ile gerçekleştir (Allahümme ihtim lena bis-saadeti acalena ve hakkık biz-ziyadeti amalena).

Şerh :
Metinde geçen :

— Ecel..

Tabiri, bizim için takdir olunan yaşadığımız süredir. Burada, bu sürenin mutlu son bulması isteniyor.

— Umduklarımız..

Tabirinden murad ise, Yüce Allah'ın bizleri bağışlayacağı ümididir. Böyle düşünmek, Yüce Allah'tan hayır ummak da yerindedir. Nitekim, bir kudsî hadis-i şerifte, Allah-ü Taâlâ şöyle buyurmuştur :

— **«Ben, kulumun zannına göreyim; hakkımda istediğini zannetsin.»**

Kulun, daha ziyade Yüce Allah'tan umduğu ve beklediği aftır, mağfirettir.

Metne devam edelim :

Sabahımızda, akşamımızda âfiyete eriştir (vakrin bil-âfiyeti gudüvvena ve asalena).

Şerh :

GUDÜVV - ASAL

Metnin Arapça kısmında geçen :
— Gudüvv..

Tabiri, sabah namazı vakti ile, güneşin doğuşu arasında geçen zaman için kullanılır..

—'Asal..

Tabiri ise, ikindi ile yatsı arasında geçen zaman için kullanılır.

Burada, genel olarak tüm vakitlerin âfiyetle geçmesi istenmektedir.

Metne devam edelim :

Döneceğimiz, gideceğimiz makamı rahmetin ve mağfiretin eyle. (Vec'al ilâ rahmetike ve mağfiretike masirena ve meâlena)..

Şerh :

Bu metinde, kıyamet günü dirilmeyi ikrar vardır.

Metne devam edelim :

Affın kovalarını günahlarımızın üzerine boşalt (ve subbe sicale afvike alâ zünubina).

Şerh :
Burada, Yüce Allah'tan günahlardan yıkanıp temizlenmemiz istenmektedir. Zira Allah, çoğu günahları affeder. Bu manada, Şura suresinin 30. âyetinde şöyle buyuruldu :

— **«Allah, günahların çoğunu da affeder.»**

Metne devam edelim :

Ayıplarımızı düzeltmekle bize iyilik et. Takvayı azığımız kıl (ve münne aleyna biislâhı uyubina vec'al'it - takva zadena).

Şerh :

TAKVA

Metinde geçen, takva kelimesinin manası lügatta şudur : Sakınmak..

Hakikat ehli katında ise, takva şu manaya gelir :

— Allah'a taat ve ibadet edilerek azabından korunmak; nefsi dahi cezayı hak edecek işlerden, azaba sebeb olan yapılması ve yapılmaması gereken şeylerden korumaktır.

Tarifat kitabında böyle geçer.

Takvayı, üç mertebede anlatmışlar ve demişlerdir ki :

a) Şirkten ve küfürden sakınmaktır.

b) Günahtan sakınmaktır; isterse küçük günah olsun.

c) Allah'ın zatından başka her şeyden sakınmak..

Asıl hakikî manadaki takva ise, bu üçüncüsüdür. Bakara suresinin 197. âyetinde buyurulan :

— **«Hayırlı azık takvadır.»**

Mana da bunu anlatır. Bu âyet-i kerime kalan kısmı ile şöyledir :

— **«Azık yapınız, hayırlı azık takvadır. Ey akıllılar, benden sakının.»**
Metne devam edelim :

Yolunda çabamızı artır. Tevekkülümüz ve itimadımız sanadır (ve fidinike içtihadena feinnike tevekkülüna ve itimadüna).

Şerh :

TEVEKKÜL

Metinde geçen :

— Tevekkül..

Kelimesinin manası şu demeğe gelir :

— Güçsüzlüğünü anlatıp bir başkasına dayanmak..

— İtimad..

Deyimi dahi, kısmen aynı manayadır.

Bu metinde daha açık bir ifade ile şöyle denilmektedir :

— Az veya çok, dünya ve âhiret işlerimizi sana bıraktık; yolunda çabalıyoruz. Biz güçsüzüz, bizim kefilimiz ol. Nitekim, Talâk suresinin 3. âyetinde şöyle buyurdun :

— **«Bir kimse Allah'a tevekkül ederse, o kendisine yeter.»**

Metne devam edelim :

İstikamet yolunda bize sebat ver (ve sebat alâ nehc'il - istikameti).

Şerh :

İSTİKAMET

Metinde geçen :

— İstikamet..

Deyimini, Seyyid Şerif Cürcanî, Tarifat adlı kitabında şöyle açıkladı :

— Verilen sözleri yerine getirmek, doğru yolda gitmek, bütün işlerde; yemek, içmek, giymek de dahil olmak üzere orta halli hareket etmektir.

Bu işleri gereği gibi yapabilmek cidden zordur; nitekim Resulüllah efendimiz, Hud suresinin 112. âyeti ile verilen şu emri okudu :

— **«Emr'olunduğun gibi dürüst ol.»**

Bunun üzerine de şöyle buyurdu :

— **«Saçlarımı Hud suresi ağarttı.»**

Fatiha suresinin 5. âyetinde duâ makamında okunan :
— **«Bizi doğru yola ilet..»**

Mana dahi buna işarettir.
Metne devam edelim :

Kıyamet günü, pişman olmayı gerektirecek şeylerden bizi koru; günah yüklerimizi bizden alıp hafiflet; ebrar zümresinin yaşantısını bize nasib eyle.

(Ve aizna min mucibat'ın - nedameti yevm'el - kıyameti ve haffif anna sıkal'el - evzari verzukna maişet'el - ebrari.)

Şerh :

EBRAR

Metinde geçen :

— Ebrar..
Tabiri ile, hemen her zaman iyilik eden iyi kimseler anlatılır.

Metne devam edelim :

Bize yetiş, şerlilerin şerrini bizden uzaklaştır (vekfina vasrif anna şerr'el - eşrari).

Boynumuzu, babalarımızın, analarımızın, şeyhlerimizin ve ustalarımızın boynunu borçtan, zalimlerden, cehennem ateşinden azad eyle..

(Ve a'tık rıkabena ve rıkabe âbaine ve ümmehatina ve meşayihine ve üstazina min'ed - deyni vezzalimine ven - nari..)

İzzetin hürmetine ey Aziz, ey Gaffar, ey Kerim, ey Settar, ey Halim, ey Vehhab (Biizzetike ya Azizü ya Gaffaru ya Kerimü ya Settarü ya Halimü ya Vehhabü).

Şerh :

İZZET - AZİZ - GAFFAR - KERİM - SETTAR - VEHHAB

Burada, Yüce Allah'a güzel isimleri ile duâ edilmektedir; onların kısaca manaları şudur :

İzzet : Büyüklük, güç, üstünlük..

Aziz : Alt edilmesi mümkün olmayan alt edici..

Gaffar : Bağışlaması pek bol olan..

Kerim : İkramı, ihsanı, iyiliği çok olan..

Settar : Ayıpları örten..

Vehhab : Çeşit çeşit ve bolca bağışlar yapan..

Metne devam edelim :

Allahım, efendimiz Muhammed'e, âlinin ve ashabının tamamına salât eyle.. Âmin!.

(Ve salli Allahümme alâ seyyidina Muhammedin ve alâ âlihi ve sahbihi ecmain âmin!.)

Şerh :

ÂMİN

Duâdan sonra, dinleyiciler ve duâ eden kimse :

— Âmin!.

Demelidir. Kâab'el - Ahbar şöyle demiştir :

— Âmin!.

Demek, Âlemlerin Rabbı Allah'ın mührüdür; duâyı onunla mühürler.

Mukatil ise şöyle dedi :

— Âmin!.

Demek, duâyı güçlendirir, rahmet inmesine sebeb olur.

Metne devam edelim :

Rahmetine güveniyoruz, ey merhametliler merhametlisi (birahmetike ya erham'er - rahimin).

Ebu Ümame şöyle anlattı :

— Resulüllah efendimiz şöyle buyurdu; Allah ona salât ve selâm eylesin :

— «Allah tarafından tayin edilen bir melek vardır. Bir kimse :

— Ya erhamerrahimin.. (Ey merhametliler merhametlisi..)

Dediği zaman, o melek, o kula şöyle söyler :

— Erhamerrahimin Allah sana yöneldi, ne dileğin varsa dile..»

Hısn-ı Hasıyn adlı eserde dahi şöyle anlatıldı :

— Resulüllah efendimize Allah salât ve selâm eylesin; bir kimsenin yanından geçti. O kimse duâsında :

— Ya Erhamerrahimin..

Diye yalvarıyordu. Resulüllah efendimiz ona şöyle buyurdu :

— «Ne dileyeceksen dile; Alemlerin Rabbı sana bakıyor..»

Bu rivayetlere göre, bir kere dahi :

— Ya Erhamerrahimin..

Diyen kimseye Yüce Allah, rahmeti ile tecelli eder.. O halde, bunu okuyan kimse, hemen peşinden dileğini arz etmelidir.

Metne devam edelim :

Alemlerin Rabbı Allah'a hamd olsun (vel - hamdü lillahi Rabb'il - Alemin)..

***

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَسْتَغْفِرُ اللّٰهَ الْعَظِيمَ اَسْتَغْفِرُ اللّٰهَ الْعَظِيمَ اَسْتَغْفِرُ اللّٰهَ الْعَظِيمَ
الَّذِي لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ وَاَتُوبُ اِلَيْهِ اَللّٰهُمَّ اَنْتَ السَّلَامُ وَمِنْكَ
السَّلَامُ وَاِلَيْكَ يَرْجِعُ السَّلَامُ حَيِّنَا رَبَّنَا بِالسَّلَامِ وَاَدْخِلْنَا دَارَ السَّلَامِ
تَبَارَكْتَ رَبَّنَا وَتَعَالَيْتَ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْاِكْرَامِ اَللّٰهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ
حَمْدًا يُوَافِي نِعَمَكَ وَيُكَافِي مَزِيدَ كَرَمِكَ اَحْمَدُكَ بِجَمِيعِ مَحَامِدِكَ
مَا عَلِمْتُ مِنْهَا وَمَا لَمْ اَعْلَمْ وَعَلَى جَمِيعِ نِعَمِكَ كُلِّهَا مَا عَلِمْتُ مِنْهَا وَمَا لَمْ
اَعْلَمْ وَعَلَى كُلِّ حَالٍ اَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ
بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ اَللّٰهُ لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَاْخُذُهُ سِنَةٌ
وَلَا نَوْمٌ لَهُ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ
اِلَّا بِاِذْنِهِ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ اَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِنْ عِلْمِهِ
اِلَّا بِمَا شَاءَ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ وَلَا يَؤُدُهُ حِفْظُهُمَا
وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ سُبْحَانَ اللّٰهِ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ اَللّٰهُ اَكْبَرُ لَا اِلٰهَ
اِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

سُبْحَانَ اللّٰهِ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ وَلَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَاللّٰهُ اَكْبَرُ

III. BÖLÜM

Rahman Rahim Allah'ın adı ile..

Büyük Allah'tan bağışlanmamı dilerim (estağfirüllah'el - azim).

Şerh :

İSTİĞFAR

Bu istiğfar üç kere tekrar edilir.

Bu istiğfarın daha açık manası şudur :

— Azamet sahibi Yüce Allah'tan günahlarımı örtmesini dilerim. Dünyada ve âhirette günahlarımı hiç kimseye açmamasını isterim.

Şu mana da gizli kalmamalıdır ki; zâhir, umum halkın ettiği istiğfar, günahlarının kapatılması talebi yolundadır.

Kâmil zatlara gelince, onların talebi bir başkadır. Bunlar, istiğfar etmekle dilerler ki : Müşahede gözlerinde, ne kendi varlıkları kala; ne de diğer eşyanın varlığı.. Böyle olunca, mana yolu ile Yüce Hak bilinir; Yüce Hakkın zatından gayrı şeyler de silinir.

Bir şiir :

Yüce Allah'ın zatından gayrı görmek günah;
Günah türüdür bunun için estağfirullah..

Üstteki manaya göre, Hak yolcusu bir salik :

— Estağfirüllah..

Dediği zaman, manası şu demeğe gelir :

— Yüce Sübhan Allah'tan dilerim ki, kendi varlığımı ve eşyanın varlığını gözümden kapaya.. Böylece, müşahede gözümde zatından başkası kalmaya..

Hakikat ehline göre; beşeriyet varlığını görmek, Yüce Hakkın varlığına dalmaya engel olur, aynı zamanda büyük günahtır. Nitekim, bu manada gelen bir hadis-i şerif şöyledir :

— **«Varlığın öyle bir günahtır ki, hiç bir günah onunla kıyas olunamaz.»**

Burada, şöyle bir soru sorulabilir :

— Estağfirüllah..

Kelimesi, gelecek zamana ait bir ölçü içinde gelmiştir. Bunun manası ise şudur :

— Gelecek zamanda istiğfar ederim.

Böyle bir mana da, buraya uygun düşmez. O halde, bu türlü bir lafzın burada tercih edilmesinin sebebi nedir?.

Bunun için şu cevabı veririz :

— Bu makamda, o lafız için murad olan mana, devamlılık ve yeni yeni istiğfardır; şu demeğe gelir :

— Hemen her zaman, her saat günahlarımın bağışlanmasını dilerim.

Böyle bir mana da, ancak gelecek zamanın ifadesini anlatan muzari sıgası ile olur.

Burada, şöyle bir soru daha sorulabilir :

— Bu lafzın ifadesinde bulunan esas mana, mağfiret talebidir. Bu da, şu cümle ile anlatılabilir :

— Allahım, beni bağışla..

Nitekim, bazı istiğfar edilen yerlerde öyle gelmiştir. Böylesi daha yerinde olur ki, öbüründen böyle bir mana çıkmaz.

Bunun için verilecek cevap şudur :

— Beni bağışla..

Cümlesi, Arap dilinde emir sığası ile gelmektedir. Bazan, böyle bir emir sığası ile gelen lafızlardan üstünlük kokusu gelir. Üstünlük kokusu ise, bir kulun haline uygun düşmez. Böyle bir üstünlük kokusunun ortaya çıkmaması için, emir lafzı kullanılmadı; mağfiret talebinden haber sunuldu.. Büyükler katında ise, sadece talebi ve ihtiyacı arz etmek ye-

terlidir. İhtiyacın giderilmesi için de, talep yeterlidir; emir gerekmez, aynı zamanda yeri değildir.

Bu istiğfarın üç kere söylenmesinin sebebine gelince.. Müslim şerhinde şöyle anlatıldı :

Resulüllah efendimiz namazı tamamlayıp selâm verdikten sonra, üç kere şöyle istiğfar ederdi :

— **«Allah'tan bağışlanmamı dilerim (Estağfirullah)..»**

Bundan başka, duâ talebinde tekrar ve tekrarda aşırılık iyi sayılmıştır. İki kere istiğfar etmekle de gaye hâsıl olur; ama tekle tamamlamak daha yerindedir. Buharî Sarih'inde gelen bir rivayete göre, Resulüllah efendimiz şöyle buyurmuştur :

— **«Allah tektir, teki sever.»**

Sayı tekrarında ilk tek ise, üçtür. Bu kadar aşırılık yeter, ama tam olması, yetmişe kadardır.

Metne devam edelim :

Öyle büyüktür ki, ondan başka ilâh yoktur; Hayy Kayyum'dur (ellezi lâ ilâhe hüv'el - hayy'ül - kayyum).

Şerh :

İLÂH

Metinde geçen, bazı lafızların manası şöyledir :

İlâh : Mutlaka ibadet edilmeye Hak kazanan Yüce Allah..

Bu lafız, putlar için kullanıldığı zaman, şu demeğe gelir :

— Hiç bir şekilde ibadet edilmeyi hak etmediği halde, tapılan putlar..

HAYY - KAYYUM

Hayy : Diri, hemen her şeyi gören ve her şeye gücü yeten..

Kayyum : Gökleri, yeri ve her şeyi ayakta tutan..

Üstte anlatılan Hayy, Kayyum isimleri; burada son harfleri olan (YA) harfi ile (MİM) harfi üstün hareke ile okunmuştur. Çünkü, başta geçen, Allah ismi ile bağlantıları vardır. Böyle bir bağlantı olmasaydı, ötre okunurdu. Nitekim, bu manada gelen bir hadis-i şerif şöyledir :

— **«Kendisinden başka ilâh olmayan, H a y y K a y y u m Allah'tan bağışlanmamı diler, ona tevbe ederim.»**

Şayet sadece metinde geçen Arapça H Ü V E lafzı ile ilgili olursa. o zaman ötre harekesi ile okunurlar. Bu mana da, şu âyet-i kerimede vardır :

— **«Ondan başka ilâh yoktur; Aziz Hakim'dir.»**

Bu, Âl-i İmran suresinin 6. âyetidir.

Bu manada, Seyyid Şerif'in daha başka açıklaması vardır; özet olarak, anlattığımız gibidir.

Metne devam edelim :

Ona tevbe ederim (ve etubü ileyhi).

Ş e r h :

Metinde geçen :

TEVBE

— T e v b e . .

Kelimesinin manası şudur : D ö n m e k . .

Buna göre, tevbe edip günahı bırakan kimse, Yüce Allah'a dönmüş olur. Masiyet işleyen kimse de, Yüce Allah'tan kaçmaktadır.

Üstteki manaya göre, şöyle demişlerdir :

— Bir kimse, Allah'ın kullarından birinin tevbeye gelmesine sebeb olsa; kaçan kulu, Mevlâsına geri göndermiş gibi olur.

İstiğfardan sonra, tevbe edilmesinin manası üzerinde şöyle anlatıldı :

— İstiğfar edildikten sonra günah bağışlanır; ama işlediği günah varsa, tevbe etmeyince istiğfar da etmemiş olur. Buna göre, tevbesiz istiğfarın da hiç bir faydası olmaz.

Özellikle Hak yolcusu salikler; tevbe ederek nefislerini masiyet işlerinden almazlarsa, melekût âlemi semasına ruhları yol bulamaz.

Bazıları demiştir ki :

— İstiğfar etmek, tevbeyi de şümulünde taşır.

Buna göre, dili ile istiğfar eden kimse, gönlünde bir daha günah işlememeyi tutmalıdır.

Bu manada, Tenbih'ül - Gafilin, adlı kitapta, şöyle anlatılmıştır :

Allah kendisine salât ve selâm eylesin; Resulüllah efendimiz şöyle buyurmuştur :

— **«Dili ile istiğfar edip günah işlemekte ısrarla devam eden kimse, Yüce Sübhan Hak ile eğlenmiş olur.»**

Böyle bir duruma düşmekten Yüce Allah'a sığınırız.

Metne devam edelim :

Allahım, sen selâmsın, selâm sendendir, selâm sana döner (Allahümme ent'es - selâmü ve mink'es - selâmü ve ileyke yerciüs - selâmü).

Şerh :

Metinde geçen :

SELÂM

— Selâm..

Lafzı, aynı zamanda, Yüce Allah'ın güzel isimlerinden biridir. Metinde geçen yerlerine göre, geniş manası ile şu demeğe gelir :

— Allahım, sen bütün noksan sıfatlardan, tüm âfetlerden yana arınmışsın. Yaratılmışların günahlardan, sıkıntı ve âfetlerden kurtulmaları da senin elindedir. Ne olursa olsun, bu sıfat gereğince, kim emaneten selâmette olursa olsun, aslı zatına hastır, zira selâm zatına dönüktür.

Kasas suresinin 88. âyetinde buyurulan mana da bunu anlatır :
— **«Onun zatından başka her şey, helâke yüz tutmuştur.»**

Bazı rivayetlerde şöyle anlatıldı :

— Bir keresinde, Cebrail aleyhisselâm, Resulüllah efendimizin meclisine geldi; şöyle dedi :

— Ey Allah'ın Peygamberi, Rabbın sana selâm eder.

Bunun üzerine, Allah, kendisine salât ve selâm eylesin; Peygamberler Sultanı şöyle bir selâm okudu :

— **«Allahım, sen selâmsın, selâm sendendir, selâm sana döner.»**

Bu manaya göre; birinci selâmla Yüce Allah'ın Selâm ismi anlatılır, ikinci ve üçüncü selâmın manaları ise, saygı ifadesidir. Bu açıklamanın manasını şöyle derleyebiliriz :

— Allahım, sen noksan sıfatlardan münezzehsin. Bize selâmet sundun; biz de sana saygılarımızı sunarız. Bütün kötülüklerden kurtulmak için başvurulacak makam, sadece zatındır.

Metne devam edelim :

Rabbımız, bizi selâmetle yaşat, bizi selâm yurduna koy (hayyina Rabbina bisselâmi ve edhilna dar'es - selâmi).

Şerh :

SELÂM YURDU

Metinde geçen :

— Selâm Yurdu..

Tabiri, Yunüs suresinin 25. âyetinde buyurulan manadan alınmıştır :

— **«Allah, Selâm Yurdu'na çağırır.»**

Tefsirciler, burada anlatılan :
— **«Selâm Yurdu..»**
Cümlesini, cennet olarak açıklamışlardır.

Bekara suresinin 25. âyetinde buyurulan :
— **«İman edip yararlı ameller işleyenleri müjdele; onlar için cennetler vardır.»**

Mana ile, tüm cennetler anlatılmıştır; çünkü, cennet yedi tanedir.

CENNETLER

İbn-i Abbas'tan gelen bir rivayete göre cennet yedi olup sırası ile şöyledir :

1. Firdevs cenneti..
2. Adn cenneti..
3. Naim cenneti..
4. Huld cenneti..
5. Me'va cenneti..
6. Selâm Yurdu..
7. İlliyyun..

Bu cennetlerin her birinde, işlenen amellerin değişik durumlarına göre; çeşitli dereceler vardır.

İbn-i Abbas'ın bir başka rivayetine göre de, S e l â m Y u r d u, mutlak cennet olmayıp özel bir cennettir.

Üstteki manalara göre :

— S e l â m Y u r d u . .

Tabiri, iki tefsir arasında değişik manalarla anlatılmıştır; birbirini tutmuyor. Ama, bunun cevabını vermemiz mümkündür. Deriz ki :

— Manalardaki ortak yanların bulunması dolayısı ile, her iki şekilde de kullanılabilir. Bunun için, her iki manayı da gözönünde tutmak gerekir.

Bu makamda :

— S e l â m . .

Lafzını üç şekilde anlatmışlardır; şöyleki :

a) S e l â m, Yüce Allah'ın güzel isimleri arasındadır.

b) Masdar olma durumu ile s e l â m ; âfetlerden, istenmeyen şeylerden, fena bulup yok olmaktan kurtulmaktır..

c) Burada :

— S e l â m . .

Lafzından murad olan mana saygıdır. Cennet için :

— **« S e l â m Y u r d u . . »**

Buyurulması da bunun içindir. Cennet ehli cennete girdikten sonra veya girerken, melekler kendilerine selâm verirler. Nitekim, Yüce Hak Kur'an-ı Azim'de Raad suresinin 23. ve 24. âyetinde bu manayı şöyle anlattı :

— **«Melekler, onların yanına her kapıdan girerler ve şöyle derler :**

— **Size selâm..»**

Bu âyet-i kerimede geçen :

— **«Her kapıdan..»**

Tabiri ile, oradaki kapıların çokluğu anlatılır. Bunu da şu şekilde açıklamak mümkündür :

Cennet ehlinden her birinin menzili için bir kapı vardır. Hatta cennet ehlinden her birinin konağı için nice kapı bulunur. Zira, cennet ehli olan kimselerin saraylarının çeşitli kapıları olması ihtimal dahilindedir. Nitekim, dünya ehlinden kimselerin saray kapıları da çok olur. Melekler de, o cennet kapılarından girerler ve cennet ehline selâm verirler.

Anlatılandan başka, Yüce Hak dahi, lutfundan ve bol ihsanından ötürü, cennetteki kullarına selâm verir. Ya-Sin suresinin bu manadaki 58. âyeti şöyledir :

— **«Rahim Rab'dan selâm sözü..»**

Metne devam edelim :

Rabbımız uğur bereketsin, yücesin; ey celâl ve ikram sahibi (Tebarekte Rabbena ve taaleyte ya zel - celâli vel - ikram).

Şerh :

Bu metnin daha açık manası şöyle demeğe gelebilir :

— Rabbımız, bizim için hayrın, yararın çoktur. Hemen her şeyden üstünsün, yücesin. Yaratılmışların sıfatlarından yana arınmışsın, temizsin.. Mutlak bir üstünlüğe, varlığa kereme sahipsin.

Kazî Beyzavî, Rahman suresinin 26. ve 27. âyetlerinde buyurulan :

— **«Yeryüzündeki her şey fena bulacaktır; celâl ve ikram sahibi Rabbın zatı kalacaktır.»**

Manayı açıklarken, üstteki görüşleri anlatmıştır.

Burada, şu hususun da açıklanması gerekir ki; yukarıda geçen :

— Rabbımız uğur bereketsin, yücesin; ey celâl ve ikram sahibi..

Cümlesini okumaktan gaye, daha önce arz edilen :

— Rabbımız, bizi selâmetle yaşat, bizi selâm yurduna koy.

İki duânın makbul olmasını istemektir. Kemal sıfatlarının zikri de bunun içindir.

Buna göre, daha açık mana şu olur :

— Senin hayrın ve yararın çoktur. Hemen her şey üzerine üstünlüğün vardır. Bize azab etmeye de ihtiyacın yoktur. Çok şümullü ihsan sahibisin.

Metne devam edelim :

Allahım, sana hamd olsun; öyle bir hamd olsun ki, nimetlerini kar-

şılaya ve artan keremine de yete (Allahümme lek'el - hamdü hamden yüvafi niameke ve yükâfi mezideke)..

Şerh :

Burada, nimetlere ve daha fazla ikrama eşit olacak bir hamd olması isteniyor. Daha açık olarak, bu hamdi yapan şöyle demektedir :

— Hamdimi o kadar büyük kabul eyle ki; bana verdiğin nimetleri, çok çok yapacağın ikramlara eşit gelsin ve onları karşılasın.

Burada, Arapça :

— Yükâfiy..

Kelimesi (FA) harfinden sonra (YA) harfi ile gelmiştir. Bazı yerde de (FA) harfinden sonra (HEMZE) ile gelmiştir. Mana birdir, örnekleri vardır.

Muhtar-ı Sahhah'ta (Ya) harfi ile şöyle yazılmıştır :

— Hangi şey olursa olsun, bir şeye eşit olduğu zaman, onun karşılığıdır.

Nitekim, Akika hadis-i şerifinde ise, şöyle buyurulmuştur :

— **«İki koç, iki karşılıktır.»**

HAMD

Demişlerdir ki :

— Hamdlerin en güzeli, şu şekilde hamd etmektir :

— Allah'a öyle bir hamd olsun ki, nimetlerini karşılasın; artan keremine de yetsin.

Yine denilmiştir ki :

— Bir kimse, hamdlerin en güzelini okumaya yemin etse de, bu türlü bir hamd okusa, yemininde yalancı olmaz.

Metne devam edelim :

Zatına has hamdlerin tümü ile sana hamd ederim; onlar ister bildiğim olsun, isterse bilmediğim.. Keza bütün nimetlerin için de sana hamd ederim; o nimetleri ister bileyim, ister bilmeyeyim.. Hem de her halde..

(Ahmedüke bicemii mehamidike ma alimtü minha ve ma lem a'lem ve alâ cemii niamike külliha ma alimtü minha ve ma lem a'lem..)

Şerh :

Şu mana açıktır ki; bir kimsenin bilmediği bir hamd ile hamd etmesi tasavvur edilemez. Ancak, bundan murad olan mana şöyle olabilir :

— Zatına has, bütün hamdlerle sana hamd edip seni övmek istiyorum; hem bildiğimle hem de bilmediğimle.. Bildiklerimi de, bilmediklerime say..

Aynı mana, nimetler için de geçerlidir. İster sıkıntı halinde olsun, isterse genişlik halinde..

Resulüllah efendimiz, bir hadis-i şerifinde, her hal ü kârda hamd edenler için şöyle anlatmıştır :

— **«Kıyamet günü, cennete ilk girmek için davet edilecek olanlar, şunlar olacaktır ki : Darlıkta ve genişlikte Yüce Allah'a hamd ederler.»**

Mesabih, adlı kitabın Mefatih, adlı şerhinde; üstteki hadis-i şerifin bir açıklaması şöyle yapıldı :

Burada geçen :

— **«Genişlik..»**

Zenginliktir.. Yine burada geçen :

— **«Darlık..»**

İse, fakirliktir. Bunlardan başka :

— **«Genişlik..»**

Rahatlık, olarak açıklandığı gibi :

— **«Darlık..»**

Tabiri, gam ve meşakkat için kullanılmıştır.

Metne devam edelim :

Racim şeytandan Allah'a sığınırım (Euzü billahi min'eş - şeytan'ir - racim)..

Şerh :

RACİM

Metinde geçen :

— Racim..

Tabiri şu şekilde açıklanmıştır :

— Kovulmuş, atılmış, sürülmüş, taşlanmış..

ŞEYTANIN TAŞLANMASI

Şeytanın taşlanması işi, şu şekilde açıklanmıştır :

— Şeytan, semaya doğru yükselir. Orada, meleklerin konuştuklarını işitmek için kulak verir. Onların konuşmaları, yeryüzünde olacak işlere dairdir. İşte o anda, melekler, şeytanın üzerine yıldız atarlar; kaçırırlar.

Mülk suresinin 5. âyetinde, bu mana şöyle anlatıldı :

— **«Gerçekten biz, semayı yıldızlarla süsledik. O yıldızları şeytanlara atılan taşlar eyledik; ayrıca, onlara çılgın ateş azabı hazırladık.»**

Denilmiştir ki :

— Şeytanlara atılanlar, yıldızların kendisi değil; onlardan bir patlamadır. Bunun için şu tabir kullanılır :

— **Şehab..**

Burada, Yüce Allah'a sığınmanın sebebi, Yüce Allah'ın Nahl suresinin 98. 99. 100. âyetlerindeki şu emrini yerine getirmektir :

— **«Kur'an okuyacağın zaman, kovulmuş şeytandan Allah'a sığın.**

Şeytanın, iman edip Rablerine tevekkül edenlere hiç bir saldırısı olamaz.

Onun saldırısı ancak, kendisini dost tutanlaradır; bir de onu Allah'a ortak edenleredir.»

Denilmiştir ki :

— Şeytan, Yüce Hakkın dergâhında bir köpek gibidir; tanıdıklarla onun bir işi yoktur, tanımadıklarına saldırır.

Üstteki manaya göre, bir kimse :

— Racim şeytandan Allah'a sığınırım..

Derse, şöyle demek istemiş olur :

— Allahım, huzuruna varmak istiyorum; beni o köpeğin zararından ve saldırısından koru..

Müslim ve Buharî Sahihlerinde şöyle anlatılmıştır :

— Allah, kendisine salât ve selâm eylesin; Resulüllah efendimiz bir

kimseyi gördü. O kimse, bir başkası ile çekişiyordu; öfkesinden boyun damarları şişmişti. Ayrıca o kimsenin yüzü de kıpkırmızı olmuştu. Şöyle buyurdu :

— **«Ben bir cümle biliyorum. Bu kimse, eğer o cümleyi söyleyecek olsa, öfkesi geçer. O cümle şudur :**

— **Racim şeytandan Allah'a sığınırım (euzü billahi min'eş - şeytan'ir - racim).»**

Metne devam edelim :

Rahman Rahim Allah'ın adı ile (Bism'illah'ir - rahman'ir - rahiym).

ÂYET'EL - KÜRSÎ

Metnin bundan sonrası, Bekara suresinin 255. âyetidir ki :
— Âyet'el - kürsî..
Diye bilinir. Devam edelim :

Allah, öyle bir Allah'tır ki, kendisinden başka ilâh yoktur. O, zatî ezelî ve ebedî bir hayatla diridir. Zatı ile, kemali ile kaimdir. Onu, hiç bir şekilde uyku tutmayacağı gibi, bir uyuklama hali de tutmaz. Göklerde ve yerde ne varsa, hepsi onundur. Onun izni olmadan, katında kim şefaat edebilir ki?. O, yarattıklarının önlerinde ve arkalarında bulunanları bilir. Yaratılmışlar, onun bilgisinden yana, dilediği dışında hiç bir şeyi alamazlar. Onun kürsüsü, gökleri ve yeri almıştır. Yeri ve semaları korumak onu yormaz. O, çok yüce, çok büyüktür.

(Allahü lâ ilâhe illâ hüv'el - hayy'ül - kayyumü lâ te'huzühu sinetün ve lânevmün lehu ma fis - semavati ve mafil - arzi men zellezi yeşfau indehu illâ biiznihi ya'lemü mabeyne eydiyhim ve mahalfehüm ve lâyuhiytune bişey'in min ilmihi illâ bimaşae vesia kürsiyyüh'üs - semavati vel - arza ve lâyeudühu hıfzıhüma ve hüv'el - aliyy'ül - aziymi.)

Bu âyet-i kerimede geçen, bazı manaları açıklayalım.

Şerh :

İlâh : İbadet edilmeyi hak eden tek zat..

Bu kelime, putlar hakkında kullanıldığı zaman, şu mana çıkar :

— Aciz, zavallı, elle yontulup tapılan putların; hiç bir şekilde tapılmaya hakları olamaz..

HAYY - KAYYUM

H a y y : Diri, her şeyi bilen ve her şeye gücü yeten..

K a y y u m : Gökleri ve yeri ayakta tutan..

Uyuklama ve uyuma, üstteki ezelî sıfatlar dolayısı ile Yüce Allah'ta olması mümkün değildir. Uyuyan ve uyuklayan neyi koruyabilir ki?. O gibi şeyler yaratılmışlara hastır.

Bu âyte-i kerime, özellikle öbür âlemdeki şefaat hakkının önemini anlatır; şefaat edecek kimsenin de, Yüce Hak katındaki büyük makamını dile getirir. Bilinmelidir ki : En büyük şefaat makamı, Resulüllah efendimizindir; Allah ona salât ve selâm eylesin.

Burada geçen :

— « **K ü r s ü . .** »

Tabiri ile arş anlatılır. Buna göre, semalar ve yerler, onun arşına sığmış durumdadır. Yaratılmışların son sığınağının arş olduğu; Ta-Ha suresinin 5. âyetinde şöyle anlatıldı :

— **«Rahman, arş seviyesine geldi.»**

Bilindiği gibi, Rahman ismi, daha çok yaratılmışlarla ilgilidir.

KÜRSÜ

Burada anlatılan :

— « **K ü r s ü . .** »

Tabiri ile, birçoklarına göre arş anlatılmış ise de, yine de onun üzerinde durup değişik yorumlar yapılmıştır. Onları sırası ile ele alalım.

Demişlerdir ki :

— « **K ü r s ü . .** »

Tabiri ile üzerine oturulan bir şey anlatılır. İnsanın oturak yeri seviyesindedir; yüksek de olabilir. Maddî manası budur; ama burada bu maddî kürsü anlatılmamıştır. Hakikatta ne kürsü var, ne de oturan..

— Yüce Hakkın azameti öyledir ki, onun kürsüsü olacak olsaydı; yeri ve semaları içine alacak kadar büyük olurdu..

Bazılarına göre de, bu kürsü, ilimden ibarettir.

Bazıları da :

— **«Kürsü..»**

Tabirini şöyle açıklamışlardır :

— Kürsü, arşın önünde duran bir cisimden ibarettir. Yeri ve semaları kuşatmıştır. Bu da, sekizinci felek olup onun için :

— Burçlar feleki..

Tabir edilir. Bu cisim, gayet büyüktür. Nitekim, bu manayı Resulüllah efendimiz şöyle anlatmıştır :

— **«Yedi kat yer, yedi kat gök; kürsü önünde ancak çöle bırakılan bir halka gibidir.»**

ÂYET'EL - KÜRSÎ

Bu âyet-i kerime için, daha önce de anlatıldığı gibi :

— Âyet'el - kürsî..

Tabir edilir ki, fazileti ve özelliği gayet çoktur. Bu manada gelen hadis-i şerifler çoktur; onların birkaçını buraya alalım :

«Bir kimse, farz namazların sonunda onu okursa, onun ruhunu bizzat Yüce Allah alır.»

«Bir kimse, farz namazların sonunda onu okursa.. cennete girmesine ölümden başka bir engel yoktur. Onu okumaya, sıddık veya âbid devam eder.»

«Bir kimse, yatacağı yerde bu âyeti okursa.. o kimseyi, kendi nefsinden yana, komşularından yana, çevresindeki evlerden yana..»

Bu hadis-i şerifin delâletine göre, bu Âyet'el - kürsî'yi okuyup yatan için artık korkulacak bir şey yoktur.

Denilmiştir ki :

— Bu âyet-i kerimeyi okumak, nazar değmesinden korur; dünyalık işlerin iyi gitmesine, rızkın ve malın bol olmasına sebeb olur.

Metne devam edelim :

Allah, noksan sıfatlardan münezzehtir (Sübhanellah).

Şerh :

TESBİH DUÂSI

Bu tesbih duâsı, otuz üç kere okunacaktır.

Metinde geçen :

— Sübhanellah..

Kelimesinin izahı bu kitabın başında anlatıldığı için, burada anlatılmayacaktır.

Kulun :

— Allah noksan sıfatlardan münezzehtir..

Demesinden murad, Yüce Allah'ın pâk etmek edilmesi değildir. Bundan hâsıl olan fayda, kula dönüktür, kulu temize çıkarır. Nitekim, Müslim Sahih'inde Resulüllah efendimizin şöyle bir hadis-i şerifi anlatılmıştır :

— **«Allah noksan sıfatlardan münezzehtir, Allah'a hamd olsun..**

Cümlelerini okumak, yerle sema arasını doldurur.»

Yani : Sevab ve mükâfat olarak..

Tesbih ve hamd aynı manada ecir sevap getirirler. Nitekim, bu manada, Müslim Sahih'inde gelen bir hadis-i şerif şöyledir :

— **«Allah'a hamd etmek, mizanı doldurur.»**

Aynı şekilde tesbih duâsının (sübhanellahın) sevabı dahi mizanı doldurur.. Yani : Âhiretteki terazinin iyilik gözünü..

Metne devam edelim :

Allah'a hamd olsun (el-hamdü lillah).

Şerh :

Bu hamd duâsını da otuz üç kere okumak gerekir.

Yüce Allah'ın bizim övgümüze ihtiyacı yoktur; bu manada Teğabün suresinin 6. âyetinde şöyle anlatıldı :

— **«Allah, zaten varlıklı, zaten övgüye lâyıktır.»**

Yani : Hiç kimsenin övmesine ihtiyacı yoktur.

Bu manaya göre : Yüce Allah'ı övüp hamd ederken, kendimiz için sevap kazanmış, kendimizi şereflendirmiş oluruz.

Metne devam edelim :

Allah, en büyüktür (Allahü Ekber).

Şerh :

Bu tekbir, otuz dört kere okunacaktır.

Allah, kendisinden ve babasından razı olsun, Hazret-i Ömer'in oğlu Abdüllah şöyle demiştir :

— Allah, en büyüktür..

Cümlesini okumak, sevab yönü ile yerle sema arasını doldurur.

Bu manada, Resulüllah efendimiz dahi şöyle buyurdu; Allah ona salât ve selâm eylesin :

— «Allah'tan başka ilâh yoktur; Allah, en büyüktür.

Duâsı, iki cümledir. Birinin büyüklüğü için arştan başka yer yoktur; öbürünün sevabı ise, yerle sema arasını doldurur.»

Bir kulun :

— Allah, en büyüktür..

Diye okuması, hiç bir şeyi, Yüce Allah'a ortak edip denk tutmamaktır.

Bu cümlenin fazileti de çoktur. Beyhakî Baas-i Nüşur kitabında şöyle anlattı :

— Allah, kendisine salât ve selâm eylesin; Resulüllah şöyle buyurmuştur :

— «Bir kimse, hiç bir şeyi Allah'a denk, eş, ortak etmeden giderse; dağlar kadar günahı olsa, Allah onu bağışlar.»

YANGIN İÇİN

Bir başka hadis-i şerifte ise, şöyle gelmiştir :

— «Bir yangın görüldüğü zaman :

— Allah, en büyüktür (Allahü Ekber).

Denirse, o ateş söner.»

Hadis imamları demiştir ki :

— Üstteki mana denenmiştir.

Bu mana uzak görülmez :

— Allah, en büyüktür (Allahü Ekber)..

Demekle, cehennem ateşi dahi sönecektir; dünya ateşi neden sönmesin?.

Metne devam edelim :

Allah'tan başka ilâh yoktur. Birdir, ortağı yoktur; mülk onundur. Hamd ona mahsustur. O, her şeye gücü yetendir.

(Lâ ilâhe illallâhü vahdehu lâşerike lehu leh'ül - mülkü ve leh'ül - hamdü ve hüve alâ külli şey'in kadir.)

Şerh :

Bu cümlenin on kere okunması gerekir.

MÜLK SIFATI

Demişlerdir ki :

— Mülk, ilâh sıfatı olursa, ondan murad olan mana ulûhiyettir. Nebiye sıfat olursa, ondan murad olan mana nübüvvettir; yani : Peygamberlik.. Halifeye sıfat olursa, ondan murad olan mana hilâfettir.

Bu makamda, ilâha sıfat olduğuna göre, bundan murad, ulûhiyettir. Bu manayı müfessirler, İsra suresinin 111. âyetinin tefsirinde anlatmışlardır; o âyet şudur :

— **«Mülkte onun bir ortağı yoktur.»**

Burada, şu mana dahi unutulmamalıdır ki :

— Allah, noksan sıfatlardan münezzehtir; Allah'a hamd olsun. Allah'tan başka ilâh yoktur; Allah en büyüktür.

Cümlesini okumak; dünyanın geçicilerinden sayılan maldan ve evlâddan daha hayırlıdır. Kehif suresinin 46. âyeti bu manayı anlatır :

— **«Mal ve oğullar, dünya hayatının süsüdür. Halbuki kalıcı yararlı işler, Rabbın katında hayırlıdır; hem sevaptır, hem de hayırlı bir umut..»**

Cümle müfessirler, oybirliği ile, âyet-i kerimede anlatılan :

— **«Kalıcı yararlı işler..»**

Manasına :

— **Allah, noksan sıfatlardan münezzehtir; Allah'a hamd olsun. Allah'tan başka ilâh yoktur; Allah en büyüktür..**

Cümlesini dahil etmişlerdir. Bu, iç içe dört cümleden ibaret, tek cümledir.

Şerh :

Müslim'in Sahih eserinde; Allah, kendisine salât ve selâm eylesin, Resulüllah efendimizin şöyle buyurduğu anlatılmıştır :

— **«Bir kimse, her farz namazın ardından otuz üç kere :**

— **Allah, noksan sıfatlardan münezzehtir (Sübhanellah).**

Otuz üç kere :

— **Allah'a hamd olsun (el-hamdü lillah).**

Otuz üç kere :

— **Allah, en büyüktür (Allahü Ekber).**

Diye okuduktan sonra, yüzüncüyü de şu cümle ile tamamlarsa, o kimsenin günahları bağışlanır; isterse deniz köpüğü kadar olsun :

— **Allah'tan başka ilâh yoktur. Birdir, ortağı yoktur mülk onundur. Hamd ona mahsustur. O, her şeye gücü yetendir.**

(Lâ ilâhe illallâhü vahdehu lâşerike lehu leh'ül-mülkü ve leh'ül-hamdü ve hüve alâ külli şey'in kadir).»

Resulüllah efendimiz, bir başka hadis-i şerifinde ise şöyle buyurmuştur :

— **«Sözlerin en güzeli, şu dört cümledir :**

— **Allah, noksan sıfatlardan münezzehtir. Allah'a hamd olsun. Allah'tan başka ilâh yoktur; Allah en büyüktür.»**

Bir başka rivayette, üstteki cümle için şöyle buyurulmuştur :

— **«Allah katında sözlerin sevimlisi bu dört cümledir. Onlardan hangisi ile istersen başlayabilirsin.»**

Burada şöyle bir şey sorulabilir :

— Zikrin en faziletlisini anlatmak için :

— **«En faziletli zikir, Allah'tan başka ilâh yoktur.»**

Buyurulmuştur. Mana böyle olunca, o dört cümle için :

— **«En faziletli cümle..»**

Buyurulması nasıl yorumlanacak?.

Bunun için, şöyle cevap verebiliriz :

— O dört cümle arasında :

— **«Allah'tan başka ilâh yoktur (lâ ilâhe illallah)..»**

Cümlesinin fazileti mutlaktır. Kalan üç cümlenin fazileti ise, izafi olup bu cümlenin dışında kalanlara göredir.

Müslim'in Sahih eserinde, Resulüllah efendimizin bir başka hadis-i şerifi, şöyle anlatılmıştır; Allah ona salât ve selâm eylesin :

— **«Bu dört cümleyi okumam, bana göre; üzerine güneş doğan şeylerden daha sevimli gelir.**

— **Allah, noksan sıfatlardan münezzehtir (Sübhanellah).**

Cümlesini okumak, bir sadakadır.

— **Allah'a hamd olsun (el-hamdü lillah).**

Cümlesini okumak, bir sadakadır.

— **Allah, en büyüktür (Allahü Ekber).**

Cümlesini okumak, bir sadakadır.

— **Allah'tan başka ilâh yoktur (lâ ilâhe illallah).**

Cümlesini okumak, bir sadakadır.»

Hadis-i şerif metninde geçen :

— **«Üzerine güneş doğan şeyler..»**

Tabirinden murad, dünya mallarıdır.

Mesabih şerhi Mefatih'te :
— **«Üzerine güneş doğan şeyler..»**

Cümlesi, şöyle açıklanmıştır :
— Yani : Dünya ve onda bulunan mallar.

Müslim'in Sahih, eserinde, Resulüllah efendimizin şöyle buyurduğu anlatılmıştır; Allah ona salât ve selâm eylesin :

— **«Allah, noksan sıfatlardan münezzehtir. Allah'a hamd olsun. Allah'tan başka ilâh yoktur; Allah en büyüktür.**

Cümlesi, iç içe dört cümleden ibaret olarak tek cümle halinde arşı çevresinde dolanır, bal arıları gibi ses çıkarırlar. Onları kim okumuş ise onu anarlar.»

Bir başka hadis-i şerifinde ise, Resulüllah efendimiz şöyle buyurmuştur; Allah ona salât ve selâm eylesin :

— **«Ümmetim üç sınıftır; şöyleki :**

a) Peygamberlere benzeyenler..

b) Meleklere benzeyenler..

c) Hayvanlara benzeyenler..

Peygamberlere benzeyenlerin bütün gayeleri şudur : Namaz kılmak, oruç tutmak, zekât vermek..

Meleklere benzeyenlerin bütün gayretleri, şu cümleyi okumaktır :

— **Allah, noksan sıfatlardan münezzehtir. Allah'a hamd olsun. Allah'tan başka ilâh yoktur; Allah en büyüktür.**

Dört ayaklı hayvanlara benzeyenlerin bütün gayretleri ise şudur : Yemek, içmek, şehvet arzularını yerine getirmek..»

Açıklamasını yapmakta olduğumuz :

— Allah'tan başka ilâh yoktur. Birdir, ortağı yoktur; mülk onundur. Hamd ona mahsustur. O her şeye gücü yetendir.

Cümlenin on kere okunmasının sebebi; İbn-i Mace'nin Sahih'inde, Sünen-i Neseî'de, İmam-ı Ahmed'in Müsned'inde anlatılan bir hadis-i şerife dayanır. O hadis-i şerifte Resulüllah efendimiz şöyle buyurmuştur; Allah ona salât ve selâm eylesin :

— **«Bir kimse, sabah ve akşam namazını kıldıktan sonra yerinden hareket etmeden on kere :**

— **Allah'tan başka ilâh yoktur. Birdir, ortağı yoktur; mülk onundur. Hamd ona mahsustur. O, her şeye gücü yetendir.**

Diye okursa; onun için on iyilik yazılır, on derece yükseltilir, on kötülüğü silinir.»

Bundan başka, Ebu Davud'un ve İbn-i Mace'nin Sünen'inde, Resulüllah efendimizin şöyle buyurduğu anlatılmıştır; Allah ona salât ve selâm eylesin :

— **«Bir kimse, sabaha girdiği vakit :**

— **Allah'tan başka ilâh yoktur. Birdir, ortağı yoktur; mülk onundur. Hamd ona mahsustur. O, her şeye gücü yetendir.**

Diye okur ise.. bu Ali ve İsmail soyundan bir köle azad etmiş gibi olur. Onun için on iyilik yazılır, on kötülüğü silinir, on derece yükselir. Akşama kadar da, o kimse Yüce Hakkın Rahmaniyet kalesinde şeytanın şerrinden emin olur.

O kimse, bu cümleyi akşama girdiği zaman okur ise.. anlatılan faziletleri alır; sabaha kadar da Yüce Hakkın korumasında bulunur.»

Üstteki hadis-i şeriften anlaşılacağına göre, bu cümleyi bir kere okumak, bir köle azad etmeye bedel olunca; on kere okumak da on köle azad etmeye bedel olur.

Hısn-ı Hasıyn muhtasarında, Müslim Sahih'inden ve Tirmizî Sünen'inden alınan bir hadis-i şerif vardır. Allah, kendisine salât ve selâm eylesin; Resulüllah şöyle buyurmuştur :

— **«Benim okuduğum ve benden önce gelen peygamberlerin okuduğu en güzel cümle şudur :**

— **Allah'tan başka ilâh yoktur. Birdir, ortağı yoktur; mülk onundur. Hamd ona mahsustur. O, her şeye gücü yetendir.**

Her kim, bu cümleyi okursa, İsmail soyundan dört köle azad etmiş gibi olur.»

İmam-ı Gazalî, Kimya-i Saadet, adlı eserinde şöyle yazdı :

— Bu cümlenin fazileti, derviş için çok olmasının sebebi, onun gönlünün karanlık ve siyah olmasından değildir. Yani : Dünya zulmeti ile.. Zira, onun gönlü saf ve berraktır. Bu cümleyi, derviş okurken, o cümle temiz bir tohum gibi olur; tertemiz münbit bir yere bırakılır. Orada, bu cümlenin tesiri çok, verimi bol olur.

O gönül ki, içine dünyanın şehvet arzuları dolmuştur; bu mübarek cümleyi okumak, oraya atılan tohum, çorak yere atılan güzel tohuma benzer. Ne verimi olur, ne de tesiri..

Metne devam edelim :

Melik Cebbar'dan başka ilâh yoktur (Lâ ilâhe illallâh'ül - Melik'ül - Cebbaru).

لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ الْمَلِكُ الْجَبَّارُ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ لَا اِلٰهَ
اِلَّا اللّٰهُ الْعَزِيزُ الْغَفَّارُ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ الْكَرِيمُ السَّتَّارُ لَا اِلٰهَ
اِلَّا اللّٰهُ الْكَبِيرُ الْمُتَعَالُ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ خَالِقُ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لَا اِلٰهَ
اِلَّا اللّٰهُ الْمَعْبُودُ بِكُلِّ مَكَانٍ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ الْمَذْكُورُ بِكُلِّ لِسَانٍ لَا اِلٰهَ
اِلَّا اللّٰهُ الْمَعْرُوفُ بِكُلِّ اِحْسَانٍ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ لَا اِلٰهَ
اِلَّا اللّٰهُ اِيمَانًا بِاللّٰهِ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ اَمَانًا مِنَ اللّٰهِ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ اَمَانَةً
عِنْدَ اللّٰهِ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ
وَلَا نَعْبُدُ اِلَّا اِيَّاهُ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ حَقًّا حَقًّا لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ اِيمَانًا
وَصِدْقًا لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ تَعَبُّدًا وَرِقًّا لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ تَلَطُّفًا وَرِفْقًا
لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ قَبْلَ كُلِّ شَيْءٍ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ بَعْدَ كُلِّ شَيْءٍ لَا اِلٰهَ
اِلَّا اللّٰهُ يَبْقَى رَبُّنَا وَيَفْنَى وَيَمُوتُ كُلُّ شَيْءٍ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ الْمَلِكُ
الْحَقُّ الْمُبِينُ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ الْيَقِينُ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ
الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ الْحَكِيمُ الْكَرِيمُ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ
رَبُّ السَّمٰوَاتِ السَّبْعِ وَرَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ اَكْرَمُ
الْاَكْرَمِينَ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ اَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ حَبِيبُ
التَّوَّابِينَ

Şerh :

İLÂH - MELİK - CEBBAR

Metinde geçen, bazı lafızların manası şöyledir :

İlâh : İbadet edilmeye hakkı olan Yüce Allah..

Melik : Bütün kâinatın sahibi, asaleten mutlak surette hükümdarı..

Cebbar : Kırılanları onaran, eksikleri tamamlayan, dilediğini zorla yaptırmaya gücü yeten..

Melik ve Malik, isimleri sözlükte aynı manaya gelir. Ancak, Fatiha suresinin 3. âyetinde buyurulan :

— **«Din gününün sahibi..»**

Mana açıklanırken, aralarında fark anlatılmıştır. Ona göre :

— Malik..

İsmi şu manayadır :

— Seçme kullar üzerinde dilediği gibi tasarruf eden..

— Melik..

İsmi ise, emir ve yasağa tabi olan cümle kullar üzerinde tasarruf eden, olur.

Metne devam edelim :

Vahid Kahhar'dan başka ilâh yoktur. Aziz Gaffar'dan başka ilâh yoktur. (Lâ ilâhe illallâh'ül - vahid'ül - kahhar. Lâ ilâhe illallâh'ül - aziz'ül - gaffar.)

Şerh :

VAHİD - KAHHAR - AZİZ - GAFFAR

— İlâh..

Kelimesi yukarıda anlatıldı. Diğer güzel isimlerin manaları ise, kısaca şöyledir :

Vahid : Tek; zatında, sıfatlarında, isimlerinde, hükümlerinde asla ortağı, benzeri, dengi olmayan..

K a h h a r : Dilediği gibi yapmak sureti ile her şeye üstün ve hâkim..

A z i z : Alt edilmesi mümkün olmayan alt eden..

G a f f a r : Bağışlaması pek çok olan.. Yani : Hemen her günahı, büyüğünü, küçüğünü; isterse kul, tekrar tekrar günah işlesin, hepsini bağışlar; yeter ki kul, tevbe etsin.

Metne devam edelim :

Kerim Settar Allah'tan başka ilâh yoktur (Lâ ilâhe illallâh'ül - kerim'üs - settar).

Ş e r h :

KERİM - SETTAR

Burada anlatılan iki güzel ismin kısaca manası şudur :

K e r i m : Keremi bol olan.. Hayrı, iyiliği, ikramı çok olan için dahi kullanılan güzel bir isimdir. Nitekim şöyle bir tarif dahi yapılmıştır :

— Kerem, semahettir. Yani : Bolluk, kolaylık..

Burada, daha uygun bir mana vardır; o da :
— Yüce Azim Allah'tan başka ilâh yoktur.

Cümlesindeki manaya benzer, yeri gelince anlatılacaktır; tekrar olmaması için burada anlatılmadı.

— S e t t a r . .

İsminin, kısaca ifade ettiği mana ise şudur :

— Tüm ayıpları tam manası ile örtüp kapatan..

Metne devam edelim :

Kebir Müteal Allah'tan başka ilâh yoktur. Gecenin ve gündüzün yaratıcısından başka ilâh yoktur. Her yerde kendisine ibadet edilen zattan başka ilâh yoktur. Her dilde anılan zattan başka ilâh yoktur. (Lâ ilâhe illallâh'ül - kebir'ül - müteal. Lâ ilâhe illallâhü halik'ul - leyli ve - nehar. Lâ ilâhe illallâh'ul - mabudu bikülli mekân. Lâ ilâhe illallâh'ül - mezkûrü bikülli lisan.)

Ş e r h :

KEBİR - MÜTEAL

Burada geçen, Yüce Allah'ın güzel isimlerinden ikisi mana olarak şöyledir :

K e b i r : Pek büyük.. Yerde ve gökte ondan daha büyüğü olmayan..

M ü t e a l : Yaratılmışlar hakkında aklın mümkün gördüğü her şeyden, her hal ve hareketten pek yüce, temiz..

Görülen canlı ve cansız hemen her şey, Yüce Allah'ı tesbih eder, onu zikreder ve anar; ama, onların dilinden herkes anlayamaz. Bunu anlatan bir beyt şöyledir :

Hemen her sabah çimen kuşları;
Anarlar seni, dilleri ayrı..

Bu mana, İsra suresinin 44. âyetinde şöyle anlatıldı :
— **«Onu tesbih etmeyen hiç bir şey yoktur.»**

Hemen her şey, Yüce Allah'ı bir başka yoldan tesbih eder : Dille, halle.. Hal dili, söz dilinden daha manalıdır.

Dilden, yani : Lisandan murad, değişik lügatler, lehçeler de olabilir. Bu manada Rum suresinin 22. âyeti vardır :
— **«Dillerinizin ve renklerinizin birbirini tutmaması Allah'ın âyetlerindendir.»**

Yani : Varlığına, birliğine, gücüne, kuvvetine delildir.

Metne devam edelim :

Her türlü iyilikle tanınana zattan başka ilâh yoktur. Allah'tan başka ilâh yoktur; o, her an bir iştedir. (Lâ ilâhe illallâh'ül - ma'rufü bikülli ihsan. Lâ ilâhe illallâhü külle yevmin hüve fişe'n.)

Ş e r h :

HER AN BİR İŞ

Yüce Allah'ın her an için bir başka tecellisi vardır. Bu cümle ile, Rahman suresinin 29. âyetine işaret vardır :

— **«O, her an bir iştedir.»**

Bu cümleyi (Arapça aslına göre), kelime-i tevhid ile bağlantı kurmadan manalandırmak gerekir. Tıpkı, şu cümlede olduğu gibi :

— Allah'tan başka ilâh yoktur; Rabbımız baki kalacaktır.

Çünkü :

— A l l a h . .

Lafza-i celâli, Arap dilinde marifedir. Arap dili kurralarına göre de, bir kelime cümlesinin marifeye sıfat olması caiz değildir. Ancak :

— O, her anda bir iştedir..

Cümlesi, şu şekilde gelebilirse, Arap dili kaidesine göre Allah, lafza-i celâline sıfat olur :

— Allahım, ey mekri her an bir işte olan..

Keşşaf'ta şöyle anlatıldı :

— Allah, kendisine salât ve selâm eylesin; Resulüllah efendimiz, Rahman suresinin şu 29. âyetini okudu :

— **«Göklerdekiler ve yerdekiler, hep dileklerini ona sunarlar; o her an bir iştedir.»**

Bu âyet-i kerimede geçen :

— **«Şe'n (iş)..»**

Lafzı ne manaya gelir?.

Diye sordukları zaman da, şöyle buyurdu :

— **«Onun işlerindendir ki : Günahı bağışlar, sıkıntıyı giderir; bir milleti yükseltir, bir milleti de alçaltır.»**

Demişlerdir ki :

— Yüce Allah'ın buyurduğu :

— **«O her bir iştedir..»**

Mana, Yahudîlerin sözünü red içindir. Zira, onlar şöyle dediler :

— Allah, cumartesi günü bir iş görmez.

Metne devam edelim :

Allah'a iman olarak, Allah'tan başka ilâh yoktur. Allah'tan güven dileği ile, Allah'tan başka ilâh yoktur. (Lâ ilâhe illallahü imanen billah. Lâ ilâhe illallâhü emanen minellah.)

Şerh :

Bir kudsî hadis-i şerife Yüce Allah'ın şöyle buyurduğu anlatılmıştır :

— **«Allah'tan başka ilâh yoktur..**

Kelime-i tevhidi kalelerimden biridir; kaleme giren azabımdan emin olur.»

Üstteki metnin ikinci cümlesine şöyle bir mana vermek de mümkündür :

— Allah'tan başka ilâh yoktur.

Kelime-i tevhid cümlesini söylerim; bu cümle, Allah tarafından bir güvence olarak gelmiştir.

Metne devam edelim :

Allah'tan katından gelen bir emanet olarak, Allah'tan başka ilâh yoktur (lâ ilâhe illallah emaneten indellah).

Şerh :

Metinde geçen :

— Emanet..

Lafzı ile anlatılan mana şudur :

— Korunmak üzere bir kimseye bırakılan bir şey..

Bu manaya göre : Kelime-i tevhid, korumaları şartı ile kullara emanet edilmiştir.

Bu emanet işi olağandır. Nitekim, Resulüllah efendimize Allah salât ve selâm eylesin; bir yolcuyu uğurlayacağı zaman, şöyle buyururdu :

— **«Kendisine bırakılanları zay etmeyen Allah'a seni amanet ederim.»**

Metne devam edelim :

Allah'tan başka ilâh yoktur; güç, kuvvet ancak Allah'ındır (lâ ilâhe illallahü ve lâhavle ve lâkuvvete illâ billahi).

Metinde geçen kelimelerden :

— Havl..

Kelimesine şu mana verilmiştir :

— Masiyetleri bırakıp iyiliklere geçmek.. Buna güç verecek olan ancak Allah'tır.

— K u v v e t . .

Kelimesine ise, verilen manâ şudur : Taat üzerinde sebatla durmak.. Bu da bir kuvvet ister ki, ancak Allah verir.

Üstteki manalar, Kut'ul-Kulub, kitabında yazılmıştır.

Bir hadis-i şerifte şöyle buyurulmuştur :

— **«Güç, kuvvet ancak Allah'ındır.**

Cümlesini okumak, doksan derde devadır. Bunların en küçüğü de gamdır.»

Allah kendisine salât ve selâm eylesin; Resulüllah efendimiz, Ebu Musa Eş'arî'ye şöyle buyurmuştur :

— **«Güç kuvvet ancak Allah'ındır.**

Cümlesini okumaya devam et; o, cennet hazinelerinden bir hazinedir.»

Allah, kendisine salât ve selâm eylesin: Resulüllah efendimiz, bir başka hadis-i şerifinde şöyle buyurmuştur :

— **«Güç, kuvvet ancak Allah'ındır.**

Cümlesi, cennet kapılarından bir kapıdır.»

Bazı hadis-i şeriflerde ise, o cümle şöyle anlatılmıştır :

— **«Cennet fidanı..»**

Unutulmamalı ki :

— Güç, kuvvet ancak Allah'ındır.

Cümlesini okumanın, zor işlerin kolaylaştırılmasında, fakirliğin giderilmesinde büyük bir tesiri vardır.

Bir haberde şöyle anlatıldı :

— Allah-ü Taâlâ, arşı yarattıktan sonra, arşı taşıyan melekleri yarattı. O melekler şöyle dediler :

— Rabbımız, bizi hangi iş için yarattın?.

Allah-ü Taâlâ şöyle buyurdu :

— Arşı taşımanız için..

O melekler şöyle dediler :

— Arşı taşımaya kimin gücü yeter?. Zira, senin azametin ve celâlin arş üzerindedir.

Bunun üzerine, Allah-ü Taâlâ şöyle buyurdu :

— Güç, kuvvet ancak Allah'ındır.

Deyiniz ve kaldırınız.

Bunun üzerine melekler :

— Güç, kuvvet ancak Allah'ındır.

Dediler ve arşı kaldırdılar.

Resulüllah efendimiz, bir başka hadis-i şerifinde şöyle buyurmuştur; Allah ona salât ve selâm eylesin :

— «Her gün, yüzkere :

— Güç, kuvvet ancak Allah'ındır..

Cümlesini okuyan kimseye, fakirlik gelmez.»

Bu cümlenin Arapçası okunursa daha iyi olur.

Metne devam edelim :

Allah'tan başka ilâh yoktur; ancak ona ibadet ederiz. Allah'tan başka ilâh yoktur; bu bir gerçektir, bu bir gerçektir.

Allah'tan başka ilâh yoktur; bir iman ve bir gerçek olarak..

Allah'tan başka ilâh yoktur; bir kulluk ve bağlılık olarak..

Allah'tan başka ilâh yoktur; bir lütuf ve şefkat umarak..

(Lâ ilâhe illallahü ve lâna'büdü illâ iyyah. Lâ ilâhe illallahü hakkan hakka. Lâ ilâhe illallahü imanen ve sıdka. Lâ ilâhe illallahü taabbüden ve rıkka. Lâ ilâhe illallâhü talattufen ve rıfka..)

Şerh :

Bu cümleleri okuyan kimse, özet olarak şöyle demektedir :

— Ancak Allah'a ibadet kasdı ile, doğrudan doğruya Hakka inanarak, gerçeği dile getirerek ibadet ehli bir kul olarak :

Anlatıldığına göre, Cafer-i Sadık, bir münacaatında şöyle niyaz etmiştir :

— İlâhi, evleyana lutfettin, seni bildiler; düşmanlarına da lütuf edecek olaydın, seni inkâr edemezlerdi.

Hazret-i Ali'nin bir cümlesi de, şöyledir; Allah ondan razı olsun :

— Allah şeytana mühlet verdi. Şunun için ki : Gazabı hak etsin belâsı tam olsun.

Cafer-i Sadık'ın ve Hazret-i Ali'nin sözleri; metnin son cümlesini açıklamak için buraya alınmıştır. Allah ikisinden de razı olsun.

Metne devam edelim :

Her şeyden önce, Allah'tan başka ilâh yoktur. Her şeyden sonra, Allah'tan başka ilâh yoktur. (Lâ ilâhe ilallahü kable külli şey'in. Lâ ilâhe ilallahü ba'de külli şey'in.)

Şerh :

Bu iki cümleye göre, hemen her şeyden evvel, Yüce Allah'ın varlığı gelir; keza her şeyden sonra da..

Metne devam edelim :

Allah'tan başka ilâh yoktur. Rabbımız baki kalacak, her şey yok olup ölecek. (Lâ ilâhe illallâhü yebka Rabbüna yefna ve yemutü küllü şey.)

Şerh :

Yaratılmışlar iki kısma ayrılır :

a) Canlı görünenler..

c) Cansız görünenler..

Ölüm, daha çok canlılar içindir; yok olmak, yani : Fena bulmak ise, cansız görünenler içindir.

Metne devam edelim :

Allah'tan başka ilâh yoktur; apaçık gerçek Meliktir. Allah'tan başka ilâh yoktur; gerçek melik olduğu kesindir. (Lâ ilâhe illallâh'ül-melik'ül-hakk'ül-mübin. Lâ ilâhe illallâh'ül-melik'ül-hakk'ul-yakin.)

Şerh :

MELİK

Metinde geçen :

— Melik..

İsminin manası daha açık olarak şudur :

— Bütün kâinatın sahibi, asaleten ve kayıtsız şartsız hükümdarı..

Bu durum, kesindir; inandırıcı ve doyurucu delillerle sabittir.

Metne devam edelim :

Allah'tan başka ilâh yoktur; Aliyy Azim'dir (Lâ ilâhe illallâh'ül-aliyy'ül-aziym).

Şerh :

ALİYY - AZİM

Burada Yüce Allah'ın iki güzel ismine işaret edilmelidir; onlar manaları ile şöyledir :

Aliyy : Pek büyük, yüce; bütün yaratılmışlardan üstün..

Aziym : Pek azametli; gerçek manası ile büyük..

Metne devam edelim :

— Allah'tan başka ilâh yoktur; Hakiym Keriym'dir (Lâ ilâhe illallâh'ül-hakiym'ül-keriym).

Şerh :

HAKİM - KERİM

Burada dahi Yüce Allah'ın iki güzel ismine işaret edilmelidir ki, manaları ile şöyledir :

Hakiym : Hemen her işi bir mana taşıyan; her işi yerli yerince yapan..

Keriym : Keremi, ihsanı bol.. Kullara iyiliği çok; hem de çoktan çok..

Metne devam edelim :

Allah'tan başka ilâh yoktur; yedi kat semaların Rabbıdır, büyük arşın Rabbıdır. Allah'tan başka ilâh yoktur; keremliler keremlisidir. (Lâ ilâhe illallâhü rabb'üs-semavat'is-seb'i ve rabb'ül-arş'il-azim. Lâ ilâhe illallâhü ekrem'ül-ekremin.)

Şerh :

Şeyh Şiblî bu manada şöyle bir açıklama yaptı :

— Keremliler keremlisi :

Sıfatı, öyle bir zata verilir ki; bir şahsa ait bir günahı bağışladığı zaman, o türden işlenen bütün şahısların günahını bağışlar..

Metne devam edelim :

Allah'tan başka ilâh yoktur; merhametliler merhametlisidir (lâ ilâhe illallâhü erham'ür-rahimin).

Şerh :

Müstedrek Sahih'inde anlatıldığına göre, Resulüllah efendimiz şöyle buyurmuştur; Allah ona salât ve selâm eylesin :

— «Allah tarafından tayin edilen bir melek vardır; bu melek :

— Ey merhametliler merhametlisi (ya erham'er-rahimiyn).

Cümlesini okuyan üzerine tayin edilmiştir. Buna göre, ne zaman bir kimse :

— Ey merhametliler merhametlisi..

Diye niyaz edecek olsa, hemen o melek şöyle söyler :

— Merhametliler merhametlisi sana bakıyor; ne dileğin varsa dile..»

Bu manada, daha geniş bir açıklama bundan önce de yapıldı.

Metne devam edelim :

Allah'tan başka ilâh yoktur; tevbekârları sever (lâ ilâhe illallâhü yühibb'üt-tevvabin).

Şerh :

TEVBE

Burada Yüce Allah'ın tevbekârları sevdiğine işaret edilmektedir. Bu mana Bekara suresinin 222. âyetinde anlatıldı :

— «Allah tevbekârları sever.»

Metindeki cümleye, bu âyet-i kerimenin manasının işaretine bakılarak şöyle bir mana verilir :

— Allah, tevbekârların sevgilisidir; çünkü, dileklerini yerine getirir.

Bir kimse, Yüce Hakkı seviyorsa; nefsinin uygunsuz isteklerinden geçip Yüce Hakkın emirlerine tutunmalı. Aksi halde Yüce Hakkı sevmiş

olamaz. Zira, bir kuldaki Yüce Hakkı sevmenin alâmeti; Yüce Hakkın emirlerini yerine getirmektir.

Bir kudsî hadiste, Yüce Allah'ın şöyle buyurduğu anlatıldı :

— **«Beni ananlar, benimle meclis kurmuş olurlar. Onlar bana itaat etmiş, ikramıma nail olmuşlardır.**

Bu arada, bana karşı masiyet işleyenleri de ümitsizliğe düşürmem; tevbe ederlerse onları severim. Tevbe etmezlerse.. onların tabibiyim; onları belâlara çarptırırım.»

Metne devam edelim :

Allah'tan başka ilâh yoktur; çaresizlere merhametlidir (lâ ilâhe illallâhü rahim'ül-mesakiyn).

Şerh :

FAKİRLER

Yüce Allah'ın rahmeti ve merhameti, onun nimetinden ve ikramından ibarettir.

Bir haberde şöyle anlatıldı :

— Fakirler ve dünyadaki zavallı kimseler, kıyamet günü Yüce Hakkın huzuruna çıktıkları zaman; Yüce Allah, dostunun hakkını yerine getiremeyen bir kimse gibi, o fakir ve zavallı kullarına şöyle buyuracaktır :

— Ey benim fukara kullarım, benim, dünya hayatında size bir şey vermeyişimin sebebi, sizin onlara lâyık olmamanızdan ötürü değildir. Dünya düşük bir şeydi, sonra yetersizdi; size de lâyık değildi. İşte, bugün size yüksek derecenizi açıklıyorum; bu, sizin için büyük ikram ve nimettir şöyleki : Kıyamet meydanını gezip bakın; size dünyada bir lokma ekmek veren herkesi bağışladım, hemen onların ellerinden tutun ve birlikte cennete götürün.

Metne devam edelim :

Allah'tan başka ilâh yoktur; sapıtanlara hidayet edendir (lâ ilâhe illallâhü hadiy'ül-mudiliyn).

Allah'tan başka ilâh yoktur; şaşıranların delilidir (lâ ilâhe illallâhü delil'ül-hairiyn).

Allah'tan başka ilâh yoktur; korkanların güvencesidir (lâ ilâhe illallâhü eman'ül-haifiyn).

لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ رَاحِمُ الْمَسَاكِيْنِ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ هَادِى الْضَّلِّيْنَ
لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ دَلِيْلُ الْحَائِرِيْنَ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ اَمَانُ الْخَائِفِيْنَ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ
غِيَاثُ الْمُسْتَغِيْثِيْنَ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ خَيْرُ النَّاصِرِيْنَ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ خَيْرُ
الْحَافِظِيْنَ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ خَيْرُ الْوَارِثِيْنَ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ خَيْرُ الْحَاكِمِيْنَ
لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ خَيْرُ الرَّازِقِيْنَ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ خَيْرُ الْفَاتِحِيْنَ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ
خَيْرُ الْغَافِرِيْنَ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ خَيْرُ الرَّاحِمِيْنَ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهُ
وَصَدَقَ وَعْدَهُ وَنَصَرَ عَبْدَهُ وَاَعَزَّ جُنْدَهُ وَهَزَمَ الْاَحْزَابَ وَحْدَهُ
وَلَا شَيْءَ بَعْدَهُ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ اَهْلُ النِّعْمَةِ وَلَهُ الْفَضْلُ وَلَهُ الثَّنَاءُ
الْحَسَنُ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ عَدَدَ خَلْقِهِ وَزِنَةَ عَرْشِهِ وَرِضَاءَ نَفْسِهِ
وَمِدَادَ كَلِمَاتِهِ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ صَاحِبُ الْوَحْدَانِيَّةِ الْفَرْدَانِيَّةِ
الْقَدِيْمِيَّةِ الْاَزَلِيَّةِ الْاَبَدِيَّةِ الَّذِى لَيْسَ لَهُ صِدٌّ وَلَا نِدٌّ وَلَا شِبْهٌ وَلَا
شَرِيْكٌ يُحْيِى وَيُمِيْتُ وَهُوَ حَيٌّ لَا يَمُوْتُ بِيَدِهِ الْخَيْرُ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ
شَيْءٍ قَدِيْرٌ وَاِلَيْهِ الْمَصِيْرُ هُوَ الْاَوَّلُ وَالْاٰخِرُ وَالظَّاهِرُ
وَالْبَاطِنُ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيْمٌ لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيْعُ
الْبَصِيْرُ حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيْلُ نِعْمَ الْمَوْلٰى وَنِعْمَ النَّصِيْرُ

Allah'tan başka ilâh yoktur; darda kalanların yardımına erişendir (lâ ilâhe illallâhü gıyas'ül-müstağiysiyn).

Allah'tan başka ilâh yoktur; yardımcıların hayırlısıdır (lâ ilâhe illallâhü hayr'ün-nasıriyn).

Şerh :

Bekara suresinin 48. âyetinde buyurulan

— **«Onlara yardım da edilmez.»**

Mananın tefsiri yapılırken, şöyle bir açıklama yapılmıştır :

— Yardım demeğe gelen, nusret ve muunet manaları değişiktir; nusret daha özel bir mana taşır.

Nusret, bir zararın def'edilmesi şanındadır; muunette böyle bir mana yoktur.

Metinde geçen manaya göre, Yüce Allah zarara karşı yardım edenlerin hayırlısıdır. Zira, tüm zarardan koruyanların koruması, Yüce Allah'ın koruması, yardım etmesi karşısında hiç sayılır.

Bundan başka, Yüce Hakkın zarardan koruması, bir ard niyete bağlı değildir; bunun için de, Yüce Allah, yardım edenlerin hayırlısıdır.

Yüce Allah'ın yardımı, zarardan koruması kendi zatının kuvveti iledir. Ama, başkalarının yardımı, Yüce Hakkın verdiği başarı nisbetindedir. Bu da, Yüce Hakkı, yardım edenlerin hayırlısı olarak bize anlatır.

Şu dahi, Yüce Hakkın yardım edenlerin hayırlısı olduğunu anlatır ki : Ettiği yardım, zatına hiç bir zorluk vermez.

Metne devam edelim :

Allah'tan başka ilâh yoktur; zira koruyanların hayırlısıdır (lâ ilâhe lallâhü hayr'ül-hafıziyn).

Şerh :

Yüce Hakkın, koruyucuların hayırlısı olduğu manasında şöyle anlatıldı :

— Bir şey Yüce Hakkın koruması altına girer ise.. o, tam manası ile afattan korunur; hiç kimsenin ona müdahele etmeye mecali olmaz.

Ama, başkalarının koruması anlatıldığı gibi değildir.

Sonra, Yüce Hakkın koruması, kendisi için bir zorlamayı gerektirmez. Nitekim, bu manada gelen Bekara suresinin 255. âyetinde şöyle bir mana vardır :

— **«Yeri ve semaları korumak, ona yorgunluk vermez.»**

Başkaları, elbetteki bir şeyi korumakta zorluk çekerler.

Bunlardan başka, Yüce Hak, bir şeyi korurken, kendisine ne unutmak gelir, ne de bir gaflet arız olur.

Ama, başkalarının, yani : Mahlukatın koruma durumları hiç de anlatıldığı gibi değildir.

Metne devam edelim :

Allah'tan başka ilâh yoktur; varislerin hayırlısıdır. (Lâ ilâhe illallâhü hayr'ül - varisiyn).

Şerh :
Burada :

— Varis..

Tabirinden murad, ölüp gidenin bıraktığı kendisine kalan kimsedir. Buna göre şöyle bir açıklama yapmak mümkündür :

— Cümle mal mülk sahipleri fani olup gideceklerdir; neleri varsa hepsi Yüce Allah'ın zatına kalacaktır. Nitekim, bu manada, Kasas suresinin 88. âyeti şöyledir :

— **«Yüce Allah'ın zatından başka her şey, yok olmaya yüz tutmuştur.»**

Aynı manayı teyid eden Âl-i İmran suresinin 180. âyeti ise şöyledir :
— **«Semaların ve yerin mirası Allah'ındır.»**

Yüce Allah için :
— Varislerin hayırlısı..

Tabirinin kullanılması, şu manaya olsa gerek :

— Her mirasa konan, kendisine miras bırakandan sıra ile alır; kendisi de bir başkasına bırakacaktır. Ama, Yüce Allah, asaleten o malın sahibidir; aldığı belli bir zaman için değildir. Çünkü, her şey, aslında zatına aittir.

Yine Âl-i İmran suresinin 129. âyetinde şöyle buyuruldu :

— **«Göklerdeki şeyler, yerdeki şeyler Allah'ındır.»**

Yüce Allah'ın :

— Varislerin hayırlısı..

Manasında şöyle bir açıklama yapmak da mümkündür :

— Bir kimsenin malına varis olan, onun çoluk çocuğuna bakmak zorunda değildir; ama Allah-ü Taâlâ, ölen kimsenin varını aldığı ve almadığı zaman, onun çoluk çocuğuna sahip olur : Yedirir, içirir, doyurur ve giydirir.

Hud suresinin 6. âyeti, bu manayı anlatır :

— **«Yeryüzündeki her canlının rızkını vermek, Allah'a kalan bir durumdur.»**

Sonra, Yüce Allah'ın hayırlı varis olduğu manasında şöyle bir açıklama yapmak da mümkündür :

— Çokları var ki, ölen kimsenin mirasına konarlar; ama onun için ne bir sadaka verirler, ne de onun bağışlanmasını dilerler..

Yüce Allah'a gelince, ölenin malından hiç bir şey almaz; hal bu iken, ona rahmet eyler ve bağışlar. Yüce Allah'ın, pek bağışlayıcı ve rahmet edici olduğu Nisa suresinin 96. âyetinde şöyle anlatıldı :

— **«Allah, çok çok bağışlayıcı ve çok çok esirgeyicidir.»**

Metne devam edelim :

Allah'tan başka ilâh yoktur; hâkimlerin hayırlısıdır (Lâ ilâhe illallâhü hayr'ül - hâkimiyn).

Şerh :
Bu manayı şöyle açıklamak mümkündür :

— Yüce Allah, verdiği hükümde yanılmaz, hata etmez. Sonra, verdiği hükümde rüşvetle hüküm de vermez.

Burada, şöyle bir açıklama dahi vardır :

— Yüce Allah, kıyamet günü, iki kişi arasında hüküm verir : Biri zalimdir, diğeri de mazlum..

Zalime ettiği zulmü açıklar. Bu arada, mazluma da cennette o kadar derece verir ki : Zalimden razı eder. Böylece, zalim de kurtulmuş olur.

Metne devam edelim :

Allah'tan başka ilâh yoktur; rızık verenlerin hayırlısıdır (lâ ilâhe illallâhü hayr'ür - razikıyn).

Şerh :

Başkaları, surette rızık veren, olarak görünür; ama gerçekte asıl rızık veren Yüce Hak'tır. Zira, Yüce Hakkın zatından başka kim rızık verecek olsa, Yüce Hakkın malından verir.

Kullardan herhangi bir kimse, birine yiyecek, içecek bir şey verecek olsa; verdiği kimseden ters bir davranış gördüğü zaman, hemen verdiğini keser, artık ona bir şey vermez. Yüce Allah'a gelince; rızkını hemen herkese verir : Fasıkına, kâfirine, asisine.. hiç birinden eksik etmez.

Burada şöyle bir açıklama da getirilmiştir :

— Bazı kimseler, verdiği rızka, zaman gelir ki, kendisi muhtaç olur; verdiğini geri almak da ister. Ama, Yüce Allah'ın hiç bir şeye ihtiyacı yoktur ki, verdiğini geri alsın.

Metne devam edelim :

Allah'tan başka ilâh yoktur; fatihler hayırlısıdır (lâ ilâhe illallâhü hayr'ül - fatihiyn).

Şerh :

Bu cümle, A'raf suresinin 89. âyetinden alınmıştır; orada duâ makamında şöyle buyurulmaktadır :

— **«Rabbımız, milletimizle aramızı hakkiyle fetheyle; zira sen, fatihler hayırlısısın.»**

FATİH

Bu âyet-i kerimede geçen :

— **«Fatih..»**

İsmini iki şekilde yorumlamışlardır; şöyleki :

a) Fatih, füttah kökünden gelir. Yani : FA harfinin ötresi ile.. Buna göre ifade ettiği mana şudur : Hükûmet.. Buna göre :

— Fatih..

Demenin manası şudur : Hâkim..

b) Fatih, fetih kökünden gelir. Yani : FA harfinin üstün harekesi ile.. Buna göre :

— F e t i h . .

Derken, şu manalar akla gelir : Müşkili çözmek, iki karışık işin arasını belirlemek.. Bu manada şu deyiş vardır :

— Fettah-ı Müşkilât (müşkilleri çözen)..

Buna göre, özet mana şu olur : Açıklayan, ayırd eden, çözen..

Burada, her iki manayı vermek de yerindedir. İlk manaya alınacak olursa, bir üstteki metinle tekrar edilmiş olur..

Ancak, bir başka mana daha vardır ki, buraya gayet münasiptir. Bu mana da :

— F a t i h . .

İsminin f e t h , kökünden gelişine göredir; ifade ettiği mana şudur : Açmak.. İster şüpheli bir işi açıklığa kavuşturmak olsun, isterse başka bir şeyi açmak olsun.. Şu cümle, bu manayı anlatır :

— Ey fettah, (açıcı) kalbimin kapısını fethet (aç)..

Kamer suresinin 11. âyetinde buyurulan :

— **«Gök kapılarını fethettik (açtık).»**

Manası da bu yoldadır.

Şimdi, bu son verilen manaya göre, Yüce Hakkın :

— F a t i h l e r h a y ı r l ı s ı . .

Olduğu şu şekilde yorumlanabilir :

— Hak yolcusu saliklere melekût, ceberut yolunu, lâhut kapısını açar. Yüce Hak'tan başka hiç kimsenin fethi, bu mertebeye ulaşamaz. Yüce Hakkın açtığını da hiç kimsenin bozup değiştirmeye gücü yetmez.

Haliyle, başkaları için, üstteki mana yerinde sayılmaz.

Kaldı ki, Yüce Hak, bu işte, başkalarına muhtaç değildir; ama, özellikle bu türlü bir açma söz konusu olunca, hemen herkes, her şey, Yüce Hakka muhtaçtır.

Metne devam edelim :

Allah'tan başka ilâh yoktur; bağışlayanlar hayırlısıdır (lâ ilâhe illallâhü hayr'ül - gafirin).

Şerh :

GÜNAH

Bu cümledeki :

— Bağışlayanlar hayırlısı..

Tabirine bakarak, şöyle bir soru sorulabilir :

— Yüce Allah'tan başka bir bağışlayıcı mı var ki?. Elbette yoktur; onun için böyle bir tabir caiz değildir. Zira, günahı bağışlamak sadece Allah'a mahsustur.

Nitekim, Âl-i İmran suresinin 135. âyeti bu manayadır :
— **«Allah'tan başka, günahları kim bağışlayabilir ki?.»**

Burada geçen istifhamın manası inkâr olup şu demeğe gelir :

— Allah'tan başka hiç kimse, günahları bağışlayamaz.

Aynı durum, eserlerde yazılı duâların birinde şöyle geçer :
— Allahım, günahlarımı bağışla; çünkü, senden başka günahları bağışlayacak kimse yoktur.

Üstteki soruya iki şekilde cevap vermek mümkündür :

— Günahlar iki çeşittir; şöyleki :

a) Kul ile, Yüce Allah arasındaki günah..

b) İki kul arasındaki günah..

Birinci manadaki bağışlama, sadece Yüce Allah'a mahsustur; kulun, zatına karşı işlediği günahı, ancak zatı bağışlar..

İkinci manadaki bağışlama durumunu da, Allah-ü Taâlâ, hak sahibine bırakmıştır. Ona izin vermiştir ki : Dilerse bağışlaya, dilemezse bağışlamaya.. Yani : Zulme uğrayan, dilerse zalimi bağışlayabilir, dilemezse bağışlamaz. Bu arada, zalimi bağışlaması için de, mazlumu teşvik etmiştir. Bu mana, Şura suresinin 43. âyetinde şöyle anlatıldı :

— **«Bir kimse, sabırlı olur ve bağışlar ise.. şüphe edilmeye ki, bu kimsenin yaptığı en faziletli işler arasında sayılır.»**

Maalim-i Tenzil'de böyle yazılmıştır.

Şu cümle de aynı manayı teyid eder :

— **Allah'tan başka ilâh yoktur; Aziz Gaffar'dır (lâ ilâhe illallâh'ül - aziz'ül - gaffar)..**

AZİZ - GAFFAR

Bu cümle, bundan önceki cümle ile bir manada aynı sayılır; ama **az** değişikliği vardır. Burada geçen, Yüce Allah'ın iki güzel ismine mana verdikten sonra, yapılan yorumlara geçelim.

A z i z : Alt edilmesi mümkün olmayan alt edici..

G a f f a r : Bağışlaması pek bol olan Yüce Allah..

Yüce Hak, kendi hakkını bağışlayabilir; ama hiç kimse, Yüce Hakka ait olan bir hakkı, kendi kendine bağışlama yetkisine sahip değildir. Hiç şüphe edilmeye ki, Allah hakkı en büyük haklar arasındadır; dolayısı ile, onun bağışlanması için en büyük bağışlamak ve en büyük bağışlayıcı gerekir. Bu da, gaffar isminin sahibi Yüce Zat'tan başkası olamaz.

Yüce Hak, bir kimseye bağışlama başarısı vermeyince, onun zalimi bağışlamaya gücü yetmez.

Sonra, bu mübalağa ile bağışlamanın manasında; Yüce Hakkın, bağışladıktan sonra merhamet edeceği dahi vardır. Nitekim, Kur'an'ın pek çok âyetlerinde, mağfiretle rahmet, birarada gelmiştir. Buna göre, Yüce Allah, bağışlayanların en iyisi ve hayırlısı sayılır.

Metne devam edelim :

Allah'tan başka ilâh yoktur; merhametliler hayırlısıdır (lâ ilâhe illallâhü hayr'ür - rahimiyn).

Ş e r h :

Allah-ü Taâlâ'nın rahmetinin hayırlı oluşu; yaratılmışlardan merhamet duygusu taşıyanlara bakınca, açıkça anlaşılır.

Sonra, Yüce Hakkın rahmeti, ihsandan ve nimetten ibarettir. Yüce Hakkın, maddî ve manevî nimetinin ve ihsanının haddi hesabı yoktur. Dille onları anlatıp bitirmek mümkün değildir.

Nahl suresinin 18. âyeti, bunu teyid eder :

— **«Allah'ın nimetlerini ayrıntılara girmeden dahi sayacak olsanız, sayıp tüketemezsiniz.»**

Metne devam edelim :

Allah'tan başka ilâh yoktur; tektir, vaadini gerçekleştirdi, kuluna yardım etti, Ahzab'ı tek başına bozguna uğrattı. Ondan sonra bir şey yoktur.

(Lâ ilâhe illallâhü vahdehu ve sadaka va'dehu ve nasara abdehu ve hezem'el - Ahzabe vahdehu ve lâşey'e ba'dehu.)

Şerh :

AHZAB

Bu metinde geçen :

— Ahzab..

Tabiri ile, kâfirler güruhu anlatılır. Bu manada, şöyle anlatıldı :

— Kureyş ve Gatfan kabileleri ile, Kurayza ve Nadıra Yahudîleri biraraya geldiler.

Allah, kendisine salât ve selâm eylesin, Resulüllah efendimize karşı birleştiler; savaşmak üzere Medine-i Münevvere'ye doğru yola çıktılar.

Onların geleceğini haber alan Resulüllah efendimiz —Allah ona salât ve selâm eylesin— ashabı ile bir danışma meclisi kurdu; Allah onlardan razı olsun.

Bundan sonra, Medine-i Münevvere çevresine hendek kazdılar.

O kâfirler geldiler; hendeği geçemediler; bir ay kadar Medine-i Münevvere'yi kuşattılar.

Bundan sonra, Resulüllah efendimiz —Allah, ona salât ve selâm eylesin— onların aleyhine şöyle duâ etti :

— **«Allahım, ey kitabı indiren, çabuk hesap gören; ahzabı bozguna uğrat. Allahım, onları perişan et.»**

Bunun üzerine, bir gece Yüce Sübhan Hak, zavallı düşman üzerine şiddetli soğuk bir rüzgâr gönderdi. Çadır iplerini kopardı, direklerini söküp devirdi, ateşlerini söndürdü, kapkacaklarını kırdı.

Mümin askerlerin safı tarafından dahi melekler tekbir getirmeye baş-

layınca, onların kalblerine korku düştü. Hiç bir vuruşma olmadan, perişan olup gittiler.

Şevahid-i Nübüvve, adlı kitapta yazıldığına göre; bu şiddetli soğuk rüzgârdan sonra dehşetli bir kasırga çıktı ki : Taşları yerinden söküp götürdü. Öyle bir kum fırtınası oldu ki : Kalkanlarını siper etmelerinin faydası olmadı.

Bundan sonra, yenik düştüler; duramadılar, kaçıp gittiler.

Yüce Hak, Kelâm-ı Kadim'inin Ahzab suresinin 9. âyetinde şöyle anlattı :

— **«Ey iman edenler, üzerinizde bulunan, Allah'ın nimetlerini anın. Şöyleki : Bir keresinde size ordu gelmişti; onların üzerine öyle bir rüzgâr ve öyle bir ordu gönderdi ki, öylesini hiç görmediniz.»**

Metne devam edelim :

Allah'tan başka ilâh yoktur, tüm nimetlerin sahibidir. Esasta fazilet onundur. Güzel övgü, onundur. (Lâ ilâhe illallâhü ehl'ün - nimeti ve leh'ül - fazlü ve leh'üs - sena'ül - haseni.)

Şerh :

Esasta fazilet ve ihsan Yüce Allah'ın zatına hastır.

Allah-ü Taâlâ, bazı kullarına, dünyada iken, fazlı ile muamele eder. Âhirette ise, adaleti ile de muamele eder, ama fazilet tarafı ağır basar. Zira, adaleti ile tam muamele edecek olsa, hiç kimse kurtulamaz. Bu manada, Ehl-i Sünnet'in inancı şu cümle ile tesbit edilmiştir :

— Allah-ü Taâlâ, eğer kullarına sevap ihsan ederse; bu, onun fazlıdır. Eğer kullarına ceza kesip azap edecek olursa, bu da onun adaleti ile olur.

Eğer bir kimsede bir fazilet görülüyorsa, bu fazilet onda emanettir; esas sahibi Allah'tır.

Metne devam edelim.:

Allah'tan başka ilâh yoktur; yarattıklarının sayısı, arşının ağırlığı, zatının zatından rızası, kelimelerin mürekkebi kadar. (Lâ ilâhe illallâhü adede halkihi ve zinete arşihi ve rızae nefsihi ve midade kelimatih.)

Şerh :

Bu cümleleri okuyan kimse, âdeta, şöyle demek ister :

— Bitip tükenmeyecek kadar çok kelime-i tevhid okurum; o kadar okumuş gibi sevap dilerim.

Zira, Yüce Allah'ın yarattıkları sayıya, hesaba gelmeyeceği gibi, arşının ağırlık ölçüsü de bilinmez.. Onun zatından hoşnutluğunun ölçüsünü kim tayin edebilir ki.. Hele kelimelerinin mürekkebi.. Bu kelimelerin yazılması için, denizlerin suyu da kâfi gelmez. Bu manada, Kehif suresinin 109. âyeti şöyledir :

— **«De ki, Rabbımın sözlerini yazmak için bütün denizler mürekkeb olsa, Rabbimin sözleri tamamlanmadan denizler tükenir. İsterse onun bir misli daha yardımcı getirmiş olalım.»**

Metinde geçen, Arapça :

— M i d a d . .

Kelimesi üstteki açıklama, Şeyh Ekmel'in olup Şerh-i Meşarık'ta geçer. Açıklamasının bundan sonraki kısmına şöyle devam ediyor :

— M i d a d . .

Kelimesi masdar dahi olabilir ki, o zaman kelimelerin midadı ilâhî feyz olur. Bu feyiz dahi, hemen her şahsa tek tek gelir, yeteri kadar verilir.

Metne devam edelim :

Allah'tan başka ilâh yoktur; vahdaniyet ve ferdaniyet sahibidir (lâ ilâhe illallâhü sahib'ül - vahdaniyet'ül - ferdaniye).

Ş e r h :

VAHDANİYET - FERDANİYET

Metinde geçen :

— Vahdaniyet ve ferdaniyet..

İsimleri, ifadeyi güçlendirmek için getirilmiştir; aslında ikisi bir manaya olup şu demeğe gelir :

— T e k . .

Şayet tekrar olduğu görüşüne katılmaz, isek, birini zata, birini de sıfatlara vermemiz gerek. Böyle olunca, mana şöyle olur :

— V a h d a n i y e t . .

Kelimesinden murad; hiç bir şekilde Yüce Hakkın zatı için, bölünüp parçalanma olmayacağıdır.

— F e r d a n i y e t . .

Kelimesinden murad ise, Yüce Hakkın zatında birkaç tane veya birçok olmanın hiç bir şekilde mümkün olmadığıdır.

Üstteki özet manadan yola çıkıldığı zaman; deriz ki :

— Yüce Hakkın zatı için bir terkib, bir takdir olamayacağına, hiç bir şekilde bölünme ve parçalanma kabul etmeyeceğine :

— Vahdaniyet sahibi..

Sözümüz bir işarettir. Yine deriz ki :

— Yüce Hakkın ortaktan ve bir benzeri bulunmaktan yana yüce oluşuna, hakikatta zatının birkaç tane veya birçok oluşundan beri olmasına :

— Ferdaniyet sahibi..

Sözümüz bir işarettir.

İmam-ı Gazali'nin bir eseri olan Kavaid-i Akaid, adlı eserin şerhinde bazı değerli zatlar şöyle yazmışlardır :

— V a h d e t . .

Tabiri kullanılırken, bundan murad olan mana, bölünüp parçalanmanın olmayacağıdır. Çoğunlukla :

— V a h i d . .

Tabiri bu manada kullanılır.

Sonra, birkaç tane olmak, çokça olma durumunun saf dışı edilmesi ise, çoğunlukla :

— F e r d . .

Tabiri ile olur.

İşte, o değerli zatların anlattıkları bu kadar..

Metne devam edelim :

Aynı zamanda, kadimiyet, ezeliyet, ebediyet sahibidir. (el-kadimiyet'il - ezeliyet'il - ebediyeti.)

Şerh :

KADİMİYET - EZELİYET - EBEDİYET

Bu metin cümlesinde geçen lafızların özet olarak manaları şöyledir :

Kadimiyet : Geçmişinde bir yokluk, bir boşluk yoktur.

Ezeliyet : Yüce Hakkın sıfatlarında dahi, eskilerde bir yokluk ve bir boşluk yoktur.

Ebediyet : Yüce Hakkın zatında ve sıfatlarında dahi, ileriye dönük bir boşluk ve yokluk olmayacaktır.

Metne devam edelim :

Öyle bir zattır ki; zıddı, niddi, şibhi ortağı yoktur. Diriltir, öldürür. Kendisi diridir, ölmez. Hayır elindedir. Kendisi, her şeye gücü yetendir. Dönüş onadır.

(Ellezi leyse lehu zıddun ve lâniddün ve şibhün ve lâşeriykün yuhyi ve yimiytü ve hüve hayyün lâyemutü biyedih'il - hayru ve hüve alâ külli şey'in kadirün ve ileyh'il - masiyr.)

Şerh :

ZIDD - NİDD - ŞİBH

Üstteki metinde geçen, bazı kelimelerin manalarını kısaca biraz daha açalım :

Zıdd : Ülûhiyet davasında, kendi arzusunun aksine hareket eden bir varlık.

Nidd : Onunla denk; hem de emrini tutmayacak, arzu ettiğinin aksini yapacak bir varlık..

Şibh : Yüce Hakkın sıfatına benzer sıfatlarda hiç bir varlık olamaz.

Metne devam edelim :

Evvel, âhir, zâhir, batın odur. O, her şeyi bilendir. Onun bir benzeri yoktur; duyan ve işiten odur. Allah bize yeter; pek güzel bir vekildir. Ne güzel Mevlâ, ne güzel yardımcı..

(Hüv'el - evvelü vel - âhirü vez - zâhirü vel - batınü ve hüve bikülli şey'in alim. Leyse kemisli şey'ün ve hüv'es - semiul - basiyr. Hasbünellâhü ve ni'm'el - vekilü ni'm'el - mevlâ ve ni'm'el - nasıyr.)

Şerh :

Bu metinde gelen :

— Allah bize yeter, pek güzel vekildir. Ne güzel Mevlâ ne güzel yardımcı..

Cümlesini, üç kere tekrarda fayda vardır. Bunun inceliği manasında şöyle anlatıldı :

— Cümle sıkıntılı işlerin çözümünde, bu cümlenin bütün halinde tekrar edilmesinin çok yararı vardır; denenmiştir. Bu manada şöyle anlatıldı :

— İbrahim aleyhisselâm, Nemrud'un ateşine atıldığı zaman şöyle okudu :

— Allah bize yeter; pek güzel bir vekildir.

Bunun üzerine, Yüce Hak; ona ateşi, gülistan eyledi.

Ebu Davud'un Sünen'inde geldiğine göre, Resulüllah efendimiz bir hadis-i şerifinde şöyle buyurdu; Allah ona salât ve selâm eylesin :

— «Seni bir şey alt edecek olursa.. hemen şu cümleyi oku :

— Allah bize yeter; pek güzel vekildir.»

Metne devam edelim :

Rabbımız, bağışlamana sığınırız, dönüş sanadır (guraneke rabbena ve ileyk'el - masiyr).

Allahım, verdiğine kimse engel olamaz; engel olduğuna da kimse bir şey veremez (Allahümme lâmania lima a'tayte ve lâmu'tiye lima mena'te).

Şerh :

Burada şöyle bir soru sorulabilir :

— Verilen bir şeye engel olmak nasıl olur?. Zira, engel olmak, verilmeden önce olması gerekir.

Bunun için şu cevabı veririz :

— Bu veriş, ezelî takdire bağlı bir veriştir. Buna göre, mana şu olur :

غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَاِلَيْكَ الْمَصِيرُ اَللّٰهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا اَعْطَيْتَ وَلَا مُعْطِيَ
لِمَا مَنَعْتَ وَلَا رَادَّ لِمَا قَضَيْتَ وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ
سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَلِيِّ الْاَعْلَى الْوَهَّابِ سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَلِيِّ الْاَعْلَى
الْكَرِيمُ الْوَهَّابِ سُبْحَانَكَ مَا عَبَدْنَاكَ حَقَّ عِبَادَتِكَ
سُبْحَانَكَ مَا عَرَفْنَاكَ حَقَّ مَعْرِفَتِكَ سُبْحَانَكَ مَا ذَكَرْنَاكَ
حَقَّ ذِكْرِكَ سُبْحَانَكَ مَا شَكَرْنَاكَ حَقَّ شُكْرِكَ سُبْحَانَ اللّٰهِ
الْاَبَدِيِّ الْاَبَدِ سُبْحَانَ اللّٰهِ الْوَاحِدِ الْاَحَدِ سُبْحَانَ اللّٰهِ الْفَرْدِ
الصَّمَدِ سُبْحَانَ اللّٰهِ رَافِعِ السَّمٰوَاتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ سُبْحَانَ اللّٰهِ
بَاسِطِ الْاَرَضِينَ بِلَا سَنَدٍ سُبْحَانَ اللّٰهِ الَّذِي لَمْ يَتَّخِذْ صَاحِبَةً
وَلَا وَلَدًا سُبْحَانَ اللّٰهِ الَّذِي لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا اَحَدٌ
سُبْحَانَ الْمَلِكِ الْقُدُّوسِ سُبْحَانَ ذِي الْمُلْكِ وَالْمَلَكُوتِ سُبْحَانَ
ذِي الْعِزَّةِ وَالْعَظَمَةِ وَالْقُدْرَةِ وَالْهَيْبَةِ وَالْجَلَالِ وَالْجَمَالِ
وَالْكَمَالِ وَالْبَقَآءِ وَالثَّنَآءِ وَالضِّيَآءِ وَالْآلَآءِ وَالنَّعْمَآءِ
وَالْكِبْرِيَاءِ وَالْجَبَرُوتِ سُبْحَانَ الْمَلِكِ الْمَعْبُودِ سُبْحَانَ
الْمَلِكِ الْوُجُودِ سُبْحَانَ الْمَلِكِ الْخَالِقِ الْحَيِّ الَّذِي لَا يَنَامُ وَلَا يَمُوتُ

— Allahım, sen ezelde bir kimseye bir şey vermeyi vaad buyurmuşsan, ona vereceğine dair bir hüküm vermişsen, artık buna hiç kimse engel olamaz.

Metne devam edelim :

Verdiğin hükmü geri çevirecek kimse de yoktur (ve lâradde lima kazayte).

Şerh :

Yani : Vermek, almak, yoksun bırakmak, varlıklı kılmak hususunda..

Metne devam edelim :

Zenginin zenginliği, katından hiç bir şey alamaz (ve lâyenfau zel - ceddi mink'el - cedd).

Şerh :

Zira, Yüce Allah katında yararlı olan ancak yararlı amellerdir.

Metne devam edelim :

Yüceden Yüce Vahhab Rabbım, noksan sıfatlardan münezzehtir (sübhane rabbiy'el - aliyy'ül - a'lâ'el - vehhab).

Şerh :

Metinde geçen :

VEHHAB

— Vehhab..

Lafzı, Yüce Hakkın güzel isimlerinden biridir; şu manaya gelir :

— Çeşit çeşit ni'metleri bağışlayan, hem de her zaman..

Metne devam edelim :

Yüceden Yüce Kerim Vehhab Rabbım noksan sıfatlardan münezzehtir (sübhane rabbiy'el - aliyy'ül - a'lâ'el - kerim'ül - vehhab).

Şerh :

Bundan önceki metin cümlesi iki kere, bu cümle de bir kere okunacak ve toplamı üç olacak.

KERİM

Son metinde geçen :

— K e r i m . .

İsmi, Yüce Allah'ın güzel isimlerinden olur ki, manası, kısaca şudur : Keremi bol.

Metne devam edelim :

Sübhansın, zatına gerçek manada kulluk edemedik. Sübhansın, zatını gerçek manada anlayamadık; sübhansın, gerçek manada zatını anamadık; sübhansın, gerçek manada zatına şükredemedik.

(Sübhneke maabednake hakka ibadetike, Sübhaneke maarefnake hakka marifetike, sübhaneke mazekernake hakka zikrike, sübhaneke ma şekernake hakka şükrike.)

Ş e r h :

Üstteki metin, birbirine bağlı dört cümleden ibarettir. Maddede olduğu gibi, manada dahi bunlar birbirine bağlıdır.

Burada, verilen özet mana şöyle olacaktır :

Öncelikle Yüce Allah'ı bilip anlamak gerekir. Onun zatını bilip anladıktan sonra da varlığını gönlünüzde taşımaya ve ona kulluk etmeye bakınız. Size varlığını bilmeyi, anlamayı nasib ettiği için ona şükrediniz..

İnsan gücü sınırlıdır; haliyle anlayışı, anışı, şükrü de kendisinin sınırlı gücüne göredir. Sınırlı bir şey, sınırsız bir varlığı da tam bilemez. anamaz, şükredemez.

Kul, burada bir manası ile aczini itiraf ediyor ki : Büyük anlayıştır.

Metne devam edelim :

Sonun da sonu Yüce Allah, noksan sıfatlardan münezzehtir. Tek, tekin de teki Yüce Allah, noksan sıfatlardan münezzehtir. Hiç bir şeye ihtiyacı olmayan Yüce Allah, noksan sıfatlardan münezzehtir. Gökleri direksiz tutan Yüce Allah, noksan sıfatlardan münezzehtir. Yerleri dayanaksız seren Yüce Allah, noksan sıfatlardan münezzehtir. Kadın tutmayan, çocuk edinmeyen Yüce Allah, noksan sıfatlardan münezzehtir. Doğurmayan, doğurulmayan, hiç bir dengi olmayan Yüce Allah, noksan sıfatlardan münezzehtir. Tertemiz Yüce Sultan, noksan sıfatlardan münezzehtir. Mülk, melekût âlemlerinin sahibi Yüce Sultan, noksan sıfatlardan münezzehtir.

(Sübhan'ellah'il - ebediyy'il - ebed. Sübhan'el - vahid'il - ehad. Sübhanellah'il - ferd'is - samed. Sübhan'ellahi rafiis - semai bigayri amed. Sübhanellahi basit'il - arazine bilâ sened. Sübhanellezi lem yettahiz sahibeten

ve velâveled. Sübhanellezi lem yelid ve lem yuled ve lem yekün lehu küfüven ehad. Sübhan'el - melik'il - kuddus. Sübhane zil - mülki vel - melekût).

Şerh :

ZÂHİR - BATIN

Demişlerdir ki :

— Âlemin bütün çeşitleri, iki kısımdır :

a) Zâhir..

b) Batın..

Zâhir âlemini, dış duygularla bilmek mümkündür; üç ismi vardır : Zâhir, mülk, şehadet..

Batın âlemine gelince, onu dış duygularla bilmek mümkün olmaz; onun da üç ismi vardır : Batın, melekût, gayb..

Batın âlemi, kendi içinde iki kısımdır. Şöyleki :

a) Yüce Sübhan Hak, bilinmesi için, delil koymadığı bir âlem.. Bu, ancak Cenab-ı Hak tarafından nasib olursa bilinir. Bu da, doğrudan doğruya gaybdir. Bu manada gelen En'am suresinin 59. âyeti şöyledir :

— **«Gaybin anahtarları onun katındadır; onu zatından başkası bilmez.»**

b) Yüce Sübhan Hakkın, bilmesi için delil koyduğu âlem.. Bunlar da sırası ile şöyledir : Kıyamet, cennet, cehennem, cennette ve cehennemde olacak işler. Bunlar, aklî ve naklî delillerle bilinir.

Bilinmesi Allah'ın bildirmesine bağlı gayb âlemi için, Bekara suresinin 2. 3. âyetlerinde şöyle buyuruldu :

— **«Bu Kur'an, müttakilere hidayettir. O müttakiler, gaybe inanırlar.»**

Metne devam edelim :

İzzet, azamet, kudret, heybet, celâl, cemal, kemal, beka, sena, ziya, âlâ, niama, kibriya, ceberut sahibi Yüce Allah, noksan sıfatlardan münezzehtir.

(Sübhane zil - izzeti vel - azameti, vel - kudreti, vel - heybeti, vel - celâli, vel - cemali, vel - kemali, vel - bekai, ves - senai, vez - ziyai, vel - âlâi, ven - niamai, vel - kibriyai, vel - ceberut.)

Şerh :

CELÂL - CEMAL

Kelâm âlimlerine göre, yüce Hakkın, güzel isimlerinden :

— C e l â l . .

İsmi, selbiye sıfatlarından sayılır. Yani : Bir yoruma tabi tutulmaz.

Yüce Allah için şöyle bir tanıtma yapılmıştır :

— Allah, ne cisim, ne cevherdir; bir mekânda dahi değildir.

Yine kelâm âlimlerine göre, Yüce Allah'ın güzel isimlerinden sayılan :

— C e m a l . .

İsmi sübutiye sıfatlarından ibarettir. Kısmen yorum yapılır; delillerle yanına yaklaşılır. Onun belirtileri, hayattır, ilimdir, kudrettir.

Tasavvuf ehline göre de :

— Celâl ismi kahır, cemal ismi de lütuf..

Diye anlatılır..

Metinde geçen :

— Âlâ ve niama..

Tabirlerinin ikisi de, nimeti anlatır. Bazılarına göre de, biri zâhirî nimetler için, bazısı da, batınî nimetler için kullanılan bir tabirdir.

Metne devam edelim :

Zatına ibadet edilen Yüce Sultan, noksan sıfatlardan münezzehtir. Var olan Yüce Sultan, noksan sıfatlardan münezzehtir. Yaratıcı Yüce Sultan, noksan sıfatlardan münezzehtir. O, öyle bir canlıdır ki : Uyumaz, ölmez.. Pek temiz, pek mukaddestir Rabbımız, meleklerin ve ruhun rabbı..

(Sübhan'el - melik'il - ma'bud. Sübhan'el - melik'ül - vücud. Sübhan'el - melik'ül - halik. El-hayyüllezi lâ yenamü ve yemut. Sübbuhün kuddusun rabbüna ve rabb'ül - melâiketi ver - ruh..)

Ş e r h :

R U H

Metinde geçen :

— R u h . .

Tabiri üzerine değişik görüşler ileri sürülmüştür.

Bazılarına göre, anlatılan ruh, ölen kimselerin ruhlarıdır.

Bazılarına göre, burada anlatılan ruh, Cebrail aleyhisselâmdır. Her

nekadar Cebrail aleyhisselâm melekler arasında ise de, onun özel durumu vardır.

Bazıları şöyle demiştir :

— Ruh, halktan bir topluluktur, melekleri korurlar; tıpkı meleklerin de insanları korudukları gibi..

Bazılarına göre de; ruh, ruhlar emrine verilen bir melektir.

Bazıları da şöyle demiştir :

— Ruh, halktan bir topluluk olup melekler onları ancak kadir gecesinde görürler.

Tac'ül - Esami kitabında şöyle yazılmıştır :

— Ruh, öyle büyük bir melektir ki, tek başına bir saf olur, kalan melekler de ayrı bir saf olurlar.

Metne devam edelim :

Allah, noksan sıfatlardan münezzehtir. Allah'a hamd olsun. Allah'tan başka ilâh yoktur. Allah, en büyüktür. Güç, kuvvet ancak Yüce Azim Allah'ındır.

(Sübhanellahi vel - hamdü lillâhi ve lâilâhe illallâhü vellâhü ekber. Ve lâ havle ve lâ kuvvete illâ billah'il - aliyy'il - azim.)

Şerh :

Bu metindeki tabirler üzerine daha önce açıklamalar yapıldığı için burada, yeniden bir açıklama yapılmasına gerek görülmemiştir.

Metne devam edelim :

Allahım, sen gerçek Yüce Sultansın. Öyle Hak Yüce Sultan'sın ki : Senden başka ilâh yoktur.

(Allahümme ent'el - melik'ül - hakkullezi lâ ilâhe illâ ente.)

Şerh :

SECDE

Denilmiştir ki :

— Yetmiş bin melek tayin edilmiştir; üstteki metin cümlesi okunduğu zaman, bütün olarak secdeye kapanırlar. Bunun için, her kim bu metin cümlesine kadar okuyup gelirse, o meleklere uyarlık göstermek için secde etmesi yerinde olur. Ancak, bu secde tam bir secde olmamalıdır. Zira, bir rivayette, şöyle bir haber gelmiştir :

— Şu üç yerden başka yerde, tam manası ile secde etmek mekruhtur :

سُبُّوحٌ قُدُّوسٌ رَبُّنَا وَرَبُّ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ ۞ سُبْحَانَ اللّٰهِ وَالْحَمْدُ
لِلّٰهِ وَلَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَاللّٰهُ اَكْبَرُ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ ۞
اَللّٰهُمَّ اَنْتَ الْمَلِكُ الْحَقُّ الَّذِي لَا اِلٰهَ اِلَّا اَنْتَ ۞ يَا اَللّٰهُ ۞ يَا رَحْمٰنُ ۞

يَا رَحِيمُ ۞ يَا مَالِكُ ۞ يَا قُدُّوسُ ۞ يَا سَلَامُ ۞ يَا مُؤْمِنُ ۞ يَا مُهَيْمِنُ
يَا عَزِيزُ ۞ يَا جَبَّارُ ۞ يَا مُتَكَبِّرُ ۞ يَا خَالِقُ ۞ يَا بَارِئُ ۞ يَا مُصَوِّرُ ۞
يَا غَفَّارُ ۞ يَا قَهَّارُ ۞ يَا وَهَّابُ ۞ يَا رَزَّاقُ ۞ يَا فَتَّاحُ ۞ يَا عَلِيمُ ۞
يَا قَابِضُ ۞ يَا بَاسِطُ ۞ يَا خَافِضُ ۞ يَا رَافِعُ ۞ يَا مُعِزُّ ۞ يَا مُذِلُّ ۞
يَا سَمِيعُ ۞ يَا بَصِيرُ ۞ يَا حَكَمُ ۞ يَا عَدْلُ ۞ يَا لَطِيفُ ۞ يَا خَبِيرُ ۞
يَا حَلِيمُ ۞ يَا عَظِيمُ ۞ يَا غَفُورُ ۞ يَا شَكُورُ ۞ يَا عَلِيُّ ۞ يَا كَبِيرُ ۞
يَا حَفِيظُ ۞ يَا مُقِيتُ ۞ يَا حَسِيبُ ۞ يَا جَلِيلُ ۞ يَا كَرِيمُ ۞ يَا رَقِيبُ ۞
يَا مُجِيبُ ۞ يَا وَاسِعُ ۞ يَا حَكِيمُ ۞ يَا وَدُودُ ۞ يَا مَجِيدُ ۞ يَا بَاعِثُ ۞
يَا شَهِيدُ ۞ يَا حَقُّ ۞ يَا وَكِيلُ ۞ يَا قَوِيُّ ۞ يَا مَتِينُ ۞ يَا وَلِيُّ ۞
يَا حَمِيدُ ۞ يَا مُحْصِي ۞ يَا مُبْدِئُ ۞ يَا مُعِيدُ ۞ يَا مُحْيِي ۞ يَا مُمِيتُ ۞
يَا حَيُّ ۞ يَا قَيُّومُ ۞ يَا وَاجِدُ ۞ يَا مَاجِدُ ۞ يَا وَاحِدُ ۞ يَا اَحَدُ ۞ يَا صَمَدُ ۞

يَا قَادِرُ ۞ يَا مُقْتَدِرُ ۞ يَا مُقَدِّمُ ۞ يَا مُؤَخِّرُ ۞ يَا اَوَّلُ ۞ يَا اٰخِرُ ۞ يَا ظَاهِرُ ۞

a) Namaz secdesi..

b) Kur'an okurken, yeri geldiği zaman yapılan secde..

c) Şükür secdesi..

Metne devam edelim :

Ya Allah (ya Allahü).

Şerh :

ALLAH'IN GÜZEL İSİMLERİ

Bu, Yüce Allah'ın isimlerinden en büyüğüdür. Manasında, zat ve sıfatları taşır. Yüce Allah'tan başkasına bu isim verilmez; zira, bütün kemalâta delâleti vardır.

Buharî Sahih'inde, Ebu Hüreyre —Allah ondan razı olsun— yolu ile gelen bir rivayette, Resulüllah efendimizin —Allah ona salât ve selâm eylesin— şöyle buyurduğu anlatılmıştır :

— **«Yüce Allah'ın, yüzden bir eksiği ile doksan dokuz güzel ismi vardır; bir kimse bunları sayarsa cennete girer.»**

Hadis-i şerifin arapça metinde :

— **«Sayarsa..»**

Diye terciime ettiğimiz kelimenin aslı şöyledir :

— **«Ahsaha..»**

Bu kelimenin masdarı olan **ihsa**, Mesadir'de şöyle anlatılmıştır :

— **İhsa**, üç manaya gelir : Saymak, bilmek, güç yetirmek..

Saymak, manasına alınırsa : Vaad edilen mükâfat, bu isimlerin manasını bilene de bilmeyene de şamildir.

Bilmek, manasına alınırsa : Bu isimlerin manasını bilene ve Yüce Hakkın olduklarına inanan kimseye anlatılan mükâfat vaad edilmiştir.

Güç yetirmek, manasına alınırsa; saymaya güç yetirmek olur ki, o zaman : Bu isimleri sayabilen dahi, aynı mükâfata hak kazanır.

Her üç yorum, nazara alınarak, hadis-i şerifin toplu manası şu olur :

— Bir kimse, bu doksan dokuz ismin manasını bilerek veya bilme-

yerek, gerçekten Yüce Allah'ın isimleri olduğuna inanarak saymaya gücü yeterse, cennete girer.

Bazıları da :

— İ h s a . .

Kelimesini üç manada yorumlamışlardır; şöyleki :

a) Yakine dayalı ihsadır; şu demeğe gelir :

— Kulda bir yakin hâsıl olur ki : Bu isimler, Yüce Hakkın olduğu sabittir.

b) Tahkike dayalı ihsadır; şu demeğe gelir :

— Bu isimler, kulun özünde gerçekleşmiş olur; ama, henüz tam manası ile özüne yerleşmemiştir.

c) Tahalluka, yani : Huy edinmeye dayalı ihsadır; şu demeğe gelir :

— Bu güzel isimler, kulun özüne yerleşir ve onun hulku, huyu olur.

İkinci mananın daha özeti şudur : Bu güzel isimlerden başka, bir küçük ışık gelir.

Üçüncü mananın daha özeti şudur : Bu güzel isimlerden bir ışık kulun huyu olur.

Bazıları demiştir ki :

— İsim, isim verilen zatın kendisidir; arada hiç bir ayrılık yoktur.

Üstteki mana tasavvuf ehli zatlara göredir. Kelâm âlimleri ise, daha ihtiyatlı bir dil kullanmış ve şöyle demişlerdir :

— İsim, sıfat; isim ve sıfat sahibinin ne aynıdır, ne de gayrı..

Bu babda daha değişik görüşler vardır ki; ehli olanlar bilir, anlar.. Onun için diğer açıklamalar buraya alınmadı.

ALLAH İSMİ

Bu Allah, isminin özelliğini anlatanlar şöyle demişlerdir :

— Bir kimse A l l a h , adını okumaya devam ederse.. onun gönlüne o kadar rübubiyet nuru, hüviyet safası feyiz yollu gelir ki kabına sığmaz.

Şeyh Ebu İshak Kâzerunî şöyle demiştir :

— Bir kimse, günde bin (1000) kere :

— A l l a h . .

Dese, Yüce Hak, o kimseyi yakin ehli kılar..

Kalan güzel isimler bundan sonra gelecektir; devam edelim :

Ya Rahman (ya Rahmanü), ya Rahim (ya Rahimü).

Ş e r h :

RAHMAN - RAHİM İSMİ

Bu isimlerin açık manaları şöyledir :

R a h m a n : Dünyada ve âhirette yarattıklarına acıyan, merhamet eden, rızıklandıran.

R a h i m : Özel olarak, mümin kullarına âhirette merhamet edip bağışlayan.

R a h m a n , isminin özelliği için şöyle demişlerdir :

— Bir kimse, bu ismi her farz namazdan sonra yüz (100) kere okursa.. o kimse, gafletten, unutkanlıktan, gönül sıkıntısından emin olur.

R a h i m , ismi rahmete yakın bir mana taşır. Bunun özelliği üzerine şöyle demişlerdir :

— Dünyalık ihsanlara talib olan kimse, R a h m a n , ismine devam etmeli; âhiretin derecelerine ve kemalâtına talib olan kimse de; R a h i m , ismini okumaya devam etmelidir.

Yine demişlerdir ki :

— Bir kimse, R a h i m , ismini sabah namazından sonra yüz (100) kere okursa.. cümle yaratılmışlar; ona şefkat gösterir, merhametli olur.

Devam edelim :

Ey Yüce Sultan (ya Malikü)..

Ş e r h :

MALİK İSMİ

Bu güzel ismin özelliği üzerine şöyle denilmiştir :

— Bir kimse, bu güzel ismi okumaya devam ederse.. dünyada ve âhirette önde bulunanlardan olmaktan yana güvenli olur. Halkın gözünde ise, heybetli görünür, saygı gösterilir.

Hızır aleyhisselâmdan şöyle anlatılmıştır :

— Bir kimse, bir hastanın yanına gittiği zaman, şifa niyeti ile yüz on iki (112) kere :

— Allahım sen Yüce Sultan'sın. Senden başka ilâh olmayan Hak'sın. Ya Allah, ya Selâm, ya Kâfi..

Okuduktan sonra da, üç kere :

— Ey kalblerin şifası..

Derse, o hastanın hastalığı Allah'ın inayeti ile sağlığa döner.

Devam edelim :

Ey tertemiz (ya Kuddusü).

Bir kimse, bu ismi her gün yüz kere okursa.. o kimsenin gönlü kederden yana tertemiz ve saf olur.

Devam edelim :

Ey Selâm (ya Selâmü).

Şerh :

SELÂM İSMİ

Şu demeğe gelir : Her türlü noksandan yana, âfetten ve tehlikeden yana temiz..

Bu mübarek ismin özelliği üzerine demişlerdir ki :

— Bir kimse, bu mübarek ismi, bir hastaya yüz altmış bir (161) kere okursa, o hasta sağlığına kavuşur.

Devam edelim :

Ey kullarına zulüm etmemek üzere güven veren (ya Müminü)..

Şerh :

MÜMİN İSMİ

Cevherî'de, bu isim üzerine şöyle bir mana verilmiştir :

— Mümin..

İsmi söylenirken, Yüce Allah'ın, kullarına zulüm etmeyeceği, manasında bir güvence akla gelmelidir.

Bu ismin manasını şöyle de anlatmışlardır :

— M ü m i n . .

İsmi okunurken, şu mana akla gelmelidir : Müttakileri asıl azaptan, asi gelen müminleri daimî azaptan koruyan ve kurtaran..

Bu ismin özelliği manasında şöyle demişlerdir :

— Bir kimse, bu mübarek ismi devamlı okursa, Yüce Sübhan Hak, o kimseyi düşman şerrinden emin kılar.

Devam edelim :

Ey koruyucu, görüp gözetici, doğru (ya Müheyminü).

Ş e r h :

MÜHEYMİN İSMİ

Kazî Beyzavî demiştir ki :

— M ü h e y m i n .

İsmi şu manayadır : Hemen her şeyi görüp gözeten ve koruyan.

Bazıları da, bu mübarek ismin şu manaya geldiğini söylemişlerdir :

— Â m i n , â m i n ! .

Bazıları da :

— M ü h e y m i n . .

İsmini şu manada yorumlamışlardır :

— Gerçek şahid..

Buna göre verilecek açık mana şudur :

— Allah-ü Taâlâ, kullarına şahiddir. Yani : İşlediklerini ve söylediklerini bilir.

Said b. Müseyyeb dahi, bu isim üzerine şöyle bir mana vermiştir :

— M ü h e y m i n . .

İsmi, şu manayadır : Kadı ve hakem..

Bu mübarek ismin özelliği üzerine şöyle demişlerdir :

— Bir kimse bu ismi yazıp üzerinde gezdirse, bir yere assa; oradaki malı, erzakı, Yüce Hakkın koruması altına girer.

Demişlerdir ki :

— Bir kimse boy abdesti aldıktan sonra bu mübarek ismi yüz (100) kere okursa.. içi aydınlık ve ruşen olur.

Devam edelim :

Ey üstün, değerli, eşsiz (ya Azizü).

Şerh :

AZİZ İSMİ

Bu mübarek ismin özelliği üzerine şöyle anlatılmıştır :

— Bu mübarek ismi, bir kimse, kırk gün sabah namazından sonra kırk kere okursa Yüce Hak, o kimseyi, hiç kimseye muhtaç eylemez.

Devam edelim :

Ey dilediği şeye halkı çeken, halkın halini yararlı kılan (ya Cebbarü).

Şerh :

CEBBAR İSMİ

Bu güzel ismin açıklaması daha önce yapıldı.

Devam edelim :

Ey ihtiyaç duyulan bir şeye ihtiyaç duymaktan yana üstün ve temiz, eksiği olmayan (ya Mütekebbirü).

Şerh :

MÜTEKEBBİR İSMİ

Bu mübarek isim için verilen değişik manalar şöyledir :

— Akılların, vehimlerin kavramasından yana yüksek, temiz..

— Azameti cihetinden tek..

— Büyüklük satmaya kalkan, haddini aşan kullarına büyüklüğünü gösterip hadlerini bildiren..

Bazıları, bu mübarek isminin kelime kökü üzerine şöyle demişlerdir :

— Kibriya, kökünden gelir; kibir, kökünden gelmez, zira kibir, bu manada uygun düşmez.

Bu mübarek ismin özelliği üzerine şöyle demiştir :

— Bir kimse, kadınına cinsî münasebet için yaklaşmadan önce bu mübarek ismi on kere okuduktan sonra kadınına yaklaşırsa.. Yüce Hak o kimseye yararlı, temiz bir oğlan çocuğu ihsan eder.

Devam edelim :

Ey her şeyi takdir ölçüsüne, hikmetine göre yaratan (ya Haliku).

Şerh :

HALİK İSMİ

Bu mübarek ismin özelliği üzerine şöyle denilmiştir :

— Bir kimse, bu mübarek ismi gece okursa.. Yüce Sübhan Hak, onun okumasından bir melek yaratır. Bu melek, kıyamet gününe kadar taat işler, sevabı da bu mübarek ismi okuyan kula yazılır.

Devam edelim :

BARİ İSMİ

Ey renkleri, şekilleri, suretleri birbirinden ayrı olan eşyayı yaratan ve bu yarattığı eşyanın değişikliğinden uzak duran (ya Bariü).

Devam edelim :

Ey yarattığı eşyanın suretlerini ve şekillerini yaratan (ya Müsavvirü).

Şerh :

MUSAVVİR İSMİ

Kazî Beyzavî, Haşir suresinde, son anlatılan Halik, Bari, Musavvir isimlerini anlatılan manalarda tefsir etmiştir; en uygunu da budur. Her nekadar :

— Halik..

İsmi, mucid, yaratıcı manasına olsa da, bu manayı vermek, burada bir bakıma tekrar olur. Zira, Bari, Musavvir isimlerinde icad yaratma manası vardır. Bu bakımdan :

— Halik..

İsmi, bazan takdir manasını da taşır.

Müminun suresinin 14. âyetinde buyurulan :
— Takdir edenlerin (yaratanların) en güzeli..

Mana, bu yoldadır.

Üstte son sırayı alan üç ismin özelliği üzerine şöyle demişlerdir :

— Kısır bir kadın, yedi gün oruç tutup iftar vakitlerinde, bu üç mübarek isimleri, suya yirmi bir (21) kere okuyup üfledikten sonra, o su ile orucunu açarsa.. Yüce Hak, o kadına, bu isimlerin bereketi ile güzel bir oğlan çocuğu verir, inşaallah..

Devam edelim :

Ey çok bağışlayıcı (ya Gaffarü).

Şerh :

GAFFAR İSMİ

Bu mübarek ismin özelliğini şöyle anlattılar :

— Bir kimse, bu mübarek ismi devamlı okursa, Cenab-ı Hak o kimsenin günahlarını bağışlar.

Devam edelim :

Ey her şeye üstün gelen, alt eden (ya Kahharu).

Şerh :

KAHHAR İSMİ

Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :

— Bir Hak yolcusu salik, bu mübarek ismi okumaya devam eder ise.. onun nefsanî arzuları kırılır; dünyaya karşı gönlünde soğukluk duyar ve iç safası hâsıl olur.

Demişlerdir ki :

— Ya Kahhar, ya Müzill..

İsimlerini okumak, gönül zulmetinin def edilmesinde yararlıdır.

Devam edelim :

Ey çokça bağışlar yapan, maddî ve manevî nimetlerin çeşit çeşidini karşılık beklemeden ihsan eden (ya Vehhabü).

Şerh :

VEHHAB İSMİ

İsimlerin özelliklerinden faydalanan kimseler şöyle demişlerdir :

— Bu mübarek ismin çok özellikleri, büyük uğur bereketleri vardır; duâların tezce kabulüne de bir sebeptir.

Bu manada büyükler şöyle demişlerdir :

— Bir kimse, duâ ettiği zaman, yedi (7) kere :

— Ya Vehhab..

Okursa, Yüce Sübhan Hak, o kimsenin duâsını kabul buyurur.

Bir kimse, düşman eline veya hapse düşse, bir şey taleb etse, rızkında darlık olsa, kazancında bir kâr elde edemese, Hak yolcusu salike sülûkünde bir gönül açıklığı gelmese, o kimseye düşer ki : üç (3) veya yedi (7) gece yarısı kalka, abdest ala, iki rikât namaz kıla, başını açа ve elini kaldıra, yüz (100) kere :

— Ya Vehhab..

Diye, bundan sonra, ihtiyaçları yerine getiren Yüce Hakka ihtiyacı neyse onu arz ede.. Bunun üzerine, Yüce Hak, onun dileklerini yerine getirir.

Devam edelim :

Ey rızık ihsan eden (ya Rezzaku).

Şerh :

REZZAK İSMİ

Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :

— Bir kimse, bu mübarek ismi okumaya devam eder ise.. rızık kapıları o kimseye açılır.

Yine demişlerdir ki :

— Bir kimse, sabah namazından sonra, batı tarafından başlamak üzere, evin dört köşesine bu mübarek ismi iki yüz (200) kere okursa, o eve şer ve fitne gelmez.

Devam edelim :

Ey açan, hâkim olan (ya Fettah).

Şerh :

FETTAH İSMİ

Bu mübarek ismin açıklaması, daha önce :

— Hayr'ül - Fatihin..

Cümlesinin şerhinde yapıldı.

Bu mübarek ismin özelliği üzerine şöyle denildi :

— Bu ismi devamlı okuyan kimseye, gönül açıklığı, hâkimiyet nasib olur.

Devam edelim :

Ey son derece her şeyi bütün inceliği ile bilen (ya Alimü).

Şerh :

ÂLİM İSMİ

Bu mübarek ismin özelliğini anlatırken, şöyle demişlerdir :

— Bu mübarek isme devam edip çok okuyan kimseye gönül açıklığı gelir; özünde çeşitli nurlar meydana çıkar.

Devam edelim :

Ey rızık ve başka hususlarda, dilediğine darlık veren (ya Kabızu).

Şerh :

KABIZ İSMİ

Bu mübarek ismin özelliği üzerine şöyle denilmiştir :

— Bir kimse, kırk gün kırk lokma üzerine bu mübarek ismi yazdıktan sonra o lokmaları yese, o kimse açlık derdinden emin olur.

Devam edelim :

Ey rızık ve başka hususlarda dilediğine genişlik ihsan eden (ya Basitü).

Şerh :

BASIT İSMİ

Bu mübarek ismin özelliği üzerine şöyle demişlerdir :

— Bir kimse, seher vaktinde elini yukarı doğru açıp bu mübarek ismi on kere okuduktan sonra elini yüzüne sürse hiç kimseye muhtaç olmaz.

HAFİD İSMİ

Devam edelim :

Ey alçaltıcı (ya Hafıdu).

Şerh :

Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :

— Bir kimse, üç gün oruç tuttuktan sonra, dördüncü günü bir oturumda yetmiş bin (70.000) kere bu mübarek ismi okursa, Yüce Hak, onun hakkında düşmana karşı yetişir.

RAFİ' İSMİ

Devam edelim :

Ey yüceltici (ya Rafiu).

Şerh :

Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :

— Bir kimse, bu mübarek ismi gece gündüz yüz (100) kere okuyacak olursa.. Yüce Sübhan Hak, o kimseyi, diğer kimselerden ayırd eder; şerefli ve zengin kılar.

Devam edelim :

Ey değerli kılan (ya Muizzü).

Şerh :

MUİZ İSMİ

Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :

— Bir kimse, bu mübarek ismi pazartesi gecesi veya cuma gecesi yatsı namazından sonra yüz kırk (140) kere okursa, Yüce Hak, o kimseyi halkının gözünde heybetli kılar; o kimse, bundan sonra, Yüce Sübhan Hak'tan başka kimseden korkmaz.

MÜZİLL İSMİ

Devam edelim :
Ey hor hakir eden (ya Müzillü).

Şerh :

Bu mübarck ismin özelliği şöyle anlatıldı :

— Bir kimse bir zalimden veya bir hasetçiden korktuğu zaman, bu mübarek ismi yetmiş beş (75) kere okuduktan sonra secdeye kapanmalıdır. Bu secdesinde ise, şöyle demelidir :

— Allahım, beni falan kimsenin şerrinden emin eyle..

Bundan sonra, Yüce Sübhan Hak, o kimseyi, sözünü ettiği zalimin veya hasetçinin şerrinden korumaya yetişir.

SEMİ' İSMİ

Devam edelim :
Ey son derece, bütün incelikleri ile her şeyi işiten (ya Semiü

Şerh :

Bu mübarek ismin özelliği üzerine şöyle anlatıldı :

— Bir kimse, perşembe günü, kuşluk namazını kıldıktan sonra hiç kimse ile konuşmadan bu mübarek ismi yüz (100) kere okursa.. sonra da Yüce Hakka ihtiyacını arz ederse.. Yüce Hak, onun ihtiyacını giderir.

BASİR İSMİ

Devam edelim :
Ey her şeyi, bütün inceliği ile gören (ya Basirü).

Şerh :

Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :

— Bir kimse, cuma namazının farzı ile sünneti arasında gerçekten inanarak bu mübarek ismi yüz (100) kere okursa.. Yüce Hak, o kimseyi makbul bir kimse eyler.

HAKEM İSMİ

Devam edelim :

Ey her iş, kendi hükmüne bırakılan hakem zat (ya Hakem).

Şerh :

Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :

— Bir kimse, bu mübarek ismi gece yarısından sonra, kendisini uyku bastırıncaya kadar okursa.. elinde olmadan da uyur kalırsa.. Yüce Hak, o kimsenin özünü, kendi sırrına bir kab eyler.

ADL İSMİ

Devam edelim :

Ey hükmünde adalet olan zat (ya Adlü).

Şerh :

Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :

— Bir kimse, cuma gecesi, bu mübarek ismi bir lokma ekmek üzerine yazıp yiyecek olursa.. Allah-ü Taâlâ, adamları onun emrine boynu eğik eder.

LÂTİF İSMİ

Devam edelim :

Ey tam manası ile lütufkâr zat (ya Latiyfü).

Şerh :

Bazıları şöyle demiştir :

— Latiyf..

İsmi onun içindir ki : Onun gerçek yanı bilinmeye..

En'am suresinin 103. âyetinde, Yüce Allah şanında :

— **«O, hem gözlerin kavrayamayacağı kadar latiyf, hem de, bütün inceliği ile her şeyden haberdardır.»**

Buyurması, bu manayı anlatır..

Şöyle anlatıldı :

— Bir kimsenin halinde değişiklik olsa da, fakir, garip, kimsesiz, hasta düşecek olsa abdest alıp iki rikât namaz kıldıktan sonra yüz (100) kere bu mübarek ismi okuyup dileğini dilese, dileği yerine gelir.

HABİR İSMİ

Devam edelim :

Ey bütün inceliği ile her şeyden haberdar olan (ya Habiyrü).

Şerh :

Bu mübarek ismin özelliği manasında şöyle anlatıldı :

— Bir kimse, kendi kötü huyundan rahatsız olsa da, bu mübarek ismi çok çok okusa, o kimsenin hali iyiye dönüşür.

HALİM İSMİ

Devam edelim :

Ey tam manası ile hilim sahibi (ya Haliymü).

Şerh :

Yüce Allah'a :

— Haliym..

İsminin verilmesi, şunun içindir :

— O, asilere ceza vermekte acele etmez; hatta erteler. Bekler ki : Tevbe edeler.

Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :

— Bir kimse, bu mübarek ismi bir kâğıda yazıp ekin ektiği yere koyacak olursa; Allah'ın inayeti ile, onun ekinine zarar gelmez.

AZİM İSMİ

Devam edelim :

Ey kayıtsız şartsız her şeyden büyük (ya Aziymü).

Şerh :

Bir kimse, bu mübarek ismi, çok çok okursa.. halk yanında çok değerli olur.

GAFUR İSMİ

Devam edelim :

Ey tam manası ile bağışlayıcı (ya Gafurü).

Gafur ve Gaffar kelimeleri, mübalağa sığası iledir ki; şu demeğe gelir :

— İleri derecede bağışlayıcı..

Bu mana, bazılarına göre G a f u r ismindedir, bazılarına görè de G a f f a r simindedir.

SITMA

Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :

— Bir kimse, sıtmaya, baş ağrısına, game, kedere müptelâ olsa da; bu mübarek ismi, üç parça temiz kâğıda yazıp yerse, şifa bulur.

ŞEKÛR İSMİ

Devam edelim :

Ey ibadetlerin karşılığını, kulların mükâfatını tam veren (ya Şekûrü).

Tefsir kitaplarında, hadis-i şerif şerhlerinde bu isim böyle anlatıldı. Tac'ül-Esami, kitabında ise, şöyle yazılmıştır :

— Yapılan ibadet taata, çok çok karşılık veren, hem de bir karşılık beklemeden..

Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :

— Bir kimsenin geçiminde bir darlık, gönlünde bir sıkıntı, gözünde karanlık olduğu zaman bu mübarek ismi su üzerine kırk bir (41) kere okuyup o su ile yüzünü yıkarsa.. Yüce Sübah Hak, o kimsenin arzusunu yerine getirir.

ALİ İSMİ

Devam edelim :

Ey münezzeh ve yüce ki, yücelikte kendisine denk olan yoktur (ya Aliyy).

Ş e r h :

Yani : Hem maliyette, hem ülûniyet sıfatında..

Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :

— Bir kimse bu mübarek ismi okumaya devam etse, yahut yazıp üzerinde gezdirecek olsa kıymeti yoksa, kıymetlenir; kısmeti kıtsa kıs-

metlenir; yabancılık çekiyorsa, Yüce Hak, onun yabancılığını giderir; tez zamanda vatanına ulaştırır.

KEBİR İSMİ

Devam edelim :

Ey tam güçlü, şanı büyük, her şeyden üstün (ya Kebiyrü).

Şerh :

Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :

— Bir kimse, bu mübarek ismi günde yüz (100) kere okursa, halk arasında değerli olur.

HAFIZ İSMİ

Devam edelim :

Ey halkı, yaramaz şeylerden koruyan (ya Hafiyzu).

Şerh :

Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :

— Bir kimse, bu mübarek ismi günde on altı (16) kere okursa.. cümle afattan korunur.

MUKIT İSMİ

Devam edelim :

Ey güçlü, koruyucu, şahid (ya Mukıytü).

Şerh :

Bu mübarek isim için, metindeki üç mana verilmiştir; kelime kökü için :

— Kut kökünden gelir..

Denilmiştir. Buna göre şöyle bir mana vermek de mümkündür :

— Ey yaratılmışlara gıda verip besleyen..

Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :

— Bir kimsenin kötü huylu bir oğlu olsa da, bu mübarek ismi yedi (7) kere bir boş testiye okusa, o testiye su doldurduktan sonra o kötü huylu oğluna içirse; Allah'ın izni ile o oğlu iyi huylu olur.

HASİB İSMİ

Devam edelim :

Ey kendisine konuk olana yeterli olan (ya Hasiybü).

Şerh :

Bazıları bu mübarek ismi :

— Muhasip..

Manasına almışlar ve şöyle bir açıklama yapmışlardır :

— Kıyamet günü, kullarını hesaba çeken..

Manasına gelir.

Şu manalara da gelir : Alim, şerif..

Bu mübarek ismin özelliği için şöyle anlatıldı :

— Bir kimse hırsızdan, göz değmesinden, komşusundan, düşmanından korktuğu zaman; perşembe günü gecesinde başlayıp yedi güne kadar gece gündüz yetmiş yedi (77) kere :

— Konuğuna yeten Allah, bana yetişir.

Diye okursa, Yüce Hak, anlatılanların şerrinden korur.

CELİL İSMİ

Devam edelim :

Ey her şey, kendisine nisbetle düşük, mutlak varlık sahibi (ya Celiylü).

Şerh :

Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :

— Bir kimse, bu mübarek ismi, misk veya zafiran (safran) üzerine yazdıktan sonra yıkayıp suyunu içerse.. halk arasında kendisine saygı gösterilir.

KERİM İSMİ

Devam edelim :

Ey mutlak surette büyük, hayrı menfaatı çok olan zat (ya Keriymü).

Şerh :

Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :

— Bir kimse, bu mübarek ismi devamlı okursa.. dünyada ve âhirette kıymetli olacağı umulur.

RAKİB İSMİ

Devam edelim :

Ey bakıp gözeten ve kendisinden hiç bir şey gizlenemeyen (ya Rakiybü).

Şerh :

Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :

— Bir kimse; bu ismi âilesi, çocukları, malı üzerine yedi (7) kere okursa.. onlar Yüce Hakkın güvencesinde olurlar.

MÜCİB İSMİ

Devam edelim :

Ey duâları duyan ve kabul buyuran (ya Müciybü).

Şerh :

Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :

— Bu mübarek ismi okumaya devam eden kimsenin duâsı makbul olur.

VASİ' İSMİ

Devam edelim :

Ey bahşişi bol, cümle halka rızık, herkese rahmet eriştiren (ya Vasi'ü).

Şerh :

Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :

— Rızkı eksik olan biri bu mübarek ismi okursa.. ama devamlı olarak; kendisine rızık kapıları açılır.

HAKİM İSMİ

Devam edelim :

Ey ilim ve hikmet sahibi (ya Hakiymü).

Şerh :

Şöyle bir mana dahi verilmiştir :

— Yarattıklarını sağlam ve muhkem eyleyen..

Bazı yerde :

— Hâkim..

Manası dahi verilmiştir. Yani : Hükmeden..

Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :

— Bir kimsenin işi rasgitmezse, işi arzu ettiği gibi olmaz ise; bu mübarek ismi okumaya devam ederse.. işi arzu ettiği gibi olur.

VEDUD İSMİ

Devam edelim :

Ey itaatkâr kullarını seven (ya Vedudü).

Şerh :

Şu manaya da gelir :

— Velî kullarının kalbinde pek sevgili..

Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :

— İki kişi arasında aykırı görüş olsa, bu mübarek isim, bin (1000) kere asıl aykırı edenin veya her ikisinin yemeğine okunursa.. onların arasındaki aykırı görüş gider. Bu yemekten yerlerse, bu aykırı görüşler tamamen kalkar.

Devam edelim :

Ey mutlak büyük, bahşişi bol zat (ya Meciydü).

Büruc suresinin, 21. âyetinde geçen :

— **«O, Kur'an-ı Mecid'dir.»**

Mecid, şerif manasında anlatılmıştır. Yani : Şerefli..

Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :

— Bir kimse, bu mübarek ismi devamlı okursa, üstün tutulmaktan yana nasib alacağı umulur.

Sonra, bir kimsenin; kendi akrabaları yanında değeri bilinmez ise, bu

mübarek ismi sabah namazından sonra doksan dokuz (99) kere kendi üzerine okuyup üfler. Bundan sonra akrabaları arasında değerli ve itibarlı olur.

BAİS İSMİ

Devam edelim :

Ey ölüleri kabirlerinden diriltip kaldıran (ya Baisü).

Şerh :

Şöyle bir mana dahi verilebilir :

— Nebileri, resulleri (peygamberleri) gönderen.

Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :

—Bir kimse, bu mübarek ismi devamlı okursa, onun için Yüce Hak korkusunun ağır basma ümidi vardır.

ŞEHİD İSMİ

Devam edelim :

Ey hiç bir şey zatından kaybolmayan hazır (ye Şehiydü).

Şerh :

Bir hadis-i şerifte; Aliym, Habiyr, Şeyihd isimlerinin manası üzerinde şöyle bir açıklama yapıldığı anlatılmıştır :

Aliym : Mutlak surette, kayıtsız şartsız bilen..
Habiyr : Batınî işleri, bütün inceliği ile bilen..
Şehiyd : Zahirî işleri, bütün inceliği ile bilen..

Şehiyd, ismi anlatılanların dışında, ileri derecede şahit (tanık) manasına da gelir. Bu mana, Âl-i İmran suresinin 98. âyetinde şöyle anlatıldı :

—Allah, yaptıklarınıza tam manası ile şahiddir.

Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :

— Bir kimse, bu mübarek ismi okumaya devam ederse, kendisine masiyetleri bırakmak, kolay gelir.

Bundan başka, bir kimsenin oğlu kendisine geldiği zaman, şehadet parmağını onun alnına koyup :

— Ya Şehid..

Derse, Allah'ın izni ile o oğlu, kendisine itaat eder, emirlerine boyun eğer.

HAK İSMİ

Devam edelim :

Ey varlığı gerçek ve sabit, ülûhiyete lâyık olan (ya Hakk).

Şerh :

Bu mübarek ismin üzelliği üzerine şöyle anlatıldı :

— Bir kimse, bir şeyini yitirdiği zaman, bir parça kâğıt üzerine :

— Ya Hakk..

Yazar. Gece olunca, o kâğıdı elinin üzerine koyup göğe bakar. Bundan sonra, Allah'ın inayeti ile, yitirdiği şey gelir.

VEKİL İSMİ

Devam edelim :

Ey kullarına yararlı şeyleri yapmaya devam eden, onların rızıklarına kefil olan zat (ya Vekiylü).

Şerh :

Bu mübarek isme metinde verilen mananın Arapçası şöyledir :

Bu mana, hadis-i kitaplarında, güzel isimler açıklanırken geçer.

Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :

— Bir kimse; sudan, ateşten, bunlardan başka bir şeyden korktuğu zaman, bu güzel ismi okursa.. Yüce Hakkın güvencesinde olur.

KAVİ İSMİ

Devam edelim :

Ey kendisine hiç acizlik gelmeyen güçlü, tam kudret sahibi (ya Kaviyyü).

Şerh :

Bu mübarek ismin özelliği üzerine şöyle anlatıldı :

— Bir kimsenin güç yetiremeyeceği kadar düşmanı olur da, onu def etmeye gücü yetmez ise.. hemen bir mikdar un alıp hamur eder. Sonra bu hamuru, her parçası nohut kadar olmak üzere bin (1000) parçaya böler. Bundan sonra da, o parçaları kuşların önüne tek tek atar. Her attığı zaman, düşmanı def etmek niyeti ile :

— Ya Kaviyy.

Diye okumalıdır. Hak Taâlâ, düşman şerrini def etme hususunda kendisine yetişir.

METİN İSMİ

Devam edelim :

Ey pek kuvvetli (ya Metiynü).

Şerh :

Bu mübarek ismin özelliği üzerine şöyle anlatıldı :

— Her kim, bu mübarek ismi okumaya devam ederse.. güç işler, kendisine kolay gelir.

Bu mübarek ismi, bir yemek üzerine yazsalar; sütü az olan kadın da o yemekten yese sütü çoğalır.

VELİ İSMİ

Devam edelim :

Ey müminleri seven, yardımcı, âlemlerin işlerini yöneten (ya Veliyyü).

Şerh :

Bu mübarek ismin özelliği üzerine şöyle anlatıldı :

— Bir kimse, bu mübarek ismi devamlı okursa, Allah'ın bir velî kulu olacağı ümid edilir.

Bir kadın kötü huylu olsa, kocası onunla konuştuğu zaman bu ismi hatırında tutarsa.. o kadın iyi huylu olur.

HAMİD İSMİ

Devam edelim :

Ey kendisinden başka övülmeye lâyık olmayan daima övülen zat (ya Hamiydü).

Şerh :

Bu mübarek ismin özelliği üzerine şöyle anlatıldı :

— Bir kimse, bu mübarek ismi devamlı okursa.. halk arasında övülür ve makbul olur.

Bir kimse, dilini tutamaz, kötü söylemeyi bırakamazsa.. bu mübarek ismi, su içtiği kaba yazar ve ondan su içer. Allah'ın yardımı ile dili düzelir, artık kötü konuşmaz.

MUHSİ İSMİ

Ey eşyayı, hiç bir şey kendisinden kaybolmayacak şekilde kavrayan ve bilen (ya Muhsıy).

Devam edelim :

Şerh :

Bu mübarek ismin manasında :

— Âlim (bilen), kadir (güçlü), manalarına gelir..

Diyenler dahi vardır.

Bu mübarek ismin özellikleri şöyle anlatılmıştır :

— Bu mübarek ismi devamlı okuyan kimseye; istediği şeyi, istediği yerden, istediği şekilde getirmek babında bir nasip verilir.

Bundan başka bir kimse, kıyamet günü hesabından korkuyorsa.. bu mübarek ismi, cuma günü bin (100) kere okur; kıyamet günü hesap vermek de kendisine kolay olur.

MÜBDİ İSMİ

Devam edelim :

Ey eşyayı, yoktan var eden (ya Mübdiü).

Bu mübarek ismin özelliği üzerine şöyle anlatıldı :

— Bir kimsenin kadını hamile kaldığı zaman; onun çocuğunu düşürmesinden veya geç doğurmasından korktuğu zaman, şehadet parmağını o kadının karnı üzerine sürmeli; sonra da, bu mübarek ismi doksan dokuz (99) kere okumalıdır. Bundan sonra, Yüce Sübhan Hak, o kadının çocuğunu düşürmesinden, karnında fazla kalmasından korur.

MUİD İSMİ

Devam edelim :

Ey yaratılmışları hayattan ölüme döndüren (ya Muiydü).

Şerh :

Bu mübarek ismin açıklamasını yaparken, bazıları şöyle demiştir :

— Yaratılmışları dünyada iken hayattan ölüme, âhirette ise ölümden hayata döndüren..

Bu mübarek ismin özelliği üzerine şöyle anlatılmıştır :

— Bir kimsenin yolcusu yolculuktan dönmeyip geç kaldığı, ondan haber almak istediği zaman şöyle yapmalıdır : Ev halkı uykuya yattıktan sonra, evinin dört duvarı üzerine bu mübarek ismi yetmiş (70) kere okumalı ve şöyle duâ etmelidir :

— Ey Muiyd isminin sahibi Yüce Allah, falan kimseyi bana geri gönder; yahut haberi gelsin.

Ümid edilir ki : Kısa zamanda, ya o yolcu gelir; yahut haberi gelir.

MUHYİ İSMİ

Devam edelim :

Ey hayat veren (ya Muhyi).

Şerh :

Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :

— Bir kimse, bu mübarek ismi vird edinip seher vakti bin (1000) kere okursa.. Yüce Hakkın, o kimsenin gönlünü zinde edeceği ümid edilir.

Anlatılandan başka, bir kimse, vücudunda bir hastalık olduğu zaman, her gün vücudu üzerine bu mübarek ismi yedi (7) kere okursa.. Allah'ın izni ile sağlığına kavuşur.

MÜMİT İSMİ

Devam edelim :

Ey öldüren (ya Mümiytü).

Şerh :

Bir kimse, düşmanının helâk olması niyeti ile bu mübarek ismi de-

vamlı okursa.. ümid edilir ki : İstediği yerine gele..

HAYY İSMİ

Devam edelim :

Ey devamlı yaşayan canlı (ya Hayy).

Yüce Allah'ın hayatı, yaşaması üzerine değişik yorumlar yapılmıştır.

Eş'arîlerin ve Mu'tezile'nin çoğunluğu şu görüştedir :

— Yüce Allah'ın hayatı; ilim, kudret ve benzeri hakikî sıfatlardan ibarettir.

Bazıları da şöyle demiştir :

— Yüce Allah'ın hayatı; ilim, kudret ve yok olmamaktır.

Biz yaratılmışların hayat durumuna gelince.. vücud yapımızı meydana getiren unsurların normal durumda olmasıdır.

Daha başka görüşler de vardır; yerinde bakılıp okunmalıdır.

Bu mübarek ismin özelliği üzerine şöyle anlatılmışlardır :

— Bir kimse, bu mübarek ismi devamlı okursa.. ona uzun ömür sürmek nasib olur.

KAYYUM İSMİ

Devam edelim :

Ey devamlı halkı koruyan ve onları yöneten (ya Kayyum).

Şerh :

Bu mübarek ismin özelliği üzerine şöyle anlatıldı :

— Bir kimse, seher vakitlerinde bu mübarek ismi çok çok okumaya devam ederse.. o kimse için gönüllerde tasarruf hâsıl olur.

Mevlâna Camî, Nefehat'ül-Üns, adlı eserinde şöyle yazdı :

— Şeyh Ebu Bekir Ketanî, Resulüllah efendimizi rüyada çok çok görürdü. Çözümü güç bazı meselelerini de, Resulüllah efendimize sorar, çözerdi. Bir keresinde yine Resulüllah efendimizi —Allah ona salât ve selâm eylsein— rüyda gördü, kendisine şöyle buyurdu :

— Bir kimse, her gün kırk (40) kere şunu okursa, gönüllerde gaflet olduğu zaman onun gönlünde gaflet olmaz :

— Ey sürekli yaşayan, ey halkı devamlı koruyup yöneten, ey senden başka ilâh olmayan..

VACİD İSMİ

Devam edelim :

Şerh :

Ey hiç muhtaç olmayacak kadar varlıklı (ya Vacidü).

Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :

— Bir kimse, bu mübarek ismi sürekli okursa, onda kalb zenginliği hâsıl olur.

MACİD İSMİ

Devam edelim :

Ey şanı büyük, üstün, çok keremli (ya Macidü).

Şerh :

Bir yönü ile bu mübarek isim, Mecid, manasını taşır ki : Manası daha önce anlatıldı.

Bu mübarek ismin özelliği üzerine şöyle anlatıldı :

— Bir kimse, bu mübarek ismi çok okursa, onun gönlünde nurlar hâsıl olur.

VAHİD İSMİ

Devam edelim :

Ey ulûhiyet şanında tek (ya Vahidü).

Şerh :

Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :

— Her kim bu mübarek ismi, çok çok okursa.. güzel sıfatları almakta, diğerlerinden ayrı bir durum alır.

Yine bir kimse, bu mübarek ismi tenha yerlerde çok çok okursa.. gönlünden korku ve vehim zail olup gider.

EHAD İSMİ

Devam edelim :

Ey zatında tek olan (ya Ehadü).

Şerh :

Vahid ile Ehad manaları arasında fark vardır; şöyleki :

Vahid : Yüce Allah'ın, sıfatlarında hiç bir ortağı, dengi yoktur.

Ahad : Yüce Allah'ın zatında ortağı ve benzeri yoktur.

Bu mübarek ismin özelliği anlatıldı :

— Bir kimse, tenha bir yerde oturup bu mübarek ismi bin (1000) kere okursa.. kendisine gaybe dair belirtiler, batınî haller açılır.

SAMED İSMİ

Devam edelim :

Ey her şey için zatına ihtiyaç duyulan, sürekli kalıcı, istediğini yapan ve dilediği hükmü veren zat (ya Samedü).

Şerh :

Bu mübarek ismi üzerinde değişik manalar anlatılmıştır; denilmiştir ki :

— Samed isminin sahibi öyle bir efendidir ki; bütün muhtaç olunan şeylerde zatına koşulur.

— Samed öyle bir zattır ki : İstediğini yapar ve dilediği hükmü verir.

Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :

— Bir kimse, bu mübarek ismi çok okursa, Yüce Hakkın, o kimsenin muhtaç olduğu şeylerde kendisine yetişeceği ümidi vardır. Halk dahi, ihtiyacını o kimseden giderme yolunu tutar.

Yine bir kimse, seher vakti, secde edip bu mübarek ismi yüz on beş (115) kere okursa, düşmanlarına üstün gelir.

KADİR İSMİ

Devam edelim :

Ey hemen her şeye kesin olarak gücü yeten (ya Kadirü).

Şerh :

Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :

— Bir kimse, bu mübarek ismi sürekli okursa.. Yüce Sübhan Hakkın kudreti ile o kimsenin maksadı neyse hâsıl olur.

Yine bir kimsenin çok düşmanı olduğu zaman, her abdest azası üzerine bir kere okuya; böyle ederse, düşmanlarını alt eder.

MUKTEDİR İSMİ

Devam edelim :

Ey güçlü, her şeye gücü yeten (ya Muktedirü).

Şerh :

Bu mübarek isim, bir yönü ile bir üstteki ismin manasını taşır. Ancak, bunda aynı mana biraz daha ileridir. Bilinen bir kuraldır : Harf arttıkça, manalar da artar.

Bu mübarek ismin özelliği de, bir üstteki Kadir, isminin özelliği gibidir; ancak bu daha ileridir.

Bazıları da şöyle demişlerdir :

— Bir kimse, bu mübarek ismi çok okursa, gaflet uykusundan uyanır.

MUKADDİM İSMİ

Devam edelim :

Ey hikmeti gereği, dilediğini öne geçiren (ya Mukaddimü).

Şerh :

Bu mübarek isim açıklanırken, Mesabih şerhlerinde şöyle geçer :

— Mukaddim..

İsmi, Yüce Allah'ın bazı şeyleri, bazı şeylerden üstün ve önde tutması, manasını taşır. Şu açıklamalar, bu ismin manasından alınmıştır :

Bizzat öne geçirmek : Basit maddeleri, terkib edilenlerden önde tutmak.

Varlık olarak öne geçirmek : Sebepleri, sebep olanlardan önde tutmak.

Şerefte öne geçirmek : Peygamberleri, salih kulları, diğerlerinden önde tutmak..

Yerde öne geçirmek : Yücelik taşıyan cisimleri, aşağılık cisimlerden önde tutmak..

Zamanda öne geçirmek : Günlerin, ayların, yılların, asırların bazısını bazısından önde tutmak..

Bu mübarek ismin özellikleri şöyle anlatıldı :

— Her kim, bu mübarek ismi, savaş alanında, korkulu bir yerde çok okursa, kendisine bir zarar gelmez.

MUAHHİR İSMİ

Devam edelim :

Ey hikmeti icabı dilediğini geri bırakan (ya Müahhirü).

Şerh :

Bu mübarek ismin özellikleri üzerine şöyle anlatıldı :

— Bir kimse, bu mübarek ismi çok okursa, düşmanını pes ettirmek yönünde muradı hâsıl olur.

Yine bir kimse, bu mübarek ismi bir günde yüz (100) kere okursa, Yüce Sübhan Hak, kendi sevgisinden başka bir şeyi onun gönlünde bırakmaz.

EVVEL İSMİ

Devam edelim :

Ey zatından ayrı düşen hemen her şeyden önce (ya Evvelü).

Şerh :

Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :

a) Bir kimsenin çocuğu olmasa da, olmasını dilese..

b) Bir kimsenin kendisinden ayrı bir garibi olsa da, gelmesini dilese..

c) Yerine gelmesini dilediği bir ihtiyacı olsa..

Bu mübarek ismi kırk (40) cuma günü bin (1000) kere okusa, muradı hâsıl olur.

ÂHİR İSMİ

Devam edelim :

Ey her şey fena bulup yok olduktan sonra zatı kalan (ya Âhirü).

Şerh :

Bu mübarek ismin manasında, Mesabih şerhinde şöyle bir açıklama yapılmıştır :

Evvel : Kendisinden önce ve kendisi ile beraber bir şey olmayan..

Âhir : Halkın yok olup gitmesinden sonra sadece zatı kalan..

Yüce Sübhan Hak, öncelik halinde nekadar, bir oluş başlamasından yana yüce ve üstün ise, sona kalışında dahi bir bitiş durumuna girmekten yana yüce ve üstündür.

Denilmiştir ki :

— Varlığın başlangıcı ondan olup gidişin sonu da onda biter. Başlangıç ondan olduğu gibi, dönüş ona olacaktır.

Bu mübarek ismin özellikleri üzerine şöyle anlatıldı :

— Bir kimse, düşmanı geri püskürtmek niyeti ile bu mübarek ismi okursa.. bu yoldaki isteği yerine gelir.

Bir kimse, bu mübarek ismi çok okursa, sonu iyi gelir.

ZÂHİR İSMİ

Devam edelim :

Ey varlığı açık olan (ya Zâhirü).

Şerh :

Bu mübarek ismin iki manası vardır; şöyleki :

a) Açık olur; ayan beyan görülür..

b) Zatından başkasına üstün gelir..

Yüce Hakkın varlığı o kadar açıktır ki : Onun açıklığına; semalar, yer, âlemin her zerresi açık bir delildir.

Her şeyden üstünlüğü o kadar açıktır ki : Delil getirmek, bu üstünlüğü gidermeye sebepten başka bir şey olmaz.

Bu mübarek ismin özelliği üzerine şöyle anlatıldı :

— Bir kimse, bu mübarek ismi çok okursa, düşmana üstün gelir.

Yine bir kimse, bu mübarek ismi, cuma namazından sonra on beş (15) kere okursa, içi nurlanır.

BATIN İSMİ

Devam edelim :

Ey zatının hakikatı akıllardan ve duyulardan yana kapalı olan (ya Batınü).

Şerh :

Denilmiştir ki :

— Yüce Hakkın zatının esası, gizli kimliği hiç kimsenin kavrayacağı, anlayacağı, müşahede edip bileceği cinsten değildir. Nitekim Ta-Ha suresinin 110. âyetinde şöyle buyuruldu :

— **«Bilgi yönünden onu kavrayamazlar.»**

Yüksek şanını kavrayıp; duygularla elde edilmekten, ölçülere vurulmaktan uzaktır. İzzet, marifet alanı fehimlerde dolaşmaktan, vehimlere sunulmaktan arınmıştır.

Marifetten bir sonuç olarak, akıllara hayrette kalmaktan ve önünde erimekten başka bir delil yoktur.

Nurların ışıkları şuaları karşısında; gözü olan bakıcılara kör olmaktan ve faş olmaktan başka bir yol da yoktur.

Anlatılan manalardan başka, Yüce Hakka :

— Batın.

İsminin verilmesi, batınî işlere tam manası ile zatının muttali olması dolayısı ile ola..

Bu mübarek ismin özellikleri şöyle anlatıldı :

— Her kim, bu mübarek ismi günde üç kere okursa, eşyanın hakikatlarını bilir; Yüce Hakkın sırlarının lâyıkı olur.

VALİ İSMİ

Devam edelim :

Ey hakim, sultan, mülkünde yönetici (ya Valiy).

Şerh :
Bu mübarek ismin özellikleri şöyle anlatıldı :

— Bir kimse, bu mübarek ismi devamlı okursa.. eşyanın tasarrufu kendisine nasib olur.

Bir kimsenin bir imareti bulunsa ve dilese ki : Oraya, kardan ve yağmurdan yana bir zarar gelmeye; bu mübarek ismi bir su testisi üzerine yazmalı, sonra da testiyi su ile doldurmalıdır. Bundan sonra o doldurduğu suyu, o imaretin dört duvarı üzerine saçmalıdır. Bundan sonra, o imaret; kardan ve yağmurdan zarar görmez; güvenlik için de olur.

MÜTEALİ İSMİ

Devam edelim :
Her şeye karşı tam güce sahip, mahlukat sıfatlarından yana yüksek ve temiz (ya Mütealiy).

Şerh :
Bu mübarek ismin özellikleri şöyle anlatıldı :

— Bir kimse, bu mübarek ismi okumaya devam ederse.. akranından ve emsalinden üstün olur.

Bir kadın kötü fiilli ise, aybaşı süresinde bu mübarek ismi, kendisine vird edinir ise.. o kötü fiil ondan uzak olup gider.

BERR İSMİ

Devam edelim :

Ey kullarına ihsan eyleyen (ya Berrü).
Şerh :
Yüce Hakkın ihsanı hemen herkese şamildir. Şöyleki :

a) İyilere bol bol, kat kat sevap ihsan eyler.

b) Kötülerin de kötülüğüne bakmaz, affeder, tevbelerini kabul buyurur.

Mesabih şerhinde denilmiştir ki :

— Barr, dahi Berr, ismi manasını taşır. Ancak, Yüce Hak şanında :

— Berr..

يَا بَاطِنُ ۞ يَا وَالِي ۞ يَا مُتَعَالِي ۞ يَا بَرُّ ۞ يَا تَوَّابُ ۞ يَا مُنْعِمُ ۞ يَا مُنْتَقِمُ ۞ يَا عَفُوُّ ۞ يَا رَؤُفُ ۞ يَا مَالِكَ الْمُلْكِ ۞ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ ۞ يَا رَبِّ ۞ يَا مُقْسِطُ ۞ يَا جَامِعُ ۞ يَا غَنِيُّ ۞ يَا مُغْنِي ۞ يَا مُعْطِي ۞ يَا مَانِعُ ۞ يَا ضَارُّ ۞ يَا نَافِعُ ۞ يَا نُورُ ۞ يَا هَادِي ۞ يَا بَدِيعُ ۞ يَا بَاقِي ۞ يَا وَارِثُ ۞ يَا رَشِيدُ ۞ يَا صَبُورُ ۞ يَا صَادِقُ ۞ يَا سَتَّارُ ۞ يَا مَنْ تَقَدَّسَتْ عَنِ الْأَشْبَاهِ ذَاتُهُ وَتَنَزَّهَتْ عَنْ مُشَابَهَةِ الْأَمْثَالِ صِفَاتُهُ وَيَا مَنْ دَلَّتْ عَلَى وَحْدَانِيَّتِهِ وَآيَاتِهِ ۞ وَشَهِدَتْ بِرُبُوبِيَّتِهِ مَصْنُوعَاتُهُ ۞ وَاحِدٌ لَا مِنْ قِلَّةٍ وَمَوْجُودٌ لَا مِنْ عِلَّةٍ ۞ يَا مَنْ هُوَ بِالْبِرِّ مَعْرُوفٌ وَبِالْإِحْسَانِ مَوْصُوفٌ ۞ مَعْرُوفٌ بِلَا غَايَةٍ ۞ وَمَوْصُوفٌ بِلَا نِهَايَةٍ أَوَّلٌ قَدِيمٌ بِلَا ابْتِدَاءٍ ۞ آخِرٌ كَرِيمٌ رَحِيمٌ بِلَا انْتِهَاءٍ ۞ وَغَافِرُ ذُنُوبِ الْمُذْنِبِينَ كَرَمًا وَحِلْمًا ۞ يَا مَنْ لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ ۞ حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ وَنِعْمَ الْمَوْلَى وَنِعْمَ النَّصِيرُ ۞ يَا دَائِمًا بِلَا فَنَاءٍ وَيَا قَائِمًا بِلَا زَوَالٍ ۞ وَيَا مُدَبِّرًا بِلَا وَزِيرٍ ۞ سَهِّلْ عَلَيْنَا وَعَلَى وَالِدِينَا كُلَّ عَسِيرٍ ۞ لَا أُحْصِي ثَنَاءً عَلَيْكَ أَنْتَ كَمَا أَثْنَيْتَ عَلَى نَفْسِكَ عَزَّ جَارُكَ وَجَلَّ ثَنَاؤُكَ وَتَقَدَّسَتْ أَسْمَاؤُكَ وَعَظُمَ شَأْنُكَ وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ ۞ يَفْعَلُ اللهُ مَا يَشَاءُ بِقُدْرَتِهِ وَيَحْكُمُ مَا يُرِيدُ بِعِزَّتِهِ ۞ أَلَا إِلَى اللهِ تَصِيرُ الْأُمُورُ ۞

İsmini söylemek yerindedir; öbürü onun şanında gelmemiştir.

Bu mübarek ismin özellikleri arasında şöyle denilmiştir :

— Bir kimse, bu mübarek ismi okursa.. Yüce Hakkın ihsanına zuhur yeri olur.

Bir kimse, kendi çocuğu üzerine bu mübarek ismi yedi (7) kere okursa.. belâya çarptırılmaktan yana emin olur.

TEVVAB İSMİ

Devam edelim :

Ey tevbeleri kabul buyuran, tevbe etme başarısı ihsan eyleyen (ya Tevvabü).

Şerh :

Kazî Beyzavî, Bakara suresinin 37. âyetinde buyurulan :

— **«O, tevbeleri çok çok kabul buyurur; pek merhametlidir.»**

Manayı açıklarken, tevbe kelimesi üzerinde şöyle durmuştur :

— Asıl tevbe, günahlardan dönüştür. Sonra tevbe :

a) Kula bağlanırsa, masiyet işlerden dönmek, olur.

b) Yüce Hakka bağlandığı zaman, ceza kesilmekten, mağfirete dönüş olur.

Bu mübarek ismin özelliği üzerine şöyle denildi :

—Bir günahkâr bu mübarek ismi çok okursa.. ümid edilir ki : Yüce Hak o kimseye tevbe etme kerameti ihsan eyleye..

MÜN'İM İSMİ

Devam edelim :

Ey nimet veren (ya Mün'imü).

Şerh :

Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :

— Bir kimse, bu mübarek ismi çok okursa, yüce Hakkın nimetlerine zuhur yeri olacağı ümid edilir.

MÜNTAKİM İSMİ

Devam edelim :

Ey günahkârlardan dilediği kimseye ceza kesip azab eden (ya Müntakimü).

Şerh :

Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :

— Bir kimse bu mübarek ismi çok okusa, hatta Kahhar, ismini de ekleyip okusa.. düşmanı helâk etme yönünden muradı hâsıl olur.

AFÜVV İSMİ

Devam edelim :

Ey günahları affeden (ya Afüvvü).

Şerh :

Hadis-i şerif şerhedenlerden bazısı şöyle demiştir :

— Afüvv..

İsmi, Gafur, isminden daha şümullüdür. Zira gufran, örtme manasını; afv ise, günahların silineceğini anlatır.

Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :

— Bir kimse, bu mübarek ismi devamlı okursa.. Yüce Hak, onun günahlarını affeder.

Anlatıldığına göre, Hazret-i Âişe, bir keresinde Resulüllah feendimize şöyle sormuştur :

— Ya Resulellah, kadir gecesine erdiğim zaman, ne okuyayım?.

Allah, kendisine salât ve selâm eylesin; Resulüllah efendimiz şöyle buyurmuştur :

— «Şu duâyı okursun :

— Allahım, sen Âfüvv, isminin sahibisin, affı seversin, beni affet.»

RAUF İSMİ

Devam edelim :

Ey tam manası ile rahmet ve şefkat eden (ya Raufü).

Şerh :

Yüce Hakkın Rauf ismi, Rahiym isminden bir derece ileridir; Rahim isminden ise, iki derece ileridir.

Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :

— Bir kimse, bu mübarek isme devam edip çok okursa.. nimet sahibi olur.

Yine bir kimse isterse ki : Bir mazlumu, bir zalimin elinden kurtara; hemen bu mübarek ismi okuyup aracı olmalıdır, kabul görür.

MALİK'ÜL - MÜLK

Devam edelim :

Ey tasarruf edilip yönetilen her şeyi yöneten (ya Malik'el - Mülki).

Şerh :

Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :

— Bir kimse, bu mübarek ismi çok okursa, halk arasında değerli olur.

ZÜLCELÂLİ VEL İKRAM İSMİ

Devam edelim :

Ey mutlak varlıklı, geniş kapsamlı nimet sahibi (ya Zel - Celâli vel - ikrami.

Şerh :

Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :

— Bu mübarek ismi; sürekli okuyan kimse zengin olur.

RABB İSMİ

Devam edelim :

Ey besleyip büyüten, yetiştiren (ya Rabbi).

Şerh :

Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :

— Bu mübarek ismi okuyan kimse, Yüce Hakkın lütufları ile korunur; nasipli olur.

Bir kimsenin oğlu veya kızı bir başkasının elinde esir olduğu zaman; o kimsenin evinin çevresine bir hat çekip yüz otuz (130) kere bu mübarek ismi okursa.. kurtulur.

MUKSIT İSMİ

Devam edelim :

Ey âdil zat (ya Muksıtu).

Şerh :

Bu isim, yoldan sapanlar hakkında kullanılırsa :

— Zalim..

Demeğe gelir.

— Bir kimse, bu mübarek ismi sürekli okursa.. şeytanın şerrinden emin olur..

CAMİ' İSMİ

Devam edelim :

Ey halkı, kıyamet günü toplayan (ya Cami'ü).

Şerh :

Bazılarına göre, Yüce Hak, hamd ile sena edilmeyi birarada hak ettiği için bu isim verilmiştir.

Bazılarına göre, Yüce Sübhan Hak, muhtelif hakikatleri ve sırları biraraya getirdiği için, bu isim zatına verilmiştir.

Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :

— Biri bir şeyini yitirdiğ zaman :

— Ey geleceğinde şüphe olmayan bir günde insanları toplayacağında şüphe olmayan, yitiğimi buluştur.

Bu özellik, Avarif, kitabında yazılıdır; meşayih tarafından denenmiştir.

GANİ İSMİ

Devam edelim :

Ey kesinlikle zatından başkasına ihtiyacı olmayan varlıklı (ya Ganiyyü).

Şerh :

Sofiyeden tahkik ehli zatlar, bu mübarek ismin açıklanmasında şöyle demişlerdir :

— Yüce Hak için iki kemal derecesi vardır; şöyleki :

a) Zatî kemâl..

Bu türlü kemâl; varlığı, tekliği, hayatı, ilmi ve diğer zatına bağlı sıfatlarıdır. Yüce Hakkın, bunlarla sıfatlanıp kemal bulması için, başkasına ihtiyacı yoktur.

b) İsimlerine bağlı kemâl..

Bu isimlerle kemal bulması, zatından gayrı şeylere bağlıdır. Ama, onun bu türlü kemali, isimlerinin zuhuru ve hükümlerinin o şeyler üzerine yürümesidir. Elbetteki, isimlere bağlı kemâl, zuhur yerlerinin varlığı ile olacak ve oradan görülecektir.

Üstte anlatılan manaya göre, ihtiyaçsızlık, zatî kemal içindir; isimlere bağlı kemal için değildir.

Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :

— Bir kimse, bu mübarek ismi okumaya devam ederse.. zenginlik vasfından yana nasipli olur.

MUĞNİ İSMİ

Devam edelim :

Ey zengin eden ve istetmeyen (ya Muğniy).

Bu mübarek ismin özellikleri şöyle anlatıldı :

— Bir kimse, on (10) cuma günü on (10) kere bu mübarek ismi okursa.. Yüce Hak, o kimseyi halka muhtaç eylemez.

Bir kimse, bir hastalığa düştüğü zaman, bu mübarek ismi okuyup eline üflemeli; sonra da elini o hastalıklı yerine sürmeli. Allah'ın izni ile o hastalığından kurtulur.

Şerh :

MU'Tİ İSMİ

Devam edelim :

Ey karşılıksız ihsan eden (ya Mu'tıy).

Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :

— Bir kimsenin duâsı makbul olmuyorsa, bu mübarek ismi okuduktan sonra duâ ederse, duâsı makbul olur.

MANİ' İSMİ

Devam edelim :

Ey dilediği şeyin, dilediği kimseye gitmesine engel olan (ya Mani').

Şerh :

Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :

— Bir kimsenin kadını ile arasında dirlik düzenlik olmazsa, bu mübarek ismi okumaya devam ederse, aralarında dirlik düzenlik olur.

DARR İSMİ

Devam edelim :

Ey dilediği kimseye zarar eriştiren (ya Darrü).

Şerh :

Bu türlü bir zarar, aslında yarardır; bizim anlayamadığımız bir hikmete dayanır.

Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :

— Bir kimse, çok düşük bir duruma düşse, cuma gecesi, her ayın 13. 14. 15. günleri bu mübarek ismi yüz (100) kere okursa.. yüksek mertebeye erişir.

NAFİ' İSMİ

Devam edelim :

Ey fayda veren (ya Nafi').

Şerh :

Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :

— Bir kimse, gücü yettiği kadar, her gün, bu mübarek ismi okusa, kendisine hiç ziyan ve elem erişmez.

NUR İSMİ

Devam edelim :

Ey yeri, göğü, ayı, güneşi aydınlatan (ya Nur).

Şerh :

Bu mübarek isimle gönüller dahi, iman ve marifet nuru ile aydınlıktır.

Bazıları da, bu mübarek ismi şöyle bir mana ile açıklamışlardır :

— Her şey, zatı ile vücud bulan..

Bu mübarek ismin özelliği üzerine şöyle anlatıldı :

— Bir kimse, Nur suresini yedi (7) kere okuduktan sonra, bu mübarek ismi de bin (1000) kere okursa.. onun içi nurlanır.

HADİ İSMİ

Devam edelim :

Ey doğru yol gösteren (ya Hadiy).

Şerh :

Bu mübarek ismin özelliği üzerine şöyle anlatıldı :

— Bir kimse göğe doğru bakıp bu mübarek ismi, çokça okur, eline üfler, elini de gözüne sürerse, marifet bulur.

BEDİ' İSMİ

Devam edelim :

Ey eşi görülmemiş şekilde eşyayı yaratıp meydana çıkaran (ya Bedi'u).

Şerh :

Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı

— Bir kimsenin zor bir işi olduğu zaman, yetmiş (70) kere :

— Ey yeri ve semaları eşsiz bir şekilde yaratan.

Derse, Yüce Hak, o kimsenin müşkil işini çözer.

BAKİ İSMİ

Devam edelim :

Ey yok olmayı kabul etmeyen daimî varlık (ya Baki).

Şerh :

Mezhep âlimleri, bu mübarek isim üzerinde :

— Hakikî midir, itibarî midir?.

Diyerek değişik görüş ileri sürmüşlerdir. Ama, hak mezheb, ikinci görüşü tutar.

Buna göre, Yüce Yaratıcının bekası, yokluğun olmaması durumundan ibarettir. Bu da, dışta varlığı olmayan bir yokluktan ibarettir.

Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :

— Bir kimse, bu mübare ismi yüz (100) kere okumuş olsa, dünyada kaldığı süre bir felâket görmez; âhirette dahi Yüce Hak, onu bağışlar.

VARİS İSMİ

Devam edelim :

Ey miras yollu, içindekiler yok olup gittikten sonra; yeri ve semaları tutan var ve baki (ya Varisü).

Şerh :

Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :

— Bir kimse, bu mübarek ismi çok okursa.. ömrü uzun olur.

RAŞİD İSMİ

Devam edelim :

Ey yaratılmışları kendilerine yarayan şeylere ileten (ya Raşidü).

Şerh :

Bazılarına göre de, ayrıntılarına girmeden, bu mübarek ismin manası şudur :

— Sağlam, muhkem..

Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :

— Bir kimseye önemli ve önemli olduğu kadar da ne gibi tedbir alması gerektiğini bilmediği bir iş gelse; akşamla yatsı namazı arasında bin (1000) kere okursa.. o bilemidiği işin yolu kendisine kolayca açılır; içi aydınlanır.

SABUR İSMİ

Devam edelim :

Asilere ceza vermekte acele etmeyen (ya Sabur).

Şerh :

Dolayısı ile, ya tevbe nasib eder, yahut dilediği zaman azab eder.

— Sabır..

İsminin manası, halim ismine yakındır; fakat halimde af ümidi daha fazladır.

Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :

— Bir kimse bir derde veya bir teşvişe düştüğü zaman, bu mübarek ismi üç bin (3000) kere okursa kurtulur.

SADIK İSMİ

Devam edelim :

Söylediği her şeyde doğru söyleyen (ya Sadıku).

Şerh :

Bu mübarek ismi okumaya yalancı bir kimse devam ederse.. doğru sözlü olur.

SETTAR İSMİ

Devam edelim :

Ey asilerin günahlarını örten (ya Settar)..

Şerh :

Burada anlatılan Settar, ismi bir manada Gaffar ismini andırır; ama Settar isminde günahların örtülmesi daha ileri manadadır. Meşhur mana budur.

HİMMET

Anlatıldığına göre, Hace Ubeydullah şöyle demiştir :

— Bir kimse için, önemli bir şey olduğu zaman, ona gerekir ki : Yüce Allah'ın isimlerden o işe uygun düşen birine teveccüh eyleye; tam himmedini o yöne vere..

— Himmet..

Kelimesinin manası ise şudur :

— Aklı, gönlü kalbi istenilen şey üzerinde teksif edip toplamak..

İşte himmet o zaman etkisini gösterir ki : İstenen şey tarafına ağırlık verile, bütünüyle gönül onun oluşmasını bekleye..

Bazan gönlü bir şeyle meşgul etmek, bazan da boş bırakmak, tarikat erbabı için bir himmet sayılmaz.

Yine demiştir ki :

— Halkın varlığı, halikın iradesi dışına çıkamaz; o halde böyle dışa çıkış yönü ile bir himmet, ters bir himmettir.

Üstteki manaya göre : Bütün himmet, Yüce Hakkın emri ve iradesini gözetmek yönünde olmalıdır.

Bir başka yerde ise şöyle demiştir :

— Kur'an'a karşı durmak mümkün olmadığı gibi, batın ehlinin himmetine karşı durmak da mümkün değildir. Herkim, onlara karşı duracak olsa, yenilir.

Bir başka yerde ise, şöyle demiştir :

— Bir kâfir dahi olsa, sürekli olarak gönlünü bir şeye verince; himmet tam olduğundan onun isteği yerine gelir. Buna göre, himmetin tesirli olmasında, iman ve yararlı amel şart değildir. Nitekim, Neml suresinin 62. âyetinde buyurulan :

— **«Darda kalmışa, duâ ettiği zaman yetişen..»**

Mananın her şeye şümulü vardır.

Metne devam edelim :

Ey zatı, benzerleri bulunmaktan yana tertemiz olan; sıfatlarına aynı ayarda benzerler bulunup karşılaştırılmaktan yana münezzah olan Yüce Zat. (Ya men takaddeset an'il - eşbahi zatühu ve tenezzehet an müşabehet'il - emsali sıfatühu).

Şerh :

Bu cümlenin bize anlattığı daha kısa mana şudur :

— Hakikat ve mahiyet itibarı ile, Yüce Hakkın zatına bir ortak yoktur. Ulûhiyet sıfatlarında dahi, yaratılmışlarla hiç bir benzerliği yoktur.

Metne devam edelim :

Ey âyetleri, tekliğine ve birliğine delâlet eden, yarattığı harika san'-

atları rübubiyetine şehadet eden (ve ya men dellet alâ vahdaniyetihi âyatühu ve şehidet birübubiyetihi masnuatühu).

Şerh :

Nitekim, Enbiya suresinin 22. âyeti bu manayadır; Allah-ü Taâlâ şöyle buyurdu :

— **«Eğer yerde ve gökte ilâhlar olaydı, her ikisi de bozulurdu; ancak Allah vardır.»**

Kazî Beyzavî, Fatiha suresinin başında buyurulan :

— **«Âlemlerin Rabbı..»**

Âyetini tefsir ederken şöyle buyurmuştur :

— Yüce Hakkın yaratmış olduğu san'at harikası, sayılan hemen her şey, yaratılışlarında nasıl bir yaratıcıya muhtaç iseler, varlıklarını sürdürmek için de, daimî var olan bir zata öyle ihtiyaçları vardır.

Metne devam edelim :

Birdir, tektir; ama azlık manasına göre değil (vahidün lâ min kılletin).

Şerh :

Bu teklik, zatının hakikatında ülûhiyet sıfatlarında ortaklığın mümkün olmaması manasına dayanır.

Metne devam edelim :

Mevcuttur, ama bir illete göre değil (ve mevcudün bilâ illetin).

Şerh :

Yani : Bir başkasının var etmesi nedeni ile var olmamıştır; tıpkı, yaratılmış olduğunu gördüğümüz şeyler gibi..

Metne devam edelim :

Ey iyiliği ile tanınan, ihsanı ile sıfatlanan (ya men hüve bil-birri marufün ve bil-ihsani mevsufün).

O, tanınmıştır, ama tanınmakkta bir sonu bulunmuş değildir; sıfatlanmış bir zattır ki, bu sıfatlanmasında dahi bir son bulunmuş değildir (marufün bilâ gaye ve mevsufün bilâ nihaye).

Şerh :

Yani : Tanınmakla tam tanınmış olmak; sıfatları sayılmakla sonuna gelinmez.

Metne devam edelim :

Evvelden beri vardır, ama bir başlangıcı yoktur; bir sondur, kerimdir, rahimdir, ama bir bitiş yoktur (âhirün, keriymün, rahiymün bilâ intihain).

Şerh :

Bu metinde geçen iki güzel ismin manası ayrıntılı olarak daha önce anlatıldı; faydasına binaen, burada kısa öz mana verelim :

Keriym : İkramı bol..

Rahiym : Pek merhametli, özellikle taat kullarına..

Metne devam edelim :

Keremi ve hilmi ciheti ile günahkârların günahlarını bağışladı (ve gafere zünub'el - müznibiyne keremen ve hilmen).

Şerh :

Yani : Hiç de bağışlamaya mecbur değildir.

Metne devam edelim :

Ey benzeri bir şey olmayan; ki o, gerçek manası ile duyan ve tam manası ile işitendir. Allah bize yeter; pek güzel vekildir. O kadar güzel Mevlâ, o kadar güzel yardımcıdır ki..

(Ya men leyse kemislihi şey'ün ve hüv'es-semi'ül-basirü hasbünellahü ve ni'm'el-vekiylü ni'm'el-mevlâ ve n'm'en-nasyrü..)

Ey zevalsiz duran (ve ya men kaimen bilâ zevalin).

Şerh :

Raad suresinin 33. âyetinde buyurulan :

— «Yoksa, her nefsin kazandığı hayır ve şer üzerine kaim olan mı?.»

Manada geçen :

— «Kaim..»

Lafzı, şu şekilde tefsir edilmiştir : Görüp gözeten..

Metne devam edelim :

Ey işleri yardımcı vezirsiz yöneten (ve ya müddbbiren bilâ veziyrin).

Her zorluğu, bize ve ana babamıza kolay getir (sehhil aleyna ve alâ valideyna külle asiyrin).

Sen zatını övdüğün gibi, seni övüp bitiremem (lâ uhsıy senaen aleyke ente kema esneyte alâ nefsike).

Şerh :

Bir kimse, bir zatı öveceği zaman, onun tüm vasıflarını lâyıkı ile bilmiş ve kavramış olması gerekir.

Mana üstteki gibi olunca, hiç kimse, Yüce Hakkın vasıflarını tam kavrayıp bilemez ki : Ona göre layıkı ile övebilsin. Ancak, övebildiği mikdar, Yüce Hakkın sıfatlarından bildiği kadardır.

Bu manadaki ayrıntılar, Seyyid Şerif Cürcanî'nin Metali' adlı eserinde geçer; öğrenmek isteyenler, onu okumalıdırlar.

Metne devam edelim :

Zatına sığınan değerlidir, seni övmek büyük iştir, isimelrin temizdir (azze carüke ve celle senaüke ve takaddeset esmaüke).

Şerh :

İsimlerin temiz olduğu manasında, Kazî Beyzavî, A'lâ suresinin 1. âyetinde buyurulan :

— **«Pek Yüce Rabbının ismini tesbih eyle.»**

Manasını şöyle açıkladı:

— Yüce Hakkın ismini, kötü yorumlardan temizle. Bilhassa, eşit gelecekleri kanaatını uyandıracak şekilde başkasına aynı ismi vermekten sakın. Onun ismini sadece tazim, saygı ile an.

Metne devam edelim :

Şanın yücedir (ve azume şanüke).

Yani : Yaptığın işler o kadar üstündür ki; hiç kimse onları yapamaz.

Metne devam edelim :

Senden başka ilâh yoktur (ve lâ ilâhe gayrüke).

Şerh :

Yani : Zatından başka ibadet edilmeye hak kazanan yoktur.

Metne devam edelim :

Allah, dilediğini yapar, istediği hükmü üstünlüğü ile verir. (Yef'alüllâhü ma yeşaü ve yahkümü ma yüriydü biizzetihi).

Yüce Hakkın zatından başka hemen her şey, helâke yüz tutmuştur (Küllü şey'in halikün illâ vechehu).

Şerh :

Bazıları bu manada şöyle demişlerdir :

— Hemen her şey, hazır durumu ile, Yüce Allah'ın zatında yok olmuştur; hem de sürekli..

İmam-ı Gazalî, bu manada şöyle demiştir :

— Bu mümkün sınıfına dahil olan şeyler, sürekli bir yokluk içindedirler.

Üstteki görüşünü, İhya adlı eserinde anlattı; Mişkât'ül-Envar'da dahi şöyle dedi :

— İrfan sahipleri, mecaz bataklığından, hakikat zirvesine yükselirler, o zaman müşahede gözü ile görürler ki : Bu varlık âleminde, Yüce Hakkın zatından başkası yoktur.

Eşyanın helâke yüz tutması, bir vakit helâk olup bir başka vakit durmaları, manasında değildir; onlar sürekli bir helâk, yokluk içindedirler.

Metne devam edelim :

Hüküm onundur; ona döneceksiniz (leh'ül-hükmü ve ileyhi türcaune).

Onlar hakkında Allah sana yetişir; gerçek manası ile duyan bilen odur (feseyek-fiykehümüllahü ve hüv'es-semiyül-alim).

Şerh :

Üstteki metin cümlesi, Bekara suresinin 137. âyeti olup daha çok Resulüllah efendimiz muhataptır, Allah ona salât ve selâm eylesin; dolayısı ile tüm müminler..

Yüce Allah, burada müminleri teskin ve teselli etmektedir.

Metne devam edelim :

كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ اِلَّا وَجْهَهُ لَهُ الْحُكْمُ وَاِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ۞ فَسَيَكْفِيكَهُمُ
اللّٰهُ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ۞ حَسْبُنَا اللّٰهُ وَكَفٰى سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ دَعٰى
لَيْسَ وَرَآءَ اللّٰهِ الْمُنْتَهٰى مَنِ اعْتَصَمَ بِاللّٰهِ يَحْيٰى ۞ سُبْحَانَ مَنْ لَمْ يَزَلْ
رَبًّا رَحِيمًا ۞ وَلَا يَزَالُ كَرِيمًا ۞ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ الْحَلِيمُ الْكَرِيمُ
سُبْحَانَ اللّٰهِ وَتَبَارَكَ اللّٰهُ رَبُّ السَّمٰوَاتِ السَّبْعِ وَرَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ
۞ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ۞ اِلٰهًا وَاحِدًا اَحَدًا صَمَدًا فَرْدًا وِتْرًا
حَيًّا قَيُّومًا اَبَدًا لَمْ يَتَّخِذْ صَاحِبَةً وَلَا وَلَدًا ۞ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ شَرِيكٌ
فِي الْمُلْكِ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ وَلِيٌّ مِنَ الذُّلِّ وَكَبِّرْهُ تَكْبِيرًا اَللّٰهُ اَكْبَرُ ۞

حَسْبُنَا اللّٰهُ لِدِينِنَا ۞ حَسْبُنَا اللّٰهُ لِدُنْيَانَا ۞ حَسْبُنَا اللّٰهُ لِمَا اَهَمَّنَا ۞
حَسْبُنَا اللّٰهُ لِمَنْ بَغٰى عَلَيْنَا ۞ حَسْبُنَا اللّٰهُ لِمَنْ حَسَدَنَا ۞ حَسْبُنَا اللّٰهُ
لِمَنْ كَادَنَا بِسُوءٍ ۞ حَسْبُنَا اللّٰهُ عِنْدَ الْمَوْتِ ۞ حَسْبُنَا اللّٰهُ

عِنْدَ الْقَبْرِ ۞ حَسْبُنَا اللّٰهُ عِنْدَ الْمَسَائِلِ ۞ حَسْبُنَا اللّٰهُ عِنْدَ
الْحِسَابِ ۞ حَسْبُنَا اللّٰهُ عِنْدَ الْمِيزَانِ ۞ حَسْبُنَا اللّٰهُ عِنْدَ الصِّرَاطِ ۞
حَسْبُنَا اللّٰهُ عِنْدَ الْجَنَّةِ وَالنَّارِ ۞ حَسْبُنَا اللّٰهُ عِنْدَ اللِّقَآءِ ۞ حَسْبِيَ اللّٰهُ

الَّذِي لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَاِلَيْهِ اُنِيبُ ۞

Allah, bize yeter; her işimize yetişir (hasbünellahü ve kefa).

Allah, zatına yakaranın yakarışını duyar; Allah'tan başka el açıp dilek sunulacak bir makam yok ki.. Bir kimse, Allah'a tutunursa hayat bulur. (Semiallâhü limen dea, leyse veraellahi'l - münteha, meni'tesame billâhi yahya).

Şerh :

Yani : Allah yolunu tutan kurtulur.

Metne devam edelim :

Devamlı merhametli ve keremli bir Rab olan Yüce Zat, noksan sıfatlardan münezzehtir (Sübhane men lemyezel rabben rahiymen ve lâ yezalü kerimen).

Allah'tan başka ilâh yoktur; Halimdir, Kerim'dir (lâ ilâhe illallâh'ülkerimü).

Şerh :

Metinde geçen, iki güzel ismin geniş açıklaması, daha önce geçti; burada kısa mana verelim :

Haliym : Birden yakalamaz, zaman tanır; sonunu iyiye vardırır.

Keriym : İyiliği ikramı bol..

Metne devam edelim :

Allah, noksan sıfatlarda nmünezzehtir, Allah Yüce'dir, uğuru bereketi çoktur (Sübhanellâhi ve tebarekellâhü).

Yedi kat semanın Rabbı, büyük arşın Rabbı; âlemlerin Rabbı Allah'a hamd olsun. (rabb'ül - semavati's - seb'i ve rabb'ül - arş'il - aziymi vel - hamdü lillâhi rabb'il - âlemiyne).

Şerh :

ÂLEM

Metinde geçen :

— Âlem..

Tabiri üzerinde biraz duralım. Yüce Hakkın zatından başka her ne varsa, hepsine :

— Âlem..

İsmi verilir ki; hepsi de Yüce Hakkın varlığına, birliğine delildir. Aynı zamanda bu isim, Yüce Allah'ın yarattığı cinsi değişik şeylere verilir : Eflâk, anasır, bitki, hayvan hep birer âlemin adıdır. Bu manadaki değişik görüşleri aşağıya alıyoruz :

Demişlerdir ki :

— Yüce Allah'ın bin âlemi vardır; bunların altı yüzü denizde, dört yüzü de karadadır.

Vehb b. Münebbih'in şöyle dediği anlatılmıştır :

— On sekiz bin âlem vardır; dünya, on sekiz bir âlemden biridir.

Demişlerdir ki :

— Kırk bin âlem vardır; dünya, doğusundan batısına kadar tek âlemdir.

Demişlerdir ki :

— Seksen bin âlem vardır; kırk bini denizde, kırk bini de karadadır.

Demişlerdir ki :

— Yüz bin âlem vardır; bu manada gelen bir rivayet de şöyledir :

— Yüce Allah, yüz bin kandil yarattı. O kandillerin hepsini büyük arşa astı. Yerlerde ve göklerde bulunan tüm yaratılmışlar, hatta cennet, cehennem dahi tüm olarak bir kandildedir. Diğer kandillerde bulunan yaratılmışları, Allah'tan başkası bilmez.

Kâab'el-Ahbar şöyle dedi :

— Âlemlerin sayılarını sayıp tüketmek mümkün değildir. Çünkü, Allah-ü Taâlâ, Müddessir suresinin 31. âyetinde şöyle buyurdu :

— **«Rabbın ordusunu, ancak kendisi bilir.»**

Metne devam edelim :

Allah'tan başka ilâh yoktur; birdir, ortağı yoktur; Vahid, Ehad, Samed, Ferd, Vitr, Hayy, Kayyum sıfatlarının sahibi, sürekli ve sonu olmayan ilâhtır.

(Lâ ilâhe illallâhü vahdehu lâ şerike lehu ilâhen vahiden, ehaden, sameden, ferden, vitren, hayyen, kayyumen daimen, ebeden.)

Bu cümlede geçen güzel isimlerin manaları, daha önce anlatıldı; onun burada tekrar anlatılmayacaktır.

Metne devam edelim :

Kadın tutmamıştır, oğul edinmemiştir. Mülkünde onun bir ortağı yoktur. Düşüklükten yana bir yandaşı yoktur. (Lemyettehiz sahibeten ve lâveleden ve lem yekün şeriykün fil-mülki ve lem yekün lehu veliyyün min'-az-zülli).

Ona tam manası ile tazim eyle (ve kebbirhü tekbiren).

Allah, en büyüktür (Allahü ekberü).

Şerh :

İmam-ı Gazalî, Kimya-i Saadet, adlı kitabının başında şöyle demiştir :

— Allah, en büyüktür..

Demenin manası şudur :

— Allah, o kadar yüce o kadar büyüktür ki; insan, onu akıl ölçüsü ile takdir edip bilemez.

Metne devam edelim :

Dinimiz için, Allah bize yeter. Dünyamız için, Allah bize yeter. Önemli işlerimizde, gamlı kederli hallerimizde Allah bize yeter. Bize saldırıya geçenler hakkında Allah bize yeter. Bize hased edenler için, Allah bize yeter. Bize kötülükle yaklaşanlar için Allah bize yeter. Ölüm zamanı Allah bize yeter. Kabre konulduğumuz zaman, Allah bize yeter. Sorgu - sual esnasında Allah bize yeter. Ettiğimizin hesabını verme sırasında Alah bize yeter. Amellerimizin tartıya çekildiği sırada Allah bize yeter. Sırattan geçerken, Allah bize yeter. Cennet yanında, cehennem yanında Allah bize yeter. Yüce Allah'ın huzuruna kavuşma sırasında, Allah bize yeter.

(Hasbünellâhü lidinina. Hasbünellâhü lidünyüna. Hasbünellâhü lima ehemmena. Hasbünellâhü limen beğa aleyna. Hasbünllâhü limen hasedena. Hasbünellâhü limen kâdena bisuin. Hasbünellâhü ind'el-mevti. Hasbünellâhü ind'el-kabri. Hasbünellâhü ind'el-mesaili. Hasbünellâhü ind'el-hesabi. Hasbünellâhü ind'el-mizani, Hasbünellâhü ind'es-sıratı. Hasbünellâhü ind'el-Cenneti ven-nari. Hasbünellâhü ind'el-likai.)

Şerh :

Allah, kendilerine rahmet eylesin, Ehl-i Sünnet vel-Cemaat ile, Allah sırlarının kudsiyetini artırsın tarikat meşayihi, şu mana üzerinde görüş birliğine varmışlardır :

— Bir kimse, imanla giderse, mutlaka cennete girecektir; ya hiç azap görmeden, ya da günahı kadar azap gördükten sonra..

Şu mana üzerinde dahi görüş birliğine varmışlardır :

— Cennetteki her mümin, Yüce Sübhan Hakkı baş gözü ile görecektir; ister dünyada iken müşahede mertebesine erişsin; isterse erişmesin.

Yüce Hakkı, öbür âlemde görmek üzerine kesin delil olarak, Kur'an âyetleri, hadis-i şerifler çoktur.

Allah-ü Taâlâ, Kıyamet suresinin 22. 23. âyetlerinde şöyle buyurdu :

— **«Bazı yüzler vardır ki, o gün, tör ü tazedir; Rablarına bakacaklar.»**

Bu âyet-i kerimenin Arapça aslında, bakmaya (İLÂ) edatı ile işaret edilmiştir. Bunun ifade ettiği manaya göre :

— Yüce Allah'ı görmek..

Şeklinde bir mana çıkarmak vaciptir. Daha açık olarak, üstteki mana bir gerçek olur.

Yine bu âyet-i kerimeden, şöyle bir mana dahi çıkarmak mümkündür :

— Orada, Yüce Yaratıcıyı görecekler, bakacaklar. O güzel yüzü görme şerefine nail olur, Allah'ın cemalini mutalaaya dalarlar. Onun zatından başka her şeyi bırakır, hiç bir şeye iltifat edip bakmazlar.

Allah-ü Taâlâ, Muttafifiyn suresinin 15. âyetinde şöyle buyurdu :

— **«Hiç de sandıkları gibi değil; onlar o günde Rablarından perdeli kalırlar.»**

Bu âyet-i kerimenin delâletine göre, Yüce Hakkı sadece müminler göreceklerdir; aksi halde, kâfirlerin perdeli kalacakları bildirilmezdi.

Buharî Sahih'inde, Cerir b. Abdillah'tan alınan bir hadis-i şerif vardır; Allah ondan razı olsun.

Şöyle anlattı :

— Mehtaplı bir gece idi. Resulüllah'ın meclisinde oturduk; Allah ona salât ve selâm eylesin. Aya baktı; şöyle buyurdu :

— **«Bu aya nasıl bakıp görüyorsanız, öbür âlemde Yüce Rabbınıza bakıp aynı açıklıkta, hatta daha açık göreceksiniz.»**

Mevlâna, Sa'deddin Taftazanî, Akaid şerhinde şöyle yazmıştır :

— Bu hadis-i şerif, sahihtir; ashaptan yirmi bir kişi rivayet etmiştir; Allah onlardan razı olsun.

Metne devam edelim :

Allah bana yeter; öyle bir zattır ki, ondan başka ilâh yoktur. Ona tevekkül ederim; ona dönerim. (Hasbiyellâhüllezi lâ ilâhe illâ hüve aleyhi tevekkeltü ve ileyhi üniybü).

Allah'tan başka ilâh yoktur. Allah, noksan sıfatlardan münezzehtir; Allah o kadar büyük ki (lâ ilâhe illallâhü sübhanellâhi maazamellâhü)..

Allah'tan başka ilâh yoktur. Allah, noksan sıfatlardan münezzehtir; Allah o kadar halimdir ki (lâ ilâhe illallâhü sübhanellâhi ma ahlemellahü).

Allah'tan başka ilâh yoktur. Allah, noksan sıfatlardan münezzehtir; Allah o kadar ikramlıdır ki (lâ ilâhe illallâhü sübhanellâhi maekremellâhü)..

Allah, o kadar büyük, o kadar keremli, o kadar halim ki (maa'zamellâhü maahlemellahü maekremellahü)..

Allah'tan başka ilâh yoktur, birdir, ortağı yoktur; Muhammed Allah'ın Resulüdür (lâ ilâhe illallâhü vahdehu lâ şerike lehu Muhammedün Resulüllah).

Allahım, Muhammed'e salât eyle, onu ananlar andıkça; Allahım, Muhammed'e salât ve selâm eyle, gafiller, onu anmaktan gafil kaldıkça (Allâhümme salli alâ Muhammedin küllema zekereh'üz-zakirune, Allâhümme salli alâ Muhammedin küllema gafele an zikrih'il-gafilune).

Şerh :

SALÂVAT OKUMAK

— Muhammed, Allah'ın Resulüdür..

Dedikten sonra :

— Allahım, Muhammed'e salât eyle..

Şeklinde salât okunmuştur. Bunun sebebine gelince, şöyle anlatılmıştır :

— Resulüllah efendimizin adı anıldığı zaman, ona salâvat okumayanlar hakkında, çok sert ceza haberi gelmiştir. Onlardan biri, Resulüllah efendimizin şu hadis-i şerifidir :

لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ سُبْحَانَ اللّٰهِ مَا اَعْظَمَ اللّٰهُ ۞ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ سُبْحَانَ اللّٰهِ
مَا اَحْلَمَ اللّٰهُ ۞ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ سُبْحَانَ اللّٰهِ مَا اَكْرَمَ اللّٰهُ ۞ مَا اَعْظَمَ
اللّٰهُ مَا اَحْلَمَ اللّٰهُ مَا اَكْرَمَ اللّٰهُ ۞ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ
مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ ۞ اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ كُلَّمَا ذَكَرَهُ الذَّاكِرُونَ ۞
اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ كُلَّمَا غَفَلَ عَنْ ذِكْرِهِ الْغَافِلُونَ ۞ رَضِينَا
بِاللّٰهِ تَعَالٰى رَبًّا وَبِالْاِسْلَامِ دِينًا ۞ وَبِمُحَمَّدٍ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ نَبِيًّا وَرَسُولًا ۞ وَبِالْقُرْاٰنِ اِمَامًا وَبِالْكَعْبَةِ قِبْلَةً وَبِالصَّلٰوةِ
وَالصَّوْمِ وَالزَّكَاةِ وَالْحَجِّ فَرِيضَةً ۞ وَبِالْمُؤْمِنِينَ اِخْوَانًا ۞ وَبِالْمُؤْمِنَاتِ
اَخَوَاتٍ ۞ وَبِالصِّدِّيقِ وَالْفَارُوقِ وَذِي النُّورَيْنِ وَالْمُرْتَضٰى اَئِمَّةً ۞
وَبِسَائِرِ الصَّحَابَةِ رِضْوَانُ اللّٰهِ تَعَالٰى عَلَيْهِمْ اَجْمَعِينَ قُدْوَةً ۞ وَبِحَلَالِ
اللّٰهِ تَعَالٰى حَلَالًا وَبِهِ حِسَابًا ۞ وَبِحَرَامِ اللّٰهِ تَعَالٰى حَرَامًا وَبِهِ عَذَابًا
۞ وَبِالْجَنَّةِ ثَوَابًا ۞ وَبِالنَّارِ عِقَابًا ۞ مَرْحَبًا مَرْحَبًا بِالصَّبَاحِ الْجَدِيدِ
وَبِالْيَوْمِ السَّعِيدِ ۞ وَبِالْمَلَكَيْنِ الْكِرَامَيْنِ الْكَاتِبَيْنِ الشَّاهِدَيْنِ
الْعَادِلَيْنِ حَيَّاكُمَا اللّٰهُ تَعَالٰى فِي غُرَّةِ يَوْمِنَا هٰذَا اكْتُبَا فِي اَوَّلِ
صَحِيفَتِنَا هٰذِهِ ۞

— **«Yanında anıldığım halde, bana salâvat okumayan adamın burnu yere sürtülsün.»**

Ebüssuud Efendi; Azhab suresinin 56. âyetinde buyurulan :

— **«Allah ve melekleri, Peygamber'e salâvat okurlar.»**

Manayı açıklarken, şöyle anlatmıştır :

— Rivayet edildiğine göre, Resulüllah şöyle buyurmuştur; Allah ona salât ve selâm eylesin :

— **«Allah, benim için iki melek tayin etmiştir. Bir Müslüman'ın yanında anıldığımda bana salâvat okuduğu zaman, o kimseye şöyle derler :**

— **Allah seni bağışlasın.**

Allah-ü Taâlâ ile melekleri dahi, o iki meleğin duâsı üzerine şöyle söylerler :

— **Âmin!.**

Yine bir Müslüman'ın yanında anıldığım zaman, bana salâvat okumaz ise, o iki melek ona şöyle derler :

— **Allah seni bağışlamasın.**

Allah-ü Taâlâ ile melekleri dahi, o iki meleğe cevab olarak şöyle söylerler :

— **Âmin!.»**

Şunu da bilmek gerekir ki; Ahzab suresinin 56. âyetinde buyurulan :

— **«Allah ve melekleri, Peygamber'e salâvat okurlar. Ey iman edenler, siz de ona salâvat okuyun; tam manası ile selâm verin..»**

Emir gereğince, Resulüllah'a salâvat okumak ittifakla vaciptir. Ancak, bunun mikdarı üzerinde değişik görüşler ileri sürülmüştür.

Denilmiştir ki :

— Ömürde bir kere salâvat okumak vaciptir.

Demişlerdir ki :

— Resulüllah'ın adı, bir mecliste nekadar anılırsa anılsın, o meclis te bir kere salâvat okumak vaciptir. Tıpkı, tilâvet secdesi, aksırana rahmet dilemek gibi.. Bir mecliste nekadar secde âyeti okunursa okunsun; bir kere secde etmek yeterlidir. Bir kimse, nekadar aksırırsa aksırsın; bir kere ona:

— Allah sana rahmet eylesin..

Demek de yeterlidir.

Bazıları da şöyle demiştir :

— Resulüllah efendimizin adı her anıldıkta, salâvat okumak vaciptir.

Mecmaul-Bahreyn'de, İbn-i Malik Serahsî'nin şöyle dediği anlatılmıştır :

— Resulüllah efendimizin her adı geçtikçe, salâvat okumak müstahaptir. Tercihli görüş budur; fetva da buna göredir. Allah ona salât ve selâm eylesin.

Metne devam edelim :

Rab olarak, Allah'tan; din olarak, İslâm'dan; Nebi ve Resul olarak, Muhammed'den hoşnuduz; Allah ona salât ve selâm eylesin. (Radıyna billâhi Rabben ve bil - İslâmi dinen ve bi Muhammedin sallâllâhü aleyhi ve selleme nebiyyen ve resulâ).

Tirmizî'nin Sünen'inde, Resulüllah'ın şöyle buyurduğu anlatılmıştır; Allah ona salât ve selâm eylesin :

— **«Müslüman bir kul, sabaha erdiği akşamı ettiği zaman, üç kere :**

— **Rab olarak, Allah'tan; din olarak, İslâm'dan; Nebi olarak, Muhammed'den hoşnudum..**

Diyerek okursa.. kıyamet günü, o kimseden hoşnut olmak, Allah'a hak olur.»

Müslim'in, Sahih, eserinde ise, şöyle bir hadis-i şerif gelmiştir :

— **«Rab olarak, Allah'tan; din olarak, İslâm'dan; Resul olarak, Muhammed'den hoşnud olan, imanın tadını tadar.»**

Üstteki hadis-i şeriflerin birinde, Resulüllah efendimiz için :

— **«N e b i . .»**

Diğerinde ise :

— **«R e s u l . .»**

Tabiri gelmiştir; her ikisi de, dilimizde :

— P e y g a m b e r . .

Demeğe gelir ki, metinde ikisi birarada gelmiştir; yani : Vird metninde..

Metne devam edelim :

Önder olarak, Kur'an'dan; kıble olarak, Kâbe'den; farz olarak, namazdan, oruçtan, zekâttan, hacdan; erkek kardeş olarak, erkek müminlerden; kız kardeş olarak, kadın müminlerden; imamlar olarak, Sıddık'tan, Faruk'tan, Zinnereyn'den, Mürtaza'dan hoşnuduz.

(Ve bil-kur'ani imamen ve bil-kâbeti kıbleten ve bissalâti ves-savnıl vez-zekâti vel-hacci fariyzaten ve bil-mü'miniyne ihvanen ve bil-mü'minati ahavatin ve bis-sıddıykı vel-farukı ve zin-nureyni vel-mürtaza eimmeten.)

SIDDIK - FARUK - ZİNNUREYN - MURTAZA

Metnin son cümlesinde, dört halifeye lakapları ile işaret edilmiştir; lakapları hizasında isimlerinin de bilinmesi için sunalım :

S ı d d ı k : Hazret-i Ebu Bekir..
F a r u k : Hazret-i Ömer..
Z i n n u r e y n : Hazret-i Osman..
M ü r t a z a : Hazret-i Ali..

Allah, hepsinden de razı olsun.

Şimdi, bu lakapların ifade ettiği manaların ve bu lakapların, kendilerine verilmesinin sebebi üzerinde biraz duralım.

— S ı d d ı y k . .

Lakabı, kelime olarak, üç manaya gelir :

a) Son derece doğru söyleyen..

Üstteki mana, Tac'ül-Esamî'de açık olarak anlatılmıştır. Yusüf suresinin 46. âyetinde geçen :

— **«S ı d d ı y k . .»**

Lafzı da, bu yolda açıklanmıştır.

b) Yaptığı işle birlikte sözünü de gerçek eden..

c) Gerçeği anlayan ve onu daima tasdik eden..

Son iki mana, Cevherî Sahhah'ında geçer.

Birinci mana nazara alınınca, Hazret-i Ebu Bekir hakkında şöyle bir hükme varabiliriz : Son derece doğru sözlü idi..

Bu manada şöyle anlatmışlardır :

— Hazret-i Ali, kendisine bir hadis-i şerif anlatıldığı zaman, anlatana yemin ettirmeden doğruluğunu kabul etmezdi. Ancak, Hazret-i Ebu Bekir müstesna; nasıl anlatırsa anlatsın, ne anlatırsa anlatsın, gerçek olarak kabul ederdi.

İkinci mana nazara alındığı zaman, şöyle diyebiliriz :

— Hazret-i Ebu Bekir neyi söylemiş ve neyi iddia etmiş ise; gerçekten o dediğini yapmış ve sözü ile işini biraraya getirmiştir.

Üçüncü mana olarak anlatılan :

— Gerçeği anlayan ve daima tasdik eden..

Cümlesine gelince, bunu da ona yakıştırabiliriz. Onun bu daimî tasdiki, Resulüllah efendimizin şanında idi; Allah ona salât ve selâm eylesin. Bu manada bir rivayet şöyle anlatıldı :

— Resulüllah efendimiz miraca çıktı; Allah ona salât ve selâm eylesin. Aynı gecenin sabahında şöyle anlattı :

— «Bu gece, Mekke-i Mükerreme'den Beyt-i Makdis'e gittim.»

Daha sonra, miracını anlatarak şöyle devam buyurdu :

— «Orada, peygamberlerin ruhlarına imam oldum; iki rikât namaz kıldım.

Bundan sonra, arştan öteye yükseldim; Yüce Rab ile şu kadar söyleştim. Yüce Rabbım dahi, ümmetime, bir gün ve bir gecede elli vakit namazı farz kıldı.

Döndüğümde, semada Hazret-i Musa'yı gördüm; durumu anlattığım zaman bana şöyle dedi :

— Geri dön, hafifletmeyi dile; ümmetin gücü buna yetmez.

Dönüp Yüce Rabba geldiğim zaman, bana on vakti bağışladı. Hazret-i Musa'nın yanına geldiğim zaman :

— Bu da çoktur, ümmetin buna da dayanamaz; git, daha indirilmesini iste.

Tekrar Yüce Rabba gittim, on vakit daha bağışladı.

Böylece, dört kere gidip geldim; kırk vakit bağışlandı. Sonunda Hazret-i Musa'ya geldim, şöyle dedi :

— Bu kalan on vakit de çoktur; yine hafifletilmesini dile..

Tekrar dönüp Yüce Rabba gittim; beş vakit üzerinde karar kılındı.

Bundan sonra, yine Beyt-i Makdis'e geldim; aynı gece, Mekke-i Mükerreme'ye döndüm.»

Bu gidip gelme işi, çok kısa bir zaman içinde olmuştu. Hatta bu manada denilmiştir ki :

— Dönüp geldiği zaman, yatağı henüz soğumamıştı; sıcaktı. Gittiği zaman, eteği ibriğe dokunmuş, devrilmiş, suyu dökülmeye başlamıştı; dönüşünde henüz ondaki su dökülmeye devam ediyordu.

Kâfirler, bu miraç durumunu duydukları zaman, inkâr ettiler; akla yatkın bir şey bulmadılar. Dediler ki :

— Şimdi Ebu Bekir'e bununla sustururuz.

Hemen Ebu Bekir'in yanına gittiler ve şöyle dediler :

— Duydun mu, senin arkadaşın nasıl olmaz bir iş iddia ediyor?. Diyor ki :

— **«Bu gece arşa gittim, geldim.»**

Bunu duyan Hazret-i Ebu Bekir ne durdu, ne tereddüd etti; doğruladı, kabul etti ve şöyle dedi :

— Eğer bunu o söylediyse, doğru söylemiştir; ondan yalan söz çıkmaz.

İşte, Hazret-i Ebu Bekir'e:

— **S ı d d ı k . .**

Denilmesi, bu manalara dayanır; Allah ondan razı olsun.
Gelelim, Hazret-i Ömer'e :

— **F a r u k . .**

Lakabının verilmesindeki manaya.. Allah ondan razı olsun.

Şöyle anlatıldı :

— Bir münafıkla bir Yahudî arasında, dava konusu bir mesele oldu.

Yahudî, dava konusu meseleyi, Resulüllah efendimizin meclisine getirmek istedi; Allah ona salât ve selâm eylesin.

Münafık ise, münafıkarın başkanı Kâab'el-Eşref'e götürmek istedi.

Sonunda, Resulüllah efendimize geldiler; Allah ona salât ve selâm eylesin, Yahudî'nin lehine hükmetti.

Münafık, bu hükme razı olmadı; Yahudî'yi alıp Hazret-i Ömer'in huzuruna getirdi.

Yahudî durumu olduğu gibi anlattı; verilen hükme Yahudî'nin razı olmadığını da söyledi.

Hazret-i Ömer, münafıka sordu :

— Durum, bu Yahudî'nin dediği gibi midir?.

Münafık şöyle dedi

— Evet öyledir. Ama ben Peygamber'in hükmüne razı olmadım; geldim ki, sen hüküm veresin.

Bunun üzerine, Hazret-i Ömer şöyle dedi :

— Siz yerinizde durun; şimdi gelir sizin için hüküm veririm.

Hemen evine gitti; eğri bir kılıç alıp geldi; münafıkın boynunu vurdu. Sonra da şöyle dedi :

— İşte, Allah Resulünün hükmüne razı olmayan hakkında böyle hükmederim.

Hemen Cebrail aleyhisselâm geldi; Nisa suresinin 60 âyetini getirdi :

— **«Hele şunlara bir bak; sana gelenlere ve senden önce gelenlere iman ttiklerini söylemelerine rağmen, putu hakem tayin etmek istiyorlar; halbuki onu inkâr emri almışlardır.»**

Metinde :

— **«P u t . .»**

Manasını verdiğimiz lafzın aslı T a ğ u t olup bundan murad Kâab'el-Eşref, olduğu tefsircilerin yorumudur.

İşbu durumdan ötürü :

— **F a r u k (hakla batılı ayıran)..**

Hazret-i Ömer'e nam oldu.. Allah ondan razı olsun..
Gelelim, Hazret-i Osman'a :

— **Z i n n u r e y n . .**

Lakabının verilmesindeki sebbe.. Şöyle anlatıldı :

— Hazret-i Osman, Resulüllah efendimizin iki kızı ile evlendi. Önce Rukıye ile evlendi; o öldükten sonra da, Ümmülgülsum ile evlendi. Ümmülgülsum da vefat ettikten sonra Resulüllah efendimiz şöyle buyurdu :

— **«Üçüncü bir kızım daha yanımda olsaydı, onu da sana nikâhlardım.»**

Allah-ü Taâlâ, Resulüllah efendimize salât ve selâm eylesin; Hazret-i Osman'dan ve Rukıye'den, Ümmülgülsum'dan razı olsun.

Metne devam edelim :

Önder olarak diğer ashaba razıyız; Allah onlardan razı olsun (ve bisair'is-sahabeti rıdvan'ül-lâhi taâlâ aleyhim ecmaine kudveten).

Şerh :

Ashabın tamamı birer önderdir; her biri bir adalet timsalidir. Bu manada, Resulüllah efendimiz şöyle buyurmuştur :

— **«Ashabım gökteki yıldızlar gibidir; hangisine uyacak olsanız, hidayeti bulursunuz..»**

Metne devam edelim :

Yüce Allah'ın helâline razıyız, ona göre hesab olunacaktır; Allah'ın haram kıldığı hususlardan dahi razıyız, ona göre azab olunacaktır (ve bihelâlillâhi Taâlâ helâlen ve bihi hisaben ve biharamillâhi taâlâ ve bihi azaben).

Sevab olarak cennete, azab olarak cehenneme razıyız (ve bil-cenneti sevaben ve bin-nari azaben).

Merhaba merhaba (merhaben merhaben).

Şerh :

MERHABA

Denilmiştir ki :

— Merhaba..

Kelimesi, karşıdaki kimseye ikram babında söylenir. Bir manası ile şöyle demektir :

— Güzel, geniş, rahat yere hoş geldin..

Bazı lügat kitaplarında ise, şöyle bir mana verilmiştir :

— Rahatlık, genişlik, hoşluk senin içindir..

Resulüllah efendimize dahi, miraca çıktığı gece, sema kapılarına bakan meleklerin :

— Merhaba, bu ne güzel geliş..

Dedikleri, hadis-i şeriflerle sabittir.

Metne devam edelim :

Yeni erdiğimiz sabaha, mutlu güne; iki keremli, yazıcı, şahid, adil yazıcı meleğe.. Allah, sizi saygılı yaşatsın. (Bis-sabah'il-cedidi ve bil-yevm' is-saidi ve bil-melekeyn'il-kirameyn'il-kâtibeyn'iş-şahideyn'il-adileyni hayyakümellâhü taâlâ.)

Bu günümüzün ilkinde, amel defterlerimizin başına şunu yazın :

— Rahman rahim Allah'ın adı ile..

(Figurreti yevmina haza'ktübna fievveli sahifetina hazihi bismillah'irrahman'ir-rahim..)

Şahid olunuz :

— Allah'tan başka ilâh yoktur, birdir, ortağı yoktur..

Diyerek şehadet ediyoruz. Yine şehadet ediyoruz :

— Muhammed Allah'ın kulu ve Resulüdür.

(Veşheda bienna neşhedü en lâ ilâhe illallâhü vahdehu lâşerike lehu ve neşhedü enne Muhammeden abdühu ve resulüh.)

Şerh :

Yahudîler dediler ki :

— Üzeyr, Allah'ın oğuldur.

Hırıstiyanlar da dediler ki :

— İsa Allah'ın oğludur. Biz, bu görüşe katılmıyoruz; Resulüllah efendimiz hakkında da, öyle yersiz bir itikad beslemiyoruz.

Allah-ü Taâlâ, müşriklerin katma sözlerinden yana yüce, münezzehtir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَاشْهَدُ بِاَنَّا نَشْهَدُ اَنْ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَنَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ ۞ اَرْسَلَهُ بِالْهُدٰى وَدِينِ الْحَقِّ عَلٰى هٰذِهِ الشَّهَادَةِ نَحْيٰى وَعَلَيْهَا نَمُوتُ وَعَلَيْهَا نُبْعَثُ اِنْ شَاءَ اللّٰهُ تَعَالٰى ۞ اَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللّٰهِ التَّامَّاتِ كُلِّهَا مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ ۞ بِسْمِ اللّٰهِ خَيْرِ الْاَسْمَاءِ ۞

بِسْمِ اللّٰهِ رَبِّ الْاَرْضِ وَرَبِّ السَّمَآءِ ۞ بِسْمِ اللّٰهِ الَّذِي لَا يَضُرُّ مَعَ اسْمِهِ شَيْءٌ فِي الْاَرْضِ وَلَا فِي السَّمَآءِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ۞ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي اَحْيَانَا بَعْدَمَا اَمَاتَنَا وَرَدَّ اِلَيْنَا اَرْوَاحَنَا وَاِلَيْهِ الْبَعْثُ وَالنُّشُورُ ۞ اَصْبَحْنَا وَاَصْبَحَ الْمُلْكُ لِلّٰهِ وَالْعَظَمَةُ وَالْكِبْرِيَاءُ وَالْجَبَرُوتُ وَالسُّلْطَانُ وَالْبُرْهَانُ لِلّٰهِ ۞ وَالْاٰلَاءُ وَالنِّعَمَآءُ لِلّٰهِ وَاللَّيْلُ وَالنَّهَارُ لِلّٰهِ ۞

وَمَا سَكَنَ فِيهِمَا لِلّٰهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ ۞ اَصْبَحْنَا عَلٰى فِطْرَةِ الْاِسْلَامِ وَعَلٰى كَلِمَةِ الْاِخْلَاصِ وَعَلٰى دِينِ نَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَلٰى مِلَّةِ اَبِينَا اِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا مُسْلِمًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ۞

صَلَوَاتُ اللّٰهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَاَنْبِيَائِهِ وَرُسُلِهِ وَحَمَلَةِ عَرْشِهِ وَجَمِيعِ خَلْقِهِ

İMAN ŞAHİDİ

İman sahibi bir kimsenin, kendi imanına bazı şeyleri şahid tutmasında fayda vardır. Kelime-i Tayyib,. kitabında şöyle yazılmıştır :

— Zamanın birinde, bir şahıs çölde bir mescid yapmıştı. O mescidin kıble tarafına da yedi tane taş koymuştu. Her namaz kıldıktan sonra, o taşlara hitab eder, şöyle derdi :

— Ey taşlar, sizi :

— Allah'tan başka ilâh yoktur..

Kelime-i tevhidini okuduğuma şahit tutuyorum.

Sonunda o şahıs vefat etti; vefatından sonra da, iyilerden biri onu rüyada gördü. O şahıs, bu iyi zata durumunu şöyle anlattı :

— Benim cehenneme atılmam emri geldi. Beni, cehennem kapılarından birine götürdüler ki, beni oradan cehennemin içine atalar. Birden o taşlardan biri geldi; büyüdü, cehennemin kapısını kapadı.

Bu sefer, beni cehennemin bir başka kapısına götürdüler; oraya da o taşlardan bir başkası gelip öbürü gibi cehennemin kapısını kapadı.

Böylece, cehennemin yedi kapısını da, aynı taşlar bir bir kapadılar; Allah'ın yardımı ile cehenneme girmekten kurtuldum.

Metne devam edelim :

Onu hidayetle, hak dinle elçi olarak gönderdi (erselehu bil-hüda ve din'il-hakkı).

Şerh :

Yani : Resulüllah efendimizi.. Allah ona salât ve selâm eylesin.

Üstteki mana, Tevbe suresinin 33. âyetinden alınmıştır; Beyzavî tefsirine göre yorumu şöyledir :

— **Öyle Yüce Allah ki, elçisini hidayetle Hak dinle yolladı. Ta ki, yok sayılan tüm dinlere üstün gele; isterse müşriklerin hoşuna gitmesin.»**

Metne devam edelim :

Biz, bu şehadetle yaşayacağız, bu şehadetle öleceğiz, bu şehadetle dirileceğiz inşallahû teâlâ (alâ hazih'iş-şehadeti nahya ve aleyha nemutü ve aleyha neb'asü inşallahü taâlâ).

Yarattığı şeylerin şerrinden, Allah'ın tüm kelimelerine sığınırım (euzü bikelimat'illâh'it - tafmati külliha min şerri mahalaka).

ALLAH'IN KELİMELERİ

Mesabih şerhinde, üstteki metnin Arapça yorumu şöyle yapılmıştır :

— **Kelimeler (kelimat).**

Kelimenin çoğuludur. Onun :

— **Tam..**

Diye sıfatlanması ise, Yüce Allah'ın sıfatları ve kelâmı oldukları içindir.

Onlara sığınıp aman dilemek ise, Yüce Allah'a sığınmak gibidir.

İbn-i Melik, Meşarık'ta şöyle yazdı :

— Allah'ın kelimeleri..

Demekle, Allah'ın, peygamberlere gönderdiği kitapları anlatılmaktadır.

Bazılarına göre de :

— Allah'ın kelimeleri..

Cümlesinden murad, Allah'ın sıfatlarıdır. Nitekim, Resulüllah efendimizin bir hadis-i şerifinde, Allah'ın sıfatlarına sığınma babında işaret vardır ki, şöyledir :

— **«Yüce Allah'ın izzetine ve kudretine sığınırım.»**

Müslim'in Sahih eserinde geldiğine göre, Resulüllah efendimiz şöyle buyurmuştur :

— **«Bir kimse, bir yerde konakladığı zaman :**

—Yarattığı şeylerin şerrinden, Allah'ın tüm kelimelerine sığınırım.

Diye okursa.. o kimse oradan göçünceye kadar kendisine bir zarar gelmez.»

Yine Müslim'in Sahih eserinde şöyle anlatılmıştır :

— Bir kimse, Resulüllah efendimizin huzuruna geldi ve şöyle dedi :

— Ya Resulellah, akrep sokması dolayısı ile dün gece o kadar sıkıntı çektim ki, anlatılması kabil değil..

Bunun üzerine, Resulüllah efendimiz şöyle buyurdu :

— **«Eğer oraya konakladığın zaman, şunu okumuş olsaydın, sana akrebin bir zararı dokunmazdı :**

— **Yarattığı şeylerin şerrinden, Allah'ın tüm kelimelerine sığınırım.»**

Metne devam edelim :

İsimlerin hayırlısı Allah'ın adına sığınırım, yerin göğün Rabbı Alah'ın adına sığınırım. Allah'ın adına sığınırım. Öyle Allah ki, Onun adı ile olduktan sonra, yerde gökte hiç bir şeyin zararı dokunmaz; o, tam manası ile duyan ve her şeyi, bütün inceliği ile bilendir.

(Bilmillâhi hayr'ül-esmai, bilmillâhi rabb'il-arzi ve rabb'is-semai, bismillâh'illezi lâyedurru maa'smihi şey'ün fil-arzi ve lâ fis-semai.)

Şerh :

Sünen-i Tirmizî ve İbn-i Mace'de anlatıldığına göre, Resulüllah efendimiz şöyle buyurmuştur :

— **«Bir kimse, günün evvelinde ve gecenin evvelinde :**

— **Allah'ın adına sığınırım. Öyle Allah ki, onun adı ile olduktan sonra, yerde, gökte hiç bir şeyin zararı dokunmaz; o, tam manası ile duyan ve her şeyi, bütün inceliği ile bilendir.»**

Metne devam edelim :

Bizi, öldürdükten sonra dirilten, ruhlarımızı bize geri çeviren Allah'a hamd olsun. Dirilip dönüş ona olacaktır. (El-hamdü lillâh'illezi ahyana ba'de ma ematena ve redde ileyna ervahena ve ileyhil - ba'sü ven - nüşur).

Şerh :

Müslim'in Sahih'inde şöyle anlatıldı :

— Resulüllah efendimiz uykudan uyandığı zaman, şu duâyı okurdu :

— **«Bizi, öldürdükten sonra dirilten, ruhlarımızı bize geri çeviren Allah'a hamd olsun.»**

Mefatih yazarı bu hadis-i şerifi açıklarken şöyle demiştir :

— Burada, uyku için :
— Ölüm..

Manası verilmesi, mecazî manadadır. Çünkü, uyku sırasında hayat git-

mez; ama, ölüm derecesinde davranışlar durur, güç kalmaz. Buna göre :

— **«Öldürdükten sonra dirilten..»**

Demenin manası şudur :

— Uyku sebebi ile bizden aldıktan sonra; kuvvet verdi, hareket, davranış verdi.

Arapça hadis-i şerif metninde geçen :

— **«N ü ş u r o n a d ı r.»**

Cümlesinin daha açık manası ise şöyledir :

— Kıyamet günü hesap vermek, ceza veya mükâfat görmek için ona derli toplu gidilecektir.

Metne devam edelim :

Cümle mülk ve biz Allah için olarak sabahladık. Azamet, kibriya, ceberut, sultan, bürhan Allah'ındır. (Asbehna ve asbah'el - mülkü lillâhi vel - azametü vel - kibriyaü vel - ceberutü ves - sultanü vel - bürhanü lillah).

Ş e r h :

Bir hadis-i kudsîde şöyle gelmiştir:

— **«Kibriya ridam, azamet izarımdır.»**

Hadis-i şerif şerhçileri, azametle kibriya arasını ayırd etmek için şöyle bir mana vermişlerdir :

K i b r i y a : Boyun eğmekten imtina etmek.. Böyle bir şey de, ancak Yüce Allah'a hastır; başkası için olamaz.

A z a m e t : Bir varlığın zatında mükemmel, değerli, ihtiyaçsız olması..

Metne devam edelim :

Maddî ve manevî nimetler, gece, gündüz Allah'ındır. Yerde, gökte bulunanlar da Vahid Kahhar Allah'ındır. (vel-âlâü ven-niamaü vel-leylü venneharü lillâhi ve masekene fihima lillâh'il-vahid'il-kahharü).

Ş e r h :

Metinde geçen, Yüce Allah'ın iki güzel isminin özet manası şudur :

V a h i d : Tek; zatında sıfatında, işlerinde, isimlerinde ortaksız..

K a h h a r : Her şeye, her istediğini yaptıran güçlü..

Metne devam edelim :

İslâm fıtratı, ihlâs kelimesi, Allah kendisine salât ve selâm eylesin Peygamberimiz Mühammed'in dini üzerine; tertemiz Müslüman, müşriklerden olmayan babamız İbrahim'in milletine göre sabahladık.

(Asbehna alâ fıtrat'il-islâmi ve alâ kelimet'il-ihlâsi ve alâ dini nebiyyina Muhammedin sallallâhü aleyhi ve selleme ve alâ milleti ebiyna İbrahime hanifen müslimen ve makâne min'el-müyrikin.»

Ş e r h :

İ H L Â S

Metinde geçen :

— İhlâs kelimesi..

Şu manayadır : Kelime-i tevhid.. Müşkât'ül-Envar'da yazıldığına göre, Abdüllah b. Ömer şöyle demiştir :

— Allah'a hamd, şükür; ihlâs kelimesi ise :

— Allah'tan başka ilâh yoktur (lâ ilâhe illallâh).

Kelime-i tevhididir.

DİN - MİLLET - MEZHEP

Din, millet, mezhep aynı manayadır. Ancak, bazıları şöyle bir yorum yapmışlardır :

— Din, Allah'ın yolu; millet, peygamberin yolu; mezheb ise, müçtehidin yoludur.

İbrahim aleyhisselâm için :

— B a b a m ı z. .

Tabirinin kullanılması, şu görüşten ötürüdür :

— Müminler için, İbrahim aleyhisselâma saygı göstermek vaciptir.

Metne devam edelim :

Allah'ın, meleklerinin, nebilerinin, resullerinin, arşı taşıyan meleklerin, tüm yarattıklarının salâtları efendimiz Muhammed'in, âlinin ve

ashabının üzerine olsun. Efendimiz Muhammed'e, âline ve ashabına selâm olsun; kezâ, Allah'ın rahmeti ve bereketleri de..

(Salâvatüllâhi ve melâiketihi ve enbiyaihi ve rüsülihi ve hameleti arşihi ve cemii halkıhi alâ seyyidina Muhammedin ve alâ âlihi ve ashabihi aleyhi ve aleyhim'üs-selâmü ve rahmetüllâhi ve berekâtüh..)

Şerh :

SALÂT - SELÂM - RAHMET - BEREKET

Metinde geçen :

— **Salât..**

Kelimesinin kısaca ifade ettiği mana şudur :

— Allah'ın rahmeti, meleklerden günahların bağışlanma dileği, mümin kullardan duâ..

Diğer tabirlerin kısaca manası ise şudur :

Selâm : Dünya ve âhiret kötülüklerinden emin olmak..

Rahmet : Acıma duygusu, şefkat..

Bereket : Çokça hayır, uğur..

Resulüllah efendimize salâvat okumanın çok çok fazileti vardır; özellikle okuyan için.. Bu manada gelen hadis-i şerifleri meâl olarak sunalım.

Müslim'in Sahih'inde gelen bir hadis-i şerifte, Resulüllah efendimiz şöyle buyurmuştur :

— **«Bir kimse, üzerime bir salât ve selâm okursa.. Yüce Allah, onun üzerine on kere rahmet eyler.»**

Allah ona salât ve selâm eylesin.

Nesei'nin Sünen'inde ise, Resulüllah efendimizin şöyle buyurduğu anlatılmıştır :

— **«Bir kimse, bana bir kere salâvat okursa.. Yüce Allah, ona on kere rahmet eyler. Bundan başka, o kimsenin on büyük günahı da dökülür. Ayrıca o kimse on derece yükselir.»**

Allah, ona salât ve selâm eylesin.

Tirmizî'nin Sünen'inde ise, Resulüllah efendimizin şöyle buyurduğu anlatılmıştır :

— **«Kıyamet günü, bana, insanların en yakını o kimsedir ki; bana en çok salâvet okur.»**

Allah, ona salât ve selâm eylesin.

Ebu İshak Gülabadî, Nisab'ül-Ahbar adlı eserinde şöyle bir hadis-i şerif anlatmıştır :

— **«Bir kimse, bir günde bana yüz salâvat okursa.. Yüce Allah, o gün, onun yüz ihtiyacını giderir. Bunların yetmişi, âhiret ihtiyacıdır, otuzu da dünya ihtiyacı..»**

Resulüllah efendimiz, bir başka hadis-i şerifinde ise, şöyle buyurmuştur :

— **«Bir kimse, bana salâvat okumayı unutursa, cennet yolunu yitirmiş sayılır.»**

Allah, ona salât ve selâm eylesin.

Metne devam edelim :

Salât ve selâm sana, ey Allah'ın Resulü (essalâtü vesselâmü aleyke ya Resulellah).

Salât ve selâm sana, ey Allah'ın sevgilisi (essalâtü vesselâmü aleyke ya habibellah).

Salât ve selâm sana, ey Allah'ın dostu (essalâtü vesselâmü aleyke ya halilellah).

Salât ve selâm sana, ey Allah'ın Peygamberi.. (essalâtü vesselâmü aleyke ya nebiyyellah).

Salât ve selâm sana, ey Allah'ın seçkin kulu (essalâtü vesselâm aleyke ya sahiyyellah).

Salât ve selâm sana, ey Allah'ın yarattıklarının hayırlısı (essalâtü vesselâmü aleyke ya hayre halkıllah).

Salât ve selâm sana ey Allah'ın tercih ettiği (essalâtü vesselâmü aleyke ya men'ihtarehüllah).

عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلٰى اٰلِهٖ وَاَصْحَابِهٖ عَلَيْهِ وَعَلَيْهِمُ السَّلَامُ وَرَحْمَةُ
اللّٰهِ وَبَرَكَاتُهُ ۞ اَلصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ ۞ اَلصَّلَاةُ
وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا حَبِيْبَ اللّٰهِ ۞ اَلصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا
خَلِيْلَ اللّٰهِ ۞ اَلصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا نَبِيَّ اللّٰهِ ۞ اَلصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ
عَلَيْكَ يَا صَفِيَّ اللّٰهِ ۞ اَلصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا خَيْرَ خَلْقِ اللّٰهِ ۞

اَلصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا مَنِ اخْتَارَهُ اللّٰهُ ۞ اَلصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ
عَلَيْكَ يَا مَنْ اَرْسَلَهُ اللّٰهُ ۞ اَلصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا مَنْ زَيَّنَهُ اللّٰهُ ۞

اَلصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا مَنْ كَرَّمَهُ اللّٰهُ ۞ اَلصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ
عَلَيْكَ يَا مَنْ عَظَّمَهُ اللّٰهُ ۞ اَلصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا سَيِّدَ
الْمُرْسَلِيْنَ ۞ اَلصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا اِمَامَ الْمُتَّقِيْنَ ۞ اَلصَّلَاةُ

وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا خَاتَمَ النَّبِيِّيْنَ ۞ اَلصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ
يَا شَفِيْعَ الْمُذْنِبِيْنَ ۞ اَلصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُوْلَ رَبِّ
الْعَالَمِيْنَ صَلَوَاتُ اللّٰهِ وَمَلَائِكَتِهٖ وَاَنْبِيَائِهٖ وَرُسُلِهٖ
وَحَمَلَةِ عَرْشِهٖ وَجَمِيْعِ خَلْقِهٖ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلٰى اٰلِهٖ

وَاَصْحَابِهٖ عَلَيْهِ وَعَلَيْهِمُ السَّلَامُ وَرَحْمَةُ اللّٰهِ وَبَرَكَاتُهُ ۞

Salât ve selâm sana, ey Allah'ın elçi olarak gönderdiği (esselâtü vesselâmü aleyke ya men erselehüllah).

Salât ve selâm sana, ey Allah'ın değerlendirip ağırlık verdiği (esselâtü vesselâmü aleyke ya men zeyyenehüllah).

Salât ve selâm sana, ey Allah'ın keremler eylediği (essalâtü vesselâmü aleyke ya men kerremehüllah).

Salât ve selâm sana, ey Allah'ın muazzam eylediği (essalâtü vessalâmü aleyke ya men azzamehüllah).

Salât ve selâm sana, ey resullerin efendisi (essalâtü vesselâmü aleyke ya seyyid el-mürselin).

Salât ve selâm sana, ey müttakiler imamı (essalâta vesselâmü aleyke ya imam'el-müttakin).

Şerh :

MÜTTAKİ

Müttaki, şu demeğe gelir :

— Hemen her kötülükten sakınan, çekinen, Yüce Allah'tan korkan..

Metne devam edelim :

Salât ve selâm sana, ey nebilerin sonuncusu (essaâltü vesselâmü aleyke ya hatem'en-nebiyyin).

Salât ve selâm sana, ey günahkârların şefaatçısı (essalâtü vesselâmü aleyke ya şefialmüznibin).

Salât ve selâm sana, ey âlemlerin Rabbının elçisi (essalâtü vesselâmü aleyke ya resule rabb'il-âlemin).

Allah'ın, meleklerinin, nebilerinin, resullerinin, arşı taşıyan meleklerinin, tüm yarattıklarının salâtları efendimiz Muhammed'in, âlinin ve ashabının üzerine olsun. Efendimiz Muhammed'e, âline ve ashabına selâm olsun; keza, Allah'ın rahmeti ve bereketleri de..

(Salâvatüllâhi ve melâiketihi ve enbiyaihi ve rüsülihi ve hameleti arşihi ve cemii halkıhi alâ seyyedina Muhammedin ve alâ âlihi ve ashabihi aleyhi ve aleyhim'üs - selâmü ve rahmetüllahi ve berekâtüh..)

Allahım, ilk yaratılanlar arasında efendimiz, peygamberimiz Muham-

med'e salât eyle (Allahümme salli alâ seyyidina ve nebiyyina Muhammedin fil-evvelin).

Son yaratılacaklar arasında efendimiz, peygamberimiz Muhammed'e salât eyle (ve salli alâ seyyidina ve nebiyyine Muhammedin fil'aâhirin).

Efendimiz, peygamberimiz Muhammed'e, mele-i âlâda taa, kıyamet gününe kadar salât eyle (ve salli alâ seyyidina ve nebiyyina Muhammedin fimele'il-a'lâ ilâ yevm'id-din).

Şerh :

MELE-İ ALÂ

Bu metinde geçen :

— Mele-i âlâ..

Tabiri ile, Yüce Hak katında çok değerli bir topluluk anlatılır, makamları üstündür.

Denilmiştir ki :

— Bir kimse, bu salâvatı okursa.. okuduğu andan itibaren, kendisinin amel defterine kıyamete kadar sevap yazılır.

Sebebine gelince, müminlerin Resulüllah efendimiz hakkındaki duâsı geri çevrilmez.

Metne devam edelim :

Efendimiz peygamberimiz Muhammed'e hemen her vakitte ve her zamanda salât eyle (ve salli alâ seyidina ve nabiyyina Muhammedin fi külli vaktin ve hin).

Şerh :

Bu salâvatı okumanın sevabı üzerine şöyle denildi :

— Bu salâvatı okuyan kimsenin amel defterine hemen her zaman sevap yazılır.

Bir mümin kul, bu salâvatı okuduktan sonra sussa ve ondan sonra hiç bir salâvat okumasa, devamlı salâvat okumuş gibi sevab alır.

Bir kimse, bu salâvatı okuyup da ölse, kabirde yattığı yerde, taa, kıyamete kadar ve ondan sonra devamlı salâvat okumuş gibi sevab alır.

Metne devam edelim :

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى سَيِّدِنَا وَنَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ فِى الْاَوَّلِيْنَ وَصَلِّ عَلٰى سَيِّدِنَا
وَنَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ فِى الْاٰخِرِيْنَ ۞ وَصَلِّ عَلٰى سَيِّدِنَا وَنَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ
فِى الْمَلَاءِ الْاَعْلٰى اِلٰى يَوْمِ الدِّيْنِ ۞ وَصَلِّ عَلٰى سَيِّدِنَا وَنَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ
فِى كُلِّ وَقْتٍ وَحِيْنٍ ۞ وَصَلِّ عَلٰى جَمِيْعِ الْاَنْبِيَاءِ وَالْمُرْسَلِيْنَ ۞
وَعَلٰى مَلَائِكَتِكَ الْمُقَرَّبِيْنَ ۞ وَعَلٰى عِبَادِكَ الصَّالِحِيْنَ ۞ وَعَلٰى اَهْلِ
طَاعَتِكَ اَجْمَعِيْنَ ۞ مِنْ اَهْلِ السَّمٰوَاتِ وَمِنْ اَهْلِ الْاَرَضِيْنَ ۞ وَارْحَمْنَا
وَاحْشُرْنَا مَعَهُمْ ۞ بِرَحْمَتِكَ يَا اَرْحَمَ الرَّاحِمِيْنَ ۞ اَللّٰهُمَّ اَدْخِلْنَا
فِى رَحْمَتِكَ وَاَنْتَ خَيْرُ الرَّاحِمِيْنَ ۞

Bütün nebilere ve resullere, mukarreb meleklerine, sailh kullarına, yer ve gök ehlinden sana taat edenlerin tümüne salât eyle (ve salli alâ cemi'il-enbiyai vel-mürseline ve alâ ibadik'es-salihine ve alâ ehl-i taatike min ehl-is-semavati ve ehl'il-arazin).

Bizi de onlarla dirilt; rahmetine sığınırız, ey merhametliler merhametlisi (vahşurna maahüm birahmetike ve ya erhamer'rahimin).

Allahım, bizi rahmet deryana kat; sen merhametlilerin hayırlısısın (Allahümme edhilna fi rahmetike ve ente hayr'ür - rahimin).

Evrad-ı Fethiye'nin şerhi burada tamamdır.

مُنَاجَاتْ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَللّٰهُمَّ يَا مَالِكَ الرِّقَابِ ۞ يَا مُفَتِّحَ الْاَبْوَابِ ۞ وَيَا مُسَبِّبَ الْاَسْبَابِ هَيِّئْ لَنَا سَبَبًا لَا نَسْتَطِيعُ لَهُ طَلَبًا ۞ اَللّٰهُمَّ اجْعَلْنَا مَشْغُولِينَ بِاَمْرِكَ اٰمِنِينَ بِعَهْدِكَ ۞ اٰيِسِينَ مِنْ خَلْقِكَ ۞ اٰنِسِينَ بِكَ ۞ مُسْتَوْحِشِينَ عَنْ غَيْرِكَ ۞ رَاضِينَ بِقَضَائِكَ ۞ صَابِرِينَ عَلَى بَلَائِكَ ۞ شَاكِرِينَ لِنَعْمَائِكَ مُتَلَذِّذِينَ بِذِكْرِكَ ۞ فَرِحِينَ بِكِتَابِكَ ۞ مُنَاجِينَ بِكَ فِي اٰنَاءِ اللَّيْلِ وَاَطْرَافِ النَّهَارِ مُبْغِضِينَ لِلدُّنْيَا مُحِبِّينَ لِلْاٰخِرَةِ مُشْتَاقِينَ اِلَى لِقَائِكَ ۞ مُتَوَجِّهِينَ اِلَى جَنَابِكَ ۞ مُسْتَعِدِّينَ لِلْمَوْتِ ۞ رَبَّنَا اٰتِنَا مَا وَعَدْتَنَا عَلَى رُسُلِكَ وَلَا تُخْزِنَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ ۞ اِنَّكَ لَا تُخْلِفُ الْمِيعَادَ ۞ اَللّٰهُمَّ اجْعَلِ التَّوْفِيقَ رَفِيقَنَا وَالصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ طَرِيقَنَا ۞ اَللّٰهُمَّ اَوْصِلْنَا اِلَى مَقَاصِدِنَا وَتُبْ عَلَيْنَا اِنَّكَ اَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ۞ اَللّٰهُمَّ بِكَ اَصْبَحْنَا وَبِكَ اَمْسَيْنَا وَبِكَ نَحْيَا وَبِكَ نَمُوتُ وَاِلَيْكَ الْمَصِيرُ ۞ اَللّٰهُمَّ اَرِنَا الْحَقَّ حَقًّا وَارْزُقْنَا اتِّبَاعَهُ وَاَرِنَا الْبَاطِلَ بَاطِلًا وَارْزُقْنَا اجْتِنَابَهُ تَوَفَّنَا مُسْلِمِينَ وَاَلْحِقْنَا بِالصَّالِحِينَ ۞ وَادْفَعْ عَنَّا شَرَّ الظَّالِمِينَ

MÜNACAT

Rahman Rahim Allah'ın adı ile.

Allahım (Allahümme)..

Ey insanların ve cinlerin sahibi (ya malik'er-rıkab)..

Şerh :

MALİK - RİKAB

Malik : Sahib olan, yöneten, kudreti ile elinde tutan..

Rıkab : Boynu olan her şey.. Meselâ : İnsan, cin, boynu boğazı bulunan her yaratık..

Kazî Beyzavî, Fatiha suresindeki :

— **«Malik..»**

Lafzını açıklarken, böyle yorumlamıştır; biz özet olarak aldık.

Metne devam edelim :

Ey feyiz kapılarını açan (ya müfettih'el-ebvab)..

Ey sebepleri, sebeb eyleyen, yaratan (ya müsebbib'el-esbab)..

Bize öyle sebepler hazırla ki; biz, istemekle aramakla, çalışmakla anları elde edemeyiz (ve heyyi' lena sebeben lâ nestatıu lehu taleben)..

Allahım, bizi emrinle meşgul olan, vaadine güvenen, halkından bir şey beklemeyen, gayrından ümidi kesen, zatınla ünsiyet eden, gayrına yabancı kalan eyle (Allahümm'ec'alna meşguliyne biemrike âmininiyne biahdike ayisiyne min halkıke anisiyne bike müstavhişiyne an gayrike).

Belâna sabredenler olalım (sabiriyne alâ belâike).

Nimetlerine şükredenler olalım (şakiriyne alâ niamaik)..

Zikrinden tad alanlardan eyle (mütelezziziyne bizikrik)..

Kitabınla şad olanlardan eyle (ferahiyne bikitabik)..

Gecenin belli saatlerinde, gündüzün önünde ve sonunda, bizi zatınla münacaat edenlerden eyle (münaciyne bike fiana'il-leyli ve erat'in-nehar)..

Dünyada buğzedenlerden eyle (mübğıziyne lid-dünya)..

Denilmiştir ki :
— Seni Yüce Mevlâdan ne alıyor ve uzak ediyorsa, dünyan odur.

Metne devam edelim :

Âhireti sevenler olalım (muhibbiyne lil-âhireti)..

Bizi zatına kavuşmaya, yüzünü görmeye müştak olanlardan eyle (müştakiynı ilâ likaike)..

Bizi zatına yönelenlerden eyle (mütevcecihiyne ilâ cenabik)..

Ölüme hazırlıklı olanlardan olalım (müstaiddiyne lil-mevti)..

Rabbımız, bize vaad ettiğin şeyi, bize ihsan eyle; tıpkı : Resullerine vaad ettiğini verdiğin gibi.. Bizi kıyamet günü rüsvay etme; sen vaadinden dönmezsin.. (Rabbena atina mavaadtena alâ rüsülike ve lâtuhzina yevm'el - kıyameti inneke lâtuhlif'ül - miad..)

Allahım, başarıyı bize arkadaş eyle (Allahümmec'al'it-tevfika refikana).

Şerh :

BAŞARI

— Başarı..

Diye tercüme ettiğimiz kelimenin Arapça aslı tevfik, olup şu manaya gelir :

— Sebeplerin arzuya, isteğe uygun düşmesi..

Devam edelim :

Yolumuzu da, sırat-ı müstakim eyle (ves-sırat'el-müstakime tarikana).

Şerh :

وَاَشْرِكْنَا فِي دُعَاءِ الْمُؤْمِنِينَ ۞ وَقِنَا رَبَّنَا شَرَّ مَا قَضَيْتَ ۞ اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ
لِاُمَّةِ مُحَمَّدٍ ۞ اَللّٰهُمَّ انْصُرْ اُمَّةَ مُحَمَّدٍ ۞ اَللّٰهُمَّ ارْحَمْ اُمَّةَ مُحَمَّدٍ ۞
اَللّٰهُمَّ احْفَظْ اُمَّةَ مُحَمَّدٍ ۞ اَللّٰهُمَّ فَرِّجْ عَنْ اُمَّةِ مُحَمَّدٍ ۞ اَللّٰهُمَّ تَجَاوَزْ
عَنْ اُمَّةِ مُحَمَّدٍ ۞ اَللّٰهُمَّ يَا حَبِيبَ التَّوَّابِينَ تُبْ عَلَيْنَا ۞ وَيَا اَمَانَ
الْخَائِفِينَ اٰمِنَّا وَيَا دَلِيلَ الْمُتَحَيِّرِينَ دُلَّنَا ۞ وَيَا هَادِيَ الْمُضِلِّينَ
اهْدِنَا ۞ وَيَا غِيَاثَ الْمُسْتَغِيثِينَ اَغِثْنَا ۞ وَيَا رَجَاءَ الْمُنْقَطِعِينَ لَا
تَقْطَعْ رَجَاءَنَا ۞ وَيَا رَاحِمَ الْعَاصِينَ ارْحَمْنَا ۞ وَيَا غَافِرَ الْمُذْنِبِينَ
اغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَكَفِّرْ عَنَّا سَيِّئَاتِنَا وَتَوَفَّنَا مَعَ الْاَبْرَارِ ۞
اَللّٰهُمَّ نَوِّرْ قُلُوبَنَا ۞ اَللّٰهُمَّ اشْرَحْ صُدُورَنَا ۞ اَللّٰهُمَّ يَسِّرْ
اُمُورَنَا ۞ اَللّٰهُمَّ اسْتُرْ عُيُوبَنَا ۞ يَا خَفِيَّ الْاَلْطَافِ نَجِّنَا مِمَّا نَخَافُ
۞ اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لَنَا وَلِوَالِدِينَا وَلِاُسْتَاذِنَا وَلِمَشَايِخِنَا وَلِاِخْوَانِنَا
وَلِاَصْحَابِنَا وَلِاَحْبَابِنَا وَلِعَشَائِرِنَا ۞ وَلِقَبَائِلِنَا ۞ وَلِمَنْ
لَهُ حَقٌّ عَلَيْنَا وَلِمَنْ وَصَّانَا بِالدُّعَاءِ الْخَيْرِ وَلِجَمِيعِ الْمُؤْمِنِينَ

Yani : İslâm dini ve Reselüllah'ın sünneti.. Allah ona salât ve selâm eylesin.

Devam edelim :

Allahım, bizi gayelerimize ulaştır (Allahümme evsılna ilâ makasıdina).

Tevbemizi kabul buyur (ve tüb aleyna).

Şerh :

TEVBE

Metnin Arapçasında :

— Bize tevbe eyle..

Manasında gelmiştir; ancak, bu cümle yoruma tabi tutulmuştur. Denilmiştir ki :

— Allah ona tevbe etti..

Demenin manası şudur :

— Tevbe etmesi için ona başarı ihsan eyledi.

Devam edelim :

Çünkü sen, pek merhametlisin; Tevvab, isminin sahibisin (inneke ent'et-tevvab'ür-rahiymü)

Şerh :

TEVVAB

Mesabih, adlı eseri şerh eden zatlardan bazısı, Yüce Allah'ın isimlerini açıklarken şöyle yazmıştır :

— Tevvab..

İsmi o zata verilir ki : Günahkârlara tevbe sebeplerini ihsan etmekle onları sevindirir. Bu yolda açığa çıkardığı belirtileri görmekte onlara başarı verir. Tevbeye gelmeleri yolunda, onları, verdiği misallere doğru götürür. Korkutucu, çekindirici şeyleri onlara bildirir.

Yine Tevvab, manasında denilmiştir ki :

— Hemen her günahkâr üzerine, nimetleri ile dönen.

Zira, T e v v a b, tam manası ile dönüşü anlatır; Yüce Hakka isim olunca, kuluna nimetleri ile dönmesi anlatılır.

Devam edelim :

Allahım, seninle sabaha erer, seninle akşamı ederiz; seninle ölür, seninle diriliriz (Allahümme bike asbehna ve bike emseyna ve bike nahya ve bike nemutü).

Ş e r h :

Denilmiştir ki :

— Burada anlatılan mana şu demeğe gelir :

— Allahım, emrinle sabahlarız, emrinle akşamı ederiz, emrinle yaşar ve emrinle ölürüz.

Üstteki manayı, Şeyh Ekmeleddin, Şerh-i Meşarık'ta, Resulüllah efendimizin duâları arasında bulunan :

— **«Allahım, isminle yaşar, isminle ölürüm.»**

Hadis-i şerifin şerhi sırasında yazmıştır.

Devam edelim :

Dönüş sanadır (ve ileyk'el-masır).

Allahım, bize hakkı hak olarak göster, ona tabi olmayı nasib eyle; batılı batıl olarak göster, ondan çekinmeyi nasib eyle (Allahümme erina'l-hakka hakkan verzuhkna't-tibaahu ve erina'l-batıle batılen verzukna'ctinabehu).

Bizi Müslüman olarak öldür; bizi iyilere kat (teveffena müslimiyne ve elhıkna bis-salihiyn).

Zalimlerin şerrini bizden uzak eyle (vedfa' anna şerr'ez-zalimiyn).

Müminlerin duâsına bizi ortak eyle (ve eşrikna fi duâ'il-müminiyn).

Rabbımız, verdiğin hükümlerin şerrinden bizi koru (ve kına rabbena şerre makadayte).

Allahım, Muhammed ümmetini bağışla, Allahım, Muhammed ümmetine yardım eyle. Allahım, Muhammed ümmetine merhamet eyle. Allahım, Muhammet ümmetini koru. Allahım, Muhammed ümmetinin sıkıntılarını gider. Allahım, Muhammed ümmetinin günahlarından geç.

(Allahümmeğfir liümmeti Muhammed. Allahümmensur ümmete Muhammed. Allahümmerham ümmete Muhammed. Allahümmehfaz ümmete Muhammed. Allahümme ferric an ümmeti Muhammed, Allahümme tecavez an ümmeti Muhammed.)

Allahım, ey tevbekârların sevgilisi, yahut tevbekârları seven, tevbemizi kabul buyur (Allahümme ya habib'et-tevvabiyne tüb aleyna).

Ey korkanların güvencesi, bize güvence ver (ve ya eman'el-haifiyne eminna).

Ey yolunu şaşıranların delili, bize delil ol, yol göster (ve ya delil'el-mutahayyiriyne düllena).

Ey sapıtanlara hidayet eyleyen, bize hidayet eyle (ve ya hadiy'el-mudıllıyne ihdina).

Ey darda kalıp yardım isteyenlerin yardımcısı, bize yardım eyle (ve ya gayyas'el-müstağısiyne eğısna).

Ey zatından gayrı şeylerden ümit kesenlerin ümidi, ümidimizi kesme (ve ya reca'el-münkatıyni lâtakta'recaena).

Ey asilere pek merhametli, bize merhamet eyle (ve ya erham'el-asiyne irhamna).

Ey günahkârları bağışlayan, günahlarımızı bağışla (ve ya gafir'el-müznibiyne iğfir lena zünubena).

Kötülüklerimizi de ört (ve keffir anna seyyiatina).

Bizi iyilerle öldür (ve teveffena maa'l-ebrar).

Allahım, kalblerimizi nurlandır. Allahım, gönüllerimizi aç. Allahım, işlerimizi kolay eyle. Allahım, ayıplarımızı ört.

(Allahümme nevvir kulubena. Allahümme'şrah sudurena. Allahümme yessir umurena. Allahümm'es-tür uyubena.)

Ey görünmeyen lütufların sahibi, korktuklarımızdan bizi kurtar (ya hafiyy'el-eltafi neccina mimma nehaf).

Allahım, bizi ana babalarımızı, üstatlarımızı, meşayihimizi, kardeşlerimizi, arkadaşlarımızı, sevdiklerimizi, aşiretlerimizi, kabilelerimizi, bizde hakkı olanları, bize hayır duâ okumayı vasiyet edenleri, bütün erkek

وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ اَلْاَحْيَاءِ مِنْهُمْ وَالْاَمْوَاتِ

* اَللّٰهُمَّ احْفَظْنَا يَا فَيَّاضُ مِنْ جَمِيعِ الْبَلَاءِ وَالْاَمْرَاضِ كَافَّةً بِرَحْمَتِكَ يَا اَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ *

müminleri, kadın müminleri, erkek Müslümanları ve kadın Müslümanları ölüleri ile dirileri ile bağışla.

(Allahümm'eğfir lena ve valideyna ve liüstazina ve limeşayihina ve liihvanina ve liashabina ve liahbabina ve liaşairina ve likabailina ve limen lehu hakkun aleyna ve limen vessana bi'd-duâ'il-hayri ve licemi'il-müminiyne vel - müminati vel - müslimiyne vel - müslimat'il - ahyai minhüm vel - emvat).

Allahım, ey feyiz ihsan eyleyen bizi bütün belâlardan ve hastalıklardan koru (Allahümmehfazna ya feyyaz min cemi'il-belâya vel-emrazi kâffeten).

Rahmetine sığınırız, ey merhametliler merhametlisi (bi rahmetike ya erham'er-rahimiyn).

Tercümenin bittiği tarih :
25 Şevval 1402
15 Ağustos 1982
Bostancı - İstanbul

HARF SIRASINA GÖRE

BU ESERDE GEÇEN ÖNEMLİ KONULAR

— A —

Ahfa: 46.
Ahzab: 570.
Âfiyet: 518.
Akl-ı maad: 193.
Akl-ı maaş: 193.
Aliyy: 559.
Allah'ın güzel isimleri: 583.
Allah'tan dilemek: 450.
Âmin: 526.
Asal: 523.
Asla dönüş: 463.
Aşırı ümit: 477.
Aşk: 436.
Âyet'el-kürsî: 542.
Azim: 559.
Aziz: 526, 551, 569.

— B —

Batın: 579.
Batınî hastalıklar: 461.
Başarı: 660.
Bereket: 651.
Beş binler: 84.
Binler: 84.
Bid'at: 440.
Bir aydınlatma: 128.
Bir hitabe: 20.
Bu eserin düzenlenişi: 20
Bu kitab için yazılan mukaddi
Bu tarikatın bazı özellikleı

— C —

Cebbar: 522, 551.
Celâl: 193, 458, 580.
Cemal: 193, 458, 580.
Cennet: 396, 534.
Cennetteki tecelli: 231.
Cüz'î irade: 124.

2018